Digitized by Google

R. BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V. E. II ROMA
8
51 A
14
FAUSTO STACCI
ROMA
Via S. Chiara
N. 60
LEGATORE DI LIBRI
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

# MEDULLA
# THEOLOGIÆ
# MORALIS

Facili ac perſpicua methodo
reſolvens

CASUS CONSCIENTIÆ,

*Ex variis probatisque Authoribus concinnata & jam denuo reviſa*

A. R. P.

HERMANNO BUSENBAUM
Soc. JESU SS. Theol. Lic.

*Pœnitentibus æquè ac Confeſſariis perquam utilis ac neceſſaria.*

Editio trigeſima nona correctior & auctior, cum triplici indice dubiorum, rerum & verborum, atque Authorum præſertim recentiorum, ordine Alphabetico operi præfixo.

*Ex ſpeciali ac generali Sac. Caſ. Maj. Privilegio.*

MONASTERII VVESTPHALIÆ.
Typis THEODORI RAESFELDT.
Anno M DC LXVII.

Digitized by Google

# PRÆFATIO
## AD
## *Lectorem Benevolum.*

ANNI ſunt complures, amice Lector, quando juſſus fui Coloniæ, eam ſcientiam in compendium redactam tradere, quæ novis Sacerdotibus in tanto munere digniùs exequendo, (præſertim quoties in conſcientiæ tribunali Judices ſederent,) præſidio foret. Duo hic facilè videbam, maximè à me poſtulari, ut & optima quæque ſeligerem, & in ordinem, uſui cujusque aptiſſimum, diſpertirer, itaque apiculas imitarer, quæ ex optimis floribus utiliſſima colligunt, & in alveari diſponunt in ordinem. Inde effecta eſt hæc *Medulla Caſuum Conſcientiæ*, (ut ajunt) ſeu *Theologiæ moralis* ſumma, Enchiridio huic incluſa. Quæ cùm in manus & oculos plurium perveniſſet, viſa eſt non improbari; iis præſertim, qui privato calamo eandem, non ſine labore, moleſtiâ & temporis jacturâ deſcripſerunt. Hinc evenit, (cujus alias conſilii ne cogitatio quidem unquam inciderat) ut plurium me preces

identidem urgerent, & viri maximi auctoritas dignitasque impelleret, ac denique etiam ſuperiorum juberet voluntas, ut publici juris facerem. Limâ hic aliquâ opus fuit, à quâ perfectior prodiret in lucem, quæque Auctorum nomina, ante deſiderata, quotquot in promptu eſſent, adjūgeret, (adjuncta ſunt autem hâc alterâ editione quam plurima. Nunc conſilium tu meum, & ordinem accipe:

Noto nomine, Caſus Conſcientiæ appello, varias ſpecies factorum, de quibus in foro conſcientiæ, Judex Sacerdos ſententiam edicat, oportet, atque vel ut honeſta approbet, vel ut turpia condemnet. Medio tutiſſimus iturus, extrema plus æquo, vel laxa, vel anguſta declinare ſum conatus. Quòd ſi quando declarem, ubi Doctores nonnulli benigniùs ſenſerint, non ideò probo, vel ſuadeo; ſed illud adfero, unde nonnunquam prudente judicio, conſcientiæ Rector, vel Conſultor diſpiciat, an eſſe uſui poſſit in ſexto quidem præcepto, (uti & matrimonii Sacramento) animus fuerat, per viam adeò lutulentā celerius incedere, ſed tamen plurium judicio, & hic immorandum nonnihil fuit; ne quid praxis requireret.

Certum nihil aſſerui, niſi vel ex communi Doctorum ſententiâ deductum, vel deſumptum ex probatiſſimorum Auctorum libris, ſcriptisve; eorum in primis, qui hic eximiâ cum laude verſati ſunt. Inter quos,

quos,principes extitere,laudatiſſimi hujus ſcientiæ Magiſtri , *P. Hermannus Nunning.* & *P. Fridericus Spe, uterque è Societate noſtrâ Sacerdos*, & in diverſis Academiis Theologiæ Moralis Profeſſor, quibus me debere plurimum libens profiteor: uterque enim, caſuum ſummam confecit, & mirificè paſſim probatam, & publicâ luce dignam, quibus proinde liberaliter ſum uſus; ut & ipſi ſimiliter antè fecerant: prior enim ex *P. Maximiliani Buchier*, alter ex utriusque viridario manu ſolerti, flores quamplurimos decerpſerant. Unde hoc omnes æquiſſimo animo & jure, in fructûs & laudis; quæcunque eſt, ſocietatem admitto: Ita quidem, ut minimam ejus partẽ mihi vendicem. Quinam omnium fontes præcipui extiterint, auctores identidem allati indicabunt.

Methodus illa & optima viſa fuit, & facillima, ut in quavis materia, ſeu dubio, inprimis ex communi Doctorum ſententia reſpondeatur, quæ reſponſio ſeu regula quæpiam ſit, ex qua deinde (quoties id fieri poteſt) aut certè circa eam, caſus aliquot particulares reſolvantur, ut ſecundum illos, & reſponſionem dictam, alii ſimiles, cum inciderint, reſolvi poſſint.

Quia verò doctrina hæc ferè omnis verſatur in cognoſcenda bonitate, vel malitia actuũ humanorum, ſive moralium, (unde *moralis Theologia* dicitur) illa vero cognoſci poteſt ſine regula, ad quam vel actus iſti rectè accedãt, vel à quâ prave recedãt; agitur

a 3 Lib.

*Lib.I.* De Actuum moralium regulâ, tum, internâ, hoc eſt, conſcientiâ; tum externâ hoc eſt, præceptis in genere.

*Lib.II.* De præceptis Fidei, Spei, & Charitatis, quæ ſunt quaſi præambula Decalogi.

*Lib.III.* De Præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

*Lib.IV.* De Præceptis certorum hominum ſtatui propriis.

*Lib.V.* De modo diſcernendi naturam, & gravitatem peccatorum, quæ contra dicta præcepta committuntur.

*Lib.VI.* De Sacramentis novæ Legis.

*Lib.VII.* De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

IN-

Digitized by Google

# INDEX
## CAPITUM
## ET DUBIORUM.
## LIBER PRIMUS.
### *De Regula actuum humanorum.*

Tractatus Primus.

*De regula interna ſive Conſcientia.*


ap.I. *Quid Conſcientia, & an ſequenda ſit?* p.1.
ap.II. *De Conſcientia dubia.* 5
Dub.I. *Quid ſit conſcientia practicè dubia, & quid in ea agendum?* ibid.
Dub.II. *Quid agendum cum conſcientia ſpeculativè dubia?* 7
Dub.III. *An in dubio tutior pars ſit eligenda?* 12
ap.III. *Quid conſcientia ſcrupuloſa, & quid in ea agendum?* 16


Tractatus Secundus.

*De regula externa actuum humanorum, ſcilicet Lege.*


ap.I. *De natura & obligatione Legis in genere.* 19
Dub.I. *Quid ſit Lex, ſive præceptum?* ib.
Dub.II. *Quotuplex ſit præceptum?* 20
Dub.III. *An vis & ſubſtantia legis poſitivæ dependeat ab acceptatione communitatis?* 22
Dub.IV. *An præcepta etiam humana obligent, ſub peccato, & quali?* 23


a 4 Cap.

Cap.II. *De ſubjecto cui datur præceptum* 25
*Dub.I. Quæ perſonæ præceptis obligentur* ib.
*Dub.II. An peregrini teneantur legibus ſui domicilii dum ab eo abſunt?* 28
*Dub.III. An peregrini & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur?* 31
*Dub.IV. An peregrini teneantur præceptis juris communis, ſi non ſint in uſu, in loco ubi morantur?* 32
Cap.III. *De modo quo obſervanda ſunt præcepta* 34
*Dub I. An debeant impleri ex charitate?* 33
*Dub.II. An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio iis ſatisfaciendi?* 34
*Dub.III. An ſatisfaciat præcepto, qui faciens opus, expreſſe intendit per illud non ſatisfacere?*
*Dub.IV. An ad impletionem præceptorum requiratur intentio, ſeu voluntas faciendi id quod præceptum eſt?* 37
*Dub. V. An duplici præcepto uno actu, vel diverſis actibus, eodem tempore poſſit ſatisfieri?* 38
*Dub VI. An qui uno actu violat plura præcepta, committat plura peccata?* 40
Cap.IV. *Quæ excuſent à tranſgreſſione præcepti?* 41
*Dub.I An ignorantia excuſet?* ibid.
*Dub.II. An metus excuſet?* 42
*Dub.III. An excuſet impotentia totius, vel partis?* 44
*Dub.IV. An excuſet diſpenſatio?* 45
*App. De diſpenſationibus S. Pœnitentiariæ* 50

LIB.

Digitized by Google

Et Dubiorum.

# LIBER SECUNDUS.

*De Præceptis virtutum Theologicarum.*

## Tractatus Primus.

*De Præceptis Fidei.*


Cap. I. *Quæ myſteria fidei neceſſario credenda, ſint?* 58

Cap. II. *Quando obliget præceptum fidei?* 61

Cap. III. *An aliquando liceat exterius fidem veram negare, aut falſam profiteri?* 65

Cap. IV. *De infidelitate: & vitiis fidei oppoſitis?* 70

*Dub. I. Quid & quotuplex ſit infidelitas?* ib.

*Dub. II. De Iudaiſmo.* 71

*Dub. III. Quid ſit hæreſis?* 72


## Tractatus Secundus.

*De Præcepto Spei.*

## Tractatus Tertius.

*De Præceptis Charitatis.*


Cap. I. *An, quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis Dei.* 77

Cap. II. *De præceptis Charitatis erga proximũ* 80

*Dub. I. Quis ordo ſervandus inter perſonas, quæ diliguntur* ibid.

*Dub. II. De odio, & dilectione inimicorum* 83

*Dub. III. De præcepto eleemoſynæ, ſeu miſericordia corporalis* 87

*Dub. IV. De miſericordia ſpirituali, ſeu præcepto correptionis fraternæ* 93

*Dub. V. De Scandalo* 97

*Art. I. Quid quotuplex ſit, & quale peccatum* ibid.

*Art. II. An, & quando ſcandalum paſſivum* per-

*permitti poſsit, aut ob illud vitandum aliquid omitti debeat?* 101

*Art. III. An liceat alterius peccato materialiter cooperari.* 107

## LIBER TERTIUS.

*De præceptis Decalogi & Eccleſiæ.*

### Tractatus Primus.

*De I. Præcepto Decalogi.*

Cap. I. *De ſuperſtitione & ſpeciebus ejus.* 113

*Dub. I. Quid ſit & quotuplex.* 114

*Dub. II. De divinatione. Quid & quotuplex ſit.* 116

*Dub. III. Quid, & Quotuplex ſit Idololatria?* 122

*Dub. IV. Quid & quotuplex ſit Vana obſervantia, & unde colligatur?* 124

*Dub. V. Quid maleficium, & quomodo poſsit tolli?* 128

Cap. II. *De Irreligioſitate.* 132

*Dub. I. Quid ſit tentatio Dei.* ibid.

*Dub. II. Quid, & quotuplex ſit Sacrilegium.* 134

*Dub. III. De Simonia.* 138

*Art. I. Quid ſit, & quotuplex.* ibid.

*Art. II. Quæ ſit pœna Simoniæ.* 144

*Art. III. An, & cui reſtituendum, quod ſimoniacè acceptum.* 145

### Tractatus Secundus.

*De II. præcepto Decalogi.*

Cap. I. *Quid & quotuplex Blaſphemia.* 147

Cap. II. *De juramento.* 152

Dub.

Digitized by Google

## Et Dubiorum.

*Dub.I. Quid ſit juramentum.* ibid.
*Dub.II. Quotuplex ſit juramentum?* 155
*Dub.III. An & quando ſit licitum jurare.* 157
*Dub.IV. An in juramento liceat uti æquivocatione.* 160
*Dub.V. Quæ & quanta ſit obligatio juramenti promiſſorii?* 161
*Dub.VI. Quibus caſibus excuſetur ab impletione qui in promiſſorio juramento obligationem contraxit.* 166
*Dub.VII. Quomodo obligatio juramenti tollatur per irritationem, diſpenſationem commutationem, & remiſſionem.* 168
Cap.III. *De Voto.* 169
*Dub.I Quid ſit Votum, & quotuplex.* ib.
*Dub. II. Quæ requiratur voti deliberatio & intentio.* 171
*Dub.III. Quæ requiratur materia voti.* 175
*Dub.IV. Quæ & quanta ſit obligatio voti* 178
*Dub.V. Quot modu tollatur obligatio voti* 184
*Dub.VI.* De *Voti irritatione.* 185
*Art.I. An, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem.* ib.
*Art.II Quis vota indirectè poſſit irritare.* 188
*Dub.VII. Quid ſit commutatio voti.* 190
*Dub.VIII. Quid ſit diſpenſatio, & qui poſſint diſpenſare in votu.* 192

### Tractatus Tertius.

### De III. & IV. Præcepto.

Cap.I. *Quid tertium præceptum: Memento &c.* 194

*Dub.*

*Dub.I. Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Eccleſia prohibeantur* 195
*Dub.II. Quæ cauſæ excuſent ab obſervatione feſtorum & ob quas opera prohibita liceant* 198
*Dub III. Quæ opera feſtis præcipiantur* 201
*Dub.IV. An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia, Dominicis & feſtis majoribus* 205
*Dub.V. Quæ excuſent ab auditione ſacri* 212
Cap.II. *De IV. præcepto: Honora Patrem, &c.* 214
*Dub.I. Ad quid teneantur liberi erga parentes* ibid.
*Dub.II. Ad quid teneantur parentes erga filios* 217
*Dub.III. Ad quid teneantur tutores, & Curatores, qui parentum ſunt loco* 221
*Dub.IV. Quæ obligatio dominorum & famulorum, aliorumq; ſuperiorum, & inferiorum erga ſe invicem* 223
*Dub.V. Quid teneantur conjuges erga ſe mutuò vi hujus præcepti* 225
*Dub.VI. Quæ obligatio Parochorum erga ſuos* 227
*Dub.VII. Quæ obligatio Præceptorum & diſcipulorum* 229

Tractatus Quartus.
*De V. & VI. Præcepto.*
Cap.I. *Quid V. Præcepto prohibeatur. Non occides* 230
*Dub.I. An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſemetipſum* ibid.

*Dub.*

Dub.II. *An, & quomodo liceat occidere malefactorem* 235
Dub.III. *An, & quomodo liceat occidere privatâ auctoritate iniquum aggreſſorem* 236
Dub.IV. *An aliquando liceat occidere innocentem* 240
Dub.V. *De duello & bello* 243
Art.I. *Quid ſit, & an liceat duellum* ibid.
Art.II. *An, & quouſq; liceat bellum* 245
Art.III. *Quid in bello juſto liceat* 249
Cap.II. *De VI. Præcepto & IX. Non Mœchaberis, &c. Non concupiſces &c.* 252
Dub.I. *An, & quanta peccata ſint oſcula, amplexus tactus, verba obſcœna, & ſimilia, extra matrimonium* 253
Dub.II. *Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ naturales* 258
Dub.III. *Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ contra naturam* 261
Dub.IV. *An aliquando liceat procurare pollutionem.*

## Tractatus Quintus.

### *De VII. Præcepto. Non furtum facies.*

Cap.I. *De furto* 268
Dub.I. *Quid ſit furtum, & quale peccatum.* ib.
Dub.II. *Quid ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum* 270
Dub.III. *Quàm graviter peccet, qui multa minuta furta committit* 271
Dub.IV. *Quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum* 273

Cap

*Dub.I. Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Eccleſia prohibeantur* 195

*Dub.II. Quæ cauſæ excuſent ab obſervatione feſtorum & ob quas opera probibita liceant* 198

*Dub III. Quæ opera feſtis præcipiantur* 201

*Dub.IV. An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia, Dominicis & feſtis majoribus* 205

*Dub.V. Quæ excuſent ab auditione ſacri* 212

Cap.II. *De IV. præcepto: Honora Patrem, &c.* 214

*Dub.I. Ad quid teneantur liberi erga parentes* ibid.

*Dub.II. Ad quid teneantur parentes erga filios* 217

*Dub.III. Ad quid teneantur tutores, & Curatores, qui parentum ſunt loco* 221

*Dub.IV. Quæ obligatio dominorum & famulorum, aliorumq; ſuperiorum, & inferiorum erga ſe invicem* 223

*Dub.V. Quid teneantur conjuges erga ſe mutuò vi hujus præcepti* 225

*Dub.VI. Quæ obligatio Parochorum erga ſuo.* 227

*Dub.VII. Quæ obligatio Præceptorum & diſcipulorum* 22[illegible]

Tractatus Quartus.

*De V. & VI. Præcepto.*

Cap.I. *Quid V. Præcepto prohibeatur. Non occides* 23

*Dub.I. An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſemetipſum* ibi.

*Du*

*Dub.II. An, & quomodo liceat occidere malefactorem* 235
*Dub.III. An, & quomodo liceat occidere privatâ auctoritate iniquum aggreſſorem* 236
*Dub.IV. An aliquando liceat occidere innocentem* 240
*Dub.V. De duello & bello* 243
*Art.I. Quid ſit, & an liceat duellum* ibid.
*Art.II. An, & quouſq; liceat bellum* 245
*Art.III. Quid in bello juſto liceat* 249
Cap.II. *De VI. Præcepto & IX. Non Mœchaberis, &c. Non concupiſces &c.* 252
*Dub.I. An, & quanta peccata ſint oſcula, amplexus tactus, verba obſcœna, & ſimilia, extra matrimonium* 253
*Dub.II. Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ naturales* 258
*Dub III. Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ contra naturam* 261
*Dub.IV. An aliquando liceat procurare pollutionem.*

## Tractatus Quintus.

*De VII. Præcepto. Non furtum facies.*

Cap.I. *De furto* 268
*Dub.I. Quid ſit furtum, & quale peccatum.* ib.
*Dub.II. Quid ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum* 270
*Dub.III. Quàm graviter peccet, qui multa minuta furta committit* 271
*Dub.IV. Quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum* 273

Cap.

Cap. II. *De reſtitutione.* 277

*Dub. I. Quid ſit reſtitutio, & qui teneantur ad eam.* ibid.

*Dub. II. An qui cooperantur ad damnum alterius teneantur ad reſtitutionem.* 278

*Dub. III. An ſupradicti teneantur ſinguli reſtituere in ſolidum, & quo ordine* 283

*Dub. IV. An teneatur reſtituere, qui alium impedivit à conſecutione alicujus boni* 285

*Dub. V. Cui vel quibus reſtituendum* 286

*Dub. VI. De rebus quæ debent reſtitui* 291

*Art. I. Quid debeat reſtitui ab inferente injuriam materialem tantum ſive à poſſeſſore bonæ fidei* ibid.

*Art. II. Quid debeat reſtitui ab inferente injuriam formalem, ſeu malæ fidei damnificatore, ſeu poſſeſſore* 296

*Art. III. An, & quid debeat reſtitui pro injuria illata corpori, v.g. per mutilationem, occiſionem, &c.* 300

*Art. IV. Quid debeat reſtitui pro illato ſtupro,* 303

*Art. V. Quid debeat reſtitui pro adulterio* 304

*Art. VI. Quid debeat reſtitui pro fama, & boni ſpiritualibus, ut inductione ad peccatum, a vocatione à religione* 30

Dubium VII. *De circumſtantiis reſtitutioni* 307

*Art. I. Quo tempore, loco, & modo debeat re ſtitui* ibi

*Art.II.Quo ordine reſtitui debeat* 309
*Art.III.Qua à reſtitutione excuſent* 311
Cap.III.*De contractibus* 315
*Dub.I.Quid in genere ſit contractus* ibid.
*Dub II.Quid in ſpecie de promiſſione,& donatione* 318
*Dub. III. Quibus caſibus donatio poſſit revocari* 323
*Dub. IV. Quid ſit donatio mortis cauſa, & an poſſit revocari, quomodo & quibus competat* 326
*Dub.V. Quid ſit commodatum,precarium,& poſitum* 328
*Dub.VI.Quid ſit mutuum* 332
*Dub.VII.Quid ſit uſura* 333
*Dub VIII.De Emptione & Venditione* 340
*Art.I.Quid ſit Emptio & Venditio* ibid.
*Art. II. Quid ſit negotiatio & quibus illicita* 347
*Dub.IX. Quid ſit contractus cenſus,& an licitus* 348
*Dub.X. Quid ſit cambium* 352
*Dub.XI.Quid locatio & Conductio* 353
*Dub.XII.De contractu Emphyteuſis,Feudi,& Libelli?* 357
*Dub.XIII.Quid ſit ſponſio & Ludus* 359
*Dub.XIV.Quid ſit contractus ſocietatis* 365
*Dub.XV.Quid ſit aſſecuratio,& fidejuſſio* 367
*Dub.XVI Quid ſit pignus,& hypotheca* 369
Cap.IV.*De tutela & teſtamentis* 371
*Dub.I.Quid ſit tutela & curatela* ibid.
*Dub.II.Quid & quotuplex ſit teſtamentum* 375

Dub.

Digitized by Google

*Dub.III. De renunciatione hæreditatum* 382
*Dub.IV. Qui poſſint, & debeant eſſe executores teſtamenti?* 387
*Dub.V. De iis, qui teſtari & hæredes inſtitui poſſint* 394

## Tractatus Sextus.

*De Præcepto VIII. IX. X.*

Cap.I. *De Præcepto VIII.* 401
*Dub.I. Quid ſit ſuſpicio, judicium temerariũ, & dubitatio & quale peccatum?* 402
*Dub.II. Quid ſit, & quàm grave peccatum Detractio?* 405
*Dub.III. An, & quomodo fama reſtituenda?* 413
Cap.II *Quid de præcepto IX. & X.* 419
Cap.III. *Quid de præceptis Eccleſiæ?* ib.
*Dub.I. Quid requiratur ad jejunium Eccleſiaſticum, & quanta ejus obligatio?* 420
*Dub.II. Quæ cauſæ excuſent à jejunio* 425

## LIBER QUARTUS.

*De Præceptis particularibus, certo hominum ſtatui propriis.*

Cap.I. *De ſtatu religioſo* 43
*Dub.I. Quæ ſit natura ſtatus religioſi?* ibid
*Dub.II. Quæ requirantur ad valorem profeſſionis religioſæ?* 43
*Dub.III. Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ profeſſionis?* 43
*Dub.IV. Ad quid Religioſus obligetur vi votorum?* 44

Du

*Dub.V. Qui poſsint, vel teneantur ingredi religionem?* 449

*Dub.VI. Ad quid teneantur religioſi ejecti, & fugitivi?* 451

Cap.II. *De ſtatu Clericorum* 455

*Dub.I. De Beneficiis Eccleſiaſticis* ibid.

*Art.I. Quid & quotuplex beneficium Eccleſiaſticum?* ibid.

*Art.II. Quomodo acquirantur & conferantur beneficia?* 457

*Art.III. Quæ intentio, & qualitates requirantur ad beneficium acceptandum?* 460

*Art. IV. An liceat habere plura beneficia?* 463

*Art.V. Quibus modis beneficia amittantur?* 466

*Art VI. Quid & quotuplex ſit penſio?* 470

*Dub.II. De Horis Canonicis* 472

*Art.I. Qui obligentur ad Horas?* ibid.

*Art.II Quanta ſit hæc obligatio?* 476

*Art.III. Quæ excuſent à recitatione horarum?* 482

*Art. IV. Quomodo recitandæ ſint horæ?* 484

*Dub.III. Quid Clerici poſsint circa diſpoſitionem fructuum ſuorum beneficiorum?* 494

*Dub.IV. Quis ſit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones iis prohibeantur.* 501

Cap.III. *De ſtatu, & officio perſonarum ſæcularium quarundam præſertim judicialium.* 503

*Dub.III. De renunciatione hæreditatum* 382
*Dub.IV. Qui poſſint, & debeant eſſe executores teſtamenti?* 387
*Dub.V. De iis, qui teſtari & hæredes inſtitui poſſint* 394

## Tractatus Sextus.

*De Præcepto VIII. IX. X.*

Cap.I. *De Præcepto VIII.* 401
*Dub.I. Quid ſit ſuſpicio, judicium temerariũ, & dubitatio & quale peccatum?* 402
*Dub.II. Quid ſit, & quàm grave peccatum Detractio?* 405
*Dub.III. An, & quomodo fama reſtituenda?* 413
Cap.II *Quid de præcepto IX. & X.* 419
Cap.III. *Quid de præceptis Eccleſiæ?* ib.
*Dub.I. Quid requiratur ad jejunium Eccleſiaſticum, & quanta ejus obligatio?* 420
*Dub.II. Quæ cauſæ excuſent à jejunio* 425

## LIBER QUARTUS.

*De Præceptis particularibus, certo hominum ſtatui propriis.*

Cap.I. *De ſtatu religioſo* 431
*Dub.I. Quæ ſit natura ſtatus religioſi?* ibid.
*Dub.II. Quæ requirantur ad valorem profeſſionis religioſæ?* 434
*Dub.III. Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ profeſſionis?* 437
*Dub.IV. Ad quid Religioſus obligetur vi votorum?* 440

Dub.

Digitized by Google

*Dub.V. Qui poſſint, vel teneantur ingredi religionem?* 449
*Dub.VI. Ad quid teneantur religioſi ejecti, & fugitivi?* 451
Cap.II. *De ſtatu Clericorum* 455
*Dub.I. De Beneficiis Eccleſiaſticis* ibid.
*Art.I. Quid & quotuplex beneficium Eccleſiaſticum?* ibid.
*Art.II. Quomodo acquirantur & conferantur beneficia?* 457
*Art.III. Quæ intentio, & qualitates requirantur ad beneficium acceptandum?* 460
*Art. IV. An liceat habere plura beneficia?* 463
*Art.V. Quibus modis beneficia amittantur?* 466
*Art VI. Quid & quotuplex ſit penſio?* 470
*Dub.II. De Horis Canonicis* 472
*Art.I. Qui obligentur ad Horas?* ibid.
*Art.II Quanta ſit hæc obligatio?* 476
*Art.III. Quæ excuſent à recitatione horarum?* 482
*Art. IV. Quomodo recitandæ ſint horæ?* 484
*Dub.III. Quid Clerici poſſint circa diſpoſitionem fructuum ſuorum beneficiorum?* 494
*Dub.IV. Quis ſit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones iis prohibeantur.* 501
Cap.III. *De ſtatu, & officio perſonarum ſæcularium quarundam præſertim judicialium.* 503

*Dub.I. Quæ requirantur ad legitimum judicium?* ibid.
*Dub.II. De poteſtate & officio judicis* 505
*Art.I. Quid requiratur in judice?* ibid.
*Art II. Quid judici ſervandum circa inquiſitionem* 507
*Art.III. Quid liceat judici circa quæſtiones, ſive torturam?* 510
*Art.IV. Quid ſervandum judici circa ſententiam, & pœnam?* 513
*Dub.III. Quod ſit officium Advocati?* 519
*Dub. IV. Quæ ſit obligatio Referentis, Secretarii, Notarii & Procuratoris* 525
*Dub.V. Quod ſit officium Accuſatoris* 528
*Dub.VI. De teſtibus* 530
*Dub.VII De Reo* 534
*Art.I. An, & quando Reus teneatur fateri veritatem?* ib.
*Art. II. Quid liceat reo circa fugam pœnæ,* 538
*Dub.VIII. Quomodo confeſſario agendum cum reo?* 540
*Dub.IX. Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopœorum, & Chirurgorum?* 544
*Dub.X. Quæ obligationes mercatorum, opificum & cæterorum ſæcularium* 546

## LIBER QUINTUS.

*De ratione cognoſcendi, & diſcernendi peccata.*

Cap.I. *De peccato in genere* 548
*Dub.I. Quid ſit peccatum?* ibid.

Dub.

*Dub.II. An, & quando deſideria, & delectationes ſint peccata* 551

*Art.I. Quale peccatum ſit deſiderium malum?* ibid.

*Art II. An delectatio moroſa ſemper peccatum?* 555

*Dub.III.* De *diſtinctione peccatorum* 559

*Art.I Quæ peccata diſtinguantur ſpecie?* ibid.

*Art.II. Quæ peccata diſtinguantur numero?* 561

Cap.II. De *peccatis in ſpecie, mortali & veniali* 564

*Dub.I. Quid ſit peccatum mortale & veniale?* ibid.

*Dub.II. Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale, fiat per accidens veniale?* 566

*Dub.III. Quibus modis peccatum ex genere ſuo veniale, aut actus indifferens, tranſeat per accidens in mortale?* 569

Cap.III. De *peccatis capitalibus in ſpecie* 572

*Dub.I. Quid ſit Superbia, & quale peccatum?* ibid.

*Dub.II. Quid Avaritia?* 576

*Dub.III. Quid Luxuria?* 582

*Dub.IV. Quid Invidia?* 583

*Dub.V.* De *Gula.* 586

*Art.I Quid ſit Gula?* ibid.

*Art.II. Quid ſit Ebrietas?* 588

*Dub.VI. Quid ſit Ira?* 591

*Dub.VII. Quid ſit Acedia?* 594



Digitized by Google

# Index Capitum

## LIBER SEXTUS.

*De Sacramentis.*

### Tractatus Primus.

*De Sacramentis in genere.*

Cap. I. *De natura Sacramenti novæ legis* 597

*Dub. I. Quid ſit Sacramentum?* ib.

*Dub. II. Quid circa materiam & formam Sacramentorum ſervandum?* 599

Cap. II. *De miniſtro Sacramentorum* 602

*Dub. I. Quid requiratur, ut miniſter det validè Sacramentum?* ib.

*Dub. II. Quid requiratur in miniſtro, ut licitè miniſtret?* 605

Cap. III. *De ſuſcipiente Sacramentum?* 609

*Dub. I. Quæ diſpoſitio requiratur ad valorem Sacramenti, in ſuſcipiente?* ibid.

*Dub. II. Quid requiratur, ut licitè, & cum fructu ſuſcipiatur?* 611

Cap. IV. *Quid ſint Sacramentalia, & quid efficiant?* 612

### Tractatus Secundus.

*De Baptiſmo & Confirmatione.*

Cap. I. *De Baptiſmo* 615

*Dub. I. Quæ materia Baptiſmi?* ib.

*Dub. II. Quæ ſit forma Baptiſmi?* 619

*Dub. III. De miniſtro Baptiſmi?* 621

*Art. I. Quis ſit miniſter Baptiſmi?* ib.

*Art. II. An duo poſſint ſimul unum Baptizare?* 623

*Dub. IV. Quod ſit ſubjectum Baptiſmi?* 624

*Dub. V. De cæremoniis Baptiſmi?* 629

*Art.*

*Art.I. Quæ ſervanda circa cæremonias baptizandi?* ib.

*Art.II. Qui patrini, & quod eorum officium?* 631

Cap.II. *De Confirmatione* 634

*Dub.I. Quid ſit, & quæ ejus materia & forma?* ib.

*Dub.II. Quis miniſter, & quod ſubjectum* 636

*Dub.III. Quæ Confirmationis neceſſitas, & cæremonia?* 637

## Tractatus Tertius.

### *De Euchariſtia.*

Cap.I. *De eſſentia Euchariſtiæ* 641

*Dub.I. Quid ſit Euchariſtia?* ibid.

*Dub.II. Quæ materia Euchariſtiæ?* 642

*Dub.III. Qualis debeat eſſe panis in materia Euchariſtiæ?* 644

*Dub.IV. Quale vinum ſit materia Euchariſtiæ?* 647

*Dub.V. Quæ conditiones ad materiæ conſecrationem requirantur?* 658

*Dub.VI. Quæ forma conſecrationis Euchariſtiæ* 657

*Dub.VII. Quamdiu Chriſtus maneat in Euchariſtia* 659

Cap.II. *De cauſis & ſubjecto Euchariſtiæ* 661

*Dub.I. De cauſis* ib.

*Art I. Ad quem ſpectet diſpenſatio Euchariſtiæ* ib.

*Art.II. Quid requiratur in miniſtro ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ* 667

*Dub. II.* De *ſubjecto, ſeu ſuſcipiente Euchariſtiam?* 673

*Art. I. Quæ requiratur in eo diſpoſitio animæ?* ibid.

*Art. II. Quæ requiratur diſpoſitio corporis?* 677

*Art. III. Quæ & quanta ſit obligatio ſumendi Euchariſtiam?* 687

Cap. III. De *Euchariſtia ut eſt ſacrificium* 691

*Dub. I. Quid ſit Miſſa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam?* ibid.

*Dub. II. Cujus ſit applicare fructum ſacrificii?* 698

*Dub. III. Quando & quoties liceat celebrare.* 700

*Dub. IV. Quo loco celebrandum ſit?* 705

*Dub. V. Quæ ſint requiſita ad Miſſam?* 712

## Tractatus Quartus.

### *De Sacramento Pœnitentiæ.*

Cap. I. De *eſſentia hujus Sacramenti* 723

*Dub. I. Quæ ſit ejus materia & forma?* ibid.

*Dub. II. Qualis contritio requiratur?* 726

*Dub. III. Qualis confeſſio requiratur?* 732

*Art. I. An debeat eſſe integra materialiter?* ibid.

*Art. II. Quando ſufficiat confeſſio integra formaliter?* 737

*Art. III. Quæ ſint reliquæ conditiones confeſſionis?* 743

*Art. IV. Quando confeſſio ſit invalida, & quomodo iteranda?* 746

Dub.

Dub. IV. De Satiſfactione 749
Art. I. Quæ ejus neceſſitas & quantitas? ib.
Art. II. De ſatiſfactione per indulgentias. 758
§. I. Quid ſit indulgentia, & quid ad eam requiratur ibid.
§. II. Quotuplex indulgentia, & quomodo differat à Iubilæo 765
Cap. II. De miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ 769
Dub. I. Quis ſit miniſter ibid.
Dub. II. Quid ſit approbatio, & à quo petenda 770
Dub. III. Quid, & quotuplex juriſdictio confeſſarii, & unde eam habeat 774
Dub. IV. Quid ſit reſervatio caſuum, & quis habeat poteſtatem reſervandi & abſolvendi ab iis 781
Dub. V. Quod ſit officium, & obligatio confeſſarii 787
Dub. VI. Quæ ſcientia, & prudentia requiratur in Confeſſione 795
Cap. III. De adjunctis Pœnitentiæ 800
Dub. I. Quid ſit ſigillum confeſſionis, & qui ad illud teneantur ibid.
Dub. II. Quale ſit præceptum, & quæ obligatio confeſſionis 811

## Tractatus Quintus.

### De Extrema unctione, & Ordine.

Cap. I. Quid ſit extrema Vnctio, & quæ circa eam obſervanda 815
Cap. II. De Sacramento Ordinis 824

*Dub.I. Quid Ordo, quotuplex, & quæ ejus materia* ib.
*Dub.II. Quæ requirantur in ordinando* 829

Tractatus Sextus.

*De Matrimonio.*

Cap.I. *De Sponſalibus* 834
*Dub.I. Quid ſint ſponſalia* ib.
*Dub.II. Quæ & quanta obligatio ſponſalium.* 837
*Dub.III. Quomodo diſſolvantur ſponſalia.* 840
Cap.II. *De matrimonio ſecundum ſe* 845
*Dub I. Quid ſit, quæ ejus materia, forma, & miniſter* ib.
*Dub.II. De uſu matrimonii* 849
*Art.I. An uſus matrimonii, ſive actus conjugalis ſit licitus* ibid.
*Art.II. An actus conjugalis ſit præceptus & debitus* 855
*Dub.III. An, & quibus ex cauſis poſſit fieri divortium* 858
Cap III. *De impedimentis matrimonii* 862
*Dub. I. Quæ ſint impedimenta impedientia tantum* ibid.
*Dub.II. Quæ impedimenta dirimentia matrimonium* 868
*Dub.III. Quomodo matrimonium invalidum ſit revalidandum* 885
*Dub.IV. A quo, & ob quam cauſam poſſit diſpenſari in impedimentis matrimonii* 887

LIBER

Digitized by Google

## LIBER SEPTIMUS.

*De Cenſuris Eccleſiaſticis, & irregularitatibus.*

Caput.I. *De Cenſuris in genere* 891
*Dub.I. Quid cenſura Eccleſiaſtica* ibid.
*Dub.II. Quotuplex cenſura?* 892
*Dub.III. Qui poſſint ferre cenſuram, & in quos* 894
*Dub IV. Ob quam cauſam poſſit ferri cenſura* 897
*Dub. V. Qui poſſint abſolvere à cenſuris?* 901
*Dub.VI. Quomodo danda ſit abſolutio à cenſura* 904
Cap.II. *De Excommunicatione* 907
*Dub.I. Quid ſit, & quotuplex?* ibid.
*Dub II. Ob quam cauſam incurratur, & quem effectum habeat excommunicatio minor?* 909
*Dub.III. Quos effectus habeat Excommunicatio major?* 910
*Art.I. Quæ ſint excommunicationes non reſervatæ?* 920
*Art.II. Quæ ſint excommunicationes reſervatæ Epiſcopis?* 923
*Art.III. Quæ ſint Papæ reſervatæ extra Bullam cœnæ?* ib.
*Art.IV. Quomodo intelligenda excommunicatio percuſſoris Clericorum?* 925
*Art.V. Quæ ſint excommunicationes Papæ reſervatæ per Bullam cœnæ?* 930

Cap.

Digitized by Google

Cap.III. De *Suſpenſione & Degradatione* 932

Dub.I. *Quid ſit ſuſpenſio quotuplex; & unde cognoſcendum qualis & quanta ſit?* ibid.

Dub.II. *Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari, & quis ab eis poßit abſolvere* 936

Dub.III. *Quid ſit depoſitio, & degradatio, à quo & ob quam cauſam fieri poßit* 939

Cap.IV. De *interdicto* 940

Dub.I. *Quid ſit & quotuplex?* ibid.

Dub.II. *Qui ſint effectus interdicti?* 942

Dub.III. *Quis cenſuram interdicti ferre, & quis tollere poßit?* 943

Cap.V. De *Irregularitate* 944

Dub.I. *Quid, & quotuplex ſit irregularitas?* ibid.

Dub. II. *Quinam effectus Irregularitatis?* 945

Dub.III. *Quomodo incurratur, & tollatur irregularitas?* 946

Dub.IV. *Quæ ſint irregularitates ex delicto?* 948

Dub. V. *Quæ irregularitates ex defectu?* 951

IN-

# INDEX RERUM, AC verborum quæ hoc libro continentur.

**A**

*ABbas. v. Prælatus. Paſtor.*
*Abbreviatio vitæ. 233. & ſeqq. v. occiſio.*
*Abortum procurare an liceat* 242
*Abſolutio 726. qui ſint abſolvendi. v. Iuriſdictio. v. Moribundi. Cenſura. Confeſſarius.*
*Thom. Hurt. reſolut. moral. to. 1. tract. 1.*
*Abſtinentia. v. Iejunium.*
*Accuſator* 528
*Acedia* 594
*Actus humani* 14. & ſeq.
*Ovied. in 1. 2. tract. 2. Sfort. Pallau. aſſert. Theol. l. 1. & in 1. 2. Arriag. tom. 3. Leſſ. opus poſth. Ioſ. Roccaful. t. 1.*
*Adulterium 259. quid reſtituendum 304. 350*
*Advocatus* 519. & ſeq.
*Tellicion. quæſt. 39. Pet. Paul. Guazz. in tr. moral. ad defenſam animarum Advocat. Io. Paul. Xãmar de off. advoc.*
*Ægyptios conſulere. v ſuperſtitio.*
*Anton. Ricciull. de Ægyptiis, aliàs Zingari.*
*Æquivocatio. v. Iuramentum.*
*Affinitas. v. Matrimonium.*
*Aggreſſorem occidere* 236
*Alchimia v. ſuperſtitio.*
*Altare. v. Miſſa.*

*Ambi-*

Digitized by Google

*Ambitio* 573
*Amplexus* 254
*Antichriſis. v. Lignus.*
*Apoſtaſia* 72
*Apoſtata* 72
*Appellatio Reorum* 540
*Approbatio Confeſſarii* 770
*Archiepiſcopus. v. Epiſcopus.*
*Ars notoria* 124
*Artifices* 180
*Aſpectus obſcœni 254. & ſeq.*
*Aſſecuratio* 367
*Aſtrologia, v. divinatio.*
*Attritio* 727
*Franc. Pinthereu de ſufficientia attritionis.*
*Avaritia* 577
*Aurigarum obligatio* 330
*Avus erga nepotes* 217

**B**

*Baptiſmus 615. forma 619. Miniſter 621. ſubjectum 624. Conditio 620. Caremonia 620. Patrini 631.*
*Card. de L. reſponſ. lib. 1. Didac. Ant. Franceſ. Forum conſcientiæ. Bard. ſelect. moral. lib. 10. quæſt. & ſeqq.*
*Bellum 245. & ſeqq.*
*Beneficiati quoad fructus beneficiorum 494. Hora Canonica, Miſſa &c.*
*Theoph. Rayn. lucubratio ex bonis Eccl. &c.*
*Beneficium 455. Collatio 457. Suſceptio 460. Pluralitas 463. Amiſſio 466. Permutatio 460*

*Card.de L.reſpon.moral.lib.5.Hurtad.reſol. mor.to.2.tr.1. Boſſ.to.1.tit.8. de pluralitate &c Fragoſ.to.2. diſput.20.de poteſt. Conferendi &c. Didac. Ant.Frances forum conſcientiæ Pacis Iordani elucubrat to.3. Bard. ſelect.moral. lib.3. Baunii.Tom 3. Pellicion. quæſt.50. de his penſat. quoad plural. And. Vallens Franc. Hallier. de ſacra elect. Tarreda de benef.*

*Beſtialitas* 263

*Bigamia facit irregularem. V.irregularitas.*

*Blaſphemia. V.irreligioſitas.*

*Anton.Ricciull.de perſon.ſtatus reprobi.*

*Bona hoſtibus erepta. v.Bellum.*

*Bona inventa. v.Reſtitutio.*

*Bulla Pontificum.*

*Mauri.de Greg.expoſitio omn.Bullar.*

*Bulla cœnæ 903. v. Cenſura. Excommunicatio Fragoſ.tom.2. lib.diſp 3. Didac. Ant.Frances forum conſcientiæ.*

*Bulla cruciata.*

*Hurtad.reſol.moral.to.2.tract.9. Fragoſ. to.2.diſp.7. Franc.Bard. Andreas Mendo Mercus Sorio tom 8.*

C

*Calix quando execretur. v.Miſſa.*

*Calumnia. v.Detractio.*

*Cœnobium* 352

*Ant.Merenda, Omnate to.3. tract 24.*

*Canonicatus. v.Beneficium.*

*Cantiones obſcœnæ* 256

Capti-

*Captivis Chriſtianis an liceat remigare in triremibus Turcarum* 122

*Carceris effractio.v.Reus.*

*Carnis humanæ eſus.v.Gula.*

*Carthuſianus edens carnes. v. vota religioſa, quando liceat propter infirmitatem* 232

*Caſtitatis votum* 445.& ſeq.

*Angel.Mar.Verricel,quæſt.mor.tract.4.*

*Caſuum reſervatio.* 781

*Caſus reſervati Clem VIII.* 789

*Boſſ.tom,1.tit.4.de abſolut.à reſervatis, & in tract. de Iubil. Moron. reſponſ.85. quoad regulares. 86. 87. de reſervat. Epiſc 95. & 96. Fragoſ. tom.2. lib. 1. & diſput. 19. de reſervat. Epiſc. Bard. ſelect. moral. lib. 6. Iac. Mancin. prax. viſit. infr. pagin. 2. pract.3.*

*Celebrare Miſſam.v.Miſſa.*

*Cenſura Eccleſiaſtica 892. & ſeqq. Quotuplex 823. Qui ferre poſſint 895. cauſa 897. abſolutio 901. Io.Martinon. tom.5. diſput. 59. Cardin. de L.reſponſ. lib. 2. Boſſ. tom.1. tit.4. de abſol. à cenſuris. Leſſ.prælect. Theol. in addit. ad 3.p.q.21.& ſeqq. Bard. ſelect. moral.lib.6.7. Bauny tom. 2. Alphonſ. de Leon. Theſaur. Geſvald. de Bononiis tom. 2. Baunii tom. 2. Leand. à S. Sacrament. tom.2.*

*Cenſus 349. Redimibilis ex parte emptoris per Bullam Pii V. eſt illicitus.*

Moron.

Digitized by Google

*Moron.reſpon.1.circa pecuniam numeratam Onnate tom.3.tract.2.*

*Charitas Dei.77.Proximi.* 80

*Chiromantia. v.Divinatio.* 116. *ſuperſtitio.* 114

*Chirurgorum obligatio* 11.544.*& ſeqq.*

*Chorea* 256

*Boſſ.tom.3.tit.7. Ferrantin.Theoret.diſp. q.65. Anton.Ricciull.*

*Circumſtantia peccatorum. v. Confeſſio. Peccatum.*

*Clauſura.v.Moniales.*

*Clerici negotiari non poſſunt 501. Clericorum ſtatus 431. v.Beneficium, Habitus, & artes clericorum.*

*Andr.Sauſſay Panoplia clericalis.*

*Clericorum percuſſores* 925

*Codicillus* 375

*Cæmeterium quando violetur* 708

*Cognatio* 871

*Collatiuncula die Jejunii.v jejunium.*

*Commodatum* 318

*Communio 659. v.Euchariſtia.*

*Commutatio votorum.v.votum.*

*Comœdia turpes* 216

*Boſſ.to.3.tit.8.Anton.Ricciull.*

*Concionem audiendi obligatio* 201.202

*Conciones Hæreticorum* 69

*Parochianus obediens de audiendo verbo Dei.*

*Concionatorum obligatio* 69

*Concubinarius 101.v.Luxuria.*

*Anton.Ricciull.*

Con.

*Captivus Chriſtianus an liceat remigare in triremibus Turcarum* 122
*Carceris effractio. v. Reus.*
*Carnis humanæ eſus. v. Gula.*
*Carthuſianus edens carnes. v. vota religioſa, quando liceat propter infirmitatem* 232
*Caſtitatis votum* 445. & ſeq.
*Angel. Mar. Verricel, quaſt. mor. tract. 4.*
*Caſuum reſervatio.* 781
*Caſus reſervati Clem VIII.* 789
*Boſſ. tom. 1. tit. 4. de abſolut. à reſervatis, & in tract. de Iubil. Moron. reſponſ. 85. quoad regulares. 86. 87. de reſervat. Epiſc. 95. & 96. Fragoſ. tom. 2. lib. 1. & diſput. 19. de reſervat. Epiſc. Bard. ſelect. moral. lib. 6. Iac. Mancin. prax. viſit. infr. pagin. 2. pract. 3.*
*Celebrare Miſſam. v. Miſſa.*
*Cenſura Eccleſiaſtica 892. & ſeqq. Quotuplex 823. Qui ferre poſſint 895. cauſa 897. abſolutio 901. Io. Martinon. tom. 5. diſput. 59. Cardin. de L. reſponſ. lib. 2. Boſſ. tom. 1. tit. 4. de abſol. à cenſuris. Leſſ. prælect. Theol. in addit. ad 3. p. q. 21. & ſeqq. Bard. ſelect. moral. lib. 6. 7. Bauny tom. 2. Alphonſ. d. Leon. Theſaur. Geſvald. de Bononiis tom. 2. Baunii tom. 2. Leand. à S. Sacrament. tom. 2.*
*Cenſus 349. Redimibilis ex parte emptoris per Bullam Pii V. eſt illicitus.*

Moron.

Moron.reſpon.1.circa pecuniam numeratam Onnate tom.3.tract.2.
Charitas Dei.77.Proximi. 80
Chiromantia. v.Divinatio. 116. ſuperſtitio. 114
Chirurgorum obligatio 11.544.& ſeqq.
Chorea 256
Boſſ.tom.3.tit.7. Ferrantin.Theoret.diſp.9.65.Anton.Ricciull.
Circumſtantia peccatorum. v.Confeſſio. Peccatum.
Clauſura.v.Moniales.
Clerici negotiari non poſſunt 501.Clericorum ſtatus 431. v.Beneficium, Habitus, & artes clericorum.
Andr.Sauſſay Panoplia clericalis.
Clericorum percuſſores 921
Codicillus 375
Cœmeterium quando violetur 708
Cognatio 871
Collatiuncula die Iejunii.v jejunium.
Commodatum 318
Communio 659. v.Euchariſtia.
Commutatio votorum.v.votum.
Comœdia turpes 216
Boſſ.to.3.tit.8.Anton.Ricciull.
Concionem audiendi obligatio 201.202
Conciones Hæreticorum 69
Parochianus obediens de audiendo verbo Dei.
Concionatorum obligatio 69
Concubinarius 101.v.Luxuria.
Anton.Ricciull.

Con-

Dub. II. De ſubjecto, ſeu ſuſcipiente Euchariſtiam? 673
Art. I. Quæ requiratur in eo diſpoſitio animæ? ibid.
Art. II. Quæ requiratur diſpoſitio corporis? 677
Art. III. Quæ & quanta ſit obligatio ſumendi Euchariſtiam? 687
Cap III. De Euchariſtia ut eſt ſacrificium 691
Dub. I. Quid ſit Miſſa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam? ibid.
Dub. II. Cujus ſit applicare fructum ſacrificii? 698
Dub. III. Quando & quoties liceat celebrare. 700
Dub. IV. Quo loco celebrandum ſit? 705
Dub. V. Quæ ſint requiſita ad Miſſam? 712

## Tractatus Quartus.

### De Sacramento Pœnitentiæ.

Cap. I. De eſſentia hujus Sacramenti 723
Dub. I. Quæ ſit ejus materia & forma? ibid.
Dub. II. Qualis contritio requiratur? 726
Dub. III. Qualis confeſſio requiratur? 732
Art. I. An debeat eſſe integra materialiter? ibid.
Art. II. Quando ſufficiat confeſſio integra formaliter? 737
Art. III. Quæ ſint reliquæ conditiones confeſſionis? 743
Art. IV. Quando confeſſio ſit invalida, & quomodo iteranda? 746

Dub.

Dub.IV. De *Satiſfactione* 749
*Art.I. Quæ ejus neceſſitas & quantitas?* ib.
*Art. II.* De *ſatiſfactione per indulgentias.* 758
*§.I. Quid ſit indulgentia, & quid ad eam requiratur* ibid.
*§.II. Quotuplex indulgentia, & quomodo differat à Iubilæo* 765
Cap.II. De *miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ* 769
Dub.I. *Quis ſit miniſter* ibid.
Dub.II. *Quid ſit approbatio, & à quo petenda* 770
Dub.III. *Quid, & quotuplex juriſdictio confeſſarii, & unde eam habeat* 774
Dub.IV. *Quid ſit reſervatio caſuum, & quis habeat poteſtatem reſervandi & abſolvendi ab iis* 781
Dub.V. *Quod ſit officium, & obligatio confeſſarii* 787
Dub.VI. *Quæ ſcientia, & prudentia requiratur in Confeſſione* 795
Cap.III. De *adjunctis Pœnitentiæ* 800
Dub.I. *Quid ſit ſigillum confeſſionis, & qui ad illud teneantur* ibid.
Dub.II. *Quale ſit præceptum, & quæ obligatio confeſſionis* 811

## Tractatus Quintus.

*De Extrema unctione, & Ordine.*

Cap.I. *Quid ſit extrema Unctio, & quæ circa eam obſervanda* 815
Cap.II. De *Sacramento Ordinis* 824



Digitized by Google

*Dub.I. Quid Ordo, quotuplex, & quæ ejus materia* ib.
*Dub.II. Quæ requirantur in ordinando* 829

Tractatus Sextus.
*De Matrimonio.*

Cap.I. *De Sponſalibus* 834
*Dub.I. Quid ſint ſponſalia* ib.
*Dub.II. Quæ & quanta obligatio ſponſalium.* 837
*Dub.III. Quomodo diſſolvantur ſponſalia.* 840
Cap.II. *De matrimonio ſecundum ſe* 845
*Dub I Quid ſit, quæ ejus materia, forma, & miniſter* ib.
*Dub.II. De uſu matrimonii* 849
*Art.I. An uſus matrimonii, ſive actus conjugalis ſit licitus* ibid.
*Art.II. An actus conjugalis ſit præceptus & debitus* 853
*Dub.III. An, & quibus ex cauſis poſſit fieri divortium* 853
Cap III. *De impedimentis matrimonii* 862
*Dub. I. Quæ ſint impedimenta impedientia tantum* ibid.
*Dub.II. Quæ impedimenta dirimentia matrimonium* 868
*Dub.III. Quomodo matrimonium invalidum ſit revalidandum* 885
*Dub.IV. A quo, & ob quam cauſam poſſit diſpenſari in impedimentis matrimonii* 887

LIBER

Digitized by Google

# LIBER SEPTIMUS.

*De Cenſuris Eccleſiaſticis, & irregularitatibus.*

Caput. I. *De Cenſuris in genere* 891
*Dub. I. Quid cenſura Eccleſiaſtica* ibid.
*Dub. II. Quotuplex cenſura?* 892
*Dub. III. Qui poſſint ferre cenſuram, & in quos* 894
*Dub IV. Ob quam cauſam poſſit ferri cenſura* 897
*Dub. V. Qui poſſint abſolvere à cenſuris?* 901
*Dub. VI. Quomodo danda ſit abſolutio à cenſura* 904
Cap. II. *De Excommunicatione* 907
*Dub. I. Quid ſit, & quotuplex?* ibid.
*Dub II. Ob quam cauſam incurratur, & quem effectum habeat excommunicatio minor?* 909
*Dub. III. Quos effectus habeat Excommunicatio major?* 910
*Art. I. Quæ ſint excommunicationes non reſervatæ?* 920
*Art. II. Quæ ſint excommunicationes reſervatæ Epiſcopis?* 923
*Art. III. Quæ ſint Papæ reſervata extra Bullam cœnæ?* ib.
*Art. IV. Quomodo intelligenda excommunicatio percuſſoris Clericorum?* 925
*Art. V. Quæ ſint excommunicationes Papæ reſervata per Bullam cœnæ?* 930

Cap.

Cap.III. De *Suſpenſione & Degradatione* 931
Dub.I. *Quid ſit ſuſpenſio quotuplex; & unde cognoſcendum qualis & quanta ſit?* ibid.
Dub.II. *Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari, & quis ab eis poßit abſolvere* 936
Dub.III. *Quid ſit depoſitio, & degradatio, à quo & ob quam cauſam fieri poßit* 939
Cap.IV. De *interdicto* 940
Dub.I. *Quid ſit & quotuplex?* ibid.
Dub.II. *Qui ſint effectus interdicti?* 941
Dub.III. *Quis cenſuram interdicti ferre, & quis tollere poßit?* 943
Cap.V. De *Irregularitate* 944
Dub.I. *Quid, & quotuplex ſit irregularitas?* ibid.
Dub. II. *Quinam effectus Irregularitatis?* 945
Dub.III. *Quomodo incurratur, & tollatur irregularitas?* 946
Dub.IV. *Quæ ſint irregularitates ex delicto?* 948
Dub. V. *Quæ irregularitates ex defectu?* 951

IN-

# INDEX RERUM, AC verborum quæ hoc libro continentur.

**A**

ABbas. v. Prælatus. Paſtor.
Abbreviatio vitæ. 133. & ſeqq. v. occiſio.
Abortum procurare an liceat 242
Abſolutio 726. qui ſint abſolvendi. v. Iuriſdictio. v. Moribundi. Cenſura. Confeſſarius.
Thom. Hurt. reſolut. moral. to. 1. tract. 1.
Abſtinentia. v. Iejunium.
Accuſator 528
Acedia 594
Actus humani 14. & ſeq.
Ovied. in 1. 2. tract. 2. Sfort. Pallau. aſſert. Theol. l. 1. & in 1. 2. Arriag. tom. 3. Leſſ. opus poſth. Ioſ. Roccaful. t. 1.
Adulterium 259. quid reſtituendum 304. 350
Advocatus 519. & ſeq.
Tellicion. quaſt. 39. Pet. Paul. Guazz. in tr. moral. ad defenſam animarum Advocat. Io. Paul. Xãmar de off. advoc.
Ægyptios conſulere. v ſuperſtitio.
Anton. Ricciull. de Ægyptiis, aliàs Zingari.
Æquivocatio. v. Iuramentum.
Affinitas. v. Matrimonium.
Aggreſſorem occidere 136
Alchimia v. ſuperſtitio.
Altare. v. Miſſa.

Ambi-

*Ambitio* 573
*Amplexus* 254
*Antichriſis. v. Lignus.*
*Apoſtaſia* 72
*Apoſtata* 72
*Appellatio Reorum* 540
*Approbatio Confeſſarii* 770
*Archiepiſcopus. v. Epiſcopus.*
*Ars notoria* 124
*Artifices* 180
*Aſpectus obſcœni 254. & ſeq.*
*Aſſecuratio* 367
*Aſtrologia, v. divinatio.*
*Attritio* 727
*Franc. Pintherem de ſufficientia attritionis.*
*Avaritia* 577
*Aurigarum obligatio* 330
*Avus erga nepotes* 217

B

*Baptiſmus 615. forma 619. Miniſter 621. ſubjectum 624. Conditio 620. Caremonia 620. Patrini 631.*
*Card. de L. reſponſ. lib. 1. Didac. Ant. Franceſ. Forum conſcientiæ. Bard. ſelect. moral. lib. 10. quæſt. & ſeqq.*
*Bellum 245. & ſeqq.*
*Beneficiati quoad fructus beneficiorum 494. Hora Canonica, Miſſa &c.*
*Theoph. Rayn. lucubratio ex bonis Eccl. &c.*
*Beneficium 453. Collatio 457. Suſceptio 460. Pluralitas 463. Amiſſio 466. Permutatio 460*

*Card.*

Digitized by Google

*Card. de L. reſpon. moral. lib. 5. Hurtad. reſol. mor. to. 2. tr. 1. Boſſ. to. 1. tit. 8. de pluralitate &c Fragoſ. to. 2. diſput. 20. de poteſt. Conferendi &c. Didac. Ant. Frances forum conſcientia Pacis Iordani elucubrat to. 3. Bard. ſelect. moral. lib. 3. Baunii. Tom 3. Pellicion. quaeſt. 50. de his penſat. quoad plural. And. Vallens Franc. Hallier. de ſacra elect. Tarreda de benef.*

*Beſtialitas* 263

*Bigamia facit irregularem. V. irregularitas.*

*Blaſphemia. V. irreligioſitas.*

*Anton. Ricciull. de perſon. ſtatus reprobi.*

*Bona hoſtibus erepta. v. Bellum.*

*Bona inventa. v. Reſtitutio.*

*Bulla Pontificum.*

*Mauri. de Greg. expoſitio omn. Bullar.*

*Bulla cœna 903. v. Cenſura. Excommunicatio Fragoſ. tom. 2. lib. diſp 3. Didac. Ant. Frances forum conſcientia.*

*Bulla cruciata.*

*Hurtad. reſol. moral. to. 2. tract. 9. Fragoſ. to. 2. diſp. 7. Franc. Bard. Andreas Mendo Mercus Sorio tom 8.*

## C

*Calix quando execretur. v. Miſſa.*

*Calumnia. v. Detractio.*

*Cœnobium* 352

*Ant. Merenda, Onnate to. 3. tract 24.*

*Canonicatus. v. Beneficium.*

*Cantiones obſcœna* 256

Capi-

*Captivus Chriſtianus an liceat remigare in triremibus Turcarum* 122
*Carceris effractio. v. Reus.*
*Carnis humanæ eſus. v. Gula.*
*Carthuſianus edens carnes. v. vota religioſa, quando liceat propter infirmitatem* 232
*Caſtitatis votum* 445. & ſeq.
*Angel. Mar. Verricel. quæſt. mor. tract. 4.*
*Caſuum reſervatio.* 781
*Caſus reſervati Clem VIII.* 789
*Boſſ. tom. 1. tit. 4. de abſolut. à reſervatis, & in tract. de Iubil. Moron. reſponſ. 85. quoad regulares. 86. 87. de reſervat. Epiſc. 95. & 96. Fragoſ. tom. 2. lib. 1. & diſput. 19. de reſervat. Epiſc. Bard. ſelect. moral. lib. 6. Iac. Mancin. prax. viſit. infr. pagin. 2. pract. 3.*
*Celebrare Miſſam. v. Miſſa.*
*Cenſura Eccleſiaſtica 892. & ſeqq. Quotuplex 823. Qui ferre poſſint 895. cauſa 897. abſolutio 901. Io. Martinon. tom. 5. diſput. 59. Cardin. de L. reſponſ. lib. 2. Boſſ. tom. 1. tit. 4. de abſol. à cenſuris. Leſſ. prælect. Theol. in addit. ad 3. p. q. 21. & ſeqq. Bard. ſelect. moral. lib. 6. 7. Bauny tom. 2. Alphonſ. de Leon. Theſaur. Geſvald. de Bononiis tom. 2. Baunii tom. 2. Leand. à S. Sacrament. tom. 2.*
*Cenſus 349. Redimibilis ex parte emptoris per Bullam Pii V. eſt illicitus.*

Moron.

Moron.reſpon.1.circa pecuniam numeratam Onnate tom.3.tract.2.
Charitas Dei.77.Proximi. 80
Chiromantia. v.Divinatio. 116. ſuperſtitio. 114
Chirurgorum obligatio 11.544.& ſeqq.
Chorea 256
Boſſ.tom.3.tit.7.Ferrantin.Theoret.diſp. q.65.Anton.Ricciull.
Circumſtantiæ peccatorum. v. Confeſſio. Peccatum.
Clauſura.v.Moniales.
Clerici negotiari non poſſunt 501.Clericorum ſtatus 431. v.Beneficium, Habitus, & artes clericorum.
Andr.Sauſſay Panoplia clericalis.
Clericorum percuſſores 921
Codicillus 375
Cœmeterium quando violetur 708
Cognatio 871
Collatiuncula die Iejunii.v jejunium.
Commodatum 328
Communio 659. v.Euchariſtia.
Commutatio votorum.v.votum.
Comœdiæ turpes 216
Boſſ.to.3.tit.8.Anton.Ricciull.
Concionem audiendi obligatio 201.202
Conciones Hæreticorum 69
Parochianus obediens de audiendo verbo Dei.
Concionatorum obligatio 69
Concubinarius 101.v.Luxuria.
Anton.Ricciull.
Con.

*Conductio & Conductor* 355. v. *Locatio*.
*Confeſſarius quomodo agat cum reis* 540
*Confeſſarii* 787. *Approbatio* 770. *Iurisdictio* 774. *obligatio* 794. *ſcientia &c.* 795
*Vincen. Tancred. quaeſt. moral. tr. 1. Vrban. à Concept. Hurt. reſolut. 34. to. 2. tr. 12. de Confeſſario approbato. Boſſ. de Iubil. privil. de approbat. & elect. Confeſſ. Baucio ſelect. caſ. ubi praxis confeſſariorum, Gaſpar. Loart. inſtit. Confeſſ.*
*Confeſſarii ſollicitantes.* v. *Sollicitantes in confeſſione.*
*Confeſſio*, v. *pœnitentia* 723. & *ſeqq. confeſſarii. Sigillum &c. Praeceptum confitendi* 811 800
*Confirmatio* 634
*Card. de L. reſponſ. lib. 1. dub. 6. & ſeqq. Baſil. Poncius de Confirm. Bard. ſelect. mor. lib. 10. q. 4. & ſeqq.*
*Conjugum mutua obligatio* 225
*Conjugalis actus* 849
*Conſcientia* 1. *Dubia* 3. & *ſeqq. ſcrupuloſa* 11. & *ſeq.* v. *opinio.*
*Franc. de Lugo in decurſu praevio ad Theol. mor. Boſſ. to. 1. tit. 1. Ovied. in p. tr. 5. Caramuel. Theolog. mor. lib. 3. Ioſ. Raccaful. to. 1. Martin. Breſſer. de conſcientia, Theoph. Alarsi Canones conſcientiae, Matth. Homem, Leitem.*
*Conſilium* 18
*Contemptus formalis* 570
*Contractus* 325
Petr.

*Petr. de Oннate tribus bonis. Boſſ.tom.3. tit 3.de defectu ſolemnit. Bard. ſelect.mor. lib.1. Baunii tom. 3. Theoph. Alar. Can. conſc.tract.1.Steph.à S.Gregorio.*
*Contritio. v.pœnitentia.*
*Contumelia* 405
*Cooperatio peccato alterius. v.ſcandalum.*
*Cooperantes ad damnum alterius.v.reſtitutio.*
*Correptio fraterna* 95
*Hierõn. Ferrant.theoret.diſput.2. Didac. Garzia.*
*Crapula* 586
*Curatela.v.Tutela.*
*Curioſitas* 579

D

*Dæmonu invocatio.v.ſuperſtitio.*
*Damnum.v.Reſtitutio.*
*Debitum conjugale* 858
*Decalogi præceptum* 113
*Thom.Tamburin. Caramuel.Theol.mor. lib.4 Ioſ.Raccoful.to.2.Geſuald.de Bononiu to.3.Marcus Sotto.to.3.*
*Decimæ.*
*Vincent.Tancred.de relig.lib.2.*
*Degradatio* 933
*Delectatio moroſa* 551.552
*Depoſitio* 939
*Depoſitum* 328
*Deriſio* 595
*Deſiderium malum* 551.552
*Deſperatio* 76
*Detractio* 405

*Theoph.Raynaud de Calumnia.*
*Diſcipulorum obligatio* 229.& ſeq.
*Diſpenſandi poteſtas* 192. *v.votum , juramentum,&c.*
*Buſſ.de Iubil privil.*
*Diſpenſationes S.Pœnitentiariæ* 50
*Theoph.Alar.can.conſc.tract.6.*
*Diſpenſatio in obſervatione feſtorum* 198
*Diſpenſationes ſuper impedimentis matrimonii* 635
*Divinatio.v ſuperſtitio.*
*Divinatores quomodo examinandi in confeſſione* 131
*Divortium* 858
*Dolus* 571
*Dominorum obligatio* 221
*Theoph.Alar.can.conſc.tract.4.*
*Donatio* 320. *Ejus revocatio* 323. *cauſa mortis* 326
*Donatio hæreditatis* 382.& ſeq
*Dubitatio* 404
*Dubium.v.Conſcientia.*
*Duellum* 243.*Qui poſſit abſolvere duellantes* 905
*v.cenſura* 832
*Gregor.Caraſa de duello.*

E

*Ebrietas* 588
*Eccleſia quoad celebrationem miſſæ* 705 .*v.Miſſa.*
*Theoph.Alar.can.conſc.tract.2.*
*Eccleſiaſtica immunitas.*
*Eccleſiaſticus.v.clericus,Beneficiatus &c.*
*Eleemoſyna* 87

*Emphy.*

Digitized by Google

*Emphyteuſis* 357. & *ſeq.*
*Onnateto 3. tract. 31.*
*Emptio. v. venditio.*
*Epiſcopus tenetur reſidere* 465. *v. Pralatus.*
*Aut. Gironda 2. tomis Didac. Ant. Franceſ forum conſcientia Paci Iordani elucubrat. to. 1. Pellibion illuſt. q. 6. de facultate, &c. Carol. Antonell. de regim. Ecleſ epiſc. Pauli Piaſecii prax epiſc. Pauli Squillant. de oblig. & privil. ep. Petr. Marchant. baculus paſtoral. de poteſt. epiſc. in regul. Meinard. de jurib. epiſc. And. Sauſſay Panoplia Epiſc.*
*Evagatio mentis* 595
*Eucharistia* 641. *Materia* 642. & *ſeqq. Forma* 657. *Chriſtus ſub ſpeciebus* 659. *Cauſa* 661. *Miniſter* 667. *Suſcipiens* 673. *Diſpoſitio* 673. & *ſeq. obligatio ſumendi* 687
*Card. de L. reſpon. lib. 1. dub. 15. Sfort. Pallan. aſſert. Theol. l. 6. Auguſt. Bernal. de Sacram. Tamburin. method. exped. Commun. Petr. Anell. Perſic. de off. Sacerd. lib. 3. de miniſtranda Euch. Iac. Mancin. prax. viſit. infirm. pract. 78.*
*Examinatores Synodales.*
*Hurtad. to. 2. tract. 12. reſol. mor. Hieron. Verner. de exam. Epiſcop. & aliorum &c.*
*Excommunicatio* 907. *Effectus* 909. *Non reſervata* 920. *Reſervata Epiſcopis* 923. *Reſervata Pontifici extra bullam cœna* 92 . *Percuſſoris clericorum* 925. *Bulla cœna* 665. *v. cenſura.*

*Executores teſtamenti* 587
*Exſecratio* 710
*Extremaunctio* 815
*Io.Martinon.to 5.diſput.65.Iac.Mancin. prax.viſit.infirm pract.9.*

F

*Fallacia* 578
*Fama læſio* 410. *Detractio* 405. *Reſtitutio famæ* 415
*Iac.Mancin.prax.viſit.infirm.de reſtit. famæ.*
*Famulus erga dominum* 224
*Feſtorum obſervatio* 149. *& ſeq. Quæ excuſent ab ea* 200. *Quæ præcipiantur diebus feſtis* 201
*Vincent.Tancred.de relig.lib.3.tract.1.*
*Feudum* 358
*Onnate to.3.tract.32.*
*Fideicommiſſum.v.Teſtamentum.*
*Fidejuſſio* 367
*Fides, quænam credenda* 58. *Quando præceptum obliget, & quomodo* 61. *& ſeq.*
*Hurtad.reſol.to.1.tract.5.*
*Filii.v.Liberi.*
*Hurtad.reſol.to.2.tract.6. de obed.ſubditorum.*
*Fornicatio* 258. *Sponſæ* 838
*Boſſ.to.3.tit.12.de malitia fornic.*
*Forum.v.Iudicium.*
*Frater erga fratres* 220
*Fraus* 587
*Fructus induſtriæ* 294

Furem

*Furem nocturnum occidere* 237.238
*Furtum 268. & ſeq. Quantitas & furta minuta 271. Domeſticorum furta 273. v.Reſtitutio.*

G

*Gaudere de malo* 554
*Gloria vana* 573.574
*Gula* 586

H

*Habitus clericalis, v.clericus.*
*Hæreditatis renunciatio, 382. Qui poßint inſtitui hæredes* 394
*Hæreſis, 72. Hæreticorum libri, 74.930.931. Hæreticorum conciones, & ſacra audire 68. & ſeq.*
*Boſſ.de Iubil. Franc.Bordon.ſacrum tribunal. &c. Fragoſ. to.2. diſput.13. Iac.Mancin.prax. viſit. infirm.p.2. pract.5. Ignat.Lup. in edit.S. inquiſ.Didac.Garz.de oblig.denunc.hæret.Sebaſt.Sabell. de tribun. Inquiſ.Theoph.Rayn. de prohib.librorum.*
*Hiſtriones.*
*Anton.Ricciull.*
*Homicidium, 230. v.occiſio.*
*Honor.v.Fama.*
*Horæ canonicæ, 472. Quæ obligatio 476. Excuſatio 482. Modus recitandi 484. & ſeqq. Fragoſ.to.2.diſp.22. Vinc.Tancred.de relig. tr.3.lib.4. Quintan.ſingul. de ſacram to.1. tr.8.Ioſ.Roccaful.to.1.Bard.ſelect.mor.lib.8. Baucio ſelect.caſ.q.37.*

*Hypocriſis* 574
*Hypotheca* 569

I

*Iactantia* 574
*Idololatria.v.ſuperſtitio.*
*Iejunium naturale* 678.& ſeqq
*Iejunium Eccleſiaſticum* 420. *Excuſatio* 425 *& ſeq.*
*Hurt.reſol.to.2.tr.10.11. Card.de L.reſpon lib.2.dub.6.de Tabacco,& chocolatica, Boſſ de Iubil.privil.Pasqualius prax.jejun.*
*Ignorantia* 4
*Franc.de Lugo in decurſu pravio ad Theol.moral.*
*Illegitimus.v.ſpurius.*
*Vincen.Tancred.de relig. libr.4.tract. Marius Italia Thom.del.bene.*
*Impedimenta matrimonii* 862.& ſe
*Imprecari aliis Dæmonem* 15
*Inceſtus* 25
*Indulgentia* 258. *Quotuplex* 7
*Martinon.tom.5.diſput.63.Cardin.de L. pœnit. Fragoſ.tom.2.diſput.4. Geſvald. Bononius tom.2.*
*Infamia.v.Detractatio.405.ſui ipſius* 41
*Infideles*
*Infidelitas* ibi
*Inimicorum dilectio*
*Injuria* 277. *Formalis ib. Corpori illata* 27 *v. Reſtitutio, v. Occiſio, Mutilatio, D tractio.*

Ian

*Innocentem occidere* 240.249
*Inobedientia.v.Obedientia.*
*Inquietudo carnis* 577
*Inquiſitio* 507.508
*Inquiſitionis tribunale.v.Hareſis.*
*Intentio in ſacramentis* 603
*Interdictum* 940.*& ſeqq.v.Cenſura*
*Invidia* 583
*Ira* 591
*Irregularitas* 944.*v.cenſura.*
*Ioſ Gibalinus.Franc.Ant. Glianes ſumma Iac.Mancin.prax.viſit.infirm.de irregular. ex mort.accelerat.pract.10.*
*Irreligioſitas* 132.*Secundum praeceptum decal. Vinc.Tancred.de relig.tract 2 lib.1.*
*Irritatio votorum* 185.*& ſeqq.*
*Iubilaum* 765.*& ſeqq.*
*Boſſ.de tripl.jubilaei privilegio, Moron.reſponſ.98. Fragoſ.tom.2.diſp.5.6. Paſqualig. prax.jubil. Quintan.ſingul. de ſacrament. tom.1.Bard.ſelect.moral.lib 5.Bernardin. Bened.de jubil.extraord Geſual.de Bononiis tom.2.*
*Iudai & Iudaiſmus* 71
*Iudex* 505.*Circa torturam* 510.*ſententiam* 513
*Pacis Iordani elucubrat.tom.2.de re judiciali Pet.Pa.Guazzin.ad defenſam animarum Iudicum Io.Paul.Xammar.de off. judic.*
*Iudicium legitimum* 503
*Iudicium temerarium* 402.*& ſeq.*

*Iuramentum* 152. *Quotuplex* 155. *Quando liceat* 157. *Æquivocatio* 160. *Promiſſorium* 161. *&* *ſeqq. De obligatione, diſpenſatione &c.* 168. *&* *ſeqq.*

*Hurt. tr. 7. tom 2. de reſtrictione mentali Sfort. Pallavic. aſſert. Theol. lib. 3. cap. 2 de reſtrict. mentali, Vinc. Tancred. de relig. tr. 4. lib. 1. Theoph. Mar. Can. conſc. tr 3. Theoph Rayn. de æquivocis.*

*Iuridictio Confeſſ.* 774. *Franc. Zipæus.*

*Iuſtitia v. Reſtitutio. Contractus.*

*Io. de Caſtill de juſt. & jur. Angel. ma. vericel. quæſt. mor. tr. 3. de oblig. Barth. Amic tom. 5.*

L

*Lacticinia. v. Iejunium.*

*Lenones.*

*Anton. Ricciull.*

*Lectio obſcœnorum* 25

*Legatum v. Teſtamentum. Hæreditas.*

*Boſſ. to. 3. tit. 14.*

*Legiſlator an legibus obligetur* 2

*Lex* 19. *& ſeq. Quomodo obliget* 23. *Quot oblig* 25. *& ſeqq. Quomodo implenda* 33. *& ſeq Quando quis excuſetur* 41.

*Boſſ de Tubil privil. an lex obliget adven &c. Caramuel Theol. moral. lib. 1. 2. de le naturali & morali Arriag. to. 4. Ioſ. Rocc ful. to. 1.*

*Libellus famoſus v. detractio.*

*Liberi erga Parentes* 2

*Hurt. roſol. to. 2. tr. 6. de obed. ſubditorum.*

*Libri Hæreticorum* 930.74.
*Theoph.Rayn.de bonis & malis libris,&c.*
*Litteras alienas aperire* 379.& ſeqq.
*Locatio* 355.& ſeqq.
*Locator* 357
*Ludus* 395.& *luſor* 360
*Anton.Ricciull.*
*Luxuria & ſextum præceptum ac nonum* 252.& ſeqq.*Ejus ſpecies* 258.*Ejus filiæ* 682
*Boſſ.tom.3.tit.11.de diſtinct.peccatorum luxuriæ. Angel.Ma.Verricel.quaſt.mor. tract.4.*

M

*Magia.v.ſuperſtitio.*
*Maledictio* 594.85.150.585.
*Malefactorem occidere* 155
*Maleficium.v ſuperſtitio.*
*Maritus,*125.*v.conjuges.*
*Mater erga filios* 217
*Matrimonium,*845. *uſus,*844. *Divortium,*858. *v.ſponſalia,*834.*impedimenta,*862. *Dirimentia,*868 *Invalidum revalidatur,*885.*Diſpenſationes* 887.
*Martinon.to.5.diſp.69.& ſeq. Raph.Averſa de ord.& matrim.Car.deL.reſponſ. lib.1.dub.35.Bard.ſelect.moral.lib.10.q. 15 & ſeqq.*
*Medicorum obligatio* 544.11
*Mendacium in confeſſione* 745
*Mercatorum obligatio* 546
*Meretrix* 258

*Anton. Ricciull.*

*Metus* 42. 874. 875

*Franc. de L. in decurſu pravio ad Theol. moral.*

*Militum peccata, v. Bellum.*

*Miſericordia* 88. & ſeqq.

*Miſſa quatenus ſacramentum. v. ſacramentum Euchariſtiæ.*

*Miſſa quoad ſacerdotes, locum tempus, &c.* 691. & ſeqq. *Fructus ſacrificii* 698. *Requiſita* 712

*Hurtad. reſol. moral. to. 1. tract. 2. de oblig. celebrandi. Franc. de L. de ſacram. Cardin. de L. reſp. l. 1. dub. 10. Quintan. de ſacram. tom. 1. tr. 7. Tambur. de celebr. miſſ. Petr. Anell. Perſic. Bard. ſelect. moral. lib. 10. q. 9.*

*Miſſa quoad obligationem audiendi* 201. *ubi audienda* 205. *Quæ excuſent ab audiendo* 212

*Molitorum obligatio quoad res ipſis commendatas* 330

*Mollities. v. Pollutio.*

*Moniales an teneantur ad horas canonicas* 473

*Ioſ. Gibalin. de clauſura, &c.*

*Monopolia* 342

*Montes pietatis. v. uſura.*

*Moribundi abſolutio* 738

*Boſſ. tom. 1. tit. 5. de abſolut. Angel. Mar. vericell. quæſt. mor. tract. 6.*

*Muti.*

*Mutilatio ſui ipſius* 234. *Quid reſtituendum pro mutilatione* 300. *& ſeqq.*
*Mutuum* 382
*Onnate tom.3 tract.29.*

## N

*Necromantia, v.ſuperſtitio* 114. *Divinatio* 116
*Negotiatio* 348
*Notarii officium* 525
*Nuptiarum ſolemnitates quando prohibitæ* 868

## O

*Obduratio cordis* 577
*Obedientia erga parentes. v.ſubditi.*
*Hurt.reſol.tom.2.tract.6.*
*Obedientia votura* 445. *& ſeq.*
*Obligatio.v.juſtitia.*
*Occaſio proxima peccandi* 729.107
*Ferran in Theoretę diſp.1.de ſcandalo.*
*Occiſio ſui ipſius* 230. *Malefactoris & aggreſſoris* 235. *Innocentis* 240. *Quid reſtituendum* 300
*Odium* 77. *Odium Dei* 79
*Oleum benedictum* 815
*Opificum obligatio* 546
*Opinio* 7.8. *& ſeqq. v.Conſcientia.*
*Boſſ.tom.1.append.addit.1.de opinionum praxi, Bard.ſelect moral.lib.11. de opinione Candidi Philalethi Iac.Mancin.prax.viſit. infirm.p.2.pract.1 Ang.Mur.Vericell.quæſt. moral.tract.1.2.*
*Ordines militares qui ſint religioſi* 432

Ordi-

*Ordinis Sacramentum, 824. Diſpoſitiones ſuſcipientis, 175. Munera & officia ordinatorum 832.*

*Martimon.to.5. diſp. 6. & ſeq. Averſa de ord. Card.de L. reſponſ. lib.1. dub.30.& ſeq. Bernal.de ſacram. Boſſ.tom.1.tit.3. de titulo pro ſuſcip.ſacr.ord. Bard.ſelect.mor.lib.10. q.14. Philiber. Marchin. Franc. Hallier. de ſacra elect.ad ord.*

*Ornatus mulierum.v.Scandalum.*

*Oſcula,253.v.Luxuria.*

P

*Pactum cum Dæmone. v.ſuperſtitio.*

*Parentes erga filios, 217. Quoad hæreditatem 220*

*Parochus erga ſuos 227.Parochus religioſus,434.*

*Fragoſ.tom.2.diſp.21. Barboſ. de off.& poteſt. paroch.Pellicion.q.7.de facultate,&c.Marcus Scrio to.1.*

*Paſtores.v.Prælatus.*

*Fragoſ.to.2. diſp.24.25. Didac. Ant. Frances Paſtorale.*

*Patrini.v.Confirmatio,Baptiſmus.*

*Patronatus jus* 459

*Paupertas religioſa 440.& ſeqq.*

*Peccatum 548. Quotuplex 559. Numerus 561. Mortale,& veniale 564.& ſeq.*

*Peccata capitalia, 572. v.Actus humani, Conſcientia,&c.*

*Ovied.in 1.2.tract.6.*

*Peccato alterius cooperari,107. v.ſcandalum.*

*Pecunia adulterina* 354

*Penſio*

*Penſio* 470
*Percuſſor clerici* 925
*Peregrini* 28
*Perjurium v. Iuramentum* 157. & ſeq.
*Pharmacopaeorum obligatio* 544. & ſeqq.
*Philtrum* 129
*Phyſiognomia v. Divinatio.*
*Pignus* 569. & ſeqq.
*Pingere* 197. *v Feſtorum obſervatio.*
*Piſcari* 197
*Poenitentiae, 723. Contritio, 726. Confeſſio, & ejus integritas, 732. Aliae conditiones, 743. Invalida & iteranda, 746. Satisfactio, 749. Miniſter* 769
*Praeceptum Confitendi, 811. Sigillum* 800
*Io. Martinon. to. 5. Card. de L. reſponſ. lib. 1. Sfort. Pallau. aſſert. theol. lib. 7. Luis Turrian. Bard. ſelect. mor. lib. 10 q. 13. Iac. Mancin. prax. viſit. infirm. p. 1. & p. 2. pract. 4. de confeſſ. non integra. Martin. Perez. Io. Bapt. Marin.*
*Pollutio, 262. An procurari poſſit* 263
*Boſſ to. 3 tit. 12.*
*Poſſeſſor malae & bonae fidei* 292. & ſeq.
*Hurt. reſol. to 2. tract. 8.*
*Praecepta, 19. & ſeqq. v. Lex.*
*Praecepta Decalogi. v. Decalogus.*
*Praecepta Eccleſiae* 419
*Ioſ. Roccaful. tom. 2. Anton. de Quintanad. Geſuald. de Bononiis tom. 3. Marcus Serio to. 3. Leand. à S. Sacram. to. 2.*

Pra-

*Præceptores erga diſcipulos* 21
*Prælati* 6
*Boſſ.tom.1.tit.6. de facult Abbatum, &*
*Frageſ. tom. 2. diſp. 15. & ſeqq. de oblig. d*
*verſorum prælatorum, & diſp.24. Dida*
*Ant.Franceſ forum conſcientia.*
*Præſcriptio. v. Poſſeſſor.*
*Præſumptio* 57
*Precarium* 32
*Procuratorum officium* 526. & ſeq
*Prodigalitas* 57
*Proditio* 57
*Profeſſio 63 64. v. Religioſus.*
*Moron.reſpon.82. de profeſſ. invalida.*
*Promiſſio* 31
*Pupillus 211 .222.317.373,374.*
*Puſillanimitas* 57

**R**

*Rancor. v. Acedia.*
*Raptus* 29
*Referentis officium* 52
*Regularibus* 209. & ſeq
*Laurent.de Peyrin. de privil. regul. Bru*
*Caſſaingh.de privil. Io.Franc.Giracus d*
*regim. regul. Cardin. de L. reſpon. lib.*
*Franceſ Ceſpedes de exempt. regul. Dida*
*Ant.Franceſ forum &c. de privil. reg*
*Moron. reſpon.3. de conſuetud. contra r*
*gulas regularium. Franciſ.Bordon.reſolu*
*regulares 2. tomis, Fulgent. de Oviedo*
*Repub. regul. Iac.Raggiu de Regim. reg*

I

*Io. Nic. Lucid. de illegit. regul. Hiacynth. Donat. prax. rerum regul. Io. Caram. theol. regul. Sanctor. à Melſi de pœnis regularibus inflig. Pellizar. Manual.*

*Religioſus ſtatus* 431. *Profeſſio* 434. *Obligationes* 437. *Vota* 440. *Qui poſſint fieri religioſi* 449. *ejecti & fugitivi* 452. *& ſeqq.*

*Vincent. Tancred. de virt. religionis. Ioſ. Roccaful. to. 2. de conſiliis Evangel.*

*Reliquias permutare an liceat. v. Simonia* 138. *falſas proponere. v. ſuperſtitio* 114

*Remiſſio debitorum* 321. *v. donatio.*

*Renunciatio hæredit.* 382. *v. Hæreditas.*

*Repreſſalia. v. Bellum.*

*Reſervatio caſuum* 781

*Reſignatio beneficiorum* 468

*Reſtitutio* 277. *cooperantes* 278. *& ſeq. Quomodo teneantur ſinguli* 283. *Impediens lucrum alienum* 285 286. *Cui reſtituendum* 287. *Quid reſtituendum* 291. *Pro injuriis* 291. *& ſeq. Pro offenſa corporis* 300. *Pro ſtupro* 303. *Pro adulterio* 304. *Pro fama &c.* 306. *De circumſtantiis & ordine reſtit.* 307. *& ſeq. Quæ excuſent à reſtit.* 311. *& ſeqq.* *Famæ reſtitutio* 415

*Boſſ. tom. 3. tit. 13. de reſtit. ex cauſa homicidii Iac. Mancin. prax. viſit. infirm. pract. 6. Theoph. Alar. tract. 1. Canon. conſcien. Steph. à S. Gregorio.*

*Reſtrictio mentalis. v. Iuramentum.*
*Reus V. Iuramentum, Iudex, Fortuna &c. quando fateri teneatur, 534. Fuga pœna* 538
*Hurt. reſol. tom. 2. tract. 6. Iac. Mancin. prax. viſit. infirm. p. 2. pract. 2. Pet. Pa. Guazz. tract. moral. ad defenſ. anim. reorum.*

## S

*Sacerdotum obligatio. v. miſſa* 691
*Hieron. Verner. de exam. eorum, qui Sacram. adminiſt. And. Sauſſay Panoplia Sacerdotalis.*
*Sacramentalia* 612. 613
*Sacramentum 597. Materia & forma 599. Miniſter 692. & ſeq. ſuſcipiens* 609
*Franc. de Aravio in S. Th. Gail. Mercer. in 3. part. Martinon. tom. 4. & 5. Io. de Dicaſtill. tom. 1. 2. 3. Franc. de Lugo Auguſt. Bernal. Amic. tom. 7. 8. Sfort. Pallau. aſſert. theol. lib. 6. Quintanad. ſingul. Sacram. Leſſ. prælect. theol. in 3. p. q. 66. Petr. de Ochagavia de ſacram. Baunii tom. 1. Trullench. tom. 3. Fabrit. Surian. Geſuald. de Bononiis tom. 1. Iſambert. in 3. p. tom. 2. & 3. Baunii to. 1. Averſa 3. tomis, Leand. à S. Sacra. tom. 1. Adam. Opatovius de ſacram.*
*Sacramentorum miniſter* 602
*Sacrificium v. Miſſa* 691

*Sacrilegium*, 134. 138. *per actum venereum*, 260 & 261
*Vincent. Tancred. de relig. tractat. 2. lib. 3.*
*Satisfactio* 749 & ſeqq.
*Hurt reſol. mor. tom. 2. tract. ult.*
*Scandalum*, 97. *Paſſivum*, 101 & ſeq. *Cooperari alterius peccato*, 17. & ſeqq.
*Bard ſelect. mor. lib. 9. Ferrantin. theoret. diſp. 1.*
*Scrupulus*, 16. *v. conſcientia.*
*Angel. maral. Verricell. quaeſt. moral. tract. 5.*
*Secreta alterius legere in literis &c.* 579
*Secretarii officium* 525. & ſeqq.
*Sententia probabilis*, 7. *vide opinio.*
*Sepultura Eccleſiaſtica quis privetur. v. Excommunicatio, interdictum &c.*
*Moron. reſpon. 51. 52. de ſepult. familiarium, & de funeris expenſis. Bordon. to. 2. reſol. 51. quoad regulares. Franc. Samuell. prax. ſervanda in ſepult. Catholici lac. Mancin prax. viſit. infirm. additio operis.*
*Servilia opera*, 195. & ſeqq. *v. feſtorum obſervatio.*
*Sigillum Confeſſionis* 800
*Simonia*, 138. *Ejus pœna*, 144. *obligatio reſtituendi* 145
*Vincent. Tancred. de relig. tract. 2. lib. 4. Ounate tom. 3. tract. 23.*

*Societas* I E S V. 387. 396. *v. religio-ſus.*

*Card.de L.reſpon.lib.4.*

*Societatis contractus* 3.65.*& ſeq*

*Leonard.Duard.de ſocietatibus.* *Onna tom.3.tract.25.*

*Sodomia* 26

*Boſſ.tom.3.tit.11.*

*Solicitantes in confeſſione.*

*Hurtad.reſol.mor.tom.1.tract.4.* *Bo de Iubilai privilegiis.* *Fragoſ.tom.2,* *ſput.14.*

*Soror erga fratres &c.* 21

*Sortes divinatoria* 1

*Spectatio turpium comœdiarum* 25

*Spes* 75.7

*Sponſalia* 83

*Boſſ. tom. 1. tit. 8. de reſtit. diſſolu Sponſalib.*

*Sponſio alias Scommeſſa* 35

*Spurius* 21

*Io.Nic.Lucid.illegitim.regularium &c.*

*Status religioſus*, 431.*v.Religioſus.*

*Stuprum*, 258 *Quid reſtituendum pro ſtupr* 303.*& ſeqq.*

*Subditi quomodo teneantur obedire*, 224. *v.Liberi.Famuli &c.Religioſi &c.*

*Hurtad reſol.mor.tom 1.tract.3.* *Theoph* *Abur.Can.Conſc.tract 4.*

*Super*

*Superbia* 571
*Superiores erga ſubditos* 223. & ſeqq.
*Superſtitio* 114. & ſeqq.
*Vinc. Tancred. de relig. tract. 2. lib. 1. Franc. Torreblan Angel. Mar. Verricell. quaſt. mor. tr. 8. de Alchimia. Theoph. Rayn. in tract. de calumnia.*
*Suſpenſio* 936
*Suſpicio* 404
*Suſurratio*, 584. *v. detractio.*
*Sutor* 547
*Symbolum Apoſtolicum* 59. 60
*Ioſ. Raccoſul. prax. theol. moral. tom. 1.*

## T

*Tabacum. v. Iejunium.*
*Tabellio* 526. 527
*Tactus obſcœni* 253. & ſeqq.
*Temporum computatio.*
*Boſſ. tom. 1. tit. 2.*
*Tentatio Dei*, 132. 133. *v. irreligioſitas.*
*Teſtamentum*, 375. *Executores*, 287. 388. *qui teſtari poßint*, 394. & ſeqq.
*Boſſ. tom. 1. tit. 9. de teſtam. temp. peſtis, 10. parentum inter liberos. 11. militari. 12. ad pias cauſas; idem tom. 3. tit. 1. 2. de defectu ſolemnitatum, Bard. ſelect. moral. lib. 1. Iac. Mancin. prax. viſit. infirm. pract. 5.*

*Teſtis*
*Hurt.reſol.tom.2.tract.6.*
*Theſauri,292.v.reſtitutio cui facienda.*
*Torpor,595.v.Acedia.*
*Tortura* 610.& ſeqq.
*Triſtitia de bono alterius, 584. v. Invidia.*
*Tutela* 371.372
*Tutorum obligatio,371.& ſeq.221.& ſeqq.*

## V

*Vagi.31.v.Peregrini.*
*Vana gloria* 573.574
*Vana obſervantia,124.v.ſuperſtitio.*
*Vaſallus,359.v.Feudum.*
*Vectigalium fraudatione an oriatur obligatio reſtituendi* 279
*Venditio* 340
*Franc.Bard ſelect.mor.lib.1.Onnate tom.3. diſp.72.& ſeq.*
*Veneficium* 128.& ſeq.
*Venena vendere an liceat* 111.112
*Verba obſcœna* 256
*Vindicta,591.v.Ira*
*Violentia* 578
*Virginitatis ſervanda gratia an liceat ſe occidere, 232.an injuſtum aggreſſorem* 238
*Vitam abbreviare,233.v.Occiſio.*
*Voluntarium. v. Conſcientia. Ignorantia. Metus.*

*Votum*

*Votum quid &c.* 169. *Deliberatio*, 171. *Materia*, 175. *Obligatio*, 178 *& ſeqq. Quomodo tollatur*, 184. *Irritatio voti*, 185. *& ſeqq. Diſpenſatio*, 192. *Religioſorum vota*, 440. *& ſeqq.*

*Boſſ. de Iubil. privil. quoad diſpenſat. & commut. Vincen. Tancred. quaſt. moral. tract. 3. Theoph. Alar. Can. conſc. tract. 3.*

*Vſura*, 333. *& ſeq. Quando committitur occaſione emption. & vendition.* 346. *& ſeq.*

*Honorat. Leotard. de uſuris, Onnate tom. 3. tract. 30.*

*Vxor erga maritum*, 225. 226. 861.

# INDEX AUTHORUM, qui in indice rerum ſuis locis additi fuerunt.

## A

ADami Burckaber Soc. I. ſelectorum caſuum conſcientiæ Centuriæ tres : Monachii 12.
Adamus Opatovius de ſacramentis : Cracoviæ, 1642. 8.
Alphonſus Eſcobar de Pontif. & Reg. poteſtate in ſtudiis generalibus : Matrid. 1643.
Alphonſus de Leone de Cenſuris : Neap. 1644.
Andreas Gerundas S. I de Epiſcopo 2 tom. Neap. 1638. & 1553.
Andreas Mendo S. I. de Bulla Cruciata. Matrid. 1651.
Andreas Sauſſay Panoplia clericalis : Paris 1643. Epiſcopalis. 1646. Sacerdotalis, 1653.
Andreas Vallenſis de Beneficiis : Mechliniæ, 1646.
Angeli Mariæ Vericelli Quaſtiones morales Venet. 1653.
Antonii Eſcobar, S. I. Emblema Theol. moral. Lugd. 1653.
Antonius Merenda de Cambio : Papiæ, 1645.

Anton.

*Anton. de Quintanaduennas S. I. ſingularia Theol.moral.de 7.Sacram. Hiſpali.1645.& Venet.1648.*

*Idem in præcepta Eccleſiæ. Matrid.*

*Anton.Ricciullus de perſonis, quæ ſtatu reprobo verſantur: Neap.1641.4.*

*Auguſtinus Barboſa de offic. & poteſt. Parochi: Lugd.1647.*

*Auguſtinus Barnal. S. I. de ſacram. Lugd. 1651.*

B

*Baptiſta Fragoſus S.I. de regim.Chriſtian.Reip.3. 3.tomis: Lugd.1641.1648.1652.*

*Bartholom. Amici S.I. Curſus Theol de act.hum. tom.3. de juſt. & jur. to.5. de ſacram. tom. 7.8. Antuerp.1650.*

*Baſilius Pontius de Confirmatione: Salmant. 1630. 4.*

*Bernardinus Benedictus de Iubilæo extraordinario Arimini 1648.4.*

*Brunus Caſſaingh de privilegiis regularium Pa-ru.1653.*

C

*Cæſar Carena de offic.S.Inquiſ.Lugd.1649.*

*Carolus Antonellus de regim.Eccleſ.Epiſcop.2.tomis.4.Velitris.1650.*

*Carolus Anton. Theſaurus. S.I. de pœnis Eccleſiaſticis.4.Romæ* 1640.
*Caroli de Baucio ſelecta caſuum conſcient. Neap.* 1652.
*Idem de exorciſm. & maleſic.*1643.

## D

*Didaci Antonii Frances forum conſcientiæ, ſive paſtorale internum, Cæſaraug.*1651.
*Didaci Garzia ſtimulus Fidei. 4. Panormi* 1642.

## E

*Eligii Baſſai Flores Theol.prac. Antuerp.* 1643. 4.

## F

*Fabritius Surianus de ſacramentis, Neap.* 1646.
*Franciſci Ant. Glianes ſumma cenſurarum & irregul.* 2.*Romæ.*1640.
*Franciſcus Aravio in Sum. S.Thom. pluribus tomis Salmant.*1646.
*Franciſcus Bardi S.I. de conſcientia, Panorm.* 1650.
*Idem in Bullam Cruciatæ.*1646.
*Ejuſdem ſelecta moralia.*1653.

Franciſci Bordoni ſacrum Tribunal contra hæretic. Romæ. 1648.
Ejuſdem conſilia regularia, 2. tomis Venet. 1641. Parmæ. 1648.
Franciſcus Ceſpedes de exemptione Regularium 4. Venet 1647.
Franciſcus Hallier de ſacra electione, Paris 1646.
Ejuſdem Hierarchia Eccleſiaſt. 1636.
Franciſcus de Lugo S. I. de ſacra, Granatæ. 1644. 4.
Ejuſdem decurſus prævius Theol. moral. mant. Carpent. 1643. 4.
Idem de ſacram. in particulari, Venetiis, 1652. 4.
Franciſcus de Oviedo S. I. in prim. 2. S. Thom. Lugd. 1646.
Idem in 2. 2.
Franciſci Mariæ Samuellii praxis de ſepulturis Eccleſ. aſt. Lucæ 1650.
Franciſc Pellizzarii S. I. de Monialibus. 4. Bon. 1644.
Ejuſdem manuale regularium, 2. tomis. Lugd. 1653.
Franciſcus Pinthereau S. I. de ſufficientia attritionis in ſacrem. 8. Pariſ. 1654.
Franciſci Torreblanca juris ſpiritualis practicabilium quæſt. Corduba 1635.
Franciſcus Zipæus de juriſdictione Leodii. 1649.
Fulgentius de Oviedo de Repub. regularium Matrid. 1639.

Gaſpa-

## G

*Gaſparis Loarte S. I. inſtitutio Confeſſariorum.* 12. *Pariſ.* 1653.
*Geſualdus de Bononiis de ſacrament. Venet.* 1649.
*Idem de indulgent. Cenſur.*
*Idem in præcepta Decalogi & Eccleſiæ.*
*Gregorius Carafa de Monomachia, ſeu Duello, Romæ* 1647.
*Guilielmus Mercerus in* 3. *p. S. Thom. Lovanii* 1630.

## H

*Hiacynthi Donati rerum regularium praxis* 2. *tomis Neap.* 1652.
*Hieronymi Ferrantini S. I. Theoretica & practica diſput. de ſcandalo, & Correp fraterna, Romæ* 16.53
*Hieronymi Verneri praxis Epiſcoporum, & aliorum, qui ſacrament. adminiſtrat. Venet.* 1645.
*Honoratus Leotardus de uſuris: Lugd.* 1649.

## I

*Iacobi Mancini praxis viſitandi infirmos: Mercuriani,* 1642. *& Venet.*

Iaco-

Digitized by Google

*acobus Raggius, de Regim. regular. Genuæ 1653.*

*gnatii Lupi commentaria in edict. S. Inquiſit. Bergomi 1648.*

*lluminati Moroni centum reſponſa: Venet. 1645.*

*oannes Ægidius Trullench. de ſacrament, Venet. 1648. Operum moralium tomi 3.*

*o. Angeli Beſſii operum Moral. tomi 3. Lugd. 1651.*

*Idem de Iubilæi privilegio, Piſis 1656.*

*'o. Baptiſta Lezzana Quæſtiones regulares, & conſulta varia: Venet. 1654. fol.*
*Ejusdem Exercitationes Eccleſiaſticæ: ibid.*

*Ioannis Caramuelis Theologia moralis ad prima principia redacta Lovanii 1645. Theol. fundamentalis: Francofurti 1652. Regularis Venet. 1651. 4. In ſumma S. Thom. Francof. 1654.*

*Io. de Dicaſtillo S.I. de juſt. & jur. 2. tomis. ibid. 1650. & 1652.*

*Io. de Lugo S.I. Card. Reſponſa moral. Lugd. 1651.*

*Io. de S. Thoma curſus Theologicus 4. tomis.*

*Io. Eſcobar. à Corro opera moralia 2. tomis: Corduba 1642.*

*Io. Franciſcus de Cuenca: de ſui, perſonalique defenſione: Cæſaraug. 1645. 4.*

*Io. Franciſcus Giraçus de Regim. Regularium. 4. Lugd. 1646.*

*Io. Ma-*

*Io. Maria de Caſtilento Seraphica Theologia moralis Polyanthea: Venet.1 52.*

*Ioannes Martinon S.I. de ſacramentis tomo 4. & 5. Burdegale 164 .*

*Io. Nicolaus Lucidorve de illegitimis clericorum & regularium juxta Bullam Pii V. Peruſia Auguſta 1648.*

*Io. Paulus Xammar de officio Iudicis, & Advocati. Barcinone 1639.*

*Ioannis Roccaful. praxis Theol. moralis 2. tomis. Valentia 1648.*

*Ioannis VVameſii reſponſa Canonica, 2. tomis Lovanii 1642.*

*Ioſephi de Iannario Reſolutiones ſelecta. 2. tom. Neap. 1645. 1651.*

*Ioſephus Gibalinus S. I. de irregularitate Lugd. 1652. 4.*

*Idem de clauſura Monialium: Lugduni 1648. 4.*

L

*Laurentius de Peyrinis de privilegiis Regularium 2. tomis Venet. 1643.*

*Leander à S. Sacramento. de ſacramentis Matrid.*

*Idem de pracept. Eccleſ. & Cenſur. Compluri.*

*Leonardus Duardus de Societatibus Neapol. 1644.*

*Idem in Bullam Cœna. ibid.*

*Marcus*

Digitized by Google

## M

*Marcus Serio de offic. & poteſt. Paroch. tom. 1. In Bullam Cruciatæ tom. 2. In Decal. & Præc. Eccleſ. tom. 3. Panormi* 1647. 1650. 1651.

*Marius Italia de Immunit. Eccleſ. Panormi* 1646.

*Martinus Breſſerus S. I. de conſcientia* 4. *Antuerpiæ* 1638.

*Martinus Perez. S. I. de Pœnitentia : Lugd.* 1653.

*Idem de matrimonio : ibid.* 1646.

*Matthæus Homem Leitomius de conſcientia.* 12. *Pariſ* 1653.

*Mauritii de Gregorio Expoſitio paraphraſtica omnium Bullarum, Conciliorum, Decretorum, &c. Neap.* 1649.

## N

*Nicolaus Iſambertus in 3. partem S. Thomæ tom 2. & 3. Pariſ.* 1639 1642.

## P

*Pacis Iordani Elucubrat. 3. tomis Patavei.* 1650.

*Parochianus obediens de auditione Verbi Dei : Duaci* 1633. 8.

Pauli

*Pauli Piaſecii praxis Epiſcopalis: Ven* 1647.
*Paulus Squillant. de oblig. & privil. Epiſc.* Neap. 1649. 4.
*Petrus Anellus Perſicus S. I. de præcipuo Sacer officio: Neap.* 1649.
*Idem de Horis Canonicis.* 4.
*Petrus de Ochagavia Navarrus de ſacrament Salmanticæ* 1619.
*Petrus de Onnate S. I. de Contractibus* 3. *tom Romæ* 1646. 1647. 1654.
*Petri Marchant. Tribunal. ſacramentorum, tom. Gandavi* 1613. & 3. *Antuerp.* 165
*Ejusdem Baculus paſtoralis de poteſt. Epiſ in regulares: Brugis* 1630.
*Petri Pauli Guazzini tractatus moralis ad de fenſam animarum Advocatorum, judic & reorum:* 4. *Venet.* 1650.
*Philibertus Marchinus de ſacramento Ordini Lugd.* 1638.
*Idem de quibusdem occurrentibus tempo peſtis.* 16. 1633.

## R

*Raphael Averſa de ſacramentis* 3. *tomis.* 4. *Bo nonia* 1640. 1642.
*Roderici de Arriaga S. I. de Legibus curſi Theologia pluribus tomis. Lugd. & An tuerp.*

Sancti

Digitized by Google

## S

*Sanctorii à Melſi pœnalium diſtrictionum Examen circa Regulares, Romæ 1649.*

*Sebaſtianus Sabelles S. I. de materiis Tribunalis inquiſit. 3. tomis, Romæ 1651. 1654.*

*Sfortiæ Pallavicini S. I. Aſſertion. Theol 7. tomis. 12. Romæ.*

*Idem de Act. Human. Lugd. 163. fol.*

*Simonis Starovolſcii Epitome Conciliorum Romæ 1653.*

*Stephanus à S. Gregorio de Reſtitutione, & Contractibus: Ferrariæ 1652.*

*Stephanus Bauny S. I. de ſacram. Cenſur. Benefic. & Contract. 4. tomis Pariſ.*

*Stephanus Michael Tarreda de Beneficiis Pariſ. 1645.*

## T

*Theophili Alarii Canones conſcientiæ: Liburni 1651.*

*Theophili Raunaudi, Soc. I. de Æquivocis. 8. Lugd. de Calumnia 4. ibid. 1650. Erotemata, de confixione librorum. 4. 1653. Ex bonis Eccleſiæ lucubratio ibidem. 1653.*

*Thomas del Bene de immunit. Eccleſiaſt. Lugd. 1650.*

*Thomæ Hurtado reſolutiones morales, 2. tomis: Lugd. 1651.*

*Thomæ Pelliccioni illuſtr. quæſtion. utriusque jur. Neap. 1648.*

*Thomas Tamburinus S. I. in Decalogum. Venet. 1654.*

V

*Vincentij Tancredi S. I. de religionis virtute: Monteregalis 1651. De Matrimonio 2. tomis Quæſtiones morales: Panormi 1654.*

*Vrbani à Conceptione Theolog. moralis de triplici munere Confeſſarij: Auguſtorii 1649.*

Z

*Zachariæ Paſqualigi praxis jejunii: Romæ 1644. praxis magni Iubilæi: Romæ 1650.*

LAUS DEO SEMPER.

APPRO-

# APPROBATIO

## *Reverendi Patris Provincialis.*

EGo Infraſcriptus Societatis JESU per Inferioris Rheni Provinciam præpoſitus Provincialis, poteſtate mihi factâ ab Admodum Reverendo Patre Joanne Paulo Oliva, Societatis noſtræ præpoſito Generali, permitto librum, cui titulus eſt MEDULLA THEOLOGIÆ MORALIS, à R.P. Hermanno Buſenbaum Societatis

e ejus-

ejusdem Sacerdote concin-
natum, ab eodemque poſt
recognitum, atque à deputa-
tis ad id Theologis lectum &
approbatum, iterum à Theo-
doro Raesfeldt Bibliopolâ
Monaſterienſi reduci. In cu-
jus rei fidem has litteras ma-
nu meâ ſubſcriptas, conſue-
toque officii ſigillo munita
dedi. Padibornæ 1666
12. Aprilis.

*Bernardus Habbe*

SUM

# SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

LEopoldus Roman. Imperator ſemper Auguſtus Diplomate publico ſanxit, ne quiſquam librum qui inſcribitur, *Medulla Theologiæ Moralis*, Auctore P. Hermanno Buſenbaum è Societat. JESU à Theodoro Raesfeldt recuſum, ad decennium ab hac nova recuſione computandum, intra Rom. Imper. Regnorum Provinciarum ac Ditionum ſuarum hæreditariarum fines vel recudere, vel aliò recudendum dare, vel alibi etiam impreſſum importare, adducere, vendere aut diſtrahere clam vel

 palam

palam citra voluntatem ac conſenſum prædicti Theodori Raesfeldt ejusve hæredum auſit præſumatve. Qui ſecus faxit, confiſcatione librorum, & alia gravi pœna mulctabitur, uti latius patet in litteris datis Poſonii die 15. Septemb. Anno 1662.

Leopoldus.

Vt Wildericus Baro de
Wallerdorff.

*Ad Mandatum Sac. Cæſ. Majeſt. proprium*

J. Walderode

LIBER

Digitized by Google

# LIBER PRIMUS
## De Regula actuum humanorum,

## TRACTATUS PRIMUS,
### De Regula interna, ſive Conſcientia.

### CAPUT I.
*Quid Conſcientia, & an ſequenda ſit?*

R Eſpondeo I. Conſcientia eſt dictamen rationis, ſeu actus intellectus, quo judicamus aliquid hic & nunc agendum, vel omittendum eſſe, vel fuiſſe, tanuam bonum vel malum, idque vel per iodum præcepti, vel conſilii. Hæc comiuniter eſt recta, dictans quod verum eſt: liquando tamen non eſt recta, dictans aliuid aliter quam ſit, v.g. eſſe bonum quod ſt malum; diciturque Erronea, quia con-

tingit cum errore: idque vel vincibiliter ſeu culpabiliter, quando ſcilicet error vitari potuit, ac debuit: vel invincibiliter, quando error moraliter vitari non potuit, ideoque nec voluntarius eſt, & conſequenter non imputatur ad culpam, & hæc dicitur Conſcientia recta ſecundum quid, ſive in ordine ad nos. Ex *D. Thom. Lay. li. 1. tr. 1. c. 2. n. 1. & c. 3.*

Reſp II. Non tantùm Conſcientia recta ſed etiam inculpabiliter erronea, dictans aliquid per modum præcepti, obligat ut eam ſequaris; & ſi contra facis, peccas; & quidem peccatum ejus ſpeciei, contra cujus virtutis ſpeciem intellectus peccare judicat. Ratio prioris eſt, quia Conſcientia recta eſt regula proxima voluntatis, derivata à prima & principali regula omnium actionum humanarum, ſcilicet lege divina & æterna, *S. Thom. 1. 2. qu. 19 art. 3.* Ratio poſterioris eſt, tum, quia ſi intellectus voluntati proponit malum, eſto malum non ſit, ſi tamen putans eſſe malum, vult illud facere, jam voluntas verè conſentit in malum, habetque ſufficientem affectum ad peccatum illud, quod apprehendit: tum quia, *omne quod non eſt ex fide*, hoc eſt (ut à Sanctis Patribus communiter explicatur, quod non eſt ſecundùm conſcientiam, *peccatum eſt*, ut dicitur ad *Rom. 14.* Par eſt ratio, ſi intellectus proponat aliquid ut bonum & præceptum, eſto non ita ſit, ſed

malum

malum, voluntas enim illud liberè reſpuendo vel omittendo, conſentit in transgreſſionem præcepti, & peccat. Cujus ulterior ratio eſt, quia objectum tribuit actui ſpeciem, prout hîc & nunc ab intellectu proponitur; *S. Thom. l. c. a. 5.*

*Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus, & ſimiles.*

I. Putans eſſe jejunium, quando non eſt, peccat contra temperantiam, ſi non jejunet. *S. Thom. loc. c.*

II. Si quis mentiatur ad liberandum proximum ex periculo vitæ, putans ſe ex miſericordia ad id teneri, actum bonum facit; & ſi non mentiatur, peccat contra miſericordiam, *Laym. lib. 1, tr. 1. c. 4.*

III. Scrupuloſus licet putet involuntarias diſtractiones eſſe peccata, non tamen peccat, quia non ſunt liberæ. *Becan in primam ſecundæ tr. 1. c. 4. q. 7. Laym. l. c.*

Reſp. III. Si ſit Conſcientia culpabiliter erronea, judicans ex ignorantia vincibili aliquid prohibitum eſſe, aut præceptum, quod non eſt, & peccas, ſi contra eam, & ſi ſecundum eam opereris, gravius tamen (cęteris paribus) ſi contra. *Breſſer Bardi d. 3. c. 5.* Ratio prioris eſt, tum, quia non agis ſecundùm regulam humanorum actuum: tum, quia voluntas cum per ſe ſit cœca, debet ſequi rationis judicium: ſi enim perſeverante illo judicio appetat alteram par-

tem, non poteſt in eam ferri ſub ratione honeſti, cum intellectus ſub ea ratione non propoſuerit. Ratio poſterioris eſt, quia ut cum *D Thoma* docetur communiter, ignorantia vincibilis non excuſat à culpa: cum enim in noſtra poteſtate ſit errorem vincibilem deponere, malum, quod fit ex conſcientia erronea, dictante illud eſſe faciendum, eſt indirectè voluntarium, ideoq; imputatur ad culpam. *S. Th. l. c. Bon to 2. d 2. q. 4.*

*Vnde reſolvuntur Caſus ſequentes.*

I. Homo in tali caſu conſtitutus, v. g. qui ſibi mentiendum vel furandum putat, ut vitam proximi ſervet, etſi futurus ſit perplexus & ex hypotheſi neceſſariò peccaturus, neceſſitate conſequente, eò quòd ſtante conſcientiâ erroneâ, non poſſit effugere peccatum, abſolutè tamen & ſimpliciter non peccabit neceſſariò, quia nec ſequi talem conſcientiam debet, nec contra eam facere; ſed poteſt & debet, eandem deponere. (cum ſit error vincibilis, & culpabilis) & tunc operari. vide *Laym. hic lib. 1. t 2. c. 3. &* *Beca. in 12. t. 1. c. 4. q. 7.*

II. Qui peccavit ex Conſcientia erronea, etſi in rigore non teneatur, rectius tamen addet illam circumſtantiam in confeſſione, dicendo, feci hoc vel illud putans me facere contra præceptum vel obligationem gravem. *Card. de Lugo diſp. 16, num. 503.*



Digitized by Google

# CAPUT II.

## *De Conſcientia Dubia.*

## *DUBIUM I.*

### *Quid ſit Conſcientia practicè dubia, & quid in ea agendum?*

RESp. I. Dubium, eſt ſuſpenſio aſſensûs circa objectum apprehenſum. Idq; eſt duplex. Speculativum ſeu Univerſale, quādo in genere dubitatur, v. g an contractus uſurarius ſit licitus: an die feſto liceat venari, piſcari, pingere, &c. Et Practicum, ſeu Particulare, cum dubitatur, an his circumſtantiis, v.g. hoc feſto, liceat mihi venari. Ex quo patet, quid ſit Conſcientia practicè dubia, ſcilicet, quæ practicè dubitat; Speculativè dubia quæ ſpeculativè. Ita *Navar. Laym Sanch. Beca. t. 1. c. 4 q. 8.*

Reſp. II. Qui cū Conſcientia practicè dubia operatur, peccat; & quidem peccato ejusdem rationis ac ſpeciei, cujus eſt peccatum, de quo dubitat. Ita *Sanch. Bon. to. 2. d. 2. q. 4. p. 7.* Ratio prioris eſt, tum quia is exponit ſe periculo peccati: tum, quia quod non eſt ex fide, eſt peccatum, id eſt, quod non fit cum determinato judicio conſcientiæ eſſe licitum Idq; verum eſt, etiamſi ſpeculativè non dubitet. v.g. Certus ſum, abſolutè licitum eſſe die feſto docere; dubito tamen, an hîc & nunc mihi liceat, pecco docendo. Ra-

tio poſterrioris patet, tum ex ratione prim data; tum ex dictis de Conſcientia errone quia habet affectum ad peccatum ejuſde rationis. Unde ſi dubites, an ſit mortal peccas mortaliter: an ſit furtum, committi furtum, &c. Si dubites, ſitne peccatum, (ſ ve mortale, ſive veniale:) ita ut malitia confuſo proponatur, dicit *Vaſq. t. 2, d. 529. c. & alii,* eſſe mortale; quod negat *Navar. Va lent. &c.* vid. *Bonac. Laym. l. c.*

Reſp. III. Qui practicè dubius eſt circa liquod opus, tenetur ſe reſolvere. Et qui dem non per ſolum affectum & volunta tem: (hoc enim non ſufficere, rectè doce *Vaſq. Sanch. l. 1. mor. c. 9. & alii communiter,* con tra *Cajeta.*) quia adhuc exponeret ſe pericu lo peccandi: ſed per motivum rationabile quale eſt. 1. Ratio probabilis. 2. Exemplu bonorum virorum ſine ſcrupulo, ſic ope rantium. *Sanch. Bec. l. c.* 3. Authoritas viri a licujus docti & pii Quòd ſi tamen dubiu ſine ratione & juſtâ causâ temerè concept eſſet, poſſet etiam ſine nova ratione depo ni. Et ita explicari poteſt Cajet.

Reſp. IV Si dubium oriatur ex obligatio nibus & præceptis contrariis, v. g. utrum quis die feſto teneatur apud ægrotum ma nere omiſſo ſacro, an verò ſacrum audire tenetur ſe reſolvere, & prudenter judicare hîc & nunc alterum obligare, & alterum ſi bi licitum eſſe: alioqui enim exponet ſ periculo peccandi.

Ut verò id rectè fiat, hæc ſervanda ſunt, 1. Exquirat aliorum conſilia, ſi poteſt. 2. Si non poteſt, v.g. quia ſolus eſt, vel quia ex confeſſione rem intellexit, cōſideret, quantum res & tempus fert, utrum ex duobus illis ſit, vel videatur minus malum, idque eligat, & non peccabit, v.g. in caſu dicto, minùs malum eſt omittere ſacrum, quàm deſerere infirmum, quia de ſacro audiendo, eſt præceptum affirmativum tantùm, & juris humani: at de infirmo, eſt negativum, & juris naturalis. *Sanch Bec. l.c.* 3. Si utrumque videatur æquè grave, utrum volet, absque peccato eliget, ob defectum libertatis. Quod verum eſt, etiamſi culpabiliter in iſtam perplexitatem ſe conjeciſſet, modo de culpa præterita doleat. Ratio eſt, quia alioqui ad impoſſibile obligaremur, quod nec Deus exigit, nec fieri poteſt; ideoque tum ceſſat obligatio minor: vel ſi ſint, aut videantur æquales, utralibet. vid. *Laym. l.c. ca. 4. & 5. Fil. t. 21. c. 4. Bon. l.c. p. 6. n. 27.*

## DUBIUM II.

### *Quid agendum cum Conſcientia ſpeculativè dubia?*

Sunt quædam in Theologia opiniones dubiæ, & in utramque partem probabiles, quæ reddunt hominem ſpeculativè dubiū. Quæritur ergo hîc, an, & quomodo ex talibus poſſit formari Conſcientia practicè certa?

Reſpondeo. Abſque peccato licet ſequi opinonem probabilem, etiam alienam, & minus tutam, (hoc eſt, quæ minus remota videatur ab omni ſpecie peccati, quàm altera) relicta probabiliore & tutiore propriâ: ſeclusâ tamen omni injuria, & periculo proximi, & dummodò opinio quæ eligitur adhuc ſit probabilis. Eſt communis Doctorum, quos citat & ſequitur *Laym. & Bonac. t. 2. d. 2. q. 4. p. 9.* Ratio eſt, tum, quia qui ſequitur ſententiam gravi authoritate vel non levis momenti ratione nixam (hæc enim dicitur probabilis, non agit temerè, ſed prudenter, ſequendo nimirum virorum prudentum, & artis peritorum conſilium: tum quia eſſet onus intolerabile, multiſque ſcrupulis expoſitum, in omni re examinare quid ſit probabilius & tutius.

Dixit in reſponſione, *etiam alienam*, quia parum refert, quòd oppoſita ſententia ipſi operanti videatur probabilior ſpeculativè: ſpeculativum enim illud judicium, eo ipſo quòd fortè incertum & falſum ſit, non debet eſſe regula operationis, cum operans aliam regulam, eamque certam habeat quâ ſequatur, ſcilicet hanc, quòd in dubiis quiſque operari poſſit ſecundum ſententiam, quam viri docti ut probabilem, & in praxi tutam, defendunt. Neque tunc agit contra propriam conſcientiam, aut exponit ſe periculo peccandi formaliter. *Atque hinc colligitur reſolutio ſequentium caſuum.*

I. Con-

I. Confeſſarius aut alius vir doctus, poteſt conſulenti reſpondere ſecundum probabilem aliorum ſententiam, ſi fortè ei hæc ſit favorabilior, prætermiſſa etiam propria probabiliore, & tutiore. Ita *Sanch. Bonac.* Ratio patet, quia ipſe Confeſſarius poteſt eam prudenter agendo ſequi. Etſi ad inconſtantiæ notam fugiendam, expediat reſpondere ſemper ſecundum eadem principia, ut monet *Sanch. l. c. cap.* 19. *Becan. numer.* 16.

II. Poteſt etiam vir talis conſultus ſignificare conſulenti, opinionem à quibuſdam doctis tanquam probabilem defendi, quam proinde, ipſi ſequi liceat, quamvis ipſe conſultus eandem ſpeculativè falſam eſſe judicet, & proinde in praxi ipſe ſequi non audeat. Ratio eſt, quia alter habet jus ſequendi ſententiam probabilem, & hoc jus ſuum illi indicare non prohibeor. *Laym. l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. *Bonac p.* 9.

III. Pœnitentem, qui ſecundum probabilem opinionem operari vult, poteſt, imò ſecundum communem ſententiam, debet Confeſſarius, & quidem ſi proprius ſit, ſive Parochus, ſub mortali, abſolvere: licet ipſe judicet doctrinã illam eſſe falſam: ideoque fruſtra remittet ad alium Confeſſarium, qui ſit ejuſdem ſententiæ. Ratio eſt, quia rectè diſpoſito non debet negari abſolutio. *Azor. Vaſq. Sanch. Laym. l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. *n.* 10. Additque *Dian. p.* 2. *t.* 13. *R.* 11. *ex Sanch. & Sancio*, peccare

Reſpondeo. Abſque peccato licet ſequi opinonem probabilem, etiam alienam, & minus tutam, (hoc eſt, quæ minus remota videatur ab omni ſpecie peccati, quàm altera) relicta probabiliore & tutiore propriâ: ſeclusâ tamen omni injuria, & periculo proximi, & dummodò opinio quæ eligitur adhuc ſit probabilis. Eſt communis Doctorum, quos citat & ſequitur *Laym. & Bonac. t. 2. d. 2. q. 4. p. 9.* Ratio eſt, tum, quia qui ſequitur ſententiam gravi authoritate vel non levis momenti ratione nixam (hæc enim dicitur probabilis, non agit temerè, ſed prudenter, ſequendo nimirum virorum prudentum, & artis peritorum conſilium: tum quia eſſet onus intolerabile, multiſque ſcrupulis expoſitum, in omni re examinare quid ſit probabilius & tutius.

Dixit in reſponſione, *etiam alienam*, quia parum refert, quòd oppoſita ſententia ipſi operanti videatur probabilior ſpeculativè: ſpeculativum enim illud judicium, eo ipſo quòd fortè incertum & falſum ſit, non debet eſſe regula operationis, cum operans aliam regulam, eamque certam habeat quã ſequatur, ſcilicet hanc, quòd in dubiis quiſque operari poſſit ſecundum ſententiam, quam viri docti ut probabilem, & in praxi tutam, defendunt. Neque tunc agit contra propriam conſcientiam, aut exponit ſe periculo peccandi formaliter. *Atque hinc colligitur reſolutio ſequentium caſuum.*

I. Con-

Digitized by Google

I. Confeſſarius aut alius vir doctus, poteſt conſulenti reſpondere ſecundum probabilem aliorum ſententiam, ſi fortè ei hæc ſit favorabilior, prætermiſſa etiam propria probabiliore, & tutiore. Ita *Sanch. Bonac.* Ratio patet, quia ipſe Confeſſarius poteſt eam prudenter agendo ſequi. Etſi ad inconſtantiæ notam fugiendam, expediat reſpondere ſemper ſecundum eadem principia, ut monet *Sanch. l.c. cap.* 19. *Becan. numer.* 16.

II. Poteſt etiam vir talis conſultus ſignificare conſulenti, opinionem à quibuſdam doctis tanquam probabilem defendi, quam proinde, ipſi ſequi liceat, quamvis ipſe conſultus eandem ſpeculativè falſam eſſe judicet, & proinde in praxi ipſe ſequi non audeat. Ratio eſt, quia alter habet jus ſequendi ſententiam probabilem, & hoc jus ſuum illi indicare non prohibeor. *Laym. l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. *Bonac p.* 9.

III. Pœnitentem, qui ſecundum probabilem opinionem operari vult, poteſt, imò ſecundum communem ſententiam, debet Confeſſarius, & quidem ſi proprius ſit, ſive Parochus, ſub mortali, abſolvere: licet ipſe judicet doctrinā illam eſſe falſam: ideoque fruſtra remittet ad alium Confeſſarium, qui ſit ejuſdem ſententiæ. Ratio eſt, quia rectè diſpoſito non debet negari abſolutio. *Azor. Vaſq. Sanch. Laym. l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. *n.* 10. Additque *Dian. p.* 2. *t.* 13. *R.* 11. *ex Sanch. & Sancio*, peccare mor-

mortaliter, ſi nolit abſolvere, quando de mortali confeſſio ſit, tametſi non ſit proprius ejus Confeſſarius.

IV. Non ſunt damnandi, qui adeunt varios Doctores, donec unum reperiant faventem ſibi: dummodo is prudens, ac pius, & non ſingularis habeatur. Ratio eſt, quia intendunt ſequi opinionem probabilem. Ita *Sanch. l. 1. c. 9. n. 24. Bonac. & alii* contra *Navarrum*.

V. Superiori præcipienti ſecundùm opinionem probabilem, ſubditus tenetur obedire etiam contra propriam probabiliorem ac tutiorem, v.g. ſi paululum ægrotus probabiliùs & tutiùs putes te teneri ad jejunium, concedere tamen debes, ſequendo Superioris ſententiam minùs tutam & probabilem. Ratio, quia in dubio præſumitur pro ſuperiore *Laym. l. 1 t. 1. c. 5. n. 11. & 12.*

V. Poteſt Advocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ probabilis, etſi judicet contrariam probabiliorem. *Laym. Bonac. q. 4. p 9.* Ratio, quia utraque pars habet jus proferendi ſuas cauſas in judicio. vid. infra *l. 5. c. 3. dub. 3.*

Dixi 2. in reſponſione, *ſeclusâ injuriâ*, quia ſi periculum ſit, ne proximo fiat damnum aut injuria, locum habet axioma: *In dubio tutior via eligenda eſt.* Unde reſolvuntur hi Caſus.

I. In adminiſtratione Sacramentorum nõ ſem-

ſemper licet ſequi ſententias ſpeculativè probabiles, maximè circa valorem Sacramenti: ſed quoad ea, quæ à Miniſtro præſtanda ſunt, utendum eſt ſententia ſecuriore, & materia ac forma certa, v.g. in Baptiſmo. Ratio eſt, quia licet præciſè operationem ſpectando, Miniſter non peccaret ſequendo opinionem probabilem, nec Sacramento irrogaret irreverentiam: quia tamen effectus Sacramenti ut remiſſio peccatorum, & infuſio gratiæ, dependet à vera materia & forma, graviter proximo noceret; ideoque peccaret, qui pro materia certa adhiberet dubium. Excipitur tamen caſus neceſſitatis, in quo Sacramentum cum dubio valoris, poteſt præberi ſub conditione, v.g. baptiſmus morituro in aqua roſaceæ mixtâ, ſi naturalis deſit: quia tum proximus juvari debet, ut poteſt: & ex duobus malis minus eligendum. vid. *Laym, hic. & Suar. t.4.d.26.ſ.6. Bec. c.4.q.9.*

II. Medicus & Chirurgus ſequi debent tutiora & probabiliora: nec uti poſſunt, v.g. explorandi gratiâ, medicamento probabili, multoq; minùs dubio, ſi certum habeant. *Sanch. Bonac. l.c. Baldel. de conſcientia dubia* vid infrà *lib.5 c.5.dub.7.*

Dixi; *ſi adhuc ſit probabilis:* quia ſi ſit probabilitatem amiſerit, ob aliquid decretum in contrarium, vel gravem cenſuram, vel rationem gravem de novo inventam, quæ difficulter refutanda videatur, non habet

locum

locum reſponſio. *Vnde reſolvitur hic Caſus.*

Non licet nunc abſolvere pœnitentem abſentem, etſi plures Doctores ante hac id ſenſerint: horum enim ſententia nunc eſt abolita, & probabilitatem, ſi quam habuit, amiſit, præcipuè accedente decreto Clem. VIII. *Bon. l. c. n. 17. & alii communiter.*

## DVBIVM III.

### *An in dubio tutior pars ſit eligenda?*

Reſpond. Qui in dubio conſtitutus poſt diligens examen ſe nequit reſolvere, non tenetur ſemper eligere partem tutiorē, ſed poteſt amplecti partem faventem ſuæ libertati, (etiam minùs tutam) dummodò ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis: juxta illud axioma. *In dubio melior eſt conditio poſſidentis.* Ratio eſt, quia talis non agit temerè cum utatur ſuâ libertate: quod cuivis licet, quamdiu non conſtat eſſe eâ privatum, cùm eam, ut cætera externa bona, poſſidet. Proindeq; volenti obligationem imponere, quæ libertate privet, incumbit probatio obligationis contractæ, juxta *reg. 11. in 6.* Neq; huic reſponſioni obſtat axioma contrarium. *In dubio tutior via eſt eligenda:* quia id intelligitur, ſi ex una parte ſit dubium, ex altera certum, tunc hanc eſſe eligendā: quòd ſi autem utraque pars tuta ſit, axioma univerſim non eſt præcepti, ſed conſilii, ut *Navar, Sanch, Bonac. tom. 2. d. 2. q. 4. pu. 9.*

Digitized by Google

*pu.9.num.21. Laym.l.1.t.1.c.5.§.4. Fil.num.157. & 160.*

Porrò pro regula cognoſcendi, quis ſit poſſeſſor, attendendum eſt, pro quo ſtet præſumptio in foro externo; is enim cenſebitur poſſidere: præſumptio autem cenſetur ſtare pro ea parte, quæ onus probandi in aliam transfert. *Bardi di.5.c.* Unde cum *Sanch. Lay.l.c.& aliis reſolvuntur Caſus ſequentes.*

I. Dubitatur poſt ſufficientem diligentiã adhibitam, an lex ſit impoſita, v.g. jejunii; item, an votum, vel juramentũ ſit omiſſum: non obligantur dubitans. Ratio, quia cum lex & votum ut obligent, debeant ſufficienter proponi, meritò hic præſumitur non eſſe; ideoq; dubitans manet in poſſeſſione ſuæ libertatis. *Suar. Fil. Lay.* Contrà verò ſi voviſſe conſtet, & dubitetur an ſatisfecerit, tenetur ſatisfacere; quia tunc votum eſt in poſſeſſione. Similiter dubitans an Horas legerit, tenetur legere. quia præceptum eſt in poſſeſſione. Ita *Sanch. Laym. Bonac. lib.c. Fil.num.163.*

II. Qui certus eſt de lege & voto, dubius tamen, an & quid comprehendatur lege, aut voto; ut, ſi ſciat ſe voviſſe religionem, dubitat autem utrum certam, an verò in communi tantùm: Item, vovit abſtinere à copula, dubitat verò an omni, an ab illicita tantum: non tenetur voto, quoad partem, de qua dubitat.

III Si conſtet de lege, dubium autem ſit, an

an recepta vel abrogata, vel tu ab ea eximaris: teneris lege. Ratio, quia cum conſtat de lege, pro ea ſtat præſumptio, & poſſeſſio: proindeque alleganti eam non eſſe receptam, vel abrogatam, incumbit onus probandi, ideoque dum non probat, lege tenetur *Lay. l. 1 t. 4. cap 3. Sanch. Fil.* contra *Salas & Azor.* qui docent, ſi dubites, an lex ſit acceptata, ea te non teneri.

IV. Qui dubitat an vigeſimum primum annum expleverit, nõ tenetur jejunio, quia libertas eſt in poſſeſſione. Contra vero res habet, ſi dubites de ætate ad ordinem ſacrum, vel beneficium requiſita: quia præſumptio & poſſeſſio eſt pro præcepto: ideoque nõ potes recipere donec de ætate conſtet, *Lay. l. c. n. 35 Sanch. d. 40. & 41.*

V. Si cras ſit jejunium, & poſt examen dubitas, an ſit audita duodecima noctis, potes cœnare, & carnibus veſci, quia libertas eſt in poſſeſſione. Contrà verò, ſi hodie jejunium, & dubitas, an ſit duodecima noctis, non licet: quia præceptum eſt in poſſeſſione, cum conſtet hodiernum diem eſſe jejunii, & dubium ſit, an tranſactus, *Sanch. Laym. l. c.* Quæ omnia intellige de dubio ſtrictè ſumpto: ſi enim ſit ratio dubium deponendi, v. g. quia aliqua horologia ſonuerunt duodecimam, alia non, ceſſat ratio data. Cum enim duo horologia ſint quaſi duo Doctores, ſeu opiniones probabiles, licet utrumlibet ſequi, niſi ſciam

ſciam unum errare, *Lay. & alii communiter.*

VI. Si dubites, utrum mediam noctem cœnando exceſſeris, vel maſticando aliquid deglutiveris, non licet celebrare, vel Euchariſtiam ſumere. *Sanch. l. 2. de matrimonio d. 41. n. 40. Fagund. p. 3. l. 3. c. 5. num. 18.* tum, quia lex jejunè ſumendi eſt in poſſeſſione: tum, quia gravis eſt irreverentia. Quanquam contraria ſententia *Lay. l. 1. t. 1. c. 5. n. 36.* probabilis, *Diana* verò *to. 2. tr. 4. de Sacr. R. 39.* tuta etiam in praxi videatur, eò quòd lex Eccleſiaſtica, in caſu dubio, non videatur tam arctè conſtringere conſcientias: & in dubio factum præſumi non debeat, neque cenſeatur irreverens, qui juris prçſumptionem ſequitur, vide infra *lib. 6. tr. 3. c. 2. d. 2. a. 2. & de Lugo d. 15. n. 41.*

VII. Si poſt contractum bona fide matrimonium, dubium de valore ſuperveniat, quod poſt veritas inquiſitionẽ depelli non poſſit, debitum nõ tantum reddi, ſed etiam exigi poteſt: quia dubium ſuperveniens, bonæ fidei poſſeſſori obeſſe non debet vide *Sanch. l. 2. de matrim. diſp. 41. n. 47. Bon. l. c.*

VIII. Qui certus eſt de debito, & dubitat an ſolverit, tenetur ſolvere. *Suar. Vaſq. Lug. Dian. p. 2. t. 6. miſc. R. 49.* niſi etiam creditor dubitet, tunc enim *Tan in l. 1. 2. d. 2. q. 6. dub. 4.* putat non teneri: quod *Lay. l. 1. tr. 1. c. 6.* ita limitat, ut teneatur non ad integrã ſolutionẽ ſed partem ejus, pro qualitate debiti: quod *Dia. p. 4. t. 3. R. 32.* amplectitur ut probabile.

CA-

# CAPUT III.

## *Quid Conſcientia ſcrupuloſa, & quid in ea agendum?*

Reſp. I. Scrupulus eſt inanis apprehenſio, & hinc ortus timor & anxietas, alicubi eſſe peccatum, ubi non eſt. Ita communiter *Navar, Azor, cæteri.*

Reſp. II. Licet operari cum Conſcientia ſcrupuloſa, manente ſcrupulo, dummodo judicetur eſſe ſcrupulus, & ut talis contẽnatur. Neq; tamen opus eſt, ut ad ſingulos actus, formetur hoc expreſſum judicium, quod ſit ſcrupulus; ſed ſufficit, quòd contra eum agat ex habituali, vel virtuali judicio, ab experientia prætericorum actuum. Ratio eſt, quia talis nulli periculo ſe exponit; cum ad benè operandum ſufficiat judicium probabile aliquid licere: ſcrupulus autem cum ex levi fundamento procedat, non tollit judicium practicum probabile. *Sanch. l. 1. c. 16 Reg. Bec. Fill. n. 176.*

Reſp. III. Signa Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt: I. Pertinacia judicii, quâ doctorum conſiliis non acquieſcunt: unde varios conſulunt, & fatigant, ac tandem nullius judicio ſtant, niſi ſuo. II. Ex levi apparentia frequens judiciorum mutatio: unde oritur in agendo inconſtantia. Sic v. g. in Horis legendis aliquando decies mutabunt judicium, de lecto vel non lecto aliquo verſiculo. III. Quod ex priore procedit, pertur-

batè

batè agere, & cœco quodam modo in externis actionibus verſari. IV. Habere reflexiones extra vagantes infinitarum circumſtantiarum. V. Timere in omnibus peccatum, ac contra ſapientum, & proprium ſæpè judicium, eſſe inquietum. VI. Si Confeſſarius judicet te eſſe ſcrupuloſum. VII. In particulari ſigna ſcrupuli præſentis ſunt hæc duo. 1. Si per illum experiaris te nimiũ angi, & turbari. 2. Si aliàs expertus ſis, te ſimilia apprehendiſſe ſine fundamento.

Reſp. IV. Remedia Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt. I. Scrupulos contemnere, contra illos agere, nec cogitatione fovere. II. Judicio Confeſſarii, vel alterius viri docti ac pii, acquieſcere, non recurrendo ad eum in ſingulis actionibus; ſic enim ſe, & illum fatigant, cum ſcrupulorum incremento: ſed accipiendo ab eo generalia principia à quibus nullius ſcrupuli cauſa, imò nullo modo recedat. Etſi enim alterum errare contingeret: quia tamen hoc faciendo agit quod in ſe eſt, non peccabit III. Bonorum vitam & conſuetudinem, tanquam regulam, intueri *S. Ant. Silu.* IV. Aſſuefacere ſe ad ſequendas ſenten ias mitiores, & minos etiam tutas *Fil. c. 4. n. 121.* V. Non judicare quidquam eſſe mortale, niſi certò ſciat. *Azor. l. 2. c. 20. Vaſq Sanch. Fill. t. 2. c. 4.* VI. Nunquam otiari: quia otium implet phantaſiam cogitationibus ſcrupuloſis. VII. Deſtruere cauſas ſcrupulorum; v. g. melancholicus evacuet medi-

medicamentis atram bilem; pertinax frangat ſuum judicium; ſuperbus prudentia non confidat; rudis inſtructionem petat; timidus meditetur bonitatem Dei, quæ non imponit præcepta redigentia ad inſaniam. VIII. Noſſe ſcrupuloſorum privilegia; ut, 1. quod non teneatur in agendo adhibere examen & diligentiam, niſi valde mediocrem; nec tantam, quantam alii: & quòd, dum angit ſcrupulus, nec ſuppetit conſilium, poſſit liberè agere quod vult niſi certum & evidens ſit eſſe peccatum vide *Vaſq. in 1.2.d.57.* 2. Quòd nihil teneatur repetere ex præteritis cõfeſſionibus, niſi certò ſciat illud eſſe mortale, & ſe ritè confeſſum non eſſe. Non eſt autem certus, quamdiu dubitat. Vnde ſuadet *Lay.* ut ſcrupuloſus nunquam confiteatur dubia, & ſcrupulos. Et *Sa V. Dubium, Sanch. Azor. &c.* dicunt, non teneri confiteri, niſi quæ jurare poſſit eſſe mortalia, & nunquam eſſe confeſſum. Ratio utriuſque privilegii eſt, quia in ſcrupuloſo ex nimio timore peccandi turbatur ratio, ut non poſſit rectè rem examinare. Unde eſto aliqua confeſſus nõ fuerit, non tenetur tamen cum tanto damno & periculo anxietatis perpetuæ, procurare integritatem confeſſionis, cum ab ea minores ſæpè difficultates excuſent, ut notat *Koning. Lay. Bon. Azor. Bec.* IX. Confeſſarius non permittat cõfiteri, vel proponere ſcrupulos, vel dubia, (maximè ſi ſemel ad ſatie-

tatem

atem audiverit:) quia alioqui nunquam ontem ſcrupulorum exhauriet. vid apud *Laym. hic c. 6. Filliuc. Sanch. hic & l. 2. de matr. l. 4. Azor. t. 1. l. 2. c. 20. Breſſerum l 6. toto Becc. p. 2. t. 1. c. 4. Bonac. d. 1. q 4. p. 9.*

# TRACTATUS II.

## *De regula externa actuum humanorum, ſcilicet Lege.*

## CAPUT PRIMUM.

### *De natura & obligatione Legis in genere.*

### DUBIUM I.

### *Quid ſit Lex, ſive Præceptum?*

RESpondeo. Lex, & Præceptum, prout hic indiſtinctè accipitur, eſt recta agendorum, aut omittendorum ratio. Interim cùm à ſuperiore non communitati, ſed alicui tantum, aut aliquibus in particulari aliquid præcipitur, non appellatur Lex, ſed Præceptum tantum. *Suar. Lay. Bon. d. 1. q. 1. p. 1. Vnde reſolve.*

I. Ad Legem, ſeu Præceptum quis tenetur; non ad Conſilium: cùm hoc tantum dirigat, illud etiam obliget. *ibid.*

II. Cum iniqua lex eſt, & contra rationē, non obligat, quia deficit à rectitudine *ibid.*

III. Cum dubium eſt de juſtitia, teneris lege: quia legislator poſſidet jus præcipiendi, idemque regitur altiore conſilio, ac poteſt

reſt habere rationes ſubditis occultas. Addit *Suarez*, etiam obligare, licet contra juſtitiam legis ſint rationes probabiles: quia alias nimia daretur licentia legibus non parendi, cum vix poſſint eſſe tam juſtæ, quin aliqua apparens ratio dubitationem movere poſſit. *Suar. l. 1. c. 9 Bon. p. 8. n. 11.*

IV. Leges & ſententiæ latæ à tyrannis obligant ſi ij pacificè regna poſſideant, & à Republica tolerentur. Nec obſtat, quòd ſententia judicis illegitimi dicatur eſſe nulla. Id enim verò eſt de ſententia, prout eſt præcisè à tyranno, non autem, prout eſt à voluntate ſaltē interpretativâ & implicitâ Reipublicæ, quæ dum tyrannū, & judices ab eo conſtitutos repellere nequit, tacitè confert iis poteſtatem gubernandi, eorumque leges & acta ratificat. *Leſſ. l 2. c. 29. d. 9. Salas d. 10. ſ. 3. n. 14.*

V. Non tenetur quis ad legem, niſi promulgata ſit ſive denunciata. *D. Tho. p. 2. q. 90. Lay. l. 1. t. 4. c. 3. Molina, Salas Suar. & alii communiter.*

## DVBIVM II.

### *Quotuplex eſt Præceptum?*

Reſpondeo. Præceptum dividitur. 1. univerſaliter, in Affirmativum, & Negativum. Illud eſt, quod bonum præcipit: hoc, quod malum prohibet. Differunt inter ſe, quod Affirmativum obliget quidem ſemper, ſed non ad ſemper, ſeu, non pro omni tempore, v.g. Honorandi ſunt parentes; non ſem-

per

ter ſed ſuo tempore. Negativum obligat,& ſemper,& ad ſemper,vid. *Bec.in 1.2.t.3.c.1.q 3.*

2. In Naturale,& Poſitivum. Præceptum Naturale,ſive juris naturę,eſt dictamen,ſeu judicium noſtræ rationis , quo per lumen nobis ab authore naturæ impreſſum ſtatuimus, quid agendum, & quid vitandum ſit, quale eſt illud: Bonum eſt faciendum, malum fugiendum. Ex quo præcepto generali particularia, v g. Deum eſſe colendum, nemini faciendam eſſe injuriam, imò omnia præcepta Decalogi, (excepta circumſtantia *Sabbathi*) multaque alia derivantur. Præceptum Poſitivum,ſeu Juris Poſitivi eſt,quod in libera Dei,vel hominum voluntate poſitum eſt, & ex eadem dependet, v. g. Præceptum de Baptiſmo, jejunio quadrageſimali, &c.

Porrò quomodo Præcepta Poſitiva mutari & variari poſſint, ac ſoleant, naturalia verò ſemper maneant, vide apud *Scholaſticos & Leſſ.l.2.de Iure & Iuſt.c.2.dub.2.*

Reſp. II. Præceptum Poſitivum dividitur in Præceptum Juris divini, quod ſcilicet à Deo traditum eſt; & in juris humani quod ab homine. Poſitivum Divinum divitur in præcepta Veteris,& Novæ legis. Lex Vetus continebat præcepta moralia, cæremonialia,& Judicialia,de quibus vid. *D.Thom.*1.2. *q.3* Lex nova, continet præcepta ſupernaturalia fidei,& Sacramentorum. Poſitivum humanum dividitur in præceptum Juris



ROMA

Google

Eccleſiaſtici, ſive Canonici, quod authoritate, Eccleſiæ ſcilicet, Summi Pontificis, aut Concilii ſtatutum eſt: & Juris Civilis ſeu Politici, quod fundatur in poteſtate ſæculari.

## *DVBIVM III.*

### *An vis & ſubſtantia Legis Poſitivæ dependeat ab acceptatione communitatis?*

Reſp. Etſi ita ſentiant Canoniſtæ: item *Nav. Azor. &c.* citati à *Laym. l. 1. tr. 4. c. 3.* eo quòd ponant, leges hac tacita conditione ferri, ſi à populo fuerint acceptatæ, alioqui vim, ſeu obligationem, non habituras. Verior tamen ſententia eſt Theologorum, leges abſoluti Magiſtratus non pendere à populi acceptatione, & conſenſu, ſed mox ut legitimè promulgatæ ſunt, obligare populum ad recipiendum: præſertim in legibus Pontificis, qui ſuam poteſtatem non accepit à populo, ſed Chriſto. *Vaſq. Suar. Molin. &c.* Vnde à *Laym. l. c.* reſolvuntur hi Caſus.

I. Epiſcopis ex officio incumbit, novas leges Pontificias, (ut Principibus, Imperatorias,) promulgare per ſuas diœceſes, atque in uſum deducere.

II. Si lex in provincia promulgata ſit, ſed à majore parte populi non accipiatur, nec obſervetur, tunc, ſi legislator id ſciat, & taceat, cenſetur hoc ipſo legem revocare. Si verò id ſciat & urgeat obſervationē, quiſque tenetur eam ſervare, quia potius caput ſuū

quam

quam reliqua membra ſequi debet.

III. Si Princeps neſciat non recipi, nec deduci ad uſum, durat legis obligatio, donec elabatur decennium: quo elapſo, præſcriptum eſt contra eam, ſive Imperatoria ſit, ſive Pontificia, & tunc non amplius obligat. Vti & Lex Eccleſiæ etſi ſemel recepta ſit, abo!etur per præſcriptionem, ſed annorum plurium, nempe quadraginta. *Navar. Azor. Suar.*

IV. Si tu legem promulgatam paratus ſis ſuſcipere, & data occaſione etiam obſerves, ſed alii plerique è communitate non recipiant nec recepturi videantur, tunc ſaltem ab ea excuſaberis per diſcretionem.

V. Etſi primi Epiſcopi forte peccarint non recipiendo legem, & in uſum deducēdo, ſucceſſores tamen eorum, ſi poſt longū tempus videant non obſervatam, credere poſſunt eſſe ſublatam per præſcriptionem.

VI. In dubio num lex recepta ſit, necne præſumendum eſt pro ipſa: quia factum in dubio præſumitur, ſi de jure faciendum erat vide *Azor. l.5.c.4. Laym. hic c.3. Sal. de leg. diſp.13.ſ.3.*

## DVBIVM IV.

### *An Præcepta etiam humana obligent ſub peccato, & quali?*

Reſpondeo. Cùm Deus ſit Dominus noſter; atque etiam Superioribus parere nos

juſſerit, non ſolùm ipſe, ſed & illi nobis præcipere poſſint, & præcipiunt, tum ſub pœnâ tum etiam ſub culpa, ſive peccato; idque gravi aut levi, prout & rei præceptæ ad intentum finem neceſſitas, & materiæ quantitas, & eorum voluntas ſeſe habent, quæ ex eorum verbis, circumſtantiis, aut prudentum æſtimatione ſolet colligi. Ita *Theologi communiter. S. Thom. Suar. Salas, &c.*

## *Vnde reſolvuntur hi Caſus.*

I. Graviter peccat, qui deliberatè & in materia magna, violat præceptum aliquod Decalogi, vel Eccleſiæ.

II. Cùm res levis eſt, non peccat mortaliter transgrediens, etſi ſuperior ſub mortali præceperit; quia id eum poſſe negant *Suar. Laym. & alii ex communi:* v. g. ne quis frangat ſilentium, ne edat uvam, ut claudat oſtium, &c. quia eſt res parva, & incapax tantæ obligationis. Nec ipſe Deus in materia parva ſub mortali obligat. vid. *Leſſ. l. 2. c. 4. d. 9. Salas. d. 10. ſ. 7.*

III. Aliud eſſet, ſi materia, aliàs levis fieret gravis, ratione circumſtantiarum, ut, v. g. contemptus, ſcandali, magni boni communis, vel finis à legislatore intenti. Sic abſtinentia à pomo in Paradiſo in ſe quidem parva, graviſſima tamen erat ex circumſtantia finis. *Suar. l. 30. c. 25.*

IV. Quando materia eſt gravis, poteſt ſuperior præcipere ſub culpa tantũ levi: quia ſicut

cut poteſt nullo modo obligare, non præcipiendo; ita etiam poteſt obligare ſub veniali tantum Ita *Suar. Leſſ. l. c* contra *Vaſq.*

V. Potiſſima ſigna, ex quibus colligi poſſit, an lex obliget ſub gravi culpa, ſunt hæc: I. Si materia ſit gravis, & non conſtet in contrarium de voluntate præcipientis. Vnde *Caj. in ſum. ver. Cler.* docet, Clericos tantùm peccare venialiter, dum contra præcepta Juris poſitivi, aves & canes ſequuntur ad venandum. II. Si verba magnam vim habent, ut, jubemus, interdicimus in virtute S. obedientiæ; vel vi voti, aut juramenti, vel graviter mandamus, &c. III. Si pœna magna adjiciatur, ut excommunicationis, depoſitionis, maledictionis æternæ, exilii perpetui, mortis, &c. IV. Si ita fert uſus & conſuetudo inter peritos & timoratos: quia conſuetudo eſt optima legum interpres; ut patet in lege jejunii Eccleſiaſtici, & abſtinentiæ à carnibus; item communionis annuæ, quas graviter obligare probat hic *Tolet. Lay. c. 14. n. 4. Bon. p. 7. §. 4.*

## CAPUT II.

### *De ſubjecto, cui datur Præceptum.*

### *DVBIVM I.*

### *Quæ perſonæ præceptis obligentur?*

RESp. Soli ſubditi ratione utentes obligantur, ita ut eorum tranſgreſſione pec-

peccent. Quod addo, propter ebrios, & ad tempus amentes, qui etſi verè iis obligentur, eorum tamen violatione non peccant, defectu advertentiæ rationis, & conſenſus. Pars prior eſt communis, & certa. *Fill. tr. 21. cap. 11. qu. 10. Bonac. p 6. &c. Laym. l. 1 tr. 4. c. 10.* Poſterior eſt eorundem. Cujus ratio eſt, tum, quia præceptum cum ſit directivum, ſupponit uſum rationis: tum, quia obedientia tantùm eſt eorum, qui ratione & voluntate utuntur Neque alias transgreſſio ad culpam imputari poſſet. *Vnde reſolves hos Caſus.*

I. Legislator non tenetur ſuis legibus, ut ſic, quoad vim coactivam, & Pœnam, ſive directè: indirectè tamen, & quoad vim directivam, & ex æquitate quadam, tenetur ſe tanquam caput membris confirmare. ita *S. Thom. q. 96. a. 5. ad 3. Syl. Suar. Bon. Lay. l. 1. t. 4. cap. 9.* contra *Azor.* Tenetur etiam in contractibus, cum reliquis pari conditione uti. vide *Fill. t. 11. cap. 5.*

II. Infideles non baptizati, etiam catechumeni, non obligantur præceptis Eccleſiæ: obligantur tamen hæretici, & alii, qui per Baptiſmum, Eccleſiæ ſemel ſunt ſubjecti.

III. Etſi pueri ratione utentes, legibus iis Eccleſiæ, quarum materia eorum ætati eſt conveniens, v. g. confeſſionis annuæ, ſecundum. *Navar. Henriq. & Azor.* item abſtinentiæ à carnibus, auditionis ſacri, ſecun-

cundùm *Sanch.&c.* obligentur, quoad culpam: non tamen quoad pœnas ordinarias, niſi ſint puberes : quales ſunt maſculi anno decimo quarto, puellæ duodecimo abſoluto. *Sotus. Vaſq. de pæni. q.90.a.2. Sa v. Cenſura.*

IV. Infantibus non baptizatis, & perpetuò amentibus, licitè dantur carnes diebus veneris, & imponuntur opera ſervilia feſtis, non tamen ebriis, cùm legi maneant ſubjecti; uti nec licitè irritantur amentes ad blaſphemandum, lædendum, &c. eò quòd talis actio tribueretur principali agenti, qui alterius opera uteretur, quaſi inſtrumento *vid. Laym.l.1.4.c.10. Bona. p. Sanch. 1. Mor. c.12.*

V. Clerici, cum jure divino ſint empti de poteſtate civili, ut docet *Bell.l.1.de Cleric. cap.28.* non tenentur legibus civilibus directè, & quoad vim coactivam. Vnde nec à Principe Seculari puniri poſſunt. Cùm tamen ſint membra Reipub. & alioqui communis æquitas ſervari non poſſet, tenentur indirectè, & quoad vim directivam, legibus communibus iis, quæ ad bonum commune ſpectant, & eorum ſtatui non repugnant, quales, v. g. ſunt leges prohibentes, vel irritantes contractum, (niſi hæ ſint pœnales, tunc enim quia vim coactivam obtinent, eos non ligant,) ideoque peccant contra juſtitiam, & ad reſtitutionem tenentur, ſi frumenta, v. g. vel alia vendant, ultra

ultra pretium à Principe ſtatutum *Molina, Suar. Sal. Tan. vid. Laym l. c.* quia Jus Naturæ exigit ut vendant pretio juſto: tale autem cenſetur, quod decernitur lege.

## DVBIVM II.

### *An Peregrini teneantur legibus ſui domicilii, dum ab eo abſunt?*

Suppono I. Præceptum aliud eſſe Locale, quod ſcilicet certo tantum loco, urbe v. g. vel Parochia obligat: aliud Vniverſale, ſeu juris communis, quod totam ferè Eccleſiam obligat.

Suppono II. Peregrinos propriè dici eos, qui aliquò veniunt, animo non manendi, ſed tantùm ſubſiſtendi ad aliquot dies, vel ſummum per minorem anni partem, ut mercatores, viatores: non autem ſtudioſi, neque ancillæ, quæ veniunt ad ſerviendum.

Reſpondeo. Non obligari *ita Navar. Sanch. Leſſ. lib. 4. cap. 3. dub. 8.* Ratio, quia præcepta localia per ſe & directè reſpiciunt territorium, eique ſunt affixa; atque adeò non obligant niſi exiſtentes intra illud. Lex enim ita fertur; v. g. Feſtum illud tali loco celebretur: ideoque hic valet illud: *Si fueris Romæ, &c.* Addit *Laym. c. 11.* præceptum locale exſpirare etiam intra proprium territorium in loco exempto, quòd

is æquiparetur loco ſito extra territorium.
*Ex quibus reſolves hos Caſus.*

I. Si Epiſcopus ſub pœnâ excommunicationis vetet luſum aleæ, non obligantur Clerici ludentes in loco exempto à jurisdictione Epiſcopi. *Bonac.p.6. Lay.c.11. num.5.*

II. Si quis die jejunii, aut feſto, ſit in loco alio, non ſui territorii, aut exempto, ubi tunc non eſt jejunium, aut feſtum, poteſt ibi comedere, exercere ſervilia. *Laym. l.1 cap.11.Bon.*

III. Id etiam habet locum in præceptis juris communis, ſi in loco iſto ſint uſu abrogata, vel non recepta, vel habeatur privilegium. Quare potes v. g Mediolani primis quatuor diebus quadrageſimæ veſci carnibus, cum id ibi liceat. Idem in Belgio, ſabbathis intra Nativitatem & Purificationem, veſci carnibus: item in loco, ubi Tridentinum non eſt receptum, validè, (etſi non licitè) inire matrimonium clandeſtinum. *Suar.Sanch.l.1 c.12. Leſſ.&c.*

IV. Poteſt quis diſcedens manè ex oppido, ubi non eſt jejunium veſci carnibus, etſi meridie rediturus ſit domum, ubi eſt jejunium; nec tunc ubi domum venerit, tenebitur ad ſervandum jejunium iſta die, cùm illud jam violaverit, ideoque ſervare non poſſit: tenebitur tamen domi ad abſtinentiam à carnibus, cùm illa adhuc poſſit ibi ſervari, eò quòd ſit dividua,

*vid.*

ultra pretium à Principe ſtatutum *Molina, Suar. Sal. Tan. vid. Laym l.c.* quia Jus Naturæ exigit ut vendant pretio juſto: tale autem cenſetur, quod decernitur lege.

## DVBIVM II.

### *An Peregrini teneantur legibus ſui domicilii, dum ab eo abſunt?*

Suppono I. Præceptum aliud eſſe Locale, quod ſcilicet certo tantum loco, urbe v. g. vel Parochia obligat: aliud Vniverſale, ſeu juris communis, quod totam ferè Eccleſiam obligat.

Suppono II. Peregrinos propriè dici eos, qui aliquò veniunt, animo non manendi, ſed tantùm ſubſiſtendi ad aliquot dies, vel ſummum per minorem anni partem, ut mercatores, viatores: non autem ſtudioſi, neque ancillæ, quæ veniunt ad ſerviendum.

Reſpondeo. Non obligari *ita Navar. Sanch. Leſſ. lib. 4. cap. 3. dub. 8.* Ratio, quia præcepta localia per ſe & directè reſpiciunt territorium, eique ſunt affixa, atque adeò non obligant niſi exiſtentes intra illud. Lex enim ita fertur; v. g. Feſtum illud tali loco celebretur: ideoque hic valet illud: *Si fueris Romæ, &c.* Addit *Laym. c. 11.* præceptum locale exſpirare etiam intra proprium territorium in loco exempto, quòd

is

is æquiparetur loco ſito extra territorium. *Ex quibus reſolves hos Caſus.*

I. Si Epiſcopus ſub pœnâ excommunicationis vetet luſum aleæ, non obligantur Clerici ludentes in loco exempto à jurisdictione Epiſcopi. *Bonac.p.6. Lay.c.11. num. 5.*

II. Si quis die jejunii, aut feſto, ſit in loco alio, non ſui territorii, aut exempto, ubi tunc non eſt jejunium, aut feſtum, poteſt ibi comedere, exercere ſervilia. *Laym. l.1 cap.11. Bon.*

III. Id etiam habet locum in præceptis juris communis, ſi in loco iſto ſint uſu abrogata, vel non recepta, vel habeatur privilegium. Quare potes v. g Mediolani primis quatuor diebus quadrageſimæ veſci carnibus, cum id ibi liceat. Idem in Belgio, ſabbathis intra Nativitatem & Purificationem, veſci carnibus: item in loco, ubi Tridentinum non eſt receptum, validè, (etſi non licitè) inire matrimonium clandeſtinum. *Suar. Sanch. l.1 c.12. Leſſ. &c.*

IV. Poteſt quis diſcedens manè ex oppido, ubi non eſt jejunium veſci carnibus, etſi meridie rediturus ſit domum, ubi eſt jejunium; nec tunc ubi domum venerit, tenebitur ad ſervandum jejunium iſta die, cùm illud jam violaverit, ideoque ſervare non poſſit: tenebitur tamen domi ad abſtinentiam à carnibus, cùm illa adhuc poſſit ibi ſervari, eò quòd ſit dividua, *vid.*

*vid. Sanch. loc. cit. Leſſ. cap. 12. d. 8.*

V. Si quis abiturus eſt loco, ubi eſt jejunium, ſciatque ſe certò perventurum veſperi ad locum, ubi non ſit jejunium, tunc etſi non poſſit ibi veſci carnibus, unde abit, (cum iſta abſtinentia ſit dividua poteſt tamen ibi manè jentare, & meridiè prandere, ut contra quoſdam docet *Leſſ. & Sanch.* ſuprà.

VI. Probabile etiam eſt, & in conſcientia ſecurum, quod docet *Sanch. l. 3. de matrid.* 18 *&* 1. *mor. cap.* 12. contra *Navar. Suar.* peregrinos, antequam excedunt proprio territorio, non teneri implere præcepta, quæ eos ibi deprehendunt; v.g. non teneri eum manè audire ſacrum die feſto, qui ante prandium venturus ſit alio, ubi non ſit feſtum: quia ſi manſiſſet ſuo loco, ubi præceptum obligabat, poterat differre ad id tempus; quando autem pervenit ad alium locum, deſinit obligari. Nec obſtat, quòd prævidens impedimentum teneatur prævenire: quia id tunc tantum verum eſt, quando manente vi præcepti quis eſt impediendus; hîc autem ab obligatione præcepti abſolvitur. Contraria tamen ſententia, tanquam magis pia, ſuaderi poteſt; niſi quid obſtet. *Sanch.* 1. *moral. cap.* 12. *l.* 3. *de matri d.* 18. *num.* 21.

DVBI-

## DVBIVM III.

### *An Peregrini & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur?*

Reſp. Regulariter non tenentur præceptis ſpecialibus illorum locorum. *Laym. Sanch. Azor. Koning. Leſſ. Reginal. Fill.* contra *Navarrum, Suar. Sa, &c.* (& quoad vagos, etiam contra *Bon. & Sanch.*) Ratio eſt, quia non poteſt dari ulla ratio hujus obligationis, cum illi non ſint ſubditi vel locis, vel ſuperioribus, quorum tales leges fuerunt, ideoque extra eorum jurisdictionem. Nec obſtat 1. eos nullis partialium locorum ſtatutis, ſed ſolo jure communi teneri: quia id non eſt abſurdum. Nec 2. quòd vagi, ob delicta admiſſa, puniri poſſint, hoc enim conſuetudo recepit, ne ſcelera maneant impunita.

Dixi 1. *regulariter*: quia tenentur quibuſdam legibus, maximè quarum violatio cederet in damnum, & injuriam illius loci, quo morantur: ut etiam iis, quæ ſunt de contractibus celebrandis. *Vnde reſolves hos Caſus.*

1. Tales non tenentur audire Miſſam, & poſſunt opera ſervilia exercere die iſtic feſto; non tenentur jejunare, nec abſtinere à carnibus, quando iſtic eſt jejunium, & domi ſuæ non eſt. Intellige utrumque, ſecluſo ſcandalo, propter quod Epiſcopus

loci

loci punire poſſet. *Laym.l.c.t.3.c.12.num.4.*

II. Peregrinis non licet frumenta evehere, vel vendere, ſupra pretium ibi ſtatutum, noctu arma ferre, &c. ſi talia ibi prohibita ſint *Panormit. Regin. Sanch. n. 36.*

Dixi 2. *præceptis ſpecialibus*: quia ſi domi tuæ conſuetudine derogatum ſit alicui præcepto juris communis, & aliò venias, ubi illud viget, eodem obligaberis Ratio eſt, quia lex juris communis eſt univerſalis, & obligat omnes, ſine ordine ad locum. *Lay. c. 12. n. Vnde reſolvitur hic Caſus.*

Belga aliquis veniens Coloniam v. g. tenetur iſtic ſabbathis inter Nativitatem Chriſti, & Purificationem, abſtinere à carnibus: quia privilegium ejus comedendi tunc carnes, non eſt perſonale, ſed locale: ideoque expirat extra locum. *Laym. l. c.*

## DVBIVM IV.

*An Peregrini teneantur præceptis juris communis, ſi non ſint in uſu in loco, ubi morantur?*

Reſp. Non teneri. Ratio eſt, quia tunc valet privilegium locale, quo frui poſſunt omnes qui in loco morantur *Sanch. 1. mor. cap. 12. Suar. Lay. &c. Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Si Germanus per Hiſpaniam tranſeat, poteſt ſabbathis veſci inteſtinis animalium. Idem ſi per Belgium, aut Mediolanum

num iter habeat, poteſt inter Nativitatem Chriſti, & Purificationem, in Belgio ſabbathis, Mediolani verò quatuor primis diebus Quadrageſimæ carnibus veſci. *Sanch. Suar. Bonac. p. 6 n. 61.*

II. Si quis ex Diœceſi Catholica, v.g. Hildeſio, ubi vetus Calendarium adhuc eſt in uſu veniat in aliam, ubi novum eſt receptum, v.g. Monaſterium, poteſt, ſi ibi Quadrageſima præteriit, carnibus veſci, ut docet *Sanch. l. cit. Salas num. 69. Bonac. num. 64. Leſſ. l. 4 cap. 2. d. 8.* qui tamen contrariam ſententiam ſuadet in praxi, licet hæc tuta ſit; uti etiam docet *Lay.*

Addidi *ex Diœceſi Catholica:* quia ſi Catholicus veniat in terras hæreticorum, ubi alii Catholici non ſunt, tenetur ibi ſervare novum Calendarium, ad vitandum ſcandalum, & contemptum Eccleſiæ Catholicæ. *vide Lay. l. 1. t. 4. cap 11. nu. 8.*

## CAPUT III.

### *De modo quo obſervanda ſunt præcepta.*

### DUBIUM I.

### *An debeant impleri ex charitate?*

Reſp. Poſſunt impleri ſine charitate, niſi hanc in ſubſtantia includant; ut v.g. præceptum dilectionis Dei. Ratio, quia tantùm præcipitur ſubſtantia actus incluſi in præcepto, v. g. ut honoretur parens;

 non

non autem finis, aut modus præcepti, ut docet *S. Thom. 1.2. q. 100. a. 10.* Interim certum eſt, requiri charitatem in operante, ut impletio præcepti ſit meritoria, juxta illud, *1. Corinth. 13. Si linguis hominum loquar. S. Thom. Suar. Sanch. Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Si quis jejunet, vel interſit ſacro, ob vanam gloriam, vel etiam ut furetur, poteſt nihilominus implere præceptum, etiam per actum ex circumſtantiis peccaminoſum: quia implet ſubſtantiam illius præcepti, licet peccet contra aliud, cui finis ille malus opponitur, ut docet *Sanch. t. m. r. c. 14. Lay. l. 1. t. 4. c. 4. n. 6. Card. de Lugo diſ. 22. ſ. 2. num. 23.*

II. Simili ratione impletur votum, juramentum Deo factum, pœnitentia ſacramentalis, licet actus ipſe ſit peccatum. *Iidem ll. cc.*

## *DVBIVM II.*

### *An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio iis ſatisfaciendi?*

Reſp. Quod non. *Sanch. Vaſq. 1. 2. c. 100. a. 9. & alii communiter.* Ratio eſt, quia lex tantùm præcipit liberam operis externi executionem, v. g. auditionem ſacri; non autem, ut alio peculiari actu quis velit, vel intendat præcepto ſatisfacere: ſive, ut alii loquuntur, præcepta non obligant ad obedien-

dientiam formalem, hoc eſt, ut aliquid fiat quia præcipitur; ſed tantum ad materialem ſive ut fiat quod præcipitur, vid. infra *lib. 3. tr. 3. c. 1. d. 5. Unde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Qui alicujus præcepti immemor, illud implevit, v.g. ignorans eſſe diem feſtum, liberè tamen interfuit ſacro, is ſatisfecit. Neque, ut quidam volunt, neceſſe eſt, ut poſtea intelligens eſſe diem feſtum, velit tunc ſatisfacere per miſſam auditam, quia implevit ſubſtantiam actus præcepti. *S.Tho. Hen. Fill. t. 5. c. 7. q. 7.*

II. Is votum, juramentum, & pœnitentiam ſacramentalem, verè implet, qui opera promiſſa, vel injuncta exequitur, etſi non habeat intentionem implendi, modo tamen non applicet ea pro alia re. Ratio, quia vota, &c. ſunt leges quaſi particulares, quas homo ſibi vel alteri imponit, unde tantum obligant ad ſubſtantiam actus *Suar. Azor. Leſſ. Lay. n. 6.*

## *DVBIVM III.*

### *An ſatisfaciat præcepto, qui faciens opus, expreſſè intendit per illud non ſatisfacere.*

Reſp. Satisfacit. *Suar, Val. Vaſq. l. c. & Leſſ. l. 2. cap. 7. num.* 10. contra *Navar. Azor. &c.* Ratio eſt, quia præcepta tantum obligant ad ſubſtantiam operis injuncti, ergo illa po-



Digitized by Google

ſita non eſt poteſtate operantis, ut non ſatisfaciat. Nec refert 1. quòd actus non operentur ultra intentionem agentis: quia id intelligitur, quando eſt in poteſtate operantis, v.g. ſatisfacere vel non. Nec 2. quòd qui debet alteri centum non ſatisfaciat obligationi, ſi liberali donatione det ducentos. Nec 3. quòd voto obligatus ad recitandum roſarium, ſi recitet animo non implendi, non ſatisfaciat. Ratio, quia hæ & ſimiles obligationes, proveniunt ex voluntate promittentis, qui ſicut ab initio debitorem ſe liberè conſtituit, ſic in debito liberè permanere poteſt. Obligatio autē parendi legi provenit ex voluntate legislatoris: ideoq; non extenditur ultra ejus intentionem & voluntatem, nempe ultra ſubſtātiam operis præcepti. *Kon n.309. v. Leſſ. l.c. & Lay hic. Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus*

I. Sacerdos, qui legit Horas non ea devotione, quâ voluit, ideoque propoſuit ad ſatisfaciendum præcepto repetere, etſi deinde non repetat, ſatisfecit tamen præcepto. *Suar. Kon. Card. de Lugo &c.*

II. Audiens ſacrum die feſto, quod ſit ultimum, (vel, ſi non ſit ultimum, intendens non audire aliud) licet intenderit non ſatisfacere, verè tamen ſatisfecit præcepto de audienda Miſſa, etſi peccarit contra aliud præceptum, quo quis tenetur eſſe ſubditus legislatori. *Card. de Lugo loc. citato.*

III. Is, qui ſacrum audivit die feſto, legit Horas Canonicas, abſolvit pœnitentiam ſacramentalem, cum animo non ſatisfaciendi, non tenetur poſtea mutare voluntatem, ut velit per præcedens opus ſatisfeciſſe: quia verè ſatisfecit. *Sanch. Salas, d.9.n.33. Card. de Lugo de Eucha. di.22.ſ.2.n.21.* contra *Suar.*

## *DVBIVM IV.*

### *An ad impletionem præceptorum requiratur intentio, ſeu voluntas faciendi id, quod præceptum eſt?*

Reſp. Quòd ſic. Ratio eſt, quia cùm lex detur hominibus, non brutis, ideoque humano modo ſit implenda, hinc impletio omnis præcepti, ſive humani, ſive divini, debet eſſe actus humanus conjunctus cum libertate, & voluntate operantis, id eſt, ut velit ſive intendat facere hoc, quod eſt præceptum; v.g. audire ſacrum, jejunare, &c. Eſt communis. *vid. Vaſq.1.2.q.100.a.9 Suar. Sanch. Vnde reſolvuntur hi Caſus.*

I. Qui audivit ſacrum die feſto ebrius, dormiens, aut impos ſui quomodocunque, aut neſcius quid aggrederetur, aut vellet facere, tenetur poſtea compos ſui factus, audire aliud ſacrum. *Suar. Sanch. Salas d.9.n 32.*

II. Is, qui audivit ſacrum, jejunavit, &c. prorſus violenter coactus, non ſatis-

fecit: non enim fuit actus humanus, defectu voluntarii. *Vaſq. Suar. Azor. Fill. n. 212.*

Dixi, *prorſus violenter:* Quia ſi famulus, v.g. metu domini, aut puer metu magiſtri, ſacrum audiat, (eſto non ſit auditurus, ſi magiſter abeſſet,) is etſi perversâ voluntate illa peccet, præcepto tamen ſatisfacit. Ratio, quia metus non tollit libertatem. *Sanc. Sal. l. cit. Lay. l. 2. t. 4. c. 4. n. 12.*

III. Recitans Horas ſolâ intentione legendi, vel addiſcendi, non ſatisfacit; uti nec ille, qui vadit ad ſacrum, tantum ut oculos paſcat, cum alio colloquatur, vel expectet amicum. *Card. de Lugo l. c. n. 23.*

IV. Nec ſatisfacit is, qui tantùm fictè confitetur v.g. orat, &c. quia non ejus fictio, ſed opus præceptum eſt.

## DVBIVM V.

### *An duplici præcepto uno actu, vel diverſis actibus, eodem tempore poſſit ſatisfieri?*

Reſp. I. Uno actu diverſa præcepta ſimul impleri poſſunt, niſi aliud colligatur ex mente præcipientis. Patet ex praxi quotidiana, qui enim obligatur ad Horas ratione ordinis & beneficii, ſatisfacit unà recitatione. *Sanch. l. 1. c. 14. Salas Bon. p. 10. Vnde reſolvuntur hi Caſus.*

I. Cum Dominica & feſtum incidunt in eundē diem, non teneris audire duo ſacra.

II. Vo-

II. Votum & Pœnitentia in confeſſione injuncta, plerumque non implentur per actum aliàs debitum, quia hæc plerumque non eſt mens voventis, & Confeſſoris. *v. Suar, tom. 4 m. 3. p. Sanch. 1. mor. c* 14.

Dixi, *plerumque*: quia ſubinde Confeſſarii injungunt opus aliàs præceptum.

III. Qui alteri ex pluribus obligationibus debet centum v. g. non ſatisfacit ſi ſemel dat centum: quia in debitis juſtitiæ, attenditur æqualitas rei ad rem: non poteſt autem unum centum, æquale eſſe debitis plurium centum. Unde in his alia eſt intentio, & mens obligantis. *Sanch. Sal. l. c.*

Reſp. II. Poteſt quis eodem tempore diverſis actibus duplici præcepto ſatisfacere, dummodo unum non impediat alterum. Eſt communis. Et ratio, quia plerumque temporum diverſitas non præcipitur. *Suar. Azor. p. 1. l. 7. c. 5. Sanch. l. 1. c* 14. *Unde reſolves.*

I. Poteſt quis eodem tempore audire Miſſam in feſto præceptam, & ſimul legere Horas, vel alias orationes, voto, aliâve ratione debitas. *Bon. p.* 10. *n.* 8

II. Poteſt item, qui tenetur audire duas Miſſas, eas audire ſimul, imò etiam tres, ut docent aliqui, dum ſimul in pluribus altaribus fiunt. *Sanch.* 1. *mor. c.* 14, *num.* 12. *Major. in* 4. *dict.* 18.

## DVBIVM VI.

### *An qui uno actu violat plura præcepta, committat plura peccata?*

Reſp. Si violet præcepta materialiter tantùm diverſa, ita ut licèt ſint plurium legislatorum, habeant tamen motivum formale idem, & verſentur circa materiam eandem numero cum iisdem circumſtantiis, unum tantùm peccatum committit: ſi verò præcepta ſint formaliter diverſa, ob motiva proxima ſpecie diſtincta; vel verſentur circa materiam numero diverſam, committet plura peccata: quia ſunt obligationes, & malitiæ diverſæ. *Sanch. l. 9. de matri. d. 15. Vaſq 1 2. d 9. Salai, Card. de Lugo d. 16. num. 245. Vnde reſolvitur.*

I. Qui non jejunavit die Vigiliæ, incidentis in Quadrageſimam aut neglexit ſacrum feſto incidente in Dominicam, unicum commiſit peccatum, ſatisque eſt confiteri de jejunio, & ſacro uno: quia in his præceptis unica eſt ratio formalis, & motivum proximum, v. g. in priore maceratio carnis in poſteriore cultus Dei. *Lay. Sanch. Card. de Lugo l c.*

II. Qui violat votum & juramentum, vel votum & præceptum Eccleſiæ de eadem re, duplicem malitiam committit, ac proinde id in confeſſione explicandum eſt quia voti obſervatio præcipitur, ut fide

De

Deo debita ſervetur; juramenti autem, ne Deus vocetur in falſum teſtem: & ſic duæ ſunt hic rationes formales; uti & ſunt in omiſſione Miſſæ, quæ & propter feſtum, & ex injunctâ pœnitentiâ audiri debet. *Card. de Lugo l. c.*

III. Si ligatus cum ligatâ adulteretur, duplex peccatum injuſtitiæ committitur, unum contra propriam uxorem, alterum contra maritum adulteræ: uti etiam, ſi quis uno actu occidat plures, ſunt plura homicidia: quia in iſtis materia eſt numero diverſa. *Laym. l. 1. t. 2. c. 10. n. 3. Sanch. Card. de Lugo l. 1.*

## CAPUT IV.

### *Quæ excuſent à transgreſſione præcepti?*

### DUBIUM I.

### *An ignorantia excuſet?*

RESP. Si ſit invincibilis, excuſat; quia nemo peccat, niſi actu voluntario; hic autem cognitionem præſupponit. Si autem ſit vincibilis, & culpabilis, non excuſat; qualis eſt, cum poteras, & tenebaris ſcire, aut diſcere, & in mentem veniebat dubitare, nec ſtuduiſti intelligere. *S. Aug. S. Thom. Sanch. 10. mor. cap. 16. & cæteri communiter* contra *Palaum. Unde reſolvitur.*

I. Si quis die jejunii nihil cogitans de præcepto, cœnet, aut carnes comedat, non

Digitized by Google

non peccat: ſimiliter in aliis; ut ſi occidas hominem, putans eſſe feram. *Bon. q. 8. p. 3.*

II. Si in aliqua re tantum advertas malitiam unius generis, illam ſolam contrahis, ut v. g. ſi quis cognoſcat fœminam, quam ſcit non eſſe ſuam, ignorat autem eſſe conſanguineam, is fornicationem tantùm, vel adulterium committit, non inceſtum. *Laym. l. 1. t. 2. c. 4. Bon. l. c.*

## DVBIVM II.

### *An metus excuſet?*

Reſp. Si ex metu facis quod ſimpliciter malum eſt, peccas quidem; minuitur tamen per metum malitia: quia minuitur libertas. Interim ſæpè fit, ut præcepta quædam non obligent, cùm eorum obſervatio cederet in grave alicujus incommodum: & tunc, ſi ex metu talis incommodi quis tale præceptum omittat, non peccat, cum præceptum non liget. Eſt communis. *Vnde reſol.*

I. Præceptum naturale negativum prohibens rem intrinſecè malam, non licet violare, ne quidem ob metum mortis.

II. Metus gravis, v. g. mortis, &c. ſæpè non tantum excuſat à præcepto poſitivo, tam divino, quam humano; ſed quandoque etiam ab affirmativo naturali: & ſic (ut *Sanch. 1. mor. c. 18.*) non tenetur quis cum periculo vitæ integrè confiteri, ſervare depoſitum, implere votum, ſuccurrere pro-

ximo

ximo extremè indigenti *Beca. tom. 2. l. 3. c. 6. Azor. 1. p. l. 1. c. 11. Lay. lib. 1. t. 4. c. 14.* Excipe tamen cauſam, de quo infrà *l. 2. t. 3. c. 2. d. 1.*

III. Si obſervatio legis humanæ neceſſaria ſit ad conſervandum bonum; aut avertendum malum commune, quod pluris ſit quam vita propria, tunc lex illa obligat cum periculo vitæ, ut, v. g. ſi dux mandet militi non diſcedere ex ſtatione; item, ſi perituræ ſint animæ, niſi Paſtor adeat ægros tempore peſtis. *Laym. l. c.*

IV. Alioqui nulla præcepta humana, etiam Eccleſiaſtica, per ſe obligant cum periculo vitæ, aut ſimilis incommodi *v. Sanch. 1. mor. c. 18.* ut, ſi v. g. cogaris metu mortis contrahere cum conſanguinea, in gradu prohibito lege Eccleſiaſtica, poſſes contrahere, (in ſpeciem) non tamen poſſes conſummare: quia cum matrimonium eſſet irritum, fornicareris: quod intrinſecè malum eſt, *Sanch. de matr l. 7. di. 5 n. 4.*

V. Per accidens interim accidere poteſt, ut lex humana obliget cum periculo vitæ, ratione alterius præcepti juris naturalis, aut divini concurrentis; ut v. g. ſi quis cogere vellet tranſgredi præceptum Eccleſiæ, in odium fidei, vel contemptum Religionis. *vid. Sanch. l. c. Kon 3. p. t. 2. d. 13. dub. 12.*

D V.

## DVBIVM III.

### *An excuſet impotentia totius, vel partis?*

Reſp. I. Cùm ad impoſſibile nemo teneatur, certum eſt, quòd impotentia excuſet, etiam illa, cui antè cauſam cum peccato dediſti; dummodò de hoc doleas. Quare id præcipuè hic dubitatur, an, qui non poteſt implere totum, teneatur ad partem?

Reſp. II. Si præceptum tale ſit, ut commodè poſſit, aut ſoleat dividi, atque in ejus parte ſalvetur ratio ſeu finis præcepti, tunc qui non poteſt ſervare totum, debet ſervare partem, quam poteſt. Quòd ſi verò non ſalvetur ratio præcepti in parte, neque id commodè poſſit, aut ſoleat fieri, tunc qui non poteſt totum, (hoc eſt tantum, quo moraliter impleri cenſeatur integrum præceptum,) is non tenetur ad partem. Quæ omnia æſtimanda ſunt. 1. ex intentione legislatoris. 2. ex ratione, fine, & materia legis. 3. ex judicio prudentum. 4. ex communi uſu. *Sanch. 1. mor. c. 19. Laym. l. 1. t. 4. c. 19.* *Unde reſolvuntur hi Caſus.*

I. Qui non poteſt legere omnes Horas, debet dicere eas, quas poteſt: quia dividuæ ſunt. *Laym. l. c. Bon.*

II. Qui in Quadrageſima non poteſt jejunare, debet abſtinere à carnibus, ſi poteſt aut qui non poteſt omnibus diebus, tenetur iis, quibus poteſt. *Laym. l. c. & Bon.*

III. Qui poteſt notabilem partem ſacri (v. g. uſque poſt conſecrationem) audire, aut Horarum dicere, aut commodè poteſt cum alio, (& ſolet) tenetur; alioquin non. *Ibidem*. vid. *infra de Horis*.

IV. Si quis carens Breviario pauca ex Horis ſciat memoriter, non tenetur ea dicere. *ibidem*.

V. Qui obligatur viſitare limina Apoſtolorum Romæ, & ſcit ſe eo pervenire non poſſe, non tenetur ingredi iter; quia nec finis, nec ratio præcepti ſalvatur. *Ibidem & Suar. Azor. Bon. d. 1. q. 8. p. 1.*

## DVBIVM IV.

### *An excuſet diſpenſatio?*

Reſpondeo, In Jure humano diſpenſatio legislatoris, vel parem poteſtatem habentis, facta ex juſta cauſa, excuſat à tranſgreſſione præcepti. Eſt communis. *Sanch. Azor. 1. p. l. 5. c. 15. Salas d. 20.* Ratio eſt, quia cum ſit auctor ſuæ legis, poteſt quemvis excipere.

Dixi 1. *ex juſta cauſa:* quia ſi temerè, & ſine cauſa diſpenſet, tenet quidem diſpenſatio; peccat tamen tam dans, quam petens diſpenſationem, contra jus naturale, dictans partem debere conformari ſuo toti, niſi juſta cauſa excuſet. *Sanch. lib. 8. d.* 18. *Suar. Fill. n. 438.* & quidem ut vult *Suar.* mortaliter; venialiter, ut *Pontius* apud *Dian.* quē

v p. 8.

*v.p.8.t.3.R.8.9. & 10.* Si dubitet, an cauſa ſit juſta, poſſe diſpenſare vult *Sanch.* contra *Bonac.* qui dicit peccare. Etſi autem cauſa ſit juſta, non tamen tenetur diſpenſare, niſi cum vel jus præcipit ex ea cauſa diſpenſare, vel neceſſarium eſt ad commune bonum, vel ſpirituale pœnitentis, vel ad avertendum grave damnum, aut publicum ſcandalum, & ſine diſpendio fieri poteſt. *Dian.p.8.t.3.R.27.& 28.* contra *Suar San.&c.*

Dixi 2. *legislatoris:* quia diſpenſatio inferioris in lege ſuperioris ſine juſta cauſa, invalida eſt, ac proinde non excuſat à tranſgreſſione præcepti. Ratio, quia qui nomine alterius ſine cauſa diſpenſat, diſſipat, *Suar l.6.c.19.San.l.8.de matr.d.17.*

Validè autem & licitè inferior poteſtate ordinaria diſpenſat ex juſta cauſa in lege Superioris. 1. Circa levia, hoc eſt, quæ ſub mortali non obligant, etſi facilis ſit ad ſuperiorem recurſus. 2. Circa ea, quæ frequenter occurrunt, v.g. in jejuniis, celebrandis feſtis, &c. 3. Circa ea, quæ ita ſunt propria uni communitati, ut non conveniant aliis. 4. Quando recurſus ad Superiorem difficilis eſt, ſive, quando eſt neceſſitas, & periculum in mora. *Dian.p.8.t.3.R.11.ex Gran. Salas. Gordon. & Talao,* qui addit 5. Si conſuetudo præſcripſerit ut inferior diſpenſet. *vid. Dian.l.c.R.95.* 6. Quando eſt dubium negativum, an caſus egeat diſpenſatione. Quo caſu, ſecundum *Talaum*

no

Digitized by Google

non opus eſt diſpenſatione, cum præſumptio ſit pro libertate. *Barboſ. Dian. p. 1. t. 6. R. 28. p. 4. t. 3. R. 46 p. 8. t. 3. R. 72. & 95.* *Vnde reſolves.*

I. Pontifex ſine juſta cauſa non poteſt diſpenſare in lege Dei, nec Epiſcopus in lege Eccleſiæ *Sanch. d. 17. n. 3. Suar. Vaſq.*

II. Diſpenſatio in voto, vel juramento, ſine juſta cauſa; etiam à Papa facta, eſt invalida. *Sanch. Suar. ll. cc.*

III Valida eſt, ſi Superior per errorem juſtam cauſam arbitretur, aut etſi non arbitretur, (& temere diſpenſet) reipſa tamen ſit. *Sanch. l. c. Azor. Sa. Salas, n. 81.* Similiter ſi diſpenſet, cauſa, quæ revera legitima eſt, non præcognita, probabiliter tamen valere docet *Sanch. Dian. p. 8. t. 3. R. 19. 21. &c.* contra *Azor.*

IV. In dubio de valore diſpenſationis, validam cenſeri, eò quòd præſumatur in favorem actus ne pereat, probabile putat. *Sanch &c* cum *Dian. p. 3. t. 6. R. 9. p. 4. t 3. R. 45. 64. p. 8. t. 3. R. 62.* contra *Molin. &c.*

V. Habens poteſtatem generalem diſpenſandi, poteſt etiam ſecum diſpenſare directè & immediatè *Sanch. Dian p. 8. t. 3. R. 16.* contra *Suar.*

VI. Valet diſpenſatio obtenta per vim, aut metum, (modò cauſa ſit juſta) Item data ſine ullis verbis, ſola mente *Turrian. Dian. p. 8. tract. 3. R. 17. 76. p. 4. t. 4 R. 118.*

VII. Qui impetravit diſpenſationem

v. g.

(v.g. in impedimento dirimente matrimonium) & per ignorantiam, vel ſimplicitatem expreſſit cauſam falſam, eum validè contrahere matrimonium, dicit *Pontius de matr. l. 8. c. 16. ex C. cum inter.* Sed contrarium tenet *Palaus t. 1. t. 3. d. 6. p. 16. §. 5. ex Cap. Sup. literis vid. Dian. p. 8. t. 3. R. 69.*

VIII. Subditus non à fide diſpenſationem petens, rationibus Superiori allatis, poteſt diſpenſatione impetrata eſſe ſecurus. *vid. Laym. l. 1. t. 4. c. 22.*

IX. Peccat, qui aliquem inducit ad diſpenſandum ſine cauſa, vel allegata falſa cauſa. *Navar, Sanch. 18. de matr. num. 8. Fill. t. 10. n. 314. Salas di. 20. ſ. 6. n. 58.* qui addit, id verum eſſe, etſi diſpenſans excuſetur ob bonam fidem.

X. Diſpenſatio poteſt impetrari non tantùm pro ignorante, ſed etiam invito, quando neceſſitas exigit *Sanch. Beca* contra *Suar. v. Dian. p. 8. t. 3. R. 86. 87.* Id tamen locum non habet in ea, quæ impetratur ex Pœnitentiaria Romana, niſi impetretur à perſonis conjunctis, vel conſanguineis intra quartum gradum, vel ſaltem à Confeſſario. *Marcus Leo in praxi, p. 1. f. 14.*

*Quæres.* An ceſſante cauſa diſpenſationis, ceſſet ipſa.

*Reſp.* Pro hoc ſervient ſequentes Regulæ.

1. Si tantum impulſiva ſeu minus principalis cauſa ceſſet, manet diſpenſatio.

2. Etſi ceſſet pars cauſæ motivæ, ſeu principalis

cipalis, manet diſpēſatio. *v. Dia. p. 8. t. 3. R. 62.*

3. Si commiſſa facultate diſpenſandi, priusquam diſpēſetur, ceſſet omnino cauſa principalis, nulla eſt diſpenſatio.

4. Si diſpenſatione redacta ad actum irrevocabilem, ceſſet tota cauſa, non ideo ceſſat, vel vim amittit, v.g. diſpenſatum fuit in impedimento conſanguinitatis, propter paupertatem fœminæ; licet contracto matrimonio divitias obtineat, non eſt irritum. Idem eſt, ſi beneficium per diſpenſationem obtinueris, & poſtea ceſſet cauſa, ob quam diſpenſatum fuit.

5. Si facta diſpenſatione ceſſet omnino cauſa finalis, & actus poſſit facilè revocari: v. g. diſpenſatum eſt in voto caſtitatis propter vehementes tentationes, quæ poſtea ceſſant, an reviviſcat votum? vel in præcepto recitandi horas, jejunandi, &c. propter infirmitatem & poſtea convaleſcit, an teneatur recitare, jejunare, &c. Affirmat *San. Amicus, Portel. Bonac. Leon. &c.* quia aliàs non eſſet juſta. Negativam tamen ſententiam probabilem, & in praxi tutam eſſe cēſet *Dia p. 8. t. 3. R. 24. ex Sal. Gran. &c.* ſi quidē diſpenſatio fuerit abſoluta: quia obligatio legis ſemel extincta non reviviſcit: & quod deſtructum eſt, non reproducitur, niſi ab eo, qui producere poteſt *v. Suar. de leg. c. 22. Laym Prapoſ. &c.* qui rectè id concedunt, quando non eſt de re dividua & ſucceſſiva, aliàs negant. Unde ſuppoſita probabilitate

ſententiæ negativæ, *Gran Diana. &c.* ſequētes Caſus (in quibus tamen alii melius contrarium ſentiunt) reſolvunt.

I. Cum quo diſpenſatum eſt propter morbum in eſu carnium, poteſt veſci, licet omnino convaleſcat.

II. Cum quo propter infirmitatem diſpenſatum eſt in voto religionis, poſtquam convaluit, non tenetur, *Dia. p. 6. t. 7. R. 45.*

III. Cum quo propter oculorum infirmitatem compenſatū fuit in onere recitandi horas, etſi convaluerit, non tenetur legere.

## APPENDIX.

### *De diſpenſationibus S. Pœnitentiariæ.*

QVia ex officio S. Pœnitentiariæ multæ diſpenſationes (& gratis quidem) impetrari poſſunt, ſaltem pro foro conſcientiæ operæ pretium cenſui, quædam circa hujus rei praxin pœnitentibus & Confeſſariis utilia hic ſubnectere.

Et quidem tria potiſſimum circa hanc rem requiri poſſunt. I. Circa materiam, & cauſas, in quibus nim. caſibus diſpenſationes iſtæ concedi ſoleant. II. Circa formā literarum Pœnitentiariæ, quibus diſpenſatio Confeſſario committitur, quarum verba nonnulla, quæ difficultatem pariunt, explicanda ſunt. III. Circa ipſam executionem diſpenſationis, quæ nim. in ea obſervanda ſunt. De quibus ex *Bon. Diana p. 4. t. 4. R. 71. & p. 8. t. 1. R. 103. & usque ad R. 111. & Marci Pauli Leonis volumine integro ea de re edito.*

Reſp.

Reſp. I. In triplici materia (pro cujus diverſitate, diverſa quoq; eſt forma) diſpenſationes, ſive gratiæ iſtæ concedi ſolent.

*Prima* eſt in Votis v.g. ut votum religionis, ob inopiam parentum vel fratrum, ſimilive ex cauſa liceat differre: ut quis à voto ſimplici caſtitatis, vel etiam religionis (poſtquam matrimonium contraxit) abſolvatur ad manendum in matrimonio, debitumq; licitè petendum: ut à voto religionis (ob debilitatem virium; per quas ejus onera ferre non poſſit, aut ob metum incontinentiæ, aut dotis defectum) abſolvatur in ordine ad contrahendum matrimonium.

*Secunda.* In impedimentis occultis matrimonii; ſive ea ſint impedientia tantum, ſive etiam dirimentia, ſive matrimonium cum iis publicè contractum ſit, ſive contrahendum, dummodò de eo privatim fuerit actum & concluſum, præſertim bona fide; ſive etiam qn. contractu ſuperveniunt. Circa quæ *Notandum* 1. Impedimenta occulta dici, quæ vel nulli nota ſunt, vel licet uni alterive innotuerint, ad forum tamen contentioſum non ſunt deducta. 2. Etſi aliqua impedimenta, v.g. cognationis ſpiritualis, natura ſua ſint publica, cum contrahantur, in facie Eccleſiæ; fieri tamen poteſt per accidens, ut ſint occulta, v.g. ob diuturnitatē temporis, ex quo ſunt contracta. 2 ob diſtantiam loci à loco contractę cognationis, per mortem eorum, qui fuerunt conſcii, 

4. per ignorantiam hujus contractionis.

*Tertia*, In variis cenſuris, ut, excommunicationibus, ſuſpenſionibus (item irregularitatibus) præſertim occultis, ad abſolvendum ab iis, diſpenſandum, rehabilitandum, &c. item ad condonandam obligationem reſtitutionis ob horas neglectas: ad commutandum onus recitationis horarũ: eligendum Confeſſorem etiam pro reſervatis; tranſeundum ad aliam religionem, ſive ordinem (pro utroque foro) etiam poſt apoſtaſiam à ſuo.

Reſp. II. In formulis frequentioribus ipſius Brevis Apoſtolici, verba quæ ſubſtantialia continent, & difficultatem habent, ſunt hæc.

1. *Si eſt ita*, vel, *quatenus ſi ita eſt*. Quorum ſenſus eſt; ſi preces veritate nitantur, præſertim tempore datarum literarum Apoſtolicarum. Requiritur autem veritas rerũ narratarum principaliter quoad eſſentialia facti, v.g. affinitatem eſſe contractam; inceſtum commiſſum, & actum, ſive tractatum eſſe de matrimonio (intellige perfectè, ita ut in id utrimque conſenſerint) & periculum revelationis ac ſcandalum imminere. Secundariò autem requiritur quoad accidentaria, v.g. bona fide actum eſſe; & ſimilia, quæ tantùm ſunt impulſiva, & ſine quibus nihilominus conceduntur tales diſpenſationes: unde etſi in iis, vel aliis parvi momenti ſit erratum in ſpetitione,

gratia

gratia nihilominus eſt valida. *vide M.Leon. p.2.f.226.& p.3.f.391.*

2. *Periculum immineat revelationis.* Ad hoc enim ut ſubſiſtat diſpenſatio, requiri, ut ſit periculum ne reveletur impedimentũ, (intellige, quando id in formula exprimitur) ſi non ſubſequatur matrimonium, docet *M.Leo p.2.f.230.* Periculum autem hoc non importare neceſſariam detectionem, ſed tantùm probabilem & moralem credulitatem, futurum, ut ſi reſiliatur è matrimonio contrahendo, & hujus cauſæ aſſignari non poſſint, ex vehementi ſuſpicione, & curioſa inquiſitione detegatur, *v.l.c.f 233.*

3. *Et ſcandalorum.* Quo nomine intelligitur gravis infamia, ex qua deinde ſequantur contentiones minæ, pugnæ &c. *Leo f. 230.& 317.*

4. *Vt dicta muliere de nullitate priorũ conſenſus certiorata, &c.* Clauſula hæc ſubſtantialis, ut nimirum ſi diſpenſandum ſit in impedimento dirimente, cum quo matrimonium contractum fuit in facie Eccleſiæ, conjunx ignorans illud impedimentũ fiat certa de nullitate prioris ſui conſenſus, & novum validumque liberè præſtet (ita tamen ut in cognitionem occulti impedimenti non veniat) *Leo p.251. Dia. p.8.t.3.R. 110.* Sufficit autem ut iſtum conſenſum præſtent inter ſe ſecretò, nemine præſente, per verba vel ſigna ſufficientia, v.g. copulã maritali affectu. Neque debet executor coer-

diſpenſationis eos coram ſe & teſtibus iterum copulare. *Leo.p.552.*

5. *Poſtquam dicto Sacerdoti, ſi nondum ſatisfecerit.* Verba hæc ſolent eſſe in facultate abſolvendi ab excommunicatione. v. g. ob percuſſionem Clerici: & important conditionem priùs ſatisfaciendi parti læſæ, quam poſſit abſolvi, hoc eſt, compenſandi injuriam, expenſas, & omnia damna, quæ ob percuſſionem illam incurrit, quorum æſtimatio committitur. Executori diſpenſationis, neque ab ejus obligatione liberatur percuſſor per hoc, quod percuſſus injuriã remiſerit, *v.Leon.p.382.384.* Si autem non poſſit in præſenti ſatisfacere, ſufficit ſi juratus promittat ſe facturum, cùm primum poterit.

Reſp.III. Circa praxin, ſive executionem hujus diſpenſationis, hæc ſcienda.

1. Literæ S. Pœnitentiariæ, diriguntur ad oratorem, hoc eſt, ad ipſum, qui diſpenſationem (per ſe, vel alium) petiit: qui non debet eas reſignare, ſed eligere Confeſſorem talem, quali inſcribuntur, qui eas ſibi ab oratore traditas reſignet legat, & deinde cum eo ſecundùm commiſſionem diſpenſet. Licèt verò quocunque caſu ab aliq aperiantur, non ideò carent effectu. *Salas, Dian.p.8.t.3,R.103.*

2. In Confeſſore hoc requiritur, 1. Ut ſit approbatus ab Ordinario territorii, in quo diſpenſaturus eſt. 2. Ut ſit Magiſter, ſive Doctor

Doctor in Theologia, vel Jure Canonico, promotus in Academia, vel Religioſus habens privilegium quale cōceſſit Gregorius XIII. Anno 1582. Confeſſariis Societ. Jeſu, quos Generalis, vel alius Superior de ejus licentia ad id deſignarit. 3. Ut ſpecialiter ad hoc ſit electus ab oratore, hoc eſt, eo, cum quo diſpenſandum eſt: qui tamen ſemel electum, niſi deprehendat ignorantem, mutare non poteſt *Leon. ſ. 22. Dia. p. 8. t. 3 R 104.* Contrarium tamen docet *Sanch. & Perez. de mat. d. 48 ſ. 5 n. 7.*

3. Confeſſor ad id electus 1. Debet diſpenſare in ipſa confeſſione, vel ſaltem immediatè poſt, *Dia. p. 4. t. 4. R. 7. Leon. p 1. ſ. 54. & 28.* 2. Debet cauſæ cognitionem, quando ea in Brevi exigitur, eſſentialiter præmittere, per diligens examen pœnitentis; niſi habeat ante perſpectam quia non eſt merus Executor, ſed Judex, cui delegatur poteſtas diſpenſandi. 3. In ea debet credere illi, etiam ſine teſtibus & juramento, niſi aliunde ſciat eſſe falſam: tunc enim diſpenſare non debet. *Leo. Diam. p. 8. t. 3. R. 198.* 4. Opera in ipſo Brevi præſcripta etſi poſſit moderari, non tamen condonare. 5. Etſi non præſcribantur certa verba ad diſpenſandum, debet tamen ſervare formam à Rituali Romano probatam; & poſt verba iſta, *Abſolvo te à peccatis tuis*, addere: *Et eadem auctoritate declaro, te in dicto matrimonio manere, & debitum conjugale reddere poſſe,* do-

*& debere: nec non diſpenſo tecum, ut idem debitum etiam exigere, licitè valeas. In nomine Patris, &c.* Si verò ſit abſolvendus ab excommunicatione, *vid. formulam infra l.7.c.1.d.6.6.* Abſoluta diſpenſatione debet lacerare literas, præcipuè ſigillum, ita ut ad probandum ſervire non poſſint: aliàs incurrit excommunicationem majorem, *Les f.239.* Laceratio tamen iſta non eſt de ſubſtantia: quia tantùm intenditur, ut non ſuffragentur in foro externo. 7. Nullo modo debet atteſtationem diſpenſationis factæ, neque ipſum Breve, ſeu diploma reddere, cum pro ſolo foro conſcientiæ debeat ſervire. 8. Nihil debet accipere, ne quidem vià compenſationis pro diſpenſatione, etiam pro foro externo facta; ideo enim inſcribitur, *gratis ubique:* aliàs incurrit ipſo facto excommunicationem majorem *Gavant. Dian. l.c. ex declar. Card.*

Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus.

I. Confeſſor pro hac diſpenſatione eligi non poteſt, qui tantum eſt Doctor Ordinis, vel Profeſſor, vel Licentiatus Theologiæ: quòd enim hic in favorabilibus veniat nomine Doctoris, tantum intelligitur de iis, quæ ratione exercitii, non quæ ratione dignitatis committuntur. *Leop. 1. f. 23. Dia. p. 4. t. 4. R 41.*

II. Ex privilegio Societati Jeſu conceſſo, alii etiam Mendicantes eligi poſſunt, ob communicationem. Debent tamen tam hi, quàm

quàm iſti ſpecialem ad hoc habere facultatem à ſuis Superioribus: aliàs diſpenſatio erit nulla. *Aut.cit.* Et patet ex dictis.

III. Confeſſor debet ita examinare pœnitentem, ut cognoſcat, & quidem diſtinctè, merita cauſæ, poſſitque inter ea diſcernere: ideo enim inſcribitur, *Viro diſcreto*, Præcipuè autem debet inquirere, an preces nitantur veritate: quia gratia non conceditur ſimpliciter, ſed ſub conditione; ideoq; ſolet addi clauſula, *Quatenus ſi ita eſt*: vel, *ſi ita eſſe repereris*. v. *Aut.cit.*

IV. Is qui diſpenſationem petit, debet Executori ad id electo confiteri: nec ſufficit, antè ei confeſſum fuiſſe. Patet ex dictis. *Leo f.28. Dia p.1. t.4. R.71. Regin. Pont.* contra *Sanch. Sal. Perez, Palaum*: quorum ſententiam non amplius eſſe probabilem docet *Fill. Eſcob. Lezan. Dian. l. c. p. 8. t. 3. R. 105.*

V. Commiſſio hujus diſpenſationis non exſpirat morte Pœnitentiarii concedentis, re integra: quia eſt gratia, non facienda, ſed facta in favorem oratoris, cuijus quæſitum eſt; & Executor eſt diſpenſator neceſſarius, ſi quidem preces nitantur veritate. Neque etiam morte Pontificis: tum ob rationem allatam: tum quia officium majoris Pœnitentiarii non exſpirat morte Pontificis *Dian. p. 8. t. 3. R. 89. ex Suar. Sanch. Garc. &c.* contra *Navar. Bonac. &c.*

LIBER

# LIBER II.

## De præceptis virtutum Theologicarum.

## TRACTATUS PRIMUS,

### *De præceptis fidei.*

### CAPUT I.

### *Quæ Myſteria Fidei neceſſariò credenda ſint?*

EX iis quæ fideles explicitè credere tenentur quædam neceſſariò credenda ſunt, neceſſitate medii, ſeu finis; ſine quibus etiam inculpabiliter ignoratis, finis ultimus obtineri nequit: alia, neceſſitate præcepti, ſine quibus inculpabiliter omiſſis finis poteſt obtineri. *Sanch.2.mor.c.2.Azor.Valent.*

Reſpond I. Neceſſitate medii neceſſaria ſunt hæc duo: 1. Explicitè credere, Deum eſſe, & Remuneratorē bonorum eſſe. Juxta illud Apoſtoli ad *Hebr.11. Credere oportet. Trident. Seſſ.6.c.8.* 2. Poſt ſufficientem Evangelii promulgationem, credere explicitè, ut vult *Mol* aut ſaltem implicitè, ut probabiliter quidam docent, cum *Kon. & Lay.* Chriſtum, & Sanctiſſimam Trinitatem *vid. Eſcob. ex 2. ca.6.n.20.* ubi *Vaſq. l.2. d.126. c.3.* docet, culpabilem ignorantiam horum myſteriorum, ſive negligentiam ea diſcendi, eſſe

di, eſſe grave peccatum, diſtinctum ab eo, cujus eſt cauſa, *v. Dian p.3.t.5.R.47.& 48.*

Porrò implicitè credere dicitur, qui credit aliquid explicitè, in quo alterum implicitè eſt; v. g. ſi credas, quod credit Eccleſia, *v. Schol. & Laym l.2, tr.1 ca.8.*

Reſpondeo II. Neceſſitate præcepti, quivis fidelis ſub mortali explicitè credere, & ſcire, craſſo ſaltem modo, & quoad ſubſtantiam, tenetur hæc: 1. Symbolum, 2. Orationem Dominicam. 3. Præcepta Decalogi & Eccleſiæ. 4. Sacramenta maximè neceſſaria; ut Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam: reliqua autem tunc, quando vult ſuſcipere. *Suar. Sanch. Fill. num. 39.* Quæ omnia intellige, niſi impotentia, aut invicibilis ignorantia, excuſet, *Unde reſolvitur.*

I. Non omnes tenentur ſub mortali hæc prædicta ſcire memoriter, aut eo ordine, aut iis verbis quibus proponuntur; ſed, quoad orationem Dominicam, ſcire, omnia bona petenda eſſe à Deo, quæ eſt ejus ſumma; quoad Symbolum verò, præcepta & Sacramenta, ſufficit, ſi quis rogatus de ſingulis, rectè reſpondeat. *Bon. Lay l.c. cap.9. Sanch. l.2, ca.3.*

II. Quamvis ſit præceptum Eccleſiæ diſcendi memoriter Symbolum, & orationem Dominicam, & ſalutationem Angelicam; velitque *Barboſ. p.3. c.27.* non eſſe abſolvendum, qui ob negligentiam, vel verecun-

diam

diam ea addiſcere non curat; conſuetudo tamen, ut notat *Navar.& Lopez.* expoſuit, obligationem non eſſe ultra veniale; uti nec eſt ultra veniale, neſcire facere crucem ut docet *Sanch.* contra *Sylv.* qui docet eſſe mortale.

III. Moraliter nihilominus neceſſarium eſt, ut rudiores memoria teneant Symbolum ſuâ linguâ: quia alioqui non poſſunt habere ſufficientem cognitionem articulorum.

IV. Falſa eſt, opinio quorundam Canoniſtarum, ruſticis eſſe ſatis, articulos fidei, aliaque dicta credere implicitè, credendo quicquid credit Eccleſia.

V. Excuſantur ii, quibus aut defuit doctor, aut nunquam venit in mentem obligatio ſimilia diſcendi; aut qui nimis ſunt rudes, ita ut non poſſint ea comprehendere aut retinere: quod ſæpè contingere, docet *Azor.& Bec.* contra alios.

VI. Si Confeſſarius probabiliter judicet pœnitentem ignorare ex doctrina Chriſtiana ea, quæ ſcire tenetur (quod de literatis, vel benè educatis, vel frequenter confitentibus præſumendum non eſſe monet *Sanc. 2.mor.c.3.*) debet eum interrogare de negligentia in iis addiſcendis; cùm per eam plurimi graviter peccent. *Ledes. Azor. 1.1.l.8.c.8. Trull.l.1.c.1.d.4.*

VII. Poſſunt abſolvi (contra *quosdam*) qui ignorant ea, quæ ſub mortali ſcienda

eſſe

eſſe dixi Ratio, quia licet peccarint omittendo diſcere poſſunt tamen de hoc dolere, cum propoſito diſcendi. *Sanch.* Quòd ſi tamen ignorarent ea quæ neceſſitate medii ſcienda ſunt, deberent inſtrui ante abſolutionem. *Bon d.3.q 2.p.2.San.l.2.c.3.n.21.*

VIII. Parochus ſuas oves (ſicut parens liberos) tenetur ſub mortali, per ſe vel alium docere ea ſaltem, quæ ſub mortali ſcire tenentur. *Sanch.2.mor.c.3.Fill.Palaut.Trull.l.2, c.1.Kon.&c.*

## CAPUT II.

### *Quando obliget præceptum Fidei?*

RESp.I. Præceptum fidei internum obligat 1. Pueros inter fideles educatos, quando rationis uſum perfectè conſecuti myſteria fidei audiunt, apprehenduntque quòd illa credere, ſit res neceſſaria ad ſalutem: peccantque mortaliter omittendo. *Sanch.Bon.to.2 d.3.p.3.* addens plurimos eorum excuſari inadvertentia, aut invincibili ignorantia. 2. Adultos infideles quando ratio incipit dictare, res fidei ſufficienter propoſitas eſſe, & contrariam ſectam eſſe falſam, *Sanch.l.2 mor.c.1.Kon.d.14.de fide Fill nu.25.* 3. Quando urget tentatio contra Fidem, quæ aliter vinci nequit. Quod tamen non convenire ſcrupuloſis, rectè monet *Sanch.* quia hi avertendo mentem ad alia objecta, facilius ſuperant. Et in his

duobus

duobus caſibus præceptum obligat per ſe; in ſequentibus per accidens. 4. Quando tentatio urgens contra alias virtutes aliter ſuperari nequit. 5. Quando facienda eſt profeſſio fidei exterior, vel ex præcepto eliciendus eſt actus alterius virtutis, v.g. Spei, Charitatis, Pœnitentiæ, quæ Fidem ſupponat. *Bon q.2 p.2.* His addit *Hurt.* contra *Sanch* 6. In hora mortis; & 7. Semel quotannis, *v.Dian.p.5.t.13.R.19. Ex iis reſolvuntur hi Caſus.*

I. Hæreticus quamdiu ſuam ſectam judicat eſſe credibiliorem, vel æquè credibilem, non tenetur credere: quia fides nondum eſt ſufficienter ipſi propoſita, ageretq; imprudenter *Sanch 2.mor.cap.1.Laym.l.2.t 1. cap.10 & 12.*

II. Quando iis, qui in hæreſi nutriti ſunt perſuaſum eſt à puero, nos abjicere & perſequi Verbum Dei, eſſe idololatras, peſtilentes deceptores, ideoque tanquam peſtes fugiendos; non poſſunt ſtante hac perſuaſione, ſalvâ conſcientiâ nos audire; & laborãt ignorantia invincibili, cum nõ dubitent ſe eſſe in bona via. *Lay.c.10.Sanch.l.2.c.1.*

III. Si talibus oriatur dubium de ſua ſecta, tenentur ulterius inquirere, & à Deo petere lumen, (quod ſi negligant, peccant contra fidem, cum non adhibeant media ad implendum præceptum Fidei.) Quòd ſi deinde noſtra fides eis ſufficienter proponatur, tenentur amplecti. *Ibidem v. Ferdin.*

*de*

*de Caſtro. Palao t.4. d 1. p.12 & di.2. p. 2.*

Reſp.II. Præceptum exterius fidem confitendi jure naturali obligat, duplici caſu: ſcilicet, cum vel honor Deo debitus, vel utilitas proximo impendenda, privativè vel contrariè ſubtraheretur. Dixi, *privativè* ut ſi ideo ceſſaret magnus honor in Deum, vel utilitas in proximum redundans. Dixi 2. *contrariè*, ut ſi alioqui Deus afficeretur injuriâ, vel proximus gravi malo: v.g. ſi inde penderet aliorum converſio, aut perverſio, contemptus religionis, ſcandalum, &c. Ratio reſponſionis eſt, quia actus virtutis tunc videtur præceptus, quando eſt neceſſarius ad finem præcepti, quod hic contingit: quia finis præcepti eſt Charitas. *S.Tho. 2, 2.q.3.a.2.Suar.Regin.Fill.t.22.c.3.q.1.Vnde reſolvitur hic Caſus.*

Si hæretici conculcent imagines, aliisve injuriis fidem afficiant, tenetur eam ſua confeſſione tueri Catholicus, ſiquidem inde prudenter ſperet profectum.

Reſp. III. Ad profeſſionem fidei externam, jure Eccleſiaſtico tenentur ſub mortali, ſecundum *Tridentinum*, cum juramento obediendi Eccleſiæ Romanæ, ut docet *Fill. to.2.tr.22.cap.3.* ſequentes perſonæ.

I. Proviſi de beneficio curato; idque intra duos menſes à die poſſeſſionis, coram Epiſcopo, aut ejus Vicario generali, vel Officiali *Seſſ.4.c.22.de reform.*

II. Proviſi de Canonicatu, vel dignitate, in

te, in Cathedrali Eccleſia; idque non tantùm coram Epiſcopo, vel ejus Vicario, ſed etiam in Capitulo. *Ibidem*, addita pœna (ad quam non videntur teneri ante ſententiã) ut alioqui fructus non faciant ſuos, *vid. Sanch. l.2.c.5. Barboſa de poteſtate Epiſcopi 3.p. a.61.n.29.*

III. Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, in prima Synodo provinciali, cui interfuerunt. *Trid. ſeſſ.25.*

IV. Extendit Pius IV. hanc legem ad omnes Prælatos religionum, etiam militantium. Pius V. autem apud *Rodriq. tom.2. quæſt. regul. q.72.* ad omnes promovendos in Doctores, Magiſtros, Regentes, Profeſſores, addita excommunicatione latæ ſententiæ, & privatione omnium beneficiorum, in eum, qui alios promovet ad talem gradum ſine prævia profeſſione. *v. Fill. t.22.c.3. q.11. Barboſa in remiſſ. ſ.24.n.12.* Verùm ubi hoc decretum non eſt receptum uſu, non obligare monet. *Sanch. c.3.n.4. Vnde reſolvitur.*

I. Non tenentur ad dictam profeſſionem proviſi de Canonicatibus in Eccleſiis tantùm Collegiatis, vel de Beneficiis tantùm ſimplicibus.

II. Etſi probabile ſit, hanc profeſſionem poſſe fieri per procuratorem, ut docet *Azor. Navar. & Sanch.* probabiliùs tamen eſt, teneri perſonaliter, ut docet *Fill.* Ratio eſt, tum, quia aliàs non videtur fieri ſatis juramen-

mento, quod perſonaliter faciendum eſſe, docet Gloſſa apud *Fill.* tum, quia ita decidit Rota apud *Garz. l. 3. de benef. c. 3.*

## CAPUT III.

### *An aliquando liceat exteriùs fidem veram negare, aut falſam profiteri?*

RESp. Nullo caſu licet, ſive voce, ſive alio ſigno fiat, dicente Chriſto: *qui me negaverit coram hominibus, &c.* Interim verò etſi licitum non eſt mentiri, ſeu ſimulare quod non eſt; licet tamen diſſimulare quod eſt, ſive tegere veritatem verbis, aliisve ſignis ambiguis & indifferentibus, ob juſtam cauſam, & cùm non eſt neceſſitas fatendi. *Eſt comm. S. Thom. c. Con. di. 15. du. 2. n. 9. Laym. l. 2. t. c. 11. Unde reſolvitur.*

I. Rogatus de fide in odium religionis, ſive publicâ auctoritate, ſive privata, nullo modo poteſt, utendo reſtrictione mentali aut verbis ambiguis, ita reſpondere, ut præſentibus videatur fidem negaſſe; multò minùs dicere, ſe eſſe hæreticum, vel Calvinianum, vel nō Catholicum. *Azor. Fill. c. 3. n. 67.*

II. Qui rogatus, ſeu privatâ, ſeu publicâ auctoritate, vel tacet, vel reſpondet obſcure, vel ait ſe nolle reſpondere, ſe jure non rogari, non teneri ſe, nec velle aliis dicere, quid ipſe credat, ac ſimili modo tergiverſatur, non videtur negare fidem, ſed ſolùm non prodere. Unde ſi ſic poteſt mole-

ſtâ inquiſitione liberari, licet; ut habet *Kon.* *l.c.* Generatim enim verum non eſt, quod interrogatus auctoritate publicâ, teneatur poſitive fidem profiteri, niſi quando id neceſſarium eſt, ne præſentibus videatur fidem negaſſe. *Kon.d.15.dub.2. Navar. Azor. Sanch.Bec.c.9.q.4.*

III Non negat fidem, ſed prodit, qui fugit: quod etſi liceat, non tamen Paſtori, tunc, cùm ejus operâ oves indigent: uti contra, ſi eis conſultiùs eſt, ut ad tempus ſe ſubducat, & in bonum eorum reſervet, tenetur fugere. *Regin.l.17.n.26. Bec.c.9. Fill. num.75.&c.*

IV. Si quo caſu tacere eſſet negare, tunc id non liceret: v.g. ſi aliis rogatis an fidem negare vellent, iisq; reſpondentibus quòd non, tu taceres. *Ibidem v.Bon.l.c.Laym.l.2,t.1. c.11.Tol.l.4.*

V. Si Princeps generali lege jubeat, ut fideles ſe prodant geſtato ſigno, vel ſiſtendo ſe, vel aliter, non tenentur; cum nemo teneatur verum dicere, niſi ſpecialiter rogatus. Excipe, niſi eæ ſint circumſtantiæ, ut hoc ipſo, quòd ſe non prodant, videantur fidem negáſſe: ut v.g. ſi quidam antea noti eſſent, & tunc ex hoc putarentur defeciſſe. *Sanch.n 19.Bec.Reg Fill.n.88.&c.*

VI. Cùm non rogaris de fide, non ſolùm licet, ſed ſæpè melius eſt ad Dei honorem & utilitatem proximi, tegere fidem, quàm fateri: ut ſi latens inter hæreticos plus bo-

ſi facis; vel ſi ex confeſſione plus mali ſequeretur, v.g. turbatio, neces, exacerbatio Tyranni, periculum defectionis ſi torqueris. Unde temerarium plerumque eſt offerre ſe ultrò. *S.Th. Sanch. Lay. c. 11. n. 2.*

VII. Redimere pecuniâ, ne de tuâ fide fiat inquiſitio, licitum eſt; & ſæpè magna virtus diſcretionis eſt, vitam ad Dei gloriam ſervare, ac fidem tegere modis licitis.

VIII. Talis modus non eſt, uti veſtibus aut ſignis infidelium, quæ alium uſum non haberent, quàm quòd eſſent ſigna profeſſiva falſæ religionis ſeu cultus; uti eſſent veſtes, quarum uſus eſt in ſacrificiis, item incenſio thuris, aut genuflexio coram idolo; item ſumptio cœnæ hæreticæ, &c. *Sanch. l. 2. c. 4. Fill. n. 8. & c. & comm.*

IX. Licitus autem modus eſt, quando ſubeſt cauſa, (ut v.g. ad evitandum grave periculum, ad obtinendam victoriam, eludendos hoſtes) uti veſtibus & ſignis infidelium, quæ alium aliquem uſum habent, quàm profitendæ religionis: quales ſunt veſtes talis nationis, (non religionis) quibus uterentur, etſi converterentur; ut ſunt veſtes, & ſigna nationis Turcicæ. Quod verum eſt, etſi ſint veſtes ipſorum religioſorum, dummodò non habeant peculiare ſignum, profitendi erroris ſed ſint tantùm indiciũ nitidioris cultus: ut ſaga Prædicantium in Germania; vel eminentioris vitæ inter ſuos, ut toga Bonciorum in Japoniâ.

Idem dicendum eſt de ſignis, quibus Judæ utuntur, v.g flavo annulo in pallio, Franco-furti: &c. quia hæc ſunt ſigna merè politica, & diſtinctiva unius generis hominum ab alio & non propriè profeſſiva fidei. Quæ ſententia probabilis eſt *v. Sanch. mor c 4. Bec.t.2.c.1.q.5.d.6. Lay.l.2.t.1.c.11.Con.* contra *Cai.Navar.Toletum.*

X. Licitus item modus eſt, cùm Catholicus tranſit per loca hæretica, & periculum grave ei imminet vitæ v.g. vel bonorum (non tamen, ſi deriſio tantùm, vel vexatio, ut habet, *Bec.c.9* ) ad diſſimulandam fidem veſci carnibus die prohibito: quia præceptum Eccleſiæ non obligat ſub tali periculo. Neque hoc eſt fidem negare, cùm *eſus* carnium non ſit inſtitutus ad profeſſionem religionis: & Catholici etiam mali, & guloſi id faciant. Si tamen ex circumſtantiis fieret ſignum profeſſivum fidei, ut ſi v.g. in odium fidei convivæ ſtatuerent, ut qui eſt hoſtis fidei Pontificiæ, comedat carnes; peccaret contra fidem qui ederet ſine proteſtatione: ſecùs, ſi proteſtaretur. *Sanch. Azor. Bec. & comm. l.c.*

XI. In Germaniâ audire conciones hæreticorum, deducere funus, aſſiſtere baptiſmo propatrino, non habentur ſigna profeſſiva fidei, vel communionis cum hæreticorum ſacris *Fill. Azor. Sanch. ll.cc.* Unde ſecluſis aliis. v.g. ſcandalo periculo. prohibitione, &c, ſi ex juſtâ causâ fiant, licent.

Im

Imò patrinum fieri talis infantis, videtur potiùs optandum, ſeclufis aliis, quia non eſt aliud, quàm obligare ſe ad eum olim erudiendum in fide Catholicâ.

XII. Infidelium & hæreticorũ ſacris non licet ita intereſſe, ut eis communicare cenſearis; alioquin licet: v.g. ut quis ſpectet tãquam comœdiam, aut famulatũ præſtet politicũ domino ſuo, exemplo Naaman Syri, de quo *v. Bec. Fill. Sanch. l. c. Lay. l. 2. t. 1. c. 11.*

XIII. Si Princeps hæreticus mandet ſub graviſſima pœna omnibus ſubditis, adire conciones hæreticorum, etiamſi verbis dicat, ſe hac re aliud nihil exigere, quàm obedientiam civilem, nec velle cogere, ut à fide diſcedant; cùm tamen reipſa contrarium velle videatur, (nam obedientiam ſuorum aliter exercere poteſt, & hæc res ex ſe apta ſit, Catholicos paulatim pervertere, & inſuper conciliare auctoritatem hæreſi ac vilipenſionem veræ fidei) non licet obedire. Atque ita bis reſcripſit Anglis *Pius V.* apud *Sanch. l. 2. c. 4. n. 17. Fill. & Azor. ll. cc.*

XIV. Catholici viventes inter hæreticos, ſi ex præcepto Magiſtratûs contrahant matrimonium coram miniſtro hæretico, peccant contra fidem; etiamſi contraxerint antè, vel contracturi ſint poſtea, coram Sacerdote Catholico. *Con. d. 15. d. 3. Palaus t. 4. d. 1. p. 17. n. 12. 13. 14.* teſtaturque contrahens ceremoniâ illâ, ſe illum agnoſcere veræ fidei Miniſtrum, quæ ſunt intrinſecè mala.

*Mald.2.2.q 2.a.3.* quia auctoritas Miniſtri, & conſequenter doctrinæ ejus augetur cō-curriturque ad ritus hæreticos, quos Miniſter iſto actu exercet. Licitè tamen contrahunt coram Magiſtratu civili, vel potiùs teſtantur ſe contraxiſſe; modò priùs vel poſteriùs ritu Catholico contrahant: quia hæc actio eſt inſtituta ad finem politicum, ut conjuges habeantur, & proles non cenſeantur illegitimæ.

## CAPUT IV.

### *De infidelitate, & vitiis Fidei oppoſitis.*

### *DVBIVM I.*

### *Quid, & quotuplex ſit Infidelitas?*

RESp. I. Infidelitas generatim eſt triplex. *Prima* dicitur Negativa, eorum ſcilicet, qui nihil unquam de fide audiverunt. Quæ non tam eſt peccatum, quàm pœna peccati: quia ſi feciſſent, quod in ipſis erat, Deus fidem eis non abſcondiſſet. *Secunda* dicitur Contraria, eorum ſcilicet, qui fidem ſibi ſufficienter propoſitam vel contemnunt, vel ei contradicunt pertinaciter; ut hæretici. *Tertia* dicitur Privativa, quòd privativè opponatur fidei: & eſt culpabilis ignorantia, vel error circa res fidei, *S.Thom, Sanch.Vaſq.Laym.c.22.*

Reſp. II. Infidelitas Contraria, ex triplici modo repugnandi fidei, eſt triplex: ſcilicet Paganiſmus, qui fidei nondū ſuſceptæ; Judai-

Judaiſmus, qui fidei ſuſceptæ in typo; & Hæreſis quæ fidei ſuſceptæ in veritate, repugnat. Apoſtaſia à fide, revocatur ad hæreſin, à qua tantùm differt, quòd Hæreſis ſit error fidei ex parte tantùm contrarius, Apoſtaſia verò ex toto. *S. Thom. Laym. l. c.*

## DVBIVM II.

### *De Iudaiſmo.*

*Quæritur hic tantùm, quæ communicatio cum Iudæis ſit interdicta Chriſtianis?*

Reſp. I. His caſibus; qui colliguntur ex *c. Nullus. c. Omnes. c. Iudæi.* 1. Non licet cohabitare. 2. Nec conviviis intereſſe. 3. Nec uti communi balneo. 4. Nec medicos adhibere. 5. Nec medicinas ab iis datas recipere; emere tamen licebit præſcriptas. 6. Nec Judæorum filios nutrire in ipſorum domibus. 7. Iis non famulari. 8. Nec ſervitute ſubjici. 9. Prohibentur publicis officiis inter Chriſtianos fungi. 10. Vetitum eſt eorum azymis veſci. Quibus addit *Azor* prohibitum eſſe, accedere ad eorum nuptias, feſta, Synagogas, cũ eis ludere, ſaltare, &c. Ratio horum eſt, tum ut conſervetur dignitas Chriſtianæ religionis: tum ut caveatur familiaritas cum Judæis, & periculum perverſionis. *vid. Lay. l. 2. t. 1. c. 12. & 17. Sanch. l. 2. c. 31. Fill. tr. 22. c. 5. n. 128.*

Reſp. II In decem dictis caſibus communicare cum Judæis, ex genere ſuo vide-

videtur eſſe mortale. Ratio, quia ſi Clericus id faciat, incurrit periculum depoſitionis: Laicus verò excommunicationis: (*C. Conſtituit.17.17.q.2.*) quæ non niſi ob peccatum mortale imponi ſolet. Dixi *ex genere ſuo*; quia probabile eſt, vel ob materiæ parvitatem, vel ob neceſſitatem, aliamve cauſam rationabilem (ſi tamen non ſit periculũ perfidiæ nec familiaritatis cum Judæis) ſæpè excuſari à mortali, aliquando etiam ab omni peccato. *Ita communiter v. Auct. ſuprà citt. & Bon. l. c. item Lay. l. 2. t. 1. c. 17.*

## DVBIVM III.

### *Quid ſit Hæreſis?*

Reſp. Hæreſis, eſt error intellectus liber & pertinax contra fidem in eo, qui fidem ſuſcepit. *Ita comm. Suar. Bec. c. 14. q. 2.* Unde patet, ad Hæreſin, uti & Apoſtaſiam, duo requiri: 1. Judicium erroneum, quod eſt ejus quaſi materiale. 2. Pertinaciam, quæ eſt quaſi formale. Porrò pertinaciter errare, non eſt hîc acriter & mordicùs ſuum errorem tenere, aut tueri, ſed eſt eum retinere, poſtquam contrarium eſt ſufficienter propoſitum; ſive quando ſcit, contrarium teneri à reliquâ univerſali Chriſti in terris Eccleſiâ, cui ſuum judicium præferat; ſive id fiat ex vanâ gloriâ, ſive libidine contradicendi, aliâve causâ. *Ita Sanch. Vaſq. Laym. l. 2. t. 1. c. 13. & alii comm.* Ratio quia tunc putat, judicium Eccleſiæ non eſſe

ſuffi-

ſufficiens fundamentum credendi, quæ eſt vera pertinacia: quam cum *Coninck.* faciliùs ſic explicant alii, eam tunc eſſe, cùm etſi objectum fidei credibiliter proponatur, ita ut prudenter de eo non poſſit dubitare; contrarium tamen judicet, à quo nolit avelli ullo caſu, vel ſaltem, niſi evidenter convictus. *vide Con. d. 18. Vnde reſolves.*

I. Non eſt hæreticus, qui exteriùs tantùm fidem negat, aut adorat idolum. Ratio, quia non errat. Neque talis incurrit in foro conſcientiæ cenſuras latas contra hæreticos, etſi in foro externo ſecundùm externa procedatur. *Fill. t. 22. c. 6. q. 4.*

II Eſt hæreticus, qui affirmativè de aliquo articulo fidei dubitat, hoc eſt, judicat eſſe dubium. Dixi, *affirmativè:* quia negativè tantùm dubius, hoc eſt, ſuſpendens judicium, per ſe & ſimpliciter non eſt hæreticus: quia non habet judicium; ergo nec erroneum: modò tamen non ideo ſuſpendat, quòd virtualiter judicet, non liquere de certitudine objecti. *Sa. Azor. l. 8. c. 9. q. 5. Tol.* contra *Sanch. & Malderum.*

III. Nemo eſt hæreticus, quamdiu paratus eſt judicium ſuum Eccleſiæ ſubmittere, aut neſcit, contrarium tenere veram Chriſti Eccleſiam; eſto ex ignorantia etiam culpabili & craſsâ ſententiam ſuam mordicùs tueatur, *Lay. l. c. n. 2.*

IV. Nec eſt hæreticus, qui ita diſpoſitus eſt, ſaltem habitualiter, ut à ſuo errore eſſet diſceſ-

Digitized by Google

diſceſſurus, ſi ſciret eſſe contrarium fidei; dummodò pertinaciam actualem nunquam habuerit. *Ibid.* & *Con l.c.*

V. Ruſtici, aliique homines ſimpliciores in Germaniâ, qui hæretici habentur, & tamen pertinaces non ſunt, poſſunt abſolvi à ſuis Parochis. Ratio, quia non ſunt hæretici formales, habentq; fidem Catholicam in Baptiſmo acceptam, quæ non perditur, niſi errando pertinaciter. *Lay.l.c.*

VI. Cùm hæreſis, & quævis infidelitas mortalis ſit, peccant quoque mortaliter, qui ejus periculo ſe exponunt, ſive converſando, ſive conciones audiendo, ſive libros legendo. Quæ proinde, ſi cui periculoſa ſint, illicita ſunt jure naturæ: ſi verò periculum abſit, lectio librorum hæreticorum nihilominus illicita eſt, jure poſitivo Eccleſiæ; uti etiam formalis diſputatio laici de fide. Quod poſterius tamen in Germania, locisque ſimilibus, ubi Catholici hæreticis ſunt permixti, abrogavit conſuetudo. *Azor. Fill. Bec. Sanch. Bonac. di.3. q.2.ſ.5.*

VII. Matrimonium contrahere cum hæretica, etſi per ſe ſit illicitum, habeaturque in Hiſpania & Italia mortale: probabile tamen eſt, ob gravium Doctorum auctoritatem, (*Sanch. de matr. tom 2.l.7.d.72.n 5. Azor. t.1. l.8. d.3. cap.3. Regin. tr 2.l 32. num. 169. Baſilius Pontius de matr. cap. 6 v. Card. de Lugo, de Sacramentis in genere, di. 8.ſ. 14. num.*

*num.* 220.) in Germania licere, ex gravi cauſâ, ſalvo tamen jure naturali, & ſemoto periculo, tùm contrahentis, tum prolium: unde de iis initio conſtitui debet, ut Catholicè educentur, *v. Bec. l.* 3 *c.* 19. *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 69.

VIII. Eum, qui lapſus eſt in hæreſin, non teneri in confeſſione explicare, qualis illa ſit, eò quòd omnes ejusdem ſpeciei ſint, docent. *Regin. Diana to.* 1. *tract. de circumſt. R.* 46. citans *alios*: & *Eſcob. Ex.* 2. *c* 6.

Alii tamen contrarium tenent, quos ſequitur, *Card. de Lugo de pœn. d.* 16. *num.* 288. & *num.* 291.

# TRACTATUS II.

## *De Præcepto Spei.*

PEr Spem, quæ eſt ſecunda virtus Theologica, intelligitur amor concupiſcentiæ erga Deum, quo Deum & divina, præ omnibus aliis concupiſcibilibus, nobis concupiſcimus, ita ut omnia potiùs parati ſimus perdere, quàm Deum, & divina. De hâc quæritur, quando ejus præceptum obliget.

Reſp. I. Probabile eſt, præceptum Spei obligare per ſe, cùm primùm homini uſum rationis aſſecuto Deus & beatitudo tanquã finis ad quem tendere debet, ſufficienter eſt propoſitus; ita ut notabili tempore non differat. *Ita Becan, cap.* 17. *q.* 7. *num.* 2. *Tur-*

*Turrianus*, & *cæteri comm.* Et ratio eſt, quia ſine actu Spei, nec juſtificari, nec in juſtitia divina perſiſtere, nec meritoriè operari poſſumus. *vid Scholl.*

Reſp. II. Præceptum Spei per accidens obligat, 1. Quando actus Orationis, Pœnitentiæ, Charitatis, &c. in præcepto ſunt, qui ſine prævio actu ſpei exerceri non poſſunt. *Auth. citt* & *Fill. tr. 22. c. 8. n. 255.* 2. Quando quis ita tentatur, ut periculum ſit conſensûs, niſi animum ſpe erigat. *v. Fill. l. c. t. 2. Laym. l. 2. t. 2. c. 2. Bon. d. 3. q. 3. Vnde ſequentes Caſus reſolvuntur.*

I. Mortale peccatum eſt, ſperare, ſive amare magis (amore concupiſcentiæ) terrena hæc quam cœleſtia: v. g. ſi quis ita comparatus ſit, ut deſideret perpetuò degere in hac vita, & Deo relinquere cœlum, ſi ſibi relinquat terram.

II. Mortale item eſt, deſperare de conſequendo Deo, aut ſalute & venia peccatorum, aut mediis ad illam conſequendam neceſſariis; v. g. auxiliis gratiæ, & emendatione vitæ. Quod peccatum ratione parvitatis materiæ non poteſt eſſe veniale, cùm ſit injurioſum miſericordiæ Dei. *S. Thom. q. 20. a. 3. Lay. l. 2. t. 2. c 2. n. 3.*

III. Mortale etiam eſt, præſumere de miſericordiâ Dei, v. g. cùm quis ſperat id, quod eſt impoſſibile ſecundùm legem Dei ordinariam; ut ſi ſperes remiſſionem peccatorum, & ſalutem ſine pœnitentiâ; vel



Digitized by Google

per propria merita, & vires naturæ; vel etiam ſi quis ſtatuat perſeverare in peccatis, quamdiu benè valet, & tamen ſperet ſe acturum pœnitentiam ante mortem. *S.Th. q.21.a.1.Lay.l.c.*

Denique mortale eſt, odiſſe Deum, (odio ſcilicet abominationis ſeu averſionis) v.g. ſi Deus diſpliceat tanquam nobis infeſtus, propter vindictam peccatorum. *v.Lay.l.c. Bon.di.3.q.3.*

# TRACTATUS III.

## *De Præceptis Charitatis.*

## CAPUT PRIMUM.

### *An, quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis Dei?*

CHaritas Dei, eſt amor amicitiæ, quo Deo benè volumus, & omnia bona ipſi cupimus, ob ſummam & infinitam ejus divinæ naturæ perfectionem.

Reſp. I. Præceptum Charitatis Dei præcipit Deum ſuper omnia amandum. Patet ex *ſcripturâ.* Ratio eſt, quia finis ultimus plus eſt diligẽdus, quàm omnia media quæ ad eum referuntur: non quidem intenſivè, (etſi enim hoc etiam deceat, non tamen eſt in præcepto) ſed appretiativè, ita ut nullam creaturam pluris facias, quàm Deum: velisque potiùs omnia perdere, quàm Deum offen-

offendere & ſic illi malè velle. *S. Thom. 2. 2. q. 7 a. 3. Azor. Sanch. Bec. 2. 2. c. 19.*

Reſp. II. Probabile eſt, præceptum Charitatis Dei obligare. I. Quando homo adeptus eſt ſufficientem cognitionem Dei infinitè boni, à quo omnia ſua bona habet, & cui omnia debet. Ratio eſt, quia cùm teneatur Deo ex filiali amore totâ vitâ ſervire, id non videtur poſſe fieri, niſi eliciat actum amoris *ita S. Thom. q. 89. ar. 6. Navar. Valentia, & cæt. comm.* (Notat autem *Con. diſp. 24. d. 3. n. 50.* non ſtatim poſt talem notitiam peccare mortaliter, ſed tantum, ſi differat notabiliter, v. g. ultra annum) contra *Palaum*, qui dicit probabile eſſe, quòd non obliget. Si ſcrupulus te angat, an præcepto huic ſatisfeceris, docet *Eſcobar*, ex *Petro Hurt. 2. 2. di. 172. ſ. 1. §. 24.* quòd ſi poſitivè non meminiſti te omiſiſſe, tenere poſſis te ſatisfeciſſe. *Trullen.* tamen *l. 1. c. 5. d. 13. n. 9.* monet expedire ut quis ſe in confeſſione aliquando accuſet ſub dubio, ſi fortè præceptum iſtud violarit, vel alia præcepta affirmativa, de quibus non certò conſtat; quando obligent, vel violentur. II. Quando eſt periculum labendi in odium Dei, niſi actum Charitatis elicias. III. Quando quis tenetur conteri, v. g. moriturus, aut celebraturus, cui Confeſſarius deeſt. Ratio, quia contritio includit actum Charitatis. IV. Si quis gravem tentationem, præſertim in articulo mortis, putet ſe aliter vincere non

poſſe,

Digitized by Google

poſſe. Quibus aliqui addunt articulum mortis abſolutè, eò quòd tunc ſecuriſſima via eligenda ſit. *v. Laym. l.2.t.3.c.2. Bon.d.3.q.4.p.2. Hurtad.2.2.di.174.ſ.6.d.17. Ex dictis reſolves.*

I. Mortale eſt, ſi quis omittat dilectionem Dei tunc, quando præceptum obligat.

II. Mortaliter peccat etiam, ſi quis amet Deum amore appretiativè, ſeu æſtimativè minore; quàm creaturas.

III. Peccat item contra Charitatem Dei, ſi quis Deum non diligat principaliter propter ſe, tanquam ſinem ultimum omnium rerum, ſed tantum propter aliud, v.g. vitam æternam, vel ad evitandum infernum. Quod eſſe mortale, docet *Sylv.* & *Navar.* quia ſcilicet Deus non diligeretur appretiativè ſuper omnia, ſi aliud ab illo amaretur, ut finis principalis. Addo, *principalis*, quia ut benè *Tolet lib.4.cap.9.* Deus propter retributionem vitæ æternæ amari poteſt; ſed minus principaliter, ut ſcilicet vita æterna vel alia Dei dona, ſint tantum cauſa movens, ut facilius, expeditius, & ferventius diligatur.

IV. Mortale, & graviſſimum omnium eſt, ſi quis Deum formaliter oderit odio inimicitiæ, ſeu malevolentiæ, (amori amicitiæ oppoſito) v.g. ſi optes Deum non eſſe, non habere ſcientiam, potentiam, &c. De his *vid. Laym. l.c Bon. loc. cit. Sanch. l.2.c.3. & S. Regin. lib.17.*

CA-

# CAPUT II.

## De præceptis Charitatis erga proximum.

CHaritas proximi præcipit, 1. Ordinem in eo diligendo. 2. Dilectionem inimicorum. 3. Eleemoſynam. 4. Correptionem fraternam. Deinde prohibet, 1. odium proximi. 2. ſcandalum. 3. ne injuria, bellum, aliudve grave damnum, vel malum inferatur. De quo poſtremo agetur in Decalogo; de reliquis hic.

### DUBIUM I.

*Quis ordo ſervandus inter perſonas, quæ diliguntur?*

Reſp. I. Ordine Charitatis quiſque tenetur poſt Deum diligere 1 Seipſum, ſecundum bona ſpiritualia. 2. Proximum, quoad eadem bona. 3. Seipſum, quoad bona corporalia. 4. Proximum, quoad eadem. 5. Denique ſeipſum, & deinde proximum, quoad bona externa. *Ita Laym. l.2. t.3. cap.3. ex S.Thom. & communiter. Unde reſolvuntur Caſus.*

I. Peccat contra charitatem ſui, qui ſalutem ſuam ſpiritualem, vel corporalem negligit: quod grave eſt, ſi fiat ſine cauſa, & cum gravi damno, v.g. mortis, vel gravis morbi. *Trull.l.1.c.1.d.1.*

II. Nullius boni conſequendi cauſa licet pecca-

peccare, etiam venialiter: quia talis vellet ſibi malum ſpirituale *Lay. ibidem.*

III. Tenetur quisque proximo in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituto ſuccurrere, etiam cum certo vitæ periculo; dummodò ſit æquè certa ſpes illum juvandi, neque gravius inde malum immineat: v. g. teneris cum vitæ periculo baptizare, vel abſolvere moriturum, ſi alius non adſit qui id faciat *S. Aug. lib. de mend. S. Thom q. 26. a 3. & q. 44. Regin. c. 4.*

Dixi, *in extrema*, v. g. quâ certò putetur moriturus in mortali; quia in gravi tantum obligatur is, qui ex officio alienam ſalutem curat, ut Parochus: cui ideo non licet fugere tempore peſtis, niſi ſubſtituto æquè idoneo. *Valent. & Laym. l. c.*

IV. Ordinariè non licet vitam ſuam poſtponere alienæ. Addo, *ordinariè*: quia licet, ſi ſit perſona publica, à quâ multum pendet: uti etiam pro Repub. pro fide, religione defendendâ; imo etiam pro amico propter Deum dilecto. *Leſſ. lib. 2. cap. 9. d 6. Layman. l. c.*

Reſp. II. Quoad proximos inter ſe, ſervandus eſt hic ordo: 1. Qui melior eſt: magis diligendus eſt, eâ dilectione, quam comitatur gaudium circa bona poſſeſſa, item honor, cultus, & reverentia Sic v. g plus diligendus eſt vir ſanctus, quàm parens improbus. Ratio, quia eſt magis conjunctus cum præcipuo objecto Charitatis, quod eſt

 Deus

Deus, Item parentes magis quàm filii, vel uxor; magisque benefactores quàm ij, quibus benefacimus *Lay. l. c.* & *comm.* Appretiativè, & dilectione eà qua alteri optamus bonum nondum poſſeſſum cum beneficentia, magis diligendi ſunt ij, qui nobis ſunt conjunctiores, quoad ea bona quæ ſunt debita tali conjunctioni, & in quibus hæc fundatur. *Vnde reſolves.*

I. In bonis pertinentibus ad naturam & vitam corporalem conſervandam, ſuccurrendum eſt (extra neceſſitatem extremam,) Primò omnium, uxori; quia eſt una caro cum viro. 2. Filiis. 3. Parentibus, & quidem patri præ matre 4. Fratribus, ſororibus, deinde propinquis, domeſticis, & familiaribus. Dixi, *extra extremam neceſſitatem:* quia in hac parentes, eò quòd vitam dederint, præferendi ſunt etiam uxori, & liberis *Laym ib. n. 5. & 6.*

II. In rebus pertinentibus ad civilem communicationem, præferendi ſunt concives, in bellicis commilitones in ſpiritualibus ſpirituales filii, patres, fratres. *Bannez* tamen probabiliter docet, parentes carnales etiam in ſpiritualibus, aliis omnibus præferendos: quia conjunctio carnalis eſt fundamentum aliarum conjunctionum. *Laym. hic l. c.*

## DVBIVM II.

### *De odio, & dilectione inimicorum.*

Certum eſt, inimicos aliquo modo diligendos, cùm ſint proximi, cum *S. Tho. 2. 2 q. 25. a. 1. communiter omnes.* Sed quæritur de modo, & an poſſint odio haberi?

*Reſp.* I. Quilibet homo ſaltem privatus, tenetur proximo, etiam inimico, communia dilectionis ſigna & beneficia exhibere ex præcepto: ſpecialia vero ex conſilio tantùm, niſi aliunde ratio obligationis accedat. *Ita communiter* cum *Laym. cap. 4. ex S. Thom. l. c. q. 25. a. 8. & 9.* Dixi 1. *communia*, qualia ſecundum *Cajet. V. odium*, ſunt, quæ Chriſtiano debentur à quovis Chriſtiano in communi, concivi à concive, cognato à cognato. Ratio autem eſt, quia iſta negare, eſt vindicare injuriam, quod non licet privato. Dixi 2. *niſi aliundè accedat ratio obligationis*, qualis eſſet v. g. 1. Timor ſcandali ex omiſſione. 2. Spes ſalutis inimici, ut *v. Azor. t. 2. l. 21. c 3.* 3. Neceſſitas temporalis, vel ſpiritualis. 4. Culpæ deprecatio, & exhibitio ſpecialium ſignorum amoris. Ratio, quia his caſibus, neglectus ſpecialium ſignorum eſſet exterior odii declaratio, *Laym. l. c. Vnde reſolves Caſus ſequentes.*

I. Per ſe loquendo, nemo tenetur ad inimicum diligendum poſitivo & peculiari

actu, neque ad eum ſalutandum, alloquendum, ægrotum inviſendum, mœſtum conſolandum, hoſpitio excipiendum, vel familiariter cum eo agendum, &c. quia hæc ſunt ſigna ſpecialia amoris, *Fill.28.cap.*1. Dico, *per ſe*, quia ſi omiſſio ſcandaloſa eſſet, aut per aliquid horum poſſes ſine tuo incommodo inimicum tibi & Deo reconciliare, id omittere, eſſet grave: uti etiam, ſi inæqualis perſona ſolèret alium ſalutando prævenire v. g. ſubditus Prælatum. *Lay. l.c.*

II. Non licet inimicum excludere à communibus orationibus, v.g. oratione Dominica & quæ pro communitate inſtituitur: nec à communibus eleemoſynis, reſalutatione reſponſione, expoſitarum mercium venditione; quia hæc ſunt communia dilectionis ſigna: ideoque contra hæc facere, v.g. cognatos omnes invitare, obvios omnes ex vicinia vel collegio ex conſuetudine ſalutare, ſolo inimico excluſo, eſt ex genere ſuo, & regulariter, mortale, *S. Thom. Navar. Lay. ll.cc.* Addo 1. *ex genere ſuo*, quia ſi levitas materiæ, aut cauſa rationabilis excuſet, v.g. ſi pater, vel ſuperior, filio vel ſubdito, ob correctionem ea ſubtrahat ad tempus, leve, vel nullum erit: quia habet jus puniendi. Addo 2. *regulariter*, quia ſi perſona multò major inferiorem non reſalutet, v. g. nobilis ruſticum, pater filium, non videtur mortale, ut notat *Suaretz. Charitas. Bon. di. 3. q. 4. p. 3. v. Azor. 3. p. l. 12. c. 13.*

III.

III. Etſi quivis teneatur inimico veniam legitimè petenti non tantùm interius remittere, ſed etiam externa remiſſionis ſigna oſtendere; negat tamen *Trull. l.5. c.5. d.5. ex Azor. & Fill.* teneri ſtatim poſtquam offenſio eſt illata: eò quòd ſi res violenta, & ſupra fragilitatem humanam. Non tenetur autem remittere ſatisfactionem pro damno, ſi ab eo ſit læſus; imò nec eam acceptare, ſi offerat; ſed etiam juridicè poteſt conpenſationem petere, dummodo in utroque caſu deponatur odium, ut docet *Val. Nav. Lay.l.2.t.3.c.4.* Quòd ſi tamen pœna ſit valdè gravis, v.g. capitis, mutilationis, neque læſo ex ea commodum proveniat: non videtur ea, deprecante altero, ſine peccato vindictæ poſſe expeti. Similiter, ſi ſatisfaciat quantum poteſt, ad id, quod non poteſt, eum urgere, videtur contra charitatem, ut docet *Sylv.& Fill.t.28.c.11.q.9.*

Reſp. II. Etſi odium inimicitiæ, ſive perſonæ ſecundum ſe, & bonorum quæ in ſe habet, volendo ſcilicet illi malum ut ſic, ſive quatenus illi malum eſt, ex genere ſuo ſit mortale, odium tamen abominationis, ſive qualitatis, quo non hominem, ſed ejus malitiam, vel ſaltem perſonam tantum quatenus malam, vel nobis noxiam, averſamur, ſæpè licitum eſt, ut docet *Con. a. 29. dub. 3. & communiter, Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. In confeſſione ſatis eſſe, ſi dicas te gra-

*Turrianus*, & *cæteri comm.* Et ratio eſt, quia ſine actu Spei, nec juſtificari, nec in juſtitia divina perſiſtere, nec meritoriè operari poſſumus. *vid Scholl.*

Reſp. II. Præceptum Spei per accidens obligat, 1. Quando actus Orationis, Pœnitentiæ, Charitatis, &c. in præcepto ſunt, qui ſine prævio actu ſpei exerceri non poſſunt. *Auth. citt* & *Fill. tr. 22. c. 8. n. 255.* 2. Quando quis ita tentatur, ut periculum ſit conſensûs, niſi animum ſpe erigat. *v. Fill. l. c. t. 1. Laym. l. 2. t. 2. c. 2. Bon. d. 3. q. 3. Vnde ſequentes Caſus reſolvuntur.*

I. Mortale peccatum eſt, ſperare, ſive amare magis (amore concupiſcentiæ) terrena hæc quam cœleſtia: v. g. ſi quis ita comparatus ſit, ut deſideret perpetuò degere in hac vita, & Deo relinquere cœlum, ſi ſibi relinquat terram.

II. Mortale item eſt, deſperare de conſequendo Deo, aut ſalute & venia peccatorum, aut mediis ad illam conſequendam neceſſariis; v. g. auxiliis gratiæ, & emendatione vitæ. Quod peccatum ratione parvitatis materiæ non poteſt eſſe veniale, cùm ſit injurioſum miſericordiæ Dei. *S. Thom. q. 20. a. 3. Lay. l. 2. t. 2. c 2. n. 3.*

III. Mortale etiam eſt, præſumere de miſericordiâ Dei, v. g. cùm quis ſperat id, quod eſt impoſſibile ſecundùm legem Dei ordinariam; ut ſi ſperes remiſſionem peccatorum, & ſalutem ſine pœnitentiâ; vel

per

per propria merita, & vires naturæ; vel etiam ſi quis ſtatuat perſeverare in peccatis, quamdiu benè valet, & tamen ſperet ſe acturum pœnitentiam ante mortem. *S.Th. q.21.a.1.Lay.l.c.*

Denique mortale eſt, odiſſe Deum, (odio ſcilicet abominationis ſeu averſionis) v.g. ſi Deus diſpliceat tanquam nobis infeſtus, propter vindictam peccatorum. *v.Lay.l.c. Bon.di.3.q.3.*

# TRACTATUS III.

## *De Præceptis Charitatis.*

## CAPUT PRIMUM.

### *An, quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis Dei?*

CHaritas Dei, eſt amor amicitiæ, quo Deo benè volumus, & omnia bona ipſi cupimus, ob ſummam & infinitam ejus divinæ naturæ perfectionem.

Reſp. I. Præceptum Charitatis Dei præcipit Deum ſuper omnia amandum. Patet ex *ſcripturâ.* Ratio eſt, quia finis ultimus plus eſt diligēdus, quàm omnia media quæ ad eum referuntur: non quidem intenſivè, (etſi enim hoc etiam deceat, non tamen eſt in præcepto) ſed appretiativè, ita ut nullam creaturam pluris facias, quàm Deum: veliſque potiùs omnia perdere, quàm Deum offen-

offendere & ſic illi malè velle. *S. Thom.* 2. 2. *q.* 7. *a.* 3. *Azor. Sanch. Bec.* 2. 2. *c.* 19.

Reſp. II. Probabile eſt, præceptum Charitatis Dei obligare. I. Quando homo adeptus eſt ſufficientem cognitionem Dei infinitè boni, à quo omnia ſua bona habet, & cui omnia debet. Ratio eſt, quia cùm teneatur Deo ex filiali amore totâ vitâ ſervire, id non videtur poſſe fieri, niſi eliciat actum amoris *ita S. Thom. q.* 89. *ar.* 6. *Navar. Valentia, & cat. comm.* (Notat autem *Con. diſp.* 24. *d.* 3. *n.* 50. non ſtatim poſt talem notitiam peccare mortaliter, ſed tantum, ſi differat notabiliter, v.g. ultra annum) contra *Palaum*, qui dicit probabile eſſe, quòd non obliget. Si ſcrupulus te angat, an præcepto huic ſatisfeceris, docet *Eſcobar*, ex *Petro Hurt.* 2. 2. *di.* 172. *ſ.* 1. § 24. quòd ſi poſitivè non meminiſti te omiſiſſe, tenere poſſis te ſatisfeciſſe. *Trullen.* tamen *l.* 1. *c.* 5. *d.* 11. *n.* 9. monet expedire ut quis ſe in confeſſione aliquando accuſet ſub dubio, ſi fortè præceptum iſtud violarit, vel alia præcepta affirmativa, de quibus non certò conſtat; quando obligent, vel violentur. II. Quando eſt periculum labendi in odium Dei, niſi actum Charitatis elicias. III. Quando quis tenetur conteri, v.g. moriturus, aut celebraturus, cui Confeſſarius deeſt. Ratio, quia contritio includit actum Charitatis. IV. Si quis gravem tentationem, præſertim in articulo mortis, putet ſe aliter vincere non

poſſe,

poſſe. Quibus aliqui addunt articulum mortis abſolutè, eò quòd tunc ſecuriſſima via eligenda ſit. *v. Laym. l.2.t 3.c.2. Bon.d.3. q.4 p.2. Hurtad.2.2.di.174.ſ.6.d.17. Ex dictis reſolves.*

I. Mortale eſt, ſi quis omittat dilectionem Dei tunc, quando præceptum obligat.

II. Mortaliter peccat etiam, ſi quis amet Deum amore appretiativè, ſeu æſtimativè minore; quàm creaturas.

III. Peccat item contra Charitatem Dei, ſi quis Deum non diligat principaliter propter ſe, tanquam finem ultimum omnium rerum, ſed tantum propter aliud, v. g. vitam æternam, vel ad evitandum infernum. Quod eſſe mortale, docet *Sylv.* & *Navar.* quia ſcilicet Deus non diligeretur appretiativè ſuper omnia, ſi aliud ab illo amaretur, ut finis principalis. Addo, *principalis*, quia ut bene *Tolet lib.4. cap.9.* Deus propter retributionem vitæ æternæ amari poteſt; ſed minus principaliter, ut ſcilicet vita æterna vel alia Dei dona, ſint tantum cauſa movens, ut facilius, expeditius, & ferventius diligatur.

IV. Mortale, & graviſſimum omnium eſt, ſi quis Deum formaliter oderit odio inimicitiæ, ſeu malevolentiæ, (amori amicitiæ oppoſito) v.g. ſi optes Deum non eſſe, non habere ſcientiam, potentiam, &c. De his *vid. Laym. l.c. Bon. loc. cit. Sanch. l. 2. c. 3. & 5. Regin. lib. 17.*

CA-

# CAPUT II.

## *De præceptis Charitatis erga proximum.*

CHaritas proximi præcipit, 1. Ordinem in eo diligendo. 2. Dilectionem inimicorum. 3. Eleemoſynam. 4. Correptionem fraternam. Deinde prohibet, 1. odium proximi. 2. ſcandalum. 3. ne injuria, bellum, aliudve grave damnum, vel malum inferatur. De quo poſtremo agetur in Decalogo; de reliquis hic.

### *DVBIVM I.*

### *Quis ordo ſervandus inter perſonas, quæ diliguntur?*

Reſp. I. Ordine Charitatis quiſque tenetur poſt Deum diligere 1. Seipſum, ſecundum bona ſpiritualia. 2. Proximum, quoad eadem bona. 3. Seipſum, quoad bona corporalia. 4. Proximum, quoad eadem. 5. Denique ſeipſum, & deinde proximum, quoad bona externa. *Ita Laym. l.2. t.3. cap.3. ex S.Thom. & communiter. Vnde reſolvuntur Caſus.*

I. Peccat contra charitatem ſui, qui ſalutem ſuam ſpiritualem, vel corporalem negligit: quod grave eſt, ſi fiat ſine cauſa, & cum gravi damno, v.g. mortis, vel gravis morbi. *Trull.l.1.c.1.d.1.*

II. Nullius boni conſequendi cauſa licet pecca-

Digitized by Google

peccare, etiam venialiter: quia talis vellet ſibi malum ſpirituale *Lay. ibidem.*

III. Tenetur quisque proximo in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituto ſuccurrere, etiam cum certo vitæ periculo; dummodò ſit æquè certa ſpes illum juvandi, neque gravius inde malum immineat: v. g. teneris cum vitæ periculo baptizare, vel abſolvere moriturum, ſi alius non adſit qui id faciat *S. Aug. lib. de mend. S. Thom q. 26. a 3. & q. 44. Regin. c. 4.*

Dixi, *in extrema*, v. g. quâ certò putetur moriturus in mortali: quia in gravi tantum obligatur is, qui ex officio alienam ſalutem curat, ut Parochus: cui ideo non licet fugere tempore peſtis, niſi ſubſtituto æquè idoneo. *Valent. & Laym. l. c.*

IV. Ordinariè non licet vitam ſuam poſtponere alienæ. Addo, *ordinariè*: quia licet, ſi ſit perſona publica, à quâ multum pendet: uti etiam pro Repub. pro fide, religione defendendâ; imo etiam pro amico propter Deum dilecto. *Leſſ. lib. 2. cap. q. d. 6. Layman. l. c.*

Reſp. II. Quoad proximos inter ſe, ſervandus eſt hic ordo: 1. Qui melior eſt: magis diligendus eſt, eâ dilectione, quam comitatur gaudium circa bona poſſeſſa, item honor, cultus, & reverentia Sic v. g plus diligendus eſt vir ſanctus, quàm parens improbus. Ratio, quia eſt magis conjunctus cum præcipuo objecto Charitatis, quod eſt

Deus, Item parentes magis quàm filii, vel uxor; magiſque benefactores quàm ij, quibus benefacimus *Lay. l. c.* & *comm.*. Appretiativè, & dilectione eá qua alteri optamus bonum nondum poſſeſſum cum beneficentia, magis diligendi ſunt ij, qui nobis ſunt conjunctiores, quoad ea bona quæ ſunt debita tali conjunctioni, & in quibus hæc fundatur. *Vnde reſolves.*

I. In bonis pertinentibus ad naturam & vitam corporalem conſervandam, ſuccurrendum eſt (extra neceſſitatem extremam,) Primò omnium, uxori; quia eſt una caro cum viro. 2. Filiis. 3. Parentibus, & quidem patri præ matre 4. Fratribus, ſororibus, deinde propinquis, domeſticis, & familiaribus. Dixi, *extra extremam neceſſitatem*: quia in hac parentes, eò quòd vitam dederint, præferendi ſunt etiam uxori, & liberis *Laym ib. n. 5. & 6.*

II. In rebus pertinentibus ad civilem communicationem, præferendi ſunt concives, in bellicis commilitones in ſpiritualibus ſpirituales filii, patres, fratres. *Bannez* tamen probabiliter docet, parentes carnales etiam in ſpiritualibus, aliis omnibus præferendos: quia conjunctio carnalis eſt fundamentum aliarum conjunctionum. *Laym. hic l. c.*



Digitized by Google

## DUBIUM II.

### *De odio, & dilectione inimicorum.*

Certum eſt, inimicos aliquo modo diligendos, cùm ſint proximi, cum *S.Tho.2.2 q. 25. a. 1. communiter omnes.* Sed quæritur de modo, & an poſſint odio haberi?

Reſp. I. Quilibet homo ſaltem privatus, tenetur proximo, etiam inimico, communia dilectionis ſigna & beneficia exhibere ex præcepto: ſpecialia vero ex conſilio tantùm, niſi aliunde ratio obligationis accedat. *Ita communiter* cum *Laym. cap.4. ex S. Thom. l. c. q.25. a. 8. & 9.* Dixi 1. *communia*, qualia ſecundum *Cajet. V. odium*, ſunt, quæ Chriſtiano debentur à quovis Chriſtiano in communi, concivi à concive, cognato à cognato. Ratio autem eſt, quia iſta negare, eſt vindicare injuriam, quod non licet privato. Dixi 2. *niſi aliundè accedat ratio obligationis*, qualis eſſet v. g. 1. Timor ſcandali ex omiſſione. 2. Spes ſalutis inimici, ut *v. Azor. t.2. l.21. c.3.* 3. Neceſſitas temporalis, vel ſpiritualis. 4. Culpæ deprecatio, & exhibitio ſpecialium ſignorum amoris. Ratio, quia his caſibus, neglectus ſpecialium ſignorum eſſet exterior odii declaratio, *Laym. l. c. Unde reſolves Caſus ſequentes.*

1. Per ſe loquendo, nemo tenetur ad inimicum diligendum poſitivo & peculiari

III. Etſi quivis teneatur inimico veniam legitimè petenti non tantùm interius remittere, ſed etiam externa remiſſionis ſigna oſtendere; negat tamen *Trull. l.5. c.5. d.5. ex Azor. & Fill.* teneri ſtatim poſtquam offenſio eſt illata: eò quòd ſi res violenta, & ſupra fragilitatem humanam. Non tenetur autem remittere ſatisfactionem pro damno, ſi ab eo ſit læſus; imò nec eam acceptare, ſi offerat; ſed etiam juridicè poteſt compenſationem petere, dummodo in utroque caſu deponatur odium, ut docet *Val. Nav. Lay. l.2. t 3. c.4.* Quòd ſi tamen pœna ſit valdè gravis, v.g. capitis, mutilationis, neque læſo ex ea commodum proveniat: non videtur ea, deprecante altero, ſine peccato vindictæ poſſe expeti. Similiter, ſi ſatisfaciat quantum poteſt, ad id, quod non poteſt, eum urgere, videtur contra charitatem, ut docet *Sylv. & Till. t.28. c.11. q.9.*

Reſp. II. Etſi odium inimicitiæ, ſive perſonæ ſecundum ſe, & bonorum quæ in ſe habet, volendo ſcilicet illi malum ut ſic, ſive quatenus illi malum eſt, ex genere ſuo ſit mortale, odium tamen abominationis, ſive qualitatis, quo non hominem, ſed ejus malitiam, vel ſaltem perſonam tantum quatenus malam, vel nobis noxiam, averſamur, ſæpè licitum eſt, ut docet *Con. d. 29. dub. 3. & communiter, Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I, In confeſſione ſatis eſſe, ſi dicas te gra-

ve malum voluiſſe proximo, nec opus eſſe explicare ſpeciem mali, v. g. mortem, infamiam, &c. quòd omnia comprehendantur ſub una ratione mali (*Caj. Bon. Turr. Trul. l. 1. c. 6.* docent probabiliter: ſed contrarium probabilius docet *Suar. Palaus t. 6. d. 4. p. 1.*

II Licet proximo velle malum aliquod, v. g. temporale, (dummodò non ſit juſto gravius) quatenus id illi bonum eſt, v. g. morbum, vel adverſitatem, ut à peccatis emendetur. *Bon. d. 3 q. 4. p. ult. §. 1. ex multis.* Cavendum tamen eſt, ne fiat ex vindicta, ex qua, ſi Pſalmum 108 ſuper inimicum tuũ legas, peccas mortaliter. Generatim verò, ob bonum ſpirituale, proprium vel alienũ, licet mala pœnæ, inefficaci affectu, aliis velle: quia cum in hoc affectu bonum ſpirituale præferatur temporali, non eſt inordinatus *v. Leſſ. l. 2 cap. 47.*

Sic licet v. g. mortem optare hæreſiarchæ, vel publicæ pacis turbatori, ob bonum commune & multorum; juxta illud *Galat. 5. Utinam abſcindantur.* Item triſtari de eo, quod dignitates conferantur indignis: vel de ſanitate ejus, qui ex illa ſumit occaſionem peccandi. Item mortem, egeſtatem, aut morbum alicujus deſiderare, ut ceſſet à peccatis, & vitam in melius mutet. Eadem ex cauſa *Bonac. Azor. & Palaus t. 6. p. 1. num. 11.* excuſant à peccato matrem quæ mortem filiarum exoptat, eò quod ob deformitatem



Digitized by Google

tatem vel inopiam commodè, & honeſtè nuptui tradere non poſſit. Etſi vero ſibi ipſi optare mortem *Navar.* & *cæteri* dicant eſſe mortale: ad evitanda tamen gravia mala, v. g. afflictionem internam, id licere volunt *Sanch. Sot. Gran. Dian. p. 5. t. 14. R. 92.* Ita & *Trull. l. 1. d. 2. n. 11.* excuſat fœminam, quæ ſibi (vel alteri) mortem opotat ad vitandam gravem infirmitatem, mendicitatem, vitam acerbam, &c. vel alia ſimilia mala à marito v. g. inflicta, vel infligenda. Mulieres tamen ob minimas moleſtias mortem optantes *Dian. l. c.* mortalis damnat, niſi (ut plerumque fit) excuſet defectus advertentiæ & deliberationis.

III. Privatus, qui averſus ab alio fugit illum ſi id faciat, ut eum ſuo colloquio & ſolatio privet, atque ita contriſtet, & male illi ſit, eſt odium inimicitiæ, & peccatum: ſi verò nihil mali optando, tantùm fugias, quia tuæ naturæ eſt difformis, vel tibi ſolet eſſe moleſtus, eſt odium averſionis, & peccatum, ſi ſit irrationabile: quale non erit, ſi ſit perſona valde aſpera; modo abſit contemptus ſcandalum, & vindictæ cupiditas, *v. Bon. loc. cit.*

## DVBIVM III.

### *De præcepto Eleemoſynæ, ſeu miſericordiæ corporalis.*

Suppono I. Hujus præcepti obligationem naſci ex duplici capite. 1. Ex neceſſitate

proximi egentis. 2. Ex perſona poſſidentis bona, vel neceſſaria, vel ſuperflua.

Suppono II. Duplicem dari neceſſitatem proximi. 1. dicitur extrema, ex qua egenti imminet periculum vitæ, vel etiam gravis & diuturni morbi, ſecundum *Dian. p.5. t.8. R.1.2.* Gravis, ex qua imminet periculum gravis mali, ut captivitatis, infamiæ, gravis jacturæ bonorum, vel ſtatûs; unde fiat, ut difficulter ſe poſſit ſuſtentare: v.g. ſi non poſſit vivere ſecundùm ſuum ſtatum, vel ſi nobilis cogatur alteri famulari, vel artifex, aut vir honeſtus, mendicare. 3. dicitur communis, quâ laborant mendici triviales *Lay. lib.3.t.2.cap.6.*

Suppono III. Bona neceſſaria, & ſuperflua dici, vel reſpectu vitæ ſive naturæ, vel reſpectu ſtatûs, vel decentis conditionis perſonæ; quomodo ſæculares rarò putant ſe habere ſuperflua, ut docet *Laym. & Navar. c.24.* Nam quæ ſunt neceſſaria ad alendos liberos, famulos, honeſtas donationes, convivia, hoſpitium tractationem (qualia tamen non ſunt, quæ ad quemcunque faſtum & pompam quiſque ſibi requirit) ſpectatis etiam communibus eventibus, hæredibus, neceſſitate futurâ, &c. non ſunt ſuperflua.

Reſp. I. Nemo tenetur dare eleemoſynã ex bonis ſibi ad vitã neceſſariis, niſi eſſet perſona talis, ex qua penderet ſalus Reip. *Eſt communis.* Et ratio patet ex ordine charitatis.

Reſp.

Reſp. II. Probabile eſt, ex ſuperfluis naturæ & ſtatui, teneri aliquem, etiam in gravi neceſſitate, ſuccurrere proximo, ſi probabiliter putet alium non ſubventurum: idque, ut *Azor. tom. 1. lib.* 12 *cap.* 7. *Sylv. & Fumus,* volunt, ſub mortali, contra *Medinam*, qui vult eſſe tantum conſilii. Ratio, quia cum in ſcriptura frequenter damnentur homines ob neglecta opera miſericordiæ, hæc non ſunt reſtringenda ad extremam, & raram neceſſitatem, *v. Layman. d. c.*

Reſp. III. Proximo in extrema neceſſitate teneris ſuccurrere ordinariè, ex bonis etiam aliquo modo ad ſtatum neceſſariis. *Suar. Laym. ex communi.* Satisfacis tamen probabiliter, ſi des cum onere reſtituendi, quando erit ditior. *Vaſq. &c.* contra *Suar. Con &c. v. Dian. p.* 5. *t.* 5. *R.* 5.

Addo, *ordinariè*, quia ſi majus damnum æſtimaretur, te excidere tuo ſtatu, quàm mors pauperis, non teneris. *Azor. l. c.*

Reſp. IV. Probabile eſt quòd proximo in gravi neceſſitate conſtituto quiſque teneatur ſubvenire, cum modico detrimento proprii ſtatûs: quia parvo ſuo incommodo tenetur magnum incommodum proximi impedire. *Lay. l. c.* ex *D. Thom. Bon. d.* 3. *q.* 4. *p.* 6. Ex dictis collige.

1. Homines privati non tenentur inquirere pauperes. *Vaſq. &c.* ſi tamen dubitent de extrema alicujus indigentia, tenentur inqui-

inquirere veritatem. *Sanch. Dian. p. 5. t. 5. Reſ. 39.*

II. Nemo tenetur magnam vim pecuniæ dare pauperi, ad pretioſiſſimam medicinam emendam, vitæ ſervandæ neceſſariam, vel ad redimendum à periculo mortis *San. & Con. di. 27. dub. 8. num. 135.* Et ratio patet ex dictis.

III. Si proximus tantùm egeat uſu rei, ſatis eſt illam accommodare: v. g. ſi ab hoſtibus ſpoliato veſtem commodes, vel vulneràto equum, donec domum revertatur. *Laym. Bon. ll. cc.*

Reſp. V. In communibus pauperum neceſſitatibus, tenetur aliquando dare eleemoſynam, qui habet bona naturæ & ſtatui ſuperflua *Ita communiter, D. Thom. Suar. Bellar.* contra *Navar.* & *Vaſq.* qui negant teneri: Ratio eſt, tum, quia quiſque tenetur diligere proximum ſicut ſeipſum: tum, quia alioqui pauperes iſti inciderent in neceſſitatem gravem. Videtur tamen hæc obligatio tantùm eſſe ſub veniali, ut rectè *Medina:* idque ſi nulla ſit juſta cauſa negandi; aliàs ſub nullo. *v. Laym. Bon. l. c. Unde reſolvuntur Caſus ſequentes.*

I. Pauperibus trivialibus, etſi ex nuditate, morbo, &c. videantur oſtendere ſigna extremæ neceſſitatis, raro quis tenetur ex præcepto ſubvenire, etiam de ſuperfluis: tum quia ferè ad movendos ſpectatores iſta neceſſitas exaggeratur; tum quia ab aliis juvan-

uvandi præſumuntur. *Malder. VVigers. Dian. p.5.t.8.R.17.*

II. Si quis dives & abundans diu neget omnes eleemoſynas, cum propoſito dandi meliore & commodiore loco ac tempore, vel egentioribus, vel in alium pium uſum convertendi, is non peccat, cùm habeat juſtam cauſam negandi: ſi verò talis, ſine rationabili cauſa, omnes à ſe pauperes inhumaniter repelleret, cum dicit, *Laym. l. c.* verſari in malo ſtatu.

III. Nulli omninò quantumvis diviti, omnes pauperes ſine eleemoſyna repellenti, facilè neganda eſt abſolutio, tum ob dubium, & diſſenſum DD, de hac obligatione tum, quia vix reperitur, qui cauſam ſaltem apparentem non prætendat, ſi ſuperflua ſe habere fateatur *Laym. ib.*

IV. Etſi dicta de eleemoſyna danda, intelligantur reſpectu omnium egentium etiam peccatorum, infidelium, & inimicorū: damnandi tamen non ſunt Magiſtratus, excludentes à ſuis civitatibus, juſta de cauſa, pauperes peregrinos *Lay. ib. Trul. l. 1. c. 5. d. 10.*

V. Religioſis æquè ac aliis pauperibus debentur eleemoſynæ, quia eorum paupertas & neceſſitas eſt vera & juſta, tametſi voluntariè contracta, cùm voluntas & cauſa fuerit rationabilis, & grata Deo. *Lorca, Dian. p. 5. t. 8. R. 18.* Aliund eſt de iis, qui ſponte ſua culpabiliter ſunt pauperes, ut vagabundi. *ibid. R. 19.*

Reſp.

Reſp. VI. Eleemoſyna tantum facienda eſt ex bonis propriis, & quorum quis liberam habet adminiſtrationem. Poteſt tamen fieri ex alienis, quando proximus eſt in extrema (vel etiam ſecundùm *Leſſ. lib. 2. c.12.* in valde gravi) neceſſitate, & aliundè ſuccurri non poteſt: tunc enim omnia ſunt communia. In communi verò neceſſitate, licet tantùm cum conſenſu domini, tacitò vel expreſſo. *v. S.Thom. 2. 2. q. 32. a. 7. Regin. 286. Fill. Laym. Bon. l. c. num. 11. Leſſ. l. 2. c. 12. Vnde reſolves.*

I. Non licet dare eleemoſynam ex bonis obnoxiis reſtitutioni, v. g. furto ablatis, licet tamen ex acquiſitis per opus illicitum, ſed non cum injuſtitia, v. g. ex lucro meretricum. Ratio, quia hæc ſunt propria; priora non *Bon. ib.*

II. Pueris, filiisfamilias, ſervis, ancillis, uxoribus, non licet dare eleemoſynam niſi tenuem, in qua parentum, dominorum, & maritorum voluntas præſumitur. Partiales verò caſus, in quibus uxor dare poteſt, *v.* ſuo loco, *præcepto 4. & 6. c. 1. d. 4. v. Bon. di. 3. q. 4. p. 6. Dian p. 5. t. 8. R. 25.* ubi ex *Hurt.* notat ſi pater nullas det eleemoſynas, poſſe pro eo dare filium.

III. Tutores & Curatores, & qui habent curam bonorum alienorum, poſſunt facere modicas eleemoſynas ex bonis quæ adminiſtrant, quales nim. ipſi facere deberent, quorum ſunt *Vaſq. Az. Con. Dian p. 5. t. 8. R. 11.*

DV-

Digitized by Google

## D V B I V M IV.

### *De miſericordia ſpirituali ſeu præcepto correptionis fraternæ.*

Correptio fraterna, eſt admonitio, qua
quis proximum conatur revocare à pecca-
o. De qua certum eſt, præceptum eſſe jure
um naturali, quo membra unius corporis
e mutuo juvare tenentur, tum divino po-
itivo. *Matth. 18. Si peccaverit in te frater tuus,
orripe ipſum Bec. 2. 2. c 21. Laym. l. 7. Fill. Bon.
. 7.* Quæritur autem quæ ſit ejus materia,
quos, & quomodo obliget?

Reſp. I. Omne mortale peccatum pro-
ximi per ſe eſt ſufficiens materia, ut hoc
præceptum obliget ſub mortali. *Ita com-
muniter*, Et ratio eſt, quia cum vitam ſpiri-
ualem proximi tollat, ſufficientem ne-
eſſitatem correptionis inducit. Dixi 1. *om-
e mortale*: quia etſi etiam veniale ſit ma-
eria correptionis, non tamen graviter ob-
igans; nec niſi facilimè poſſis. Dixi 2. *per
ſe*: quia ſi quis ob timorem, verecundiam,
uſillanimitatem, putet ſe non ita ſtrictè
bligatum, vel minus eſſe idoneum ad cor-
ipiendum, videtur tantùm peccare venia-
iter *vid. S. Thom 2. 2 q. 32. a. 2. & cæteros ſuprà
it.*

Reſp. II. Præceptum hoc obligat con-
currentibus his circumſtantiis. 1. Si certò
ibi conſtet de peccato proximi: indagare
enim

enim tenetur ſolus ſuperior. 2. Si probabile ſit non emendaſſe, nec emendaturum, vel relapſurum: quia eleemoſyna egenti tantùm danda eſt. 3. Si alius æquè idoneus non adſit, qui correpturus putetur. 4. Si ſit ſpes fructus: quia deſperato fine ceſſant media. 5. Si ſit bona occaſio, locus, & tempus oportunum, poſſiſque ſine tuo gravi damno facere. Quòd ſi horum aliquid deſit præceptum non obligat. Vnde patet, ejus omiſſionem in privatis, vel nullam eſſe, vel levem culpam. *v. Bon. l. c.*

Reſp. III. Etſi hoc præceptum obliget omnes, etiam ſubditos, magis tamen Prælatos. Ratio prioris eſt, quia omnes ſunt commembra, tenenturque ſibi externa officia Charitatis præſtare. Ratio poſterioris eſt, quia ſubditi tantùm ex Charitate, Prælati verò etiam ex officio, & juſtitia tenentur. Vnde peccare poſſunt etiam graviter, veniales culpas non impediendo, ſi vigor diſciplinæ per hoc minuatur. Eademque ferè eſt ratio de patrefamilias, præſertim erga liberos, *Lay. l. c. n 5. Palaus. Tract. l. 1. c. 5. d. 13. & 15. & cæteri.*

Reſp. IV. Ordo in correptione ſervandus eſt quem Chriſtus præſcripſit. *Matth. 18.* ſcilicet 1. ut corripias in ſecreto: deinde coram teſtibus: tum ad Prælatum Eccleſiæ, ſive ſuperiorem, deferas. Excipe tamen, 1. Niſi præſtet ſuperiori, viro probo & prudenti, quam aliis teſtibus innoteſcere,

prout

prout cautum eſt *in Regula S. Aug.* 2. Niſi peccatum ſit publicum: tunc enim poteſt publicè corripi. 3. Niſi vergat in grave damnum tertii aut communitatis, ſi ſuperiori non ſtatim innoteſcat, v. g. ſi quis proditionem moliatur, hæreſin occultè ſpargat: tunc enim immediatè ſuperiori indicandū, quia commune bonum præferendum eſt privato. *Fill.t.28.c.7.n.149.& 155.* 4. Quando corripiendus eſt contentus, ut ſuperiori ſtatim ſignificetur: ut eſt apud quoſdam religioſos, qui quoad hoc juri ſuo renunciarunt. *v.Suar.Bec.Lay.hic,Sanch.Fill l.c. Ex dictis reſolvitur.*

I. Qui facilè poteſt impedire peccatum mortale proximi, & ob mali temporalis timorem negligit peccat, mortaliter. *Ita Laym.Suar. Sanch.lib.6. moral.cap.*18. *v. Palaum hic.*

II. Si certò conſtet fratrem perfectè emendaſſe peccatum occultum, nec ex eo eſſe ullum periculum relapsûs, vel damni, ipſi aut alteri, non licet (etiam in Societate IESV) denunciare Patri, vel Prælato, niſi frater expreſsè in iſtam denunciationem conſentiat. *Sanch.*2.*mor.l.6 c.*18.*n.*40.*&* 6*o. Palaus de char. t. 6. d. 3. p.* 12. *Fill.Tul.l.*1.*cap.*5. *d.*14. *Suar. Hurta. d.*163. & denique *C.Lugo Reſp.moral.l.*2.*d.*46. ubi tamen notat, in Societate IESV caſum eſſe rariſſimum. Ratio autem eſt, quia ceſſat motivum charitatis, atque adeò ratio denunciandi: Ideoque

eſt

eſt peccatum, & quidem ut *C. Lugo c. l. c.* notat ex *Suar.* mortale ex genere ſuo. *v. infrà l. 4. c. 3 du. 5 & Dian. p. 4. t. 4. R. 71.*

III. Si Superior immediatus ſe ſolo poſſit delinquentem emendare ita ut nullum periculum damni vel relapsûs, ipſi vel alteri, vel communitati immineat, videtur peccare manifeſtando Superiori mediato delictum *Paulus l. c. Trull. d. 16. n. 1.*

IV. Prælati & Magiſtratus tenentur aliquando inquirere ſubditorum peccata, ut corripiantur: non tamen multum & curioſè de aliquo in particulari rogare debent, niſi is ſpeciale ejus ſignum dederit: neque facilè admittere accuſatores ſpontaneos; quia illi ſpecie boni communis ſæpè ſe quærunt. *Hurta &c. Dian. p. 7. t. 3. R. 10. & 12.*

V. Epiſcopi, Prælati Religioſorum, Paſtores animarum, tenentur etiam cum ſuo incommodo, imò aliquando cum vitæ periculo, adhibere diligentiam quam poſſunt, ut peccata publica & occulta impediant: quia cum Chriſto pacti ſunt curam & ſolicitudinem gregis, pro qua multa ab eo bona accipiunt *Hurt. tom. 2. d. 162. ſec. 7 §. 60.* (apud *Dian. p. 7. t. 3. R. 28.*) aitque hanc eſſe omnium Patrum & Theologorum doctrinam, quam Chriſtus verbo & exemplo docuerit: additque idem eſſe de Magiſtratibus & Concionatoribus. Licet verò hi non teneantur ſed id ex juſtitia, (ſicut Prælati

lati & Magiſtratûs) tenentur tamen peccata publica corripere: (ſed non faciile Prælatorum & Religioſorum, quorum auctoritas ad bonum commune eſt neceſſaria) etiamſi non ſit ſpes emendationis. *Con. Hurt Dian. loc. cit. R. 13.*

VI. Correptio adhibenda eſt, non ſemper ſtatim, ſed dum major fructus ſperatur. Hinc interdum permitti poteſt reiteratio peccati, ut ferventiùs reſipiſcat. *Dian. p. 7. t. 3. R. 29. & 30. ex Regin. Ill. Trull.* Neque ſufficit ſemel eſſe factam correptionem, ſed debet iterum iterumque fieri, quamdiu ſperatur fructus. *ibid R. 32.*

## DUBIUM V.

### *De Scandalo.*

### ARTICULUS I.

### *Quid, quotuplex ſit, & quale peccatum?*

Reſp. I. Scandalum, dicitur peccatum occaſionatum, & eſt duplex: Activum, & Paſſivum. Activum eſt, dictum vel factum (quo nomine etiam omiſſio intelligitur) minùs rectum, præbens alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis. Ex *S. Thom. 2. 2. q. 43. a. 1. Sanch. Azor. Laym. cap. 13. Bonac. d. 2. q. 4 p. 2.* Dixi, *minus rectum*, hoc eſt, quod vel in ſe malum ſit, ut ſi loquaris turpia coram adoleſcente; vel mali ſpeciem

 ha-

habeat, ut ſi juſta de cauſa coram aliis eam ignorantibus, comedas carnes die vetito.

Scandalum Activum, aliud eſt per ſe tale aliud per accidens. Per ſe dicitur, quando directe intenditur alterius ruina; id eſt, ſi ideo aliquid fiat, ut aliquis ad peccatum inducatur: v. g. ſi adulter alienam ſollicitet ad adulterium. Per accidens dicitur, quando indirecte, & interpretativè tantum cauſatur alterius peccatum; ut ſi quid facias, quod tibi in mentem venit, aptum natum eſſe inducere alterum hic & nunc ad peccatum & nihilominus facis, ut ſi coram puſillis pecces, vel die vetito carnes comedas non dicendo, quod habeas veniam: Item, ſi Clericus domi ſuæ alat mulierem populo ſuſpectam, eſto abſit omne peccatum, & peccandi periculum. *vid. Sa. V. Clericus, Laym. Bonac. loc. cit.*

Scandalum Paſſivum, eſt ipſa ruina, ſive peccatum, in quod labitur proximus, ex occaſione alterius dicti vel facti. Quod dividitur in Datum ſeu puſillorum, quod oritur ex activo: & in Acceptum, quod non oritur ex activo, ſed ex ipſius ſumentis malitia, quale erat odium, & invidia Pharisæorum in Chriſtum, occaſione ejus dictorum vel factorum: unde hoc dicitur Phariſaicum. *Ex his patet.*

I. Ad ſcandalum Activum non requiri, ut de facto paſſivum ex eo ſequatur, ſed ſatis eſſe, quod data ſit occaſio, ex qua natura

ſua

ſua ſequi poſſit: ut ſi quem inducere velis ad peccatum, qui tamen non conſentiat, ſicut etiam contra, Paſſivum poteſt dari ſine activo. *Laym. ibidem.*

II. Scandalum paſſivum non eſſe ſpeciale peccatum, neque addere circumſtantiam aggravantem: v. g. qui viſo alterius furto etiam furatur, non ideo peccat gravius *Lay. ibid.*

III. Non ſemper eſſe ſcandalum, ſi pecces coram aliis, ſed tantum, quando attentis omnibus circumſtantiis, tam perſonæ agentis, quàm coram quibus fit actus, poteſt probabiliter timeri, ne per hunc actum trahantur ad peccatum, qui alias peccaturi non eſſent. *Sanch. Lay. l. 2. t. 5 c. 13.*

IV. Omne ſcandalum activum directè intendens ruinam proximi, eſſe ſpeciale peccatum contra Charitatem, ut habet communis ſententia. An verò idem ſit, quando intenditur indirectè, controvertunt Scholaſtici & parum refert ad praxin. *Sanch. l. 7. cap. 6. & 9. Azor. 1. p. l. 4. c. 7. Bon. l. c.*

*Vnde reſolve hos Caſus.*

I. Mortaliter peccat, qui alteri dat occaſionem ruinæ mortalis, niſi indeliberatio excuſet: & ſic opus indifferens vel veniale: ſæpè tranſit in mortale, ratione ſcandali, v. g. ſi jocoſum verbum proferat Religioſus coram fœminis, vel iis, qui inde occaſionem peccati mortalis ſumere poſſunt. *Laym. loc. cit.*

II. Venialiter peccat ratione ſcandali, qui alteri dat occaſionem ruinæ venialis tantùm. Quod verum eſt, etſi directè illam intendat, & quidem per actum mortalem. *Sanch l.1.c.6.num.11 ex communi* contra *Suar.* Ratio autem eſt, quia ruina eſt parva. Et patet à ſimili, ut ſi quis per fornicationem intendat furari rem minimam, furtum tantùm erit veniale.

III. Scandalizans committit præter peccatum ſcandali, etiam peccatum ejus ſpeciei, ad quod alterum inducit: ideoq; confiteri debet ſpeciem peccati mortalis, per quod & ad quod induxit; cum numero inductorum, vel qui probabiliter induci potuerunt. *Sanch. Azor. Laym. Bonac. l.c. Card. de Lugo de pœnit. d.16 ſ.4. Dian. de Sacr. to.2.t.4. a.114.* Excipit tamen *Card. de Lugo loc. cit.* ſi præter intentionem ſcandalum dederit. *Tambur. de exped. conf l.2.c.1.§.9.* ait, quoad inductos, ſufficere ſi dicas: fui multis occaſio peccandi meo exemplo. *vid. infra l.3.t.6. c 1.dub.2.*

IV. Etſi is qui ſcandalizavit alios, teneatur illis rurſus dare bonum exemplum, ut inquit *Sa.* ſi quis tamen nudo exemplo ſuo alios ad furtum induxit, neque alio peculiari modo, v. g. exhortatione, conſilio, mandato eſt cooperatus, non tenetur ad reſtitutionem: quia talis inductio eſt tantùm contra Charitatem, non juſtitiam. Idem docet eſſe *Leſsius* ſi cum Cajo v. g. poti-

potites ea intentione, ut ipſe conſumptis pecuniis furetur. *v. Leſſ. c. 9. d. t. 2. n. 113.*

V. Non cenſetur dare ſcandalum, qui licet publicè peccet, facit id tamen coram iis, qui vel ſunt ita viles, vel infames aut improbi, ut nemo moveatur ad peccatum, vel qui ſunt ita probi, v. g. ſi quis fornicetur coram aliis, qui parati ſunt idem facere, nec ejus exemplo moventur, vel ſi coram manſuetis quis contendat, rixetur, vel alium cædat. *Sanch. 1. mor. 6 n. 6.*

VI. Non ideo factum aliquod, eſt ſcandalum, quia alius incipit de tali homine malè ſuſpicari, aut ſentire: quia hic non peccat, ſi ob ſufficientia indicia ſuſpicetur. Secus tamen eſt, ſi incipiat malè ſentire de fide Catholica, Clero, Ordine Religioſo, vel minùs ad pietatem affici. Vnde patet faciliùs dari ſcandalum ab iis, qui ſunt in magna auctoritate, vel pietatis exiſtimatione, quàm ab aliis. *Con. di. 32. n. 33.*

## *ARTICVLVS II.*

### *An, & quando ſcandalum paſſivum permitti poſſit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat?*

Reſp. I. Permitti non poteſt abſque neceſſitate, vel utilitate propria vel aliena. Ratio eſt, quia tenemur ex Charitate impedire peccata proximi, ſi id facilè poſſimus.

*Laym. cap. 13. ex communi. Vnde reſolvitur hic Caſus.*

Abſque cauſa non licet petere mutuum ab uſurario vel ab infideli juramentum per falſos Deos, à concubinario adminiſtrationem Sacramenti, vel ut celebret: cum enim abſque peccato id non ſit facturus, cooperareris ejus peccato. *Suar. Sanch. Trul. l. 1. c. 6. d. 5. n. 15.*

Reſp. II. Ex cauſa neceſſitatis, vel utilitatis, poteſt permitti. Patet in dicto caſu, qui ſimpliciter ſine peccato fieri poteſt; ideoq; licet talia petere ex rationabili cauſa, etſi alter ex ſua malitia ſit peccaturus. Requiritur autem major neceſſitas, ut permittatur ſcandalum puſillorum, quam Phariſaicum. Item major, ſi plures ſint ſcandalizandi, ſi timeatur peccatum grave, & denique, ſi certò prævideatur, quam aliàs. *Lay. l. c. Bon. d. 2. q. 4. p. 2.*

Reſp III. Debet permitti, ſi alioqui propria ſalus periclitaretur, vel aliis, præſertim communitati grave damnum immineret. Vnde bona ſpiritualia neceſſaria ad ſalutem nec debet, nec poteſt quiſquam dimittere ob cujusquam ſcandalum. *Fill. lib. 28. cap. 6.*

Reſp. IV. Bona ſpiritualia, (& ſecundùm *Lorcam* apud *Dian. p. 5. t. 7. R. 24.* etiam temporalia) non neceſſaria ad ſalutem, non tenetur quis omittere, vel differre, ob ſcandalum Phariſaicum, juxta illud *Matth. 15.*

*Sini*

*Sinite illos &c.* niſi tamen ex dilatione fructus ſperaretur: Faciliùs verò ac ſæpius talia bona differenda, vel etiam omittenda ſunt ob ſcandalum puſillorum, v. g. ingreſſus religionis debet differri ob ſcandalum parentis, ſi conſenſus illius brevi ſperetur *Laym. l.c.*

Reſp. V. Ad vitandum grave ſcandalum puſillorum, quædam præcepta impleri non debent; niſi tamen omiſſio eſſet magis damnoſa omittenti. *v. Laym. lib. 2. t. 3 cap. 13.* Ratio hujus eſt, quia tunc concurrente duplici præcepto, ſcilicet naturali de cavendo ſcandalo, & poſitivo, majus & fortius eſt naturale. *Ex dictis reſolvuntur Caſus.*

I. Prælati Eccleſiaſtici non tenentur (imò nec poſſunt) ea, quæ ad bona Eccleſiæ conſervanda ſunt neceſſaria, v. g. lites, &c. omittere ad vitanda ſcandala Phariſaica, imò etiam puſillorum, etſi his prius reddi debeat ratio rectitudinis. *Dian. p 5. t. 7. R. 24. ex D. Thom. &c.*

II. Si fæmina utatur veſte virili, vel contrà tantum ex levitate, ſine prava intentione, periculo ſcandali, & libidinis, veniale tantum erit, aliàs mortale: nullum verò, ſi ex neceſſitate. *Dian. p. 5. t. 7. R. 32. ex D. Tho. Sylv. &c.*

III. Peccatum, ex quo Confeſſarium in confeſſione (ex infirmitate tamen) graviter ſcandalizandum noſti, debes reticere, *Lay. loc. cit. ex Nav. &c.*

IV. Vxor ſemel vel iterum debet omittere jejunium, ex quo maritus graviter offendetur, & orietur diſcordia. *Ibid.*

V. Si ituro te ad ſacrum die feſto, excitanda ſit gravis rixa, vel cædes, non teneris ire. *ibid.*

VI. Superior peccata ſubditi ſæpè poteſt diſſimulare, ad vitandas turbas, & majora mala, quæ alioqui teneretur punire.

VII. Mulier, quæ ſcit in ſe, vel in ſui aſpectu aliquem in particulari ſcandalizandum, mortaliter peccat, ſi data operâ ei ſe conſpiciendam offerat: adeoque poteſt & debet, non tantùm publico ſed etiam ſacro abſtinere die feſto ſemel aut iterum, ad peccatum illud evitandum. Dixi *aliquem in particulari*, quia ob timorem ſcandali alicujus ex communitate in genere, vel etiam plurium, abſtinere, nimis eſſet difficile, & plenum ſcrupulis. Dixi 2. *ſemel aut iterum* quia ſæpè, nimis eſſet grave, & durum *Bon Sanch. Lay.l.c.n.20. & alii v. Dian.p.5 t.7.R 21. & 22.* ubi in contrarium citat aliquot Auctores, negantes obligationem prætermittendi rem præceptam, ad evitandum aliorum ſcandalum.

VIII. Mulier quæ ex ornatu, etiam conveniente ſuo ſtatui, probabiliter prævidet aliquē in particulari lapſurū mortaliter, tenetur ad breve tēpus eum dimittere aut talis conſpectū fugere. Dixi, *ad breve tempus*: quia ad longū, nimis illi grave foret, *v. Dian.l.c.*

IX.

IX. Si verò idem timeretur in particulari ex ornatu ſuperfluo, vano, & inconvenienti (quem aſſumere vanitatis & placendi cauſa, ut videantur pulchræ, & procum facilius inveniant, ſeclusis aliis, non niſi veniale eſt) teneretur eum omnino dimittere, etiam ſub mortali: quia nullum habet jus ad illum ornatum: & ex altera parte tenetur vitare peccatum alterius, quando commodè poteſt *v. Sylv. V. ornatus.* Alii tamen, ut *Cajet. & Nav. c. 23.* videntur docere, eam tantum teneri ſub veniali, (ſed minus probabiliter, quando in particulari lapſus prævidetur, & brevi tempore abſtinendum eſt.) qui etiam cum *Azor. Leſſ. & Bon.* excuſant à mortali eas, quæ ex conſuetudine loci media ubera detegunt, fuco, pigmentis, alienis crinibus utuntur: dummodò non aliorum laſciviam, ſed tantum majorem pulchritudinis ornatum intendant, abſque alio fine mortali, aut lege particulari id ſub mortali prohibente. Addunt tamen, fore grave & mortale peccatum, hujuſcemodi morem detegendi pectus, vel tenuiter tantùm tegendi, ubi non eſt introducere. *Navar. n. 19 Leſſ. c. 11. Laym. l. c. & c. v. Bon de mat q. 4 p. 9. n. 17.*

X. Si mulier non in particulari, ſed in genere tantùm, aliquos in ſe ſcandalizandos putet, modò eorum laſciviā non intendat, nec ei placeat (licet ei placeat, quod laudetur ut formoſa) non videtur teneri ab ſtine-

ſtinere ab illo ornatu, etiam ſuperfluo, ſub mortali, v. g. fucando faciem, imò etiam denudando ex communi conſuetudine pectus: niſi tamen denudatio, vel ornatus eſſet valdè turpis per ſe, ac directè ad libidinem provocans. Ratio eſt, tum quia eſt ſcandalum potiùs acceptum, quàm datum; & ornatus ille ac pulchritudò remotè tantùm ad peccatum provocat, ut docet, *Laym. & Bon.* tum quia nimis grave eſſet iſti ſexui, præſertim ſi maritum quærant, perpetuo ſic abſtinere; cùm illa occaſio ſit univerſalis, & perpetua: nec formoſiores unquam licitè irent foras, cum pulchritudo naturalis plus noceat, quàm artificialis. Plura de hac re *vid. Dian. t. 1. miſc. Reſp. 30. Baldel. l. 3. d. 5. n. 13.* Interim fæminam nudum pectus gerentem non mala intentione, etſi quidam excuſent à mortali, ego tamen, inquit *Sa*, difficilè abſolverem. Et certum eſt, quod confeſſario incumbat, hujuſmodi ornatum diſſuadere, & deterrere ab eo. *v. Sa. V. ornatus, &c. ll. cc.*

XI. Peccant etiam graviter, qui componunt, deſcribunt, repræſentant, vel pingunt turpia, & ad libidinem provocantia. *Bon. Sanch & Fill.*

Reſp VI. Poteſt aliquando permitti proximi ruina, quando is paratus eſt ad malū, & alter non intendit ut peccet, ſed tantùm non auferendo occaſionem permittit unum peccatum, ne fiant plura, ita ut

per

permiſſio ſit impeditiva majoris mali. *Vnde reſolves.*

I. Hero licet non auferre occaſionem furandi filiis, aut famulis, cùm eos nihilominus ad furandum propenſos & paratos novit, ut ſic deprehenſi puniantur, & reſipiſcant: tunc enim rationabiliter permittit furtum unum, ut evitentur plura. *Sanch. Laym. Bon.*

II. Probabile eſt, non licere talia ultrò ponere, aut iis objicere: quia poſitivè concurreret ad peccatum: & non tam auferret occaſionem, quàm poneret. *Sa. V. peccatum, & Sanch.* qui ex eadem cauſa docet non licere marito dare uxori anſam adulterandi, vel adultero, ut tentet uxorem. Interim probabiliter contrarium docet *Laym. lib 2. tr. 3. cap. 13.* Quod confirmari poteſt exemplo Iudith quæ vix aliter videtur feciſſe *c. 9.* Cum enim ſciret permiſſionem libidinis in Holoferne fore impeditivam malorum poſuit ei occaſionem, nempe ornatum ſuum, alioqui licitum: & tamen communiter cenſetur in hoc non peccaſſe. *v. Bon. d. 2. q. 4. p. 2. Palaum hic.*

## *ARTICVLVS III.*

### *An liceat alterius peccato materialiter cooperari?*

Reſp. Cooperari tantùm materialiter, ſubminiſtrando tantùm materiam & facul-

cultatem peccandi, vel exhibendo objectū, licet, ſi ſequentes conditiones adſint. I. Si tuum opus, vel cooperatio ſit ſecundum ſe bona, vel ſaltem indifferens. II. Si bona intentione, & rationabili ex cauſa fiat, & non ut juves alterū peccare. III. Si alterius peccatum impedire nequeas, aut ſaltem non tenearis, propter cauſam rationabilem.

Circa quam notat *Sanch. & Laym.* etſi ejus gravitas certa regula definiri nequeat, ſed prudentis judicio metienda ſit, tantò tamen graviorem requiri 1. quantò gravius eſt peccatum, cujus occaſio datur, 2. quantò probabilius eſt, te non cooperante alterum non peccaturum, aut quantò certior eſt affectus peccati 3. quantò propinquius tua cooperatio peccatum attingit. 4. quantò minus juris habes ad tale opus. 5. denique quantò magis peccatum cum juſtitia pugnat, idque propter damnum tertii, *Laym. l. 2. t. 3 cap. 13. Unde reſolves hos Caſus.*

I. Hoc modo licitè materialiter cooperatur ſponſa contrahens eum ſponſo quem ſcit Sacramentum accipere in peccato mortali. Sciens verò eum habere votum caſtitatis, peccat contrahendo cum ipſo: quia ad contractum illicitum concurrit. *Laym. l. c ex Sanch. l. 7. de mat. d. 11. n. 11.*

II. Licitè quoque poſt matrimonium contractum materialiter cooperatur conjunx, ſi conjugi obſtricto voto caſtitatis reddat debi-

debitum: imò ad id tenetur ex juſtitia, ſi eum exigentem non poſſit à propoſito avocare *Ibid.*

III. Similiter Parochus Euchariſtiam licitè poteſt, & debet miniſtrare peccatori, & excommunicato, & hæretico occulto, ſi petat publicè: imò confeſſarius præbere debet petenti, etiam privatim, ſi ex ſola confeſſione ejus peccatum novit. *Ibid.*

IV. Excuſantur à peccato famuli, ſi ratione ſui famulatus præſtent quædam obſequia, quæ ſine gravi ſuo incommodo negare non poſſint; v.g. veſtiant dominum, ſternant equum, comitentur ad lupanar, meretrici deferant munera, eidem venienti aperiant oſtium: quia hæc tantum remotè ſe ad peccatum habent, & ſine iis peccatum fieret. Vnde tamen non ſequitur, alteri cuivis licere ea præſtare. *Bon. p. 11. num. 26. Azor. tomo 2. l. 12. ult. q. 8. Lay. l. 2 t. 5. c. 13. Sanch. lib. 1. mor. c. 7. n. 21.*

V. Ad ea opera, quæ propinquius ſe ad peccatum habent, aut juvant, v. g. ſubjicere humeros, admovere ſcalas hero per feneſtram aſcendenti ad concubinam, deferre literas amatorias ad meretricem, comitari ad duellum, &c. non ſufficit communis ratio famulatus, ſed exigunt majorem neceſſitatem & cauſam, ut licitè fiant, v. g. periculum gravis, aut ſaltem notabilis damni, ſi detrectent *ibid.*

VI. Ob ſimile periculum excuſantur

ut

ut plurimum caupones, & propolæ in locis ubi Catholici vivunt mixti hæreticis, qui miniſtrant, aut vendunt carnes die jejunii comeſturis; item vinum ebrioſis, dum poſtulant, etſi ſciant eos à peccato non excuſari: quia plerumque peccatum æquè fieret, ſubminiſtrantibus aliis, & ipſi damnum notabile paterentur, dum paulatim nemo ad eos veniret. *Sanch. lib. 1. cap. 7. Bonac. &c.* Quòd ſi tamen hæ rationes non adeſſent, non excuſarentur. Vnde non licet ea patrifamilias (uti nec cœnam die jejunii) miniſtrare ſuæ familiæ; neque cauponi illi, præter quem non ſunt alii: niſi tamen alia gravior cauſa cogeret. *Ibid.*

VII. Ea quæ ad peccatum proximè concurrunt, vel inducunt, vel cum juſtitia pugnant, etſi ex genere ſuo ſint indifferentia, v. g. hero alterum occiſurò gladium dare, oſtendere illum qui ad necem quæritur, compulſare campanam, (ſine ſcandalo tamen) ad concionem hæreticam, meretricem etſi conductam ac paratam, è domo evocare, & ad herum deducere, furi ſcalam applicare, gerenti injuſtum bellum dare mutuas pecunias, pagum hæretico domino vendere, graviſſimam cauſam requirunt, hoc eſt, metum tanti mali, quod ſecundum leges charitatis nemo teneatur ſubire ad evitandum malum alterius, v. g. ſi aliàs occidendus eſſet, *Laym. c. 13. n. 4.*

VIII.

VIII. In civitatibus, in quibus id vitandi majoris mali cauſa permiſſum eſt, licet domum locare uſurario, (excipit tamen jus alienigenam) & meretricibus, maximè ſi alii conductores deſint: niſi tamen meretrices graviter nocerent vicinis honeſtis, vel ob ſitum anſam majorem darent peccatis, *Sanch.1 mor.c.7. Bon.l.c.*

IX Excuſantur à mortali, imò etiam veniali, ſi cauſa adſit, artifices, qui faciunt, aut vendunt res indifferentes, quibus quis benè poteſt uti, licet plurimi abutantur, v.g. aleas, fucos; gladios. Ratio, quia remotè tantum ordinantur ad peccatum, & ſimpliciter impediri non poſſunt Quòd ſi tamen abuſus eſſet contra juſtitiam, non liceret, v.g. ſi occiſuro dares gladium ob magnum pretium, quod offert: Item ſi quis ſciat hunc innocentem non pervertendum niſi per has ſuas merces: quia modicum lucrum certæ ſaluti alterius eſt poſtponendum. *Sanch l.c.*

X. Excuſantur etiam, qui ob juſtam cauſam vendunt agnum Iudæo, vel infideli uſuro ad ſacrificium. Item qui Iudæorum Synagogas, hæreticorum templa, legitimo Magiſtratu permittente; ædificant, vel reſtaurant, præſertim ſi fieret æquè ſine ipſis, *Nav.l.5. cenſ.1. de Iudæis Laym.l.3.t.3.c.13. n.4.* Venena autem vendere, niſi iis qui bene uſuri putantur, v.g. ad confectionem colorum, vel medicinam, non licet, *vid.*

*Sanch.*

*Sanch. 1. mor. c. 7.* Vnde venditio veneni, quod non ſervit niſi ad hominis occiſionem; ſimpliciter eſt mala.

XI. Chriſtiani captivi ex gravi metu, in triremibus Turcarum vel hæreticorum, licitè remigant contra Catholicos; ſarcinas, machinas, arma ad bellum neceſſaria convehunt; propugnacula ædificant, &c. Ita probabiliter. *Leſſ. Sanch. Suar. Lay. l. 2. t. 3 c. 13.* contra *Tol. & alios* qui docent, peccare mortaliter. Quòd ſi tamen eo loco res eſſet ut hæc negantes magno periculo claſſem Chriſtianam eriperent, vel victoriam conferrent, tenerentur tantum bonum vitæ ſuæ anteferre *Suar. Leſſ. Sanch. l. c.*

XII. Incolæ urbis vel provinciæ; quam Tyrannus occupavit; licitè manent inter iniquos poſſeſſores, eoſq; cogente imperio juvant excubiis, foſſione, contributione; idque ex legitimi Principis præſumpto conſenſu: ex quo etiam talia obſequia licitè promittunt cum juramento, ad majora mala ſua & legitimi Principis declinanda. *Laym. l. c. n. 5.*

XIII. Nautæ & aurigæ Catholici in Hollandia, etiam ſine gravi metu, ſi abſit prava intentio, licitè vehunt annonam ad caſtra hæreticorum, ſi adſint alii, qui *illis* ceſſantibus facerent: quia niſi id faciant, excludentur omni lucro, tanquam oſores boni publici. *v. Leſſ l. 2. c. 19. Sanch. l. 1. c. 7. Fill. t. 22 c. 5.*

LI.

# LIBER III.

## De præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

## TRACTATUS PRIMUS.

### *De Primo precepto Decalogi.*

HUjus præcepti, prout eſt affirmativum, materia propria ſunt actus virtutis Religionis. Eſt autem hæc Virtus moralis, quâ interior & exterior cultus Deo debitus exhibetur. Actus ejus internus eſt animi ſubmiſſio, quâ infinitam Dei excellentiam veneramur. Externus eſt, quo internum teſtamur, ut oratio, ſacrificium, &c. de quibus *vid. Schol. r. 2. & 3. parte.* Prout verò eſt negativum, prohibet vitia Religioni oppoſita: quæ quia opponuntur virtuti inter morales præcipuæ, ſunt peccata, poſt ea quæ contra virtutes Theologicas committuntur, graviſſima, & ex genere ſuo mortalia. Sunt autem duplicia: alia quæ opponuntur per exceſſum, ut Superſtitio cum ſuis ſpeciebus: alia per defectum, ut Irreligioſitas cum ſuis.

# CAPUT PRIMUM.

## De ſuperſtitione, & ſpeciebus ejus.

### DUBIUM I.

### Quid ſit, & quotuplex?

RESP. I. Superſtitio, eſt falſa religio, ſeu cultus vitioſus veri vel falſi Numinis. *Leſſ.* Et convenit cum definitione communi ex *S. Thoma*, quâ dicit, eſſe vitium, quod Religioni opponitur ſecundum exceſſum. Dicit, *per exceſſum:* non quod Deus nimium coli poſſit, aut majore honore quàm dignus ſit; ſed id intelligitur ſecundum circumſtantias, eò quòd exhibeat cultum, vel quem non debet, vel eo modo quo non debet, vel illi cui non debet.

Reſp. II. Superſtitio eſt duplex, alia cultûs indebiti, ſive incōgrui, quo verus Deus, ſed modo indebito colitur, tribuendo ei cultum falſum & pernicioſum, vel ſuperfluum, qui nimirum ſit contra, vel præter Eccleſiæ conſuetudinem ac præſcriptum. Alia eſt ratione rei cultæ, cùm ſcilicet cultus Deo debitus, falſo Deo, vel creaturæ defertur. Et hæc ſubdividitur in Idololatriam, Divinationem, & Vanam obſervantiam: ad quam Magia vel revocatur vel potiùs quartam ſpeciem conſtituit.

La-

*Laym. l. 4. t. 10. c. 1.* ex *S. Thoma q. 92. a. 2. Ex quibus reſolves.*

I. Superſtitionem cultûs falſi committit, 1. Qui Deo nunc offert cultum per ceremonias veteris legis, v.g. circumciſionem, immolationem agni, &c. quia ſignificant Chriſtum adhuc venturum, & nondum veniſſe. 2. Laicus, qui Deum colit tanquam publicus Miniſter Eccleſiæ, v.g. ſacrificando, abſolvendo. Quod ſemper eſſe mortale, docet *Suar. de rel l. 2. de ſuperſtit. c. 2.* 3. Is qui ſuâ auctoritate proponit aliqua facienda, tanquam ordinata ab Eccleſia ad Dei cultum. 4. Qui falſas reliquias proponit, vel miraculum factum eſſe per aliquam imaginem, vel ſe habuiſſe has vel illas revelationes fingit, ſive ad faciendum lucrum, ſive ad devotionem augendam. 5. Qui ut populum moveat, fingit miraculum aliquod, vel hiſtoriam reperiri in Scriptura Sacra, &c. Et hæc ſuperſtitio etſi ſit ex genere ſuo mortalis, quia primæ veritati injuriam irrogat, & religionem fundat in mendaciis: ſæpè tamen excuſatur ignorantiâ, vel ſimplicitate *Leſſ. lib. 1. c. 4. Sanch. 2. mor. c. 37. Navar. c 12. Laym. l. c. Bon d. 3. q. 5. p. 1.*

II. Superſtitio cultûs ſuperflui, eſt v.g. 1. Ceremonia audiendi Miſſam ante ortum ſolis, cum certo numero, ſitu, ordine cereorum; vel Sacerdotis, qui dicatur Joannes; vel qui habet ſtaturam Chriſti, &c. quia

hic cultus eſt ex ſeipſo inanis, & ad ſpiritum excitandum inutilis. 2. Iejunare die Dominico, cùm non jejunas aliis diebus. Item in Miſſa contra rubricam plures formare cruces, pluries dicere Alleluja, dicere Gloria, vel Credo contra rubricas, aliasve ceremonias demere vel addere (etſi fiant ex devotione; hæc enim corrigenda eſt,) quia ſunt præter Eccleſiæ conſuetudinem. Hæc tamen & ſimilia bonâ intentione facta, venialia tantùm ſunt ordinariè, ut docet *Tol. Leſſ. l. c. d. 1. Navar. & Laym.* quia eſt materia levis, & actio ex ſe non mala; & multa excuſat ſimplicitas. Quòd ſi tamen ex ſe mala eſſet ut ſi rem furtivam offeras, turpia verba in templo canas, ore vel organo, notabiliter laſcivam vel ad impuritatem provocantem vocem edas, eſt ſuperſtitio ferè mortalis, ut *Laym. l. c. ex comm.*

## DVBIVM II.

### *De Divinatione.*

### *Quid & quotuplex ſit?*

Reſp. I. Divinatio eſt, cùm quis opem Dæmonis tacitè vel expreſsè invocat, ut noſcat res contingentes, & liberè futuras, aliterve occultas, & naturaliter incognoſcibiles. Quæ ſi ſint tales, quas ſolus Deus ſcire poteſt, involvitur tacita Idololatria, quòd Dæmoni tribuatur cultus divinus: ſi verò ſint tales, quas Dæmon naturaliter

liter ſcire poteſt, (nam ex ſignis; aliisque modis, occultiſſima quæque cognoſcere poteſt, etiam plurimas hominum cogitationes & res futuras; ut *v. Delriol 4.c.2.q.2. Sanch. 2. mor. c. 38.*) nihilominus illicita eſt; eò quòd commercium habeatur cum Dei jurato hoſte: quod importat quandam proditionem, & apoſtaſiam à Deo; ac fortè etiam, ut vult *Suar.* contra *Valent.* ſuperſtitionem *vid. Laym. c.3. Bonac. p.3. S.Thom. 2.2. q.5 a 1.*

Reſp. II. Divinatio eſt duplex: una, in qua eſt invocatio vel pactum expreſſum cum Dæmone; & generali nomine dicitur Necromantia; ut, cùm Dæmon occulta docet per pythones, arreptitios, præſtigias, per perſonas mortuorum vel vivorum apparentium, aliave ſigna in aëre, aquâ, igne, ſpeculis. Alia eſt, in qua tantùm eſt invocatio vel pactum tacitum; ſeu interpretativum; ut cum ex lineamentis corporis, vocibus, garritu avium, & ſimilibus, quibus ſe Dæmon immiſcere ſolet, quæritur cognitio, ad quam ea ſunt improportionata. *D.Tho.q.95.* Cùm verò utriusque ſpeciei variæ rurſus ſint ſpecies, eas hîc omitto; quòd ſecundùm ſententiam communiorem, in genere moris non differant, nec ſpecialem habeant malitiam, ideoque in confeſſione non ſit opus explicare, an v. g. facta ſit divinatio ex ſpeculis, aëre, mortuo, &c. Exprimendum tamen neceſſariò eſt,

utrum invocatio ſive pactio expreſſa, an tacita intervenerit: quia ſive hæ mortaliter inter ſe ſpecie differant, ſive non, notabiliter tamen mutant judicium Confeſſarii, *vid. Lay. l. c. Sanch l. c. Leſſ. c. d. 5. Delrium l. 4. diſp. 4. c. 2 Bon. q. 5. p 4.*

Reſp. III. Divinatio quæ fit per pactum expreſſum, & quâ Dæmon expreſsè invocatur, excuſari non poteſt à mortali: eam verò, quæ fit per pactum tantùm implicitum aliquando excuſari à mortali quidam aſſerunt, videlicet tunc, cùm vel intercedit ſimplicitas, & ignorantia non craſſa, nec affectata, vel fides certa non adhibetur, ſed tantùm timor quidam aut ſuſpicio concipitur eventûs futuri. *Laym. l. 4 tr. 10. cap. 3. Sanch. Leſſ. Suar. Cajet. Baldel. tom. 2. l. 4. d. 4. num. 22. &c.* eò quòd tunc ſuperſtitioſa verè non ſit, cùm intentio non ſit talis. *vid. Suar. Leſſ. Sanch. Laym. Cajet. Navar. Sayr. Valent. & Tannerum. d 5 de rel. q 7. di. 1. num. 21. & dub. 2. num. 25. Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Expreſsè cenſetur invocare, ſeu convenire & pactum facere cum dæmone, qui vel verbis dæmonem invocat, vel ſaltem facto aliquid uſurpat, per quod ſcit aut putat dæmonem cooperari

II. Is verò tacitè paciſcitur, qui vanis & naturaliter improportionatis utitur ad aliquid cognoſcendum, vel efficiendum. Neque requiritur, ut dæmon aliquando

pactus

pactus ſit, ſe ad talis vani medii adhibitionem concurſurum: eo enim ipſo, quo quis vanitatibus iis utitur, dæmon ſe immiſcet, licet præter intentionem utentis ſit, eum invocare, ut docet *Suar. Leſſ. & Sanch. ll.cc.*

III. Non excuſatur à peccato, qui temporalibus rebus, de quibus conſtat eſſe naturaliter improportionatas, proteſtatur ſe nullum cum dæmone commercium intendere: quia reipsâ facit contra ſuam proteſtationem. Cùm enim nec Deus, nec Angeli boni talibus ſe miſceant, Dæmon implicitè iis invocatur, uti præter citatos docet *Laym. & Bon ll.cc.*

IV. Neque is excuſatur, qui talia media utilia credit propter experientias: quia has Dęmon procurat, ut homines paulatim illaqueet, & ad ſimilia uſurpanda inducat. *vid. Sanch. 2. mor. c. 38*

V Si quis ab aſtris, ſomniis ſimilibusve ita dependeat, ut omnes pænè actiones ſuas & vitam juxta ea regulare velit, eum mortaliter peccare, docet *Leſſ. Suar. Sanch. loc. cit.*

VI. Ex talium obſervatione ſemel atque iterum aliquid omittere, ad quod alioqui ſub mortali non teneris, veniale tantùm eſſe cenſet *Cajet. & Armilla V. Somnium*, uti & ſubinde timere leviter ne ita ſit, aut eveniat quod portendunt, ut notat *Suar. ſupra l. c.*

VII. Communiter & ut plurimum, in

ſimilibus, in quibus tacitum tantùm eſt pactum, venialiter tantùm peccari, docent conſequenter Doctores ſuprà citati, & mox citandi: quia communiter ferè aliquid iſtorum intervenit, quæ à mortali excuſare dicunt; ut v. g. quòd fides integra non adhibeatur. *Sanch loc. cit. n. 23. Cajet. in ſumma Armilla, &c.* Rectè tamen notat *Delrio.* eſſe ſemper rem valdè periculoſam, juxta illa ſuas actiones dirigere, etiam non credendo *vid Sanch loc. cit.*

VIII. Licita eſt 1. Phyſiognomia, quæ ex vultu, diſpoſitione; & habitudine corporis & membrorum; 2. Chiromantia, ſi ex lineis, & partibus manuum, conſideret temperiem corporis, imò etiam animi propenſiones & affectus probabiliter conjectet. 3. Item divinatio, quæ ex ſomniis conjectat hominis complexionem, & hinc affectiones animi diurnas. 4. Item illa, quâ ex avium, piſcium, aliorumve animalum voce, motu, aliisve actionibus, naturales aliqui effectus pronunciantur, futuri ut plurimum, v. g. ſerenitas, pluvia, &c. 5. Aſtrologia naturalis, quæ effectus corporeos & naturales; ut ventos, eclipſin, fertilitatem, ſalubritatem; morbos, & ſimilia prædicit, quæ ad medicinam, vel agriculturam conducunt: imò etiam, cùm ex puncto nativitatis, ſive horoſcopo, probabiliter prædicit complexionem corporis, & affectiones animi. Quia hæ divinatio-

nationes omnes naturales ſunt, & mediis proportionatis utuntur *Leſſ.l.2.c.43 d.7.*

IX. Illicitæ verò ſunt omnes prædictæ divinationes; ſi ex iis aliquid noſci, aut pronunciari intendatur circa ea, ad quæ proportionata non ſunt; ut circa affectus contingentes & liberos; aut quæ à Deo pendent, ut circa ſtatum animæ, dona gratiæ, divitias, honores, fortunam, nuptias, ſtatum vitæ, & ſimilia, quorum electio voluntaria eſt, & à liberâ hominum voluntate pendet. Item que rebus occultis, ut furto, theſauro abſcondito. *v. Leſſ. l c. Bon. d.3 q 5. p.3 n.11. Suar Sanch. l. c. Bon. n. 11.*

X. Peccant, qui Ægyptios de fortuna conſulunt; & quidem, ſi fiat cum firma fide, vel ſcandalo, &c. mortaliter: ſi verò cauſâ curioſitatis vel riſûs, ut fit communiter, venialiter tantùm. *Fill. Sanch.*

XI. Superſtitioſa eſt divinatio, quæ fit per ſortes divinatorias, ad futurum vel occultum aliquid cognoſcendum, quaſi ſortibus vis aliqua divina inſit; ut ſi quis v. g. ex taxillorum projectione & diſpoſitione divinet, quis ſit obtenturus victoriam, beneficium, &c. Idem ferè eſt de ſortibus conſultoriis, quibus inquiritur, quid in hac vel illa re ſit agendum. Dixi *ferè:* quia aliquando hæ licitæ ſunt, quando cauſæ neceſſitas & honeſtas exigit, aptiorque modus dubiũ vincendi non apparet dummodò fiant præmiſsâ oratione, cum debitâ reverentiâ, &

indi-

indicium non exſpectetur niſi à ſolo Deo? ut v. g. ſi quis hærens in bivio aliter quoad viam ſe determinare non poſſit, vel ſi divino inſtinctu aut juſſu fiant, ut 1. Reg. 10. in electione Saulis contigit *Fill. Sanch. Bon. l. c.*

XII. Sortes diviſoriæ ſine ſuperſtitione, & plerumque licitè fieri poſſunt, ſive ad honeſtum ludum, ſive ad hæreditatis diviſionem, ſive ad litis compoſitionem, dummodo litigantes, qui æquale jus habent, conſentiant: quia nihil aliud continent, quam contractum inter eos qui ad aliquam rem jus habent, ut illius ſit, cui ſors obtigerit. Sic etiam ſi plures mortem meriti ſint, nec expediat omnes puniri, ſorte definiri poteſt, quis ex iis ſit occidendus. Dixi *plerumque*: tum quia in electionibus Eccleſiaſticis ſunt illicitæ, ut *Laym. l. 3. t. 4. & Bon.* tum quia officia ſæcularis, non ſorte, ſed ſecundùm perſonarum aptitudinem ſunt dividenda, etſi inter plures æquè aptos & dignos ſorte agi poſſit *v. Leſſ. cap. 43.*

XIII. Poteſt excuſari à ſuperſtitione, qui modo illicito futura ſe velle divinare oſtendit loci causâ. Ratio, quia non eſt actus ſuperſtitioſus, nec affectatio cognitionis Deo propriæ, ſed tantùm vanitas aliqua. *Suar. Sanch. Regin. l. 17. n. 170.*

## DVBIVM III.

### *Quid, & quotuplex ſit Idololatria?*

Reſp. I. Ea eſt, quando tribuitur honor crea-

creaturæ ſicut Deo. *D.Thom. q.49. art.1.* Id verò fit, ut docet *Leſſ.l.2.c.43.* non tantùm ſacrificio, ſed etiam quovis ſigno honoris, quo quis creaturæ tanquam DEO ſe ſubmittere intendit, *v.g.* genuflexione, ſuffitu, detectione capitis ad ſtatuam Jovis.

Reſp. II. Idololatria ex duplex: alia Materialis, ſive ſimulata, ut cùm quis ſine interno affectu, ex metu mortis, cultum idolo exhibet. Alia Formalis, ac propria: eaque vel perfecta, ut cùm quis adorat idolum, quod ex infidelitate putat eſſe Deum, vel imperfecta, cùm quis vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid à Dæmone aliave creatura obtinendi, ipſi quaſi Deo cultum defert. *Laym l.c. ex S. Aug. & S.Thom. Vnde reſolves.*

I. Idololatria aliquando conjungitur cum infidelitate vel hæreſi, cùm ſcilicet creatura adorata in intellectu habetur pro Deo, aliquando non

II. Idololatria, etiam materialis & ficta, eſt grave & mortale peccatum: quia eſt ſaltem mendacium pernicioſum, & contra religionem: ſæpè etiam contra confeſſionem fidei externam. *Sanch.l.1.c.37.n.21. Azor.1.p.l.9.c.11.*

III. Idololatria imperfecta, ob malitiam voluntatis, eſt peccatum gravius, quàm perfecta. *v.Lay.l.4.t.10.c.2.Sanch.l.5.*

## *D V B I V M IV.*

### *Quid, & quotuplex ſit vana obſervantia, & unde colligatur?*

Reſp. I. Ea eſt ſuperſtitio quâ medio aliquo improportionato & à Deo non inſtituto, procuratur aliquis effectus v. g. ſanitas, ſcientia, &c. *S.Thom 2.2 q 96.a.1. Bonac.& alii* Differt autem à divinatione, quòd hæc tantùm ordinetur ad occultorum cognitionem: illa verò ad effectum externum. Convenit cum eâdem, quod utraque nitatur pacto Dæmonis, eique tribuat perfectionem propriam Dei. Vnde quæ de divinatione dicta ſunt, proportionaliter huic accommodari debent.

Reſp. II. Dividitur 1. ſicut divinatio, in eam, quæ ex pacto expreſſo cum Dæmone; & in eam quæ ex implicito pacto procedit. 2. Dividitur communiter in quatuor ſpecies. *Prima*, dicitur Ars notoria, quæ inſpectione certarum figurarũ, vel certo aliquo jejunio, oratione, &c. utitur ad ſcientiam, repentè ac ſine labore acquirendam, ut faciunt Anabaptiſtæ *Secunda*, dicitur Magia, (quod nomen alioqui generale eſt) quæ verſatur circa corpora variè immutanda, alioſque effectus miros. *Tertia*, eſt Obſervatio eventuum, quâ ex conſideratione alicujus eventûs conjicitur, quid ſit futurum: ut v. g. ſi ex eo, quòd caſu occurrat vulpes,

canis,

canis, aut cadaver, certa imminere credat, & indè actiones ſuas moderetur. *Quarta*, dicitùr Obſervatio ſanitatum, cùm adhibentur quædam ſigna, orationes, certus numerus crucium, ſacra verba, &c. velut neceſſaria, & efficacia ad pellendos morbos. Idem eſt de geſtatione reliquiarum cum vana circumſtantia, v.g. in tali capſa, tot diebus, cum tali herba, &c. *Sanch.c.40.n.11. Fill.t.14.c.6.n.257.*

Reſp. III. Vana obſervantia, ſicut divinatio, eſt peccatum mortale ex genere ſuo. Ratio, tum quia tribuit honorem divinum Creaturæ, exſpectando ab ea, quod à ſolo Deo exſpectari debet: tum quia nititur pacto cum Dæmone, *Leſſ. Bonac.q.5 p.4. & alii.* Nec poteſt excuſari à mortali ex parvitate materiæ: quia ſimpliciter, & in omni materia uſurpatur cognitio, aut virtus DEI propria. Aliunde tamen fieri poſſe, ut non ſit mortale, docent *Autt. ſuprà citt. dub. 2. reſp.3.* 1. ratione ignorantiæ, ſi pactum ſit implicitum tantùm. 2. Si non adhibeatur fides licèt timeatur ita eſſe, vel futurum, *v. dicta de divinatione dub.2. reſp.3. caſu.7. & Leſſ. dub.8.n.53.& 66.*

Reſp. IV. Vana obſervantia cognoſci poteſt. 1. Ex inſufficientia cauſæ adhibitæ ad effectum; ſi nimirum nec habeat naturalem virtutem, nec de ſupernaturali legitimè cõſtet. 2. Ex adjunctione falſæ, vel vanæ circumſtantiæ, ut v.g. ſi flagellatio fieri debeat

certâ

certa horâ, numero, manu, flagro ſerico: ſi nomina adhibeantur ignota, vel characteres peregrini, verba falſa, vel apocrypha, v. g. Chriſtum habuiſſe febres, vel ſpaſmum, &c. Item ſi ponatur vis in modo ſcribendi, v. g. Evangelium S. Joannis à virgine, oriente ſole, &c. 3. Si effectus ſtatim evaneſcat, &c. *Delrio l.2.q.5. Sanch.c.40. n.43. Ex dictis reſolves.*

I. Superſtitioſum eſt 1. Sumere aliquam potionem vel bolum, vel quidvis aliud uſurpare, ad ſcientiam aliquam ſubitò acquirendam. 2. Geſtare amuleta, ligaturas, & involucra falſis characteribus conſignata contra vulnera, vel ſubitam mortem, ne poſſint lædi, vel ne ſanguis effluat, vel ad conciliandam inviſibilitatem, impenetrabilitatem, amorem, fortunam, nocumenta & maleficia. 3. Ex caſu fortuito conjicere de eventu; v. g. ſibi aliquid boni vel mali eventurum; ut ſi mane egrediens pedem offendat, ideoque domum regrediatur, timens aliquid infauſti. 4. Dies aliquos habere tanquam fauſtos, alios verò infauſtos, ideoque negotium omittere, v. g. die Veneris nolle ungues præſcindere. 5. Fœminarum carminatricum benedictiones & preces ad morbum depellendum adhibere. 6. Projicere ſtatuam alicujus Sancti in flumen ut pluat. 7. Si putentur Miſſæ non prodeſſe defunctis, niſi legantur ſeptem, cum ſeptem certi colo-

ris candelis,& ſeptem eleemoſynis. 8 Si unguento armario, quo gladius inungitur, abſens curetur. 9. Si certo feſto, v.g. S. Joannis certa orentur, vel feſto S. Matthiæ hederæ folia aquis imponantur, ut cognoſcatur cui debeant nubere. 10. Si quibuſdam precibus, imaginibus, aut characteribus, aut crucibus tribuatur certa & infallibilis vis, v g. evadendi ab hoſte, expellendi morbos, non moriendi ſine prævià confeſſione, non incidendi in infortunium &c. Aliud tamen eſt, ea per orationes petere ac ſperare. *Delrio l.3.p.2.q.4.ſ 7. Suar. c.15. Leſſ.c.4.d.3.Sanch.n.34.& 38. Fill.n.150.*

II. Superſtitioſum non eſt, 1. Obſervare lunam, aut tempora aptiora colligendis herbis, (v.g. dies S Joannis Baptiſtæ) purgandis corporibus, cędendis arboribus, &c. 2. Verba Sacræ Scripturæ, vel reliquias geſtare ad Dei tantùm honorem, & ſine dictis vanitatibus. 3. Circa templum alicujus certi Sancti ter jumentum circumducere, die alicujus certi Sancti equis venam ſecare, &c. ſi ſcilicet hæc fiant, ut major devotio excitetur, & effectus Sanctorum meritis aſcribatur. Aliud tamen eſſet, ſi putarentur tales circumſtantiæ infallibiles, aut planè neceſſariæ, aut per ſe efficaces. *vid. Navar. in man. cap.* 11. Addit *Laym. ex Cajet.* ſi homines rudes, bonâ fide & ex devotione aliquem ritum ab Eccleſia non receptum obſervent, aliquando in ſua ſimplicitate relin-

relinquendos, cùm difficulter abducantur ab eo, quod bonâ fide à ſuis Majoribus acceperunt. 4 Nec damnandæ quædam devotiones, quas vocant Novendiales, (v. g. novem, vel ad exemplum S. Gregorii; triginta, vel alium certum numerum Sacrorum celebrare, cum certo numero, & magnitudine candelarum, & ſimilia) ſi fiant in memoriam alicujus myſterii, v.g. novem menſium, quibus Chriſtus fuit in utero, vel quinque vulnerum, &c. Eſſet tamen ſuperſtitioſum, credere eas preces non prodeſſe in majore vel minore numero. 5. Multi excuſant etiam eos, qui ſanant morſus à rabido cane, quòd putent illos ad hoc habere gratiam gratis datam: & ſic tenet *Navar. in man. c. 11. v. Sanch. Laym. Bon. ll. cc.*

II. Non eſt illicitum uti virtute rei naturalis, quæ per ſuperſtitionem cognita eſt, modò ejus obſervatio aut operatio non pendeat ab ope Dæmonis. Ratio eſt, quia licèt illa cognitio malè parta ſit, peccatum tamen tranſiit: neque virtus naturalis ex eo quicquam mali contraxit. *v. Sanch. 2. moral. c. 38. Bon. q. 5. p. 4. Lay. l. 4. t. 10. c. 4.*

## DVBIVM V.

### *Quid ſit Maleficium, & quomodo poſſit tolli?*

Reſp. I. Maleficium, eſt vis nocendi aliis, ex pacto & cooperatione Dæmonis

Dif-

Differt à Magia, quòd hæc intendat facere mira; illud autem dirigatur ad nocendum. *Tol. l.4.c.10. Fill.24.c.8.q.1.*

Reſp. I. Maleficium aliud dicitur Amatorium ſeu philtrum, cujus uſus eſt ad carnalem amorem vel odium excitandum, Dæmone hominis phantaſiam commovente, nihil tamen agente in voluntatem. Unde patet, ſi maleficio ſic infecti labantur, eos verè peccare, quia libertas non aufertur. Aliud dicitur Veneficium quo alicui perſonæ, vel ejus bonis damnum infertur. *Fill. c.n.183. Azor. tom.1.l.9.c.26.*

Reſp. III. Contra maleficia uti licet 1. Remediis petitis ex medicina. 2. Exorciſmis, & Sacramentis Eccleſiæ, peregrinationibus, invocationibus Sanctorum, &c. 3. Deſtructione ſignorum per quæ Dæmon nocet, abſque alio tamen maleficio *Navar & communiter alii.* 4. Si maleficus licito modo poteſt maleficium tollere, licet eum ad id accerſere, rogare, imò etiam pecuniâ inducere, vel verberibus, aut tormentis cogere, (non tamen interficere ſi nolit) *Lugo Dia. S.1.7.R.53.* idque etiamſi conſtet eum id acturum per novum maleficium: ſicuti ex cauſa licet ab uſurario petere mutuum ad uſuram. Ratio, quia cùm habeam jus petendi quod ab illo rectè præſtari poteſt, & eſt indifferens, imputabitur illius malitiæ, ſi id male faciat. *vid. Sanch. lib.7. de mat. d. 13 n.11. Fill. n.192. Leſſ. lib.2. cap.44. d.C.* con-

tra *Delrio.* 5. Licet etiam contrarium ſignum poſitivum apponere, ex ſe tamen honeſtum: v. g. ſi Dæmon eſſet pactus cum malefico, ſe tam diu nociturum, quamdiu maleficiatus ſe cruce non ſignaret, aut lavaret corpus (nam plerumque fit cum tali aliqua conditione, v.g. ut tamdiu duret, quamdiu manet aliqua ligatura, aut res aliqua certo loco defoſſa) licebit illi ſe ſignare, lavare, &c. *Suar. Leſſ lib.2.c.44 n.45.* Ratio eſt, quia non eſt intentio poſitivè recuperandi ſanitatem eo medio, ſed tantùm tollendi ſignum, & diſſolvēdi pactum cum Dæmone. Unde ulterius patet, licere repercutere ſagam quæ te tetegit: eâ enim repercuſsâ ſolet noxa ceſſare, ut habet *Leſſ. loc. cit.* & *Sanch. lib.7. de Matrim. di.95. & 96.* 6. Si maleficus non poteſt tollere maleficium, niſi per novum, non licet eum ad id inducere; quia id eſſet inducere ad peccatum, & actui intrinſecè malo cooperari. *Suar. Sanch. Leſſ. &c. ll.cc* 7. Si dubitetur an poſſit ſine maleficio novo tollere, non licet ab eo petere, ut habet *Laym. lib.4 tr.10 cap.4. num.9.* ex *Sanch.* & *Suar.* quia eſt periculum peccandi. Faciliùs autem præſumi poteſt eum qui ſigna poſuit, poſſe ea ſine novo maleficio deſtruere quam eum qui non poſuit. Unde ſi hic ſuam operam offerat, priùs erit examinandus de modo ſolvendi, *v. Laym. hic, Bon. d.3 q.5. p.5.*

*Quæres.* Quomodo Confeſſario agendu

dum cum Divinatoribus , Magis , &c.

Reſp. I. Examinandi ſunt, præterquam de variis ſuperſtitionibus 1. Quo fine tali ſuperſtitioni ſe addixerint, v.g. an ratione vehementis paſſionis, triſtitiæ, vindictæ, avaritiæ, aut ſanctitatis nomen concilian-di quæ eſſet ſacrilega hypocryſis. 2. De apoſtaſia, idololatria, & hæreſi: abnegant enim Chriſtum & Deum, renunciant Sacramentis, habent Dæmonem pro Deo, vel Sancto; nec damnatum putant, aut miſerum, & conſequenter illius aſſeclas non eſſe damnandos. 3. De blaſphemiis in Deum & Sanctos; de ſacrilegiis: abutuntur enim rebus ſacris, ut aqua benedicta, Euchariſtia &c. 4. De luxuria, commixtione cum Dæmone. 5. De damnis proximo illatis. *Suar Sanch. Fill. Bon. loc. c.*

Reſp. II. Monendi ſunt, eos teneri 1 Pactum expreſſum, ſi quod habent cum Dæmone, aut commercium abjurare & diſſolvere. 2. Libros ſuos, ſchedas, ligaturas, aliaque inſtrumenta artis comburere. 3. Comburere chirographum ſi habent: ſi verò ſolus Dæmon id habeat, non neceſſariò cogendus eſt ut reddat: quia pactum ſufficienter diſſolvitur per pœnitentiam. 4. Damna illata reſarcire: ad quod proinde etiam tenetur Fiſcus, (ubi veneficiorum bona confiſcantur) uti & hæredes, ſi ad eos bona deveniant. *Laym. l. c. Suar. to. 1. de rel. l. 2. c. 17. Sanch. l. c. c. 40. Fil. &c.*

Reſp. II. A Parochis moneri. & à Confeſſariis examinari circa hoc præceptum potiſſimum debent. 1. Opiliones, qui variis dediti eſſe ſolent obſervationibus, ut gregem ſuum à lupis, vel ſcabie, vel aliis incommodis tueantur. 2. Fabri ferrarii, qui circa equos ſanandos utuntur verbis vel ex pſalmis; vel ex oratione Dominica deſumptis. 3. Ruſtici, qui ad ſananda pecora inanibus & ſuperſtitioſis obſervationibus utuntur, vel recurrunt ad peritos talium artium. 4. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu, vel ex matrice, vanas & ſuperſtitioſas adhibent orationes. 5. Milites, qui deferunt ſecum ſacra nomina, vel orationes, ad certitudinem, quòd in bello vel duello non ſint vulnerandi, nunquam aqua, igne, vel ſubita morte perituri.

## CAPUT II.

### *De Irreligioſitate, ejuſque ſpeciebus.*

IRreligio, quæ religioni opponitur per defectum, vel tendit directè ad irreverentiam Dei, & eſt Tentatio Dei, aut Perjurium; vel tantum tendit ad irreverentiam rerum ſacrarum, & eſt Sacrilegium; aut Simonia. De Perjurio, in ſecundo præcepto: de reliquis hîc.

### *DUBIUM I.*

### *Quid ſit tentatio Dei?*

Reſp. Tentatio Dei, eſt dictum vel factũ qui

quo quis explorat num Deus ſit potens, ſapiens, miſericors, aut aliquam aliam perfectionem habeat. *S. Th. 2. 2. q. 97. a. 1. Sanch. &c.* Ea eſt duplex, ſcilicet vel formalis: quando quis expreſsè dubitans de aliqua Dei perfectione, eam experiri cupit; ut ſi quis petat miraculum, quo patefiat fidem Catholicam eſſe veram; vel det ſe præcipitem ex turri, ut experiatur an Deus ſit miſericors, eum eripiendo à læſione: vel eſt Implicita & Interpretativa, quando quis etſi expreſsè non intendat Deum tentare, id tamen petit vel agit, quod ſuapte natura eo referri videtur; ut ſi quis ſe committat periculo, à quo vel nullo modo; vel vix poſſit eripi niſi miraculosè, vel ſi media naturalia omittat ſperans à ſolo Deo effectum, v. g. in morbo periculoſo reſpuens medicinam, petensq; ac ſperans à Deo temerè ſanitatē, *Navar. c. 11. Leſſ. n. 4.* Item ſi ſine neceſſitate & cauſa, rudis abſque præparatione velit concionari, ſperans à Deo ſibi ſuggerendos conceptus. *Suar, Sanch. Leſſ. Lay. l. 4 t* 10. *c. 5.* *Unde reſolves.*

I. Tentatio Dei Formalis eſt peccatum ex genere ſuo mortale, in quacunq; etiam materia. Ratio quia includit dubitationem de perfectionibus Dei quæ in gravem Dei contemptum redundat, vel magnam irreverentiam, curioſiùs agēdo cum Deo quaſi cum ludiore. *Leſſ. l. 2 ca. 45 d. 1. Sanch l. 1. ca. 34. Suar. & cæteri commun.*

II. Interpretativa tentatio cui dubitatio illa deeſt, plerumque eſt tantùm peccatum veniale, ob imperfectionem actus, ignorantiam inconſiderationem, vel parvitatem periculi. Imò ſæpè nullum eſt peccatum, quando ſcilicet juſta cauſa ſubeſt, v.g. Dei inſtinctus, neceſſitas, vel pia utilitas. *Sayr.Tol Cajet.S.Thom.2.2.q.9.*

III. Si quis in puteum ſe conjiciat, ad declarandam Dei erga ſe providentiam, aut ſupra prunâs ambulet, ad innocentiam oſtendendam, eſt interpretativa tentatio Dei. Uti etiam ſunt eæ probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam ferventem vel frigidam, &c. de quibus *v Binsfeld & Delrio l.4.diſq.* Licet enim Deus aliquando tales purgationes miraculosè probarit, id contigit, vel quia Deo inſpirante factæ ſunt, vel quia innocentes ad eas compulſi, ſunt liberati, *Bon.d.I.q.9.p.1.*

## DUBIUM II.

### *Quid, & quotuplex ſit Sacrilegium?*

Reſp. Sacrilegium, eſt violatio rei ſacræ, hoc eſt dicatæ cultui divino: & peccatum mortale ex genere ſuo, ſi opus ſpecialiter repugnet cum rei ſanctitate; non verò, ſi generaliter tantùm repugnet; quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant ſanctitati, v.g. templi ita ut ibi cum veniali peccato committantur. Eſt autem Sacrilegium triplex, Perſonale, quo perſo-

ia;Locale,quo locus;& Reale,quo res aliæ violantur. *S. Tho.2.2.q.99.a.3. & cæteri Theologi.* *Unde reſolves.*

I. Perſonale ſacrilegium eſt percuſſio Clerici,pertractio ejusdem ad judicium ſæculare; item luxurioſa violatio perſonæ Deo per votum caſtitatis ſacratæ, de quâ *v. infrà t.4.c.2.de 6 præc dub.2.*

II. Locale ſacrilegium eſt omnis actus, quo Eccleſia polluitur,ut eſt v. g. occiſio hominis, effuſio humani ſanguinis, vel ſeminis,illicita & notoria; ſepultura excommunicati, vel non baptizati: item ſi actus quidam profani fiant in Eccleſia, & repugnantes ejus immunitati, ut ſi negotiationes,illiciti côcubitus,& ſpurcities,ſeditiones,concilia ſæcularia, ſtabulationes equorum, incendia, effractiones, ſpoliationes. Item ſi materia rei ſacræ, vel Eccleſiæ directè ad profanos uſus convertatur: ſi reus ex Eccleſia velut aſylo extrahatur,(niſi tamen ſit latro publicus, vel nocturnus populator agrorum, vel enorme maleficium fiduciâ aſyli iſtic commiſerit.)denique,ſi furto auferantur res Eccleſiæ,aut ibi depoſitæ. *Lay. c.7.Bon q.6.* Si verò res ablata fuerit per accidens tantùm in Eccleſia,v.g crumena vici divitis, probabiliter non committi ſacrilegium, docet *Dian.p.1.t.7.R.27.* ex *Fagund. & ſex aliis*, contra *Suar. Lay. &c.*

III. Reale ſacrilegium eſt indigna tractatio & adminiſtratio Sacramentorum

ut ſi miniſtrentur , vel ſuſcipiantur cum peccato mortali. Item profanatio vaſorum & inſtrumentorum ſacrorum, v. g. ſi quis calice utatur in convivio; ornamenta altarium vel Sacerdotum ad uſus profanos applicet: intellige de iis, quæ conſecrari, vel ſaltem benedici ſolent: nam ad nuptias, vel communem uſum adhibere tapetes, candelabra, pelvim, imò & manutergium, & cæterà quæ mediatè ſerviunt miniſterio ſacro, non eſſe peccatum docet *Tambur expedit. ſacrif. l.1.c.2.* niſi fiat ex aliquo contemptu ſaltem implicito, ut ſi ſemper & indifferenter ſic utaris ſupradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aquâ incenſo, & ſimilibus benedictis; quòd in modicis iſtis benedictionibus non agatur cum tanto rigore ab Eccleſia, ut patet in pane, ligno carbonibus, &c. benedictis *v.l.c.* §.*3.* Item, violatio, vel indigna tractatio ſacrarum imaginum & reliquiarum. Item abuſus Scripturæ ſacræ, v,g. ad ſtabiliendas hæreſes, vel res turpes. Item raptura bonorum Eccleſiæ, ſuppreſſio piorum legatorum, vel jurium Eccleſiæ fraudatio, &c. *v. Fill. tr. 24. c. 9. Regin. lib. 19. n. 57. Suar.*

IV. Peccatur etiam Sacrilegio, peccato omiſſionis, v.g. ſi, quæ ad ſacrificium ſpectant, ut corporalia & ſimilia, ſint valdè immunda. *Bon. de Euch.*

V. In confeſſione exprimenda eſt ſpecies & materia ſacrilegii. Ratio prioris, quia ſæ-

pe

pè diverſam malitiam habet; v.g. percuſſio Sacerdotis, & fornicatio cum eodem. Ratio poſterioris, quia etiam materia aliquãdo auget & addit malitiam: v.g. ſi ſit contra Euchariſtiam, addit ſecundum *Gordonum*, communi violationi rei ſacræ, aliud peccatum contra latriam. Attingere autem nudâ manu calices, patenas, aras, agnos cereos, &c. chriſmate delibuta, non licet fœminis & laicis. Citra contemptum tamen non eſt mortale, ſi vacua ſint; & ſi cauſa ſubſit, nec veniale *Suar. Tambur.l.c.* §.1. ſine cauſa autem, veniale eſſe docet *Suar. Con. &c. communiter:* licet *Tamb. l. c. ex Sa &c.* contrarium cenſeat probabile: uti & ſi corporalia vel purificatoria lavẽtur ab iisdem. v.§.2. Certa autem, quæ Euchariſtiam immediatè non contingunt, nec chriſmate unguntur, ut mappas, veſtes Sacerdotales, immediatè contingere omnibus licet. *Suar. Laym. Tamb.l c.* ubi ex *Palao &c.* Idem concedit de reliquiis: ſicut etiam, ut easdẽ thecis incluſas penes ſe habeant, vel laici in publicis proceſſionibus geſtẽt. Idem docet cum *Laym.* de pixide ſive ciborio, & lunulâ benedictis, quando ſacram Euchariſtiam nondum continuerunt. Item de corporalibus, pallis & purificatoriis, quando poſt ſacrum uſum lota ſunt, ex *Laym. & Bon.* imò etiam ante lotionem. *Laym, Tamb, l, c.*

# DVBIVM III.

## De Simonia.

## ARTICVLVS I.

### Quid ſit, & quotuplex?

RESP. Simonia, eſt ſtudioſa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum. *D.Thom. 2.2. q.100.a.1. Lay. l.1.tr.10.c.8. &c.* Dicitur 1. *Voluntas emendi &c.* quibus verbis intelligitur quivis contractus oneroſus, ſive venditionis, ſive locationis, ſive permutationis, aut renunciationis: quia ſimonia non conſiſtit ſine pactione aliqua tacita, vel expreſſa, & obligatione ex pacto. Quod addo, quia obligatio naturalis quæcunque, ut gratitudinis, ſive antidoralis, non ſufficit; v.g. quando quis ſperat vel intendit tantùm, non tamen obligat, *Sa.V.Simonia.* Ratio, quia non facit contractum. *vid. Bonac. de Simon. d.1.q.6.p.1. Leſſ. lib.2.cap.35.di.20.* Dicitur 2. *pretio temporali,* ſive illud ſit muneris, ſive linguæ, ut eſt laus vituperium, patrocinium, ſive obſequii, & famulatûs. Dicitur 3. *ſpirituale.* quo nomine intelligitur res ſupernaturalis ad ſalutem ordinata, ſive ſit formaliter talis, ut gratiâ, & dona Spiritûs Sancti; ſive cauſaliter, ut ſunt Sacramenta, concio, preces, & Sacramentalia; ſive ſit effectus & uſus poteſta-

teſtatis ſupernaturalis, ut eſt conſecratio, abſolutio, diſpenſatio, benedictio, excommunicatio, electio, præſentatio, confirmatio, collatio beneficii aliique actus jurisdictionis Eccleſiaſticæ. Dicitur 4. *ſpirituali annexum*, ad comprehendendum ea, quæ non ſunt per ſe ſpiritualia, ſed ad ea ordinantur, iisque ſunt annexa; ſive antecedenter, ut jus patronatus reſpectu beneficii; vaſa, & veſtes ſacræ reſpectu Sacramentorum: ſive concomitanter, ut labor in adminiſtratione Sacramentorum, juxta ſenſum infra dicendum: ſive conſequenter, ut reditus beneficiorum, qui dantur propter officium ſpirituale. Unde patet, malitiam ſimoniæ conſiſtere in irreverentia quæ committitur, dum res ſpirituales inſtar temporalium pretio æſtimantur, & contractibus ſubjiciuntur, atque eſſe peccatum mortale ex genere ſuo, nec veniale fieri poſſe ex materiæ levitate, quia nullum donum gratiæ, licèt parvum, poteſt vendi ſine gravi irreverentia, tum ipſiusmet doni, tum etiam Dei. Poteſt tamen eſſe veniale ob actus imperfectionem & ignorantiam *Suar. to. 3. de rel. l. 4. c. 36. Azo. Fill. Lay. l. c. Leſſ. l. 2. c. 35. d. 2.*

Reſp. II. Simonia eſt triplex: *Prima*, dicitur Mentalis, cùm exteriùs vel nihil datur temporale, & dicitur Purè mentalis, vel cùm aliquid datur, & dicitur Mixtè mentalis, cum intentione obligandi ad reddendum ſpirituale, ſine ullo pacto externo.

*Secun-*

## DVBIVM III.

### De Simonia.

## ARTICVLVS I.

### Quid ſit, & quotuplex?

RESp. Simonia, eſt ſtudioſa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum. *D. Thom. 2. 2. q. 100. a. 1. Lay. l. 1. tr. 10. c. 8. &c.* Dicitur 1. *Voluntas emendi &c.* quibus verbis intelligitur quivis contractus oneroſus, ſive venditionis, ſive locationis, ſive permutationis, aut renunciationis: quia ſimonia non conſiſtit ſine pactione aliqua tacita, vel expreſſa, & obligatione ex pacto. Quod addo, quia obligatio naturalis quæcunque, ut gratitudinis, ſive antidoralis, non ſufficit; v. g. quando quis ſperat vel intendit tantùm, non tamen obligat, *Sa. V. Simonia.* Ratio, quia non facit contractum. *vid. Bonac. de Simon. d. 1. q. 6. p. 1. Leſſ. lib. 2. cap. 35. di. 20.* Dicitur 2. *pretio temporali,* ſive illud ſit muneris, ſive linguæ, ut eſt laus vituperium, patrocinium, ſive obſequii, & famulatûs. Dicitur 3. *ſpirituale* quo nomine intelligitur res ſupernaturalis ad ſalutem ordinata, ſive ſit formaliter talis, ut gratiâ, & dona Spiritûs Sancti; ſive cauſaliter, ut ſunt Sacramenta, concio, preces, & Sacramentalia; ſive ſit effectus & uſus poteſta-

teſtatis ſupernaturalis, ut eſt conſecratio, abſolutio, diſpenſatio, benedictio, excommunicatio, electio, præſentatio, confirmatio, collatio beneficii aliique actus juriſdictionis Eccleſiaſticæ. Dicitur 4. *ſpirituali annexum*, ad comprehendendum ea, quæ non ſunt per ſe ſpiritualia, ſed ad ea ordinantur, iiſque ſunt annexa; ſive antecedenter, ut jus patronatus reſpectu beneficii; vaſa, & veſtes ſacræ reſpectu Sacramentorum: ſive concomitanter, ut labor in adminiſtratione Sacramentorum, juxta ſenſum infra dicendum: ſive conſequenter, ut reditus beneficiorum, qui dantur propter officium ſpirituale. Unde patet, malitiam ſimoniæ conſiſtere in irreverentia, quæ committitur, dum res ſpirituales inſtar temporalium pretio æſtimantur, & contractibus ſubjiciuntur, atque eſſe peccatum mortale ex genere ſuo, nec veniale fieri poſſe ex materiæ levitate, quia nullum donum gratiæ, licèt parvum, poteſt vendi ſine gravi irreverentia, tum ipſiuſmet doni, tum etiam Dei. Poteſt tamen eſſe veniale ob actus imperfectionem & ignorantiam *Suar. to. 3. de rel. l. 4. c. 36. Azo. Fill. Lay. l. c. Leſſ. l. 2. c. 35. d. 2.*

Reſp. II. Simonia eſt triplex: *Prima*, dicitur Mentalis, cùm exteriùs vel nihil datur temporale, & dicitur Purè mentalis, vel cùm aliquid datur, & dicitur Mixtè mentalis, cum intentione obligandi ad reddendum ſpirituale, ſine ullo pacto externo.

*Secun-*

Digitized by Google

*Secunda*, dicitur Conventionalis, quæ ad ipſum pactum exterius procedit ſine reali executione; diciturq; Pura, ſi ſiſtat in mutua conventione: Mixta autem, ſi de reali & conventionali aliquid participet, ut v.g. ſi ex altera tantùm parte realiter compleatur. Atque huc reducitur Simonia Confidentiæ, cùm quis alteri dat beneficium, ut illud ſibi vel alteri reſignet, vel cum onere dandi certam partem fructuum. *Tertia* dicitur Realis, quæ ſcilicet utrimque realiter completur. *v. Leſſ. l. c. d 6.*

2 Simonia dividitur in eam, *quæ eſt juris divini*, eſtque prohibita propter malitiam ſuam, v. g. hoſtiam conſecratam vendere, & eam, *quæ eſt juris humani*, eſtque mala tantùm propter prohibitionem. Et ſic ab Eccleſia prohibetur. 1. Venditio beneficiorum, ſecundùm id quod in ipſis temporale eſt, ſcilicet quoad jus præciſum percipiendi fructus. 2. Venditio officiorum extrinſecè tantùm ordinatorum ad res ſacras v. g Sacriſtæ, Oeconomi, Advocati Eccleſiæ, Theſaurarii. 3. Oblatio pecuniæ alicui facta ut ſuadeat alteri ut det beneficium. 4. Pactio de reſignando beneficio, vel ſolvenda penſione, ſi alter beneficiũ tibi impetret. 5. Permutatio, & reſignatio beneficiorum: item reſervatio pēſionis ex beneficio reſignato: & in caſu permutationis beneficiorum, æquatio fructuum, &c. ſi abſque ſuperioris auctoritate fiant: quæ ſi accedat, licita erũt.

6. Ac-

Digitized by Google

6. Acceptio muneris, etiam ſponte oblati, pro examine ad Parochiam, ex *Trident.ſ. 24.c.18.* pro collatione ordinum, pro tonſura, literis dimiſſoriis, ex *Trident.ſ.21.c.10.* Excipitur tamē decima pars aut ei pro Notario, ſi ſalarium non habet, & conſuetudo permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admiſſione ad religionem, non pro ſtatu tantùm, is enim ſpiritualis eſt, ideoque jure divino invendibilis; ſed etiam pro onere ſuſtentationis: niſi monaſterii tenuitas, vel conſuetudo contraria excuſent *v. Lay c.ult. Bon d. 1.q.1.& 2. Leſſ. Azor.3.p.lib.12.cap.14. Ex dictis reſolves.*

I. Simonia eſt, concionari, catechizare, Miſſas facere pro pretio, niſi excuſetur ratione laboris: non intrinſeci (is enim ſacer eſt, & inæſtimabilis, ſcilicet vel ipſa actio ſacra, vel in ea intrinſecè incluſus) ſed extrinſeci non annexi rei ſpirituali, ut pro labore itineris, vel cantus in Miſſa, vel ratione alterius incommodi pretio æſtimabilis. Ratio, quia illæ actiones ex natura ſua ordinantur ad aliquid ſupernaturale & ad ſalutem non autem ad aliquid temporale: ſicut doctio quæcunque etiam Theologiæ, quæ pretio æſtimabilis eſt. *Bon.l.c.ex Suar. Fill &c. v.infra l.6.t.3.c 4.d.1.Laym.l.1.§.4.*

II. Item Simonia eſt, dare vel accipere pretium pro abſolutione à peccatis, cenſuris, pro diſpenſatione in voto, juramento, impedimento matrimonii, irregularitate,

&c.

&c. Poteſt tamen in his aliquid exigi per modum mulctæ ad cauſam piam applicandæ, *Laym.l.c.n.10.*

III. Non eſt ſimonia, dare aliquid ad redimendam vexam à negante Sacramenta in neceſſitate, *Suar.Leſſ.Lay.* vel ab iniquè impediente electionem, vel poſſeſſionem beneficii, ad quod jus in re habes. Quod addo, quia ſi nondum habes jus in re, etſi poſſis redimere vexam ab eo, qui tantum poteſt obeſſe, non tamen ab eo, qui & prodeſſe, & obeſſe poteſt. Ratio eſt, quia non datur tanquam pretium æquivalens rei ſpirituali, ſed ut alter ad officium ritè præſtandum inducatur. Nec ſimiliter ſimonia eſt, dare ſtipendium ad ſuſtentationem Clerici etiam divitis, pro miſſis, concionibus: aut de eo etiam paciſci. Ratio, quia non datur tanquam pretium ſpiritualis officii, ſed perſonæ in alterius gratiam occupatæ: nec pro operatione ſpirituali ut ſpiritualis eſt, ſed ut in alterius gratiam ſuſcepta, proindeque non eſt eleemoſyna, ſed debitum juſtitiæ, *Suar.Lay.lib.4.tr.10.cap.ult.&c.* contra *Rich.Sylv.&c.*

IV. Non eſt ſimonia, reddere vel redimere penſionem merè temporalem: quia non fundatur in titulo ſpirituali, nec refertur ad functionem ſpiritualem. Dixi, *temporalem:* quia ſpiritualis, quæ datur v. g. concionatori, vel coadjutori Epiſcopi propter officium Eccleſiaſticum, in eoq; fundatur,

nec

nec differt à beneficio, niſi quòd non ſit perpetua, vendi nequit: mixta verò ut v.g. quæ datur Parocho ſeni, vel Clerico pauperi ad ſuſtentationem, nō quidem vendi poteſt, redimi tamen poteſt, modò obligatio recitandi Officium B.V. impoſita non extinguitur. Quod intellige ſi in loco ubi fit venditio, Bulla ſit recepta. Ratio, quia qui penſionem redimit, non emit jus ſpirituale, ſed extinguit onus temporale ſolvendi certam ſummam pecuniæ. *Leſſ. c. 35. d. 21. Suar. c. 26 n. 5. Laym. l. c. n. 46.*

V. Non eſt ſimonia juris divini, (etſi quandoque juris humani eſſe poſſit) ſpirituale cum ſpirituali permutare, v.g. beneficium pro beneficio, reliquias cum reliquiis &c. vel dare temporale pro temporali; ut ſi calicem, vel agnos Dei præcisè ratione materiæ vendas: vel dare temporale pro ſpirituali, per modum doni gratuiti, etiam cum ſpe: vel intentione excitandi ad remunerationem doni ſpiritualis, vel contrà. Ratio, quia gratitudo non reſpicit pretium, ſed beneficium; nec ſolvit debitum juſtitiæ, ſed antidorale: quo non excluditur quin gratis detur. Rectè tamen monet *Suarez*, hujuſcemodi dona, ob præſumptionem valde cavenda. Item, donare, promittere; vel legare temporale quippiam, ſub conditione operis ſpiritualis præſtandi, modò non fiat per modum retributionis, ſeu commutationis: ut v. g ſi parens

filio

filio promittat munus, Si Sacramenta frequentet. Ratio, quia hîc non intervenit contractus oneroſus, ſed ſiſtitur vel in liberali donatione, vel donatione ſub tali conditione & modo. *Suar.l.4.c.45.Lay.l.c.n.8.*

## ARTICVLVS II.
### *Quæ ſit pœna ſimoniæ?*

Reſp. I. Sola ſimonia Confidentiæ, & Realis, in Ordine, beneficio Eccleſiaſtico, & religionis ingreſſu, pœnas juris ipſo facto inducit: licèt ob ingreſſum religionis raro incurratur, ut dictum, vel ob tenuitatem monaſterii, vel contrariam conſuetudinem receptam. *Suar.c.56. & 57. Leſſ.d.23. Laym.l.c.§.7.*

Reſp. II. Ob ſimoniacam collationem & ſuſceptionem Ordinum, etiam primæ tonſuræ, incurritur excommunicatio, & ſuſpenſio Papalis. *Leſſ.d.24.Laym.l.c.*

Reſp. III. Ob ſimoniam Realem in beneficio Eccleſiaſtico, incurritur. 1. Excommunicatio Papalis. 2. Irrita eſt electio, præſentatio, confirmatio, & inſtitutio. Unde talis, non facit fructus ſuos: idque etiam, licèt à tertia perſona taliter proviſus id ignoraverit: niſi tamen contradixerit, vel niſi à tertio data fuerit pecunia per fraudem, ut redderetur inhabilis; vel niſi bona fide poſſederit beneficium per triennium. *Leſſ. l. 2. c.35.d.31 Laym.l.4 t.10. c.ult. Bonac.d.1.q.7.p. 2.num.20. ex Gomez.Garzia &c.* 3. Efficitur inha-

inhabilis ad idem beneficium, etiam per diſpenſationem Epiſcopi obtinendum: aliis tamen beneficiis jure ipſo non privatur, nec ad alia obtinenda fit inhabilis ante ſententiam Judicis, *Suar.c.57.n.47.*

Reſp.IV. Simonia Confidentiæ completa dato & accepto beneficio, licèt accipiens promiſſionem viciſſim non impleverit, inducit 1. excommunicationem Papalem utrique parti contrahenti. 2. Annullat reſignationem & collationem beneficii, in quo eſt commiſſa, & inhabilitat ad idem poſtea obtinendum. 3. Privat omnibus beneficiis & penſionibus antè obtentis; non tamen ante ſententiam latam. 4. Beneficia ſic collata ſoli Pontifici reſervantur, *Leſſ.c.35.d 26. Suar.c.43.Lay.n.76.*

## *ARTICVLVS III.*

### *An, & cui reſtituendum, quod ſimoniacè acceptum?*

Reſp.I. Nihil ſpirituale ſimoniacè acceptum, præter beneficium, (ſub quo continetur penſio, ſecundùm *Bon.* negante *Leſſio*) eſt reſtituendum. Ratio, quia cætera vel reſtitui non poſſunt, ut Sacramenta; vel non ſunt reſtituenda ante ſententiā, cùm Canones aliud non ſtatuerint, ex *Leſſ.in 68.Suar. Fill.&c.* contra *Azor. & Laym. Bon. diſ.1.q.7. p.3.diff.2.* Dixi, *præter beneficium*: quia hoc retineri non poteſt etiam ante Judicis ſen-

tentiam, ut patet, tum ex *Cap. Si quis neque* *1.quaeſt.1.* tum ex *2. extrav. Cum deteſtabile, de Simonia v.Bon.l c.* ubi addit, etiam fructus perceptos eſſe reſtituendos: tum quia nullo juſto titulo poſſunt retineri, cum adeptio beneficii ſimoniaca ſit ipſo facto irrita; tum quia ſic expreſsè habetur in *extrav. Cum deteſtabile, de ſimonia v. D.Thom. 2.2.q. 100. a. 6. Navar. l.5. Conſ 62. Leſſ. l. 2. c. 35. dub.31.*

Reſp. II. Pretium acceptum pro beneficio, collatione Ordinum Sacramentorum, & Sacramentalium, ſi notabiliter excedat id, quod pro ſuſtentatione exigi poterat; item pro admiſſione ad Religionem, jure poſitivo reſtituendum eſt. Hoc tamen poſterius non niſi poſt latam ſententiam, ſi admiſſus in monaſterium, maneat, quia plerumque ratione alimentorum retineri poteſt, modò in communem uſum convertatur. *v.Bon.l.c.Leſſ.l.2.c 35 d.30.*

Reſp.III. Acceptum pro beneficio aliave re ſpirituali, non ſecuta collatione, jure naturæ reſtituendum eſt ei, à quo eſt acceptum: quia deeſt titulus retinendi, cùm non præſtetur id, pro quo eſt datum. Si verò res tradita ſit, ſimonia utrimq; completa, probabilius eſt reſtituendum eſſe Eccleſiæ, & non danti; quia Eccleſia utrimque punire intendit. *v.Leſſ. Lay.hic l.c.§.9.*

TRA-

# TRACTATUS II.

## *De ſecundo Præcepto Decalogi.*

PRohibet hoc præceptum omnem inordinatam uſurpationem nominis Dei, qualis potiſſimum fit blaſphemando, temerè jurando, vovendo & non ſervando: de quibus hic agendum.

## CAPUT I.

### *Quid, & quotuplex Blaſphemia?*

REſp. Blaſphemia directè oppoſita laudi Dei, eſt verbum maledictionis, vel convicii, ſeu contumeliæ in Deum, ſive id fiat attribuendo ei falſa, ſive negando vera: ſive tribuendo creaturis, quæ ipſi debentur; etiam dicendo vera, ſed quæ ad ejus dehonorationem ſeu vilipenſionem tendant: ut fit per modum ei indignantis, contemnentis, &c. *Ita communiter Doctores S.Thom. 2.2. q.13. Bon. diſp.3.q.8. Sanch.2 mor.c.32. Lay. l. 4. t.13.c.6. &c. Vnde reſolves.*

I. Blaſphemat, qui contra Deum infrendens ei maledicit: item qui ait ſe aliquid acturum eo invito. Item qui eum negat; qui ſeriò jurat per Deos falſos; qui eum vocat Tyrannum, injuſtum; nolle aut non poſſe nos juvare; non curare noſtra: Dæmonem eſſe fideliorem, plus poſſe; non omnia benè eſſe ordinata, melius in creatione quædam fieri potuiſſe, aut debuiſſe, &c.

Quæ ſi quidem quis credat ita eſſe, & non tantum in ira, aut deſperatione effutiat, tunc eſt blaſphemia hæreticalis, id eſt, cum hæreſi conjuncta: quod in confeſſione eſt addendum, quia ſpecie differt ab imprecativa. *Hurt.2.2.d.91.ſ.12.§.54.*

II. Revocantur etiam ad blaſphemiam alia ſigna contra Deum, licet verba non adſint, ut, ſpuere in cœlum, infrendere dentibus, &c. Imò etiam ſola mente blaſphemia interior committi poteſt, ſicut etiam laus mentalis Dei.

III. Blaſphemat item, qui in Sanctos, vel ſacra contumelioſus eſt, intellige, ut Sancti ſunt, ſive cum habitudine ſaltem virtuali ad Deum, ita ut mortaliter hujus etiam honor cenſeatur tangi: quia alioqui tantum erit contra duliam, ſi nimirum contra illos, ut homines quidam in terris fuerunt, dicatur. Quod veniale eſt, ſi joco fiat; v.g. ſi Sanctos Criſpinum & Criſpinianum voces ſutores: Joannem & Paulum eunuchos: grave vero erit, ſi contemptim, vel ex odio aut indignatione contra Sanctos. Licet verò blaſphemiæ in Deum non admittant parvitatem materiæ, multi tamen admittunt in iis, quæ fiunt contra Sanctos. *Eſcob.t.1.*ex 1.

IV. Blaſphemat item, qui iratus, etſi non contra Deum ſed contra alios aut alia eadem tamen ſeriò profert, quæ ex ſua ſignificatione aut modo loquendi, ac circumſtan

ſtantiis, important imminutionem divini honoris, aut improperii: licèt enim eam non intendat formaliter, intendit tamen indirectè & virtualiter; quamvis id ex ſubreptione ſæpè ſit veniale tantum, ſit tantùm materialiter fiat.

V. In confeſſione exprimendum eſt, ſi quis (quod tamen raro contingit) directè & formaliter Deum inhonorare intenderit, aut ei formaliter iratus fuerit. *Lay.l.c.*

VI. Blaſphemat item, qui injurioſè uſurpat membrum Chriſti; ut v.g. perdat te Dei ſanguis, vulnera, mors Dei, caput, paſſio, Sacramenta, chriſma, & ſimilia ſacra: cùm ea non ad perdendum, ſed ad ſalvandos nos data ſint: & communiter in his apprehendant homines magnam Dei, earumque rerum vilipenſionem contineri. *Laym.ibid. num.8.*

VII. Qui talium verborum conſuetudinem habet, tenetur ſub peccato mortali ſeriò conari eam tollere. Quod ſi facit, & tamen labitur, poteſt excuſari aliquando: eò quòd juramenta iſta impetu naturali effuſa, non ſint voluntaria, nec in ſe, nec in cauſa, utpote retractata propoſito efficaci. *Lay. l.1.t.2.c.3.n.6 v.Eſcob.t.1.c.3.n.36.* Si non conatur, idque Confeſſarius notet, neget ei cum diſcretione abſolutionem. *Lay.l.c.*

VIII. Interim plurimi excuſantur ob inadvertentiam in ſubita commotione; tametſi non ſatis excuſare videatur quod qui-

dam ajunt, iis verbis aliud ſe non intendere, quam uſurpare tanquam interjectiones ſignificativas iræ ſuæ, tum quia æquè ſe poſſunt aſſuefacere ad verba alia, iræ & ſeriæ voluntatis ſignificativa: tum, quia tametſi id non poſſent, nihilominus non videtur licere uſurpare ea, quæ ex communi apprehenſione aliorum ſunt inhonorativa Dei.

IX. Quòd ſi verò quis in ira contra hominem, non indignando, ſed Deo homini tantùm, nudè nominet mortem Dei, ſeptem Sacramenta, v.g. ô Dei mors, vulnera, &c. ſine ſcandalo. & ſine iis circumſtantiis, quibus vilipenſio, importatur, non ſunt blaſphemiæ, ſed vana uſurpatio nominis divini, hoc præcepto prohibita, & peccatum inter venialia grave, ut *Cajet. Armilla. V. Blaſphemia, Sanch. ſupra.* Quanquam propter periculum incidendi in blaſphemias, & quia rarò abeſt ſcandalum, ac nihilominus apud audientes Deus ejusq; ſacra cenſentur inhonorari, rarò excuſantur; & meritò abſterrentur homines à ſimilibus dictis ut notat, *Laym. l. c.*

X. In ira imprecari aliis Dæmonem, grandinem, fulgur, &c. etſi multi confundant cum blaſphemiis, non tamen eſt blaſphemia, ſed dira imprecatio: quæ plerumque (ſaltem quando dicitur in illos, qui amantur ab irato ob ſubitam commotionem & inadvertentiam, ac defectum ſeriæ vo-

lun-

luntatis, non eſt niſi venialis: quia cùm ſe homines reflectunt, ajunt longe aliter ſe ſentire, ac ſenſiſſe, ita ut videantur interjectiones tantum quædam eſſe ad ſignificandam iram, tametſi Chriſtianos, parum deceat tam abſurdis interjectionibus uti. *Bon. l.c. ex Navar. Tol. Regin. &c. Bald. d 25. n. 10.* ubi etiam cenſet veniale tantum eſſe, ſibimetipſi ex ira Dæmonem imprecari, eò quòd non lædat graviter charitatem. Verum *Molin. &c.* non audent id excuſare à mortali, propter fœditatem, horrorem, & perverſitatem. Grave autem eſt, ſi ſubditi Superioribus, filii parentibus, (licet materialiter tantùm) ſic maledicant, præſertim in faciem: quia eſt grave contra debitam reverentiam, *Bald. l. c. v. infra l. 5 c. 3. d. 6.*

XI. In ira uſurpare Dæmonem, ſine imprecatione, non eſt per ſe peccatum, aſſidua tamen ejus nominatio non decet Chriſtianum; & ratione ſcandali poſſet eſſe gravis. *Laym. l. c.*

XII. In confeſſione exprimenda eſt qualitas blaſphemiæ; videlicet utrum contra Deum, an Sanctos fuerit: illas enim ſpecie differre eſt probabile ſecundum. *Suar. Sanc. Reg. Azor. Laym. Dian. tom. 1. R 50. Lugo d. 15. n. 2. 17.* contrarium tamen tenet. *Trull. l. 1 c. 11. d. 2. num. 5.* cum *Diana. p. 1. tr. de circumſt. R. 30.*

# CAPUT II.

## De Iuramento.

### DVBIVM I.

### Quid ſit Iuramentum?

RESp. Juramentum eſt invocatio tacita vel expreſſa Numinis divini, tanquam primæ & infallibilis veritatis, in teſtem alicujus rei. Hæc autem invocatio in eo conſiſtit, quod jurans quantum in ſe eſt, cupiat ac velit, Deum id quod jurat teſtari, & manifeſtare, (ſi, & quando nimirum illi placuerit, ſive in hac vita, ſive in altera) tanquam quod ab ipſo Deo ſit cognitum, & verum. *Ita communiter Doctores S. Tho. 2.2. q. 89. a. 1. Bonac. d. 4 q. 1. p 1. Sanch. 3 mor. c. 1. Lay. l. 4 tr. 3. ca. 1. Vnde reſolvitur.*

I. Quoad forum internum, jurat quiſquis interiùs intentionem habet, ſive formalem ſive virtualem; & invocat Deum in teſtem ſive his, ſive illis verbis ac ſignis, ſive etiam nullis uſus ſit, ita ut ſi quis utatur verbis nullo modo importantibus juramentum, & is tamen putet, eſſe juramenta, verè juret; & contra *Suar. l. 1. c. 1. Sanch. l. 3. c. 1. Lay. l. 4. tr. 3. c. 1.* Quoad forum autem externum, quænam formulæ jurandi rationem habeant, ac proinde quæ verba licitè uſurpari in converſatione poſſint, patet ex ſequentibus.

II. Quan-

II. Quando dubium eſt de jurantis intentione, judicari ſolet ſecundùm communem acceptionem verborum, quibus eſt uſus.

III. Veram rationem juramenti habent hæ formulæ: teſtor Deum, vel in voco Deum in teſtem. Item, **auff meinen Eid: bey meinem Eid**: niſi aliud de uſurpantis intentione conſtet: quia multi ita loquuntur, v. g **ich ſchwere dir ein Eid**: vel, **bey meinem Eid** / hoc vel illud faciam; quorum tamen mens non eſt ſeriò id jurare, ſed tantùm iracundè & graviùs affirmare. *Lay. l. c. c. 2.*

IV. Fides à Sacerdotibus loco juramenti exigi ſolita per eorum conſecrationem, uti & formula illa Principum, **bey unſer Fürſtlichen Ehren / oder Treuen** / etſi non ſint juramentum, tamen in foro fori accipiuntur loco juratæ promiſſionis; uti &, ſi à perſonis illuſtribus vel nobilibus dicatur, **bey meinen Adelichen Ehren / Treuen / und Glauben.** *vid. Lay. l. c. cap. 2.*

V. Formulæ hæ, Deus novit, Deus teſtabitur ſuo tempore, coram Deo loquor, Deus novit omnia, Deus videt meam conſcientiam, cenſentur tantùm narrativè proferri, non invocativè, (atque adeò non ſunt juramenta) niſi aliud conſtet, aut ex circumſtantiis probetur, *Lay. l. c. n. 4. Bon. q. 1. p. 2. ex Suar Leſſ. Sanch. &c.*

IV. Non ſunt juramenta, quæ dicuntur per modum ſponſionis; v. g. expono caput meum, amputentur mihi aures ni



Digitized by Google

ita ſit, &c. *vid. Sanch. loc. cit. num.* 42.

VII. Non verè jurat, qui ut juramentum coactus vitet, dicit ſe jurare per omne id, per quod poteſt: quia cùm nulla res ſit, per quam absque neceſſitate jurare licitè poſſit, cenſetur per nihil jurare intendiſſe.

VIII. Non ſunt juramenta, (quod Confeſſarii & Catechiſtæ moneant, ne ex erronea conſcientia peccetur) verè, certè, in veritate, fide boni viri, per fidem meam, fide boni Chriſtiani, vel Sacerdotis, vel Regis, per conſcientiam meam, ſuper conſcientiam meam, &c. ut habet *Leſſ. cap.* 42.*d.*1. *Bon.loc.cit.* quia tantum ſignificant illum loqui ex dictamine conſcientiæ & notitia veritatis; nec in teſtem adducitur Deus. Eſſet tamen juramentum, dicere, per fidem Catholicam, per S. Evangelium: quia tunc cenſetur in teſtem adduci illius fidei & Evangelii auctor. *vid.Lay.l.c.*

IX. Non jurat, qui dicit tam verum eſt, quàm ſol lucet, quàm hic ſedeo, ambulo, &c. Unde & ſi comparatio falſa ſit, tantùm eſt mendacium, cum nullus in teſtem invocetur. Idem eſt, ſi dicas; quod dico eſt Evangelium, eſt inſtar fidei, eſt de fide &c.

X. Quamvis hæ & ſimiles comparationes; (tam verum eſt quàm Deus eſt, quàm Chriſtus eſt in Venerabili Sacramento, quàm verum eſt Evangelium: item, tam ſum innocens quàm B. Virgo, vel S. Franciſcus

eiſcus, &c.) communiter videantur continere juramentum cum blaſphemia; id tamen nō ſatis apparet, quia nullus in teſtem invocatur. Neque videtur eſſe blaſphemia ſi ſit verum, & animus proferentis ſit ſignificare tantùm ſimilitudinem, ut ſenſus ſit, hoc eſſe verum ſuo modo, ſicut alterum eſt verum ſuo modo. Tum verò eſſet blaſphemia, ſi uſurpans intenderet ſignificare, tantam eſſe (ſecundùm æqualitatem,) in ſuo dicto certitudinem, quanta eſt in ea veritate fidei. *Sanch. l. 2. Mor. c. 31.*

XI. Non eſt juramentum, cùm quis jurat per creaturas, in quibus nihil divinæ bonitatis ſpecialiter elucet: quia tunc non cenſentur adduci cum relatione ad Deum, ut ſi dicas, juro per hanc barbam, veſtem, &c. Cenſetur autem juramentum, cùm fit per creaturas nobiliores; cum per eas tunc accipiatur earum Creator, ut qui in iis ſingulariter reſidet, ac relucet: ſic v. g. dum juratur per cœlum, intelligitur illius habitatio: dum per terram, is, cujus hæc ſcabellum; dum per templum, is, qui ibi colitur; dum per aliquod Sacramentum, is, qui inſtituit; dum per crucem, is, qui in ea fixus eſt; dum per Evangelia, ea tangendo aut nominando, is, cujus ea verba ſunt. *Bon. q. 1. p. 1. n. 4. ex Suar, Sanch. ll. cc.*

## *DUBIUM II.*

### *Quotuplex ſit juramentum?*

Reſp. Diviſiones aliquot communiter affe-

afferuntur, ſed tantùm accidentales, quæ ſpeciem non mutant, ut in confeſſione diſtinguere non ſit opus. *Suar.Leſſ.Bon.p.2.Itaque dividitur.*

*Primò.* In Verbale, Reale, & Mixtum; cùm videlicet vel verbis, vel actione aliqua ut erectione digitorum, contactu crucis, ſceptri, Evangeliorum; vel & verbis ſimul, & actione corporali, unde & vocatur juramentum corporale, *v.Bon.p.2.*

*Secundò.* In Invocatorium ſeu Conteſtatorium, & in Execratorium ſeu Imprecatorium. Illud eſt, quo Deus ſimpliciter ut teſtis invocatur: hoc autem, quo non ſolum vocatur teſtis, ſed etiam ut Vindex, cum jurans ſe, vel alium dilectum, vel aliquid ſui aut ſuorum, ſubjicit Dei puniendum, ſi falſum dicat: ut, ita me Deus amet, adjuvet; puniat me Deus, faciat Deus ut hinc nunquam ſanus ſurgam; nec conjugem, nec liberos vivos hodie intuear; tollat me Deus ſubitanea morte, æternum, damnet; ſuper animam meam, &c. In quibus quando falsò juratur, an ſit conjuncta altera ſpecies malitiæ contra charitatem ſui, aut proximi, Scholaſtici controvertunt. Negat *Suar.Val.&c.* quia non ſolet quis, etiam amico ſuo tale malum ex animo imprecari, ſed potiùs cogitat Deum non facturum eſſe, *v.Bon.di.4.q.1.p.2.*

*Tertiò.* In Aſſertorium & Promiſſorium, illud eſt, quo præterita vel præſentia affirman-

mantur, aut negantur: hoc autem eſt, quo aliquid futurum promittitur. Addunt aliqui Comminatorium; ut v. g. per Deum ego te cædam. Sed hoc referri poteſt ad promiſſorium. In confeſſione non opus eſt explicare, utrum per Deum, an Sanctos juraris: quia eſt ejusdem ſpeciei malitia, cum jurans ſemper intendat Deum adducere in teſtem. *Suar. Leſſ. c. 42. Lugo d. 16. n. 286.*

## *DVBIVM III.*

### *An, & quando ſit licitum jurare?*

Reſp. Juramentum, ſi debito modo fiat, licitum eſt. Eſt de fide. Et quidem eſt actus religionis, ut omnes docent. Tunc autem debito modo fit, cum in eo obſervantur hæc tria: 1. eſt judicium, quod exigit, ut cum diſcretione, prudentia, conſideratione, ac reverentia, non ſine neceſſitate, aut gravi cauſa fiat. 2. eſt juſtitia: quæ exigit, ut quod juratur, ſit res juſta, licita, & honeſta. 3. eſt veritas; ut nimirum ſit res vera, aut ſaltem ex gravi ratione putetur eſſe vera, ita ut, prout ex defectu alicujus horum, minor aut major in Deum injuria aut irreverentia redundare cenſetur, ita quoque majus aut minus committatur peccatum. *Vnde reſolvitur.*

I. Quoad judicium, ſi hoc ſolum deſit, ut plurimum eſt veniale tantum: ut ſi quis absque neceſſitate juret, ſive ex levitate quadam animi; ſive ex conſuetudine

dine , *vid. Sanch. l. 3. c. 6. num. 22. Leſſ.*

II Mortaliter tamen etiam hîc, aut venialiter peccari poteſt, juxta quantitatem negligentiæ, quam jurans admittit in inveſtigatione veritatis, vel tollenda conſuetudine, *Sanch.n.10.*

III. Et ſic mortalis eſt ſtatus illorum, qui non tollunt conſuetudinem jurandi ſine attentione , ſitne verum hoc an falſum, quod jurare ſolent.

IV. Quod ad juſtitiam ſpectat , peccat mortaliter, qui jurat ſe facturum rem mortaliter malam, ut ſe aliquem interfecturum: quia eſt gravis irreverentia divina auctoritate ſe ad peccatum mortale quaſi obligare; ita ut hic duæ malitiæ concurrant, una, quod velit malum, altera, quod ad hoc abutatur auctoritate Dei, odientis omne malum. *Bon.l.c.p.3.Leſſ.l.2.c.41.d.3.*

V. Venialiter autem peccat, qui jurat facere rem venialiter malam, aut vanam, aut inutilem, aut frivolam; cum ibi levis tantum irreverentia cenſeatur. *Bon.ib.Leſſ.l.c.*

VI. Item peccat venialiter, qui jurat aliquid contra conſilia Evangelica; ut ſe non ingreſſurũ religionem, nõ daturũ eleemoſynam, aut mutuum, *Suar.Leſſ.San.Bon.l.c.*

VII. Quod ad veritatem ſpectat, cum hæc deeſt, peccatur mortaliter: quia committitur gravis in Deum irreverentia, quippe cum adducatur in teſtem falſitatis, quaſi vel ipſe veritatem neſciat, vel velit

aut

aut poſſit decipere, teſtando falſum. Nec hic excuſat levitas materiæ: quia ſive hæc ſit gravis, ſive levis; ſeria, ſive jocoſa, æqualiter tamen repugnat Deo teſtificari falſum: & tale juramentū dicitur, Perjurium. *S.Tho.2.2.q 97.47.Leſſ.Sanch.Bon.l.c.* An autem, & quando perjurium poſſit eſſe veniale per accidens. *v. Eſcob.t.1.c.3.n.6.*

VIII. Nec excuſatur, qui jurat verum ſi is putabat eſſe falſum; vel qui jurat pro certo, de quo ipſe dubitat, etſi à parte rei verum ſit, *Sotus Navar. Bon.l.c.*

IX. Peccat æque graviter, qui ab altero exigit juramentum, ſciens eum eſſe pejeraturum. Excipe, niſi juſta cauſa, & neceſſitas exigat: quia tunc perjurium ex ſola pejerantis malitia ſequitur; nec alter moraliter cenſetur illius cauſa, cùm utatur ſuo jure. Quod tamen extra judicium raro habet locum in privatis perſonis, *S.Tho.q.89.Suar.l.3.c.13.& 14.Sanch.l.3.c.8.*

X. Non pejeravit, qui juravit aliquid re ipſa falſum, quod ipſe bona fide, & cum ratione putavit eſſe verum.

XI. Excuſari ſubinde quidam ſimplices à mortali perjurio videntur poſſe, ratione inconſiderationis, cum uſurpant quaſdam formulas juratorias, ut, per animam meam puniat me Deus. Etſi enim ſciant id vocari juramentum, non tamen apprehendunt, quòd jurare ſit aliquid grave, & invocare Deum in teſtem; ſed tantum apprehendunt

dunt confuſam aliquam rationem mali,non tanti momenti *v.Bon.l.c.Lay.c.14.*

## *DVBIVM IV.*

### *An in juramento liceat uti æquivocatione?*

Reſp. Jurare cum æquivocatione, quando juſta cauſa eſt & ipſa æquivocatio licet, non eſt malum: quia ubi eſt jus occultandi veritatem, & occultatur ſine mendacio, nulla irreverentia fit juramento. Quòd ſi autem ſine juſta cauſa fiat,non erit quidem perjurium, cum ſaltem ſecundum aliquem ſenſum verborum, vel reſtrictionem mentalem verum juret: erit tamen ex genere ſuo mortale contra religionem; cum ſit gravis irreverentia, ad alterum in re gravi decipiendum, uſurpare juramentum. *Ita communiter DD v. Sanch. l.3.c.6. Bon.p.11.Lay. c.13.Vnde reſolvitur.*

I. Graviter peccat, qui utitur æquivocatione, quando non rogatus, ſed ſponte ſua jurat: quia tunc tenetur uti vocabulis ſecundùm communem ſignificationem, inquit,*Tol.l.4.c.22.* eò quod non habeat rationem æquivocandi.

II Graviter item peccat,qui utitur æquivocatione, quando juramentum juſtè exigitur, ut à Judice vel ſuperiore,in re gravi. *Bon.loc.cit.*

III. Si autem fiat tale juramentum in re levi, per jocum, & citra inobedientiam,

ac no-

ac notabile damnum alterius, erit tantùm veniale, ut probabiliter docet. *Sanch. lib. 3. cap. 6.* contra alios: quia ſolâ diſcretione ſive judicio caret, *v. Bon. l. c.*

IV. Licet æquivocè jurare, ſi juramentum exigatur injuſtè; ut v. g. ſi quis exigat juramentum, qui jus non habet, v. g. Judex incompetens, vel ſi non ſervet ordinem juris. Item ſi exigatur per vim, injuriam, metum, v. g ſi vir exigat juramentum ab uxore de adulterio occulto; ſi latrones exigant â te lytrum cum juramento *Sayr. l. 4. c. 5. & l. 11. c. 17. Leſſ. Trul. l. 2. c. 1. d. 15.*

V. Qui exteriùs tantùm juravit ſine animo jurandi, non obligatur, niſi fortè ratione ſcandali; cum non juraverit, ſed luſerit. In foro tamen externo poteſt cogi ut ſervet. *Sanch. 7. mor. c. 10. n. 11. Trul. l. 2. c. 1. d. 10.*

## *DVBIVM V.*

### *Quæ & quanta ſit obligatio juramenti promiſſorii?*

Reſp. In juramento promiſſorio duæ affirmantur veritates: una de præſenti primaria, quòd ſcilicet jurans habeat animum implendi quod promittit: altera ſecundaria de futuro, quòd ſcilicet impleturus ſit ſuo tempore quod promittit; ſive promittat Deo, & eſt votum cum juramento; ſive homini, & eſt jurata promiſſio humana. Vnde oritur obligatio implendi, ſi rationa-

biliter poſſit. *Ita communiter DD. v. Lay. l. 4. t. 3. c. 6. p. 7. Vnde reſolves.*

I. Defectu primæ veritatis jurans verè pejerat mortaliter, ſi vel non habet animum implendi, ſive materia ſit parva, ſive magna; licita ſive illicita: vel ſi dubitat an facturus ſit necne, quod jurat; vel ſi putet ſibi moraliter impoſſibile ut impleat, quod promittit: quia quoad iſtam veritatem præſentem, promiſſorium ab aſſertorio non differt: unde nec pravitas materiæ excuſat. *ib.*

II. Defectu ſecundæ veritatis verè pejerat is, qui quod promiſit, poſtea non implet, ſi rationabiliter implere poteſt. Id ſolum hîc dubitatur, an qui promiſit rem exiguam cum juramento; ut v. g. dare alteri unum pomum, vel nummum pro eleemoſyna, vel caſtigare prolem, vel inter vendendum nolle ſe minori pretio vendere, vel nolle primum locum occupare, aut præcedere in ingreſſu portæ, &c. an in quam ſub gravi peccato teneatur hæc ſervare? ubi ſpeculative quidem videtur quod ſic: quia verè adductus eſt Deus ut teſtis, quod ſit facturus; ergò ſi ſine causâ non facit; quantum in ſe eſt, facit Deum teſtem falſum. *Cajet. Valent. Tolet. lib. 4. c. 22 alii.* Nihilominus probabiliter alii tenent contrarium, ut *Sanch. v. Lay. ſupra c. 14.*

III. Illud certum eſt, quòd ſi ex eo quod juraſti, tantummodò parum aliquid non ſerves, non eſſe grave; v. g. ſi juraſti te non

bibi-

bibiturum vinum, non peccas mortaliter parum bibendo. *Sanch. l.1. l.4. c.12. num.21.* quia tunc excuſat parvitas materiæ. Et ſic excuſantur, qui jurant ſervare ſtatuta alicujus Capituli, Collegii, Univerſitatis, &c. ſi poſtea parvum aliquod ſtatutum violent. Et idem dic de tabellionibus juratis, & aliis miniſtris juſtitiæ; ut & de eo, qui ex ſumma, quam alteri ſe daturum juraſſet, parum tantùm detraheret. *Navar. Suar. Sanch. vid. Laym. Bon. p. 14.*

IV. Obligaris probabiliter juramento promiſſorio, etſi extortum à te ſit per injuriã, ac metum; ut ſi oblitus uti æquivocatione, juraſti prædonibus dare lytrum, uſurario uſuram. *Bec. 2.2. q 89. &c.* Negat tamen *Azor. tr.1. l.11. c.7. q.2.* in materia matrimonii: quia matrimonium coactum metu cadente in conſtantem virum, nullum eſt: hinc etiam juramentum extortum de eo contrahendo, videtur relaxatum ipſo jure, ait *Cajetan. V. perjurium, Suar. c.9. Sanch. Bon. p 9.*

V. Obligaris item, etſi juramentum ſit errore aut dolo extortum, ſi dolus vel error verſetur tantùm circa circumſtantias accidentales, non magni momenti: nam ſi verſentur circa ſubſtantiam, ut v. g. ſi annulum te daturum alteri jures, putans eſſe ferreum, cùm ſit aureus vel circa circumſtantias magni momenti, quibus cognitis non juraſſes, non obligaris. *v. Sanch. l.3. c.11. n.42. Suar. &c.*

VI. Non inducit ullam obligationem ſi jures rem malam, aut vanam, aut inutilem aut, ut habet *Cajet.* indifferentem, quæ nec ex fine, nec circumſtantiis cohoneſtatur: quia juramentum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis, aut vanarum rerum ac otioſarum, ad quas Deus non vult nos obligari. *Bon. & communiter:* Vbi Nota ex *Laym. ſupra cap.6.* juramentum non convaleſcere, etſi talis res illicita & vana, poſtea mutatis circumſtantiis fiat honeſta; cùm juxta *regulam 18. juris in 6.* non firmatur tractu temporis, quod initio non ſubſiſtit.

VII. Nec obligaris implere, ſi quid juraſti contra conſilia Evangelica; ut non ingredi religionem, non dare eleemoſynam, &c. *Moli. Sanch. Lay l.4.t.3.c.6.* Et licet peccâris talia jurando, non tamen peccas non implendo. *v. Cajet. V. perjurium.*

VIII Teneris implere, nec potes commutare in aliud opus melius, ut v. g. religionem, ſi aliquid juraſti in utilitatem aut gratiam alicujus hominis, aut aliquorum; dummodò ſit honeſtum, & ſine peccato impleri poſſit. Vnde v.g. alumnus, qui juravit ſe ſerviturum Principi, aut huic vel iſti Eccleſiæ, &c. non poteſt ingredi religionem ſine relaxatione. Excipe tamen, ſi juraſſes Titiæ eam ducere: nam eo caſu potes eâ relictâ ingredi religionem; quia juramentum ſortitur naturam actus, cui apponitur; promiſſioni autem matrimonii hæc

hæc tacita conditio ineſt, niſi ingrediar religionem. *vid. Laym. c. 6. Bon. d. 4. q. 1. p. 3.*

Reſp. II. Juramentum promiſſorium eandem habet conditionem, eodemque modo explicandum eſt, quo promiſſio vel propoſitum cui eſt annexum. Ratio quia acceſſorium ſequitur principale, ideoque quando non obligat promiſsio, nec obligat juramentum oppoſitum. *Leſſ. l. 2. c. 42. d. 2. Bon. d. 4. p. 1. p. 16. Trull. l. 2. c. 1. d. 17. Vnde reſolves.*

I. Titius qui cum juramento promiſit nuptias Bertæ diviti, ſanæ, virgini, bonæ famæ, &c. non tenetur ſtare juramento poſtquam Berta incidit in paupertatem, infirmitatem, fornicationem, vel infamiam: quia promiſſio ipſa non obligat eo caſu.

II. Qui urbanitatis causâ juravit ſe ante alterum non ſeſſurum, bibiturum, vel ingreſſurum domum, &c. non peccat contra juramentum, ſi coactus ab altero priùs ſedeat, bibat, vel ingrediatur: tum quia promiſſio illa vel propoſitum habet tacitam conditionem adjunctam, (niſi me coëgeris) quâ ſublatâ non obligat, & conſequenter nec juramentum: tum quia relaxatur ab altero cedente juri ſuo. *Bonac. l. c. Sanch. Leſſ. Trull.*

III. Qui juravit ſe ſervaturum decreta, & regulas, vel ſtatuta alicujus congregationis, univerſitatis vel Capituli, tantùm tenetur ſervare ea, quæ ſunt in vigore, & quatenus ſunt in uſu, vel ſervantur à majo-

re parte Capituli; niſi tamen aliud conſtet de mente jurantis, vel hic voluerit ſe ad illa independenter à ſtatutis obligare. Ratio patet, quia promiſſio ipſa non aliter obligat. *Trull. l.c. Azor. Leſſ. Dian. p. 2. tr. 6. m. R. 19.*

IV. Qui juravit ſe ſervaturum ſecretum, non peccat contra juramentum illud detegendo quando non poteſt illud celare abſque gravi ſuo vel alterius damno: quia ipſa promiſſio ſecreti non videtur obligare, niſi hac conditione, (ſi non noceat) *Sylv. Bon. Sanch. Trull. l.c.*

V. Qui juravit judici ſe dicturum quæ novit, non tenetur revelare occulta. Ratio patet. *Leſſ. Bon. Trull. l.c.*

VI. Qui juravit ſe ſoluturum debitum intra menſem, non tenetur intra illum vi juramenti ſolvere, ſi à creditore terminus ſolutionis prorogetur: quia cum hic cedat juri ſuo, ceſſat obligatio promiſſionis, & conſequenter juramenti. *Azor. Bon. Trull. l.c. n. 18.*

## DUBIUM VI.

*Quibus caſibus excuſetur ab impletione, qui in promiſſorio juramento obligationem contraxit?*

Reſp. Tales caſus præter ea, quæ ex ſuperioribus colliguntur, à *Tol. & Cajet.* recenſentur

ſentur iſti. I. Si quod bonum erat tempore juramenti, propter circumſtantias poſtea fiat illicitum, vel vanum, vel impeditivum majoris boni, vel melius ſit omitti quàm impleri, *Sanch. c. 15.* II. Si juramentum mutes in opus aliud apertè melius, & Deo gratius: id enim quiſque per ſe poteſt, ut habet *Tol. c. 23.* Excipe tamen ſemper, ſi quid in hominis commodum juraſſet, nec enim Deus illum vult defraudari. III. Si notabiliter mutetur ſtatus rei, ut ſi v. g. juraſſes aliquem punire juſtâ punitione, is autem ſupplex veniam peteret, & ageret pœnitentiam, poſſes ei ſine perjurio condonare: quia juramentum obligabat ſervato eodem ſtatu, in quo non pœniteret *Laym. cap. 9.* IV. Si res jurata facta ſit inutilis ad intentum, maximè, ſi magis illius deſtructiva: ut ſi v. g. ex correctione impœnitentis filii notaretur is magis deſtruendus, quàm emendandus; aut ſi turbanda familia; ſecuturæ rixæ cum uxore, & ſic præſtet non corrigere *Regin. lib. 18. cap. 56. Bonac. l. c. p. 14.* V. Si ita ferant conditiones illæ, quas in quovis promiſſorio juramento tacitè ſubintelligi, natura & Doctores, docent. Tales autem ſunt, ut *Laym* dicit *ſuprà cap. 9.* 1. ſi potero. 2. ſalvo juve ſuperioris. 3. niſi res notabiliter mutetur. 4 niſi obligatio tollatur. De quo ſequens dubium.

## DVBIVM VII.

*Quomodo obligatio juramenti tollatur per irritationem, diſpenſationem, commutationem, & remiſſionem?*

Reſp. De hoc ex conditionibus jam poſitis & poteſtate ſuperiorum in ſuos, ac ſuorum vota, *à Lay. hic c. 11. & aliis communiter,* hæc traduntur.

I. Quod ſpectat ad irritationem. Irritare & annullare poteſt juramentum omnis is ſuperior, maritus, aut dominus, qui & quomodo irritare poteſt ſuorum vota. *Sanch. c. 19. n. 7. Suar. Azor. Fill. l. 25. c. 9. q. 9. p. 17. dub. 6. v. Caput. ſeq.*

II. Poſſunt & iidem irritare juramenta promiſſoria, facta in gratiam hominis, quotiescunque ipſam promiſſionem ſeu contractum infirmare iis conceſſum eſt.

III. Quoad diſpenſationē, quicunque habet poteſtatem ordinariam vel delegatam, vel privilegium diſponendi in votis, poteſt in iisdem diſpenſare etiamſi jurata ſint.

IV. Quoad commutationem, eadem eſt ratio, quæ de diſpenſatione.

V. Quod attinet ad remiſſionem, ſive relaxationem, juramentum factum in favorem hominis non poteſt relaxari, niſi ab eo, cui factum eſt, aut cui is, & promiſſa materia ſubjecta eſt.

VI. Et is quidem poteſt remittere, etſi ta-

lis

lis favor ei juratus eſſet propter Deum; v.g. ſi quis propter Deum juraſſet pauperculæ eam ducere, poteſt ipſa juramentum illud relaxare, ut habet *Navar.* & *alii* contra *Sotum & Sylv.* quia licet juramentum principaliter factum ſit propter Deum: quia tamen executio eſt in favorem hominis, ab hominis etiam voluntate dependet.

VII. An etiam civilis poteſtas relaxare poſſit juramenta ſuorum ſubditorum in temporalibus, quando juſta cauſa ſubeſt, v.g. quia metu, vel per aliam injuriam extorta ſunt, controvertitur. Alii negant, alii ajunt, apud *Laym* Probabile eſt, quod docet *Sanch. l 3. c 12.* cum *Suar.* non poſſe relaxare directè, ſicut poteſtas Eccleſiaſtica quando diſpenſat; ſed tantùm indirectè, v.g ratione materiæ; vel ſupplendo vicem ejus cui juratum eſt, & qui remittere debebat. Plura ad forum externum ſpectantia circa juramentum, *vid. apud Laym. ſuprà c. 11. Bon. l. c.*

## CAPUT III.

### *De Voto.*

### DUBIUM I.

### *Quid ſit votum, & quotuplex?*

RESp. I. Eſt promiſſo facta Deo, deliberatè, de bono poſſibili, & meliori. *D. Thom. 2. 2. q. 88. vid. Sanch. & Laym. l. 4. t 4.*

Unde

Vnde patet, quòd Votum ſit actus latriæ ſoli Deo debitus. Quare dum vovemus quiddam Sanctis, ſenſus eſt, voveri ea Deo in honorem ſimul Sanctorum; ſicut templa & altaria ædificamus Deo in eorundem honorem. Porrò ex ſingulis particulis datæ definitionis, multi caſus reſolvuntur, quos ut vitetur confuſio, & conſulatur memoriæ, ſeparatis dubiis proponam.

Reſp. II. Dividitur Votum I. in Abſolutum, & Conditionatum. Illud eſt quod fit ſine ulla conditione; ut, voveo eleemoſynam: hoc autem, quod fit cum conditione, ita ut niſi hâc poſitâ non exurgat obligatio; ut, voveo eleemoſynam, ſi ſanitati reſtituar, vel. (quod dicitur Pœnale) voveo facere diſciplinam, ſi hoc fecero. II. In Solemne, & Simplex. Illud eſt, quod ut tale acceptatur ab Eccleſiâ, & ſunt hæc duo: votum caſtitatis, quod majoribus ordinibus annexum eſt, & votum profeſſionis religioſæ. Simplex autem votum eſt omne aliud, quod talem ſolemnitatem non habet. Ubi ſciendum, quòd votum ſolemne reddat perſonam jure inhabilem ad contractus, vel actus contra votum, ut ad matrimonium, vel dominium bonorum habendum, prout *vide infrà l. 4. cap. 1. in tract. de ſtatu relig.* Simplex autem tale votum, v.g. caſtitatis, (excipio, quod in Societate JESU emittitur poſt Novitiatum) aut ingrediendæ religionis, etſi reddat contractum, v.g. matri-

matrimonii, illicitum, non tamen invalidum. *vide infrà l.6. de matrimonio.* III. In Reale & Perſonale. Illud eſt, cum pecunia, vel alia res externa pretio æſtimabilis promittitur; ut calix, eleemoſona: hoc autem, cùm aliqua hominis actio, vel ceſſatio ab actione, ut votum jejunii, peregrinationis, abſtinentia à luſu. His aliqui adjungunt Mixtum ex utroque, ut ſi voveas peregrinationem cum oblatione alicujus rei *v. Leſſ. lib. 1. cap. 40.*

## DVBIVM II.

### *Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio?*

Reſp. Cùm voti obligatio ſit graviſſima, requiritur intentio, deliberatio, & libertas perfecta, quâ quis liberè & directè in ſe voluerit promittere, cum animo ſe obligandi. *Ita Doctores communiter. Leſſ. Bon. d. 4. q. 2. p. 1. Vnde reſolves.*

I. Ætas & uſus rationis ad vovendum ea ſufficit, quæ ſatis eſt ad peccatum mortale, perfecto actu humano, & directo in ſe volitum. Excipe tamen votum ſolemne religionis, quod invalidum eſt ante certam ætatem.

II. Non obligat votum factum cum ſemiplena animadverſione, vel deliberatione, v.g. ex repentino animi motu, vel conſuetudine, linguâ mentem prævenienre, vel

ex calore iracundiæ rationis uſum auferente *Azor.Sanch.Trull.l.2.c.2.d 1.* Vbi notat, non eſſe ſufficiens indicium, quòd defuerit perfecta ratio, vel deliberatio, ſi voventem facto voto mox pœniteat: item motum iræ raro & vix unquam impedire uſum rationis.

III. Quòd ſi is qui ſcit ſe voviſſe, dubitet an cum ſufficienti deliberatione, & uſu rationis, ob defectum ætatis, ſi quidem vovit ante ſeptennium, votum non obligat, niſi conſtet de ſufficienti rationis uſu: quia eum jus in tali non præſumit, & poſſeſſio ſtat pro libertate. Si verò poſt ſeptennium vovit; obligat: quia poſſeſſio eſt pro voto, cùm præſumatur uſus rationis, niſi conſtet oppoſitum. Si denique dubitet, utrum ante an poſt ſeptennium voverit, teneri voto vult. *Sanch. & Palaus*, negat *Dian. &c.*

IV. Vota facta in ebrietate, etiam ante præviſâ, & ſic volitâ in cauſa, non ſunt valida; cùm non ſint volita in ſeipſis & directè; bonum autem non conſurgat niſi ex integra cauſa: quamvis ad peccatum ſatis ſit voluntarium indirectè, & in cauſa *Laym. l.4 t.4.c.1.n.2.*

V. Vota facta in metu, non incuſſo ad hoc ipſum ut votum extorqueretur, valida ſunt; quia ſunt ſimpliciter voluntaria, & deliberata: facta autem in metu injuſtè incuſſo ad ipſum votum extorquendum, in-

valida

valida ſunt, *ex communi*, non quia non ſint, voluntaria, ſed quia vel jus ea irritat, vel Deus non acceptat, ne det vim injuſtæ coactioni: idque, ſive metus ſit gravis, ſive levis; dummodò quis formaliter ex ſolo tali metu voveat. *Suar. de Voto. l.1.c.8. Sanch. Fill.c.26 c.1.*

VI. Quoad vota emiſſa ex errore, ſi error fuerit circa ſubſtantiam materiæ promiſſæ: vel circa conditionem ſubſtantialem, vel circa finem, ſive rationem formalem ac motivum vovendi, votum nullum eſt: ut v.g. 1. Circa ſubſtantiam; ſi quis voveret certum aliquem ſuum calicem, quem putat argenteum, cùm ſit aureus; vel ſe ingreſſurum certum monaſterium, putans eſſe Ordinis S Benedicti, cùm ſit Carthuſianorum. 2. Circa conditionem ſubſtantialem; ſi quis v. g. voveret ſe ingreſſurum monaſterium, ubi putaret religioſam diſciplinam, & eſſentialia religionis ſervari accuratè, & tamen non ita eſſet; vel ſi voveret peregrinationem ad limina Apoſtolorum, putans tantùm diſtare centum milliaribus, cùm tamen diſtarent trecentis. 3 Circa cauſam finalem; ſi quis v.g. voveret aliquid in gratiarum actionem, pro ſanitate parenti redditâ, & is reipsâ nō fuiſſet ægrotus, vel eſſet mortuus. Et ratio nullitatis talium votorū eſt; quia hic deficit liber conſenſus, qui non fertur in incognitū; & nihil eſt tam contrarium conſenſui, quàm error. *Fill. t.26.c.1.*

Vota

VII. Vota quæ eduntur poſt Novitiatum, in quocunque approbato Ordine, inſtar matrimonii carnalis non ſunt irrita ob ullum errorem, niſi ſolùm ſubſtantialem circa ſubſtantiam.

VIII. Si error circa conditionem ſubſtantialem ſit de re parvi momenti, non redditur votum irritum; ut ſi iter peregrinationis, quam quis vovit, ſit paulò longius quàm putabatur: quia parum reputatur pro nihilo. Item ſi error ſit tantùm circa cauſam impulſivam, valet votum: quia illa eſt tantùm cauſa ſecundaria, quâ ſepoſitâ, actus eſt ſufficienter voluntarius ſecundum ſubſtantiam. Neque talis error in cæteris contractibus actum vitiat: v. g. vovit aliquis peregrinationem Romam, ſtudio colendi Deum, & ſimul etiam habuit cauſam ſecundariam impulſivam, ut inviſeret fratrem, quem putavit eſſe Romæ; quem etſi intelligat deinde iſtic non eſſe, non ideò deſinit obligari voto. Et ex his patet, quomodo intelligendum ſit, quod dici ſolet, vota non obligare ultra intentionem voventis. *Sanch. lib. 4. c. 2. Leſſ. lib. 2 cap. 40. d. 2.*

IX. Ad votum non ſufficit nudum propoſitum, licèt firmiſſimum: quia qui tantùm propoſuit, non tenetur ſub peccato præſtare, qui autem promiſit, obligatur ſub peccato, & niſi præſtet, agit contra fidem Deo datam, *Bon. p. 1. Laym. l. c.*

X. Ad

Digitized by Google

X. Ad votum aliquando ſufficit promiſſio implicita, ut putei in ſuſceptione ordinum ſacrorum: ubi licèt non dicatur voveo, vel promitto caſtitatem, votum tamen hoc fit implicitè, hoc ipſo, quòd ſciens Eccleſiam annexuiſſe iis ordinibus iſtud votum, eos ſuſcipis. An verò, ſi quis planè id ignoraret, adhuc cenſeretur vovere ex implicita intentione, dubium eſt. Aliqui ajunt, aliqui probabiliùs negant, dicuntque talem teneri ad caſtitatem, non ex voto, ſed ex Eccleſiæ præcepto. *Sanch. de mat. l. 2. d. 27. n. 11. Bon. q. 2. p. 1. & communiter.*

XI. Si quis haberet intentionem promittendi quidem, ſed tamen ſe non obligandi, nullum eſſet votum, ſecundùm. *Navar. Sylv. Sanch. num. 27. Leſſ. l. 2. c. 40. dub. 1. num. 6. Bon. & alios*, contra *Cajetan.* quia talis non vult vovere, cùm apponat conditionem contra ſubſtantiam actus. Vnde *Lugo d. 23. de juſt. ſec. 1. & alii*, contendunt talem non poſſe dici promittere. Verùm videtur eſſe quæſtio de nomine, Si verò haberet animum vovendi & ſe obligandi, non tamen implendi, tunc etiam graviter peccaret, & votum eſſet validum. *Sanch. l. ill. Bon. p. 1. n. 14. Laym. &c.*

## DVBIVM III.

### *Quæ requiratur materia voti?*

Reſp. Ea debet eſſe poſſibilis, (cùm impoſſibile nec efficaciter poſſit intendi, nec ad il-

lud

lud ſit obligatio ) & non ſolum bona, ſed etiam melior quàm oppoſitum, ſive ejus omiſſio : quippe finis intrinſecus voti eſt, honorare per hoc Deum; id autem non poteſt fieri, niſi offeratur illi aliquid gratum; gratum autem eſſe non poſſit, ut quis obligetur ad relinquendum id, quod eſt melius. *Sanch lib 9. cap. 7. Laym. Navar. &c. Vnde reſolves*

I. Invalidum eſt votum nunquam peccandi venialiter, cùm id moraliter & ordinariè ſit impoſſibile. Aliqui tamen volunt, ſic voventem teneri iſto voto ad vitanda mortalia, & venialia graviora, de quo *Scholaſtici Navar. c. 12. n. 65. Suar. l. 2. cap. 3. Sanch. de mat. l. 9. d 35.*

II. Invalidum eſt votum de re vana, vel inutili, vel indifferente, niſi ex circumſtantiis, aut fine, fiat bona; quia ideo diſplicet ſtulta promiſſio, & hinc eam non acceptat: ac peccat venialiter talia vovens, ut v. g. ſi quis decidens ex equo, voveat non amplius equum aſcendere. *Navar. c. 12. Sanch. 4. mor. c 7.*

III. Invalidum eſt vovere mala : & qui vovet mortale, peccatum mortaliter; qui autem veniale, eum venialiter tantùm peccare dicit *Sa, Sylv. &c. V. juramentum* : licet mortaliter peccare velit. *Cajetan. V. votum, & Leſſ. lib. 2. cap. 4. d. 5.* quod videtur probabilius.

IV. Invalidum eſt votum, cui adjungitur

tur finis, vel alia circumſtantia mala te-nens ſe ex parte rei votæ; ut v.g. vovet quis eleemoſynam ad obtinendam vanam gloriam, aut impetrandam per eam victoriam injuſtam, felicem ſucceſſum furti, adulterii, &c. aut in gratiarum actionem pro ſucceſſu talis peccati: quia datio eleemoſynæ in talem finem, eſt actio blaſphema, quaſi Deus peccata promoveat, ideoq; non poteſt eſſe materia voti, *Cajet. Navar. cap.12. Sanch. cap.6. Laym. l.4. t 4.c.2. num.6. Fill.t.26.cap.5.*

V. Validum autem eſt, etſi ei adjungatur finis, vel alia circumſtantia mala tenens ſe tantùm ex parte voventis; ut v.g. ſi quis ex vana gloria; aut ex ira erga importunum mendicum, voveat ei dare eleemoſynam; quia tunc res iſta bona eſt quam vovet, licet ipſe voveat malè, & cum peccato. *Ibid.*

VI. Validum item eſt votum factum ex affectu erga rem bonam, ut bona eſt, etſi conjuncta cum cauſa mala: ut ſi quis voveret eleemoſynam, ſi ex duello evaſerit ſalvus; ſi non capiatur in furto; ſi filius ſibi naſcatur ex adulterio, quod parat, &c. licèt enim duellum, furtum, adulterium velle, malum ſit; tamen his poſitis non lædi, non infamari, prolem gigni, mala non ſunt, ſed Dei dona: & votum non cadit ſuper iſta mala ſed ſuper hæc bona, conſiderata (ut pono) quatenus in ſe bona ſunt. *Navar. Laym. l.c.*

VII. Invalidum eſt,& veniale peccatum, vovere bonum,quod eſt impeditivum boni majoris,ut præſertim ſunt vota contra conſilia Evangelica; ut v.g manere in ſæculo, ducere uxorem,ire ad militiam,facere mercaturam. *Navar.n. 9. Suar. Fill. c.1.q 7.n.58. Sanch.&c.*

VIII. Si tamen aliquid bonum per ſe, & abſolutè minus, fieret per accidens majus bonum, tunc talia vovere valet; ut v.g. ſi quis videret ſuſceptionem ordinum ſibi damnoſam. *v.Bon.p.1.*

IX. Matrimonium ordinariè invalidè vovetur; quia ordinariè melior eſt cælibatus. Dixi, *ordinarie*; quia validè vovetur,1 ſi quis ad hoc obligetur; ut, quia ſine injuriâ, aut gravi infamatione ſponſæ, vel liberorum ex ea conceptorum, à ſponſalibus non poteſt recedere. 2. ſi id Reipub. valdè utile futurum exiſtimetur, ut, quia v.g. ex eo ſperatur pax inter Principes, converſio hæreticorum, regni tranquillitas. 3. ſi quis ob fragilitatem, & inveteratam conſuetudinem peccandi, adeò ſit pronus ad lapſum, ut prudentes judicent conſultum ei eſſe ut nubat: in quo tamen ultimo *Lay. & alii* diſſentiunt. *v. Bon.l.c. Fill.num.6. Navar. Suar l.c.Laym.n.12.*

## *DVBIVM IV.*

### *Quæ, & quanta ſit obligatio voti?*

Reſp. Tanta eſt, quantum, tum quanti-

tas

tas materiæ permittit, tum intentio voventis, qua ſe vel multum, vel parum vel abſolutè, vel cum certa conditione, reſtrictione temporis, qualitatis, obligare vult, deſignat: ita ut etſi obligatio voti ſit juris naturalis, vis tamen ejus pendeat à voluntate, & facto hominis, tanquam prævia conditione ut tantum vel tantùm obliget. *Ita communiter. vid. Layma. cap. 3. Bonac. p. 5. Vnde reſolves.*

I. In materia levi nemo obligatur ſub mortali: quia materia id non permittit. *Navar. num. 40. Sanch l. 4. c. 12. Laym. l. c.* v. g. Voviſti recitare quotidie Salve Regina, omittendo ſemel, iterumque, non peccas mortaliter: quia materia eſt parva. *San. lib. 4. c. 12. Laym loc. cit. Azor. lib. 21 cap. 15.* Imò etſi toto anno omittas, eſſe tantum veniale, eò quod materiæ iſtæ parvæ non coaleſcant in unam, probabiliter docet, *Dian. t. 5. miſ. n. 24. Soto Arag. & Tannero 2. 2. di. 4 dub. 3.* contra *Valent. &c*.

II. In materia gravi etſi quis poſſit ſe obligare tantum leviter, communiter tamen cenſetur ſe voluiſſe obligare graviter, niſi aliundè conſtet. Unde violans tale votum, peccat graviter ex genere ſuo, *v. ibid.*

III. Qui poſtquam gravi voto ſe obſtrinxit, ſeriò deinde nolet quòd fecerit, non peccat graviter, modo retineat animum implendi, *v. Sa. V. Votum.*

IV. Qui violat votum de re jam antè

præcepta; v.g. qui poſt votum caſtitatis fornicatur,, debet in confeſſione addere, quòd votum id habeat aut quòd Ordines acceperit, ſi Confeſſarius neſciat: quia duplex tunc eſt malitia peccati. *Suar.c.6. Leſſ. d.7. Sanch.c.5. Fill.c.2.q.7.*

V. Alieno voto nemo obligatur ex vi illius voti Unde ſi qui Canones videntur indicare, filium à patre religioni devotum teneri eam profiteri, intelligendi ſunt, ſi filius votum patris ſemel ratificaverit. *Suar. c.9. Sanch. Laym.c.1.n.6.*

VI. Cum hæres teneatur ſolvere vota realia defuncti, non tenetur vi voti, ſed ex juſtitia; ſicuti tenetur alia illius debita, legata, &c. ſolvere. *ibid.*

VII. Eodem modo ſi communitas aliquid vovit, in quod poſteri non conſenſerunt, non tenentur id ſervare vi voti, ſed interdum ratione pacti, ſtatuti, vel longæ conſuetudinis, *v. Lay. hic c.3.*

VIII. Cùm quis vovet factum alterius, ſenſus eſt, ſe curaturum id eo modo, quo licitè poteſt, ut v.g. rogando, perſuadendo, vel etiam præcipiendo, ſi ſit ſuperior, vel etiam aliquando paciſcendo, & ſuppeditando ſumptus. Sic parens, qui filium devovit religioni, ad nihil aliud tenetur, quàm ut conetur eam filio perſuadere: ſic qui Miſſas vel peregrinationē, alterius curandam, quando ſtipendium ac ſumptus ei perſolvit, non tenetur alium ſubſtituere

novis

novis ſumptibus, ſi prior non præſtet ad quod ſe obligavit. *Sanch. Lay. n. 7.*

IX. Vota perſonalia non implentur niſi per voventem: unde qui vovit peregrinationem Romam v.g. non ſatisfacit, niſi conducat aliam: neque ad id tenetur, ſi ipſe non poſſit. *ibid.*

X. Vota realia ſolvenda ſunt ex proprio: unde qui nequit ex ſuo, non tenetur ab alio mendicare. Quòd ſi poſſit ex ſuo & tamen alius, ſive rogatus, ſive ſpontè pro ipſo velit ſolvere, id valet quia tunc quod alteri dat, fit ipſius: non autem actio alterius perſonæ poteſt fieri alterius, *v ib.*

XI. Vota conditionalia non obligant ceſſante conditione, etiamſi ipſe vovens cauſa fuerit, ut conditio non poneretur; dummodò id non impediverit per dolum, vim aut malitiam: ut v.g. voviſti peregrinationem, ſi eam Petrus approbet; deinde ſubmittit qui perſuadeat, ut non approbet: illo igitur non approbante, non teneris: imò etſi malitioſè per fraudem, dolum, &c. impediveris, adhuc probabile eſt te voto non teneri, ut habet *Lay. cap. 6. ex Suar. & aliis.* Interim *Lay.* rectè hic advertendum monet ad intentionem voventis; ut v.g. ſi filius vovit ſe ingreſſurum religionem, niſi pater contradixerit, videtur ejus intentio fuiſſe, niſi contradixerit ex ſe, ſua ſponte, ſibi relictus, &c.

XII. Qui vovit rem certam & determi-



Digitized by Google

præcepta; v.g. qui poſt votum caſtitatis fornicatur ,, debet in confeſſione addere, quòd votum id habeat aut quòd Ordines acceperit, ſi Confeſſarius neſciat: quia duplex tunc eſt malitia peccati. *Suar.c.6. Leſſ. d.7.Sanch.c.5.Fill.c.2.q.7.*

V. Alieno voto nemo obligatur ex vi illius voti Unde ſi qui Canones videntur indicare, filium à patre religioni devotum teneri eam profiteri, intelligendi ſunt, ſi filius votum patris ſemel ratificaverit. *Suar, c.9.Sanch.Laym.c.1.n.6.*

VI. Cum hæres teneatur ſolvere vota realia defuncti, non tenetur vi voti, ſed ex juſtitia; ſicuti tenetur alia illius debita, legata, &c.ſolvere.*ibid.*

VII. Eodem modo ſi communitas aliquid vovit, in quod poſteri non conſenſerunt, non tenentur id ſervare vi voti, ſed interdum ratione pacti, ſtatuti, vel longæ conſuetudinis, *v.Lay.hic c.3.*

VIII. Cùm quis vovet factum alterius, ſenſus eſt, ſe curaturum id eo modo, quo licitè poteſt, ut v.g. rogando, perſuadendo, vel etiam præcipiendo, ſi ſit ſuperior, vel etiam aliquando paciſcendo, & ſuppeditando ſumptus. Sic parens, qui filium devovit religioni , ad nihil aliud tenetur, quàm ut conetur eam filio perſuadere: ſic qui Miſſas vel peregrinationē, alterius curandam, quando ſtipendium ac ſumptus ei perſolvit, non tenetur alium ſubſtituere

novis

novis ſumptibus, ſi prior non præſtet ad quod ſe obligavit. *Sanch. Lay. n. 7.*

IX. Vota perſonalia non implentur niſi per voventem: unde qui vovit peregrinationem Romam v. g. non ſatisfacit, niſi conducat aliam: neque ad id tenetur, ſi ipſe non poſſit. *ibid.*

X. Vota realia ſolvenda ſunt ex proprio: unde qui nequit ex ſuo, non tenetur ab alio mendicare. Quòd ſi poſſit ex ſuo & tamen alius, ſive rogatus, ſive ſponte pro ipſo velit ſolvere, id valet quia tunc quod alteri dat, fit ipſius: non autem actio alterius perſonæ poteſt fieri alterius, *v ib.*

XI. Vota conditionalia non obligant ceſſante conditione, etiamſi ipſe vovens cauſa fuerit, ut conditio non poneretur; dummodò id non impediverit per dolum, vim aut malitiam: ut v. g. voviſti peregrinationem, ſi eam Petrus approbet; deinde ſubmittit qui perſuadeat, ut non approbet: illo igitur non approbante, non teneris: imò etſi malitioſè per fraudem, dolum, &c. impediveris, adhuc probabile eſt te voto non teneri, ut habet *Lay. cap. 6. ex Suar. & aliis.* Interim *Lay.* recte hic advertendum monet ad intentionem voventis; ut v. g. ſi filius vovit ſe ingreſſurum religionem, niſi pater contradixerit, videtur ejus intentio fuiſſe, niſi contradixerit ex ſe, ſua ſponte, ſibi relictus, &c.

XII. Qui vovit rem certam & determi-



Digitized by Google

natam, v.g. hunc calicem, ſi ea res pereat, non tenetur ad alium; cum id non ſoleat intendi: ſi autem eam rem vendiderit, probabiliùs videtur eſſe, teneri dare pecuniam quam accepit: quia qui vovet rem, cenſetur promittere omnem ejus utilitatem.

XIII. Qui vovit aliquid faciendum certo tempore, ut jejunare hoc, vel iſto die; illo tranſacto, ſive cum culpa, ſive ſine culpa ejus, ad nihil tenetur: & neque, ſi præviderit impedimentum eo tempore ſuperventurũ, tenebatur prævenire, cum hæc non ſoleat intentio vovẽtis eſſe *Suá.Nav.l.1.v.Bon.p.5.*

XIV. Qui vovit aliquid ſine certo tempore, v.g. peregrinationem, tantùm tenetur implere, cùm commodè primùm poteſt, quia ſic moraliter quiſque cenſetur intelligere ſuam promiſſionem, ut habita commoditate non nimis diu differat; quamvis minor cauſa ſufficiat ad differendum, quam ad omittendum *Fill.c.4.q.50. Suar.Laym.c.3. Bon.&c.*

XV. Qui vovit aliquid ſine certo loco, v.g. ingredi religionem S.Benedicti, ſatisfacit intrando quodcunq; monaſteriũ illius Ordinis, in quo ſerventur ſubſtantialia regulæ. Neque tenetur pro admiſſione peragrare provinciam, ſed ſatis eſt adire loca aliquot non nimis diſſita. Et ſatisfecit voto, ſi poſtquam ingreſſus eſt remittatur, aut egrediatur (ſaltem cum juſta cauſa, qua'is eſt, v.g. gravis ac diuturna triſtitia, & an-



Digitized by Google

xietas, ſive ex natura ipſa, ſive aliunde nata. *Eſcob. ex Sanch. t. 1. l. 4. c. 16. n. 100.*) ante profeſſionem *v. Trul l. 2. c. 2. d. 20. n 7. & 8.*

XVI. Qui vovit aliquid ſine certâ qualitate, v. g. religionem in genere, poteſt ingredi quamcunque, etiam laxiorem; modò ſerventur eſſentialia, & ſit approbata. Similiter, ſi quis vovit triticum, &c. non tenetur dare optimum, quod habet, ſed ſatis eſt, (loquendo de obligatione præciſè) ut det quod non ſit plane ineptum.

XVII. Qui vovit aliquid ſine certa quantitate, v. g. eleemoſynam, pecuniam, frumẽtum, &c. ſatisfacit dando quantum voluerit, modò non tam parum, ut videatur potiùs irridere ſuum votum, quàm implere. Ratio horum omnium petitur ex intentione voventis, quâ nemo cenſetur ſe obligare, niſi ad id quod commodè poteſt, & communiter eſt decens. *Suar. Sanch l 4. c. 15.*

XVIII. In dubio de mente voventis debet fieri interpretatio ſecundùm verborũ, quibus uſus eſt, proprietatem; vel potiùs communem & uſitatam acceptionem. *Fill. t. 26. c. 2. Laym. c. 3.*

XIX. Qui vovit, ſi ludat chartis, dare decem imperiales, tenetur ſecundùm *Sanch.* dare toties decem, quoties ludit; quia pœna eſt actui acceſſoria. Videtur tamen negare *Laym. l. 4. tr. 4. c. 5. n. 4. v. Trul. Dain. p. 5. t. 9. R. 60.*



Digitized by Google

## DVBIVM V.

### *Quot modis tollatur obligatio voti?*

Reſp. Dupliciter tolli poteſt: 1. Nullius auctoritate interveniente: idque vel materiæ mutatione; ut ſi materia antè honeſta fiat turpis, indifferens, vel impeditiva majoris boni, ratione novæ circumſtantiæ vel prohibitionis; vel ſi fiat impoſſibilis, abſolutè aut mortaliter; vel deſitione conditionis, à quâ pendebat. 2. Interventu auctoritatis humanæ: idque tripliciter; irritatione, commutatione, vel diſpenſatione: de quibus ſequentibus dubiis. Eſt communis, *Sanch.l.4.c.24. Leſſ.l.2.c.40. Suar. Fill.t.26.c.8.*

*Vnde reſolves.*

I. Etſi tuâ culpâ materia facta ſit impoſſibilis, inutilis &c tamen poſtquam jam talis facta eſt, ceſſat obligatio, & ſufficit pœnitere de culpâ.

II. Si concurrat obligatio duorum votorum incompoſſibilium, implendum eſt id, quod eſt præſtantius, & Deo gratius; alterum ceſſat. Quòd ſi verò ſit æquale, aut neſcias utrum ſit melius, implendum eſt quod priùs voviſti, & ruit poſterius: ſi & hoc neſcis, libera eſt electio. *vid. Trul. lib. 1. cap. 2. d. 9.*

III. Si materia voti fiat impoſſibilis quoad partem tantùm, tunc ſi commodè talis materia dividi non poteſt, aut non ſo-



Digitized by Google

let; ad nihil teneris: v. g. voviſti ædificare templum, ſi totum non potes, non teneris ad partem.

IV. Si verò dividi commodè poteſt, & ſolet, manet obligatio ad illam partem quam potes: ut v. g. 1. Qui non poteſt jejunare totâ hebdomadâ, poteſt autem aliquot diebus, ad hoc tenetur. 2. Qui matrimonium contraxit, & conſummavit poſt votum caſtitatis, tenetur non petere debitum, cùm eatenus votum adhuc ſit poſſibile (reddere enim debet) *v. Bon. p. 7. 1.*

V. Quòd ſi votum dividi quidem poſſit, ſed unum in eo ſit principale, reliqua verò acceſſoria tantùm, non per ſe ſeorſim intenta, ſed dependenter à priori, tanquam illius appendices & modi, tunc ſi principale fiat impoſſibile, ruit etiam obligatio acceſſorii, non autem contra: ut v. g. voviſti peregrinationem Romam in cilicio, & ibi certi aliquid offerre, ſi peregrinatio impoſſibilis fiat, non teneris cilicium ferre, & oblationem mittere. *v. Sanch. l. 4. c. 10. Bon. d. 4.*

## DUBIUM VI.

### *De voti irritatione.*

*Artic. I An, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem?*

Reſp. Cùm non debeat violari cujuſquam dominium, ac quilibet dominus poſſit uti

ſua

ſua libertate, hinc ſi poteſtati dominativæ alterius ſit ſubjecta alicujus voluntas, poteſt is ſubditi iſtius omnia vota qualicunque ſint, ad ſuum libitum, ſine ulla cauſa, validè irritare directè; hoc eſt, poteſt velle & pronunciare, ut illa vota nulla ſint, ita ut nullo etiam caſu obligatio poſtea reviviſcat (etſi peccent, ſi abſque cauſa irritent, ut docet *Leſſ.lib.2.cap.40.num.75. Navar. Suar. Fill*) Porrò hoc jus provenit ex jure poſitivo, quo datur alicui Legitima poteſtas dominativa in voluntatem alterius. *Ita communiter DD. v. Sanch. l.4.c.24.n.30. & 31. Vnde reſolves.*

I. Quivis pater, & in ejus defectu, avus paternus, tutor, imò etiam mater, non tantùm ſi tutrix ſit, ſed etiam in priorum defectu; & ſecundùm quoſdam, reliquis deficientibus etiam magiſter, vel herus, ut *Suar. Leſſ.d.10 n.78.* contra *Sanch.* poteſt directè irritare vota liberorum impuberum; ut colligitur *ex c. Mulier. 32. q. 2. c. 1. & 2. 20. q.1. & c. Si quis de regul.* Impubertas autem ſecundùm jura finitur in maſculis, anno decimo quarto completo, in fœminis duodecimo completo, à die nativitatis computando, ut *Sanch. l. c. v. Lay. t.4.c.2. Bon.di.4. q.2.p.6 §.2.*

II. Vota religioſorum (non tamen novitiorum) etiam ſub prædeceſſoribus emiſſa, irritare poſſunt directè præter Papam. Abbates, Guardiani, Priores & Rectores, ac pro-

probabiliter etiam Abbatiſſæ, ut habet *Suar. l.6. de voto c.7. num.19. Regin. l.18. num.342. Fill. Bon. l. c. num. 26.* Excipitur tamen votum tranſeundi ad religionem ſtrictiorem *vid. Binsfeld. 1. p. Ench. c.9. Leſſ. num.75. Sanch. c.14. n.10. Bon. l. 5.*

III. Idem poteſt, ſecundùm *Sanch. lib. 9. de matr. d.39.* maritus reſpectu votorum uxoris: licèt probabiliùs id alii limitent ad ea vota, quæ mariti juri præjudicant. *Laym. hic c.7. Fill. tr.26. c.8. q. 8. Leſſ. d.10. num. 83. & d.15.*

IV. Qui ſemel votum irritavit, ſi poſtea nolit, non ideò revalidatur, ut *v. Sa V. Irritatio voti.*

V. Nullus ſupradictorum poteſt directè irritare vota emiſſa ante ſubjectionem, v. g. ante matrimonium, facta verò intra tempus ſubiectionis, de re implenda poſt tempus ſubiectionis, v. g. in pubertate, vel poſt obitum mariti, poſſunt irritare, *Bon. loc. cit.*

VI. Votum, de quo dubium eſt, utrum emiſeris tempore libertatis, an ſubiectionis, non poſſe irritare ſuperiorem, docet *Salas 1.2. q.21. & Caram. l.3. c.1. d.1.* Sed contrarium tenet *Suar. Sanch. Bon. &c.* cum *Bardi d.6. c.1. §.18.*

VII. Facta tempore ſubiectionis, poſſunt adhuc irritari poſt illud; v. g. quando filius jam eſt pubes. Quod verum eſt, etſi in pubertate ea ratificaſſet, putans ex errore

eſſe

eſſe firma: ſecus tamen, ſi infirma eſſe noviſſet, & independenter à prioribus ratificaſſet, *v.Leſſ.l.2.c.40.dub.10.*

VIII. Supradicti poſſunt revocare, ac directe irritare vota, etſi ſemel ea ratificaverint: quia non privarunt ſe dominio & poteſtate ſua, *v. Suar. de voto l.6.c.6.* Quòd ſi tamen id ſine cauſa fiat, erit ſecundum quoſdam peccatum mortale, licet probabiliùs id neget, *Suar.l.c c.4.& Lay.hic.*

IX. Prælatus poteſt irritare votum ſubditi à prædeceſſore æquali, vel inferiore confirmatum, non tamen à ſuperiore, *vid. de his Bon.l.c.§.3.Laym.c.7.*

## *Artic. II. Quis vota indirecte poſſit irritare?*

Reſp. Si alicui, non quidem voluntas voventis, ſed voti materia ſit ſubjecta, ita ut in hanc jus habeat, is tale votum poteſt irritare, irritatione indirecta: hoc eſt, ejus obligationem ſuſpendere, in quantum ſuo juri præjudicatur: idque ex lege naturæ docente, quòd nemo poſſit alteri promittere aliquid in præjudicium tertii. *S.Thom.in 4.d.38. Suar.Leſſ.&c.ll.cc. Vnde reſolves.*

I. Sic irritare poſſunt, præter ſuprà nominatos, mater reſpectu filiorum puberũ, quamdiu manent in domo paterna, nec ſunt emancipati, item tutor puberis, uſque ad annum vigeſimum quintum, in iis quæ

eorum

eorum poteſtati officium, *Laym. cap. 7.*

II. Idem poteſt uxor reſpectu mariti, v. g. ſi is voverit longiorem peregrinationem habitare alibi, cubare ſcorſim, quæ derogant vitæ ſociali, & uſui dominii, quod habet in corpus mariti, *Leſſ. num. 83. Fill. num. 273.*

III. Item dominus, & domina reſpectu famulorum, ut, ſi ij voverint jejunium, quo fierent inepti ad obſequia domini: quale votum non eſt caſtitatis, vel brevis orationis. *Leſſ. n. 86.*

IV. Item non tantum Pontifex reſpectu omnium fidelium, ſed etiam Epiſcopi, & Principes reſpectu ſubditorum, quando materia illis præjudicat. Denique ſuperiores reſpectu novitiorum, in iis quæ impediunt novitiatus exercitia, *Leſſ. d. 13.*

V. Non poſſunt irritare indirectè vota de re aliàs præcepta, v. g. non furandi, quia nemini præjudicant. Item neque vota implenda, tunc, quando materia voti non erit amplius ſublecta, v. g. vota ſervi, implenda cum erit liber, & conjugis, cum alter erit mortuus.

VI. Poteſt quis etiam indirectè irritare vota longè ante facta, quàm ſibi materia ſubjiceretur, v. g. facta à conjuge longè ante matrimonium.

VII. Poteſt quis etiam vota à ſe vel anteceſſore conceſſa & confirmata, indirectè irritare, ut patet ex *art. ſuperiore.* Excipe tamen

men; niſi ſuo jure ceſſiſſet, & hanc ceſſionem ſubditus acceptaſſet, ut v. g. in voto caſtitatis, mutuo mariti & uxoris conſenſu facto. Secus tamen eſſet, ſi vel ſola uxor, vel uterque independenter ab altero voviſſet.

VIII. Vota indirectè tantum irritata revivifcunt, & obligant quando alteri deſinunt præjudicare *v. de his Bon. p. 7. Laym. c. 8.*

## *DVBIVM VII.*

### *Quid ſit commutatio voti?*

Reſp. Commutatio eſt ſubſtitutio alterius operis honeſti loco ejus, quod voto promiſſum erat, ſub eadem obligatione. Circa quam, ut licitè fiat, traduntur hæ regulæ: *Prima.* Ad commutationem voti requiritur auctoritas Eccleſiaſtica, 1. quando commutatio fit in paulo minus bonum: quod ſi notabiliter minus ſit, miſcetur diſpenſatio. 2. Quando dubium eſt de æqualitate boni. 3. Quando fit in bonum æquale: licet aliqui tunc putent ſufficere auctoritatem propriam. Hæc tamen ſufficit ad commutationem in meliùs; quia in meliori minus continetur. Voco autem melius, quod eſt tale in ordine ad utilitatem ſpiritualem voventis, & Deo gratius.

*Secunda*, Ad commutationem voti in æquale, requiritur cauſa, licet minor, quàm ad diſpenſationem: quia diſpenſatio-

ſatio planè liberat ab obligatione voti; commutatio verò aliud ſubrogat. Vnde ſi fiat in melius, nulla cauſa requiritur ſi in æquale cum auctoritate ſuperioris, ſufficit major in illud propenſio. Si verò dubitetur, an ſit æquale, ſufficit notabilis moleſtia in implendo. *v. Leſſ. l. 2. c. 40. Vnde reſolves.*

I. Quamvis oratio abſolute ſit melior jejunio, non licet tamen propriâ auctoritate hoc, in illam commutare, quia hic & nunc poteſt jejunium eſſe Deo gratius: utpote utilius ad bonum ſpirituale hujus hominis *Leſſ. d. c. 16. Sanch. c. 56.*

II Omnia vota perſonalia, propriâ auctoritate commutari poſſunt in votum religionis: imò ipſo jure omnia vota realia ſic mutantur in profeſſione.

III. Qui habet votum religionis, non poteſt illud propriâ auctoritate commutare in ſuſceptionem Epiſcopatus, tum quia hic non efficit hominem perfectiorem quàm religio, licet perfectiorem eſſe ſupponat: tum, quia non conſtat, quòd illud hic & nunc ſit Deo gratius: tum, quia ſic reſpondit Innocentius III. apud *Bonac. in 2. præceptum d. 4. q. 2. p. 7.* idem docet *Leſſ lib. 2. c. 4. d. 16 num. 103 Azor. Sanch. Laym. l 4. t. 5 cap. 6. num. 15. Palaus d. 3. t. 16. n. 2. Fagund. Dian p. 6. t. 6. R. 62.*

IV. Qui habet facultatem diſpenſandi, habet etiam commutandi; non tamen contra: quia commutatio eſt pars diſpenſationis,

tionis, qui autem poteſt majus, etiam minus poteſt. Qui autem habet facultatem commutandi tantum, non poteſt mutare niſi in æquale: quod moraliter & non ſcrupuloſè æſtimandum eſt, ut monet *Laym. cap. 8.* In qua æſtimatione, ait *Cajet.* non negligenda ſunt concomitantia. v. g. in voto peregrinationis, habenda ratio non tantùm laboris, ſed etiam expenſarum, quas feciſſet. *Suar. Leſſ. v. Bon. p. 7. §. 3.*

**V. Si is, cujus votum mutatum eſt, malit deinde implere primum, id poteſt: tum quia id eſt melius, vel æquale: tum quia in ejus favorem factum eſt cum tacita conditione, ſi ei placuerit. *Leſſ. n. 79. Sanch. Fill. n. 289.***

**VI. Si voti legitimè à ſuperiore commutati materia, ſive opus fiat impoſſibile, vel indifferens, non tenetur redire ad prius: quia obligatio extincta eſt. *vid. Layman. Bon. ll. cc.***

## *DVBIVM VIII.*

### *Quid ſit diſpenſatio, & qui poſſint diſpenſare in votis?*

**Reſp. I. Diſpenſatio eſt abſoluta obligationis voti condonatio, nomine Dei facta. Ad hanc, ut valeat juſta cauſa requiritur, qualis v. g. eſt 1. Bonum Eccleſiæ, vel commune Reipub. 2. Notabilis difficultas in**

obſervatione voti. 3. Imperfectio actûs, vel levitas ac facilitas ex qua proceſſit votum. *Suar. lib. 6. cap. 17. Fill. num. 260. San. l. 4. cap. 45. v. Bon. p. 7. num. 24. Laym. c. 8. num. 5. Vnde reſolves.*

I. Cum cauſa non ſufficit ad integram diſpenſationem, partim diſpenſari, partim commutari poteſt. *Bon. l. c.*

II. Prælatus videns, ac (cum facilè poſſit) non contradicens, videtur diſpenſare, ait *Sa.*

III. Poteſtas etiam delegata diſpenſandi in votis extendit ſe etiam ad vota jurata. & juramenta pia ſoli Deo facta, *v. Suar. lib. 6. de voto. San. l. 8. de matr. d. 3.*

IV. Ante voti acceptationem à certa perſona aut Eccleſia, non cenſetur ei jus acquiſitum, ideoque ſine ejus injuria poteſt diſpenſari vel commutari.

Reſp. II. Poteſtas diſpenſandi convenit omnibus Prælatis, qui habent juriſdictionem in foro externo, vel privilegium, *Leſſ. l. 2. c. 40. d 12. San. n. 37. & cummuniter.* Vnde diſpenſare poſſunt ſequentes: I. Papa. reſpectu omnium fidelium in omnibus votis II. Epiſcopus, reſpectu ſuorum ſubditorum, non autem Parochus: quia tantum habet iurisdictionem fori interni, *Suar. l. c. c. 12.* III. Prælati Regulares exempti, reſpectu ſuorum Religioſorum & Novitiorum, idque circa vota, quæ vel in ſæculo, vel etiam Novitiatu fecerunt, *Leſſ. num. 8. & 107.*

*Sanch. l.9. de matr. d.29.* non autem Prælati, non exempti, neque Abbatiſſæ, *Suar. Leſſ. ll. cc.* IV. Ex privilegio Papæ, Confeſſarii Ordinum mendicantium, ſecundum conceſſionem & moderationem ſuorum ſuperiorum, ut notat *Leſſ. d.13. n.108.*

Reſp. III. Supradicti omnes Papâ inferiores poſſunt diſpenſare in omnibus votis, exceptis quinque ſoli Papæ reſervatis, ſcilicet voto Caſtitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis ad liminâ Apoſtolorum, ad S. Jacobum Compoſtellam, & Ultramarina, ſive in Terram Sanctam *vid. Bonac. Leſſ. Laym. ll. cc.*

# TRACTATUS III.

## *De Tertio & quarto Præcepto.*

## CAPUT PRIMUM.

### *Quid tertium Præceptum.*

Memento, &c.

PRæceptum hoc, quatenus vult tempus aliquod ſanctificari, ſive impendi cultui divino, eſt naturale, & adhuc obligat: quatenus verò per id tempus deſignatur dies Sabbathinus, eſt ceremoniale, & in Novo Teſtamento abrogatum, ac pro eo ab Eccleſia deſignatus dies Dominicus & feſti; præſcriptusque modus colendi, ut quædam opera illis diebus fiant, quędam no, hęc prohiben-

hibentur, illa præcipiuntur. *Bonac. Layman, ex D. Thom. 2. 2. q. 122.*

## D V B I V M I.

### *Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Eccleſia prohibeantur.*

Reſp. I. Die Feſto prohibentur omnia opera ſervilia, hoc eſt, quæ & verſantur circa materiam externam; & vel mechanica & illiberalia ſunt, v.g ſuere, fabricare; vel requirunt tantùm laborem corporis, & ab operariis tantùm & ſervis fieri ſolent. *Ita DD. communiter. vid. Laym. l. 4. tr 7. cap. 1. Suar. Fill. &c. ex D. Thom. l. c. Vnde reſolves.*

I. Impertinens eſt ad rationem operis ſervilis, utrum fiat ex lucro, an ex recreatione; ex hac, an iſta intentione, pia, vana & turpi. *Cajet. Suar. Laym. l. c. &c.* contra *Sylv. & Canoniſtas.*

II. Impertinens quoque eſt, ſive fiat cum defatigatione & labore, ſive non, ſive brevi ſive longo tempore, &c. quia nihil horum mutat naturam operis.

III. Servile non eſt, ideoque nec prohibitum, feſto ludere, choreas ducere, inſtrumenta muſica pulſare, iter facere pedibus, equo, curru, vel navi: unde etiam ad hæc neceſſaria ſunt licita, *Navar. c. 13. Tol. & Lay. Suar. de feſt. c. 27.*

IV. Nec ſervile eſt, ducere jumenta ſine

onere; cùm id ſit iter facere, ut ait *Fill.hic c.9.n.170.* Ducere autem jumenta, currus, vel navigium onuſtum mercibus, eſt ſervile, *Suar.loco c. Fill.l.c.* Quod ſi tamen ante feſtum talia itinera incepta ſint, continuatio eorum permittitur, vel ob publicam utilitatem, vel damnum, quod alias ſequeretur.

V. Item nec ſervile eſt, ſive gratis, ſive pro pretio docere, ſtudere, ſcribere, transſcribere, & ſecundum quosdam, ut *Medinam, Lopez & Armillam,* quorum ſententiā probabilem docet *Layman.* contra *Sa. Fill. Azor & alios multos,* pingere etiam coloribus; (nam de rudibus lineamentis plerique concedunt) terere tamen colores, & non pingere, ſed tingere, ut v.g. colorare aſſeres vel pannos, dealbare parietes, illiberale eſt.

VI. Videntur etiam excuſari poſſe in typographiis literarum collocatores, quando poſt divina collocant neglectum penſum, ut habet *Layman. hic.* Imprimere tamen ſervile habetur, *Eſcob. E.5.c.4. Suar. Layman* &c.

VII. Excuſat etiam *Fill. hic n.169.* diſti lationem, quæ ſine corporis fatigatione, potius ad experientiam & peritiam fit, quam ex officio, & arte.

VIII. Servile aliqui non putant, (alii contrarium tenent, & excuſant per conſuetudinem, ad otium aliaque pejora vitanda)

Digitized by Google

da) venari, *Gran.2.2.c.3.t.12.d.4.ſ.num.63.* aucupari, militare, gladiari, piſcari, ſaltem in fluminibus recreationis gratia & ſimilia: piſcatio tamen moderata eſſe debet *v. Lay. & Fill tr.27.c.9.q.12. Bon.d.5.q.1.p.2.n.25. Eſcob.* qui docet, laborioſam, & ex officio, non licere. Similiter quidam excuſant puellos ad otium vitandum acu pingentes, *Arm. Azor. Palau. Sa. March. P. Dian. p.6.t.6.R.15. & p.4. tr.4.R.62.*

Reſp. II. Prohibentur præterea quædam opera non ſervilia, quæ dicuntur forenſia; ut ſunt mercatus, placitum, judicium ad mortem vel pœnam, & ſtrepitus omnis judicialis, id eſt, actiones, quæ ad deciſiones cauſarum, tam civilium, quàm criminalium, tam ſæcularium quàm Eccleſiaſticorum ſpectant. *Ita commun. Doct. ex c.1. de feriis. Vnde reſolves.*

I. Feſto non licet citare, adducere teſtes, id eſt, exigere juramentum judiciale, proferre aut exequi ſententiam: quæ ſi feratur, eſt irrita. *v. Laym. l.4.t.7.c.2.n.7.*

II. Nec licet emere & vendere res non neceſſarias, negotiari publicè vel privatim, inire contractus emptionis, locationis permutationis, &c. (niſi ex conſuetudine, vel aliis juſtis cauſis excuſentur) quia intelliguntur nomine mercatus, qui prohibitus eſt, *c.1. de feriis*, ut docet *Bon.* ex *Suar. c.13. & Fill. t.27.c.10 q 2.n.180.*

III. Feſto licet excommunicare, diſpen-

ſare, judicem privatim informare, advocatum conſulere, conſilia conficere, eligere, &c. quia non requirunt ſtrepitum judicialem, *v.Bon.l.c.*

## DVBIVM II.

### *Quæ cauſæ excuſent ab obſervatione feſtorum, ob quas opera prohibita liceant?*

Tales præcipuè ſunt ſeptem.

*Prima.* Diſpenſatio Epiſcopi, vel habentis poteſtatem quaſi Epiſcopalem: uti ſuperiores Religionum, imò & Parochi, quando non datur facilis acceſſus ad Epiſcopum, *Suar.c.33 Lay.c.4.n.2.Bon.p.1.n.20.*

*Secunda.* Conſuetudo: nam ſic licent nundinæ illæ in feſtis paſſim haberi ſolitæ; & præparationes deliciarum non neceſſariarum, ut cupediarum, placentarum, & ſimilium ciborum artificioſorum. item emptiones & venditiones recularum parvi momenti. *Bon.l.c.Laym.l.c.*

*Tertia.* Pietas in Deum: per quam licent opera, quæ proximè, (non quæ remotè) ſpectant ad cultum Dei: ut pulſare campanas, circumferre imagines, vel cruces, in ſupplicatione. Ornare autem, & vertere templa, ac ſimilia, quæ ad ipſum officium non ſpectant, ſi abſque ratione in feſtum differantur, venialia habentur. *Fill.num.218. Bon.l.c.*

*Quarta.* Charitas erga proximum: per quam

quam licent, & valent actus judiciales pauperum, orphanorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum, ne expenſis graventur. Sic etiam poſſunt ruſticanorum, in parvis oppidis, ſi aliis diebus adeſſe nequeant, cauſæ civiles agitari. Similiter licet pauperibus & infirmis, pro tunc egentibus, ſubvenire. Item emere & vendere ruſticis, qui aliis diebus impediuntur. *Lay.c.2.num.7.v. Dia.t.1.R.34.*

*Quinta.* Neceſſitas propria vel aliena, corporis vel animæ; ſi nimirum ſine gravi incommodo, aut detrimento aliquid omitti non poſſit. Quomodo excuſantur 1. Judicia, quæ celeritatem requirunt: v.g. ſi latro ſit fugiturus, niſi tunc capiatur. 2. Servi & ancillæ coacti à dominis laborare, nec audentes recuſare: quod ſi tamen frequenter contingit, eos deſerere debent, *Suar. Layman. l.c.* 3 Iidem & ſimiles reficientes ſuas veſtes cùm id aliis diebus non poſſint 4. pauperes, qui ſe ſuosq; alere non poſſunt, operantes privatim, ſine ſcandalo; maximè quando multi dies feſti concurrunt, *Bon.num.13.* 5. Coci & culinarii. 6. Piſtores, laniones, & ſimiles in oppidis populoſis, & concurſu feſtorum. 7. Chirurgi, & pharmacopolæ. 8. Conflatores ferri & vitri, coctores laterum, calcis, &c. & quicunque, quorum opus ſemel cœptum non poteſt interrumpi ſine damno. 9. Molitores, & naucleri pendentes à ventis.

10. Piſcatores halecum, tinnorum, &c. qui certo tantum anni tempore id poſſunt. 11. Inſtauratores fontium, pontium, viarum publicarum, & ſimilium, quæ moram non patiuntur. 12. Sartores in operibus neceſſariis, ut funeribus, nuptiis, &c. ſi aliter fieri non poteſt ut ſatisfaciant 13. Agricolæ ad cavendum damnum ruri laborantes; ut ſi ob pluviam imminentem ſegetes vel fœnum congregent, *Bona.num.13. Fill.num.211.* 14. Denique excuſantur etiam mercatores, qui clauſis tabernis quædam vendunt cum præſupponere poſſint, emptoribus ea tunc eſſe neceſſaria, nec alias commodè emere poſſe. De ſupra dictis *v. Suar. Fill, Laym. Bon. ll. cc.*

*Sexta.* Utilitas, non ſimpliciter neceſſaria ſed ad communem lætitiam, vel ſplendorem: ſic enim licet in adventu vel ortu Principis laborare, ut perficiantur theatra, ignes, veſtes, &c. Quanquam monet rectè, *Suar.* præſtare in hoc caſu petere veniam à Paſtoribus, *v. Bon.*

*Septima.* Excuſat item, ſaltem à gravi peccato, parvitas operis, ſeu temporis. Unde grave non videtur una hora laborare, ut habet *Suar. l.2 de feſtis c.32.* maximè, ut notat *Layman.* ſi labor non ſit nimis ſervilis, & fatigans corpus. Imò durum videtur mortalis damnare, ſi quis duas aut tres horas impendat, *v. Fill.t.27.c.11.q.1.n.105.* In forenſibus autem & judicialibus, materiæ quan-

quantitatem non ex quantitate temporis, ſed qualitate operis deſumendam, monet *Eſcob.E.5.c.5.n.14.ex Palao to.1.tr.9.d.2.p.1.n.4.* Sic grave peccatum eſſe aſſerit venditionem rei magni momenti, cum magna ſolemnitate, licet brevi tempore fiat. Quod intellige (ſecundum ſupradicta) niſi conſuetudo, vel neceſſitas excuſet.

## DVBIVM III.

### *Quæ opera feſtis præcipiantur?*

Reſp. Præcipitur 1. Auditio concionis, non tamen ſub mortali, niſi quatenus quisque tenetur diſcere neceſſaria ad ſalutem. *v.Trident.ſeſſ.24.a.4.de reform. Fill.hic e.S.Bon. t.1.d.5.q.1.p.2.n.27 Suar.* &c. Dixi, *niſi quatenus* &c. quia homines rudiores ignorant, præcipua myſteria fidei, ea præſertim, quæ ſub gravi obligatione eos ſcire teneri dictũ eſt ſupra *l.2.t.1.c.1.* tenentur lege charitatis, (ſi aliàs ea commodè addiſcere non poſſint) ſub gravi peccato concioni, vel potius catecheſi intereſſe. *Bon.d.5.in præcep. 2.n.28.* addens eo caſu concionem etiam miſſæ præferendam eſſe. *Trull.l.c.c.1.d.4.n.12. Fagund.* &c.

2. Præcipitur ſpeciali præcepto, obligare ſub mortali, audire Miſſam, hoc eſt, morali & humana aſſiſtentiâ, ſive præſentia ei intereſſe. Eſt communis ex *c. Omnes fideles* & ex *c. Miſſas, de conſec.diſt.1.* contra *Angelum &*

*Roſel-*

*Roſellam*, qui ſemel vel iterum negligere, dicunt eſſe veniale. Obligat hoc præceptũ omnibus feſtis, omnes baptizatos uſum rationis habentes: non autem infantes, amentes, vel catechumenos. Ratio primæ partis, quia eſt univerſale. Ratio ſecundæ, quia aſſiſtentiam humanam habere non poſſunt. Ratio tertiæ, quia non ſunt Eccleſiæ ſubjecti, *C.Lugo, di.22.ſ.1.& 2 ex Navar, San.& Kon.* *Unde reſolves.*

I. Non eſt obligatio audiendi concionem in Parochia propria: tum quia DD. multi nullum hac de re præceptum agnoſcunt; cum *Trid.ſ.24.c.4. de reſ.* dicat, *teneri ubi id commode fieri poteſt*: tum quia ſi qua obligatio fuit, ei derogatum eſt per privilegia Regularium, & generalem conſuetudinem contrariam. *Suar. de rel.t.1.l.2.c.16. Azor. Navar. Cened. Zerol.p.1. V pradic. Trull.l.2. c.1.d.4.v.Barboſ.in Trid.ſeſſ 24.c.4.* Imò Fratres Prædicatores, & Minores, & qui cum ipſis in privilegiis communicant, concionantes in ſuis Eccleſiis, quovis anni tempore poſſunt auditoribus ſuis concedere 18. annos, & 320. dies Indulg. nomine Papæ *Dian.p.4.t.4.R.22.ex Rodriq.*&c.

II. Non eſt obligatio ad audiendam Miſſam feriâ quintâ, & ſextâ, & Sabbato Majoris hebdomadæ: neque diebus Rogationum. *Azor Henriq. Suar.d.88.ſ.5.*

III. In die Nativitatis Chriſti tantùm teneris audire unam Miſſam, *Nav. Suar. Fill.*

IV. Sa-

IV. Satisfacit, qui recitat ſub Miſſa (ex obligatione) Horas Canonicas, vel pœnitentiam injunctam in confeſſione, ut contra *Cajet. Sylv. Ang. Armil* docent *Suar. Sa. Rodriq. Fill.* &c. Ratio, quia duobus præceptis poteſt ſimul ſatisfieri, ut *v. ſupra l. 1. t. 2. c. 3. dub. 5.* Idem de eo qui confitetur tempore Miſſæ, affirmat, *Regin. lib. 19. num. 14.* dummodò intentionem habuerit audiendi Miſſam. Negat autem *Suar. d. 88. ſeſſ. 6. Azor. cap. 7. q. 6. Gordonus, C. Lugo loc. cit.* ſi quidem poſſit differre confeſſionem, nec adſit neceſſitas præcepti confeſſionis. Idem dicit *Bonac. d. 4. q. ult. p. 11.* ubi contrariam praxin quorundam excuſat, vel ob neceſſitatem communicandi: vel intentionem audiendi Miſſam aliam, vel denique ob bonam fidem.

V. Satisfaciunt etiam inſervientes Miſſæ, ſi recedant allatum neceſſaria, v.g. vinum, hoſtiam, thus, &c. quia cùm hæc ordinentur ad officium, non cenſentur abeſſe, dummodò non recedant ab Eccleſia, vel ſaltem non longè, *v. Bon.*

VI. Peccat, qui non audit integram Miſſam; & quidem venialiter, ſi omittatur parva pars, mortaliter, ſi notabilis, v.g. media, vel tertia pars. *Layman.* tamen, & *alii* durum putant, mortalis damnare eum, qui ab Offertorio, usq; ad finem adſit. Additque communiter excuſari à mortali, qui audiunt à principio Epiſtolæ, vel ſecundum

alios

alios, Evangelii uſque ad finem: vel ab Initio uſque ad Communionem, *v.Bon.t.1.d.4. q.ult.C.Lugo d.22.ſec.1.n.3.*

VII. Non peccat ſaltem mortaliter, qui à duobus Sacerdotibus ſucceſſivè duas dimidias Miſſas audit, ut habet *Nau.c.21. Sa, Sotus, Henriq. Dian.tom.1 tr.3 R.18. Bon.d.4. q. ult.p.11. Hurtado* contra *Suar. Kon. Fagund.* quia audit integram Miſſam. Ob quam cauſam eſt probabile, etſi ſimul audiat, ut habet *Bon.l.c. Hurt. & Dian.* contra *Regin. Kon. C.Lugo* &c. quorum ſententia videtur probabilior.

VIII. Non ſatisfacit, qui ſub ſacro dormit, pingit, docet; vel qui eſt poſt mutum, aut aliam rem, tali loco, unde nihil audiri, videri, vel notari poſſit quid fiat: quia non cenſetur moraliter præſens. Satisfacit tamen ſurdus, cœcus & quicunque (licèt ſit poſt oſtium, aut columnam, vel in feneſtra, vel procul à templo) ita eſt præſens, ut ex ſignis externis colligere poſſit, quid à celebrante agatur, ſpectata loci natura, etiamſi ipſe per accidens nihil audiat, videat, aut intelligat, ſitque pars per moralem conjunctionem ejus multitudinis, quæ dicitur præſens, & eſt in conſpectu altaris. *Bon.l.c.*

VIII. Audiens debet eſſe attentus, ſaltem virtualiter & in confuſo, ut aliquo modo advertat quid fiat. Hinc ſi quis nunc attendat; nunc fabuletur, ut tamen ſemper adver-

advertere poſſit quid fiat, licèt peccet irreverentia non tamen damnandus eſt mortalis. Imò *Kon.3.p.q.83.* cum *Sylve. Roſel. & Medi.* docet, eum ſatisfacere, qui voluntariè toto ſacro eſt diſtractus modò ſibi ſit præſens, & cum reverentia externa aſſiſtat. Quod probabile eſſe docet *Lay.* contra *Suar. Bon.* & alios *v.Kon.l.c. & C.Lugo n.26.27.* Plura de tota hac materia, *v.ſuprà l.1.tr.2.c.3. dub.2.3. & 4.*

IX. Præceptum audiendæ Miſſæ impletur quocunque in loco, ſive in Parochiali, aut Cathedrali, ſive in Regularium Eccleſia ſive in oratoriis privatis, ſive extra Eccleſiã audiatur. Ratio, quia Eccleſia tantum auditionem Miſſæ præcipit, non autem locũ; ergo quovis loco impletur. *Tol.l.9.c.7. Azo. c.6. Rodriq Navar. Fill Nung. Sua. Kon. Bon. d.4. q.ult. pu.12.n.4. & plures.* Quæ doctrina licet certa ſatis ſit, nihilominus quia poſt omnes ſuprà citatos Auctores, à quodam moderno, viro aliàs docto, in dubium vocatur, peculiari dubio examinanda eſt, ne cui (quia liber obvius eſt) ſcrupulus, aut conſcientia naſcatur erronea.

## DVBIVM IV.

### *An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia, Dominicis, & feſtis majoribus?*

Reſp. Etſi id quidem decens ſit, non tamen

men eſt obligatio. Eſt communis Auctorum (quos *vide ſuperiore dub. caſu ult.*) & ut ait *Ca. Lugo di. 22. ſ. 1. n* 2. certa; etſi *Marchantius in Candelabro myſtico t. 4. c. 7.* & in *Reſolutionibus moralibus*, in forma manualis editis *cap. 8.* in dubium vocet, ſcrupulumque movere conetur. Ratio eſt, 1. Quia nullum extat ea de re præceptum. 2. Quia *cap. Ut dominicis*, jubetur Parochus ante Miſſam ejicere eos, qui proprio Parocho contempto, iſthic Miſſam audire vellent: ergo ſine contemptu formali) licet. 3. Quia *cap. Si quis de conſec.* jubentur ii qui habent oratorium domi, in majoribus feſtivitatibus audire ſacrum in Parochia, vel in civitatibus. 4. Quia univerſali fidelium, & ipſorummet etiam Parochorum doctorum, & confeſſariorum (qui pœnitentes hac de re non interrogant) conſuetudo, id non tantùm, (ut loquitur *Marchantius l. c.*) inſinuat, ſed manifeſtè docet. 5. Quia *Trid. ſeſſ. 22. c. 8.* tantùm dicit, populum debere moneri, (non autem teneri) ut frequenter adeant Parochias, ſaltem Dominicis, & feſtis majoribus, *v. Fagund. Lugo Barboſ. Zenedo, Trull. l. 1. c. 1. d. 6.*

Neque obſtant, quæ *Marchant.* objicit, *ut:*

I. Quod jura antiqua decernant contrarium; eò quòd *Sixtus IV. de treuga & pace*, præcipiat, ne Mendicantes prædicent, non teneri audire Miſſam in Parochia, Dominicis & feſtis. Nam imprimis ex illo

Six-

Sixti decreto nihil ſequitur; cùm is nõu dicat teneri: ſed tantùm prohibeat, ne publicè *prædicetur, non teneri.* Cum enim honeſtiſſimum ſit, populum audire Miſſam in Parochia, idque ſuadere deceat, minimè deceret, id (publicè præſertim) diſſuadere: nam inde ſcandala, & proprii Parochi contemptus, ſequi poſſent. Et hoc eſt, quod Sixtus cavere voluit. Deinde, eſto antiqua forſan aliqua jura id habeant, eis poſterioribus temporibus, per varia privilegia, receptamque conſuetudinem univerſalem, eſt derogatum, *Car. Lugo & cæteri Aut. cit.*

Nec obſtat II. Quod multos Canoniſtas eam opinionem ſecutos aſſerit. Eſto enim olim quidam ſic ſenſerint, hoc tamen tempore, poſt tot & tam ampla privilegia, poſt tam claram & diuturnam conſuetudinem, poſt Eminent. Cardinalium declarationes, & ipſorum etiam Pontificum nota decreta contraria, (ut *vide ſequente Reſp.*) an aliqui id doceant, neſcio.

Nec III. Locus Tridentini paulò ante in reſp. citatus, quem objicit: ut patet ex ipſis verbis & declaratione Emin. Cardin. Auctorumque communi explicatione.

Reſp. II. Epiſcopus non poteſt cenſuris, mulctis, aliiſque pœnis, cogere ad audiendam Miſſam in Parochia. Eſt contra *Marchant. l.c.* ubi ait, *Regulares ita communiter reſpondere, ut privilegiorum ſuorum fimbrias magnificent, & dilatent philacteria:* & contra

*Aucta-*

*Auctorum Parochiani obedientes.* Ratio autem eſt. Quia, ut ait, *Navar.* Epiſcopus non poteſt tollere, (nec reſtringere) jus commune, & generalem totius orbis conſuetudinem. Ita docent præter. *Auth. ſupra cit. S. Anton. p. 2. tit. 9. cap. 10. §. 1. dub. 4. Sylv. V. Miſſa Tolet. Laym. l. 4. t. 7. c. 3.* &c. *& Commun. omnes Theologi & Canoniſtæ moderni:* afferuntque *Azor. p. 1. l. 7. c. 8. q. 6 & C. Lugo d. 22. ſ. 1.* pro hac ſententia, declarationem Cardinalium in Trident. quæ expreſsè habet: *Non poſſe Ordinarium multtis & pœnis cogere ad audiendam Miſſam, vel Concionem in propria Parochia, etiam in caſu negligentiæ & contumaciæ.* Et ſi his duobus tanquam Regularibus minus fidat, legere poteſt eandem declarationem apud *Barboſam in Trid. ſeſſ. 22. c. 8. de ſacrif. Miſſa & ſeſſ. 24. de reformat. c. 4. num. 22.* Item *Tractatu de officio & poteſtate Parochi.* ubi eandem ſententiam Barboſa ipſe ſequitur, & pro ea ſupra viginti Auctores celebres, partim Theologos, partim Canoniſtas, qua Regulares, qua non Regulares, citat. Vide ejusdem *Remiſſiones in Tridentinum, impreſſum Antvverpiæ Anno 1644. & Zerolam in praxi Epiſcopali p 2. V. Parochia, & p. 1. V. Miſſa §. 6.* Idem diſertis verbis confirmat Clemens VIII. Anno 1592 22. Decemb. decreto ſuo, circa hanc ipſam controverſiam Duaci excitatam, quo eam dirimit, his verbis *Præſenti noſtro decreto ſancimus, licere ſeculari-*

*bus*

*bus, Chriſtique fidelibus univerſis, Miſſas diebus dominicis, & feſtis aliis majoribus audire in Eccleſiis, tam Fratrum Præd. quam aliorum Mendicantium, nec non etiam Collegii Societatis IESV, juxta eorum privilegia, & antiquas conſuetudines, dummodò id in contemptum parochialium Eccleſiarum non faciant, & tam dictis Fratribus Prædicatoribus, ac Presbyteris dictæ Societatis, quam aliis privilegiatis, quibus id à Sede Apoſtolica indultum eſt, idoneis tamen, & ab Ordinario approbatis, peccata ſua, etiam Quadrageſimali, & Paſchali, & quovis alio tempore, confiteri licitè poſſe, &c.* Quòd ſi verò dicta privilegia, & alia ſimilia clariùs cognoſcere lubet, inſpiciatur, (ut alia taceam) Compendium privilegiorum Societatis JESU, ubi præter Leonis X. clara ſunt verba Pauli III. in *extrav.* datâ Anno 1549. Kalend. Novemb. quæ incipit, *Licet debitum:* quâ *omnibus Chriſti fidelibus, cujuscunque conditionis, qui verbi Dei prædicationibus, in templis ejusdem Societatis interfuerint concedit ut ibidem Miſſas audire, & Sacramenta recipere, liberè & licitè valeant, neque ad id ad Parochiales Eccleſias accedere teneantur.* Porrò ne quis miretur tam ampla privilega Regularibus conceſſa à variis Pontificibus, placebit inſpicere eorum Bullas, in quibus reperiet motiva graviſſima: aut ſi nec inſpicere lubet, recogitet ſaltem, Deum ipſum Innocentio III. (dum vidit Eccleſiam Lateranenſem jamjam ruituram) oſtendiſſe eam ſuſten-

tari à S. Dominico, & S. Franciſco. Conſideret, quod ſicut olim in varias orbis plagas, & in ipſam Germaniam, doctrina Chriſti translata eſt operâ Regularium, ita ſine eorum ſubſidio conſervata diu non fuiſſet, vel ſaltem minus floruiſſet. Et denique ne Regularibus ſuccenſeat quiſquam, quòd privilegia ſua tueantur, ſciendum eſt, quòd ſine conſenſu Sedis Apoſtolicæ iis renunciare, aut cedere non poſſint: *ut vid l. 2. Decret. tit. 43. de arbit. c. 5.* imò etſi faciant, irritum fore, & peccaturos, quia injuriam inferent Ordini, & Eccleſiæ toti.

*Nunc ad argumenta Marchantii breviter reſpondeo.*

I. Affert auctoritatem cujuſdam P. Capuccini, qui *Parochianum obedientem* ſcripſit. Et huic quidem me paulò antè ſat multas graveſque auctoritates oppoſuiſſe exiſtimo.

II. Ait, quorundam Epiſcoporum praxin eſſe contrariam, eamque fundari in jure antiquo, & novo *Trid. l. c. ſeſſ. 22. & ſeſſ. 24.* ubi dicit: *Teneri unumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ad audiendum verbi Dei & rudimenta fidei:* hæc autem in pleriſque locis ruralibus docentur in Miſſa; ergo etiam ad Miſſam poſſunt compelli.

Reſp. I. Praxin iſtam (ſic ubi eſt) paucorum eſſe, & contrariam praxi communi Epiſcoporum, in omnibus regnis & provinciis,

&

& inſuper Præſulis ſummi.

II. Praxin iſtam nec fundari in jure antiquo, cùm illi (ſi quod fuit) per privilegia ſit derogatum, & abrogaverit conſuetudo: nec in novo. Tum quia *Trid. l. c.* loquendo de concionibus & catecheſi, nullam facit mentionem Miſſæ: & in pœnalibus non valet illatio. Tum quia Tridentinum expreſsè addit, (quod *Marchantius* in ſua citatione omittit, cum tamen ad rem plurimum faciat) *ſi commodè fieri poteſt*, Tum quia nec illam quidem obligationem, quoad conciones, eſſe receptam, oſtendit univerſalis Eccleſiæ conſuetudo; eò quòd fortè regulariter *commodè fieri non poterat*, ut notat *C. Lugo l. c.* Neque Catecheſis communiter docetur in Miſſa, niſi fortè in pagis, ubi rarius contendunt. Regulares cum Parochis de re præſenti. Denique neſcio, an non Epiſcopi, de quibus loquitur, ex numero fortè ſint eorum, de quibus Pius V. in Bulla, *Etſi Mendicantium*, quæritur, quòd etſi Epiſcopi Ordines mendicantes meritò colere, & adjuvare deberent, non ſolum id negligant, verùm etiam Concilii Tridentini verbis in pravum ſenſum detortis, eos incommodis & perturbationibus afficiant.

III. Citat decreta Synodi Leodienſis & Namurcenſis; ſubjungitque: *Quis verò audeat hæc condemnare & Patres iſtius Synodi, inter quos multi Theologi fuerunt?*

Reſp. Decreta iſta (& ſi quæ fortè ſunt ſimilia)

milia) intelligenda eſſe, ne cum contemptu proprii Parochi, audiant ſacrum extra Parochiam: aut ſi quæ ſenſum alium habent, non eſſe recepta, vel uſu abrogata, *Ita Autt. citt. communiter.* Videri poteſt *C. Lugo loc. cit. Barboſa, & Zerola ll. cc.* & digniſſimus lectu libellus *Franciſci Fontani*, Concionatoris regii, cujus titulus: *Reſponſa, ad quæſita cujusdam primarii Prælati, &c.* excuſſus primum gallice Nancæi, Anno 1625. poſtea verò latinitate donatus, & recuſſus Viennæ Auſtriæ, typis Michaelis Rictij, Anno 1634. Mitto rationes cæteras, quibus frequentationem Parochiæ (ſine obligatione tamen) perſuadere conatur: cùm eam, utpote honeſtam imprimis atque decentem, minimè improbare, ſed erroneam tantùm conſcientiam impedire intendam, ne videlicet cum perſuaſione obligationis Parochialia, vel cum apprehenſione peccati, Regularium templa frequententur.

## DVBIVM V.

### *Quæ excuſent ab auditione?*

Reſp. Duæ ſunt cauſæ, quarum alterâ ſi adſit, non teneris curare celebrari privatam in portatili cum privilegio, neque (etſi id conſilii ſit) preces, interim, alias loco Miſſæ dicere, ut habet *Navar. c. 13. Suar. Fill. t. 5. c. 5. q. 11.*

*Prima* cauſa eſt Impotentia, vel ſimpliciter,

citer, vel moralis, aut difficultas ex notabili incommodo, proprio vel proximi, corporis, vel bonorum, vel etiam honoris: quia hæc eſt mens Eccleſiæ præcipientis inſtar diſcretæ & benevolæ matris. *Bonac. d 4. q. ult. p. ult. Navar. Fill. t. 5. cap. 7. q. 11. Suar. d. 85.*

*Secunda* cauſa eſt quodcunque motivum rationabile, quo quis bona fide putat ſe excuſari *vid. Suar. in 3. p. ſ. 6. c. 5. Laym. & Bon. l. c.* *Vnde reſolves.*

I. Excuſantur qui ſunt in navigatione, vel carcere. Item in morbo, vel convaleſcentia, in qua obſit prodire foras. Item qui ſunt in excommunicatione, vel interdicto, de quo ſuo loco.

II. Item, qui cuſtodiunt caſtra, urbem, gregem, infantes, (vel puerum, qui in templo quietus, & ſine perturbatione aliorum contineri non poteſt) vel domum, aut ægris ſolatio ſunt, aut coquere debent & ſimilia curare, quæ omitti non poſſunt. *Bon. Kon. n. 86. & 314.*

III. Item cui periculum eſt gravis offenſionis mariti, parentum, vel dominorum, *Henr. Suar. Fill. num. 217.* Si tamen ferè ſemper fieret, de alio medio laborandum eſſet.

IV. Item ſi quis alioqui omiſſurus eſſet occaſionem commodam itineris, v. g. ſocios, cum viam ignoret, vel pericula metuat. Alias, verò tenētur ad Miſſam ante iter

vel in itinere. *Suar. ſ. 6. Rodriq. Bon. l. c.*

V. Si ſit gravis difficultas eundi ad Eccleſiam, ob diſtantiam v. g. unius vel alterius milliaris Germanici, vel etiam minoris ſpatii; maximè ſi via ſit moleſta, cœlum pluvium. Vbi habenda eſt ratio perſonarum, loci, temporis, & conſuetudinis. *Bon. Suar. Fill. l. c. Marchant. Roſel. paſt. t. 4. c. 6. n. 7.*

VI. Si ex conſuetudine patriæ fœminæ egredi non ſoleant tempore luctus, vel etiam poſt partum *Sylv. Cajet. Fill. n. 229.*

VII. Si quis non habeat veſtes ſtatui ſuo convenientes. *Navar. Henriq. Sa. Azor. Bon. loc. cit.*

VIII. Si quæ ex occulta fornicatione prægnans metuat, ne id advertatur, ſi prodeat *Laym. l. 4. t. 5.*

IX. Si quæ ſciret, alteri à quo perditè amaretur, ſecuturam occaſionem peccati ſi prodiret. *Sa. Fill. n. 227.*

## CAPUT II.

### *De IV. Præcepto:* Honora Patrem, *&c.*

### DVBIUM I.

### *Ad quid teneantur liberi erga parentes?*

RESp. Tenentur vi hujus Præcepti, tum genitoribus, tum ſuperioribus, in iis rebus, in quibus quiſque, & quamdiu ſubjectus

jectus iis eſt, amorem, reverentiam, & obedientiam præſtare; ita ut ſi notabilis horum defectus ſit in re gravi, graviter peccetur: quod facilius fiet reſpectu parentum, quàm aliorum. *Ita communiter. vid. Fill t. 28. p. 2. cap. 1. Regin. l. 2. c. 1. &c. Vnde reſolves.*

I. Contra amorem graviter peccat filius. 1. ſi ſigna odii parentibus oſtendat, & aſperè tractet. 2. ſi torvo oculo ferè ſemper intueatur, ac ita aſperè loquatur, ac ſi odio haberet. 3. ſi non ſubveniat in gravi neceſſitate ſpirituali, vel corporali. 4. ſi non impleat eorum teſtamenta & legata, modò hæres ſit. 5. ſi grave malum, v. g. mortem illis optet, *Nav. Regin. l. 20. n. 8. Fill. t. 28. c. 1. q. 3. & 7.*

II. Contra reverentiam graviter peccat filius, 1. Si percutiat etiam leviter; & ſecundùm *Regin.* 2. Si manum ad percutiendum deliberatè attollat. 3 Si graviter contriſtet. *Regin. l. 20. num. 24. Fill. num. 17. & 18.* 4. Si animo deliberato ad gravem iram provocet verbis contumelioſis, vel talibus, quibus ſciat graviter offendendos. 5. ſi maledicta, convitia, &c. in eos conjiciat. *Navar. Fill. &c.* 6. ſi pauperes deſpiciat, vel nolit agnoſcere. Quòd ſi tamen exterius tantum diſſimulet ſe noſſe, & nolit apud ſe habere, ex juſta cauſa, dummodò provideat de neceſſariis, *Bon.* excuſat à peccato gravi, eò quòd rationabiliter non

ſint inviti. 7. Si in foro externo etiam de vero crimine accuſet, extra crimen hæreſis, proditionis, vel conjurationis in Principem, cum non eſt alius corrigendi modus *v. Bon.d.6.*

III. Contra obedientiam graviter peccat, 1. ſi in re gravi ſit inobediens circa ea, quæ pertinent ad gubernationem domus, bonos mores, vel animæ ſalutem. *Fill.n.20.* 2. ſi contra voluntatem parentis ducat uxorem ſe indignam. Indigna autem dicitur, cum qua non poteſt contrahere ſine dedecore, juxta ſuæ regionis uſum, non tamen poteſt exhæredari idcirco. 3 ſi ſine juſtâ causâ nolit eam ducere, quam vult parens, maximè ſi inde ſopirentur odia, aut parentum neceſſitas levaretur. Erit autem juſta cauſa, v.g. ſi ſit impar familia, ſi infirma, deformis, fatua, vel immorigera 4. ſi inconſultis parentibus nubat, ut habet *Sanch.* Poteſt tamen, ubi conſuluit, ipſis invitis prudenter contrahere cum ſe digna, cum circa electionem ſtatus ſit ſui juris. *Leſſ.l.2.c.40.num.43. Sanch.l.4.c.15. Fill.q.*10. *num.20.* An, & quomodo peccent liberi furando parentibus, vid. infrà *l.tr.5.cap.*1. *dub.4.* Item, an alienare poſſint bona, vid. infrà *l.3.tr.5.c 3.d.2.& l 3.tr.5.c.4 d.*1.

IV. Tenetur proles alere parentes egentes, adeò ut ſi in gravi neceſſitate aliter juvari non poſſint, teneatur manere in ſæculo (niſi tamen in hoc illi certum, vel certè valde

valde probabile periculum ſalutis immineret) & ſi religionem ſit ingreſſus, teneatur egredi, & juvare parentes, dummodo eorum neceſſitas ejus profeſſionem anteceſſerit. *Fill.q.5.n.9. Bon.q.1.p.6.*

V. Si verò neceſſitas poſt profeſſionem ſuperveniat, ſi ea extrema ſit, tenetur egredi, petita prius, licèt non obtenta venia. Si autem ſit gravis tantùm, in qua utcunque poſſint vivere, non tenetur quidem, poteſt tamen egredi, ſi Prælatus permittat. Quo caſu tenetur, in quantùm non obſtàt ſuo intento, deferre habitum, & obſervare ſubſtantialia Religionis: at poſtquam parentibus ſubventum eſt, redire *v. Leſſ.l.2.c 41. dub.3.* vid. & infrà *tr.5.c.1.dub.4.*

## DVBIVM II.

### *An quid teneantur parentes erga filios?*

Parentes, quo nomine etiam intelliguntur aſcendentes, v.g. avus, proavus, &c tenentur gravi obligatione juris naturalis, conſervationem & educationem liberorum curare. Circa quod ex *Bon. d.6.q.1. Azor.p.2. l.2.q.17. Fill.tr.28.c.2. reſolvuntur hi Caſus.*

I. Graviter peccant parentes, qui ſine juſta cauſa, prolem hoſpitali, vel locis publicis exponunt *v. Bon. hic & Fill.t.21.p.2.c.2.* & infrà *tr.5.c.2.*

II. Mater tenetur (ſub veniali tamen) lactare proprio lacte, niſi habeat juſtam excuſationem: tunc verò tenetur ſub gravi

pecca-

peccato bonam nutricem quærere. *Bon.d.6. q.1.p.6. Laym.* Item tenetur ſecundùm jura prolem alere ad finem anni tertii: poſtea educatio uſque ad emancipationem ſpectat ad patrem. Excipe, niſi hic eſſet pauper, & mater dives. *Fill. Laym. l.5.t.10.c.3. Reg.l.20. n.32.*

III. Pater tenetur proli, non tantùm legitimæ, ſed etiam (in quo jus civile à Canonico correctum, juxta *cap. Cum haberet*) ſpuriæ curare alimenta, hoc eſt, cibum, potum, veſtitum, & honeſtas artes, juxta ſuum ſtatum: niſi tamen aliundè ſe alere poſſit, & non indigeat; deinde etiam dotem filiæ. Et quidem Clerici, etiam ex fructibus Eccleſiaſticis poſſunt hæc ſuis ſpuriis præſtare. *Fill.l.c.t.28.c.2.num.28. Laym.l.5.t.10.p.3. c.5.* vid. infrà *tr.5.c.4.d.q.1.* Hinc peccant. 1. ſi non adhibeant diligentiam ſaltem mediocrem, ut acquirant bona, quibus filii, alantur habeantque hæreditatem ſecundùm ſuum ſtatum. 2. ſi bona dilapidando impotentes ſe reddant, ad liberos honeſtè ſecundùm ſtatum ſuum educandos, ac dotandos. *Bon.d.6.q.1.p.6. Azor Fill.&c.* 3. ſi ſine legitima cauſa filiæ dotem negent. (vel filium exhæredent) v. g. quia vult ingredi, vel eſt ingreſſa Religionem, vel quia ipſis invitis nupſit, licet ſe indigno. *Bon. l.c.§.2. ex Azor. Regin. &c.* vel quia filius ordinem ſacrum ſuſcepit. Sicut enim Pater tenetur dotare ſuas proles pro matri-

monio

Digitized by Google

monio vel ingreſſu Religionis; ita etiam ad ſuſcipiendos ſacros ordines. Neque hæc donatio eſt revocabilis: imò ſic donata non poſſe computari legitimam, aut diviſionem cum fratribus, docet *Barb. & t. 17.* Contrarium tamen tenet *Molin. & c.* cum *Dian.p.8.t.6. A.91. & 92.*

IV. Parens tenetur proli ſubvenire relicta religione, iisdem caſibus, quibus proles parenti; quos vid. *ſuperiore dubio caſ.4. & 5.*

V. Parentes gravi obligatione tenentur inſtruere liberos per ſe, vel alios, in neceſſariis ad ſalutem. Hinc graviter peccant, 1. Si quantũ in ipſis eſt, non curent ut bonis moribus imbuantur, doctrinam Chriſtianam ſeu fidei rudimenta addiſcant, pravorum conſortia vitent, mandata Dei & Eccleſiæ obſervent, Sacramenta frequentent, à peccatis abſtineant. *Azor. Fill. Bon.loc.cit.* 2. Si occaſiones peccandi ab iis non avertant, vel in locis, aut domibus ſuſpectis habitare permittant. *Trull.l.1.d.3.num.4.* 3. Si conſilio, vel exemplo malo depravent. 4. Si non objurgent, puniantq; diſſolutos; moderatè tamen: nam peccant etiam verberando immoderatè, v.g. ut notabiliter lædantur *Sot. Sylv. Bon.l.c. & d.3.de contr.q.ult.p.3.*

VI. Tenentur etiam proli relinquere libertatem circa electionem ſtatus. Vnde peccant, invitos ad matrimonium, vel religionem cogendo, vel abſtrahendo. Et quidem *Trident. ſeſſ.25. de Reg. cap. 26.* excommuni-

municat cogentes ad monaſterium filios.

VII. Etſi frater fratri, vel ſorori, ſaltem in extrema, vel quaſi extrema neceſſitate teneatur ſubvenire lege tum charitatis, tum pietatis: non tamen eſt ea obligatio, quæ inter parentes & liberos; cùm non ſit iſta dependentia. *v.Leſſ l.2.c.41.num.54.* Vnde ſi Profeſſus eſt in religione, non tenetur egredi, ut ſuccurrat. *Trull.l.c.2.d.24 num.8. ex Suar.&c.*

*Quæres* An filius aliquando poſſit à Patre privari hæreditate?

Reſp. Poteſt ex juſta cauſa, alias non; eaque in teſtamento debet exprimi. *Auth. Sed hodie.C.de inoff.teſt.Talis autem cenſetur.*

1. Ingratitudo, (niſi in gratiam Patris redierit, ipſumque pœnituerit ante teſtamentum conditum) ut ſi affecit Patrem gravi injuriâ, vel ejus vitæ inſidiatus eſt, vel manus injecit, vel maleficis ſe immiſcuit. *Bon.d.3.q.7.p 5. ex Con. Sanch. Azor. Molin. &c.*

2. Si novercam, ſeu Patris uxorem cognoverit carnaliter: ſi Parenti furioſo, vel carcere detento, noluit ſuccurrere fide jubendo: ſi impedierit Patrem teſtari: ſi bona Parentum dilapidaverit, cum gravi ipſorum diſpendio.

3. Si filia minor 25. annis luxurioſam vitam elegerit, &c. Circa quas

*Nota.* Valere has cauſas, quando filius aliunde habet unde vivat: nam alimentis ad vitam neceſſariam privari non poteſt, cum

cum debeantur jure naturæ, quod à jure civili tolli non poteſt. *Bon. d. 6. q. 1. p. 6. §. 3. ex Sanch. Mol. Azor. Regin. Fill. Trull. l. 4. c. 3. d. 3. & tom. 2. l. 7. c. 17.*

## D V B I V M III.

### *Ad quid teneantur tutores, & curatores, qui parentum ſunt loco?*

Tutor (idem eſt de Curatore) tenetur curam gerere pupilli, ejusque bona ritè & fideliter adminiſtrare Ratio. Quia in hunc finem conſtituitur, & aſſignatur pupillo patris loco. Quare ſi delinquat, vel notabiliter ſit negligens hac in re, peccat graviter, & ad compenſationem damni, quod pupillus ex eo accepit, obligatur, & ſaltem de dolo & culpa lata) imò etiam, ſi tutoris officium exercet pretio, (quod tamen ſi ab initio non eſt conſtitutum, cenſetur ſuſcepiſſe gratis) tenetur etiam de levi culpa. *Bon. de contr. d. 5. q. 19. p. 4. Vnde reſolves.*

I. Tutor tenetur tueri perſonam pupilli dum opus eſt, eumq; bonis moribus imbuere, & benè educare, per ſe vel alios *Bon. l. c.*

II. Tenetur bona pupilli fideliter adminiſtrare, ideoque (officium tutoris ſuſcipiens) inventarium conficere; alioqui damna ex ejus defectu ſecuta reſarcire: nec licet illi pupillo pecuniæ nimium, ad uſus inutiles concedere.

III. Tutor (uti & Curator) tenetur conſerva-

milia) intelligenda eſſe, ne cum contemptu proprii Parochi, audiant ſacrum extra Parochiam: aut ſi quæ ſenſum alium habent, non eſſe recepta, vel uſu abrogata, *Ita Autt. citt. communiter.* Videri poteſt *C. Lugo loc. cit. Barboſa, & Zerola ll. cc.* & digniſſimus lectu libellus *Franciſci Fontani*, Concionatoris regii, cujus titulus: *Reſponſa, ad quæſita cujusdam primarii Prælati, &c.* excuſſus primum gallice Nancæi, Anno 1625. poſtea verò latinitate donatus, & recuſſus Viennæ Auſtriæ, typis Michaelis Rictij, Anno 1634. Mitto rationes cæteras, quibus frequentationem Parochiæ (ſine obligatione tamen) perſuadere conatur: cùm eam, utpote honeſtam imprimis atque decentem, minimè improbare, ſed erroneam tantùm conſcientiam impedire intendam, ne videlicet cum perſuaſione obligationis Parochialia, vel cum apprehenſione peccati, Regularium templa frequententur.

## *DVBIVM V.*

### *Quæ excuſent ab auditione?*

Reſp. Duæ ſunt cauſæ, quarum alterâ ſi adſit, non teneris curare celebrari privatim in portatili cum privilegio, neque (etſi id conſilii ſit) preces, interim, alias loco Miſſæ dicere, ut habet *Navar. c. 13. Suar. Fill. t. 5. c. 5. q. 11.*

*Prima* cauſa eſt Impotentia, vel ſimpliciter,

citer, vel moralis, aut difficultas ex notabili incommodo, proprio vel proximi, corporis, vel bonorum, vel etiam honoris: quia hæc eſt mens Eccleſiæ præcipientis inſtar diſcretæ & benevolæ matris. *Bonac. d 4. q. ult. p. ult. Navar. Fill. t. 5. cap. 7. q. 11. Suar. d. 85.*

*Secunda* cauſa eſt quodcunque motivum rationabile, quo quis bona fide putat ſe excuſari *vid. Suar. in 3. p. ſ. 6. c. 5. Laym. & Bon. l. c. Vnde reſolves.*

I. Excuſantur qui ſunt in navigatione, vel carcere. Item in morbo, vel convaleſcentia, in qua obſit prodire foras. Item qui ſunt in excommunicatione, vel interdicto, de quo ſuo loco.

II. Item, qui cuſtodiunt caſtra, urbem, gregem, infantes, (vel puerum, qui in templo quietus, & ſine perturbatione aliorum contineri non poteſt) vel domum, aut ægris ſolatio ſunt, aut coquere debent & ſimilia curare, quæ omitti non poſſunt. *Bon. Kon. n. 86. & 314.*

III. Item cui periculum eſt gravis offenſionis mariti, parentum, vel dominorum, *Henr. Suar. Fill. num. 217.* Si tamen ferè ſemper fieret, de alio medio laborandum eſſet.

IV. Item ſi quis alioqui omiſſurus eſſet occaſionem commodam itineris, v. g. ſocios, cum viam ignoret, vel pericula metuat. Alias, verò tenētur ad Miſſam ante iter

vel in itinere. *Suar. ſ. 6. Rodriq. Bon. l. c.*

V. Si ſit gravis difficultas eundi ad Eccleſiam, ob diſtantiam v. g. unius vel alterius milliaris Germanici, vel etiam minoris ſpatii; maximè ſi via ſit moleſta, cœlum pluvium. Vbi habenda eſt ratio perſonarum, loci, temporis, & conſuetudinis. *Bon. Suar. Fill. l. c. Marchant. Roſal. paſt. t. 4. c. 6. n. 7.*

VI. Si ex conſuetudine patriæ fœminæ egredi non ſoleant tempore luctus, vel etiam poſt partum *Sylv. Cajet. Fill. n. 229.*

VII. Si quis non habeat veſtes ſtatui ſuo convenientes. *Navar. Henriq. Sa. Azor. Bon. loc. cit.*

VIII. Si quæ ex occulta fornicatione prægnans metuat, ne id advertatur, ſi prodeat *Laym. l. 4. t. 5.*

IX. Si quæ ſciret, alteri à quo perditè amaretur, ſecuturam occaſionem peccati ſi prodiret. *Sa. Fill. n. 227.*

## CAPUT II.

### *De IV. Præcepto:* Honora Patrem, *&c.*

### *DUBIUM I.*

### *Ad quid teneantur liberi erga parentes?*

RESp. Tenentur vi hujus Præcepti, tum genitoribus, tum ſuperioribus, in iis rebus, in quibus quiſque, & quamdiu ſubjectus

jectus iis eſt, amorem, reverentiam, & obedientiam præſtare; ita ut ſi notabilis horum defectus ſit in re gravi, graviter peccetur: quod facilius fiet reſpectu parentum, quàm aliorum. *Ita communiter. vid. Fill t. 28. p. 2. cap. 1. Regin. l. 2. c. 1. &c. Vnde reſolves.*

I. Contra amorem graviter peccat filius. 1. ſi ſigna odii parentibus oſtendat, & aſperè tractet. 2. ſi torvo oculo ferè ſemper intueatur, ac ita aſperè loquatur, ac ſi odio haberet. 3. ſi non ſubveniat in gravi neceſſitate ſpirituali, vel corporali. 4. ſi non impleat eorum teſtamenta & legata, modò hæres ſit. 5. ſi grave malum, v. g. mortem illis optet, *Nav. Regin. l. 20. n. 8. Fill. t. 28. c. 1. q. 3. & 7.*

II. Contra reverentiam graviter peccat filius, 1. Si percutiat etiam leviter; & ſecundùm *Regin.* 2. Si manum ad percutiendum deliberatè attollat. 3 Si graviter contriſtet. *Regin. l. 20. num. 24. Fill. num. 17. & 18.* 4. Si animo deliberato ad gravem iram provocet verbis contumelioſis, vel talibus, quibus ſciat graviter offendendos. 5. ſi maledicta, convitia, &c. in eos conjiciat, *Navar. Fill. &c.* 6. ſi pauperes deſpiciat, vel nolit agnoſcere. Quòd ſi tamen exterius tantum diſſimulet ſe noſſe, & nolit apud ſe habere, ex juſta cauſa, dummodò provideat de neceſſariis, *Bon.* excuſat à peccato gravi, eò quòd rationabiliter non

ſint inviti. 2. Si in foro externo etiam de vero crimine accuſet, extra crimen hæreſis, proditionis, vel conjurationis in Principem, cum non eſt alius corrigendi modus *v. Bon. d. 6.*

III. Contra obedientiam graviter peccat, 1. ſi in re gravi ſit inobediens circa ea, quæ pertinent ad gubernationem domus, bonos mores, vel animæ ſalutem. *Fill. n. 20.* 2. ſi contra voluntatem parentis ducat uxorem ſe indignam. Indigna autem dicitur, cum qua non poteſt contrahere ſine dedecore, juxta ſuæ regionis uſum, non tamen poteſt exhæredari idcirco. 3 ſi ſine juſtâ causâ nolit eam ducere, quam vult parens, maximè ſi inde ſopirentur odia, aut parentum neceſſitas levaretur. Erit autem juſta cauſa, v. g. ſi ſit impar familia, ſi infirma, deformis, fatua, vel immorigera 4. ſi inconſultis parentibus nubat, ut habet *Sanch.* Poteſt tamen, ubi conſuluit, ipſis invitis prudenter contrahere cum ſe digna, cum circa electionem ſtatus ſit ſui juris. *Leſſ. l. 2. c. 40. num. 43. Sanch. l. 4. c. 15. Fill. q.* 10. *num. 20.* An, & quomodo peccent liberi furando parentibus, vid. infrà *l. tr. 5. cap.* 1. *dub. 4.* Item, an alienare poſſint bona, vid. infrà *l. 3. tr. 5. c. 3. d. 2. & l. 3. tr. 5. c. 4. d.* 1.

IV. Tenetur proles alere parentes egentes, adeò ut ſi in gravi neceſſitate aliter juvari non poſſint, teneatur manere in ſæculo (niſi tamen in hoc illi certum, vel certè valde

valde probabile periculum ſalutis immineret) & ſi religionem ſit ingreſſus, teneatur egredi, & juvare parentes, dummodo eorum neceſſitas ejus profeſſionem anteceſſerit. *Fill.q.5.n.9. Bon.q.1.p.6.*

V. Si verò neceſſitas poſt profeſſionem ſuperveniat, ſi ea extrema ſit, tenetur egredi, petita prius, licèt non obtenta venia. Si autem ſit gravis tantùm, in qua utcunque poſſint vivere, non tenetur quidem, poteſt tamen egredi, ſi Prælatus permittat. Quo caſu tenetur, in quantùm non obſtat ſuo intento, deferre habitum, & obſervare ſubſtantialia Religionis: at poſtquam parentibus ſubventum eſt, redire *v. Leſſ.l.2.c.41. dub.3.* vid. & infrà *tr.5.c.1.dub.4.*

## DVBIVM II.

### *An quid teneantur parentes erga filios?*

Parentes, quo nomine etiam intelliguntur aſcendentes, v.g. avus, proavus, &c. tenentur gravi obligatione juris naturalis, conſervationem & educationem liberorum curare. Circa quod ex *Bon. d.6.q.1. Azor.p.2. l.2.q.17. Fill.tr.28.c.2. reſolvuntur hi Caſus.*

I. Graviter peccant parentes, qui ſine juſta cauſa, prolem hoſpitali, vel locis publicis exponunt *v.Bon. hic & Fill.t.21.p.2.c.2.* & infrà *tr.5.c.2.*

II. Mater tenetur (ſub veniali tamen) lactare proprio lacte, niſi habeat juſtam excuſationem: tunc verò tenetur ſub gravi

pecca-

peccato bonam nutricem quærere. *Bon.d.6. q.1.p.6. Laym.* Item tenetur ſecundùm jura prolem alere ad finem anni tertii: poſtea educatio uſque ad emancipationem ſpectat ad patrem. Excipe, niſi hic eſſet pauper, & mater dives. *Fill. Laym. l.5.t.10.c.3. Reg.l.20. n.32.*

III. Pater tenetur proli, non tantùm legitimæ, ſed etiam (in quo jus civile à Canonico correctum, juxta *cap. Cum haberet*) ſpuriæ curare alimenta, hoc eſt, cibum, potum, veſtitum, & honeſtas artes, juxta ſuum ſtatum: niſi tamen aliundè ſe alere poſſit, & non indigeat; deinde etiam dotem filiæ. Et quidem Clerici, etiam ex fructibus Eccleſiaſticis poſſunt hæc ſuis ſpuriis præſtare. *Fill.l.c.t.28.c.2.num.28. Laym.l.5.t.10.p.3. c.5.* vid. infrà *tr.5.c.4.d.q.*1. Hinc peccant. 1. ſi non adhibeant diligentiam ſaltem mediocrem, ut acquirant bona, quibus filii, alantur, habeantque hæreditatem ſecundùm ſuum ſtatum. 2. ſi bona dilapidando impotentes ſe reddant, ad liberos honeſtè ſecundùm ſtatum ſuum educandos, ac dotandos. *Bon.d.6.q.1.p.6. Azor Fill. &c.* 3. ſi ſine legitima cauſa filiæ dotem negent. (vel filium exhæredent) v. g. quia vult ingredi, vel eſt ingreſſa Religionem, vel quia ipſis invitis nupſit, licet ſe indigno. *Bon. l.c. §. 2. ex Azor. Regin. &c.* vel quia filius ordinem ſacrum ſuſcepit. Sicut enim Pater tenetur dotare ſuas proles pro matrimonio

monio vel ingreſſu Religionis; ita etiam ad ſuſcipiendos ſacros ordines. Neque hæc donatio eſt revocabilis: imò ſic donata non poſſe computari legitimam, aut diviſionem cum fratribus, docet *Barb.& t.17.* Contrarium tamen tenet *Molin.&c.* cum *Dian.p.8.t.6.A.91.& 92.*

IV. Parens tenetur proli ſubvenire relicta religione, iisdem caſibus, quibus proles parenti; quos vid. *ſuperiore dubio caſ.4.& 5.*

V. Parentes gravi obligatione tenentur inſtruere liberos per ſe, vel alios, in neceſſariis ad ſalutem. Hinc graviter peccant, 1. Si quantũ in ipſis eſt, non curent ut bonis moribus imbuantur, doctrinam Chriſtianam ſeu fidei rudimenta addiſcant, pravorum conſortia vitent, mandata Dei & Eccleſiæ obſervent, Sacramenta frequentent, à peccatis abſtineant. *Azor. Fill. Bon.loc.cit.* 2. Si occaſiones peccandi ab iis non avertant, vel in locis, aut domibus ſuſpectis habitare permittant. *Trull.l.1.d.3.num.4.* 3. Si conſilio, vel exemplo malo depravent. 4. Si non objurgent, puniantq; diſſolutos; moderatè tamen: nam peccant etiam verberando immoderatè, v.g. ut notabiliter lædantur *Sot.Sylv.Bon.l.c.& d.3.de contr.q.ult.p.3.*

VI. Tenentur etiam proli relinquere libertatem circa electionem ſtatus. Vnde peccant, invitos ad matrimonium, vel religionem cogendo, vel abſtrahendo. Et quidem *Trident.ſeſſ.25.de Reg.cap.26.* excommuni-

cum debeantur jure naturæ, quod à jure civili tolli non poteſt. *Bon. d. 6. q. 1. p 6. §. 3. ex Sanch. Mol. Azor. Regin. Fill. Trull. l. 4. c. 3. d. 3. & tom. 2. l. 7. c. 17.*

## DVBIVM III.

### *Ad quid teneantur tutores, & curatores, qui parentum ſunt loco?*

Tutor (idem eſt de Curatore) tenetur curam gerere pupilli, ejusque bona ritè & fideliter adminiſtrare Ratio. Quia in hunc finem conſtituitur, & aſſignatur pupillo patris loco. Quare ſi delinquat, vel notabiliter ſit negligens hac in re, peccat graviter, & ad compenſationem damni, quod pupillus ex eo accepit, obligatur, & ſaltem de dolo & culpa lata) imò etiam, ſi tutoris officium exercet pretio, (quod tamen ſi ab initio non eſt conſtitutum, cenſetur ſuſcepiſſe gratis) tenetur etiam de levi culpa. *Bon. de contr. d. 5. q. 19. p. 4. Vnde reſolves.*

I. Tutor tenetur tueri perſonam pupilli dum opus eſt, eumq; bonis moribus imbuere, & benè educare, per ſe vel alios *Bon. l. c.*

II. Tenetur bona pupilli fideliter adminiſtrare, ideoque (officium tutoris ſuſcipiens) inventarium conficere, alioqui damna ex ejus defectu ſecuta reſarcire: nec licet illi pupillo pecuniæ nimium, ad uſus inutiles concedere.

III. Tutor (uti & Curator) tenetur conſerva-

ſervare omnia, jura, bona, & actiones pupilli, (vel Minoris) & bona alias peritura vendere pecuniamque convertere in emptionem bonorum ſtabiliũ, vel in cenſum, &c. prout fuerit utilius *ib. ex Reb. p. 2. l. 17. q. 1.*

IV. Si Tutor, vel Curator pecuniam pupilli convertit in ſuos uſus, tenetur ad reſtitutionem totius lucri ceſſantis, vel damni emergentis, quod inde accepit pupillus vel Minor *l. c. Rebel. q. 17.*

V. Tenetur item ad reſtituendos fructus (deductis expenſis) quos ex bonis pupilli percipere poterat, & ſua culpa non percepit. *Sylv. V. tutor* §. 4. *Rebel. l. c.*

VI. Tenetur nomina debitorum exigere, & debita pupilli perſolvere, ita tamen ut quantum fieri poteſt, bono pupilli conſulat. *Sylv. Rebel. ll. cc. Tabiena. ib.*

VII. Tutor vel Curator non poteſt donationes, vel remiſſiones gratioſas facere de bonis pupilli: quia non ad deſtruendum, ſed tuendum eſt conſtitutus. *ibid.* Excipe donationem remuneratoriam; ſic enim poteſt v. g. ſtipendio debito pro liberali ſervitio aliquid addere, ex liberali donatione. *Molin. Lugo. d. 23. ſ. 10. Sanch. Trull. l. 7. c. 17. d. 8. v. Dian. p. 8. t. 6. R. 17.*

VIII. Denique tenetur (officio finito) reddere rationes: quia hoc onus eſt commune eorum, qui bona aliena adminiſtrant. *v. Bon. de contr. d. 3. q. 19. p. 4.* & infra hoc libro *t. 4. c. 3. in appendice ad contractus.*

D V.

## DVBIVM VI.

### *Quæ obligatio Dominorum & famulorum, aliorumque Superiorum & inferiorum erga ſe invicem?*

Reſp. I. Domini, & Superiores tenentur habere curam famulorum, aliorumque ſuorum ſubditorum. Patet ex *1. ad Tim. 1. Si quis ſuorum, &c.* Et ratio eſt, quia ſunt ipſorum caput, & vices parentum gerunt: ideoque tenentur quodammodò ad eadem, ad quæ parentes. Imprimis verò curare tenentur, quantum in ipſis eſt ut ſervent præcepta Dei & Eccleſiæ. *Bon. d. 16 q. 1. p. 8. Vnde reſolves.*

I. Peccant Domini graviter, 1. Si ſine juſta cauſa impediant famulos, ne feſtis Miſſam audiant; vel ſi feſtis opera ſervilia imponant; vel ſi jubeant ea, quæ ſine peccato fieri non poſſunt. *Navar. c. 14. &c.* 2. Si peccandi occaſionem permittant, cum poſſint impedire; aut ſi graviter delinquentes non corrigant; vel negligentes neceſſaria ad ſalutem, non moneant, corripiant *Bon. l. c.*

II. Peccant item graviter, 1. Si gravibus injuriis afficiant, diabolos, canes, &c. appellent. *Bon. l. c. & Trull. l. 4. c. 1. d. 6.* licèt *Dian. p. 7. t. 7 R. 47.* excuſet à peccato talem contumeliam, quod ex ira & indeliberatione ſoleat proferri. 2. Si alimenta convenientia non præbeant; mercedem juſtam

(dum-

(dummodò fideliter ſerviverint) non ſolvant, vel differant abſque rationabili cauſa. *ibid.* 3. Si ante elapſum terminum temerè domo expellant: in quo caſu, (niſi graviſſima ex cauſa id fecerint) tenentur ad ſolutionem integræ mercedis *Leſſ. Azor. c.14. q.1. Fill.n.117. Regin. Moli. &c. Eſcob.t.3.E.9.n.33.* 4. Si eum, qui liberos aliosve domeſticos, verbis, exemplo, vel moribus pravis corrumpit, & reprehenſione non emendatur, è domo non dimittant. *Navar. cap.14. Azor. Trull.d.61.n.2.*

III. Herus nón tenetur famulo infirmo (quamdiu ægrotat) dare ſalarium, (niſi in extrema, vel gravi neceſſitate; tunc enim debet ex charitate) imò ſumptus in ejus curationem impenſos poteſt repetere. *Mol. l.1.t.28.c.4.n.8. Eſcob.t.3 c 9.*

Reſp. II. Famuli, cæterique ſubditi tenentur ſuis dominis & ſuperioribus aliquo modo eadem, quę filii parentibus, nimirum amorem, reverentiam, & obedientiam præſtare. Ratio patet ex dictis, quia ſunt illis quaſi loco parentum *S. Thom. 2. 2. q.303. Regin.l.20.n.62. Vnde reſolves.*

I. Peccant famuli graviter, 1. Si non laborent, vel ſerviant fideliter: teneturque ad compenſationem damni. *Molina, Leſſius l.2.c.24.* 2. Si grave damnum inferant, vel inferri permittant, cum poſſint impedire. *Navar.c.14.num.22. Fill. t.28. c.3. q.10. Regin. loc.cit.* Et quidem ſi damnum illud infera-

tur

tur, (ſive à confamulis, ſive ab extraneis) in rebus, quarum cura ipſis commiſſa eſt, à reſtitutione non poſſunt excuſari. *Molin. Leſſ. l.2.c.23.d.10 a 61. Fill.t.36.c.6.q.9 num.114.*
3. Si absque graviſſima cauſa diſcedant à domino ante terminum elapſum: ultra hunc verò manere non tenentur, etiamſi morbo impediti ſervire aliquamdiu non potuerint *Molin. l.c. Regin. n.517. Eſcob. E.7. num.50.*
4. Si domino in rebus magni momenti non obediant. *Bon. l.c.*

II. Famuli non peccant, ſi ſuſtentationem, vel mercedem juſtam domino negante, utantur compenſatione occultâ. *Molin. l.c. Fill. tr.36.c.6.q.3.* dummodò tamen alius modus non ſit impetrandi; nec plus accipiatur, quam debetur, neque ſcandalum, aut aliud incommodum grave timeatur. *v. Bon. de reſtit. d.2 q. ult. p.2.n.16.*

III. Similiter pro obſequiis ad quæ non tenebantur, præſtitis, (ſi quidem illa non gratis & liberaliter, ſed animo mercedis exhibuerint) licere ex rebus domini accipere compenſationem, quæ aliter obtineri non poſſit, docet *Navar. c.17.n.108. Leſſ. l.c.* Plura de his v. infrà *t.5.c.1.d.4. & c.3.d.19.* & *Bon. d.6.q.1.p.8.*

## DVBIVM V.

### *Quid teneantur Conjuges erga ſe mutuò, vi hujus præcepti?*

Reſp. Uxor in iis, quæ ſpectant ad do-

mûs gubernationem & bonos mores, tenetur obedire marito; hic verò uxorem, non ut ſervam, ſed ut ſociam tractare. Ratio eſt, quia maritus eſt caput, & uxor commembrum. *Navar.c.14.n.20. Tol Fill.t.28.c.9.q.6. n.144.& commun. Vnde reſolves.*

I. Conjuges peccant 1. Si debitâ intentione non contrahant matrimonium. 2. Si ſine diſpenſatione prætermittant proclamationes. Si 3. Sacramentum matrimonii in ſtatu peccati mortalis recipiant. 4. Si utantur matrimonio contra naturam , vel modo indebito, vel cum periculo abortûs. 5 Si debitum ſine juſta cauſa negent. 6. Si cum periculo pollutionis, tactus habeant impudicos.

II. Peccat graviter uxor. 1. Si maritum rixis, vel aliter verbis, ad gravem iram, vel blaſphemiam provocet. *Fill.l.c.n.145.& Bon.* 2 Si quid notabile expendat contra voluntatem viri, & conſuetudinem fœminarum ſimilis ſtatûs; niſi tamen ex paraphernalibus, ſi habet. 3. Si ſpreto viro ſibi imperium vendicet. 4. Si nolit ſequi virum domicilium mutantem, dummodò poſſit ſine periculo vitæ, & ſalutis: & contrarium non ſint pacti; & maritus poſt nuptias non ſit factus vagus. *Navar.Tol.Bon.* *p.7.v.* infrà *t.5.cap.1.du.4.* 5. Si ſine ſufficienti indicio malè judicet de mariti incontinentia. 6. Si ſine juſta cauſa debitum neget. v. infra *l.6.* 7. Si ſe ingerat in adminiſtratio-

nem

nem domus ſine juſta cauſa, qualis eſt, ſi v. g. maritus prodigus bona familiæ dilapidet *Syl. Trul. c. 1. d. 4 n. 18.*

III. Peccat graviter maritus, 1. Si verbis contumelioſis, vel infamatoriis afficiat uxorem. 2. Si impediat illam circa præcepta Dei vel Eccleſiæ ſine juſta cauſa. *Sayr. l. 7. c. 7. Navar c. 14.* Si vero impediat, etiam ſine cauſa, circa ea bona, quæ conſilii tantùm ſunt, ut eſt confeſſio, communio &c. communiter tantùm peccat venialiter, niſi conſtet quod magnam ex iis utilitatem percipiat. *Sayr. Fill. Bon. q. 1. p. 7. Trull.* 3. Si cædat graviter: moderatè tamen caſtigare verbis, vel etiam ex gravi cauſa moderatis verberibus, habita ratione conditionis & ſtatus, quandoque poteſt. 4. Si alimenta neget; niſi tamen uxor à conſortio mariti propria culpa diſceſſerit. 5. Si negligat gubernationem domûs, & rem familiarem. 6. Si uxori non cohabitet, vel ſine juſta cauſa diu abſit. 7. Si cùm poſſit alimenta non procuret *v. Fill. n. 140. & 141. Navar. c. 24. nu. 19. Tol. l. 5. ca. 2. Sanch. l. 10. de matr. di. 18. n. 16. Bonae. p. 7.*

## DVBIVM VI.

### *Quæ obligatio Parochorum erga ſuos?*

Reſp. Curatus, ſive Parochus jure divino tenetur.

1. Reſidere in ſua Parochia, *Trid. ſeſſ. 23. cap. 1. de refor. Barb. de off. Paroch. c. 8. num. 7.*

 alio-

alioqui in conſcientia fructus nō facit ſuos teneturque, pro rata abſentiæ reſtituere fabricæ Eccleſiæ, vel cauſæ piæ. Poteſt tamen ex juſta cauſa, & licentia Epiſcopi ad breve tempus abeſſe, *v. Navar. c.25. Azor. c 2.l.2. Poſſeu. Barb. Trul. l.4.c.1.d.8.*

2. Tenetur adminiſtrare Sacramenta, quoties & quanto cum periculo, *v. infrà & Bon. t.1.d.4.q.5.p.2. Poſſ. Barb. ll.cc.*

3. Orare pro populo, & celebrare ut populus audiat Miſſam: quam etiam teneri eum eidem applicare diebus ſaltem feſtis, & aliquot aliis, docet *Tol.l.3.cap.5.* Sed negat *Suar. Kon. in 3.p.q 83.a.1.d.*11. cum nullo jure id cautum ſit *v. Bon. q. ult. Barb. l.c.*

4. Docere populum concionando, arguendo, &c. per ſe vel alios, *Tol.l.5.c.5. Poſſ. Barb. Trul. ll.cc.*

5. Tenetur ſingulis diebus Dominicis, & feſtis ſolennibus populo doctrinam Chriſtianam explicare, per ſe vel alium, ut conſtat ex *Trid. ſeſſ.24.c.4 de rafug.* idq; ſub gravi obligatione etiam juris divini, ob ſummam neceſſitatem, propter quam eos ab Epiſcopis, aliisque Prælatis ad id cogi poſſe ſub pœna excommunicationis, (omnesque alios, ut eam audiant, diſcant & ſciant) docet *Trul. l.1.c.1.d.4.n.7. & 8. Baldel. to.2.l.1.d. 48. ex San. Palao Barboſ.*&c.

6. Tenetur infirmos viſitare; pauperum curā habere, peccata corrigere, &c. de quibus *Poſſ. Reg. t.2.l.*20.*c.5.ſ.3. Barb. c.7.*v. ſuprà.

DV-

Digitized by Google

# DVBIVM VII.

## Quæ obligatio Præceptorum & diſcipulorum?

Reſp. Inter Præceptores (idem eſt de pædagogis) & diſcipulos eſt quodammodò eadem obligatio, quæ inter parentes & liberos. *Vnde reſolves.*

I. Diſcipuli peccant, 1. Si Præceptoribus & pædagogis non exhibeant honorem & reverentiam. 2. Si non obediant in rebus pertinentib. ad ſtudia & bonos mores. 3. Si eos convitiis, vel contumelioſis verbis traducant. 4. Si negligenter ſtudeant, ſcholarum aut ſtudiorum tempore luſui vacent; vel otio. 5. Pecunias parentum dilapident, vel inutiliter expendant. 6. Malo fine ſtudeant. 7. Gymnaſii ſui leges, vel Academiæ ſtatuta (ſi quidem ea ad peccatum obligẽt) non ſervent. 8 Scientias ſuperſtitioſas aut vetitas addiſcant, vel libros prohibitos legant. 9. Stipendium debitum doctori ſuo non ſolvant, cum poſſint. *v. Navar. c.23. & 25. Fill. tr.28. p.2. c.10. q.1.*

II. Magiſtri & pædagogi peccant 1. Si peccata diſcipulórum diſſimulent, & non corrigant quando poſſunt. 2. Profectum eorum in literis non ſedulò promoveant. 3. Non doceant bonos mores. 4. Si ex propoſito falſa doceãt ut vera, vel ſuperſtitioſa & ſaluti noxia. 5. Non ſtudeant ipſi ut officio ſatisfaciant. 6. Si ſtipendium exigant

majus juſto, vel quàm Gymnaſii leges, aut conſuetudo permittat. 7. Doctoratûs inſignia negent dignis, vel indignis conferant, quod *Nav.* dicit eſſe mortale; præſertim in Theologia, jure Canonico, Civili, &, Medicina: nam in Philoſophia fortè veniale tantùm eſſe cenſet *Cajet.V.Doctoratus.* 8. Si diſcipulis malo ſint exemplo. 9. Si malis moribus imbutos, & qui aliis pernicioſi ſunt, ad ſcholas admittant, vel ex iis non dimittant, *v.Trul.l.4.c.1.d.11.*

# TRACTATUS IV.

## *De V.& VI.Præcepto.*

## CAPUT I.

### *Quid Quinto Præcepto prohibeatur?*

**Non occides.**

PRohibetur hominis occiſio, mutilatio, verberatio aliaque ſimilis afflictio injuſta; de qua quæritur, quæ & quando ſit injuſta?

### DVBIVM I.

### *An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſemetipſum?*

Reſp. Abſq; divina auctoritate non licet ſe ipſum directè, & ex intentione occidere. Ratio, quia eſt contra charitatem ſui & fit injuria Reipub. & Deo, qui eſt ſolus direc-

ctus

ctus & abſolutus Dominus humanæ vitæ. Dixi 1. *absque auctoritate Divina*, propter Sampſonem & quosdam Martyres, qui ſe ipſos occiderunt vel ex divina inſpiratione vel inculpata ignorantia. Dixi 2. *directe:* quia indirecte quandoq; licet ſe occidere, hoc eſt, aliquid facere vel omittere, ex quo præter intentionem mors certò ſequatur: quia præceptum conſervandi vitam, ut pote affirmativum non ſemper obligat, ſed poteſt omitti propter bonum finem, neceſſitatem, vel magnam utilitatem *S. Thom. 2. 2. q. 64. v. Fill. hic c. 29. c. 4, q. 5. & Bec. 2. 2. c. 3. c. 7, q 8. Vnde reſolves.*

I. Miles poteſt, imò tenetur perſiſtere in ſtatione, etſi moraliter certus ſit, ſe occidendum. *C. Lugo d. 10 q. 1.* Item poſſe ad evertendam turrim hoſtilem, aut perdendos hoſtes, pulverem incendere, etſi ſciat ſe obruendum, uti & navem mergere vel incendere, ne hoſtis eâ potiatur cum gravi Reipub. damno, docet *Leſſ. l. 2. c. 9. num. 31. Fagund. tom* 1. *l. 5. c* 11. Similiter licet ſe objicere telo vel ictui, ad ſervandam vitam Principis, amici ad mortem injuſtè damnati vices ſubire *Leſſ. l. 2. c 9. n. 30.* vel in naufragio tabulam cedere, ex *Tol. Leſſ. l. cit. Lopez. 1 p. c. 61.* Item ſervire peſte infectis, vel ad fugiendum incendium ex alto ſe præcipitem dare, cum certo periculo mortis *Leſſ. Fill. l. c. Lay. c. 1. n. 3. C. Lugo d.* 10. *ſ. 1.* Ubi tamen everſionem illam turris, & combu-



Digitized by Google

ſtionem navis (ſi quidem nulla ſit ſpes evadendi) timidè, & nonniſi ex graviſſima, v. g. boni publici cauſâ, videtur concedere. *vid. n. 51. 52. &c. Malderum tr. 3. cap. 1. 1. dub. 19. Dian. p 5. tr. 4. Reſ. 26. Fagund p. 5. c. 11 n. 6. & ſequent.*

II. Etſi virgini non liceat ad caſtitatem ſervandam directè ſe occidere, licet tamen ei certo periculo mortis ſe exponere, etiam pro ſola integritate corporali, licet rationabiliter præſumeret ſe non conſenſuram: quia integritas iſta magni æſtimatur. *v. Lay. c. 1. n. 5.*

III. Reo licet non fugere, imò etiam ſpontè ſe ſiſtere judici plectendum; licèt poſitivè ſe ipſum perimere non poſſit, etiamſi à judice id ei committatur, *v Leſſ. c. 9. d. 6. Lugo d. 10. de juſt. ſ. 1. n 38.* contra *Vaſq. 1. 2. d. 173. c. 3.*

IV. Etſi Carthuſianus in extrema ægritudine poſſit ſervare vitam veſcendo carnibus, idque probabiliter ei tùm liceat, (atque adeò non peccet, qui inſcio præberet cibos ex carnibus, *Sanch Dian. p. 8. t. 7. R. 76.*) licitè tamen & laudabiliter etiam tum omittit, cum certo periculo mortis, ut contra *Vaſq.* & *Gran.* docet *Dian. p. 5. d. 4. R. 32. ex Vict. Lorc. &c.* quia rationabiliter negligit vitam pro bono communi ordinis. *de Lugo d. 10. n. 33.* contra *Azor.* & *Eſcob. t. 6. c. 7.* ubi docet, teneri carnibus veſci, ſi exigit, neceſſitas, ita ut aliter vitam conſervare

non

non poſſit: quod *Sanch. p. 2. conſ. l. 5. c. 1. d. 35.* cùm *aliis ſex* ita diſtinguit: ſi neceſſitas veſcendi ſit ab intrinſeco v.g. morbo, ex quo judicio medicorum convaleſcere non poſſit, niſi eſu carnium, ait probabilius eſſe, non teneri veſci, (tametſi licitè poſſit) quia morietur naturaliter ex morbo, cujus ipſe non eſt cauſa: ſi verò ſit ab extrinſeco (v.g. ſi ob inopiam aliorum ciborum fame moriendum eſſet) teneri veſci, quia mors illa cum ſit violenta, ipſi imputaretur.

V. Licet carnem vigiliis & inediâ moderatè affligere: qui autem advertens vitam iis notabiliter minui, nihilominus continuaret, peccaret graviter, ut notat *Lay d. 3. de juſt. t. 3. p. 3. cap. 1. num. 5. ex Cajet.* Etſi hic multi ob bonam fidem, & zelum Deo placendi excuſentur. *v. Bon. d. 2. q. ult. ſ. 1. p. 7. n. 9. Fill. l. c. C. Lugo. de juſt. d. 10. ſ. 1. num. 32. 33. 36. &c.* Vbi rectè notat, aliud eſſe procurare abbreviationem vitæ, ſeu mortem poſitivè ſibi afferre, aliud permittere, vel periculum ejus ſubire, vel non adhibere media ad avertendam. Prius ait eſſe illicitum, v. g. pœnitentiis indiſcretis, carniſque macerationibus, vitam notabiliter abbreviare: poſterius verò ſæpè licere, ideoque non teneri Carthuſianum carnibus veſci, nec aliquem alium uti pretioſâ & exquiſitâ medicina, ad mortem vitandam, nec ſæcularem relicto domicilio quærere ſalubriorem aërem extra patriam.

VI. Ex-

VI. Excuſantur ægri, qui paulò ante mortem, causâ humilitatis, vel boni exempli, petunt humi collocari: quia non intendunt vitam abbreviare. *v. Vaſq.l.c.* Addit *Laym.l. 3.t.3.p.3.c.1.n.5.* non teneri quenquam mediis extraordinariis, & nimis duris, v. g. abſciſſione cruris, &c. vitam conſervare; niſi tamen ea communi bono ſit neceſſaria. *v. Leſſ.l.c. Sanch. in opuſc.to.2.l.5.c.1.d.34.* Vbi dicit, infirmum in periculo mortis, ſi ſit ſpes ſalutis, non poſſe medicamenta reſpuere. Non videtur tamen virgo ægrotans (per ſe loquendo) teneri ſubire manus Medici, vel Chirurgi, quando id ei graviſſimum eſt, & magis quàm mortem ipſam horret. *Eſcob. E.7.c.8. ex Turrian.ſum.p.1.c.263.dub.2.*

Reſp. II. Non licet ſe mutilare, niſi ſit neceſſarium ad conſervationē corporis totius: quia nemo eſt ſuorum membrorum abſolutè dominus. *Leſſ.l.2.c.9.d.14. Vnde reſolves.*

I. Non licet ſe caſtrare ad conſervandam caſtitatem, vel ſedandas tentationes: quia hoc ad eum finem non eſt neceſſarium. *S.Thom.2.2.q.65.a.1. Leſſ. Molin. Fill.t.29. c.4.q.3. &c.*

II. Peccant parentes, qui filios etiam conſentientes caſtrant, ut ſint utiles cantui. *v.Laym.l.3.t.p.3.c.1.*

*Quæres*, An ſepeliendus ſit in loco ſacro, qui ſeipſum occidit?

Reſp. Id vetant Eccleſiæ Canones: qui tamen non ſunt intelligendi de iis, qui ex furo-

furore, amentia, vel paſſione graviſſimæ triſtitiæ, turbata phantaſia, id fecerunt, vel qui ante mortem verè de hoc doluerunt. Quòd ſi conſtet quempiam ſe ipſum occidiſſe, & dubitetur utrum deliberatè, an ex animo turbato factum, in praxi privatur ſacra ſepultura, cum præſumatur ſecundum opus externum voluntariè eſſe factum: niſi tamen ex circumſtantiis contrarium colligatur. Si verò dubitetur, à ſe ipſo, an ab alio v. g. ſit præcipitatus in aquam, delictum tam atrox & contra naturam non præſumitur ſine evidentibus indiciis, *Mol. t. 3. de 20. v. Laym. l. c n. 8. V. etiam Eſcob. E. 7. c. 6.* ubi dicit, eum, qui moritur ex vulnere in duello accepto, ſi vivus ex loco diſceſſit, non eſſe privandum ſepultura Eccleſiaſtica.

## DVBIVM II.

### *An & quomodo liceat occidere malefactorem?*

Reſp. Extra cauſam neceſſariæ defenſionis, de quo infrà, nulli id licet, niſi auctoritate publica, & juris ordine ſervato, ut patet *Exod* 12. *& Rom.* 13. *Vnde reſolves.*

1. Non licet marito uxorem, aut patri filiam occidere in adulterio deprehenſas: quia ad id non habent auctoritatem publicam; & leges civiles id permittentes, à jure Canonico ſunt correctæ, tanquam iniquæ. Secus eſt de proſcriptis; quos occidendi cui-

cuivis auctoritas publica datur: idque non injuſtè, cum ad Reipubl. defenſionem ſit neceſſarium Peccant tamen, qui non ex zelo juſtitiæ, ſed odio, aut privatæ vindictæ, cauſa faciunt. *v. Laym l.c.*

I. Peccat Princeps, vel Magiſtratus, (regulariter loquendo) *v. infrà l.5.c.3.dub.1.* qui occidi jubet reos non citatos, vel non auditos, vel damnatos, etſi privata ſcientia conſtet eſſe nocentes: quia ex jure naturæ, actus publicus fieri debet ex ſcientia & auctoritate publica *vid. Cajet. V. homicidium. Fill. tr. 29. Ca. 2. q. 7. n. 27. Bon. l.c. p. 1. n. 7. v. & infrà l. 3. c. 5. d. 1.*

## DVBIVM III.

### *An, & quomodo liceat occidere privata auctoritate iniquum aggreſſorem?*

Reſp. Jus naturæ permittit, ut vim vi repellas, & aggreſſorem, qui iniquè eripere tibi conatur vitam, aut quæ ad eam honeſtè agendam tibi ſunt neceſſaria, ut bona temporalia, honores, pudicitiam, membrorum integritatem, prævenias, & occidas: ita tamen ut id fiat animo te defendendi, & cum moderamine tutelæ inculpatæ; hoc eſt, non inferendi majus damnum, nec utendo majore vi, quàm neceſſarium eſt ad arcendam injuriam. *Ita commun. S. Th. q. 64. 47. Mol. &c. Leſſ. dub. 8. n. 44. Vnde reſolves.*

I. Non licet reo occidere miniſtros juſtitiæ

ſtitiæ, à quibus ad carcerem, vel ſupplicium trahitur: uti nec licet id proſcripto, ut notat ex communi, *Laym. l. 3. t. 3. p. 2.* quia non ſunt iniqui aggreſſores.

II. Etſi ob contumeliam aliquam, v. g. ſi viro honorato dicatur; *mentiris*, non liceat alterum occidere, eò quod aliter repelli poſſit, ac ſoleat, *Leſſ. Azor. Hurt. &c. Dian. p. 5. t. 4. R. 12. & 13.* licere tamen, ſi aggreſſor fuſtem, vel alapam viro valdè honorato impingere conaretur, quam aliter avertere non poſſet, docent cum *Dian. l. c. R. 4. Leſſ. Hurt. & alii 12.* Verùm & hoc videtur in praxi periculoſum.

III. Si fuſte, vel ſolo vulnere, vel amputatione brachii, vel aliter arcere injuſtam vim potes, non licet occidere: Vnde ſi quis ſit perſona talis, cui non ſit dedecus fugere, debet fugere potius, ſi poteſt, & ſalvare ſe: ſecùs autem, ſi turpe ſit fugere, v. g. viro nobili, vel officiali bellico; niſi rurſus hic & nunc id tali turpe non eſſet, ob præſtantiam invaſoris, vel alias ejus qualitates, v. g. quia ebrius eſt, vel amens; talem enim occidere non licet, quando potes fugere, *Mald. Dian. p. 5. t. 4. R. 9. v. Lay. l. 3. t. 3 p. 3. c. 3.*

VI. Non licet occidere furem, ob res exiguas; licet autèm, ſi quis auferat honorem valde notabilem aut bona magni momenti, niſi tamen alia, v. g. juris, vel aliter, arceri aut recuperari poſſint. Quare quando jura ſignificant, furem nocturnum

occidi

occidi impunè, non autem diurnum; præſupponunt, quòd plerumque nocturni non poſſint aliter arceri, diurni autem poſſint. Alioquin enim, ſi nocturnus poteſt capi, non debet occidi; & ſi diurnus non poteſt capi, nec repeti ab eo, quod aufert, niſi occidendo, id licet, ea tamen non debent eſſe parvi momenti, & minimum unius aurei ſecundùm *Mol. tom. 4. t. 3. di. 16. n. 7. v. Lay. c. 3.* vel potius ſecundùm alios apud *Dian. p. 5. t. 4. R.* 18 duorum; quanquam & hoc *Dian. l. c.* nimis laxum videatur: imò *Bon. de reſt.* rem non magni valoris hic cenſet, etſi ſit trium vel quatuor aureorum. Si tamen talem (fur. v. g.) uſurpet vidente ac reſiſtente Domino, aut cuſtode, aut huic vim faciat v. g. repetentem incipiat ferro invadere, permittunt cædem *Bon. Dian. & c. l. c.* uti etiam, ſi dubium ſit an res poſſit aliter ſalvari aut recuperari. *Bon. l. c.* quia nemo inquit tenetur ſe exponere periculo amittendi res ſuas *v. Lay. c. 3 Nav. Leſſ. Dian. l. c*

V. Probabilius eſt, hæc etiam licere Clericis & Religioſis, ob bona temporalia, Jura vero in contrarium afferri ſolita, intellige, quando non ſervatur moderamen inculpatæ defenſionis *Lay. l. c. Tan tom. 3. d 4. q. 8. d 4. Eſcob. E. 7 c. 8.* ubi etiam docet ex *Tan. tom. 3. d. 4 n. 68.* licere virgini occidere invaſorem pudicitiæ, ſi violationem nequeat aliter evadere.

VI. Cùm tamen iniquus aggreſſor ſit

in

In periculo ſalutis, poteſt quis ex charitate ei parcere, & injuriam potius pati: ſed non tenetur, eò quòd alter ſua malitia ſit in iſto periculo. *Lay. ibid.*

VII. Non licet occidere, ſi injuria jam eſt contracta, vel aggreſſor jam fugit: quia id non eſſet defendere, ſed vindicare; ut docet *Tol. Rodriq.* Sed *Henriq. & Navar. cap. 15. n. 5. Fernandez. p. 1. c. 9 §. 1.* dicunt, ſi læſus magnam faceret jacturam honoris, niſi fugientem mox perſequeretur, poſſe eum perſequi, & percutere, quantum eſſet ſatis ad defenſionem honoris. Quod *Laym. Bon. Leſſ. Fill. C. Lugo, &c.* putant practicè vix poſſe fieri, ſine vindicta: etſi ſpeculativè videatur eſſe probabile. *v. Dian. p. 2. t. 1. miſc. Reſ. 15.* Concedit tamen *C. Lugo. Molin Leſſ. &c.* cum *Dian p. 8. t. 7. R. 47.* licere furem fugientem v. g. cum equo tuo, conficere telo vel ſagitta; quia invaſio adhuc durat. Etſi verò id non liceat, poſtquam in tutum ſe recepit, ſi tamen per Judicem non poſſis recuperare rem tuam, potes ingredi locum ubi illa detinetur, eamque tibi vendicare, & ſi alter vi impediat, vim vi repellere. *Tan. Leſſ. Mald. Hurt. Dian. p. 5. t. 4. R. 37. & p. 8. t. 7. R 47.*

VIII. Ad defenſionem vitæ, & integritatis membrorum, licet etiam filio, aut religioſo, ſe tueri, ſi opus ſit, cum occiſione, contra ipſum parentem, aut Abbatem, niſi fortè propter mortem hujus, ſecu-

ſecutura eſſent nimis magna incommoda, &c. *Sylv. Bon.p.8.*

IX. Licet quoque occidere eum, de quo certò conſtat, quòd de facto paret inſidias ad mortem: ut ſi uxor v. g. ſciat ſe noctu occidendam à maritò, ſi non poteſt effugere, licet ei praevenire. *Navar. Leſſ. n.45 Fill. n.39.*

X. Hinc etiam dicunt alii, ut *Sanch. 2. mor.c.29. & alii*, licere occidere eum, qui apud judicem falsâ accuſatione, aut teſtimonio, &c. id agit, unde certo tibi conſtat, quòd ſis occidendus, vel mutilandus, vel etiam (quod alii difficilius concedunt) amiſſurus bona temporalia, honorem, &c. quia haec non eſt invaſio, ſed juſta defenſio, poſito quod de alterius injuria tibi conſtet, nec ſit alius evadendi modus. *Leſſ.* tamen *Fill. & Laym.* non audent id defendere, propter periculum magnorum abuſuum. *v. Eſcob. Ex 7.c.8. Hurt. Lugo d 10.ſ.7. Dian.p.8. t.7.R.52.*

XI. Quandocunque quis juxta ſupradicta habet jus alium occidendi, id poteſt etiam alius pro eo praeſtare, cum id ſuadeat charitas, *Fill. Tan. tom.3.d.4.q.8. Molin.d.18.* An autem, & quando ad hoc teneatur, *v. Leſſ.l.2. c.9.d.13. Dian.p.5.t.4.ſ.9 14.10.*

### DVBIVM IV.

*An aliquando liceat occidere innocentem?*

Reſp. Directâ intentione, & ſcienter, nunquam

quam licet, niſi Deus omnis vitæ Dominus concedat. Indirectè autem, & per accidens, aliquando licet, utendo nimirum ſuo jure, & dando operam rei licitæ, & neceſſariæ, ac tanti momenti, ut vitæ æquivaleat. *S. Th. & Doct. commun. Vnde reſolves.*

*I.* Si Tyrannus minetur urbi excidium, niſi innocens occidatur, id non licet directè. Neque valet ſicut membrum licet abſcindere pro ſalute corporis, ita & civem pro Repub. quia homo eſt tantùm pars moralis Reipub. à qua non accipit eſſe & vivere, ſicut membrum corporis à corpore, *Molin. tom. 4. t. 3. d. 10. Leſſ. Fill. &c.*

II. Poteſt tamen Reſpub. eo caſu talem cogere, ut Tyrannum adeat, & ſi nolit, tradere; cùm ex charitate & juſtitia legali teneatur vitam exponere pro Repub. Unde ſi id renuat, fit nocens. Neque hoc erit cooperari ejus morti; ſed tantùm permittere, cùm traditio de ſe ſit indifferens, & mors tantùm ſequatur indirectè, & præter intentionem Reipub. *Mol. l. c. Leſſ. l. 2. c. 9. d. 7. Fill. t 29. nu. 11. Laym.* Limitat autem *C. Lugo d 10. de juſt.* ſi innocens ſit ſubditus, vel peregrinus teneatur mori pro Repub aliena.

III. Si fugere non poſſis mortem, perſequente hoſte, niſi per viam anguſtam, quâ quiſpiam iſtic ſedens eſſet obterendus, licet nihilominus dummodo tamen, ſi infans eſt, ſit baptizatus, ut monet *C. Lugo &*



Digitized by Google

*Eſcob.Ex.7.c.8.*) fugere cum ejus periculo, & interitu, præter tuam intentionem, *Leſſ. n.59 Fill.n.36.*

IV. Similiter ad expugnandam urbem, & victoriam reportandam, ſi neceſſarium ſit, licet tormenta in eum locum dirigere, ubi multi ſunt innocentes: quia horũ mors præter intentionem ſequetur, *Leſſ.l.c.*

V. Non licet occidere obſides, etſi qui eos miſerunt, non ſervent fidem: quia ſunt innocentes, *Bon.t.2.d 2.q.ult.ſ.3 p.7.Dian.p.5. t.4.R.31* contra *Azor. &c.*

*Quæres.* An aliquando liceat procurare abortum?

Reſp. Quicunque malitioſè in ſe, vel altero curat abortum, peccat graviter, ſive fœtus ſit animatus, quia eſt verum homicidium, ſive non, quia tendit ad occiſionem hominis, & eſt contra naturam generationis, *Leſſ.d.10.n.61.* Si tamen ad vitam matri conſervandam omninò ſit neceſſarium, ſequentes Regulæ tenentur. 1. Si fœtus mortem matri allaturus, probabiliter nec dum ſit animatus anima rationali, (animari autem communiter ajunt, marem die quadrageſimo, fæmellas verò octogeſimo, quæ res valde incerta eſt) quidam permittunt, etiam directa intentione expelli, ut *Sanch. l.9. de matr. d.20. num.9. & 10. Henriq. &c.* contra *Leſſ. l. 2. cap. 9 d. 16.* & alios quorum ſententia in praxi ſuadenda: quorſum enim directè expelles, cùm indirectè liceat

liceat & ſufficiat? 2. Si verò fœtus ſit animatus, materque judicetur moritura cum prole, niſi medicinam ſumat, licet eam ſumere, & ſecundùm quosdam, tenetur, intendendo directè ſuam tantùm ſanitatem, etſi indirectè, ac conſequenter deſtruatur fœtus: quia in pari neceſſitate mater poteſt magis proſpicere ſibi, quàm proli. 3. Si verò cum morte matris, ſpes vitæ & baptiſmi prolis affulgeat, tenetur mater, ſecundùm pleresque, ſub mortali, abſtinere ab omni remedio deſtructivo prolis: quia tenetur vitam corporalem exponere, pro extrema neceſſitate ſpirituali infantis. Contrarium tamen docet *Lud. Lopez.* quod *Sa. V. Charitas* dicit eſſe probabile *v. Leſſ. loc. cit. Sanch. Fill. c. 19. c. 6. q. 1. Bon. t. 8. n. 3.*

## *DVBIVM V.*

### *De Duello, & Bello.*

### *Artic I Quid ſit, & an liceat duellum?*

Reſp. Duellum eſt duorum (vel ſubinde etiam plurium) certamen, quod ex condicto, uno indicente, & altero acceptante, ſuſcipitur; ita ut id, non ſit vitam defendere ſed exponere periculo Quod etſi communiter ſit mortale peccatum, licitum tamen eſt ex juſta cauſa, quæ ſemper eſt attendenda. *v. Trid. ſeſſ. 25. c. 19. de reform. Sanch. 2. mor. c. 39.* Item de pœna duellantium *v. infra de excom & Sanch. l. Vnde reſolves.*

1. Duellum non eſt licitum ad indagan-

gandam veritatem, vel juſtitiam, vel pu[r]gationem objecti criminis, aut litem te[r]minandam: quia eſt fallax.imò ſup erſtitio[-]ſum medium ad eum finem, cùm etiam in[-]nocens homicidium & facere, & pati poſſi[t]. *Trull.l.5.cap.2. d.13.n.12.*

II. Nec ob inimicitias, aut ad injurian[m] vindicandam, neque ob ſolam oſtentatio[-]nem virium, aut delectationem.

III. Nec item ad evitandam ignominiam: quia apud bonos & prudentes honorem nō perdit; imò nec apud alios, ſi provocanti dicat, ſe eum non æſtimare dignum, cum quo congrediatur, contra leges divinas & humanas. Interim iturum ſe in dies liberè ſuas vias, paratumque ſemper fore, & nunc eſſe, contra quemvis invaſorem ſe tueri. *Trul.l.c.n.4.*

IV. Duellum licet acceptare, vel offerre ad conſervandam æſtimationem exercitûs apud hoſtem, eosque debilitandos; vel ad terminandum bellum cum minore damno *v.Sanch.loc.cit.*

V. Acceptare item licet, ſi quis aliàs te occiſurus, concedat tamen arma, ut ſic fortunam experiaris, quia eſt tantū defenſio, poſitoque, quod aliter non poſſis evadere. Similiter, ſi Judex duos ad mortem damnatos vellet duello congredi: quia alter alterius eſſet conſtitutus miniſter juſtitiæ. *Trul.l.c.*

VI. Deniq; ſi vir nobilis in aula regia, vel militaris in caſtris, provocatus ſiſteret ſe,

mere

mere definitionis gratia, cum ſpe prævalendi, privandus alioqui, ob ſuſpicionem ignaviæ dignitate, officio, vel favore Principis, non audet eum damnare, *Lay.l.3.t.3.p.3.c.3.* eundem excuſat *Hurt.2.2.d.170.ſ.8.§ 76. Leſſ. ca.9.d 8. Fill.c.8.q 6.& Nav.c.15.*

## *ARTICVLVS II.*
### *An, & quouſque liceat bellum?*

Reſp. Bellum defenſivum, quo ſcilicet vis injuſta repellitur, licet etiam privata auctoritate; offenſivum verò, quo vis infertur, ut liceat, tres conditiones requirit: 1. ut geratur auctoritate Principis, vel Magiſtratus, nullum agnoſcentis ſuperiorem; qualis eſt Papa, Imperator, Reges, & quædam Reſpub. v.g. Venetorum, Genuenſium &c. 2. ut adſit juſta cauſa, eaque gravis, v.g. neceſſitas boni communis, & quietis conſervandæ, recuperatio injuſtè ablatorum, coercitio rebellium, defenſio innocentum, &c. *v.Laym hic, & Moli.11.d.104. Dian.p.6.t.4.R.3.* 3. ut fiat ex recta intentione, hoc eſt, non ex odio, ſed ex amore boni communis quanquam ſi hæc ultima ſola deſit, non ſit obligatio reſtitutionis. *Ita communiter cum D. Thom. q.41. Laym. l.2. t.3. c.12. Vnde reſolves.*

1. Si quis juſtum bellum gerat, non poteſt alter licitè ſe defendere: quia circa eandem rem non poſſunt duo habere contraria jura. Fieri tamen poteſt, ut neutra

pars peccet, ob ignorantiam invincibilem, *Fill.n.185.*

II. Tenetur Rex, antequam bellum incipiat, omni diligentia curare, ut certus ſit de ejus juſtitia, & gravi cauſa. Ad quod ſequentia conducent. 1. Ut curet habere non tantùm peritos, ſed etiam bonos Conſiliarios. 2. Ut attentat, an etiam à ſuis impediantur, vel intervertantur literæ, aut inſtructiones ad ipſum. 3. Si non tantùm à ſuis Conſiliariis, ſed etiam à diverſis Theologis curet juſtitiam belli, ſecundùm leges Evangelicas examinari, & liberè edici. 4. Si auditis omnibus, ipſe quoque coram Deo illam examinet, ſtatuatque id, quod in puncto mortis ſe feciſſe vellet. Deniq; licet ſufficiat opinio probabilis de juſtitia belli; ſi tamen juſtitia maneat æqualiter dubia, & alter ſit in poſſeſſione, non licet ei bellum indicere, cùm melior ſit conditio poſſidentis, *Fill.t.29.ca.9.q.4.Trull.l.5.c.2.d.3.* ubi cum *Dian.p.4.t.4.R.72.* docet licere etiam Principi concedere repreſſalia, ſervatis tamen coditionibus certis, quas v. apud *Palaum tom.1.2.6.d.5.p.4.* & hic infra *Art. ſeq.*

III. Perſpecta juſtitia belli, debet ea proponi parti adverſæ: quæ ſi offerat competentem ſatisfactionem, non debet bellum inchoari. Imò ut probabilius eſt, etſi cœptum ſit, debet, ſi non ex rigore juſtitiæ, ſaltem plerumque ex charitate mox finiri,

v. *Mol.*

*v. Mol. ſupra d. 103. Trul. l. 5. c. 2. d. 3.*

IV. Poteſt Princeps pro ſatisfactione petere reſtitutionem ablatorum, & expenſarum; item aliquid in pœnam illatæ injuriæ *Dunal.* Hinc poteſt victos privare bonis, etiam innocentes, tributa iis imperare, extruere arces, &c. quæ ad ſecuritatem ſunt neceſſaria, *Kon. Dian. p. 6. d. 4. R. 22.*

V. Principes tenentur ſtipendia ſolvere militibus; alioqui tenentur compenſare damna, tum ipſis militibus, tum aliis, qui ab iis damnum acceperunt *Kon. Palaus, Dian. p. 6. t. 4. R. 29.*

VI. Tenentur etiam aliquando Principes Catholici à bello, alioqui per ſe juſto, abſtinere, ſi inde oriturum ſit ſcandalum, & ſpiritualis ruina multorum, ac detrimentum Eccleſiæ, *v. Palaum, Dian. pag. 6. t. 4. R. 7.*

VII. Etſi per ſe loquendo, in bello juſto liceat advocare infideles in auxilium; per accidens tamen ſubinde, imò plerumque non licet, ratione ſcandali, vel periculi in fide, v. g. ne ſubditi pervertantur, ſacra profanentur, &c. *Regin. t. 2. l. 21. num. 100. Fill. num. 181.*

VIII. Similiter licet alteri Principi, etiam alterius fidei, in bello juſto auxilium ferre, niſi tamen ſit periculum ſcandali, incrementi hæreſeos, & damni veræ fidei, *v. Kon. tract. de Charitate d. de bello.*

IX. Duces, Tribuni, Centuriones, aliique Officiales peccant, tenenturque ad reſtitutionem. 1. Si pauciores habeant milites; quàm in ſolutione ſtipendii exhibent. 2. Quando debent ex officio commeatum curare, & dant militibus cibum vel potum corruptum, ex quo morbi oriantur. 3. Si in tranſitu per regiones, accipiant pecunias à variis pagis, ne iſthic pernoctent, aut morentur. 4. Si uni militi dent plura ſyngrapha ad domos diverſas, *Mol. Bec. Dia. p. 6. t. 4. R. 27. & 28.* 5. Si ſtipendium militibus ſubtrahentes, permittant extorquere ab innocentibus neceſſaria.

X. Miles qui in bello & juſto, & injuſto, paratus eſt mereri ſtipendia, eſt in malo ſtatu, & incapax abſolutionis, niſi mentem corrigat: & quidem ſimiliter in bello injuſto tenetur ad reſtitutionem damnorum; niſi inculpabilis ignorantia excuſet: tum enim ſufficit reſtitutio eorum, quæ in ſpecie habet; vel eorum, in quibus factus eſt ditior, *v. infra.*

XI. Si vocatus ad bellum ſit ſubditus Principis, qui bellum gerit, aut ab eo antè conductus, non tenetur inquirere de juſtitia belli, quamdiu nulla vehemens ſuſpicio occurrit in contrarium, quæ poſitivè reddat dubium: quia poteſt præſumere pro ſuo Principe, cui in dubio debet obedire, ejusque auctoritas plerumque illi ſufficiet, ad formandum etiam poſitivè judicium pro-

probabile de juſtitia cauſæ, ne cum dubia fide operetur, *v C. Lugo d.28. de juſt. ſ.1. nu.21.* Si verò non ſit ſubditus, tenetur priùs inquirere, & poſtea ſaltem probabile formare judicium bellum eſſe juſtum, *Molin. d.113 Fill. num.181. Laym. l.2. t.3. cap.12. num.8. Azor. Mald. Regin.* contra quosdam apud *Dia. tom.2. t 5. miſc. R.96. & tom.3. t.3. Reſ.7. C. Lugo l.c. Eſcob. l.7. c.8.*

XII. Miles intelligens bellum eſſe injuſtum, in quo eſt, non poteſt abſolvi, niſi velit, quamprimum poteſt, curare dimiſſionē & interea abſtinere ab actibus hoſtilitatis, v.g cæde, prædâ, &c. *v. Lay. l.2. t.3. c.12.* An autem talis poſſit occidere militem hoſtilem ſe invadentem, *v. Eſcob. E.7. c.8.*

## *ARTICVLVS III.*

### *Quid in bello juſto liceat?*

Reſp. Etſi circa hoſtes in bello juſto liceat ea omnia facere, quæ ad finem belli ſunt neceſſaria, v g. occidere, ſpoliare &c. innocentes tamen (quo nomine intelliguntur pueri, qui arma geſtare non poſſunt, mulieres, ſenes, Religioſi, Clerici, peregrini, mercatores, & ruſtici) directè vita ſpoliari non poſſunt; bonis tamen externis poſſunt, ſi ſint pars Reipub. hoſtilis aliterq; finis belli obtineri non poſſit, *Mol. Bec. p.2. c.10 11. & 12 Lay. Fill. n.*191. &c. Ratio eſt, quia cùm ſint pars Reipub. poſſunt propter hujus delicta puniri, in iis bonis, quæ Reipub. dominio ſubſunt; *Vnde reſolves.*

I. Par

I. Per accidens licet aliquando comburere etiam Eccleſias, & hoſtes ex iis extrahere, in iis ſpoliare & occidere, ſi v.g. Eccleſia velut caſtro ad repugnandum utantur, *Sylv.V.bellum n.11.Sa Bon p.ult §.3.*

II. Contra hoſtem, licet uti inſidiis, & ſtratagematis, dummodò abſint mendacia etſi etiam hæc, v.g. quando exploratores ſe fingunt amicos, non ſint mortalia. Ea verò ad quæ cavenda nulla prudentia datur, v.g. veneno inficere puteos, aquas, glandes, ſunt contrà jura belli, nec licent, *Moli.d 111.*

III. Fides hoſti data ſervanda eſt, niſi vel coactus dederis, vel in grave detrimentum cederet Reip. aut Religionis, aut ſi hoſtes eam non ſervent; aut denique conditiones ac circumſtantiæ planè ſint mutatæ, *Dual. Palaus. Dian. l.c. R.10. v. etiam Laym. l. 2. t.3. cap 12.*

IV. Capti in bello, etiam ex parte capientium juſto, niſi obſtet ſcandalum, aut ſpecialis promiſſio, poſſunt fugere. Capti verò in bello ex parte capientium injuſto, & fugere, & bona hoſtium ſecum auferre poſſunt, *Laym.l.2.t.3.c.12.n.16.* An obſides liceat occidere, v. ſupra *dub.4.c.5.*

V. Poteſt quidem aliquando, (rarò tamen, & nonniſi ob cauſas graviſſimas) dari urbs in prædam: milites tamen privata auctoritate prædas agere aut hoſtibus damna inferre non poſſunt, quia ſunt executores tantùm & miniſtri. *v. Sa. V. bellum Laym. hic*

*l.2.*

Digitized by Google

*l. 2. tr. 3. ca. 12. Fill. n. 198. Dian. p. 6 t. 4. toto*, dum autem urbs ſpoliatur injuſtè, gregarios milites tantùm teneri ad damnum, quod ipſi intulerunt, probabile eſſe, docet *Dian. l. c. R. 31. ex Sylv. Navar. &c.* Item *p 3. t. 5. R. 86.* v. infra *t. 4. c. 2. d 3.*

VI. Milites peccant cum onere reſtituendi, ſi à Ruſticis aliisve, apud quos hoſpitantur, vel per quorum loca tranſeunt, auferant, aut invitis extorqueant, vel etiam donata accipiant (niſi conſtet omnino liberè fieri, ſiquidem donationes iſtæ plerumque non ſpontaneæ, ſed coactæ ſunt) præter ea, quæ ex conſtitutione Principis iis debent ſubminiſtrare: niſi tamen ſint in extrema, vel ſaltem gravi neceſſitate. *Mol. Kon. Palaus Bec. &c. Dia. p 6 t 4. R. 26.*

VII. Repreſſalia licita ſunt his conditionibus, 1. ut manifeſtè conſtet cives alterius Reip. feciſſe injuriam. 2. ut ſuperiores illorum rogati recuſent adminiſtrare juſtitiam 3. ut conſtet eos culpabiliter id recuſare. 4. ut Princeps ſupremus cauſa cognita id concedat. 5. ut non inferatur plus damni, quam juſta ſatisfactio requirit. 6. ut non concedantur in perſonas Eccleſiaſticas, *Mol. Dian. p. 4. t 4. R. 72. ex 18. aliis.*

*Quæres.* Ad quem pertineant bona hoſtibus erepta?

Reſp. I. Immobilia cedunt Principi, aut Reipublicæ: mobilia fiunt capientis, niſi conſuetudo habeat ut pars cedat Princi-

pi, & communitati. II. Jure Cæſareo, niſi conſuetudo ſit contraria, bona ablata juſto bello, qui ea injuſtè poſſidebant, fiunt capientium, poſtquam ea in ſua præſidia deportarunt. *Valent.tom.3.d.4.q.18.p.3 Molin.d.18.& Hurtad.to.2.d.169 ſ.12.§.119.* ubi requirit, ut unà ſaltem nocte poſſederint, *v.etiam Sylv.Bon.l.c.* de peccatis in bello committi ſolitis. *Trull.l.2.d.10.& ſeq. Dian.p.6.t.4.R.23.* ubi contra *Durand.* docet hanc ſententiam eſſe in praxi tutam.

## CAPUT II.

### *De VI. Præcepto & IX.*

### Non Mœchaberis, &c. Non Concupiſces, &c.

COnjungo hæc duo Præcepta, quia utroque idem explicitè, vel implicitè prohibetur; ſcilicet peccata Impudicitiæ, & Luxuriæ. Eſt autem Luxuria inordinatus appetitus, vel uſus delectationis, ſeu ſenſûs venerei, qui fit cum comotione ſpirituum generationi ſervientium, circa partes corporis venereas; ita ut appetitus vel delectationes aliæ, etſi etiam ſenſitivæ aut ſenſitivorum, ſi tamen non ſint venereæ, aut venereorum, nec ad ea ordinentur, non ſpectent ad luxuriam. Porrò actus, ſeu peccata luxuriæ, diſtinguuntur in imperfectos, in quibus non intervenit ultimus terminus venereorũ, quæ eſt deciſio ſeminis; ut ſunt actus

actus interni deſideriorum & oblectationũ moroſarum, qui ſpeciem ſumunt ab objectis, & perfectos, ac conſummatos, qui terminum jam dictum habent adjunctum. Qui rurſus ſunt duplices. Alii enim ſunt naturales, qui naturæ non repugnant, nec ſpecie differunt in ratione luxuriæ (etſi per deformitatem ſuperadditam aliquando ſpecie differant) v. g. adulterium, inceſtus, &c. Alii innaturales ſunt, ſeu contra naturam in quibus conditiones à natura inſtitutæ, v. g. identitas ſpeciei, vas debitum, &c. non ſervantur. Et hi etiam in ratione luxuriæ differunt ſpecie, quæ in illis variatur ſecundùm modos, quibus committuntur naturæ repugnantes.

## DVBIVM I.

### *An, & quanta peccata ſint, oſcula, amplexus, tactus, verba obſcœna, & ſimilia, extra matrimonium?*

Reſp. ad id dignoſcendum, diſtinguenda eſt imprimis intentio, & delectatio venerea, & venereorum, ab intentione & delectatione ſenſitiva, & ſenſitivorum aliorum, quæ conſiſtit in quadam proportione, & conformitate rei tactæ cum organo tactus. Deinde ſciendum, intentionem & ſenſum venereorum eſſe mortalem, & excludere à regno cœlorum, ſecundùm

Apo

Apoſtolum ad *Gal.* 5. *Vnde reſolves.*

I. Oſcula, amplexus, aſpectus, tactus, & ſimilia, ſi extra matrimonium fiant, ex intentione actûs luxurioſi, vel ob delectationem veneream, etiamſi non illam perfectam, quæ eſt in ſeminatione, ſunt tamen ſemper peccata mortalia: quia eo animo, extra matrimonium, ſunt impudica & natura ſua talis delectatio tendit ad perfectã. *Fill t.30.c.9.num.174.Leſſ.l.4.c.3.d.8. Sanch.l.9. d.46.*

II. Tales actus ſunt ejusdem naturæ cum perfectis, ſive conſummatis ideoq; in confeſſione explicandum, utrum ſint habiti cum ſimili ſexu, an diverſo: cum libera, an conjugata, cognata, perſona ſacra, &c. *Leſſ. d.15.Sanch.l.1.c.2.*

III. Oſcula, amplexus, compreſſiones manuum, & ſimilia non obſcœna ſi fiant tantùm officii, aut moris patrii, aut amoris honeſti, vel benevolentiæ augendæ cauſa, etiam ſi delectatio venerea ſuboriatur, (modo in eam non conſentiatur) non ſunt peccata. *Leſſ. Fill.l.c.n.171.*

IV. Si vero iſta fiant ex aliqua veniali vanitate, joco, curioſitate, levitate, petulantia, imo etiam ſenſualitate, ſive affectu ſenſuali, ac naturali, (dummodo non cum delectatione venerea, nec ejus cauſa, & ſi præter intentionem ſuboriatur, ea repulſa, ac tunc abſtinendo) venialem culpam non exce-

excedere docuerunt aliqui, ſed contrarium omnino tenendum.

V. Venialem culpam non excedit tactus aut aſpectus inhoneſtarum partium corporis proprii; aut commixtionis animalium, non cum animo venereo, ſed ex curioſitate tantùm, aut levitate, ſecluſo tamen ſcandalo, & periculo conſensûs venerei Imò ſi tactus talis, aut conſpectus proprii corporis naturali aliquo, ac non malo fine fiat, ne veniale quidem erit, ut v.g. ſi fricatione extinguere velis pruritum non venereum: dummodò tamen abſit periculum pollutionis, aut conſensûs in eam, ſi improviſo præter intentionem forte obveniret, *Leſſ.n.63.Fill. n.215.Sanch.l.9.d.41.*

VI. Tactus nudi, & aſpectus partium inhoneſtarum alterius corporis, maximè diverſi ſexus, aut concubitûs humani ex curioſitate, (nam de neceſſitate aliud eſt) etiam ſecluſo affectu venereo, videntur non poſſe excuſari à mortali, propter gravem indecentiam, & periculum proximum actus venerei: niſi tamē aſpectus fiat ex loco tam remoto, & ita obiter, ut hæc abſint, *Sanch.n. 22. & 29. Fill.n.218. Laym.&c.*

VII. Aſpectus verò, & ſubinde etiam (rariùs tamen, propter periculum adjunctum) tactus, ex petulantia vel curioſitate, partium inhoneſtarum alterius corporis ejuſdem tamen ſexus, citra affectum & periculum conſenſus venerei, excuſari poſſe à

mor-

mortali, ut v.g. quando ſimul aliqui natant vel lavant, docet *Laym. l.3. ſ.4. ex Sanch. l. 31. mor. c. 6. num. 12. 13. & num. 27. & 28. Trul. d.12. n.15.*

VIII. Verba turpia, lectio obſcœnorum, ſpectatio comœdiarum turpium, cantiones inhoneſtæ, geſtus, literæ, & dona amatoria, ſi tantùm fiant ex curioſitate, vel vano ſolatio, non ſunt mortalia: ſecùs tamen ſi fiant, vel animo inhoneſto, ſive venereo, vel cum periculo ruinæ ſpiritualis ſui, vel aliorum, *Sanch. d. 46. q.3. Fill. t.10. q. 10. q.3.*

IX. Choreæ niſi malo fine fiant, aut cum periculo, aliquos, aut ſe ipſum incitandi ad libidinem, vel cum alia circumſtantia mala, ſecundùm ſe non ſunt malæ, nec actus libidinis: ſed lætitiæ. Quando verò Sancti Patres eas interdum valde reprehendunt, loquuntur de turpibus & earum abuſu, *v. Cajet. V. Chorea, Fill. n. 223.*

X. Exhibentes comœdias turpes, item facientes libros, aut picturas incitantes ad libidinem, peccant mortaliter: quia ſunt ruina proximi; cùm mortaliter certum ſit multos inde ad peccatum incitandos, *Fill. n.211.* Similiter Magiſtratus, qui permittunt exhiberi turpes comœdias, peccare mortaliter docet, *Hurt.* & concedit *Baldel.* ſi auctoritatem illis præſtent, approbent, vel foveant: addit tamen poſſe aliquando excuſari, ſi ad majus malum impediendum

non

Digitized by Google

non puniant, & tantum tolerent. *vid. Dian. p.5.t.13. R.82.*

XI. Perſona ſoluta permittens ſe tangi ab alia, tactu, qui vulgò cenſetur pudicus, ut prehenſio, contractatio manus, amplexus, & oſcula, juxta morem patriæ, non peccat; niſi ei conſtet fieri pravo affectu: huic enim cooperari non licet. Docet tamen *Fill.* etiam tunc admitti poſſe, ne tangens infametur. Admittens autem tactus impudicos, (ut mamillarum & obſcœnarum partium) vel oſcula furtiva, & moroſa, vel indecentia, peccat: quia præſumitur affectus malus. *v. Fill. l.30.n.196.* & infra *l.5.c.1. dub.1.*

*Quæres.* An, & quatenus liceant tactus, aſpectus, &c. inter conjuges, vel ſponſos?

Reſp. I. Conjugibus licent, ſi referantur ad copulam: ad hanc enim licitè ſe excitant. Alio autem fine, v.g. voluptatis cauſa ſi fiant, ſunt peccata venialia: quia matrimonium eos cohoneſtat, ac defectus debiti finis non eſt mortalis; niſi tamen habeantur cum periculo pollutionis; quæ cum iis ſit illicita, eo caſu erunt mortalia, regulariter ſaltem. *Sanch. l.9 d.46.num.7. Fill. num.357. & alii.*

Reſp. II. Sponſis tactus impudici non licent; pudici verò in partibus honeſtis licent, ſi ex iis tantum intendant delectationem ſenſitivam; ſecus, ſi veneream. *Sanch. l. 1. n 50. & c. Bon. p.9.n.6. &c.*

R DV.

## DVBIVM II.

### *Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ naturales?*

Reſp. Eæ dicuntur, in quibus fit commixtio eo modo, quo natura inſtituit; v. g. quando ſervatur ſexus diverſus, ſpecies eadem, vas, & modus naturalis, &c. *ut vide in principio hujus cap.* Vnde reſolvitur tales eſſe has ſequentes, quæ ideo in confeſſione ſunt exprimendæ.

I. Eſt Fornicatio, quæ eſt concubitus ſoluti cum ſoluta, (hoc eſt, quæ ſit libera à voto, matrimonio, religione) ex mutuo conſenſu. Ad hanc reducitur. 1. Concubinatus, qui eſt fornicatio continuata. Vnde concubinarius (ſicut & meretrix) ordinariè non debet abſolvi; niſi dimiſſa concubina, aut muliere ſuſpecta, cujus retentio ſcandalum daret, licet cum ea non peccaret. *Sanch. l.1.mor.cap.8. Navar.c.3. Fill.tr. 30.c.2.num.56.* 2. Congreſſus cum alterius ſponſa, quæ eſt fornicatio intra eandem ſpeciem gravior, & in confeſſione aperienda, ſaltem reſpectu ſponſæ, ut docet *Rodriq. tom.1.cap.109. Sanch. de mat.tom.2. l.1. d.2.n.6. Fagund.t.2.l.4.c.3. Fill.t.2.tr.30.cap.2.num.53.* contra *Covar. Vivaldum. Ledeſ. Azor* quorum ſententiam, (etiam reſpectu ſponſæ) probabilem, & in praxi tutam, cenſet *Dian.p.1. tr.7.R.5.*

II. Stuprum, hoc eſt defloratio virginis,

nis, ipſa invita, quia ſi conſentiat, erit tantum fornicatio ſimplex, circumſtantia in confeſſione aperienda, ut probat *Leſſ. & Sanch.l.7.d.12.* contra *Nav. Azor.* & alios.

III. Raptus, cùm ſcilicet perſona aliqua, (ſive maſculus, ſive fœmina, ſive nupta, ſive innupta) libidinis cauſa abducitur; illata vi ſive abductæ ſive iis, quorum poteſtati ſubeſt. Si quæ tamen ſponte diſcedat cum Amaſio, inſciis parentibus, non erit propriè raptus, ſed fuga: non addens malitiam ſpecie diſtinctam fornicationi. *Lugo d.16.n.237. Fill.n.110.v.Bon.* Idem dicit *Dian. p.1.t.7.R.37. ex Leſſ.l.*, *c 10. dub.* 1. *Sanch. de matr. tom.2.l.7.d.4.n.5.&c.*

IV. Adulterium, cum ſcilicet uterque, vel alteruter coeuntium, eſt conjunctus matrimonio, etiamſi adulterantis conjux ſit contentus: eſto enim tunc illi non fiat injuria, fit tamen ipſi ſtatui, Sacramento, & huic præcepto. Quòd ſi fœmina adulterans ſit conjugata, gravius habetur, quam ſi vir, propter incommoda graviora, v.g. damnum veri hæredis, prolis incertitudinem, &c. Si verò uterque ſit conjugatus, adhuc gravius eſt: quia ſunt duæ injuriæ in utriuſque conjugem, in confeſſione exprimendæ. *Fill.t.29. c.4.n.a 5.& 89.*

V. Inceſtus, hoc eſt congreſſus cum conſanguinea, vel affine, uſque ad quartum gradum, eo gravius peccatum, quo gradus eſt propinquior: quem proinde in

confeſſione exprimere, ſaltem ſecurius eſt, ut habet *Navar. cap. 6. C. Lugo d. 16. num. 312.* Sicut etiam multò gravior eſt inceſtus cum conſanguinea, quam cum aff ne in eodem gradu, v. g. cum matre, quàm cum noverca: cum ſorore propria, quam cum ſorore uxoris. Et rurſus, gravior eſt cum affine, quam cum cognato ſpirituali vel legali. Addi verò debet, ſi in primo gradu fuerit, utrum cum matre, an cum filia, an ſorore. *C. Lugo l. c. & Eſcob. de actibus humanis E. 2. cap. 6.* ubi ex *Hurta. d. 9. de pœn. diſ. 4.* probabile dicit, inceſtum in eodem gradu & linea, ejuſdem eſſe ſpeciei, (eò tamen graviorem, quò gradus eſt vicinior ſtipiti) & ſatis eſſe dicere, habui rem cum conſanguinea in linea recta. Ad hanc ſpeciem revocatur tanquam analoga, fornicatio cum filia confeſſionis; cum propriè non ſit cognatio ſpiritualis, quam tamen circumſtantiam in confeſſione exprimendam eſſe probat *Sanch. 7. de matr. d. 55. Kon. d. 12. Fugund. & cateri probabiliter* contra *Sa. V. Confeſſio, & Dianam vide C. Lugo 155.*

VI. Sacrilegium hoc, eſt violatio rei ſacræ per actum venereum, Res autem ſacræ, quæ ſic violantur, ſunt locus, & perſona. Vnde ſacrilegium eſt 1. omnis actus luxurioſus exterior, (qualis etiam eſt v. g. pollutio, & probabiliter etiam tactus impudici, ut *v. C. Lugo. n 404.*) in loco ſacro, hoc eſt templo, vel cœmeterio: niſi tamen fiat

fiat à conjugibus, ex neceſſitate. v.g. ad vitandam incontinentiam. 2. Omnis actus luxurioſus tam interior, quàm exterior, in perſona, vel cum perſona voto caſtitatis conſecrata: circa quem tamen probabile eſt, non opus eſſe exprimere, utrum fuerit votum ſolemne, an ſimplex. Sicuti neque, ſi duplici titulo ſit ſacrata, v. g. quia eſt Sacerdos & Religioſus quia moraliter eſt una numero malitia. *Sanch. de matr. l.7.d.27.n.27. Henriq. & cæteri* quos citat *Diana.* & ſequitur *p.1.t.7.R.3. vide C. Lugo d.16. de pæn. ſ.4. Bon. q.4. p.17. Eſcob. E.8.*

## *DVBIVM III.*

### *Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ contra naturam?*

Reſp. Cum contra naturam eſſe dicantur eæ, in quibus fit ſeminatio modis repugnantibus inſtitutioni naturæ, ita ut juxta tales modos ſpecies varientur, hinc reſolvitur tales ſpecies eſſe ſequentes.

I. Congreſſus inordinatus, hoc eſt, innaturalis ſive indebitus concumbendi modus, cùm ſcilicet ſervatur quidem identitas ſpeciei, diverſitas ſexus, & debita naturæ organa, ſed inordinato tantum modo acceditur, v.g. cum vir ſuccumbit, vel averſè accedit more pecorum, vel à latere, vel ſtando, aut ſedendo; alia ve ratione inſolita, quod eſt contra naturam; mortale quando inde periculum eſt impediendæ genera-

rationis, ut effundendi ſeminis, alias ſi hoc periculum caveatur, aut non ſit, eò quòd matrix fœminæ ſatis attrahat ſemen, & retineat, ut fit plerumque, non contra, ſed præter naturam erit, & veniale grave imò nullum, ſi gravis cauſa adſit, v.g. quia mulier eſt prægnans, vel quia corporis diſpoſitio, ſive utriuſq;, ſive alterutrius conjugis aliter fieri non patitur *Fill.t.30.c.8.q.8.n.*137.

II. Mollities ſive pollutio, & eſt, cum abſque congreſſu, ſeu copula, voluntariè procuratur fluxus ſeminis, ſive id foras effundatur, uti in maribus, ſive intus diffluat in matricem, ut in fœminis. Et hoc peccatum præter propriam malitiam, ſæpè aliam habet adjunctam, ut v.g. fornicationis adulterii, & inceſtus, &c. cum quis nimirum ſimul imaginatur, ac deſiderat congreſſum alicujus perſonæ liberæ conjugatæ, &c. quod proinde ſi fiat in confeſſione aperiendum eſt. Plura de mollitie *v. ſequenti dubio.*

III. Sodomia imperfecta, & eſt congreſſus cum debito quidem ſexu, maris nempe cum fœmina, ſed extra vas naturale. Poteſt etiam ſimul habere alias malitias, v.g. adulterii, ſi fiat cum conjugata; inceſtus, ſi cum conſanguinea *Bon.q.4 de matr.p.11.n.1. Fill.l.c. n.*158.

IV. Sodomia perfecta, & eſt congreſſus duorum ejuſdem ſexus, ut maris cum mare vel fœminæ cum fœmina. Et poteſt etiam habere alias malitias adjunctas, v. g. in-

ceſtus,

ceſtus; quo caſu cognationis gradum non neceſſario explicari docet *Eſcob. de act. hum. E.2.c.6.* ſed ſatis eſſe dicere, coiui cum conſanguineo, vel affine; quia nec miſcetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea variat ſpeciem. Ita ille. Explicandum tamen eſſe, fuerit ne agens an patiens, dicit *C. Lugo d.16.n.423.* contra *Dian.to.2.t.4.de ſacram.R.159.& p.6.t.6.R.36.*

V. Beſtialitas quod eſt graviſſimum inter omnes, & eſt congreſſus, in quo non ſervatur identitas ſpeciei: v.g. ſi homo coëat cũ beſtia, ſive ejuſdem ſexus ſit, ſive non. Neq; opus eſt explicare, qualis, ſive cujus ſpeciei fuerit: quia eſt differentia tantùm materialis, & in genere entis, non autem formalis, & in genere moris *Eſcob. E. 2. c. 6. ex Fill. to.2.tr.30.c.7.n.132.* Huc revocatur peccatum cum Dæmone ſuccubo, vel incubo. Cui peccato ſuperadditur malitia contra religionem, & præterea etiam Sodomiæ, adulterii, vel inceſtus, ſi affectu viri, vel mulieris, Sodomitico, adulterino, vel inceſtuoſo, cum Dæmone coëat. *v. Bon. de matr. q.4.p.12. Fill. n.162.*

## DVBIVM IV.

*An aliquando liceat procurare pollutionẽ?*

Reſp. Auctoritate Scripturæ, quæ molles à regno cœlorum excludit 1. Cor. 6. docent omnes, nullo caſu licitum eſſe intendere, vel procurare directè mollitiem,

ne quidem cauſa ſanitatis, ac vitandæ alias certæ mortis. Cauſam dat *Sanch.lib.9.d.17.* quòd natura adminiſtrationem ſeminis, extra matrimonium, in omni eventu, homini denegarit, eò quòd adeò vehemens ſit in ea re ſenſus voluptatis, ut homines paſſione excæcati, paſſim ſibi facilè perſuaderent, habere ſe juſtam cauſam irritandi ſeminis, unde plurima graviſſimaque vitia contra bonum commune, & in impeditione generationis emergerent. *Navar.c.16. Leſſ.& commun. Vnde reſolves.*

I Diſtilatio, quæ eſt fluxus humoris quaſi medii inter urinam & ſemen, (cum quo coloris & viſcoſitatis ſimilitudinem gerit) ſine ingenti illa delectatione, non eſt vera pollutio, & ſi proveniat ſine omni commotione ſenſus venerei, ut quandoque fit, de ea non magis laborandum, quam de ſudore, dicit *Cajetan.* Si verò fiat cum ſenſu carnis, & commotione ſpirituum generationi ſervientium, tum ei cooperari, vel cauſam præbere, non eſt, vel eſt peccatum, idque veniale, vel mortale, ad eundem modum, quo de pollutione dicetur. *Sanch.l.9.d.45 n.32. Laym.l.3.ſ3.ſn.18.*

II. Si ſemen judicio medicorum tranſivit in materiam venenoſam, licet eam medicamentis expellere, etſi præter intentionem ſequatur aliqua veri ſeminis emiſſio. *Sanch.l.9.de mat.d.17.n.16. Fill.t.30.c.3.num.105. Trul.l.6.c.2.d.8.§.1.*

III. Non

III. Non tenetur quis (modò tantùm abſit periculum conſenſus in voluptatem, nec voluntariè promoveat) impedire pollutionem ſponte ſua evenientem, aut jam cœptam, v.g. in ſomno, reprimere, ſed poteſt ſanitatis cauſa ſinere, ut natura ſe exoneret: quia id non eſt procurare, ſed pati ut effluat, quod alias corruptum ſanitatem læderet. Vnde idem admittit *Sanch.* etiamſi orta eſſet prius ex culpa; modo de ea doleat, & conſenſum ulteriorem abſtrahat; additque, plerumque expedire, munire ſe cruce, & ſine alio attactu, quietis manibus, rogare Deum, ne permittat lapſum in delectationem *Sanch.d.17.num.17.Trul.l.6.cap.1. d.10.*

IV. Licitum eſt ob finem honeſtum v.g. minuendæ tentationis, ſanitatis, tranquillitatis animi, optare ſimplici affectu ſpontaneam, & naturalem exonerationem naturæ, modò deſiderium illud non ſit cauſa efficax pollutionis. Similiter licet etiam de ea gaudere, via naturali & ſine peccato facta: quia objectum illius deſiderii & gaudii non eſt malum, quanquam ejuſmodi deſideria ſimplicia inutilia eſſe, nec periculo carere, quidam bene obſervent. *Leſſ.d.14. n.15. Laym.n.17.*

V. Si quis facturus rem aliquam neceſſariam, vel licitam, & honeſtam, prævidet inde naturaliter ſecuturam pollutionem, (idque multò magis valet de diſtillatione) quam

quam tamen ille nullo modo velit, nec intendat, tunc, modò abſit periculum conſenſus in delectationem, non tenetur abſtinere à tali actione: quia proſequenti ſuum jus, non imputatur effectus per accidens & præter intentionem ſecutus. Hinc non obſtante periculo pollutionis licet audire cõfeſſiones mulierum, ſtudere caſibus conſcientiæ, tangere ſe ex neceſſitate, fœminas cautè & cum neceſſitate alloqui, oſculari, amplecti juxta morem patriæ, ſi alioqui incivilis habendus eſſet. Quòd ſi tamen periculum eſſet conſentiendi in delectationem (quod colligitur inde, ſi ſępius ex ſimili occaſione mortaliter ſit lapſus) à cauſa illa, quantumvis licita, abſtinendum eſſet: proindeque confeſſarius tali caſu teneretur relinquere officium. *Fill. Sanch. l. 9. d. 45. Nav. c. 16. Laym. l. 16.* Monet autem *Laym.* eum qui in actionibus honeſtis & utilibus talem miſeriam experitur, facilius liberari contemnendo, quam æſtimando, quia imaginatione & timore augetur.

VI. Si pollutio ſecutura prævideatur ex re illicita, otioſa, vel minus neceſſaria, & hæc ſit cauſa propinqua, ac natura ſua ad venerem ordinata, ut ſunt actus luxurioſi, tactus, aſpectus, lectio, auditio, locutio turpis, mortale eſt ab illa nõ abſtinere: quia in eam conſentiens, moraliter in effectum conſentire cenſetur. Quòd ſi verò res illa ſit cauſa tantum remota, per accidens tantùm

tùm ad pollutionem concurrens, qualis eſt v. g. eſus aut potus calidorum, equitatio, confabulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis, (modò pollutionem non intendas & abſit periculum venerei conſenſus) ſecuta pollutio non eſt mortalis, quia in talem rem conſentiens, non ideò velle cenſetur effectum. *Fill. tr. 30. cap. 8. q. 6. num. 152. Sanch. l. c. Leſſ. l. 4. c. 3. d. 14. vid. Dian. p. 5. t. 13. R. 4.* Addunt quiddam DD. hanc regulam, pollutionem in cauſa volitam tantũ eſſe peccatum, quantum eſt ipſa, ut ſi cauſa ſit peccatum mortale, etiam ipſam fore mortalem; ſi ſit veniale, venialem; ſi verò cauſa nullum ſit peccatum, nec ipſam fore, (ſecluſo ſemper periculo conſenſus) hinc venialem v.g. eſſe illam, quæ provenit ex lectione curioſa, vel aſpectu per ſe non mortali. *Trull. l. 6. c. 1 d. 9. ex Lopez. Henr. Vaſq. Bon. de mat. p. 10. v. Dian. p. 1. t. 2. miſ. R. 56.*

VII. Pollutio in ſomno facta eſt mortalis, 1. ſi antè directè, vel formaliter eſt procurata, & cauſa non eſt retractata, 2. quando poſt ſomnum placuit, & approbata eſt propter delectationem veneream, aliàs non. *Fill q. 5. v. 148. Trull. l. c. n. 9.*

*Quæres.* An mutua pollutio inter mares, vel fœminas procurata, ſit mollities tantum, an Sodomia?

Reſp. Si fiat ex ſolo affectu ad veneream libidinem, abſq; concubitu, eſſe tantùm mollitiem; ſi verò fiat ex affectu ad perſonam il-

lam

lam indebiti ſexus (præſertim ſi adſit aliqua conjunctio, & commixtio corporum) eſt quoad malitiam Sodomia. *Fill. t. 30. cap. 8.* Plura de tota hac materia vid. infrà *lib. 5. c. 1. dub. 2. art. 2. de peccato in genere, & Auctores citatos.*

# TRACTATUS V.

## *De VII. Præcepto.*

### *Non furtum facies?*

CUm hoc prohibeatur omnis injuſta damnificatio in bonis proximi, quæ fit 1. per furtum, & rapinam. 2. per omiſſionem reparationis damni illati 3. per iniquitatem contractuum; de his tribus hic agendum.

## CAPUT PRIMUM.

### *De Furto.*

### DVBIVM I.

#### *Quid ſit furtum, & quale peccatum?*

REſp. Eſt occulta & injuſta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter domino. Quòd ſi res ſit ſacra, dicitur Sacrilegium, de quo ſuprà. Si apertè cum vi fiat, eſt Rapina, à furto ſpecie diſtincta. Licet autem furtum cæteris paribus, quam rapina levius

vius ſit, & ex genere ſuo minimum inter ea, quæ circa proximum committuntur, eſt tamen mortale, ſi quantitas ſit notabilis. *Ita communiter omnes. vid. Bon. d. 2. q. 8. Vnde reſolves.*

I. Qui alienum accipit per jocum, vel ob bonum aut commodum illius, à quo accipit, non furatur: v. g. ſi uxor auferat marito pecunias, ne ludis aut commeſſationibus prodigat, aut vinum, ne inebrietur, aut librũ hæreticum, ne legat, aut famulus det eleemoſynam non nimis magnam valde indigenti, in qua dominus rationabiliter non ſit invitus, à quo tamen ob verecundiam vel aliam cauſam non auſit petere. *v. Leſſ. l. c. 12.*

II. Qui pro ſe, vel alio in extrema neceſſitate conſtituto, alienum accipit, quantum neceſſarium eſt, nec furatur, nec tenetur reſtituere poſtea ſic abſumptum, ſiquidem re & ſpe indigens fuit. Idem docent *Leſſ. l. c. d. 12. Malderus. Dian. & c.* de neceſſitate gravi. Verùm id probabilius alii negant, cum *Lay. l. 1. t. 3. p. 1. c. 1. num. 7. ex S. Thom. 2. 2. q 6. C. a. 7. Sylv. Angl. vid. Dian. to. 1. p. 2. t. miſc. Reſ. 20. C. Lugo d. 16. ſ. 7.*

III. Nec item furatur, qui accipit in compenſationem juſtam, ſi aliter ſibi debitum accipere nequeat, v. g. ſi famulus juſtum ſtipendium non poſſit aliter obtinere, vel iniquè inductus ſit, ad ſerviendum iniquo pretio. *v. Lay. l. c. & Tol. l. 5. c. 15.*



Digitized by Google

## DVBIVM II.

### *Quid ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum?*

Variæ ea de re ſunt ſententiæ. *Navar.* nimis ſcrupuloſè ſtatuit medium regalem; alii nimis laxè 100. aureos: moderatius *Tol. Med. Leſſ. &c.* duos regales; etſi minus ſufficiat, ſi notabiliter noceat.

Reſp. Ea non mathematicè, ſed moraliter metienda eſt, non tantùm ex valore rei ablatæ, ſed etiam ex circumſtantiis perſonæ cui infertur, ſi nimirum ei grave damnum inferatur, aut ſaltem charitas Chriſtiana graviter lædatur: quomodo reſpectu valde divitis, imò etiam Regis, unus vel alter aureus notabile quid videtur; reſpectu verò mediocriter divitum, quatuor circiter regales ſive medius imperialis; reſpectu mechanicorum duo, reſpectu pauperis, unus. *Ita* nunc *plerique* cum *Bon. Vnde reſolves.*

I. Grave peccatum eſt auferre rem parvam domino valde proficuam, v. g. ſartori acum, quam unicam habet, nec habere aliam poteſt, qua ſe alat. *Leſſ. l. 2. c. 12. d. 8.*

II. Grave item eſt (etſi non in ſpecie furti) ſi fur ſciat ex jactura rei parvæ domino ſecuturam valde magnam moleſtiam; v. g. quia valdè ad eam afficiebatur, nec ſimilis recuperari poteſt: niſi tamen ſit nullius prorſus momenti. *v. Bon. d. 2. q. 8. p. 1.*

III.

Digitized by Google

III. Plus requiritur ad notabilem quantitatem in rebus, quæ ultrò proveniunt, & ſunt valdè expoſitæ, v. g. fructus ad viam publicam *v. Leſſ. l. c.*

IV. Plus item, ſi quis à diverſis, vel ab uno interpolatim, parva & plura furetur. *vid. Leſſ. l. c. 6.*

## DVBIVM III.

### *Quàm graviter peccet, qui multa minuta furta committit?*

Reſp. Hic quoque quantitas læſionis, vel damnificationis, quæ fit proximo, & quam fur intendit, eſt menſura quantitatis peccati, *vid. Leſſ l. c. Sanch. l. 7. c. 12. Vnde reſolves.*

I. Si quis ex occaſione tantum furatur, ſive uni, ſive pluribus, modicum, non intendens notabile aliquid acquirere, nec proximo graviter nocere, ſingulis furtis nõ peccat graviter, neque ea ſimul ſumpta unũ mortale conſtituunt: poſtquam tamen ad quantitatem notabilem pervenit, eam detinendo mortaliter peccare poteſt *Leſſ. d. 7. Sanch. l. 7. c. 21. Bonac. q. 8. p. 2.* Verum & hoc mortale evitabit; ſi vel tunc inſtituere non poſſit, vel animum habeat paulò poſt reſtituendi ea ſaltem, quæ tunc accipit *Gran. Dian. p. 3. t. 6 R. 25.*

II. Si autem per plura parva furta uni vel pluribus facta, habeat intentionẽ paulatim dire-

diteſcendi, vel inferendi grave damnum, peccat graviter ea intentione: ac licet executio ſingulorum ſit tantum venialis ex ſe, ut tamen ſubſtat tali intentioni, eſt continuata executio peccati mortalis. *Leſſ. l. 2. cap. 12. d. 7. Sanch. l. c.* quia nocent graviter Reipub. & praxis illa valde perniciosa eſt ſocietati humanæ, v. g. ſi ſartor particulas panni à diverſis ſurripiat, ſi mercatores utantur brevioribus ulnis &c. interim hi excuſantur ſubinde à gravi peccato, 1. ex eo quod dictum eſt *caſu primo.* 2. Si id faciant, ut ſe ſervent indemnes, vel quia aliàs non lucrarentur, vel pretium augere deberent, & tunc non invenirent emptores. *Roſella V. emptio.* 3. ſi aliàs non habeant unde ſe vel ſuos alant.

III. Si plures ſimul, vel ſucceſſivè, plura furta parva alicui faciant, quæ ſimul ſumpta graviter illi noceant, tunc ſi alter de altero non ſciat, nullus peccat graviter, v. g. ſi viatores ex vinea unam alteramve uvam rapiant & comedant: etſi hoc licere dicat *Covar. Valerus & Ripa* contra *Dianam. p. 3. t. 6. R. 20.* ſi autem ſinguli conſpirent, ſinguli graviter peccant. Si denique de ſe mutuo ſciant, nullus tamen alteri ſit cauſa furti, probabilius eſt non eſſe mortale, ut docet. *Leſſ. Tann. &c.* contra *Suar. v. Bon. l. c.*

## DVBIVM IV.

### *Quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum?*

Reſp. Licèt verè furtum ſit, ſi uxor, liberi, amici, ſervi patrifamilias invito quid auferant, plerumque tamen major quantitas requiritur, ut ſit mortale, cum plerumque hîc dominus, aut non rationabiliter invitus; aut ſaltem minùs invitus ſit, ut ab his, quàm ab aliis auferatur. Vel etſi valde invitus ſit, ſæpè tamen id fiat, non tam ratione rei acceptæ, quàm modi accipiendi clam, aut ratione finis, ob quem accipitur, v. g. ad ludendum, potandum, &c. *vid. Cajetan. V. Furtum. Leſſ. c. 12. num. 76. Unde reſolves.*

I. Uxor graviter peccat, ſi notabilem ſummam accipiat invito marito, etiam ex dote vel bonis communibus; quia licet media pars ad eam ſpectet, maritus tamen habet uſumfructum illius partis, ideoque tenetur ad reſtitutionem. *Trul. l. 7. c. 6. d. 8. num. 7. &c.*

II. Similiter peccat graviter maritus contra juſtitiam, cum obligatione reſtituendi, ſi aliquid notabile uxori ſurripiat abſque ejus conſenſu, ex bonis ipſius paraphernalibus, vel aliis propriis, ſi quidem libera eorum adminiſtratio ipſimet uxori competat; quia par eſt ratio mariti & u-

S xoris,

Digitized by Google

uxoris, quoad bona propria. *v. Villalob. to. 2. t. 13 Trul l. 6. c. 1. d 9.*

II. Uxor poteſt dare eleemoſynam & munera, ſecundùm conſuetudinem aliarum mulierum iſtius loci & conditionis, etiam-ſi maritus eleemoſynas omnes illi prohibeat: quia conſuetudo hoc jus ei tribuit, quo maritus eam privare non poteſt. *Ib. n. 3. Dian. p. 1. t. 3 R. 23. & p. 5. t. 8. R. 34.* ubi cum *Mol.* & 10. *aliis* docet, poſſe eam inſcio marito dare vigeſimam partem annui cenſûs, vel lucri; eò quod hoc pertineat ad decentiam ſtatus, & maritus irrationabiliter ſit invitus. Hinc etiam poteſt cum Abigail moderatas eleemoſynas dare, ut mariti converſionem impetret, vel ne Deus illum puniat. *Vaſq. Bon. Regin.* & *alii* 10 contra *Kon. &c. v. Dian. p. 2. t. 16. R. 23. & p. 5. t. 8. R. 34.*

III. Uxor poteſt bona expendere, marito abſente vel fatuo: quia tunc ad illam ſpectat adminiſtratio domûs. Item quæ acquirit ſuâ induſtriâ; item paraphernalia, hoc eſt, bona, quæ præter dotem marito allatam, ſibi reſervavit, *Trul. l. c.* & *cæteri communiter.*

IV. Non peccat uxor, ſubducendo aliqua, vel compenſationis causâ, ſi vir ſit prodigus: quia is tunc facit uxori injuriam, partem ipſius profundendo; vel pro victu, veſtibus, cæteriſq; ſibi vel familiæ neceſſariis, quæ mariti ſæpe non intelligunt, & fruſtra ab illis peterentur. *Bon. Trul. l. c.*



Digitized by Google

V. Uxor, ſi ejus pater, mater, vel proles ex alio matrimonio ſit pauper, ita ut miſerè ſecundum ſtatum ſuum vivat, & maritus iis nolit ſuccurrere, poteſt ex bonis ſuis propriis, vel etiam ex communibus, (dummodo poſt mortem viri omnia computet in ſua parte) eis ſubvenire, quia jure naturæ tenetur eos alere, & maritus in id conſentire, *Navar. Palaus, Leſſ l.2.c.12.d.*14. *Dian p.5. t.8.R.34.* ubi illam poteſtatem extendit ad fratres & ſorores; quod etiam *Leſſ.l.c.&Trul. l.6.c.*1 *d.9.* judicant probabile.

VI. Filius peccat graviter, invitis parentibus notabilem ſummam accipiens, qualis non ſemper eſt, ſecundum *Leſſ.c.*12. ſi filius patri prædiviti duos vel tres, imò ſecundùm *Sanch.* quinque vel ſex aureos furetur; eò quòd parens ſit minùs invitus, & filius ſit aliquid patris. Unde non tenebitur ad reſtitutionem, niſi fortè cohæredibus graviter noceat.

VII. Si filius notabilem ſummam expendat in res turpes, aut vanas contra voluntatem parentum, ex pecunia ſibi ſuppeditata ad uſus honeſtos, putat *Leſſ.ca.*12. *dub.*13. eum peccare mortaliter; etſi excuſet à reſtitutione, ſi pater rogatus facilè condonaturus putetur.

VIII. Si filius, v.g. mercatoris, vel cauponis adminiſtret bona parentis, poteſt à patre exigere ſalarium, quantum dare deberet extraneo; & ſi id impetrare non poſſit, vel



Digitized by Google

exigere non auſit, poteſt clam accipere. It probabiliter, *Laym.l 3.l.5.t.4.c.8. Dian.p.4 t.4.R.66.*

IX. Etſi famuli in eſculentis, & poculentis, quæ domo exportant, aut divendunt graviter peccent; quæ tamen ipſi domi cōſumunt, in iis faciliùs, (uti & Religioſi) excuſantur; cùm in his dominus, aut Prælatus ſæpè tantùm ſit invitus quoad modum accipiendi clam, non quoad rem. Quod tamen timeri poſſet, ſi extraordinariora acciperentur, *Laym.Eſcob.& Leſſ. l.2.cap.12.d.8. n.48.* Ubi docet quod furta minima famulorum ex comeſtibilibus, quæ claudi non ſolent, non coaleſcant, ſi non ad vendendū, ſed comedendum tantùm accipiantur.

X. Cum à gravi peccato furtum domeſticum non poteſt excuſari, tunc uxor teneatur reſtituere ex paraphernis, filius ex caſtrenſibus, vel quaſi; vel ſi ea non habet, poſt mortem patris afferre in diviſionem hereditatis, (ſi quantitas rei ablatę ſit valde magna, nec pater reſtitutionem tacitè vel expreſsè dimiſerit,) Famuli verò, ſi ſine magna difficultate reſtituere non poſſint, jubeantur compenſare officiis, & obſequiis extraordinariis, quantum poſſunt,
*Laym.lib.3.tract.3.part.1.*
*cap.1.*

CAP.

Digitized by Google

# CAPUT II.

## De Reſtitutione.

### DVBIVM I.

### Quid ſit reſtitutio, & qui teneantur ad eam?

RESp. I. Reſtitutio eſt actus juſtitiæ ad ſalutem neceſſarius, neceſſitate præcepti, quo reparatur damnum proximo illatum per injuriam, ita ut radix reſtitutionis non ſit quævis læſio proximi, v.g. contra charitatem, &c. in quibus non habet jus quod violetur; ſed ea tantum, quæ eſt contra juſtitiam, in qua propriè injuria infertur, hoc eſt læditur aliquod jus proximi, quod is habet in re vel ad rem, in qua damnum patitur. Quod variis modis fieri poteſt, v.g. furando, defraudando, deſtruendo, rem alterius negligenter cuſtodiendo, occidendo mutilando, detrahendo honorem, convitiando, & ſimilibus.

Reſp II. Ex data reſponſione patet, teneri ad reſtitutionem eos, qui intulerunt injuriam damnoſam. Hæc autem eſt duplex, ſcilicet Materialis, ut v.g. cùm quis rem alienam deſtruit, accipit bona fide vel retinet, id eſt, probabiliter judicans id ſibi licere, vel eſſe ſuam: & Formalis, quâ quis rem alienam deſtruit, accipit vel retinet mala fide, id eſt, cùm ſciat, vel ſcire poſſit, ac de-

beat, id ſibi non licere, & rem nõ eſſe ſuam
*v.Laym.l 3.t.2 c.1. Leſſ.lib.2.c.7.dub.6.7. Bo*
*d.1 q.1.p.6.Vnde reſolves.*

I. Qui injuriam intulit, ex qua alteri nullum eſt damnum ſecutum, ut, ſi adulterium commiſit, ſine damnificatione alterius, non tenetur in conſcientia ad reſtitutionem cum hæc ſit reparatio damni; poteſt tamen à judice cogi ad ſatisfaciendum pro injuria.

II. Quisquis intulit injuriam damnoſam etiam materialem tantùm, tenetur reſtituere, ſed nonniſi id, quod ex alterius re adhuc habet, vel quo ex ea factus eſt ditior.

III. Qui intulit injuriam formalem, ſive rem adhuc habeat, ſive non, tenetur reſtituere; & quidem tantùm, quantum eſt damnum ſecutum. An verò ſufficiat culpa venialis, controvertunt Auctores, & ſententia utraque probabilis videtur, ac in praxi tuta; ſaltem quando non commodè poteſt reſtituere. *vid. Auctores citt. & Laym.lib.3.tr.2 Leſſ. l.2 cap.7 du 6, num.27. C.Lugo di.8.ſect.5 num.56.*

## DVBIVM II.

### *An qui cooperantur ad damnum alterius teneantur ad reſtitutionem?*

Reſp. Tenentur omnes illi, qui quoquo modo ſunt cauſa influens, & efficax damni ſecuti, ac qui ex officio, & obligatione

justi

juſtitiæ obligati cavere damnum, non ca verunt, ita *communiter Doctores.* Unde con cludunt, teneri ad reſtitutionem compre- henſos ſequentibus verbis.

*Iuſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,*
*Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.*

patet ex ſequentibus Caſibus.

I. Tenetur ad reſtitutionem mandans, ſive expreſsè mandet, ſive tacite, dicto nimirum, vel facto, ex quo v.g. famulus colligat, hero gratum fore, ſi faciat: non autem tenetur, qui ratum tantùm habet opus ſuo nomine factum; uti nec mandans, ſi ante executionem mandatum retractet, idque mandatario innoteſcat: quia tunc non eſt vera cauſa. *Mol. Leſſ. l.2 cap.3. dub.3. Fill.t. 32. num. 54.*

II. Tenetur item conſulens, aut precibus ac promiſſionibus ad damnificationem inducens. Quòd ſi tamen ante executionem conſilium ſuum retractet & quantum poteſt contrarium ſuadeat, etſi non perſuadeat, probabile eſt excuſari à reſtitutione; maximè ſi eum, cui damnum paratur, moneat ut caveat. *vid Bonac & Tann 2.2 d.4.q.6. dub 14. Sa. V Conſiltum, & Dian. tr.2. miſ. reſol. 18. & t.5 reſol. 83.*

III. Tenetur item, qui ſuo conſenſu cal-

culo, vel ſuffragio, eſt cauſa efficax damni. *Leſſ.d.3 n.23.Fill.t.32.c.5.*

IV. Item palpo, ut qui laude, adulatione, vel exprobratione ignaviæ, aliterve alium ad damnum inferendum excitat, animat. *Leſſ. Fill.l.c.*

V. Item qui inferenti damnum præbet recurſum, illum receptat, illius furia aut inſtrumenta occultat, vel ea emendo rapinas fovet &c. *ibid.* Hi enim omnes, uti & is cui res furtivæ traditæ ſunt in cuſtodiam, tenentur (non manifeſtato fure) reſtituere domino. Et ſic peccare eos, qui à ſartoribus emunt fragmenta panni, ſeu veſtium, docet *Villalo:* apud *Dian. p.4.t.4.R.176.* licet *ibid. Sanch.* excuſet eos, qui iſta emunt à ſartoribus magiſtris, eò quòd his plerumque detrahatur plus à juſta mercede, quàm mereantur iſta fragmenta, ideoque licitè ea retineant. Neque hic à peccato excuſari caupones, qui à filiisfamilias acceptant pecunias, aliasve res parentibus ſurreptas, notat *Laym.l.3.t.2.c 5. Bon.&c.* Qui verò poſt delictum ipſum reum juvat ad fugiendum (non concurrendo ad delictum) non tenetur reſtituere; modò non det illi ſpem refugii impoſterum: tum quia non eſt cauſa damni: tum quia reo licet fugere, ut infrà dicetur, *l 4.d.7.*

VI. Item participans de præda, aut quoquo modo cooperans; ut agens excubias, applicans ſcalas, parans inſtrumenta, conficiens

ſciens literas &c. in bello iniquo tormenta advehens, &c Excuſantur tamen (modo actio per ſe non ſit mala) qui ea non ſponte, ſed juſto metu coacti faciunt; ut v. g. cum ruſtici furto à ſolis militibus facto, coguntur eorum prædas avehere, vel pecora abigere. *Leſſ. dub. 5. n. 19.*

VII. Item tenentur cauſæ, quæ privativè ad damnum alterius concurrunt; nimirum mutus, ſive non clamans, cùm poteſt; aut non obſtans: non manifeſtans; ſed tunc tantùm, quando tales ex aliquo pacto, vel officio, vel ſtipendio, &c. tenetur ex juſtitia damnum cavere. *S. Thom. 2. 2. q. 62. a. 7.* Sic Princeps, Magiſtratus, belli Dux, tenentur ad reſtitutionem damnorum, quæ à furibus, latronibus, militibus, ob ipſorum culpabilem negligentiam dantur. Item Conſiliarii, Canonici, tacentes, abſentantes ſe, non impedientes iniquam conſtitutionem, vel electionem. Item tutores, adminiſtratores bonorum, &c. non impedientes damna pupillis, Minoribus, Eccleſiis provenientia. Item cuſtodes montium, vinearum, ſilvarum, agrorum, piſcinarum, qui damna non impediunt, vel facta non manifeſtant. *Molin. d. 116. Fill t. 32. cap. 3 q. 12.* vid. ſuprà *t. 3 t. 3. cap. 2.* Item Principes & domini Territorio-rum, ſi ſciant vias publicas infeſtari prædonibus, & cum poſſint, non impediant, tenentur mercatoribus & cæteris viatoribus damna, quæ ab iſtis accipiunt,

com-

compenſare. *Dian. p. 8. t. 6. R. 38.*

VIII. Supradicti non tenentur ad reſtitutionem, quando non fuerunt cauſa efficax damni; ut v.g. ſi fur, homicida non fuerit efficaciter motus mandato conſilio alterius, ſed nihilominus abſolutè erat facturus. Item, ſi v. g. in Capitulio alii ante te dederint ſuffragium, ita ut videas te nihil impetraturum, etſi neges, tunc enim non teneris reſtituere; licèt pecces, pro qualitate damni addendo tuum, vel mandando, conſulendo &c. *Bon l.c.*

IX. Probabile eſt, non teneri ſupradictos, ſi non ſit moraliter certum, eorum mandatum, conſilium, efficaciter influxiſſe: quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis; præſertim circa materiam juſtitiæ *Leſſ c.13.d.4. Bon.q.2 p.4. Dian.t.5.miſc.R.54. Tan.2.2 d.4.q.6.d.14.*

X. Nec tenentur, ſi efficaciter tantùm concurrant ad circumſtantias, & modum actûs damnoſi; v.g. ſi quis tantùm impellat alium, ut citiùs, vel animoſius, hoc vel illo loco, vel modo noceat. *vid. Laym.l.2.ſ.3. t.2 c.5.*

XI. Nec tenetur, qui deliberatè volenti inferre magnum damnum ſuadet, ut minus eidem inferat: quia tunc utiliter alterius negotium gerit. Dico *eidem*: quia non licet impedire damnū unius, cū injuria alterius.

XII. Non tenetur item (contra *Navar. Ang. &c.*) Confeſſarius, etſi ex officio con-

feſſio

ſeſſiones audiat, ut Parochus, &c. ſi ex negligentia, vel ignorantia, pœnitentem non moneat, aut obliget ad reſtitutionem: quia etſi ex officio teneatur benè inſtruere pœnitentem, ideoq; peccet graviter omittendo quando eſt neceſſarium; non tamen ad hoc tenetur ex obligatione erga tertium, quaſi ex juſtitia debeat ejus damnum cavere, aut procurare, ut hoc ei compenſetur. Secus tamen dicendum videtur, ſi poſitivè reſtitutionem impediat ex malitia, imò etiam ex ignorantia craſſa, vel culpa lata: quia tunc conſilio ſuo eſt, cauſa efficax damni, *v. Leſſ. & Bon. d.1.q.2.p.11. Laym. l.3.t.4. c.7. & infrà l.6.t.c.2.dub.5.*

## DVBIVM III.

### *An ſupradicti teneantur ſinguli reſtituere in ſolidum, & quo ordine?*

Reſp. Cùm plures damnificantes vel ſeorſim ſinguli rem ſuam agere poſſint, vel conjunctim, atque alii aliis plus minusve in damnum influere, hinc ex tali ordine & menſura influxûs, ordo & menſura reſtitutionis deſumenda eſt. *Ita comm. Doct. Vnde reſolves.*

I. Si plures abſque conſenſu quisque per ſe ſeorſim, & caſu concurrant ad damnum, ſinguli non plus tenentur reſtituere, quàm quod quisq; per ſe damni intulit, *Laym. lib. 3. tr. 2. cap. 6.*

II. Si plures cum conſenſu, & invicem juvantes, id fecerunt, ſinguli in ſolidum tenentur reſtituere totum damnum: quia ſinguli ſunt cauſa totius damni, cùm unus juvet alterum, & procedat ex confidentia, quam habet in auxilio aliorum. Vnde ſi unus eorum reſtitutionem fecit, poteſt à reliquis, nimirum à principali totum; aut ſi is nolit, à reliquis, pro rata ſingulorum, repetere, *Bonac. de reſt. d. 1. q. 2. p. 11. ex Vaſq. Molin. Fill. &c.*

III. Quod ſi actio damnificans fuit lucrativa, & apud aliquem ex cooperatoribus res ablata adhuc exiſtat, aut is eam mala fide abſumpſit, tenetur is primo loco, reſtituere ipſam, vel æquivalens; & ſi ille non faciat, reliqui, *Leſſ. l. 2. c. 11.*

IV. Si actio damnificans non fuit lucrativa ut quia res periit, & deſtructa eſt, ut fit, v. g. in combuſtione, mutilatione, detractione; tunc ante alios primò tenetur reſtituere qui mandavit, vel qui cauſa fuit primaria, vel executor primarius, ut in bello Princeps, & Dux: & ſi is non ſit facturus, ut quia non vult, vel quia non poteſt, tenentur reliqui, v. g. cæteri milites. Quod etſi de militibus ſpeculativè verum ſit, practicè tamen ij excuſantur per accidens: tum quia non poſſunt totum reſtituere: tum quia dominorum voluntas non eſt, nec exſpectatio, ut plus reſtituant, quàm partem ſuam; ideoque ſi hanc poſſunt, ad id tenen-

tenentur; uti & ſi quid adhuc reliquum habent ex iniquo, *Laym. l.3. tr.2. c.6. n.5. ex Cajet. Mol.* &c. Imò *Bonac. de reſt. d.1. q.2. p.10. n.13. ex Navar. cap.17. Vaſq. & Leſſ. d. n.37.* dicit militem gregarium, qui alios non induxit, non teneri ad reſtitutionem totius damni illati à toto exercitu, ſed tantùm pro ſua parte, v. ſupra *t.4. c.1. d.5. art.3*

V. Si damnum paſſus condonet reſtitutionem principali damnificanti; etiam minus principales liberantur; non autem vice verſa: quia ruente principali, ruit acceſſorium; non contra *v. Lay. l. ſupra cit.*

## DVBIVM IV.

### *An teneatur reſtituere, qui alium impedivit à conſecutione alicuius boni?*

Reſp. Attendendum, an lædatur jus alicujus, quod à natura, lege, vel aliter habeat & an per vim, fraudem, calumniam, & mendacia quis alium impedierit; num verò aliter. Inde enim apud *Laym. l.c. & Bon. q.2. p.12. reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Qui alterum impedivit à conſecutione rei debitæ ex juſtitia, tenetur ad reſtitutionem, *Leſſ. c 12. dub.18. Fill. t.32. c.3. q.12. num.72.*

II. Si res non erat debita ex juſtitia, ſed conferenda ex libera voluntate, tunc qui ſine vi, fraude, & calumnia collatorem inducit

ducit, ut v.g. officium, vel legatum, beneficium Eccleſiaſticum, & ſimilia dona gratuita non conferat, cui apud ſe conſtituerat, aut qui petierat, ſed vel nulli, vel alteri etiam minus digno; etſi ſæpe is poſſit graviter peccare, præſertim ſi id ex odio, vel alio malo fine faciat, non tamen tenetur ad reſtitutionem. *Azor. 3. p. l. 4. cap. 9. Vaſq. Sa. Bonac. p. 12*

III. Si in re prædicta ex libera voluntate conferenda, aliquis per vim, fraudem, vel calumniam, collatorem induceret ne ei daret, aut eum à petitione (cum quivis habeat jus petendi) aut à conſecutione talis rei, per vim, fraudem, calumniam, vel mendacium impediret, (cum etiam quivis jus habeat ne iniquè impediatur) is teneretur ad compenſationem damni, arbitrio viri prudentis, juxta certitudinem vel probabilitatem, qua alter tale bonum alioqui aſſecuturus fuiſſe exiſtimaretur: dummodò tamen eo ſit dignus; nam ſi indignus eſt non tenetur ad reſtitutionem, niſi famæ, ſi eam forte læſerit. *Leſſ. l. 2. c. 12. d. 18. Molin. tom. 1. d. 135. Sa. V. Reſtitutio, num. 21. vid. Bonac. loc. cit.*

## DUBIUM IV.

### *Cui, vel quibus reſtituendum?*

Reſp. Attendendum ad naturam juſtitiæ, & quis damnum patiatur, quidve ratio &

& leges ferant communiter. *vid. Leſſ. & Lay. hic, c. 9. Unde reſolves.*

1. Quando bona reſtituenda, ſive debita quæcunque, ſunt incerta, hoc eſt, cum cui debeantur ignoras, aut adire non potes, aut illis reſtituere, tunc ſi ea habeas ſine delicto, ut ſi inveniſti, vel à mercatore v. g. per errorem accepiſti duas ulnas panni pro una, & jam is diſceſſit, nec ſcis quò abierit, teneris adhibere aliquam diligentiam inquirendi, poſt quam ſi ſpes non ſit ſciendi dominum, probabile eſt quod non tenearis ea dare pauperibus, (licet ita pleríque cum *D. Thoma* ſentiant & ſit magis pium, ac practicè ſuadendum) ſed poſſis tibi retinere, ut docet *Petrus Navar.* quem ſequitur *Laym. hic & Leſſ. l 2. c. 14. dub. 7. num. 48.* idque *Dian. p. 1. t. 3. m. R. 5.* dicit eſſe tutum in praxi. Si verò ea habeas ex delicto, ut furto, uſura &c. teneris ea reſtituere pauperibus, vel Eccleſiæ, hoſpitali, &c. quia debet tunc fieri reſtitutio meliori modo quo poteſt, ut ſaltem, cum corpori domini non proſit, proſit ejus animæ, dum in pauperes expenditur. *Ita communiter Doctores*, ut v. apud *Laym. hic.*

II. Qui multis minutis furtis, v. g. olei, panis, vini, &c. damnum intulit multis civibus, eum teneri, reſtituere, non pauperibus, ſed ipſis civibus, (minoris deinceps vendendo, aut majore menſura, donec veniatur ad æqualitatem) dicit *Mol.* At *Vaſq.* & *Eſcobi*

*Eſcob.* dicunt eſſe probabile, quòd poſſit dare pauperibus, præſertim civitatis ejuſdem.

III. Quando bona ſunt certa, ordinariè reſtitui debent poſſeſſori juſto, à quo accepta ſunt, vel cui damnum illatum; etſi is non ſit immediatus dominus. Vnde quod acceptum eſt à depoſitario, commodatario, conductore, cuſtode, adminiſtratore, debet, non domino, ſed ipſis reſtitui: quia alioqui ipſis fieret injuria, ſi jure poſſeſſionis, detentionis, cuſtodiæ, aut utilitatis ſpoliarentur & damnum atque lucrum ceſſans compenſari deberet.

IV. Excipitur tamen hinc 1. Si eorum nihil intereſſet, ut ſi ſine illorum damno, infamiâ, domino reſtitueretur. 2. *Si probabiliter* ipſi putarentur rem abſumpturi, vel ablaturi cum injuria domini: quo modo bona Eccleſiæ, non Prælato diſſipatori, ſed potius Capitulo reſtituenda ſunt. Item, accepta à filiofamilias, pupillo, furioſo, uxore, religioſo, ſi ſint ex iis bonis, quorum *ad*miniſtratio ipſis non competit plerumque reſtituenda ſunt patri, tutori, marito, Prælato. Sic etiam ſi bona alicujus publicata, & fiſco addicta ſint: tunc enim depoſitum, & ſimilia debita fiſco debent reddi.

V. Cum quis, ignorato domino cui reſtituendum erat, non præmiſſa aliqua diligentia, pauperibus diſtribuit, non ſatisfecit domino poſtea comparenti: ſecus ſi diligentia ſit permiſſa, ut *vid. Leſſ. l. 2. c. 14. dub. 3.*

VI. Cùm

VI. Cùm dominus quidem ſcitur, ſed ei mitti non poteſt ſine ſumptu, tunc ſi res malè accepta eſt, tenetur reſtituens aliquas expenſas ex ſe facere; ſi autem benè accepit non niſi expenſis domini. Quando nullo modo poteſt mitti expectandũ eſt ad tempus: & ſi adhuc non ſit ſpes, reputatur debitum incertum *Tol. l. 5. c. 23.*

VII. Cùm quis accepit rem alienam à poſſeſſore bonæ fidei, putante rem eſſe ſuã cùm non ſit, tum ſi quidem intervenerit aliquod juſtum pactum, ut depoſiti, commodati, pignoris, &c. illi reſtituendum eſt & non domino. Qui tamen ex charitate monendus erit, ſi id ei profuturum putetur, ſine alterius graviore incommodo, infamia, &c. *Vaſq Azor. p. 3. lib. 4. c. 3. q. 1.* Si autem aliter accepta eſt, tunc vero ſuo domino reſtitui debet, ſi eum noviſti, & abſq; incommodo fieri poſſit.

VIII. Quando à fure, vel alio venditore quis emit, ſive mala ſive bona fide rem furtivam, tenetur reſtituere domino, non furi. *Ita communiter Mol. Regin. tom. 1. l 10. c. 5. num. 40. Toletus* tamen *l 5. c. 17 Sylv. Ant. Mald. in 2. 2. t. 4. c. 3. dub. 2.* probabiliter ſentiunt, poſſe reddi furi, ut ab eo pretium ſuum recuperet: quia non conſtituit rem pejore loco, quàm ante fuerat, & conſequenter ipſe non infert domino damnum. Quod *Navar. Trul. l. 7 c. 11. d. 4.* admittunt cum hac limitatione; ſi mox, & non poſt longum

tempus contractum reſcindat, vel ſi certò ſciat furem redditurum rem domino, vel ſi dominus rei ſit mortuus, aut abſit, ita ut conveniri non poſſit. Quòd ſi autem pretium ſuum recuperare non poſſit à venditore, tenetur reddere domino & ſibi damnum adſcribere. Quòd ſi porrò ſciens rem eſſe furtivam, emat eo fine, ut invento vero domino reſtituat, tunc ſi emit parvo pretio tenebitur id ei dominus refundere, cùm utiliter ejus negotium geſſerit: ſecus autē, ſi pretium eſſet ferè æquale rei, tunc enim ſufficit refundere ad arbitrium viri prudentis tantum, quantum videtur meritus rem domini utiliter redimendo *v. Leſſ. l. c. c. 14. dub. 3. Dian. p. 2. t. 3. Reſ. 5.*

IX. Si bonâ fide rem alienam, v. g. equum emiſti ab altero, v. g. Petro, & vendidiſti tertio, v. g. Paulo, & poſtea cognoſcatur eſſe Joannis, eoque repetente à Paulo, Paulus repetat pretium à te, exiſtimat quidem probabile, *Navar. & Dian. p. 1. t. 8. R. 68.* non teneri te Paulo id reddere, (ſi in nullo factus ſis ditior) ſed ſufficere, ſi tuam actionem, quam habes in Petrum, ei cedas. Verùm *Sotus, Salon, Leſſ. Sayr. Bonac. de reſt. q. 4. p. 2.* rectiùs docent, teneri te, exigente Paulo, contractum reſcindere, & pretium reſtituere: tum quia vendidiſti rem vitioſam; tum quia teneris de evictione emptori, nec eum potes remittere ad illum, cum quo nihil habet negotii. Quod ſi tamen Paulus

cum

cùm poſſit, tibi non reſtituat equum, ſed Joanni, & hoc ipſo impediat, quò minùs pretium tuum poſſis recuperare, nec tu teneris ei pretium ab ipſo acceptum reſtituere, *Bon. Leſſ. &c. vid. Trull. c. 11. d. 3.*

*Quæres.* Cui reſtituendi, ſive dandi ſint theſauri, & alia inventa, quæ habentur pro derelictis?

Reſp. Quando nullius domini ſunt, jure naturali & gentium fiunt primò occupantis. Poteſt tamen per conſuetudinem, & leges aliter quid ordinari, quod ſervandum eſt. De quo *v. Leſſ. l. 2. c. 5. d. 10. Lay. l. 3. t. 1. c. 5.*

*Quæres* II. An, & cui reſtituenda, quæ capiuntur venatione juſtè prohibita?

Reſp. Id æſtimandum partim ex jure naturæ, partim ex conſuetudine & legibus, ac juribus particularibus; ut *v.* apud *Lay. l. c. l. 3. t. 1. c. 5. n 14. & Leſſ. c. 8. d. 9. & Sa. V. Venatio. Ex quibus reſolvitur hic Caſus.*

Venator iniquus tenetur reſtituere ſaltem damna, quæ ſegetibus fructibusque infert.

## *DUBIUM VII.*

### *De rebus quæ debent reſtitui.*

### *ARTICULUS I.*

### *Quid debeat reſtitui ab inferente injuriã materialem tantùm ſive à poſſeſſore bonæ fidei?*

Reſp. Qui bonâ fide damnum intulit, aut

tempus contractum reſcindat, vel ſi certò ſciat furem redditurum rem domino, vel ſi dominus rei ſit mortuus, aut abſit, ita ut conveniri non poſſit. Quòd ſi autem pretium ſuum recuperare non poſſit à venditore, tenetur reddere domino & ſibi damnum adſcribere. Quòd ſi porrò ſciens rem eſſe furtivam, emat eo fine, ut invento vero domino reſtituat, tunc ſi emit parvo pretio tenebitur id ei dominus refundere, cùm utiliter ejus negotium geſſerit: ſecus autē, ſi pretium eſſet ferè æquale rei, tunc enim ſufficit refundere ad arbitrium viri prudentis tantum, quantum videtur meritus rem domini utiliter redimendo *v. Leſſ.l.c.c.14. dub.3.Dian.p.2.t.3.Reſ.5.*

IX. Si bonâ fide rem alienam, v.g. equum emiſti ab altero, v.g. Petro, & vendidiſti tertio, v.g. Paulo, & poſtea cognoſcatur eſſe Joannis, eoque repetente à Paulo, Paulus repetat pretium à te, exiſtimat quidem probabile, *Navar, & Dian.p.1.t.8.R.68.* non teneri te Paulo id reddere, (ſi in nullo factus ſis ditior) ſed ſufficere, ſi tuam actionem, quam habes in Petrum, ei cedas. Verùm *Sotus, Salon, Leſſ, Sayr. Bonac. de reſt. q.4. p.2.* rectiùs docent, teneri te, exigente Paulo, contractum reſcindere, & pretium reſtituere: tum quia vendidiſti rem vitioſam; tum quia teneris de evictione emptori, nec eum potes remittere ad illum, cum quo nihil habet negotii. Quod ſi tamen Paulus

cum

cùm poſſit, tibi non reſtituat equum, ſed Joanni, & hoc ipſo impediat, quò minùs pretium tuum poſſis recuperare, nec tu teneris ei pretium ab ipſo acceptum reſtituere, *Bon. Leſſ. &c. vid. Trull. c. 11. d. 3.*

*Quares.* Cui reſtituendi, ſive dandi ſint theſauri, & alia inventa, quæ habentur pro derelictis?

Reſp. Quando nullius domini ſunt, jure naturali & gentium fiunt primò occupantis. Poteſt tamen per conſuetudinem, & leges aliter quid ordinari, quod ſervandum eſt. De quo *v. Leſſ. l. 2. c. 5. d. 10. Lay. l. 3. t. 1. c. 5.*

*Quares* II. An, & cui reſtituenda, quæ capiuntur venatione juſtè prohibita?

Reſp. Id æſtimandum partim ex jure naturæ, partim ex conſuetudine & legibus, ac juribus particularibus; ut *v.* apud *Lay. l. c. l. 3. t. 1. c. 5. n 14. & Leſſ. c. 8. d. 9. & Sa. V. Venatio. Ex quibus reſolvitur hic Caſus.*

Venator iniquus tenetur reſtituere ſaltem damna, quæ ſegetibus fructibusque infert.

## *DVBIVM VII.*

### *De rebus quæ debent reſtitui.*

### *ARTICVLVS I.*

*Quid debeat reſtitui ab inferente injuriã materialem tantùm ſive à poſſeſſore bonæ fidei?*

Reſp. Qui bonâ fide damnum intulit, aut

aut poſſidet aliquid, de quo poſtea meliùs cognoſcit, tenetur, ne incipiat eſſe poſſeſſor malæ fidei, & detinere alienum, id tantùm, & non plus reſtituere, quod ex ea re ipſi ſupereſt, una cum ejus fructibus, ſi extent, vel quatenus inde factus eſt ditior; præter quam ſi dominium ſibi comparavit per legitimam præſcriptionem. *Ita communiter Doctores, Molin Sanch. Leſſ. lib.2.cap. 6. Bonac.d.1.q.1.p.1. Layman.l.3.t.2.ca.3. Unde reſolves.*

1. Si veſtem v.g. bona fide donatam à fure aut alio, portaſti, & ferè attriviſti, ac poſtea dominus compareat, teneris eam, aut æqualem ei reſtituere, & inſuper perſolvere quantum attrita eſt, ſi aliàs veſtem æqualis valoris attriviſſes: ſi autem eam amiſiſti, aut ablata tibi eſt &c. ad nihil teneris. *Bon. l.c. Layman. num.1. vid. Trull. lib.7. cap.11.d.1.* Si autem res, quam à fure bona fide accepiſti (ſive donatione, ſive emptione) ſit uſu conſumptibilis, eamque cum tuis miſcuiſti, ita ut diſcerni nequeat; etſi deinde deprehendas furtivam fuiſſe, non teneris reſtituere. *Navar. Sylv. Sayr. Leſſ. Bonac. d.1 q.3 p.1* quia per iſtam commixtionem bonâ fide factam, eſt in te tranſlatum dominium, ut colligitur ex L. *Si alieni nummi, ff. de ſolut.* Neque eſt ratio, cur hæc potius, quàm illa pars cenſeatur aliena atque adeo periit obligatio realis, & tantùm manet perſonalis

in

in venditore. *vid. Dian. p. 4. t. 4. R. 66. Trull. l. 7. c. 11. d. 3. Leſſ. l. 2. c. 20. d. 18.* ubi addit eſſe valde probabile, jurique naturæ conforme, quòd verus dominus rei illius ablatæ & permixtæ (quamdiu totus cumulus extat) retineat jus in re, ut ex iſto cumulo ſibi ſatisfiat ante alios; imò poſſit ex eo occulte accipere.

II. Milites bona fide militantes, intellectâ poſtea belli injuſtitiâ id tantum reſtituere debent, quod adhuc habent ex præda, & quo facti ſint ditiores, *Bon. l. c.*

III. Qui bona fide per inculpatam ignorantiam celebravit contractum, quem poſtea uſurarium eſſe cognoſcit, non plus tenetur, quàm factus eſt ditior, *v. Laym. l. 3. t. 2. cap. 3.*

IV. Poſſeſſorem bonæ fidei, ſi adhibita diligentia inclinet in eam partem, quòd res non ſit ſua, teneri aliquid reſtituere juxta inclinationem, docet *Kon. d. 34. dub. 10. num. 93.* At *Palaus tom. 1. d. 3. p. 2. num. ult.* putat ad nihil teneri: quia poſſeſſio contrariis rationibus non convincentibus præponderat. Idem docet *Vaſq.* apud *Eſcob. t. 3 c 3. num. 154. Dian. p. 4. t 3. R. 24. & 26.* Si neglexit inveſtigare veritatem, & deinde ſciri non poteſt, dicit *Palaus l. c.* ad nihil teneri.

V. Si bona fide rem vendidiſti dono tibi datam, teneris reſtituere pretiũ; quia factus es locupletior: & ſatis debet eſſe tibi, non

habere minus, quàm ante. Quòd ſi tamen apud alterum res eſt, is reddere tenetur. *Ib. & Vaſq.c.9.§.2.Mol.Leſſ.t.2.c.14.d.1.*

VI. Si bona fide rem ipſe emiſti, & vendidiſti absque lucro, nihil teneris reſtituere; ſed ſolus is, apud quem res eſt, *Mol.l.c.Leſſ. l.2.c.24.d.1.*contra *Vaſq.&c*

VII. Si rem alienam bona fide donaſti, non donaturus aliam, ſi hanc non habuiſſes, ad nihil teneris; quia non es factus ditior: ſecùs ſi aliam donaturus fuiſſes, (quia tunc parcendo tuæ factus es ditior) vel ſi aliquid accepiſti in remunerationem, *Bon. Trub.l.7.c.12.d.1.*

VIII. Si aliena re lucratus es tanquam inſtrumento; v.g. frumentum alienum aliò deportatum vendidiſti; vel pecuniam alienam negotiationi expoſuiſti, non teneris illud lucrum reſtituere; quia non eſt fructus rei alienæ, ſed tuæ meræ induſtriæ: tales enim fructus dicuntur meræ induſtriæ, quos ipſa natura ex ſe nullo modo gignit, ſed tantùm concurrit ut inſtrumentum operantis, *Laym.loc.cit.num.3.ex S.Thom. &c.*

IX. Fructus omnes rei, ſive ii ſint merè naturales, hoc eſt, qui vix ullo hominum labore egent, ut fœtus animalium, arborum, herbæ, & gramina; ſive ſint ſimul induſtriales, ſive mixti, hoc eſt, ad quos æque, aut magis hominum labor cum natura concurrit, ut v.g. ſegetes, & quæ ſerendo gignun-

gignuntur; item vinum, oleum, lana, &c. quò etiam referuntur pretia locationis domorum jumentorum, &c. qui fructus civiles appellantur; hi inquam fructus rei, ſi percepti, & extantes ſint, domino reſtitui debent; deductis tamen expenſis propriis, & æſtimatione laboris. Et quidem pretium locationis ex re aliena debet domino reſtitui licet is, rem ſi penes ſe habuiſſet, non fuiſſet locaturus. *vid. Laym. l. c.* Si tamen fructus iſti reales bona fide poſſeſſi fuerint tempore à lege præſcripto ad uſu capiendum illos (quod, ſi addit titulus, eſt biennium inter præſentes, inter abſentes quadriennium; ſi autem non adſit titulus, anni 30. cum bona fide) non ſunt reſtituendi; quia uſu capio transfert dominium. *Salon. Trull. l. 7. c. 11. d. 3.*

X. Si à fure accepiſti (ſive bona ſive mala fide) rem uſu conſumptibilem, v. g vinũ, oleum, triticum, &c. cum propriis ipſius furis rebus permixtum, ita ut diſcerni non poſſit, non teneris reſtituere, ſi fur ad reſtituendum ſit potens, quia fur per commixtionem iſtius rei cum propria, acquiſivit ejus dominium, atque adeò illud tanquam verus ejus dominus potuit transferre. *Navar. Sanch. Leſſ. Bon. Trul. l. 7. c. 11. d. 3. v. Dian. p. 2. t. 5. m. R. 40.*

## ARTICVLVS II.

### *Quid debeat reſtitui ab inferente injuriam formalem: ſeu mala fidei damnificatore ſeu poſſeſſore?*

Reſp. Id juxta ſupradicta æſtimandum à quantitate tum juris, quod alter habet; tum damni, quod injuſtè infertur: cui æquale reddi debet, niſi aliud de damnificati mente & conſenſu rationabiliter præſumatur. *Vnde reſolves.*

I. Si damnificatus habeat jus in re, in qua damnum eſt paſſus, reſtitutio ei facienda eſt in ſolidum: ſi autem tantùm habeat jus ad rem, reſtitutio facienda eſt pro quantitate juris, conſideratis circumſtantiis: quia non debetur ſolidus valor rei, quæ expectabatur, cùm tantùm ſit in ſpe, & multis modis poſſit impediri.

II. Qui in loco publico ſuæ civitatis, contra juſtam prohibitionem paſcit, vel ligna cædit, non tenetur ad reſtitutionem, niſi communitati graviter nocuerit, v.g. ſtirpes incidendo, arbores ædificiis idoneas ſternendo: quia rationabiliter præſumitur mens Reipub. non eſſe, ſuis membris uſum publicorum locorum rigidius prohibere, quàm ſub mulcta ſolvenda, caſu quo deprehendantur.

III. Graviùs tamen peccaret & teneretur ad reſtitutionem, ſi quis paſceret in loco alicu-

alicujus privati, etſi etiam hîc præſumi aliquando poſſit de conſenſu domini, qui ſæpe non intendit ut fiat reſtitutio, ſed ut deprehenſus pœnam luat.

IV. Qui venantur, vel piſcantur in locis alteri locatis, vel aliàs prohibitis, (ſaltem ſi ea concluſa, vel circumſepta non ſunt) non peccare mortaliter, nec teneri ad reſtitutionem, docet *Dian ex Leſſ.Dicaſt.&c.p.9.t.9.R.39.* contra *Bon.&c.*

V. Etſi probabilius ſit, & in praxi communiter tenendum, peccari mortaliter circa vectigalium fraudationem, ex eaque oriri obligationem reſtitutionis: non omnino tamen improbabiliter id alii quidam negant, eò quòd conſuetudo interpretetur, non eſſe mentem legislatorum ad aliud obligare, quàm ut deprehenſi mulctetur *vid. Navar.cap.23. Sa.V.Gabella Bonac.q.9.p.1.nu.5.ex Navar.Fill.t.28.nu.114.Leſſ.Mol. d.9 Dian. tr.de leg Reſ.*19.*Laym.l.3.t.3.p.1.ca.3.num.4.& 5. vid.* etiam *Dian.p.1.t* 11.*R 38.& p.2.t.*17 *R.28.* ubi ex *Cajetan.Med.Sot.*&c docet, non eſſe negandam abſolutionem pœnitenti, qui defraudavit gabellas, ſeu vectigalia impoſita rebus iis, quæ emuntur non ad negotiationem, ſed ad uſus proprios, vel familiæ neceſſaria, v.g. pani, carnibus piſcibus, frumento, oleo, &c.

VI. Cæterum ordinariè injuſtus, ſeu malæ fidei damnificator aut poſſeſſor, tene-

tur

tur non tantùm reſtituere rem ablatam, & fructus perceptos (exceptis ſuis expenſis, & induſtria) ſed etiam ſarcire damnum emergens, & lucrum ceſſans cùm verè ſit injuſta cauſa talium damnorum. Unde ſi dominus re ſua retenta, per culturam vel negotiationem percepturus fuiſſet ex agro ſuo, aut pecunia centum florenos, & alter parum vel nihil, debet is domino ſuo ſatisfacere pro centum illis florenis: quamvis communiter ſoleant domini plurimum remittere, ſi res componatur. *Laym. lib. 3. tr. 2. cap. 4. n. 7.*

VII. Si res aliena, dum injuſtè detinetur, creſcat, aut pretium ejus augeatur, domino creſcit, ac proinde id ei præſtari debet. *vid. Laym. hic. l. 3. t. 2. c. 4.*

VIII. Si res aliena, dum injuſtè detinetur, pereat aut deterior fiat, idque caſu vel juſtâ hoſtium incurſione, vel naturaliter, & certum ſit apud dominum æquè perituram fuiſſe, non tenetur alter reſtituere: quia nihil novi detrimenti domino apud furem v. g. accidit, quod non apud ipſum. Si verò non fuiſſet peritura apud dominum, vel ſaltem nonniſi per injuriam, tunc injuſtus detentor adhuc tenetur ad reſtitutionem, licet ſine ſua culpa res perierit, *L. 1. 2. c. 4. n. 1.*

IX. Si res aliena apud iniquum detentorem pereat, idque ipſius culpa, aut quia is abſumpſit, alteri donavit, deſtruxit, &c. tunc etiamſi domino relicta fuiſſet certò peri-

Digitized by Google

peritura, nihilominus tenetur pro ea domino ſatisfacere, ut eſt communis apud *Lay.l.c.Leſſ.&c.*

X. Qui fingens ſe pauperem, vel alium quàm eſt, extorſit eleemoſynam, non tenetur reſtituere, ſi parva fuit, qualis oſtiatim mendicantibus datur; ſecùs ſi fuit magna; tunc enim quia ſubintelligitur conditio hæc, (ſi pauper es) tenetur reſtituere ſecundum *Mol.* danti; ſecundùm *Palaum* vel danti, vel aliis pauperibus, *vid.Eſcob.t.3.E.2.c.6. nu* 109.

XI. Qui in extrema neceſſitate conſumpſit, quod ante acceperat commodatum, conductum, vel precarium, non tenetur reſtituere: quia nec ratione rei acceptæ, cum ea nec in ſe, nec in pretio extet; nec ratione acceptionis, cum jure eam conſumpſerit, nec ratione contactûs, cum hic non obligat, niſi re pereunte tua culpa. *Leſſ. Hurt. Tur. Dian.p.5.t 8.R.*10. Imò probabiliter ne quidem id, quod ante illam neceſſitatem eras furatus, & in ea conſumpſiſti; quia furtum tibi non ademit jus, quod ad rem tali caſu habebas. *Kon. Pala. Hurtad. Dian.l.c.R.8.* contra *Leſſ.& Vaſq.* ſicut neque ſi in ipſa neceſſitate accepiſſes & conſumpſiſſes. *Dian.l.c.R.9. ex Azor.& 6.aliis* contra *Leſſ.*

ARTI-

## ARTICULUS III.

### *An, & quid debeat reſtitui pro injuria illata corpori, v.g. per mutilationem, occiſionem, &c.*

Reſp. Injuſtus occiſor, mutilator, in conſcientia tenetur tantùm reſtituere pro damnis bonorum fortunæ, quæ ex tali occiſione, vulnere, &c. directè ab eo cauſata ſunt, juxta prudentis arbitrium: præcisè autem pro vita, membro, vel cicatrice, nihil tenetur reſtituere ſecundum rigorem: cùm ſint bona altioris ordinis quæ pecunia æſtimari non poſſunt. Ita contra *Sotum, Sylv. &c.* probat *Leſſ. l. 2. c. 9. d. 23. Laym. l. 3. t. 3. Unde reſolves.*

I. Qui occidit ebrius alium, ſi ebrietas non fuit culpabilis & voluntaria, vel licèt fuerit talis, ſi tamen homicidium vel non prævidit, vel diligentiam debitam adhibuit ad cavendum, nō tenetur ad reſtitutionem: tenetur autem ſi prævidit, & non cavit, *Bon. d. 2. q. ult. ſ 2. p. 2. ex commun.*

II. Qui occidit Cajum putans eſſe Titium tenetur ad reſtitutionem; quia actio iſta eſt Cajo injurioſa, *Bon. l. c.*

III. Si læſus ante mortem omnia remiſit, ad nihil tenetur occiſor: quia filiis non fit injuria in bonis, niſi quatenus læduntur in patre contra ejus voluntatem (volenti

enim

enim non fit injuria) ergo ſicut per eum jus acquirunt, ſic etiam amittunt; etſi non rectè faciat parens, ſi filii valde egeant. *Leſſ. l.2.c.9.d.26.*

IV. Etſi præcisè pro vita, membro, occiſione, non ſit obligatio reſtituendi; per ſententiam tamen judicis cogitur injurians ſatisfacere pro injuria.

V. Conſilium eſt, ut Confeſſarius pro his injungat eleemoſynas, Miſſas, pro ſalute occiſi.

VI. Si occiſus, vel mutilatus fuerit ſervus vel animal, tunc etiam pro vita & membris facienda eſt reſtitutio: quia horum vita pretio æſtimatur; ac proinde tantum debet reſtitui, quanti potuiſſet vendi; & pro mutilatione vel cicatrice, quanto pluris venderetur.

VII. Pro expenſis funeris nihil reſtituitur: quia illæ aliquando faciendæ tamen fuiſſent. Niſi fortè occaſione illatæ necis, v. g. extra patriam, majoris fieri opportuerit.

VIII. Reſtitui debent impenſæ factæ in curationem, & medicamenta vulnerati, vel occiſi, *Fill.t.32.c.8.n.202.*

IX. Item lucra, quæ ex mutilatione vel vulneratione ceſſarunt; non quidem tam in ſolidum, ac ſi de facto eſſent acquiſitæ, ſed pro majore aut minore ſpe, quam læſus habuit illa acquirendi, *vid. Trull.l.7. c.8.d.3.*

X. Si homicida à Magiſtratu plectatur, verius

verius eſt adhuc teneri ad damna facienda cùm morte ſua tantùm ſatisfaciat juſtitiæ publicæ, non hæredibus occiſi. Qui tamen, cum plerumq; aliud non exigant, videntur eſſe contenti, ac proinde hęredes homicidæ ad nihil tunc teneri, *Fill.l.c.n.*114.

XI. Debet autem reſtitutio fieri tantùm parentibus interfecti, filiis & uxori: quia hi ſoli directè læduntur; cùm moraliter cenſeantur una perſona cum occiſo. Niſi tamen occideris animo etiam nocendi aliis: nam tunc etiam his reſtituere teneri dicit *C.Lugo de juſt.d.*11.*n.*8.*ex Leſſ. v.Trull.l.c.d.*4.

XII. Etſi probabile ſit, deberi etiam reſtitutionem creditoribus occiſi, ſi quod damnum illis ex ea cæde obvenit: contrarium tamen etiam probabile (ſaltem ſecundùm limitationem casûs præcedentis,) eſt; cum occiſo illa nōn ſit directè cauſativa illius damni. *v.Lay.l.c.n.*4.

XIII. Non tenetur occiſor aliquid iis reſtituere, quos occiſus alebat ex liberalitate; quia damnum illorum per accidens ſequitur, *v.Leſſ.l.*2.*c.*9.*d.*16.*Trull l.c.*

XIV. Nec tenetur ad damna, quæ v.g. provenient ex morte alicujus innocentis, qui per errorem putaretur homicidium feciſſe & ſic captus plecteretur: quia hujus mors non directè cauſaretur ab ipſo, ſed per accidens, & ex errore vel malitia accuſatorū. *vid.Bon.d.*2.*q.ult ſ.*1.*p.*2.

ARTI-

Digitized by Google

# ARTICVLVS IV.

## *Quid debeat reſtitui pro illato ſtupro?*

Reſp. Qui virginem per injuriam defloravit, tenetur tantum rependere damnum, quod ei ex tali injuria eſt ſecutum; idque vel matrimonio vel damni æſtimatione ad arbitrium prudentis, ut talem nimirum inveniat, qualem manens virgo inveniſſet. *v.Sanch.l 7.d.14. Fill.t.32.cap.8.n.209. Vnde reſolves.*

I. Præcisè pro ſola virginitate non obligat reſtitutio. Unde ſi ſtuprum manſit clam aut non impedivit quin æquè lautè nuberet, ad nihil tenetur ſtuprator. *Leſſ.Bon q.4. de mat.p.7.*

II. Item ad nihil tenetur, ſi defloravit conſentientem, absq; vi & fraude, vel promiſſione matrimonii: quia non eſt facta injuria. *Ib.& Trull.d.2.*

III. Si virginem importunis precibus flexit, nihil tenetur reſtituere, quia adhuc conſenſit liberè. Niſi fortè preces tales fuerint, ut cum vi & coactione æquiparentur, ut ſi conjunctæ fuerint cum minis, vel metu reverentiali, v.g. ſi fuit illius dominus, vel vir magnæ auctoritatis. *Trul.c.9.d.3.*

IV. Si per promiſſionem veram, vel fictam matrimonii eam flexit, tunc tenetur ducere eam: quia in omni contractu, ubi alter ex parte ſua acceptavit & implevit, tene-

tur & alter implere, etiamſi ficté contraxerit: quia tenebatur ex juſtitia verè contrahere; cùm alioqui omnia humana commercia fraudibus paterent. Et id quidem verum eſt, etiamſi ſtuprator religionem voviſſet c. *Leſſ.l.2.c.10.d.3.& 4.Trull.d.3.*

V. Non tamen tenetur fictus promiſſor eam ducere, caſu quo 1. Is puellam *valde* notabiliter conditione excederet, vel verbis uſus eſſet fictionem facilè indicantibus. 2. Si ipſa conſcia eſſet prædicti voti; quia tunc ipſa contraxiſſet mala fide. 3. Si ipſe putavit eſſe virginem, cùm tamen non eſſet. 4. Si ex matrimonio grave damnum, aut ſcandalum timeretur. 5. Si ipſe jam ſacris initiatus eſt, aut alteri matrimonio copulatus: tunc enim his caſibus ſolùm teneretur curare, ut æquè commode nubat, modo ante dicto; dando ſcilicet dotem, vel aliter. *vid. Sanch.1.de matr.di.10.lib.1.Trul.lib.7.cap.9.d.3.*

## *ARTICVLVS V.*

### *Quid debeat reſtitui pro adulterio?*

Reſp. Cùm ex adulterio damnificari poſſint conjux alter; & proles legitimæ circa ſuſtentationem, hæreditatem, &c. patet quod uterque adulterans, nata eis prole, debeant, cùm id damnum cauſent, eatenus reſtituere, quatenus poſſunt ſine detrimento altioris boni, & cauſatione majoris

mali

mali. *Eſt communis. vid. Laym. l.3.t.3.p.1.c.14. Vnde reſolves.*

I. Quod attinet ad ipſam adulteram, ordinarie non tenetur prodere, quòd proles ejus ſpuria ſit: nam & [illegible]o ſuo triſtitiam, & ſui odium, & diſcordias domeſticas crearet, ac famam ſuam prodigeret quibus damna fortunæ meritò cedunt. Addit, quòd proles matri non teneatur credere ſe eſſe illegitimam *Fill.t.32.q.222.*

II. Debet tamen ſi poteſt aliis induſtriis damnum compenſare, v. g. 1. diligentius adminiſtrando rem familiarem. 2. de cultu corporis detrahendo. 3. ſi habet bona propria, plus legitimis, quàm ſpurio relinquendo. 4. eum inducendo, ut relicta hæreditate vel ejus parte, amplectatur ſtatum Eccleſiaſticum vel Religioſum, ſi idoneus ſit, &c. *Trull.l.c.d.4.*

III. Quod attinet ad ipſum adulterum ſpurii patrem, etiam ipſe ſæpe excuſatur, vel in toto, vel ex parte; ſive quia damnum ab adultera compenſatum fuit, vel compenſandum creditur; ſive quia reſtitutio non poteſt fieri ſine periculo vitæ, diſpendio famæ, turbatione & diſcordiis familiarum; ſive quia non eſt certus filium eſſe ſuum *v.Leſſ.l.2.c.10.d.6. Bon. de matr.q.4.p.15. Trull.l.7.c.8.d.7.*



Digitized by Google

## *ARTICVLVS VI.*

### *Quid debeat reſtitui pro famâ & bonis ſpiritualibus, ut inductione ad peccatum, evocatione à Religione?*

Reſp. I. Juxta dicta, ſi reſtitui non poſſunt bona ablata ex bonis ejuſdem ordinis, non eſt obligatio faciendi ex bonis diverſi ordinis. *Vnde reſolves.*

I. Pro famâ, reſtituenda eſt fama: cum id non potes, non teneris ad pecuniam, & bona fortunæ, niſi per ſententiam à judice cogaris ſic ſatisfacere. Eadem eſt ratio de reliquis. Quòd ſi tamen ſi lædendo famam in bonis etiam fortunæ alteri damnum allatum eſſet, conſtat ex ſupra dictis quid faciendum ſit. Porrò de læſione famæ, &c. *vid. infrà.*

II. Si quis alterum induxit ad peccatum ſuaſione vel exemplo ſuo, tenetur quidem ex charitate quoad poteſt, eum revocare ad meliorem ſtatum; ſed non ex juſtitia. *Leſſ.l. 2.c.8.d.2.n.20. Laym.c.8.n.1.*

III. Si quis autem induxit fraude, dolo, injuſto metu, &c. tenetur ad id ex juſtitia: quia quiſque habet jus, ne injuſtè lædatur in bonis ſpiritualibus. Vnde ſi lædatur, debet id ſpirituale reſtitui ſi poteſt. *ibid.*

IV. Si quis aliquem (etiam Novitium) abduxit ab ingreſſu religionis, tamen ſine vi-

Digitized by Google

vi & fraude, etſi graviter peccaret id irrationabiliter faciendo, ac proinde teneatur ei rurſus ſuadere ingreſſum ex charitate; non tamen ex juſtitia vel illi, vel religioni tenetur, quæ nullum adhuc in eum jus acquiſivit. *v.Lay.l.3.t.2.c.8.*

V. Si quis religioſum ad apoſtaſiam induxerit ſuaſione, aliave cooperatione, obligatur ex juſtitia religioni ad reſtitutionem, non quidem ut ipſe quod aliqui volunt) loco alterius ingrediatur; ſed ut ſuadeat alteri, quoad poteſt reditum, & compenſet monaſterio commoda, quæ ex hæreditate bonis, vel induſtria alterius exſpectabantur.

VI. Si quis veneno, phyltro, aliove modo alicui deſtruxit memoriam, rationem, &c. tenetur eodem modo quo mutilator aut vulnerans, de quo *ſupra* ad reſtitutionem lucri ceſſantis, & damni inde ſecuti in bonis fortunæ.

## *ARTICVLVS VII.*

### *De circumſtantiis reſtitutionis.*

## *ARTICVLVS I.*

### *Quo tempore, loco, & modo debeat reſtitui?*

Reſp. Debet quamprimum, & eo modo ac loco reſtitui, quo jus & intereſſe damnificati requirit, & commode ac moraliter fieri poteſt ſine gravi incommodo, quod



Digitized by Google

quis pateretur in re ſua propria, ultra debitum. *v. Laym. hic l. 3. tr. 2. c. 10. Fill. t. 32. c. 4. q. 11.*
*Unde reſolves.*

I. Qui non poteſt commodè reſtituere apertè, faciat clam; & qui non poteſt per ſe, faciat per aliam perſonam interpoſitam, v. g. Confeſſarium.

II. Poſſeſſor malæ fidei v. g. fur, debet ſuis ſumptibus ad eum locum rem deferre, ubi alter habiturus fuiſſet, ſi non fuiſſet ablata, deſtructa, vel inique detenta; deductis tamen expenſis, quas alter eam ſervando, vel deferendo debuiſſet facere. Excipe, niſi transferendo deberet plus impendere, quàm res valet: tunc enim plerumque ex præſumpta mente domini, poſſet reſtituere pauperibus, vel in uſus pios. *Bon. q. 6. p. 2.*

III. Bonæ fidei poſſeſſor ſatisfacit, ſi reſtituat in loco, ubi rem poſſidet.

IV. Debita ex contractu, eo loco & tẽpore ſolvi debent, de quo inter partes conventum fuit expreſsè, vel tacitè *v. Leſſ. & Bon. l. c.*

V. Si quis poſſit quam primum reſtituere totum, ad id tenetur. Si tamen alter dilatione non pateretur ulterius damnum, aut non notabile, non facilè arguendus eſſet gravis peccati is, qui cum propoſito ſatisfaciendi differret, aut paulatim per partes ſolveret *v. Bon. de contract. d. 1. q. 6. p. 1.*

VI. Qui ſcit ſe teneri ad reſtitutionem & cum poſſit in vita, non vult reſtituere niſi

in

in articulo mortis, vel poſt mortem per hęredes, abſolvi non debet, nec poteſt: quia ſemper eſt in actuali peccato, & impœnitens, *Sayr. Bon. Trul. c. 14. d. 11.*

## ARTICVLVS II.

### *Quo ordine reſtitui debeat?*

Reſp. Certùm eſt, non neceſſariò ordinem ſervari, quando debitor omnibus ſolvere poteſt: quando verò tantùm non habet, aut hæredibus reliquit, ſequentes Regulæ ſervandæ.

I. Si debitor rem alterius apud ſe habet, quocunq; titulo habeat, ſive ex furto, ſive ex depoſito, ſive inventione, &c. debet prius reſtitui domino ſuo, vel eo deficiente, pauperibus. Similiter ſi res empta ad creditum, pretio non ſoluto adhuc extet. *Navar. Sylv. Bon. q 8. p. 2.* Hoc tamen *Leſſ. c. 15. d. 2.* contra *Bon. &c.* limitat, niſi venditor ab emptore fidejuſſorem, vel pignus accepit.

II. Si reſtitutio facienda ratione injuſtæ actionis, prius reſtitui debent certa, hoc eſt, quorum domini cognoſcuntur, quàm incerta. *Bon. Leſſ. d. 1.* quia illa jure naturæ debentur ſuis dominis, hæc autem jure ſolo poſitivo pauperibus.

III. Priùs facienda eſt reſtitutio debitorum licitè contractorum, quàm uſurarum: cùm in his dominus non fuerit ſimpliciter invitus.

IV. Debita ex titulo oneroſo prius ſolvenda ſunt, quam quæ debentur gratuito, v. g. ex promiſſione; quia hæ includunt tacitam conditionem, niſi quid obſtet. Hinc debita defuncti ſolvenda ſunt ante omnia legata, etiam pia. *Navar. Sylv. Bon.q.8.p.2.*

V. In reliquis debitis ſervandum eſt jus particulare loci, ſi tale ſit, & non repugnet juri naturæ. Si nullum ſit, ſequendum eſt jus commune, ſecundum quod 1. Solvenda ſunt debita, ad quæ bona debitorum expreſsè fuerunt obligata. 2. Dos uxoris extrahenda eſt. 3. Debita, ad quæ bona debitorum ſunt tacitè hypothecata. 4 Depoſita perdita in poteſtate debitorum. 5. Debita privilegiatorum. 6. Aliorum creditorum: poſt quos omnes ſunt hi, à quibus uſuræ acceptæ ſunt; & adhuc poſt hos reſtituenda ſunt bona incerta. Quando autem multi unius rationis creditores inveniuntur, temporis antiquitas inter eos ſervanda eſt *v. Lay.l.3.tr.2.c.*11. Vbi abdit, ex bonis debitoris, ſi is defunctus ſit, imprimis ſolvendas eſſe impenſas funeris, & quæ ad confectionem inventarii, apertionem teſtamenti, item Medicos & Pharmacopolas pertinent *v.Fill.c.4.q.*13.

*Quæres.* Vtrum prius exigenti non liceat prius ſolvere?

Reſp. I. Solvens ſcienter poſteriori, prætérito qui habet hypothecam priorem, vel privi-

privilegiatam, peccat, teneturque priori de damno qui etiam poteſt recuperare ſolutum. *Leſſ. d. 5. ex l. Scimus §. Etſi præterea C. de jure delib.*

II. Si ex pluribus creditoribus perſonalibus æqualibus aliquis exigat, (ſive in judicio, ſive extra) tenetur ei integrum ſolvere; quia diligentia fecit eum potiorem. *Nav. Sylv. Bon. l. c. ex L. Pupillus ff. quæ in fraudem.*

III. Debitor ſciens ſtatum ſuum labentem, non poteſt nihil petenti integrè ſatisfacere, ſed debet omnibus perſonalibus ſolvere pro rata (ſi tamen iſte ſolutionem accepiſſet an poſſet retinere controvertitur *v. Bon. Leſſ. l. c. Trull. l. 7. c. 14. d. 12.*) nec poteſt uni ſolvere, omiſſis aliis, niſi ſecundum ordinem ſupradictum.

## *ARTICVLVS III.*

### *Quæ à reſtitutione excuſent?*

Reſp. I. Ex parte debitoris excuſant ea, quæ faciunt, ut creditor rationabiliter debeat eſſe contentus; etſi de facto non ſit contentus. Ita *commun. Doct. Vnde reſolvuntur Caſus ſequentes.*

I. Excuſaris in foro conſcientiæ (juxta ſententiam probabilem) à compenſatione damni, ſi illud datū ſit ſine tua culpa Theologica gravi; hoc eſt, mortali peccato; niſi aliud cum altero pactus ſis, vel inde ſis

factus ditior. Vnde excuſaris ſi v.g. aliquem occidiſti ex ſubita ira, ut fuerit motus tantùm primò primus, vel ſecundò primus; vel ſi ex oblivione non extinxeris candelam, & hinc ortum ſit incendium, &c. Quòd ſi autem advertens periculum in actionibus periculoſis, omittas eam diligentiam præcavendi, quam homines ejuſdem conditionis communiter præſtare ſolent, graviter peccas, & teneris reſtituere damna ſecuta. Porrò in foro externo proceditur ſecundùm culpam juridicam, quæ ſæpè non eſt peccatum, & dividitur in latam, levem, & leviſſimam.

II. Excuſaris à reſtitutione incertorum, ſi feciſti compoſitionem cum Epiſcopo, vel Papa. *Leſſ.c.16.d.11. Bon q.ult.p.2.*

III. Item ſi in caſu quo teneris rem reſtituere pauperibus, tibi ipſi revera indigenti eam des: & tunc quidem poſtea factus ditior, adhuc non teneris reſtituere. *vid. Laym.l.3.t.2.c.12.*

IV. Si non poſſis reſtituere, niſi cum notabiliter graviore damno, tibi vel tuis, vel Reipubl. inferendo, quàm æſtimari debeat commodum ex reſtitutione creditori obventurum: tunc enim differre potes, dum ceſſet iſta impotentia. *Laym.l.c.ex Sylv.Navar,&c.* Idque verum eſt, etſi debitum ſit ex delicto, uti & in ſequentibus caſibus.

V. Si ad reſtituendum ſis impotens: ut

ſi

ſi vivere non poſſis ſecundum decentiam tui ſtatus, juſtè à te acquiſiti. Vnde ſi nobilis v.g. non poteſt ſtatim ſolvere, niſi ſe privet famulis, equis, armis, &c. vel civis primarius, niſi obeat artem mechanicam ſibi inſuetam; vel mechanicus niſi vendat inſtrumenta ſua, quibus vivit, aut magnum damnum ſubeat, poteſt differre, & paulatim reſtituere ſine jacturâ ſui ſtatus *Laym. l.c. Bon.*

VI. Quòd ſi tamen tuâ culpâ in illas anguſtias delapſus ſis, v.g. luxuriâ, ludis, ſuperfluis expenſis veſtium, tibi imputare debes, quòd jam ſine ſtatus tui amiſſione non poſſis ſatisfacere. *ibid.*

VII. Quòd ſi item creditor ex dilatione æquale damnum ſubire debeat, tu potiùs, quam is, ſuſtinere debes; cùm ejus conditio ſit melior. Excipitur extrema neceſſitas, in qua quoad uſum, ſunt omnia communia. *ibid.*

VIII. Quòd ſi item damnum, quod timetur ex reſtitutione, non eſſet propriorum bonorum, ſed in hoc præcisè tantùm, quod ſpoliet ſe rebus debitis, non poteſt ideò differrè reſtitutionem: quia hoc non eſt pati in ſuis rebus, neque ſuum ſtatum amittere, ſed eſt dimittere alienum, & reverti ad ſtatum proprium. *Sayr. Bon.*

IX. Item excuſaris à reſtitutione, ſi fieri nequit abſque periculo ſalutis animæ tuæ, vel tuorum; ut v.g. ſi non poſſis abſq; pec-

cato;

cato; ut ſi ſit periculum, ne uxor, aut filiæ ſe proſtituant, ne filii ſe dent latrociniis, ne ipſe per impatientiam incidas in deſperationem. *Bon.ex Leſſ.Moll.Fill.*

X. Item, ſi non poſſis reſtituere abſque periculo vitæ, vel notabili detrimento famæ: cum alias plus damni ſuſtineres, quam intuliſti. *Bon.q.1.q.ult.p.1.*

XI. Item ſi cedas bonis: quia leges conceſſerunt, ut qui contraxit, multa debita, nec habet unde ſolvat, poſſit cedere bonis, ea relinquendo in manibus creditorum, & tunc maneat liber, ita ut etiam in conſcientia ſit tutus, retentis inſtrumentis artis, & quæ ad ſuſtentationẽ ſunt neceſſaria. Quòd ſi tamen poſtea redeat ad pinguiorem fortunam, tenetur adhuc reſtituere, ex *l. Cum & filii fam.qui bon.Navar.Bon.Leſſ.* Ex quo *Trull.l.7.c.15.d.5.* ſic limitat: ſi acquirat plus quam ad decentiam ſtatus eſt neceſſarium, ex dicta. *L.Qui bon.* Niſi tamen debita proveniant ex delicto, v.g. furto; eò enim caſu tantùm poſſe retinere, quæ ſimpliciter neceſſaria ſunt ad victum docet. *Navar.Salon. Leſſ.l.c.* etſi hic concedat ea quæ poſt ceſſionem juſtè acquiruntur, licitè retineri, ſi ad ſtatum ſint neceſſaria. *vid. Tol. Laym. l.3.t.2.cap.12. Leſſ.l.2.cap.16.d.3. Bon. Trull.l.c.* Porrò etſi ceſſionem dictam non habere locum in bonis ex delicto provenientibus, communiter teneant DD. cum *Laym.loc.cit.* contrarium tamen ex *Leſſ. Dian. &c.* docet

*Trull.*

Digitized by Google

*Trull.loc cit.* Denique etſi debitor principalis ceſſerit, non ideò liberantur fidejuſſores. *Lugo.Dian.p.7.t.8.R.18.& alii 8.*

Reſp.II. Ex parte creditoris excuſat, 1. Si is cui debet reſtitui, ſemel remiſerit, expreſsè vel tacitè; v.g. ſi laceravit, tuum chirographum, vel tibi reddidit. Remiſſio autem hæc debet eſſe libera, non metu, fraude, vel mendacio extorta. *Fill.tr.32. cap.5.q.9. Leſſ.l.2.c.16 d.2.* 2. Excuſat in foro conſcientiæ, ſi ſolviſti ei, cui debebat tuus creditor. *Leſſ.d.5. Bon.p.3.* 3. Si compenſatio facta eſt creditori per commodum æquivalens, v. g. per procurationem officii non gratis factã. 4. Omitti, aut ſaltem differri poteſt reſtitutio, imò aliquando debet, ſi creditor ſit abuſurus; v.g. ſi quis pecunias tibi mutuò datas repetat ad fornicandum, vel aliter peccandum contra juſtitiam, ſive inferendum damnum injuſtum tertiæ perſonæ; niſi tamen ex negatione reſtitutionis timeretur majus malum.

## CAPUT III.

### *De Contractibus.*

### *DUBIUM I.*

### *Quid in genere ſit Contractus?*

RESp. Eſt pactum ſive conſenſus duorum, quo ſcienter, liberè & legitimè, uter-

uterque ſe viciſſim, vel minimum ſaltem una pars, ſe alteri acceptanti obligat, quocunque ſigno externo id fiat, ut v. g. in cõtractum mutui, ex una parte mutuans ſe obligat non repetere mutuum ante certum tempus; ex altere parte mutuatarius ſe obligat tunc illud reddere; & ſic de aliis. In promiſſione autem, vel donatione abſolutâ, una pars tantum obligatur poſt alterius acceptationem. *Vnde reſolvuntur Caſus ſequentes.*

I. Si alteri promiſiſti, aut donaſti interiùs tantùm; aut ſi externo ſigno quidem, alter autem non acceptavit, non fuit contractus, nec obligaris.

III. Invalidus eſt contractus, ſi contrahentes ſint inhabiles ad contrahendum, vel ſi jus poſitivum reſiſtat. *vid Leſſ l.2.c.17.d.8.*

III. Item ſi materia contractus ſit illicita, ut ſi ſit peccatum; vel illegitima, ut ſi fur vendat rem alienam.

IV. Item ſi contractus ſit factus vi, dolo, vel errore verſante circa rei ſubſtantiam, v.g. acetum pro vino, vitrum pro gemma vendidiſti.

V. Non eſt invalidus contractus, (etſi aliquando ob injuriam poſſit reſcindi) ſi error vel dolus interveniat circa qualitatẽ, aut circumſtantiam accidentalem, v.g. emiſti vinum Moſellanum, putans eſſe Rhenanum; niſi fortè intentio contrahentis fuerit conditionata, non obligandi ſe, niſi

exi-

Digitized by Google

exiſtente tali qualitate, aut circumſtantiâ. Qualis virtualiter fuiſſe cenſeri poteſt, ſi error verſetur circa circumſtantiam valde immutantē objectum, & nimis excedentē ejus exiſtimationē, ut notat *Lay.l.3.t.4.c.6.*

VI. Nec eſt invalidus contractus, ſive onerosus, ſive gratuitus, ex metu licet gravi injuſtè incuſſo; cùm adhuc ſimpliciter ſit liber & voluntarius: licet poſſit à judice reſcindi, pro arbitrio metum paſſi. Ita communiter apud *Sanch.d.8.num.4. C.Lugo.d.12. Laym.l.c.c.5.*

Excipiuntur tamen aliqui contractus, qui ipſo facto ſunt irriti (ſaltem ex jure poſitivo) ſi ex metu gravi fiant: talis eſt 1. Contractus matrimonii, etiamſi juramentum acceſſerit. *ex c.Cùm loco*, & c. *Veniens*. 2. Profeſſio religioſa, *ex cap.1.De his*. 3. In aliis quibuſcunque votis. 4 Contractus dotis promiſſæ vel ſolutæ; qui in hoc ſequitur naturam matrimonii, cui acceſſorius eſt. *Leg. Si mulier, §. Si dos ff. Quod metus cauſa*. 5. Promiſſio, vel traditio, in rebus Eccleſiæ. *c.15. q.6.* 6. Auctoritas tutoris per metum extorta *Leg 1 §.ult.ff.de auctor. tutor.* His addunt alii plures, ut promiſſionem, & donationē gratuitam, renunciationem beneficii, juriſdictionem per metum extortam. Verùm hi controvertuntur, ut *v.C.Lugo.de juſt.d.22. n.115.& ſeq.*

VII. Non poſſunt contrahere, qui bonorum ſuorum adminiſtrationem non habent

bent: quales ferè ſunt prodigi, furioſi, filii-familias; uxores, religioſi, pupilli. Minores, exceptis quibuſdam caſibus, de quibus *v. Leſſ. l. 2. c. 17. d. 4.* & infrà hîc *c. 4. d. 1.*

## DVBIVM II.

### *Quid in ſpecie de Promiſſione, & Donatione?*

Reſp. Quæ huc ſpectant, facilè colliguntur ex dictis ſuprà *de Voto lib. 3. tr. 2. cap. 3.* Ex quibus, & doctrinâ præcedentis dubii, reſolvitur.

I. Promiſſio acceptata à promiſſario, ſi materia ſit notabilis, an ſub mortali obliget ſecundum ſe ſpectata, non convenit inter Doctores. *Cajet.* negat, quem ſequitur *Marat. tom. 2. de juſt. d. 19. ſ. 10.* Alii (fortè probabilius) affirmant cum *Vaſq. 1. p. d. 85. c. 6. num. 4. Fill. Mald. &c.* Dixi *ſecundum ſe*, quia certum eſt, quòd per accidens poſſit obligare ſub mortali, v. g. ratione gravis damni, quòd alias promiſſarius pateretur: ut ſi promiſiſſes ei dare mutuum, & ille tibi confiſus, aliundè ſibi non proſpexiſſet, *v. Leſſ. l. 2. c. 18. d. 5.*

II. Tota hæc obligatio communiter dependet ab intentione promittentis. Circa quod notat *Sa*, vix quenquam promittentium intendere ſe obligare, aut alteri dare jus exigendi, niſi addat juramentum aut faciat inſtrumentum; ſed plerumque tantum intendere declarare ſuum propoſitum.

vid.

*vid.Eſcob.t.3.& 5.cap.6.& Mol.* Hinc ut in fo-
ro externo cenſeatur valida promiſſio, re-
quiritur præter acceptationem, ut expri-
matur cauſa propter quam promittitur;
alioqui præſumitur errore, vel joco facta.
*Trull.l.7.c.16.d.6.ex Covar.& Villal.*

III. Donare non poſſunt 1. carentes uſu
rationis. 2. muti,& ſurdi nati,ſecus ſi tan-
tum ſint ſurdi,vel muti;vel licet utrumque,
ſi norint ſcribere. 3. ſenes deliri, ſive bis
pueri;ſecus ſi ſint judicio vegeto. 4. pupilli
vel impuberes, (niſi ad pias cauſas) dona-
tiones tamen eorum in foro conſcientiæ
ſunt validæ. vide infra *cap.4. d.1.* 5. Dam-
natus criminis capitalis. *vid. Dian.p.8.t.6.
R.3.*

IV. Qui præſunt civitatibus, univerſi-
tatibus, Rebuspub. &c.non poſſunt facere
donationes, niſi remuneratorias, vel in e-
leemoſynas. *Sanch. Dian. p.8. tom.6. R.16.*
Imo ſi Reges,& Principes nimis ſint profu-
ſi in donationibus, in præjudicium regni,
vel ſtatus, (præſertim ſi debitis gravati, iis
ſatisfacere non poſſint, vel ſubditi nimium
graventur exactionibus) poſſunt eæ revo-
cari à ſucceſſore. *Bart.Lugo, &c.* cum *Dian.
p.8.t.6.R 18.& 123.*

V. Donatio patris filio facta ſtudiorum
cauſa eſt valida, neque filius tenetur
computare in legitimam: tum quia fuit
loco alimentorum; tum quia ſi detrahatur,
jam non fuit donatio contra hypotheſin.

*VVa-*

*VValding.* & *6. alii* cum *Dian.p.8.t.6.R.23.* & 82. Sed *Trul.* limitat, niſi conſtet contrariam intentionem patris fuiſſe. Quòd ſi tamen de ea non conſtet, præſumendum eſſe de pietate patris, ideoque tales expenſas ordinariè poſt mortem patris non venire in collationem bonorum, nec debere conferri in commune, niſi pater proteſtatus fuerit ſe velle in legitimam computari. Ita etiam *VVading. ex L. Si pater 2.ff. familiæ erciſc.*

VI. Si pater officium filio emit, debet pretium computari in diviſione cum fratribus; non autem ſi illud gratis à Principe obtinuit; uti nec quæ filio intuitu meritorum patris ſunt donata; quia ſunt quaſi caſtrenſia *Mol. Fag. Dian.p.8.t.6.R.127.&.83.*

VII. Donatio ante acceptationem, non parit obligationem, ne quidem naturalē, poteſtque revocari, etiamſi voluerit ſe abſolutè obligare: præſenti autem & tacenti facta, cenſetur ab eo acceptata, quia in favorabilibus habetur pro conſenſu. *Mol.* & *alii 18. Dian. p.8. t. 6. R. 89.* & *108.* pro altero verò nemo poteſt acceptare, ſine ſpeciali commiſſione, niſi donatio fiat Eccleſiæ, vel cauſæ piæ: nam hanc ſine acceptatione valere & irrevocabilem eſſe, eſt probabile. *Laym. Dian. l. c. R. 106.* & *p. 3. t. 5. R. 107.* Multis tamen caſibus, dummodò verba dirigantur in præſentem, poteſt pater vel mater pro filio, etiam emancipato, tutor pro pupillo, curator pro minore, filiusfami-

lias

lias pro patre, ſervus pro domino, monachus pro monaſterio; imò etiam ſecundùm multos, quicunque alterius curam gerit, ut Prælatus pro Religioſo, maritus pro uxore, dominus pro ſervo, &c. ſtipulari. Denique iidem jura permittunt Judicibus & Notariis publicis. *Sanch.Molin.Trul.&c. Dian. p.8.t.5.R 97.*

VIII. Etſi acceptes donationem verbalem, quâ tibi Cajus v.g. dat equum abſentem, non acquiris jus in re, & dominium equi ante traditionem. Unde ſi interea Cajus det, aut vendat eum alteri, eique tradat, is dominium acquirit, tu autem habes actionem in Cajum pro injuria, ratione juris, quod habebas ad rem. Ac ſi donatio purè verbalis ante realem, hoc eſt, rei traditionem, vix differt à promiſſione, ut *Leſſ. l.c.dub.2.*

IX. Donatio, uti & remiſſio debitorum liquidorum, una vice, & uno animi motu, uni aut pluribus facta, ultra ſummam 500. ſolidorum; (quæ ſumma hodie ad 500. vel ſecundùm quoſdam ad 800. aureos Italicos excurrit, ut ex *Claro &c.* notat *Laym.l.3.t.4. c.12.n 15.*) non tenet quoad hunc exceſſum, ſed lege ita ſtatuente ob commune bonum, poteſt à donatore pro arbitrio repeti. Excipe, niſi Judici donatio ea inſinuata ſit, aut juramento firmata, aut facta ad pias cauſas, aut ad redemptionem captivorum, aut ad reparationem ædium incendio vel rui-

 nâ

Digitized by Google

nâ deſtructarum, aut ſit remuneratoria beneficiorum, aut fiat in renunciationem jurium, ſaltem ſperatorum, vel denique fiat militibus à belli duce, ex bonis propriis mobilibus, vel hoſtium ſpoliis *v. Leſſ.l.c.l.2. c.18.n.102. Lay.l.2.t.4.c.12 n.15. Tann.d.6.de juſt. q 2.dub.2.n.15.ex Mol. Clarc, Rebello, &c.* Quare ſi tunc reparatur, quod absque iis conditionibus, vel ultra dictam ſummam datum eſt, tenetur donatarius reddere ipſi, aut hęredibus repetentibus: ſi non repetatur, poteſt retinere. *v. Auth. citt.*

X. Si donationi apponatur modus, tacitè vel expreſsè, non quidem obligando, ſed tantùm deſiderando, ſperando, &c. aliquid alterum facturum, vel animo eum ad hoc inflectendi, valet donatio, etſi finis non ſequatur: ut v g. dat aliquis puellæ ad ejus conſenſum eliciendum; ſi poſtea non conſentiat, non tenetur datum reddere: nam etſi non dediſſet, ſi ſciviſſet eam ſibi nō conſenſuram: tamen dedit abſolutè, ſine obligatione alia, ut ponitur. Secùs eſſet, ſi verè intendiſſet eam obligare, & hac conditione dediſſet, *Leſſ.c.18.d 16.& 17.*

XI. In ſimilibus donationibus allectivis, poteſt aliquis v.g. prædicta puella, acceptare, etſi non intendat præſtare quod donator ſperat; cùm donatio ſit abſoluta, animo alliciendi, non obligandi. Unde ſi ſpe fruſtratus repetat, dicens ſe non dediſſe niſi ſub tali obligatione, non tenetur puella crede-

Digitized by Google

credere: quia eo ipſo quòd donator non expreſſit conditionem, præſumitur ſine eâ dediſſe: & repetere, vel animo vindictæ, vel ut conſenſum extorqueat. *Leſſ.l.c.Dian.p.1. t.2.m.R.40.*

XII. Non tenet donatio ob cauſam præteritam, vel præſentem: quæ verè non eſt, ut v.g. ſi dem tibi aliquid, quia apud Principem meam cauſam tranſegiſti; vel quia pauper es, & revera non ita eſt: teneris reſtituere, cùm ſit error in formali causâ & principali. Unde qui mentiuntur ſe pauperes, cum non ſint, debent aliis pauperibus eleemoſynas reſtituere. Aliud eſt, ſi error ſit tantum in cauſa ſecundaria, ut v.g. ſi verè ſint pauperes, & ſimulent inſuper ſanctitatem, ad hominum miſericordiam provocandam: quia tunc primaria intentio dantium eſt, dare pauperi. *Bon. Leſſ.v.Dian.1.p.8. t.6.R.89.*

## DVBIVM III.

### *Quibus caſibus donatio poſſit revocari?*

Reſp.I. Donatio inter vivos, hoc eſt, quâ quis vult ſe vivo rem abſolutè alterius eſſe poteſt revocari (etſi res jam tradita ſit) tribus caſibus; niſi tamen donatio fuerit renunciatoria, aut facta ſit Eccleſiæ, vel monaſterio. Sunt autem hi Caſus.

I. Si donatarius enormiter ingratus ſit: ut ſi donanti atroces injurias inferat; ſi inopiâ preſſum non alat, &c. Quod notandum



Digitized by Google

pro filiis, quibus parentes omnia donarunt, & eos poſtea negligunt, *Syl.Leſſ.Bon.Trull.c. 17.d.12.* Neque valet pactum ut donatio non poſſit ob ingratitudinem revocari *Bar.* & alii 8. *Lugo, Dian.p.8.t.6.R.57.* Debet tamen ingratitudo coram Judice probari, ante cujus ſententiam donatarius non tenetur reſtituere. *Mol.Lugo & alii 4.Dian.l.c.R.58.* poſt eam vero etiam fructus perceptos poſt litem conteſtatam, *Mol.Dicaſtill.Dian.R.58.* Hæredes autem non poſſunt revocare ob eas cauſas, ob quas donator ipſe potuiſſet, ſi eas ipſe ſcivit, & tacuit; ſecus ſi ignoravit. *Gomez. Hurt.VVading. Lugo, Dian. d.c. R.54.*

II. Et quidem hæc revocatio etiam habet locum in legato, reſpectu legatarii, ſi defunctum teſtatorem gravi injuriâ afficiat, v.g. uxorem ejus carnaliter cognoſcat *Molin Dicaſt.Dian.l.c.R.58.*

III. Non habet autem locum, 1. in donationibus factis Eccleſiæ, tametſi Prælatus vel Clerus fuerit ingratus; quia facta eſt ob bonum animæ teſtatoris, & principaliter Deo, qui ingratus eſſe non poteſt, *Leſſ.Lugo, Hurta.Hun. VVading. Dian.l.c.R.56.* 2. In donatione remuneratoria (v.g. pro beneficiis aliàs non debitis, & aliquo modo æquivalentibus) quia potiùs eſt remuneratio, quàm donatio Remuneratoria autẽ cenſetur ſi donator in ipſa donatione expreſsè meminerit meritorum, vel 2, ſi de meritis con-

ſtet

ter. 3. In dubio. *Dian.l.c.R.215.116.17.19,20.ex Barboſa, &c.*

IV. Si quis prole carens magnam partem bonorum donaverit, & poſtea naſcatur proles: quia ex juris diſpoſitione ineſt donationi hæc tacita conditio, niſi naſcantur mihi liberi. Et quidem ſi facta ſit extraneo, revocari poteſt tota; ſi alicui aſcendentium ut patri, vel avo; vel ſi Eccleſiæ, aut cauſis piis, tantum revocari poteſt, quantum neceſſarium eſt, ut filii habeant legitimam. Quanquam recte notat *Leſſius* ad ædificationem expedire, ut quod Eccleſiæ vel monaſterio datum eſt, Prælatus totum reſtituat. Porrò etſi juraverit ſe non revocaturũ donationem, adhuc poteſt liberis natis revocare; quia hoc juramentum non excludit tacitam conditionem dictam. Excipe, niſi expreſsè etiam hanc conditionem excluſerit; tunc enim ipſe revocare non poſſet; poſſent tamen ejus liberi, poſt mortem patris. *Bonac. Leſſ. cap. 18. d. 14.* An autem hæc revocatio locum habeat, ſi filii naſcantur illegitimi, qui poſtea legitimentur, *v. Dian. l c. R. 63. & 64.* Item an in donatione remuneratoria, *R. 65.* ubi cum *Molin. & aliis 6.* negat, niſi excedat cauſam.

V. Si donatio fuerit inofficioſa, contra officium paternæ pietatis; ut ſi pater tantùm donet, ut filii priventur ſua portione legitima: tunc enim poſt mortem patris poſſunt filii revocare, *Navar. cap. 26 Leſſ. l. c.*

licet donatio fuerit juramento confirmata
*Megal.& alii 5. Dian.p.8.t.6.R.66.* Imò etian
vivente patre: licet enim ante mortem pa
tris non debeatur legitima, ut tradenda
debetur tamen ut conſervanda. Hinc ſi p
ter bona diſſipet, poteſt à filio per judice
cogi, ut ſervet legitimam, ne is poſt mo
tem patris careat alimentis. Ita probabi
ter *Dian.l.c.ex aliis 6.* contra *Leſſ.&c.* An a
tem & quando donatio reſcindenda in
tum *v.Dian.l.c.*

VI. Per ſupervenientiam liberorum
probabiliùs affirmat. *Dian.p.8.t.6.R 7.*
*aliis 4.* contra quoſdam. Si tamen pater
revocaverit, non poteſt à filiis poſtea r
revocari, niſi pro ratione falcidiæ, ſiv
teſtamento, ſive ab inteſtato ſucceſſe
*Ibid.*

## *DVBIVM IV.*

### *Quid ſit Donatio mortis causa, & a ſit revocari, quomodo, & quibus petat?*

Reſp.I. Donatio mortis causâ, qu
ſit donat, ut velit rem eſſe alterius p
poſt ſuam mortem; ut ſi dicas, do ti
poſt mortem meam, vel cùm mori
quia timeo me nunc moriturum, re
poteſt etiam tribus caſibus his:

I. Si donatorem pœniteat, ſive ex
ſive implicitè, ut ſi rem illam done
*Leſſ.l.c.*

II. Si dedit intuitu alicujus inſtantis periculi, ex quo metuit mortem, hoc ipſo quo periculum evaſit, cenſetur tacitè revocata donatio; ut ſi quis det in gravi morbo, vel inſtante prælio, *Bon.d.3.q.13.p.ult.n 20.*

III. Si donatarius moriatur ante donatorem, ipſo jure revocata eſt: ut etiam accidit in teſtamentis & legatis. Secus eſt in promiſſione & donatione inter vivos, quæ tranſit ad hæredes. Quòd ſi autem donator promiſerit ſe non revocaturum, tranſit in donationem inter vivos. *v.Leſſ.c.18.d.142. n.116. Molin.d.280.& d.288. Azor.l.11.c.11.q.4. Bon.l.c.*

Reſp. II. Hæc donatio fieri debet in præſentem. *Dian.l.c.R.66. & aliis.* nec valet in abſentem ſine nunsio ad hoc deſtinato, vel epiſtola; licèt valeat ut fidei commiſſum, ſi fuerint adhibiti teſtes. *Dian.&c.l.c.* Valet autem probabiliter, etſi donatarius præſens tacuerit.

Reſp. III. Donare mortis causâ poſſunt omnes & ſoli, qui poſſunt teſtari, excepto filiofamilias, qui licèt teſtamentum condere nullo modo poſſit, cùm hoc ſit juris publici; donare tamen mortis causâ, cùm id ſit juris privati, poteſt, ſi adſit patris conſenſus expreſſus: imò ſine hoc donare eum poſſe, non tantùm de caſtrenſibus, ſed etiam adventitiis, probabile cenſet. *Dian.l.c. R.69. & 68.* Hinc donare ſic poſſunt minores 25. annis, etiam ſine conſenſu ſui curá-

licet donatio fuerit juramento confirmata, *Megal.& alii 5. Dian.p.8.t.6.R.66.* Imò etiam vivente patre: licet enim ante mortem patris non debeatur legitima, ut tradenda; debetur tamen ut conſervanda. Hinc ſi pater bona diſſipet, poteſt à filio per judicem cogi, ut ſervet legitimam, ne is poſt mortem patris careat alimentis. Ita probabiliter *Dian.l.c.ex aliis 6.* contra *Leſſ.&c.* An autem & quando donatio reſcindenda in totum *v.Dian.l.c.*

VI. Per ſupervenientiam liberorum; ut probabiliùs affirmat. *Dian.p.8.t.6.R 78.ex aliis 4.* contra quosdam. Si tamen pater non revocaverit, non poteſt à filiis poſtea natis revocari, niſi pro ratione falcidiæ, ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato ſucceſſerint. *Ibid.*

## DUBIUM IV.

*Quid ſit Donatio mortis cauſa, & an poſſit revocari, quomodo, & quibus competat?*

Reſp.I. Donatio mortis causâ, quâ quis ſic donat, ut velit rem eſſe alterius primum poſt ſuam mortem; ut ſi dicas, do tibi hoc poſt mortem meam, vel cùm moriar, vel quia timeo me nunc moriturum, revocari poteſt etiam tribus caſibus his:

I. Si donatorem pœniteat, ſive expreſsè, ſive implicitè, ut ſi rem illam donet alteri, *Leſſ.l.c.*

II. Si

II. Si dedit intuitu alicujus inſtantis pe-
iculi, ex quo metuit mortem, hoc ipſo quo
ericulum evaſit, cenſetur tacitè revocata
onatio; ut ſi quis det in gravi morbo, vel
nſtante prælio, *Bon.d.3.q.13.p.ult.n 20.*

III. Si donatarius moriatur ante dona-
orem, ipſo jure revocata eſt: ut etiam ac-
idit in teſtamentis & legatis. Secus eſt in
romiſſione & donatione inter vivos, quæ
anſit ad hæredes. Quòd ſi autem donator
omiſerit ſe non revocaturum, tranſit in
nationem inter vivos. *v.Leſſ.c.18.d.142.*
*16. Molin.d.280.& d.288. Azor.l.11.c.11.q.4.*
*n.l.c.*

Reſp. II. Hæc donatio fieri debet in
eſentem. *Dian.l.c.R.66. & aliis.* nec valet
abſentem ſine nunsio ad hoc deſtinato,
epiſtola; licèt valeat ut fidei commiſ-
, ſi fuerint adhibiti teſtes. *Dian.&c.l.c.*
et autem probabiliter, etſi donatarius
ſens tacuerit.

eſp. III. Donare mortis causâ poſſunt
nes & ſoli, qui poſſunt teſtari, excepto
familias, qui licèt teſtamentum con-
nullo modo poſſit, cùm hoc ſit juris
lici; donare tamen mortis causâ, cùm
juris privati, poteſt, ſi adſit patris con-
is expreſſus: imò ſine hoc donare eum
, non tantùm de caſtrenſibus, ſed et-
dventitiis, probabile cenſet. *Dian.l.c.*
*& 68.* Hinc donare ſic poſſunt mi-
25. annis, etiam ſine conſenſu ſui

 curá-

curatoris, *Dian l c. R. 71. ex Molin.* & *aliis 9.* Non autem uſurarius; niſi prius uſuris ſatisfecerit, vel cautionem præſtiterit (poteſt tamen ad cauſas pias. *Ibid. R. 73. ex Fagund.* & *aliis 6.*) Nec ſurdus & mutus à natura; ſecus ſi à caſu ſuperveniente; vel ſi ſurdus ſit, aut mutus tantùm: licèt donare inter vivos poſſit ſecundùm quosdam. *Azor. Dian. p. 5. t. 6. R. 11.*

## DVBIVM V.

### *Quid ſit Commodatum, Precarium, & Depoſitum?*

Reſp. Commodatum eſt contractus, quo res aliqua mobilis, vel immobilis, quoad ſolum uſum gratuitò conceditur, idque ad aliquod certum tempus explicitè vel implicitè determinatum: explicitè, ut ſi dicas; commodo tibi hunc librum, vel domum ad unum menſem: implicitè, ut ſi dicas, commodo tibi librum, ut eum deſcribas; quia tunc implicitè tantùm temporis determinatur, quantum neceſſarium eſt ad commodè deſcribendum.

Precarium eſt, quo conceditur petenti res utenda, non ad certum tempus, (in quo differt à Commodato,) ſed donec concedens repetat, ſive expreſsè, ſive tacitè, ut ſi det alteri, aut vendat. *Lay l. 3. t. 4. c. 14.*

Depoſitum eſt, quo aliquid traditur cuſtodiendum, ut integrum reddatur. Et communiter eſt res mobilis, vel ſe movens, u veſti

eſtis,equus,&c.*Vnde circa hæc reſolvuntur.*

I. Commodator non poteſt repetere bſque injuſtitia ante definitum tempus. *aym.l.3.tr.4.c.14.*

II. Quòd ſi tamen commodanti damnum npendeat; poteſt repetere, licet ſimile amnum impenderet commodatario, ex ·i ante tempus repetitione, ut habet *Leſſ.* *27.d.5.*quia ut ait. *Navar.* in commodatio-e intelligitur tacita hæc conditio, niſi in-rca contigerit rem eſſe neceſſariam com-odanti *Laym.loc.cit.*

III. Si depoſitarius bonâ fide exiſtimet, epoſitori non diſpliciturum, ſi re depoſi-utatur, licebit, uti, aliàs non. *Leſſ.l.c.d.2.*

IV. Si depoſitum ſit res uſu conſumpti-lis,ut triticum, vinum, pecunia, quæ ex-mendo abſumitur,eaque tradita ſit certo umero, pondere & menſura,non videtur epoſitarius peccare ſaltem graviter iis ens, ſi certus ſit, ſe tantundem ejusdem nitatis habiturum quādo repetetur *Leſſ.*

. Secus ſi pecunia tradita fuerit ſaccu-,vel arcæ incluſa, vel munita ſigillo.*Sylv.* *Tor.Leſſ.Bon.v.Trull.c.25.d.2.* Verùm ſi is, i res commodata, locata, depoſita, & pi-orata eſt,negligēter cuſtodiat, ita ut pe-at; negligentia autem non ſit Theologi-culpa mortalis, probabile eſt, quod dixi *Soto. Sa.* non teneri ad reſtitutionem in nſcientia. Alii tamen aliter ſentiunt, ni-rum teneri reſtituere,qui juridicam cul-

Pam

pam in cuſtodiendo contraxerit, ſi ea fuerit lata, & ſubinde ſi levis tantùm, imò & aliquando ſi leviſſima, (nimirum quando depoſitio facta eſt incommodum utriuſque & ſi pretium pro cuſtodia accipiat) v. apud *Leſſ.c.4.d.8. Lay.l.3.t.4.c.25.* ubi docet depoſitarium tantum teneri, de dolo, vel culpâ craſſâ, quæ dolo æquiparetur.

Dicitur autem juridica culpa Lata ſeu craſſa, cùm quis facit, aut omittit, quod ut plurimum non facerent, vel omitterent in ea re homines ſuæ profeſſionis: ut v. g. ſi quis rem apud ſe depoſitam relinquit in loco publico, etſi inadvertenter. Levis autem dicitur, cum quis facit vel omittit, quod non facerent, vel omitterent homines ſuæ profeſſionis diligentes: ut ſi quis depoſitum relinquit in ſuo cubiculo, ſed negligit oſtium claudere. Leviſſima dicitur: cum facit vel omittit, quod non facerent homines diligentiſſimi: ut ſi quis oſtium quidem obſerarit, ſed neglexit tentare manu, an eſſet benè clauſum.

V. Sartores, Molitores, & cæteri artifices, quibus res traditur polienda, vel immutanda: item nautæ, aurigæ, caupones, apud quos res deponuntur, tenentur ex levi culpa; quia depoſitio fit etiam in commodum ipſorum: imò *Sylv. V. Nauta* vult eos teneri ex leviſſima, ex *l. 1. ff. depoſiti.* idque cautum eſſe ad vitandas eorum fraudes. Quod etiam *Leſſ.& Trull.c.25. d.1.* putant eſ-

ſe

ſe probabile in utroque foro, ſi quis eis rem expreſsè tradiderit cuſtodiendam; ſi autem ipſis tantum videntibus depoſuerit v. g. in diverſorio, navi, &c. ne quidem ex lata teneri, *v. Bon. Trull. Dian. p. 1. t. 8. R. 74.*

VI. Si diſpoſitarius (idem eſt de commodatario) dubitet, an depoſitum ſua culpa perierit, non tenetur in conſcientia ad reſtitutionem, *Sanch. de matr. l. 2. d. 41. num.* 18. quia in dubio non præſumitur delictum, ex *L. Merito. ff. pro ſocio v. Dian. p. 2. t. 9. R. 49.* In foro tamen externo, ſi res depoſitarii manſerint incolumes, præſumitur de dolo; niſi depoſitarius probet depoſitum caſu periiſſe, & non potuiſſe ſimul cum rebus ſuis, (imminente v. g. incendio) ſervari: tunc enim non teneretur, quia præſumptio doli ceſſaret, *vid. Palaum t. 1. de conſc. d. 3. p. 4. Trull. c. 25. d. 1.*

VII Si domino repetenti depoſitum, remiſerit per hominem, qui fidelis habebatur, iſque ſibi retinuerit, vel perdiderit, domino periiſſe dicit *Molina*, citatus ab *Eſcob. vid. Trull. l. c.*

VIII. Deponens rem uſu non conſumptibilem, poteſt à depoſitario pro ejus uſu aliquid accipere; quia is eſt pretio æſtimabilis; (licet eo caſu non depoſiti, ſed locati & conducti contractus ſit dicendus.) Secus ſi ſit uſu conſumptibilis: tunc enim depoſitum, eo ipſo quòd depoſitarius incipit eo uti, induit naturam mutui, ex quo (ſecluſa

xatio-

ratione lucri ceſſantis, &c.) nihil licet accipere, ut *v. dub. ſeq. & Bon. d. 3 q. 13. p. 3. Trul. l. c.*

## DVBIVM VI.

### *Quid ſit mutuum?*

Reſp Eſt contractus, quo rei alicujus numero, pondere, vel menſura conſtantis, dominium à mutuante in mutuatarium transfertur, cum obligatione reſtituendi eandem, vel ſimilē ſpecie, & bonitate. Propriè autem mutuum ferè eſt in rebus uſu conſumptibilibus, inter quas etiam eſt pecunia: quæ licet non abſumatur, nec pereat in ſe, perit tamen exponenti. Diſtinguitur à permutatione, quòd in ea reddatur res alterius ſpeciei. Item à pignore, hypotheca, depoſito, commodato & locato, quod dominium in iis non transferatur, ſed uſus tantùm *Bon. d. 3. q. 3. p. 1. Vnde reſolves.*

I. Mutuans obligatur monere de vitio rei, alioqui ad damnum tenetur in conſcientia.

II. Item non repetere rem ante tempus, niſi ipſe ſit in pari neceſſitate.

III. Item præſtare caſum fortuitum mutuatarius tenetur, cùm penes hunc rei dominium ſit, & rem eadem quantitate & qualitate reddere ſuo tempore.

IV. In vero mutuo lucrum aliquod accipere non licet, quia eſt uſura: de quo *dubio ſequenti.*

DV-

Digitized by Google

# DVBIVM VII.

## Quid ſit Vſura?

Reſp. Eſt lucrum immediatè proveniens ex mutuo, ita ut mutuans ſupra ſortem; id eſt ſummam capitalem, lucretur aliquid quod ſit pecunia æſtimabile; *ita ut lucrum, tale præciſe intendatur ratione mutui.* Quod planè iniquum eſt, & grave peccatum contra jus humanum & divinum; cum mutuans acquirat *lucrum ex re jam non amplius ſua:* quia res mutuata jam tranſiit in dominium mutuatarii, ut patet ex definitione. Et Regula generalis eſt: *Omne pactum vel gravamen, ſive onus additam mutuo, præter id quod ei proprium & intrinſecum eſt, reddit contractum uſurarium Bonac. d. 3. q. 3. p. C. Lugo &c. Vnde reſolves.*

I. Peccat graviter ex genere ſuo exercens talem uſuram, etſi ſit mentalis tantùm, abſque externo pacto. Dicitur enim uſura mentalis, cum quis intentionem habet accipiendi aliquid ex mutuo ultra ſortem, etſi exterius pacto id non exprimat: ſicut realis ſeu exterior uſura dicitur, cum quis intentionem illam per pactum aliquod exprimit. Quod aliquando tantùm implicitè fit in aliquo contractu, & vocatur uſura palliata: cùm videlicet contrahentes prætendunt alium contractum emptionis, loca-

locationis, &c. in quo tamen revera uſurarium quid intervenit. Vide exempla apud *Tol. ſ. c. 31.*

II. Non eſt uſura, ſi mutuans nihil intendat ut pretium, ſed tantum ſperet aliquid ex gratitudine, & ea intentione illi aliquid donetur, licet illud ut finem principalē intendat. *Mol. to. 2. d. 305. n. 6. C. Lugo d. 25.*

III. Quod ſi tamen intelligeret ſibi aliquid donatum, non gratis, ut putabat, ſed ut debitum ratione mutui, teneretur reſtituere, quantum inde ditior evaſiſſet, ut habet *Sa. V. Vſura C. Lugo d. 25. ſ. 3.*

IV. Nec eſt uſura dare mutuum alterius amicitiæ captandæ cauſâ, atque ulterius inde ſperare officium, quia amicitia non æſtimatur pretio, *C. Lugo l. c.*

V. Pactum tamen de obtinendo à mutuatario: (vel ejus operâ) officio aliquo, illicitum eſt, & uſurarium. Ita commun. *Mol. d. 310. Leſſ. Sal. C. Lugo* contra *Navar.* etſi *Salas de uſura d. 9. num. 4.* eum excuſet, qui mutuat aliquid cum pacto, ut ſtatim præſtetur aliquod beneficium ex gratitudine, *v. Trul. l. 7. c. 19. d. 7.*

VI. Pactum, ut à mutuatario conferatur beneficium Eccleſiaſticum, eſt uſura, (& ſimonia) quia cogitur is ſubire novum onus.

VII. Non eſt uſura, cum quis non potens ſua recuperare, mutuat ut ſibi reddantur ſua vel ne ſibi iniquè noceatur: quia hæc jure jam ante debentur; & ſic non faciat lu-

crum

crum, nec imponit novam obligationem. *Bon.q.1.p.3.n.15.ex Azor.Regin.&c.*

VIII. Nec eſt uſura exigere aliquid ratione periculi recuperationis, difficultatũ, vel expenſarum, quæ erunt vel metuuntur in recuperanda ſorte: quia pretio æſtimari poteſt, quòd quis in ſe in tale periculum & difficultatem conjiciat *Kon.d.3.q.p.5.* Neceſſe tamen eſſe, ut periculum illud &c. deducatur in pactum expreſsè vel tacitè, docet *Laym.l.3.t.4.c.16.num.9. ex Medin.Valent. Mol.Leſſ.&c.* idem dicit *C.Lugo n.80.* Et ſic liciti ſunt Montes pietatis, ut vocant hoc eſt. theſauri quidam, qui in refugium pauperum à Republ. vel Principe reponuntur, ut inde pauperibus gratis mutuetur, ita tamen ut parum retribuant pro expenſis, quę fiunt in miniſtros & conſervatione talium montium. *vid.Tol.l.5.c.18. Leſſ.l.2.c.20.d.13. Bon.l.c.p.13.*

IX. Nec eſt uſura, ſi timens difficultatem aut fraudem mutuatarii in reddendo, tempore conſtituto, paciſcaris, ut ſi tunc nõ ſolvat, aliquid det præter capitale loco pœnæ: quæ pœna licitè exigetur; dummodò non fiat aliâ intentione, quam ut mutuatarius ſic quaſi conſtringatur, ne ſuâ culpâ fallat. Vnde ſi mutuatarius abſque ſua culpa, non poſſit ſolvere, non licebit pœnam exigere, ut habet *Tol ſupra cap.32.* Qui ait manifeſtum eſſe argumentum pravæ intentionis, ſi optes, non ſolvi tibi præ-

præfixo tempore, ut pœnam recipias: ac ſimpliciter uſuram fore ſi certò ſciens alterum non valiturum ſolvere, adhuc tali pœnâ oneres. *vid. Bon. d 3. q. 5 p. 7. Mol. t. 2. d. 3. 7. Leſſ. l. 2. c. 20. d. 15.*

X. Nec eſt uſura, paciſci & accipere aliquid ratione damni emergentis, (ſi quidem mutuum verè illius cauſa ſit) aut lucri ceſſantis, vel ceſſaturi, dummodò de hoc præmoneatur mutuatarius: ut ſi volebas domum reficere, aut poteras nunc commodo tempore emere triticum, privando autem te tuâ pecuniâ in dando mutuo corruit domus, & poſtea carius emes triticum: item non poteris lucrari cum tua pecunia, quod poteras & volebas negotiando, ita ut mutuatio ſit verè cauſa lucri ceſſantis. *Vbi notat Tol.* ſupponendum in hoc titulo lucri ceſſantis 1. Quod verè volueris cum ea pecunia negotiari, & non habeas aliã. 2. Quòd malis negotiando aliter ve lucrari, quàm ſic mutuando: ita ut mutues tantùm in gratiam mutuatarii. 3. Vt minus exigas, quàm lucrari poteras, & deductis expenſis: quia lucrum ceſſans non eſt actu, ſed in potentia, & variis adhuc eventibus obnoxium. Vnde ad arbitrium viri prudentis, pro majore vel minore ejus certitudine, æſtimare id poteris, & ſic cum mutuatario de eo paciſci. *S. Thom. a. 1. ad 2. Molin. d. 314. Salas dub. 18. &c. C. Lugo. d. 25. ſ. 6. Bon. q. 3. p. 4.* Hinc qui non habuit animum negotiandi, vel ſi

non

non erant, nec brevi ſperabantur merces, vel non erat moraliter certus de lucro, nihil poteſt accipere ultra ſortem: quia mutuatio iſta vere non fuit cauſa lucri ceſſantis Eadem ex cauſa uſura eſt, ſi mercatores credito vendentes, aliquid ultra pretium rigoroſum accipiant titulo lucri ceſſantis: v.g. rem tantum valentem 100. vendant pro 105. numerandis poſt annum: quia vendendo ad creditum (quod eſt virtualis mutuatio, plures habent emptores, pluresque res vendunt, & ſic compenſatur lucrum ceſſans, atque adeò illud non ceſſat ratione hujus venditionis. *Dian. p. 2. t. 34. Trul. c. 19. d. 8. v. dub. ſeq*

XI. Mutuare frumentum vetus cum obligatione, ut reſtituatur novum, (præſertim certo tempore) eſt uſura, ſi mutuans ſciat novum fore melius, & majoris pretii *Sylv. Navar. Trul. d. 15. n. 11.*

XII. Eſt uſura ex communi ſententia, ſi des mutuum, ut poſtea mutuatarius ex debito civili obligetur tibi rurſus mutuari, aut vendere, vel apud te in tua officina emere merces, aut operas ſuas locare: quia talis obligatio eſt res pretio æſtimabilis, cũ privet mutuatarium poteſtate alibi emendi & locandi operas; *Leſſ. l. 1. c. 20. n. 8. C. Lugo d. 25. n. 46. v. Lay. l. 3. t. 4. c. 16. n. 3. Bon. l. c. p. 3.*

XIII. Uſura eſt, mutuare Principi, vel Reipub. eo pacto, ut interim, dum non ſolvitur, ſis liber à tributis, vel oneribus juſtis

ſolvendis, *Salas C. Lugo num.64. ex communi.*

XIV. Item mutuare ea lege, ut mutuatarius eam pecuniam exigat à debitore mutuantis, à quo non facile extorquebit. Quod addo; quia ſi ſponte onus illud ſuſcipiat, eò quòd facile poſſit obtinere, non erit uſura, *Ibid & Bon. l.c.*

XV. Item ſi frumentum quod alibi habes, des mutuum obligando, ut tibi reddatur (ſic vel alibi, cum majoribus ſumptibus vel laboribus) ubi plus valet, *Ibid.*

XVI. Uſura etiam eſt, obligare mutuatarium, ut partem mutui accipiat in mercibus, quibus non indiget *Ibid.*

XVII. In mutuo pecuniario, niſi aliter conventum ſit, ſi quis det mutuos v.g. 100. florenos non poteſt exigere plus, quàm eorum pretium & valor tunc fuerit. Unde ſi eorum valor tunc augeatur, non poteſt repetere 100. quia reciperet aliquid ſupra ſortem: Quod ſi valor decreſcat, debet mutuatarius reddere plus quam 100. quia aliàs nō reſtitueret ad æqualitatem, *v. Leſſ. l.2. c.22. d.1. Lay. l.3. t.4. c.16. n.15. Bon. l.c. p.5.*

XVIII. In mutuo tamen aliarum rerum ut vini, tritici, &c. aliter ſe res habet: quia ſi quis v.g. mutuet alteri 10. modios tritici, ſive pretium creſcat, ſive non, poteſt repetere 10. Ratio diſparitatis eſt; quia in pecunia non ſpectatur ordinariè (niſi aliter conventum ſit ob certas, & licitas cauſas) niſi valor, ſive pretium. Unde non debet reſtitui

niſi

niſi pretium æquale. At verò in frumentis, &c. ſpectatur ipſa materia: quia non petitur mutuum frumentum propter pretium frumenti, ſed propter ipſum corpus, & ſubſtantiam: ergo etſi creſcat pretium illius, poteſt repetere tot menſuras, quot dedit mutuò. Interim tamen quidam de his rebus eodem modo loquuntur, quo de moneta, *v. Lay.l.c.n.14.& Bon.l.c.*

*Quæres.* Quæ obligatio, & pœna ſit uſurariorum, & cooperantium?

Reſp. I. Uſurarius etiam non manifeſtus ac hæredes tenentur reſtituere, imò etiam omnes ii, qui ex parte uſurarii cooperantur efficaciter, v.g. judices, domini temporales, notarii, famuli, advocati, qui quovis modo juvant, vel cogunt mutuatarios ad ſolutionem uſurarium. Dixi *(poſitive ſeu efficaciter)* quia habendo ſe negative, poſſunt permittere uſurarios, ob juſtam cauſam & neceſſitatem pauperum. Præterea in praxi, ex præſumpta voluntate mutuatariorum, fere excuſantur minùs principales famuli. II. Uſurarius publicus, ſive notorius non debet admitti ad communionem altaris, nec abſolvi, donec reſtituat uſuras, nec ſepeliri in loco ſacro: & qui ſcienter ſepelit, ipſo facto eſt excommunicatus. III. Addit *Lay.l.c.n.21.* ejus teſtamentum ipſo jure irritum eſt niſi ante mortem reſtituerit, *vid. Leſſ. Bon. Trul. c.19.d.22.*

## DVBIVM VII.

### *De Emptione & Venditione.*

### *Artic. I. Quid ſit emptio & Venditio?*

Reſp. Eſt contractus, quo pretium pro merce ſolvitur; completurq; mercis traditione. Venditio contra, juſtitia ejus in hoc conſiſtit, ut pretium ſit juſtum, ſive exæquet valorem rei; & contra, aliàs ſi absque legitimo titulo ſecus fiat, committetur injuſtitia gravis vel levis, pro gravitate exceſſus: qui proinde ad reſtitutionem in conſcientia obligabit: etſi in foro externo ad reſtitutionem ferè non cogatur, niſi ultra dimidium defraudaverit, *v. Lay. cap. 17. Bon. d. 3. q. 2. p. 1 & 4. Vnde reſolves.*

I. Quod ſpectat ad emptorem, is poteſt emere viliùs quàm res valeat, ſi ei non ſit commoda, vel emat in gratiam venditoris, ac ſimiles ſint circumſtantiæ, quæ rem faciant viliorem. Nec obſtat, quod venditor neceſſitate ductus vendat viliùs: quia vēditio manet voluntaria, inquit *Caj. v Bon. l. c. n. 21. & 23.* Poteſt nihilominus graviter peccare contra charitatem, ſi, quando pauperculi extrema inopia res ſuas vendere coguntur, nimis viliter ab iis emas, *Lay. l. c. n. 10.*

II. Emptor poteſt emere minoris, ex eo quòd multa ſimul emat, quia tunc venditorem liberat multis curis, & expeditum facit ad alia nova comparanda, unde meritò pretium decreſcit, *Bon. l. c. p. 4. n. 13. ex Leſſ. R.*

III. Quo-

Digitized by Google

III. Quoad venditorem, is communiter debet vendere ſecundùm pretium taxatum à lege, vel magiſtratu: quod ſi nullum eſt, id cenſebitur juſtum, quod morali hominum æſtimatione imponitur. Quod nõ conſiſtit in indiviſibili ut anxiè ſcrupulari oporteat; ſed dividitur in infimum, medium, & ſummum, ſive ut alii vocant, pium, moderatum, & rigoroſum; ita ut intra latitudinem hujus pretii vendere & emere liceat, nunc ſumo, nunc infimo.

IV. Si quid emptori valde utile ſit, non licet hoc ſolo nomine rem vendere ultra pretium juſtum; quia utilitas emptoris tota eſt ipſius, non venditoris, *Bon.l.c.n.27.ex Leſſ.l.2 c.17.d.4.Fill.t.35.n.77.*

V. Licet autem vendere carius quàm valet, pretio currente, ſi alii boni tituli adſint & ſimul de hoc emptorem moneas: quia tunc illi non fit injuria. Tales autem ſunt, v.g. lucrum ceſſans, aut damnum emergens, aut incommodum, vel moleſtia tibi obventura ex rei venditione, aut affectus in eam ſingularis; ut ſi acceperis à majoribus, à Principe. Item ſi res ſint novæ, raræ, & ſingulares; ut v.g. peregrini flores, aves, feræ, monumenta antiqua, picturæ, numiſmata. *Lay.l.3.t.4.c.17.§.1.n.10. Bon.l.c.n.5.ex Leſſ.Reg.l.c.*

VI. Qui res minutim & in parva quantitate vendunt, poſſunt aliquantò cariùs vendere, quam qui in magna quantitate,

 quia

quia debent majores labores, expenſas, &c. impendere ad ea conſervanda: & ſic quidam excuſant caupones & ſtabularios, qui avenam, fœnum, paleas, &c. cariùs vendũt, quàm alii; dummodo pretium iis non ſit taxatum, *Salon. Trul. d. 15. n. 11.*

VII. Non licet carius vendere præcisè ob dilatam ſolutionem, aut viliùs emere, ob præcisè anticipatam ſolutionem; quia in venditione, quæ fit credito, vel in anticipata ſolutione, eſt virtuale mutuum, ideoque uſura, ſi quid ſupra ſortem exigatur. Quod intellige, niſi interveniat alius titulus ex ſupra enumeratis de uſura, vel niſi aliunde creſcat pretium, v. g. ex frequentia emptorum, &c. *Bon. l. c. ex Leſſ. Regin. Fill. &c. vide ſuperiore dub.*

VIII. Licitum eſt vendere rem cum pacto de retrovendendo, id eſt, ut emptor teneatur tibi ſtatuto tempore, vel cùm volueris, eam revendere, modò vera, & non ficta emptio fiat, nec palliata uſura intercedat. *Mol. d. 375. Leſſ. dub. 14. &c.* Qui addunt juxta æſtimationem illius operis ac pacti, pretium eſſe imminuendum, *v. C. Lugo d. 26. n. 159.*

IX. Monopolia, id eſt, cùm unus, vel plures id efficiunt, ut ipſi ſoli aliquid vendant; vel cùm mercatores conſpirant, non minoris vendere, non ſunt contra juſtitiam; modò non conſpirent extra juſtum pretium vendere. Ita contra *Rebell. Navar. &c.* docent *Mol. Leſſ. &c.* Qui tamen concedunt

cedunt eſſe contra charitatem, *v.C.Lugo d. 26.ſ.13.* Porrò Principum vel Magiſtratus eſt, cum uni, vel paucis tale privilegium cō ceditur ut ſoli aliquid vendant, iis etiam pretium taxare, & ſic prævidere ne ſubditi graventur *vid.Leſſ.cap.21.d.20. C.Lugo l.c. & Trul.c.20.d.18.* ubi rectè notat *ex Nav.&c.* etſi alia monopolia ex juſta cauſa auctoritate Principis, vel Reip. conceſſa, taxato pretio ſint licita, v.g. bibliopolis, ut nemo alius talem librum vendat, vel ut tantùm ſit unus, aut duo tabernarii in aliquo loco nihilominus quando unus vel pauci propria auctoritate ea conſtituunt, v.g. emendo merces certi generis, ut frumentum, vinum, oleum, &c. ut ipſi deinde arbitratu ſuo vendant carius, peccare ſemper etiam contra juſtitiam cum obligatione reſtituendi.

X. Venditor debet emptorem præmonere de notabili vitio rei, quod ei obeſſe poteſt: v.g. ſi equus ſit furioſus domus ruinoſa, oves morbidæ, pannus aduſtus, &c. alioqui tenetur de fraude & damno ſecuto: ſaltem ſi defectus fuerit in ſubſtantia, vel quantitate, v.g. ſi deficiat in pondere vel menſura, aut vendiderit rem unam pro alia. Et ſic peccat mortaliter, cum obligatione reſtituendi, 1. qui frumentum venditurus ponit prius loco humido, ut intumeſcat. 2. qui vino Rhenano miſcet Francicum. 3. qui carnes bubulas vendit pro vervecinis

 &c.

&c. v. *Leſſ. Bonac. Dian.p.1.t.8.R.51.Trul.d.11.*
Quando autem venditor poſſit juſtè tacere vitia qualitatis rei quæ venditur, ſine obligatione reſtituendi pretium, vel reſcindendi contractum, *vide C. Lugo d.26 ſ.8.n.128. & Trul.c* 20.*d.*11. ubi notat, venditionem factam ab ignorante vitium rei, eſſe validam: reſcindendam tamen vel reducendam ad æqualitatem, niſi venditor contra hoc exceperit.

XI. Si ſcias occultè debitorem tuum non eſſe ſolvendo, injuſtum videtur, iis qui id neſciunt, debitum illud vendere pretio ordinario: tum quia eſt dolus; tum quia vitiū intrinſecum crediti non revelatur, *Bon.l.c.p.*10.*ex Leſſ.c.*21.*d.*10.*Fill.&c.*

XII. Etſi venditor ſciat pretium mercis mox minuendum, licet tamen vendere pretio currente, & non dicere emptori, (ſecluſo tamen dolo, fraudibus, & mendaciis, quibus emptorem allicere ad emendum ei non licet) quia pretium currens ſimpliciter adhuc eſt juſtum *Bon. q.*2.*p.*5.*n.*12. *ex Azor. Fill Leſſ.& ſ.*

XIII. Si cui datum eſt aliquid vendendum pretio v.g. infimo, vel moderato, & is vendat rigoroſo, probabile eſt, ut habet *Angles V. Emptio*, non teneri reſtituere, ſed poſſe retinere exceſſum, cum ſua induſtria acquiſiverit. Aliud tamen eſt de famulis mercatorum, quibus indeterminato pretio traditur meliori modo vendendum,

que

quo poſſunt in utilitatem domini. *v.Leſſ.d. 8.C.Lugo d.26.ſ9.*

XIV. Quando ſartoribus ementibus pannum pro iis, quibus veſtes conficiunt, minoris venditur, quàm aliis, eo quod ſint Parochiani mercatorum vel ſępe ab iis emant, poſſunt partem pretii remiſſam ſibi retinere; dummodo aliàs fideliter agãt; quia nulli fit injuria: & cùm mercatorum plurimum interſit, ut tales ad ipſorum potiùs, quàm aliorum officinas veniant, cenſentur in ipſorum gratiam remittere, iiſque donare eam partem, *Fill.Dian.p.1.t.8.R.26.* Negat tamen *Salas*; eo quod mercatores falſo dicant ſe remittere, ut alliciant.

XV. Cùm res duobus in ſolidum eſt vendita, is dominium acquirit, cui tradita eſt, dummodo is pretium ſolverit. Si neutri tradita ſit, debetur ei, qui prius tempore emit, & alter habet actionem in venditorem. Si quid tamen vendatur, aut detur Eccleſiæ, vel aliis piis locis, acquiritur dominium ante traditionem. *v.Leſſ.l.c.& Lugo d.26.ſ.9.*

XVI. Si res pereat ante traditionem, & ſi certa ac determinata, v.g. hæc domus, hoc dolium vini perit emptori; niſi aliter expreſsè conventum ſit, aut venditoris culpâ pereat. Si autem res ſit indeterminata, (ut ſi quis emerit 10. modios tritici ex granario, oves ex grege) vel ſi emat rem determinatam quidem, ſed ad menſuram, (ut acervum totum tritici, uno floreno in ſingu-

Digitized by Google

ſingulas menſuras (tunc ante rei traditionē aut menſurationem periculum ſpectat ad venditorem, *v.Leſſ.d.12.l.c.C.Lugo d.26.ſ.14. n.216.Lay.l.3.t.4.c.17 §.2 Bon.q 2.p.8.*

XVII. Si res vendita pereat, aut deterior fiat poſt traditionem, perit emptori, licet pretium nondum perſolverit; quia res domino perit. *Lay.Bon.ll.cc.*

*Quæres* I. An & quomodo liceat emere chirographa, ſeu credita alterius?

Reſp. Si credita in poſterum exigenda (ſive jus, quod habet alter ut ipſi in futurū aliquid ſolvatur) ſint certa, ea minoris emere, ſolutione anticipata eſt uſura, ſecluſo tamen lucro ceſſante, & damno emergente. *Bon.d.3.q.3.p.10. ex Mol.Leſſ.Tol.Fill.* quia accipitur aliquid ſupra ſortem ex mutuo; *nam* mutuat implicitè minorem pecuniam pro exigenda majore. 2. Dixi *certa*, quia ſi credita ſint incerta, periculoſa, & litigioſa, ac cū difficultate exigenda, licitè is qui non eſt cauſa iſtius difficultatis, minoris emit, *prout* difficultas, vel incertitudo ſolutionis minor eſt, vel major: quia cum tali periculo & difficultate minus valent, *Bon.l.c, Trul.l.6. c.20 d.8. Vnde reſolves.*

1. Uſuram comittunt. 1. Miniſtri Regum & Principum, &c. qui ut anticipatam faciāt ſolutionem, aliquid recipiunt à creditoribus. 2. Qui aliquid recipiunt debitoribus conceſſa dilatione ad ſolvendum; quia accipiunt aliquid ultra ſortem pro mutuo

virtua-

Digitized by Google

virtuali, *Bon. l. c. Navar. Mol Salas, &c.*

II. Minoris emi poſſunt regulariter credita & ſtipendia, ſive ſalaria debita militib., aut famulis Nobilium; quia habent adjuncta incomoda, pericula & moleſtias in exigendo. Quam ob cauſam idem licet, etiamſi credita illa tempore præſenti, vel etiā præterito fuerint ſolvēda. *Bon. l. c. ex Reg. Mol.* &c.

III. Qui ipſa eſt cauſa difficilis ſolutionis peccat contra juſtitiam emendo minoris, & tenetur ad reſtitutionem; tum quia ipſe eſt cauſa damni, cùm ipſius culpa creditum valeat minùs: tum quia alioqui præmium delicto ſuo reportaret *Mol. d 313. Fill. Bon. l. c.* Hinc Quæſtores Principum, ad quos ſolutio pertinet, quando ipſi ſunt cauſa difficilis, & malignæ ſolutionis, non poſſunt chirographa, vel credita emere minoris, ut docent *Auth. cit.* Additque *Salas & Mol. l. c.* non eſſe liberum Quæſtoribus, &c. quibus incumbit ſolvere magnatum debita, uni potius ſolvere, quam alteri, (niſi quis forte jus præ aliis habeat, *ut ſupra de ordine reſtit.*) ſed teneri omnibus ſolvere pro rata, *Bon. l. c. v. Trull. l. 1. d.* 10.

## *Artic. II. Quid ſit negotiatio, & quibus illicita?*

Reſp. Ea eſt, cùm quis rem ſibi comparat eo animo, ut integram, & non mutatam, cariùs vendendo, vel permutando lucretur. Quod quia obnoxium & periculo multorum peccatorum, & valde diſtracti-

ſtivum, ac indecens ſtatui Clericali ſic lucris inhiare, ſeverè prohibitum eſt Clericis conſtitutis in ſacris, & religioſis omnibus; ita ut mortaliter peccent, ſi multam negotiationi dent operam, ut ait *Leſſ.* quem *v.l.c. d.1. & Lay.l.3.t.4.c.17. Bon.de contr.d.3.q.1.p.ſ. C.Lugo d.26.ſ.3.n.19. Vnde reſolves.*

I. Si Clericus ſemel iterumque tantùm negotietur, in materia non gravi, v.g. libros, cruces, &c. emat, ut occultè iterum vendat cariùs, non eſt mortale. *Leſſ.Mald. Fill.Dian.C.Lugo l.c.*

II. Non eſt negotiatio Eccleſiaſticis vel Religioſis prohibita, ſi emant pecora, quæ paſcuis ſuis ſaginata vendant: quia vendunt fructus ſuorum prædiorum, vel agrorum, *Mol.Leſſ.C Lugo ſ.3.num.29.* uti nec, ſi greges alant, ut fœtus, lac, lanam vendant. *C.Lugo l.c.* Ubi tamen negat, licere iis conducere agros, ut fructus vendant eo quòd (licet non ſit negotiatio propriè dicta) ſpecialiter illis ſit prohibitum in *Concil. Carthag.v.l c.*

III. Non peccat Clericus: Si emat agrum cum fructibus jam maturis, illosq; vendat: quia vendit fructus agri ſui. *Card.de Lugo l.c.ex Mol.Fill.&c.* 2. Si id, quod ad proprios uſus emerat, poſtea, vel quia non indiget, vel mutato conſilio, cariùs vendat. *Ibid.*

An vero, & quomodo Clericis liceat negotiari per alios non famulos, præſertim in neceſſitate, *v.Card. de Lugo d.26.ſ.4.num.36*

Trа

*Trul. l. c, d. 19. Barboſ. de jur. un. l. 1. c. 40, num. 1.*

## DVBIVM IX.

### *Quid ſit Contractus Cenſus, & an licitus?*

Reſp. Is eſt, cùm certa ſumma pecuniæ v. g. 100 florenis, emo à te jus percipiendi quotannis ex bonis tuis, aut certa aliqua re tua utili, ſive fructifera, certam aliquam penſionem ſeu cenſum. v. g. florenos 5. annuos, vel 6. prout conſuetudine, vel lege taxatum erit. Ita ut hic non ſit mutuum & uſura; ſi aliàs pravam intentionem non habeas: ſed vera emptio, & venditio, quâ emitur, non præcisè ipſa penſio, ſed jus eam percipiendi; quod longè minus valet, ideoque minoris emitur; licet poſt multos annos pretium longè ſuperet. *Molin. Leſſ. Lay. l. 3. t. 4. cap. 18. & cæteri communiter.* Rectiùs tamen *C. Lugo d. 27. ſ. 2. num. 20.* probat, ad excuſandum cenſum ab uſura, dicendum eſſe, non emi penſiones, neque jus ad illas, neque fructus, ſed potiùs partem uſusfructus talis prædii, ſuper quo cenſus conſtituitur; ita ut dominium totum directum prædii maneat apud venditorem, dominium verò utile, ſeu jus uſusfructus, ex parte vendatur. *Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus*, qui etiam ex naturâ emptionis & venditionis ſolvi poſſunt.

I. Hic contractus eſt injuſtus, ſi non ſervetur pretium juſtum à Lege vel conſuetudine probatum, quomodo pro Germaniâ con-

ſtivum, ac indecens ſtatui Clericali ſic lucris inhiare, ſeverè prohibitum eſt Clericis conſtitutis in ſacris, & religioſis omnibus; ita ut mortaliter peccent, ſi multam negotiationi dent operam, ut ait *Leſſ.* quem *v.l.c. d.1. & Lay.l.3.t.4.c.17. Bon.de contr.d.3.q.1.p.5. C.Lugo d.26.ſ 3,n.19.* *Vnde reſolves.*

I. Si Clericus ſemel iterumque tantùm negotietur, in materia non gravi, v.g. libros, cruces, &c. emat, ut occultè iterum vendat cariùs, non eſt mortale. *Leſſ.Mald. Fill.Dian.C.Lugo l.c.*

II. Non eſt negotiatio Eccleſiaſticis vel Religioſis prohibita, ſi emant pecora, quæ paſcuis ſuis ſaginata vendant: quia vendunt fructus ſuorum prædiorum, vel agrorum, *Mol.Leſſ.C Lugo ſ.3.num.29.* uti nec, ſi greges alant, ut fœtus, lac, lanam vendant. *C.Lugo l.c.* Ubi tamen negat, licere iis conducere agros, ut fructus vendant eo quòd (licet non ſit negotiatio propriè dicta) ſpecialiter illis ſit prohibitum in *Concil. Carthag.v.l c.*

III. Non peccat Clericus: Si emat agrum cum fructibus jam maturis, illosq; vendat: quia vendit fructus agri ſui. *Card.de Lugo l, c.ex Mol.Fill.&c.* 2. Si id, quod ad proprios uſus emerat, poſtea, vel quia non indiget, vel mutato conſilio, cariùs vendat. *Ibid.*

An vero, & quomodo Clericis liceat negotiari per alios non famulos, præſertim in neceſſitate, *v.Card. de Lugo d.26.ſ.4.num.36.*



Digitized by Google

*Trul. l.c, d.19. Barboſ. de jur. un. l.1. c.40, num.1.*

## DVBIUM IX.

### *Quid ſit Contractus Cenſus, & an licitus?*

Reſp. Is eſt, cùm certa ſumma pecuniæ v.g. 100 florenis, emo à te jus percipiendi quotannis ex bonis tuis, aut certa aliqua re tua utili, ſive fructifera, certam aliquam penſionem ſeu cenſum, v g. florenos 5. annuos, vel 6. prout conſuetudine, vel lege taxatum erit. Ita ut hic non ſit mutuum & uſura; ſi aliàs pravam intentionem non habeas: ſed vera emptio, & venditio, quâ emitur, non præcisè ipſa penſio, ſed jus eam percipiendi: quod longè minus valet, ideoque minoris emitur; licet poſt multos annos pretium longè ſuperet. *Molin. Leſſ. Lay. l.3.t 4. cap.18. & cæteri communiter.* Rectiùs tamen *C. Lugo d 27. ſ.2. num.20.* probat, ad excuſandum cenſum ab uſura, dicendum eſſe, non emi penſiones, neque jus ad illas, neque fructus, ſed potiùs partem uſusfructus talis prædii, ſuper quo cenſus conſtituitur; ita ut dominium totum directum prædii maneat apud venditorem, dominium verò utile, ſeu jus uſusfructus, ex parte vendatur. *Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus,* qui etiam ex naturâ emptionis & venditionis ſolvi poſſunt.

I. Hic contractus eſt injuſtus, ſi non ſervetur pretium juſtum à Lege vel conſuetudine probatum, quomodo pro Germaniâ con-

conſtituit Carolus V. ut jus ad 5. tantum pro 100. ematur.

II. Non ſolum licitus eſt cenſus realis, id eſt, conſtitutus ſuper re aliqua, ut ſupradictum, ex cujus utilitate penſio extrahatur, ita ut ad quemcunque res tranſeat cum illa obligatione & onere: ſed etiam, (ſaltem ex natura rei, ex ſecluſa prohibitione legis poſitivæ) perſonalis, & conſtitutus immediatè ſuper perſona, quæ ſua opera & induſtria utilis ſit, & fructum aliquem pariat, vel bona in ſpe vel re habeat, unde penſio duci poſſit: alioqui enim jus quod venderet, non eſſet pretio æſtimabile, & ſic contractus fictitius. Ita probabiliter. *Govar. Leſſ. Sal. dub.* 1. *n.* 2 *&c.* contra *Nav. Mol. C. Lugo d* 37. *ſ.* 2 *n.* 25. ubi cenſum mere perſonalem illicitum eſſe, docet eſſe probabilius, & prolixè probat.

III. Iniqui ſunt venditores ſeu cenſuarii qui emptoribus, ſive cenſualiſtis obligant rem non potentem reddere fructus, *ſaltem* tot, quot penſio exigit; aut reddentem quidem, ſed jam aliis cenſibus venditos, *Bon. d.* 3. *q.* 4. *p.* 1. *n* 9. *&* 13.

IV. Sicut cum in emptione res periit, periit damno emptoris; ſic etiam in cenſu reali, ſi res ſuper quam impoſitus eſt cenſus; pereat, vel fructus ejus abſque culpa venditoris: tunc enim perit cenſus, ita ut emptor ſive cenſualiſta, non poſſit amplius percipere fructus ſive cenſum; quia qui e-

mit, ſuo periculo emit, *Bon.l.c.Fill.t.35.p.2.n.255.* Unde ad hoc incommodum cavendum inventus eſt ſequens modus.

V. Licitum eſt, ut probat *Tol.l.5.c.46.& Leſſ.c.22.d.11.* contractui cenſûs adjungere aliud pactum aſſecurationis, ut ſit res, ſuper quam fundatus eſt cenſus, pereat, id fiat damno venditoris, ideoque nihilominus obligatus ſit, vel ſuper aliis bonis ſuis eum ſtatuere, vel reſtituta ſorte eodem pretio redimere. Debet tamen hoc pactum venditori compenſari, augendo pretium cenſûs, vel quod eodem recidit, minorem penſionem deſignando, *Bon.l.c.n.30.*

VI. Ex natura rei licitus eſt non tantum cenſus irredimibilis, ſed etiam redimibilis, cum ex una parte, tum utriusque, ut patet ex terminorum explicatione: quia irredimibilis cenſus dicitur, cum venditor non poteſt illum pro ſuo arbitrio redimere: redimibilis autem, cùm poteſt, reddendo emptori eandem ſummam, quam accepit, atque ita rurſus ſibi emendo, quod ante vendiderat. Utrimque redimibilis dicitur, cùm ita conventum eſt, ut tam emptor, quàm venditor poſſit emptionem factam reſolvere, & ſummam, quam dedit, repetere, *Leſſ. d.10. Dian.p.2.t.5.m.R.76,* vide dicta *de pacto retro vend. in empt. ſupra.*

VII. Nihilominus, quia contractus cenſus redimibilis ex parte emptoris eſt res periculoſa, ſuaderi non facile debet: nam in

Conſti-

Digitized by Google

*Conſtitut. Martini V. & Calixti III. PP.* uti & *Caroli V. Imper.* uſurarius contractus judicatur. Verùm id intelligi debet ſecundùm præſumptionem fori externi: præterquā quòd illæ Conſtitutiones multis in locis eatenus non ſint receptæ, quatenus prohibent ea, quæ juri naturali non adverſantur, ut notat *Lay.l.3.t.4.c.18.*

VIII. Cenſus vitalitius, quia eſt virtualis ſponſio, & nititur eventu fortuito, licitus eſt, *Fill, Dian.p.7.t.9.R.70.*

## DVBIVM X.

### *Quid ſit Cambium?*

Reſp. Cambium, quod permutationem ſignificat, hic accipitur pro ſola permutatione pecuniæ. Et eſt contractus quo Campſor aliquis Campſario volenti cambit pecunias, cum lucro aliquo præter ſortem. Quod ſi ſine intentione uſurariâ fiat, ob titulos juſtos tali lucro æſtimabiles, patet nō eſſe malum. Unde cum quatuor ſint cambiorum genera, nimirum 1. Cambium minutum ſeu manuale. 2. Cambium per literas. 3. Cambium reale. 4. Cambium ſiccum ſeu fictum, circa ea reſolvuntur.

I. Licitum eſt Cambium minutum, in quo dantur pecuniæ majores pro minoribus, vel contra: quia hic ſunt juſti tituli aliquid lucrandi, nimirum labor Campſoris in numeranda pecunia, item diligentia in pecunia omnis generis conquirenda, ut

Cam-

Campſariis quibuſvis ſit paratus: Item puritas materiæ & commoditas, ut cum aurũ, vel alia moneta commoda, datur pro minuta & incommoda *Lay.l.3.t.4.c.19.n.4.*

II. Licitum eſt item Cambium per literas, cum ſcilicet Campſor hic v. g. Monaſterii prior accipit pecunias, quas poſtea literis datis alibi, v. g. Francofurti refundit per ſuos Factores: quia hic etiam ſunt juſti tituli, ſcilicet, virtualis trajectio pecuniæ, & ejus aſſecuratio; tantundem enim facit, ac ſi Campſario pecuniam ejus Francofurtum transferat ſine periculo. Minus tamen Campſor exigere debet, quam ſi realiter tranſtuliſſet. *Laym.l.c.Bon. d 3.q.5.p.1.Nav.Leſſ.&c.*

III. Item licitum eſt Cambium reale, cum Campſor hic Monaſterii prior dat pecunias, ut per ſuos alibi eas recipiat à Campſario, qui alibi habet pecunias, ſed eget nunc iis hic. Titulus hujus Cambii eſt item translationis & aſſecurationis; tantundem enim facit Campſor, ac ſi pecunias Campſarii abſentes ſiſteret hic præſentes, vel ut alii ajunt, ac ſi præſenti pecunia emeret abſentem, quæ utique minus valet. *Laym. l.c.n.6.& 7. Bon.l.1.*

IV. Illicitum eſt Cambium fictum ſeu ſiccum, quod nihil aliud eſt, quàm titulus lucrandi; ut v. g. Titius indigens pecuniis petit à Campſore ſibi dari 100. Campſor autem non aliter dat niſi Francofurti, v. g.



Digitized by Google

vel alio loco diſtante ſolvendos, petitque ab eo pretium, quod ſolet dari pro locis ſimilibus. Titius ergò accipit, & tamen verè non cogitat reddere in iſtis locis, imò forſan nec habet iſtic correſpondentem, idque conſtat Campſori: contractus hic eſt Cambium fictum, ac revera mutuum, ideoque palliata uſura. Excuſabitur tamen Campſor, ſi lucrum illud exigat titulo lucri ceſſantis. Plura vide apud *Tol.l.5.cap.52. Bon.d.3. q.5.p.1.*

V. Quod attinet ad Cambium Francofurtenſe, in quo mercatores dantes cambium ad proximas nundinas, quò magis ex diſtant, eò plus exigunt, ſi ideo præcisè plus exigatur, quia ſolutio diutius differtur, uſura eſt: ſi autem ratione alterius *tituli juſti*, v.g. lucri ceſſantis, cùm pecunia mercatorum ſit inſtrumentum lucrandi, quo ſi diutius carent, carent lucro, & quò longius eſt tempus, eò plures cambium perunt, ideoque creſcit valor, pecuniæ tunc *lucrum* juſtum *Lay.l.c.n.9. ex Mol.l.eſſ.&c.*

VI. Qui cambiendo, (vel aliter) pecuniam adulterinam accepit, ſive ex ignorantia, aut in advertentia, non poteſt illam expendere; quia res Vitioſa non poteſt tradi alteri, vitio non detecto. *vid. ſupra de vendit.* Neque ex eo quòd ipſe deceptus eſt, poteſt decipere alios cum actio quâ deceptus fuit, nullum ad hoc jus tribuat. *Bon.d.3.q.5. p.1. ex Azor. Sanch. &c.*

D I

## DVBIVM XI.

### *Quid Locatio & Conductio?*

Reſp. Eſt contractus, quo quis perſonam, vel rem aliquam nobilem, vel immobilem alteri ad tempus utendam, vel fruendam concedit, certo pretio, aut mercede, ſeu penſione conſtitutâ. Vtenda conceduntur v. g. elocata domus, equus, ſervus, &c. Fruenda conceduntur, elocatæ vaccæ, capra, fundus, pomarium, &c. Vnde conſiderata hujus contractus natura, & juris diſpoſitione, *reſolvuntur ſequenter Caſus.*

I. Si res locata ante traditionem pereat, cōtractus diſſolvitur, & cōductor liberatur.

II. Si abſque culpa conductoris, uſus vel fructus rei ceſſet, v. g. quia domus ruinam minatur, infeſtatur ſpectris, vel ob periculum peſtis (niſi tamen quoad hoc conſuetudo ſit contraria) aut belli, tutam habitationem non præſtat, liberatur conductor à ſolvenda penſione pro tempore, quo non poteſt inhabitare, vel alia re conducta uti vel frui, ut *v. apud Laym. l. 3. tr. 4. c. 22. Leſſ. l. 2. c. 24. dub. 1. &c.*

III. Servo aut laboratori conducto non debetur ſtipendiū temporis notabilis, quo æger decubuit; nec ægro, niſi expenſæ modicæ: niſi tamen aliter ſit conventum, aut conſuetudo ferat *v. Sa. V. Conductio.*

IV. Propter modicum damnum, vel infortunium, nihil remittitur colono de pē-



Digitized by Google

ſione: ſecùs ſi magna ſit clades. Quòd ſi tamen antecedentium vel ſequentium annorum fertilitate damnum compenſetur, non remittitur. *Lay. n. 7. Leſſ. l. 2. c. 2. c. 24. d. 4.*

V. Si pluribus annis ob cœli clementiam (ſecùs ſi ob induſtriam colentis) uberiores fructus ex fundo elocato proveniant, poteſt colono penſio augeri. *Lay. n. 8.*

VI. Expenſas in rem conductam, quæ duraturæ ſunt, v. g. conſervare ſarta recta, tributa & onera publica præſtare; ad locatorem ſeu dominum ſpectat; niſi aliter conventum ſit, aut conſuetudo ferat. *Lay. l. c. num. 4.*

VII. Si conductor in rem conductam neceſſarias, ſive utiles expenſas fecerit, poteſt eas de penſione detrahere, vel repetere à locatore, & dum non ſolvuntur, retinere rem conductam. *Lay l. c. Mol. d. 496.*

VIII. Etſi incendium plerumque accidat culpâ inhabitantium, & ſic in dubio contra illos præſumptio ſit; quia tamen ſæpè id fit culpâ famulorum, quàm pater familias præſtare non cogitur, hinc Conductor abſolvendus eſt, niſi locator oſtendat culpam. *v. Lay. ſuprà num. 6. & Dian. p. 9. t. 7. R. 31.* ubi ex *Hun. & Berl.* docet, ſi conſtet accidiſſe culpâ certi & determinati alicujus de familia, iſque circa officium ſuum deliquerit, v. g. ſtabularii, qui lumen male cuſtodierit in ſtabulo teneri patremfamilias (niſi famulus iſte pro fideli, ac diligenti fue-

rit

rit habitus) de damno: ſecùs ſi culpa alterius; vel ſi non conſtet utrum caſu an culpâ cujusquam acciderit.

IX. Si conductor domus v. g. ante tempus velit emigrare, id quidem licet, poteſtquè alteri locare; cæteroqui autem de penſione nihil ei remittitur.

X. Locator non poteſt ante tempus præfinitum conductorem invitum privare re conducta, niſi in his caſibus: 1. Si penſionem non ſolvat: expectare tamen debet biennium, ſi ultra biennium res ſit conducta. 2. Si caſus improviſus accidat, ob quem domus v.g. ipſi domino neceſſaria ſit. 3. Si rem locatam reficere neceſſe ſit, nec poſſit fieri altero inhabitante. 4. Si conductor in re conducta malè verſetur, v.g. deſtruat, vel abutatur, ut alendo ibi meretrices. *Lay. num.9.*

XI. Succeſſor univerſalis, ſive hæres, non poteſt ante completum tempus conductorem expellere: partialis autem ſucceſſor, ut emptor, donatarius, legatarius, &c. non tenetur ſtare, contractu locationis, uti neque conductor; niſi tamē aliter pactum ſit, v. g. ne res locata durante tēpore locationis alienetur *v. Leſſ. l.2, c.24. & Lay. l.3, t.4. c.22.*

## *DUBIUM XII.*

### *De Contractu Emphyteuſis, Feudi, & Libelli?*

Reſp. I. Emphyteuſis eſt contractus ſimilis

lis locationi, in quo res immobilis, quæ culturâ poſſit effici melior, conceditur alteri, vel in perpetuum, vel non brevius ſaltem quàm ad decennium; ita ut dominium ejus directum, & poſſeſſio civilis maneat apud dominum, qui tendat in Emphyteuſin; dominium autem utile transferatur in Emphyteutam, cum hoc onere, ut quotannis certum Canonem, ut vocant, ſeu penſionem domino ſolvat; quam ſi totam ſolvere negligat 26. annis continuis in Emphyteuſi Eccleſiaſticâ, (cùm ſcilicet res eſt Eccleſiæ, vel pii loci) vel in ſæculari 36. annis, incidit ipſo jure in pœnam commiſſi, ut dominus eum expellere poſſit, etſi de ſolutione interpellatus non fuerit: licet enim *Bart. & alii quidam* apud *Dian p. 8. t. 7. R. 36.* dicant, ſi per 30. vel 40. annos non ſolverit, eum præſcribere immunitatem in futurum, id tamen *VVeſemb. & alii 5.* negant. *v. l. c.* Porrò quid juris ſit in hoc contractu, pendet ex conſuetudine locorum, quæ varia eſt, & ex ipſa conventione contrahentium, quæ ſcripto inſtrumento concipi debet, ut valeat. *v. Laym. l. 3. t. 4. c. 23. Leſſ. l. 2. c. 24. d. 8.*

Reſp. II. Feudum eſt contractus ſimilis Emphyteuſi, quo res immobilis alicui conceditur, cum translatione dominii utilis, proprietate retenta, ſub onere non quidem aliquid ſolvendi, ſed exhibendi ſi fidelitatē & obſequium perſonale directo domino.

Quòd

Quòd ſi item non faciat Vaſallus (ſic enim dicitur feudi acceptor) perdit feudum. Interdum etiam in feudo aliquid perſolvi debet, in recognitionem dominii directi: ſed tunc ex ea parte deficit à puro feudo, & declinat ad Emphyteuſin. Porrò quid juris ſit circa feuda, pendet item à locorum conſuetudine, quæ juris communis ſunt. *v.l.c.*

Reſp.III. Contractus libellaticus, ſive datio ad libellum, dicitur, cum Emphyteuta, vel feudatarius rem illam, quam in feudũ, vel Emphyteuſin, accipit, ſimili contractu tradit tertio, (ad quod tamen, ſi in decennium fiat, requiritur domini conſenſus) ita ut ſit quaſi ſubfeudum & ſubemphyteuſis. *Leſſ.*

## DVBIVM XIII.

### *Quid ſit Sponſio, & Ludus?*

Reſp. Sponſio eſt contractus, in quo duo de veritate, aut eventu alicujus rei certantes, ſibi invicem aliquid ſpõdent, ut id ejus ſit, qui veritatem aſſecutus fuerit, v.g. certo tecum 10. imperialibus, hanc vel iſtam civitatem obſeſſam, captam, &c. Vt licitè fiat, requiritur 1. ut fiat ſuper re dubia. 2. ut ſit æqualitas in re quæ ſpondetur, cum æquali incertitudine. 3. dubius evẽtus in utroque. 4. ut uterque eodem ſenſu accipiat id, de quo certatur. *Mol. Leſſ. C. Lugo d.36 ſ.6.*

Ludus verò eſt contractus, quo ludentes inter ſe paciſcuntur, ut victori cedat,

 quod

quod uterque depoſuit. Hi contractus jure naturæ liciti ſunt, modò debitæ cōditiones adſint, & aliunde non interveniat ſcandalum, aut juſta prohibitio, aut iniquitas ſe miſceat, nec peccati ſit occaſio. Quia ſicut quivis ſuæ rei dominus poteſt alteri eam donare abſolutè, ſic etiam ſub aliqua conditione, ſive ea fortuita ſit, ſive ex induſtriâ pendeat. *Leſſ. c. 26. dub. 1. Bon. d. 2. q. 3. p. 1.* *Unde reſolves.*

I. Qui rei dominus non eſt, aut alienare eam non poteſt, non poteſt etiam de ea ludere, aut deponere. Et ſic deberet reſtituere, qui lucratus eſſet à religioſo, & filiofamilias, non potente alienare. *Lay. l. 3. t. 4. c. 21. n. 5.*

II. Si tamen filiusfamilias (& idem de religioſo ait *Nav.* apud *Leſſ. l. c. d. 1.*) alatur in diſtanti loco à parentibus, poterit ex alimentis moderate aliquid inſumere in honeſtum luſum, v.g. 5. ex 100. quia talis communiter præſumitur voluntas parentum, ut habet *Sotus, Leſſ. l. c. Lay. &c.* Ac præterea poteſt etiam filius deponere, quicquid lucratus fuerit, cùm adhoc etiam parens cenſeatur tacitam facultatem dare. *Lay. l. c. Bon. de reſt. d. 1. q. 3. p. 2. n. 10. & ſeq.*

III. Tenetur reſtituere, qui vicit faciendo contra conditiones ludi, & decipiendo; aut fraude, ac per injuriam alterum pertraxit ad ludendum: ut v. g. ſi ſimularet ſe planè ignarum luſus, & ſic alterum mul-

tò imperitiorem provocaret, qui alioqui ludere noluiſſet; aut ſi convitiis laceſſeret, ad quæ vitanda alter conſenſiſſet in luſum, alias non conſenſurus, *Mol. d.517. Laym.l.c. Bon.d.2.q.3.p.2.n.3.*

IV. Si in re quæ ſpondetur ſit inæqualitas, & hæc alteri parti (v.g. cujus pecunia major eſt) ſit nota, isque nihilominus ſpõdere velit, valet contractus probabiliter: quia ſcienti & volenti non fit injuria, ut dicit *Navar. Medin. Sanch. Dian.* Contrarium tamen probabiliter docet *C. Lugo. d.31.ſ.6. num.81. ex Molin. Leſſ. & Bon.* Si autem ignota ſit, non poteſt alter lucrari: quia non eſt æqualis conditio utriuſque & alter nulli ſe exponit periculo. *vid. Azor. p.3. l.3. c.25. q.7. Bon. d.5. q.3. p.2. q.36. n.3. Salas de Ludo dub.13. n.3. Eſcob. & C. Lugo l.c.*

V. Per ſe quidem & jure naturæ licita eſt etiam ſponſio de futuro eventu, qui damnum proximi conjunctum habet, v.g. Petrum intra annum moriturum; (etſi enim detur occaſio optandi, vel machinandi mortem Petro, id eſt per accidens, poteſtque idem periculum eſſe in cenſu vitalitio) jure tamen humano ſæpè prohibetur. *C. Lugo l.c. n.74.*

VI. Etſi ſponſio cum conditione illicita, v.g. plus altero potaturum, ſit illicita; quia inducit ad peccatum: quod tamen ea lucratus es, non teneris reſtituere. *Sanch. Lugo. Dian. p.7. t.9. R.69.*

VII.

Digitized by Google

VII. Probabile eſt, quod docet *Mol. &c.* dum quis minis vel convitiis ad luſum inductus eſt, & perdit, victorem non teneri reſtituere: quia talis abſolutè voluntariè luſit *Bon. l. c. ex Mol. & Gar.* contra *Azor. Leſſ. Regin. Fill. &c. communiter.*

VIII. Communior ſententia eſt, teneri reſtituere eum, qui luſit, vel certavit, *certò* præſciens ſe victurum eſſe. Contrarium tamen, nempe non teneri, dummodo dolus abfuerit, tenet *Tol. & Sa. V. Contractus*, quia non tenetur quis ex juſtitia ſuam peritiam vel ſcientiam adverſario declarare; ſed is ſuæ temeritati imputet, quòd auſus fuerit cum eo deponere, cujus ſcientiam non norat. *vid. Bon. l. c. n. 4. Dian. p. 7. t. 9. R. 62.*

IX. Non tenetur reſtituere, qui utitur aſtutiis illis, quas regulæ lusûs, & conſuetudo recepta patitur; cùm uterque ſciat, tales aſtutias eſſe ſolitas, & ſic tacitè in illas liberè conſentiat. *Azor. Fill. Leſſ. Bonac. l. c. p. 2. num. 2.* v. g. 1. ſi potiores chartas habens, & ſecurus de victoria, augeat ſponſionem, vel ſimulet metum, ut adverſarius augeat. 2. Si ſciens ſe inferiores chartas habere, diſſimulet, augeatque ſponſionem, ut ſic relinquatur ſibi quod erat appoſitum. *Lugo. Sanch. Sal. Dian. p. 7. t. 9. R. 43.* 3. Si inſpiciat chartas alterius, ex ſola ipſius negligentia & abſque fraude, ſecus ſi ita ſe collocet, ut poſſit videre, vel ſi alium conſti-

tuat

ſuat à quò admoneatur. 4. Si chartas à tergo diſcat noſſe inter ludendum, quas antè non ignarat, nec noverat. *Trul. Sanch. Lugo. Dian. p.4.t.9.R.50. & 52.*

X. Qui verò utitur fraudibus non adhiberi ſolitis, vel colludenti ignotis; v.g. ſuffuratur chartas, vel ſignis à tergo notat, vel utitur notatis, aut iis quas antè novit, ignorante ſocio, vel arte quadam eas componit, &c. tenetur reſtituere non tantum lucrum, ſed etiam quantum alteri valebat ſpes lucrandi; imò etiam colludenti. *Reginald. Amic. Trull. Dian. l.c. R.48. vid. etiam p.4.t.3.R.75. & Bon. de reſtit. d.2.q.3. p.2.*

XI. Si ludens habeat animum non ſolvendi, vel ſi perdat, repetendi, non poteſt lucrari: atque adeo retinere, quod eſt lucratus: quia fraudulenter decipit, nec alter vellet cum eo ludere, ſi id ſciret. *Leſſ. l.c. d.5. n.31. Regin. n.358. Bon. l.c.*

XII. Peccant graviter, & communiter mortaliter, qui totos ſe luſibus tradunt, cum ſciant in gravia ſe inde peccata labi, aut impotentes reddi ad ſolvenda debita, vel alendos liberos, & uxorem, &c. *Sanch. Trull. c.27 d.1.*

XIII. Peccat item ludens, ſi luſus lege poſitivâ ſit prohibitus, ut luſus alearum, & ſimiles, qui magis in fortunâ & caſu, quàm induſtriâ fundantur. At Laicis ratione circumſtantiarum ſub veniali, Clericis ſub mor-

mortali prohibentur. *Leſſ.l.2. c. 26. num.6.* Intellige ſi Clericus crebrò, perquè longũ tempus luſerit; non autem ſi per breve tempus, & cauſa recreationis, & abſit ſcandalum: quia Canones id prohibentes non videntur recepti, niſi quatenus id fieret cum periculo ſcandali, ut habet *Leſſ.dub.1. Laym. l.3.t.4.c.21.num.1.* Notat autem *Dian.p.7.t.9. R. 2. & 3. ex Lugo, Dicaſt. Amico. Tiull. &c.* prædictis legibus per contrariam conſuetudinem ita derogatum eſſe, ut non tantùm Laicus, ſed etiam Clericus non peccet, ſi principaliter pro recreatione, & ſimul pro lucro moderato ludat chartis, vel aleis; In Religioſis tamen (apud quos diſciplina regularis viget) uti & Epiſcopis, à peccato gravi excuſari vix poſſe. *Ibid. R. 4. ex Malin. Dicaſt. Lugo &c.* etſi *Sanch.* conetur excuſare, ſi urgeat neceſſitas, v. g. excitandi aut recreandi infirmum; vel ſi parum ludat ob ſolam recreationem.

XIV. Si quis ludo tali vetito lucratus fuerit, juxta ſententiam probabiliorem non tenetur ad reſtitutionẽ ante judicis ſententiam: quia jura non annullant contractum, nec impediunt acquiſitionem dominii, ſed tantum concedunt, ut poſſit repeti. An verò qui tali luſu perdidit, teneatur poſtea adhuc ſolvere, alii negant, ut *Leſſ. hic dub.5. Mol. Regin. Fill. &c.* alii affirmant, ut *Azor. Rebel. Val. &c.* apud *Bon. l.c.p.3.num.2. v. Dian. p.2.t.17.R.8. & p.7.t.9.R.21.*

XV.

XV. Ludere pro pſalmo, vel oratione Dominica recitanda non eſt peccatum, nec irreverentia. *Navar.Rebel Sanch.Dian.p.7.t.9. R.1.*

## DVBIVM XIV.

### *Quid ſit Contractus Societatis?*

Reſp. Is es, cùm aliqui inter ſe conveniunt, & contributis aliquibus rebus ad lucrandum idoneis, ſive fructiveris, ut pecunia, animalibus, induſtriâ, labore, &c. commune aliquod lucrum faciunt; quòd, uti & damnum, pro ratione, & rata cujuſque dividunt inter ſe. *vid. Leſſ. Layman.c.20. Bon. q.6.p.1.* Vnde ſpectando id, quod ratio & juſtitia naturæ hic requirit, *reſolvuntur hi Caſus.*

I. Plus lucrari debet, qui confert pecuniam & operam ſuam, quam qui vel pecuniam, vel operam ſolam.

III. Capitale ſeu ſors, quam quivis contribuit, ſi pereat caſu, vel culpâ ſociorum leviſſima, contribuenti perit. Vbi diſcrimē eſt inter hunc contractum, & mutuum: quia in mutuo ſors data alienatur, & dominium ejus transfertur in mutuatarium, cujus proinde ſolius periculum ac damnum eſt, ſi caſu pereat, in ſocietate autem, qui ſortem confert, eam non omninò alienat à ſe & ſicuti commodū ad lucrū ad eum ſpectat, ſic etiā periculum & damnum. *Bon.l.c.*



Digitized by Google

III. Poteſt tamen etiam fieri in hoc contractu, ut quis juſtè ſervet ſortem ſuam indemnem, & inſuper certum lucrum percipiat, ſi nimirum ad contractum ſocietatis adjungantur duo alii, aſſecurationis, & venditionis, cujus tale exemplum ponit *Laym.* Inis ſocietatem cum mercatore, & contribuis ei 1000. florenos v. g. ſpes eſt, quòd is quotannis lucraturus ſit 300. cujus lucri dimidium v. g. jure ſocietatis tibi debetur unâ cum ſorte; ſed quia ad te quoque pertinere deberet ejuſdem ſortis periculum, ut ipſe id periculum in ſe ſuſcipiat, & tibi ſortem aſſecuret, in hujus oneris compenſationem, relinquis ei majorem partem lucri ſperati, ut ſcilet duas partes lucri ad ipſum, & tertia ad te pertineat. Et rurſus, quia ſpes lucri hujus incerta eſt, ideo adhuc partem hanc lucri ſperati, nempe 100. florenos in ſpe, vendis etiam eidem 50. vel 60. v.g. annuis certis, & in re, & ſic tandem id lucrum facis, & ſortem ſervas indemnem, *vid. Laym. & Bon. ll. cc.*

IV. Societas etiam in pecoribus validè & licitè inſtituitur. Et interdum quidem ita, ut tam pecora ipſa, quæ alteri paſcenda & nutrienda traduntur, quam emolumenta & fructus, ipſaque detrimenta & damna danti & accipienti communia ſint: interdum verò ita, ut pecorum dominium, ideoque etiam periculum, ſive caſus fortuitus, ſpectet ad ſolum dantem, emolu-

menta

menta autem fructuum, nempe fœtus, lanæ, lactis, ad utrumque. *v. Leſſ.hic & Laym. l.3.t.4.c.20.*

## DVBIVM XV.

### *Quid ſit Aſſecuratio, & Fidejuſſio?*

Reſp. I. Contractus Aſſecurationis eſt, quo quis alienæ rei periculum in ſe ſuſcipit, obligando ſe vel gratis, vel pro certo pretio, ad eam compenſandam, ſi perierit. Quòd ſi gratis fiat, eſt gratuita promiſſio. ſi pretio, eſt quaſi emptio, quâ aſſecurans vendit ſuam obligationem, præſtandi alteri rem ejus indemnem. Ad ejus juſtitiam requiritur, ut eventus rei ſit incertus utriquè, ſaltem quoad notitiam, quam de eo habent; quia alioqui non ſervaretur æqualitas *Leſſ. Bon.d.3.q 9.p.3. Leſſ. lib.2.c.28.dub.4. n.24. Vnde reſolves.*

I. Si aſſecurans certus ſit rem eſſe in tuto, inique pretium petit, & tenetur reſtituere. *ibid. Bon.d.3 q.9.p.3.*

II. Si res nondum eſt in tuto, etſi privatâ ſcientia ſciat non fore periculum, licere nihilominus pretium ordinarium aſſecurationis accipere, dicit *Leſſ.loc.cit.n.27.* Quia illa obligatio, ob pericula ordinaria magni æſtimatur: & cauſæ occultæ, quæ periculum minuunt, non imminuunt communem æſtimationem. Verùm id *Bon.d.3.q.9 p.3.n.3.& C. Lugo.d.31.ſ.7.* rectiùs negant.

III. Si

III. Si cupiens rem ſuam aſſecurari, certò ſciat eam jam periiſſe, non poteſt paciſci de ejus aſſecuratione *v. Leſſ. l. c. n. 25.*

Reſp. II. Fidejuſſio eſt contractus, quo quis alienam obligationem ſuſcipit implendam ſi debitor principalis non ſolverit. Ita commun. Doct. *Vnde reſolves.*

I. Pro fidejuſſione licet accipere pr... ...m, etſi nullum periculum timeatur; quia ex ſe pretio eſt æſtimabilis *Navar. Azor. p. 3. l. 11. c. 22. d. 5. Fill. n. 159.*

II. Mulieres ex fidejuſſione (ſaltem ſi juramentum abſit, & inſtrumentum publicum) non tenentur, uti nec Clerici, niſi quatenus ſolvere commodè poſſunt, ut non egeant. *vid. Laym. Bon. q. 9. p. 2. Leſſ. l. 2. cap. 28.*

III. Fidejuſſor non obligatur plus, quàm principalis, & hujus obligatio ſi ſit invalida, erit etiam fidejuſſoris. *C. Lugo, &c. communit.*

IV. Fidejuſſor regulariter non poteſt conveniri, niſi factâ exceſſione principalis debitoris, conſtet ipſum non eſſe ſolvendo. *Azor. l. c. Fill. n. 153.*

V. Debitor tenetur de omni damno ſuâ culpâ accidente fidejuſſori, &c. *vid. Azor. d. 10. Bonac.*

VI. Ex fidejuſſione Religioſi propria auctoritate facta, monaſterium non obligatur, niſi quatenus in ejus utilitatem verſum eſt; *v. Leſſ. c. 28. & Laym. c. 29. n. 7.*

VII.

Digitized by Google

VII. Qui fidejuſſit pro reo, cui pericu-
lum capitis impendebat, ſi hic aufugit, non
eſt ejus loco plectendus: quia non præſu-
mitur ſic ſe obligare; imò nec poteſt, cùm
non ſit dominus vitæ. *Sylv. Bonac. Leſſ. d. 7.
num. 41.*

VIII. Si debitor ſuâ culpâ non ſolvit, te-
netur fidejuſſori, qui pro ipſo ſolvit, nõ tan-
tum ipſum debitum, ſed etiam damna & ex-
penſas omnes compenſare. Si verò ſine ſua
culpa, v.g. ob impotentiam non ſolvit, ad
ſolum debitum videtur teneri. *Azor. Sylv.
Sa. Bon. Trul. c. 26. d. 2.*

## DVBIVM XVI.

### *Quid ſit Pignus, & Hypotheca?*

Reſp. Pignus eſt contractus, quo debitor
dat creditori rem aliquam mobilem vel
immobilem: ut ſit pro debito obligata, ex
eaque ſolutio peti poſſit. Aliquando ta-
men pignus accipitur pro ipsâ re, quæ da-
tur. Differt autem ab hypotheca, quod pi-
gnus propriè ſit rei mobilis; illa immobilis
*Mol. Fill. Bon. q. 10. p. 1. Vnde reſolves.*

I. Pignore non licet uti contra volun-
tatem domini: quia eſt res aliena, ad ſecu-
ritatem tantùm, & non ad uſum traditæ.
*Bon. l. c. ex Molin. Regin. &c.* Si tamen utatur
v.g. equo vel agro, debet valorem uſus
(uti & fructus omnes, ſi ſit res ex ſe fructi-
fera) computare in ſortem, deductis expen-

 ſis

III. Si cupiens rem ſuam aſſecurari, cer-
tò ſciat eam jam periiſſe, non poteſt paciſc-
de ejus aſſecuratione *v. Leſſ. l. c. n. 25.*

Reſp. II. Fidejuſſio eſt contractus, quo
quis alienam obligationem ſuſcipit implé-
dam ſi debitor principalis non ſolverit. *Ita*
commun. Doct. *Vnde reſolves.*

I. Pro fidejuſſione licet accipere pr[illegible]m,
etſi nullum periculum timeatur; quia ex ſe
pretio eſt æſtimabilis *Navar. Azor. p. 3. l. 11.*
*c. 22. d. 5. Fill[illegible]. 159.*

II. Mulieres ex fidejuſſione (ſaltem ſi ju-
ramentum abſit, & inſtrumentum publi-
cum) non tenentur, uti nec Clerici, niſi
quatenus ſolvere commodè poſſunt, ut
non egeant. *vid. Laym. Bon. q. 9. p. 2. Leſſ. l. 2.*
*cap. 28.*

III. Fidejuſſor non obligatur plus, quàm
principalis, & hujus obligatio ſi ſit invali-
da, erit etiam fidejuſſoris. *C. Lugo, &c. com-*
*munit.*

IV. Fidejuſſor regulariter non *poteſt*
conveniri, niſi factâ excuſſione principalis
debitoris, conſtet ipſum non eſſe ſolvendo.
*Azor. l. c. Fill. n. 153.*

V. Debitor tenetur de omni damno ſuâ
culpâ accidente fidejuſſori, &c. *vid. Azor.*
*d. 10. Bonac.*

VI. Ex fidejuſſione Religioſi propria au-
ctoritate facta, monaſterium non obliga-
tur, niſi quatenus in ejus utilitatem ver-
ſum eſt, *v. Leſſ. c. 28. & Laym. c. 29. n. 7.*

VII.

Digitized by Google

VII. Qui fidejuſſit pro reo, cui periculum capitis impendebat, ſi hic aufugit, non eſt ejus loco plectendus: quia non præſumitur ſic ſe obligare; imò nec poteſt, cùm non ſit dominus vitæ. *Sylv. Bonac. Leſſ. d. 7. num. 41.*

VIII. Si debitor ſuâ culpâ non ſolvit, tenetur fidejuſſori, qui pro ipſo ſolvit, nõ tantum ipſum debitum, ſed etiam damna & expenſas omnes compenſare. Si verò ſine ſua culpa, v.g. ob impotentiam non ſolvit, ad ſolum debitum videtur teneri. *Azor. Sylv. Sa. Bon. Trul. c. 26. d. 2.*

## DVBIVM XVI.

### *Quid ſit Pignus, & Hypotheca?*

Reſp. Pignus eſt contractus, quo debitor dat creditori rem aliquam mobilem vel immobilem: ut ſit pro debito obligata, ex eaque ſolutio peti poſſit. Aliquando tamen pignus accipitur pro ipsâ re, quæ datur. Differt autem ab hypotheca, quod pignus propriè ſit rei mobilis; illa immobilis *Mol. Fill. Bon. q. 10. p. 1. Unde reſolves.*

I. Pignore non licet uti contra voluntatem domini: quia eſt res aliena, ad ſecuritatem tantùm, & non ad uſum traditæ. *Bon. l. c. ex Molin. Regin. &c.* Si tamen utatur v.g. equo vel agro, debet valorem uſus uti & fructus omnes, ſi ſit res ex ſe fructifera) computare in ſortem, deductis expen-



Digitized by Google

ſis; quia alioqui committit uſuram, cùm res domino ſuo fructificet. *Navar.Bon.Tr.* *c.26.d.2.*

II. Non poſſunt oppignorari, quæ non poſſunt vendi, v.g. Eccleſiæ. *Mol.d.530.Leſſ.* *d.2 c.28.d.3.Bon.l.c.*

III. Immobilia, uti & mobilia pretioſa, cultui divino dicata, v.g calices, caſulæ, &c. non poſſunt oppignorari, niſi in neceſſitate: (quia tunc etiam vendi poſſunt,) ut Eccleſiæ & indigentibus ſubveniatur. *vid Navar.c.17.Leſſ.Bon l.c.*

IV. Creditor qui pignus ab aliquo accepit, poteſt illud alteri oppignorare, ſed non pro majore quantitate. Neque poteſt vendere debitore non ſolvente; niſi poſt biennium, & eo priùs monito. Quidam tamen dicunt, poſſe vendere poſt trinam monitionem *v.Lay.l.3.t.4 c.30.Bon.l.c.n.9.*

V. Eandem rem non licet oppignorare, ſeu in hypothecam dare pluribus, niſi ſit ſufficiens ad ſolvendum omnibus; *vel poſteriores* de priore hypotheca admoneātur. *Azor.Fill.Bon.d.3 q.10.p.1.*

*Quæres.* Quid ſit contractus Antichriſeos, germanicè ein Pfandtſchafft.

*Reſp.* Is eſt, cùm in contractu pignoris convenitur, ut creditor utatur pignore, v.g. agro, ac fructus inde tam diu lucretur, donec debitum ipſi reſtituatur. Unde circa hanc ex ſupradictis reſolves.

I. Contractus hic videtur juxta *Cajetan.*

*Secun-*

*[...]otum,&c.* (contra quosdam Juriſtas) eſſe [u]ſurarius; quia creditor ultra ſortem aliquid lucratur, causâ ſolius mutui, quæ eſt uſura, *v.Lay.l.3.t.4.c 16.n.17.*

II. Poſſunt tamen intervenire tituli juſti lucrandi fructus ex pignore, ſine diminutione ſortis; ut ſi v.g fructus ex hypotheca percepti non ſuperent quantitatem penſionis, quæ jure censûs ſuper eadem conſtituti exigi poteſt, cum pacto redhibitionis, ut ſupra dictum eſt *de cenſibus*: aut ſi alioquin lucrum ceſſet, aut damnum emergat dum debitum differtur. Unde non facilè damnandi illi, qui à Principibus in locum debitorum, agros, paſcua, officia, &c. in antichriſin habent, *v.Lay.l c.& Binsfeld.de uſuris, Mol.Leſſ.&c.*

# CAPUT IV.

## *De Tutela & Teſtamentis.*

## *ARTICVLVS I.*

### *Quid ſit Tutela & Curatela?*

Reſp. Sunt quaſi contractus, quibus Tutor & Curator ad procuranda bona & commoda Minorum cujuscunq; ſexûs, qui vel parente carent, vel ſub ejus poteſtate conſtituti non ſunt, obligatur ex juſtitia, perinde ac ſi ex cōtractu ea obligatio fuiſſet ſuſcepta, ſupplente nimirum lege, vel magiſtratu vim contractus. Differunt Tutor

& Curator, quòd Tutor ſolùm datur impuberibus, etiam invitis, & principaliter datur perſonis, ut curet earum educationem & inſtitutionem: ſecundariò verò datur etiam bonis illius, reſpectu omnium negotiorum. Curator vero datur Minoribus, poſt annos expletos pubertatis, usq; ad annum 25. completum: nec communi jure datur invitis, niſi in certis caſibus; & datur principaliter rebus Minorum, ſecundario perſonis. Unde pro directione in foro conſcientiæ, ex jure tum naturali, tum poſitivo communi reſolves ex *Lay.& Tan.t 3.d.t.q.7. d.10.Bon.d.3.q.19.*

I. Tutores ſive ſint teſtamentarii, hoc eſt, relicti ex teſtamento, aut codicillo patris, ſive ſint dativi, hoc eſt, conſtituti à Judice aut Magiſtratu; ſive ſint legitimi, hoc eſt præſcripti à lege, (qualis præ cæteris eſt mater, ſi velit, & promittat ſe non tranſituram ad alias nuptias, quin prius tutelam abdicet, & rationem reddat; dein *avia*, & conſanguinei proximiores idonei) tenentur, uti & Curatores, jurare, ſe fideliter officium ſuum facturos, ac fidejuſſorem dare, rem Minoris ſalvam & integram reſtituendam, & univerſim tacite omnia eorum bona ſunt hypothecata Minori; ita ut ad quemcunque pervenerint, poſſit illa Minor ſibi vendicare, ut ſibi ſatisfiat, ſi quid illorum culpâ eſt paſſus. *vid.Tann.loc.cit.Lay.l.3.t.4. cap.9.Bon.l.c.*



Digitized by Google

II. Bona Minorum tenetur tutor, vel curator adminiſtrare eâ curâ, quam diligens paterfamilias propriis ſuis rebus adhiberet tam impediendo & præcavendo damna, quàm procurando commoda, & lucra Minoris: alioqui damnum & defectus congrui lucri ipſi imputabitur, & tenebitur etiam in conſcientia ad reſtitutionem. *vid. ſupra l.2.t.3.c.2.d.3.R.6.*

III. Bona immobilia Minorum, aut alia pretioſa, quæ poſſunt ſervari, non poſſunt alienari ſaltem ſine judicis decreto.

IV. Tutori aut Curatori, & perſonis ei *ſubjectis*, nihil licet emere, ſive per ſe ſive per *alium*, ex ullis bonis Minoris quamdiu illi tales ſunt, niſi cum auctoritate Judicis, aut cùm ejus decreto bona Pupillorum publicè, per juratum venditorem omnibus venalia exponuntur.

V. Sine decreto Judicis non poteſt Minor remittere, vel renunciare hæreditati, legatis, fideicommiſſis, aliisque juribus ſibi acquiſitis. Si tamen religionem ingreſſus ſit, poteſt bona alienare; quia moritur quaſi.

VI. Pupillus dum infans eſt, hoc eſt, minor ſeptennio, vel infantiæ proximus (ita ut ſi maſculus eſt, non expleverit annum decimum cum dimidio; ſi fœmina, nonum cum dimidio) nihil per ſe efficere poteſt, quo ullo modo vel alteri obligetur, vel alium ſibi obliget: at pubertati proximus, obli-

obligare quidem ſibi poteſt alium, ſed no[n]
ſe alteri, ſaltem civiliter. *Sanch. d. 38. Leſſ. l.*
*c. 17. n. 61 Lay. c. 9. n. 7.*

VII. Eadem eſt ratio Minoris, ſi Curato[rem]
rem habeat: quem ſi ſemel ſuſceperit, ten[e-]
tur illi ſubeſſe jure communi usque ad an-
num 25. expletum: & ſi litem habeat, tene-
tur ad eam ſumere curatorem, exceptis ta-
men cauſis ſpiritualibus. Quod ſi Curato[re]
careat, valent acta per illos, ita tamen ut [ſi]
læſi ſint, reſtituantur in integrum, *v. Aut.*
*citt. & Bonac. d. 3. q. 5. p. ult.*

VIII. Etſi minores ſine Curatorum au-
ctoritate donare non poſſint, niſi quæ eju[s]
conditionis adoleſcentes donare ſolent, (i[n]
iis enim præſumitur tacitus conſenſus Cu-
ratoris) qui tamen dona ab iis accepit, no[n]
tenetur reſtituere, niſi repetantur legitim[e]
quia probabile eſt valere naturaliter, tam
etſi non civiliter, *Mol. Lugo, Trul. Dian. p. t.*
*6. R. 4. & 7.*

IX. Tenentur Curatores, & Tutores ſi[n-]
gulis annis adminiſtrationis rationem re[d-]
dere: ubi ſi quis deſes aut noxius reperi[a-]
tur amovendus eſt, impoſita ſatisfaction[e]
aliusque ſubrogandus.

X. Si Tutor vel Curator, poſt ration[es]
officii redditas, fidelis deprehenſus fuer[it]
debetur ei præmium: quod quibusda[m]
locis eſt viceſima pars redituum bonor[um]
omnium Minoris, in aliis autem deci[ma]
pars.

XI. Po

XI. Porrò qui non poſſint eſſe Tutores & Curatores, & qui à tutela & curatela excuſentur, ne iis imponi poſſint, v.g. habentes quinque filios ſuperſtites, pauperes &c. v. apud *Tann. l.c. & Sa. V. Minor*, ubi ſic habet: *Tutor non poteſt eſſe junior 25. annis, niſi fortè mater; nec religioſus, nec fœmina, niſi mater aut avia, (& uxor caſu antè dicto) nec Clericus in ſacris, ſi non velit, nec Epiſcopus, niſi miſerabilium perſonarum. Horum verò tutelam ſuſcipere tenentur & Epiſcopi, & Clerici, & Religioſi*, quod ego, inquit, *de religioſis univerſim non admitto. Laym loc.cit.*

XII. Si tutor & Curator, cùm tenerentur negotiari, omiſerunt, poſſunt pupilli ab iis accipere 5. pro 100. *Sa. V. Curator.* vid. etiam *Navar. c.25.* Plura vide ſuprà *lib.3. tract.3 c.2.dub.3.*

## DVBIVM II.

### *Quid & quotuplex ſit Teſtamentum?*

Reſp. I. Teſtamentum eſt voluntatis justa ſententia, de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri vult, cum directa hæredis inſtitutione. Quod additur ut diſtinguatur à reliquis ultimis voluntatibus: nam differt à legato, ſeu fideicommiſſo partiali, quòd hoc ſit donatio quædam à defuncto relicta, & ab hærede præſtanda: à codicillo verò differt, quia codicillus eſt quaſi



Digitized by Google

teſtamentum imperfectum, & non fit a[d]
inſtituendum hæredem, niſi ex privilegio,
v.g. in militia, ſed ad aliquid in teſtamen-
to explicandum, addendum, mutandum,
detrahendum, vel ad legata inſtituenda. v.
*Lay.l.3.t.5.c.1.& ſeq. Taun.t.3.d.4.q.8. Leſſ.l.2.
c.19.Bon.d.3.q.17.p.1.*

Reſp.II. Teſtamentum eſt duplex. *I. In*
ſcriptis, ſeu clauſum: quod teſtamentum
teſtator ſive ſuâ, ſive alterius manu ſcriptū
ſeptem teſtibus idoneis, non defectuoſis,
non cœcis, nō ſurdis, nō mutis, nec ſurioſis,
prodigis, infantib9, religioſis, cognatis, qu[i]
in teſtatoris poteſtate ſunt; (quibus add[e]
ipſum hæredem, & qui in ejus ſunt poteſta-
te;) ſed maſculis puberib9, liberis, ad id ro-
gatis, & vocatis, coram offert profitendo, i[d]
eſſe ſuum teſtamentum: tum, ſi poſſit, ma-
nu ſuâ ſubſcribit; alioqui octavus pro e[o]
teſtis: dein omnes & ſinguli ſeptem teſte[s]
eodem tempore ſubſcribunt, ſi poſſint, p[er]
ſe ipſos, proprioq;, vel alieno, aut commu-
ni omnes ſigillo conſignant. *Lay.l.c.Bon.*
*3.q.17.p.1.* II. Nuncupativum, quod mino-
rem ſolemnitatem requirit, ſcilicet tant[um]
ut ſeptem teſtes idonei ſupra dicti conv[o]-
cati audiant, & intelligant teſtatoris volu[n]-
tatem coram eis ſcripto, vel voce artic[u]-
latâ prolatam. Etſi verò talis nuncup[a]-
tio coram teſtibus, à Notario in ſcriptu[m]
communiter redigi ſoleat, id fit, non ad
[a]ctûs ſubſtantiam ſervandam, ſed ad mel[ius]

rem probationem, & ſecuritatem, ſi teſtes decedant vel inidonei reddantur. Si autem teſtamentum careat ſolennitate debita, dubiteturque, utrum teſtator voluerit conficere clauſum, an apertum, valet ut nuncupativum: hæc enim præſumitur teſtatoris voluntas, ne actus omninò corruat *Sanch. l. 4. conſ. Lugo. t. 2. de juſt. d. 24. Bardi. d. 6. q. 10. §.*

Porrò præter has ſolemnitates jure communi requiſitas aliæ ſunt partialium locorum, quas in ſingulis locis norunt periti Notarii qui proinde, ne impingatur, utiliter adhibentur.

*Quæres.* An Teſtamentum ſit validum cui deſunt ſolemnitates à jure civili requiſitæ?

Reſp. Si Teſtamentum factum ſit ad cauſas pias, etiam in foro externo eas non requiri, ſed ſufficere eas quæ ſunt juris gentium, ſcilicet duo teſtes, in foro autem conſcientiæ, ſuppoſita poteſtate diſponentis, ſufficere ſcripturam, nutum, vel aliud ſignum teſtatoris, abſque ullo teſte. Quod ſi tamen manus teſtatoris non extet, requiruntur duo teſtes in foro externo, inter quos etiam fœmina eſſe poteſt *Covar. & alii* 12 *Dian. p. 7. t. 6. R. 16.* Item confeſſarius vel Parochus eſſe poteſt, licet legata ſint pro ſua Eccleſia: idque ad hoc tantum, ut voluntas teſtatoris probari poſſit, & Judex pro ea ſententiam ferat. *vid. Leſſ. & C. Lugo.*

*t. 2. d.*

*t.2. d.22. ſect.9.* ubi etiam probat, in tali teſtamento ad pias cauſas, non eſſe neceſſariam hæredis inſtitutionem. Ac licet morte interveniente non fuerit abſolutum, valet tamen quoad legata pia in eo jam expreſſa *Malder. Layman. Dian. p.5. t.3. R.126.* An autem tale teſtamentum ad cauſas pias principaliter factum, ſi ſolennitates deſint, valeat quoad legata profana, controvertitur. Negat. *Bon. & Lugo.* Affirmat *Covar. Sa Leſſ. Vill. Sanch. Barboſ. Trull. cap. 18. d. 4. Dian. p.7. t.6. R.4.* Denique teſtamentum ad pias cauſas non ſolenne, revocat aliud ſolenne, etſi hujus mentionem non faciat, *Mol. &c. Dian. p.7. t.6. R.25.26.* idque etiamſi prius etiam fuerit ad cauſas pias. *Mol. & alii 6.* licèt hoc poſterius quidam negent. *v. l.c. R.26.27.*

Reſp. II. Si teſtamentum factum eſt ad cauſas nō pias, hominibus ruſticanis quinque teſtes ſufficiunt, ſi plures haberi, nequeant: nec ſubſcriptione opus erit, ſi *literati* non ſint. *Laym. l.c. c.2. num.16. Bon. l.c. p.5. num.4.*

Reſp. III. Tempore peſtis, non requiruntur ſeptem teſtes ſimul congregati ad teſtamenti ſubſcriptionem, ſed ſufficit, ſi ſinguli ſeparatim adhibeantur. Adde, æquitatem poſtulare, ut quando teſtis, vel Notarius haberi non poſſunt, ultimæ voluntates validè pronuncientur, ſi de voluntate defuncti liquidò conſtet. Hinc in Ca-

mera

mera Imperiali valet teſtamentum , peſte valde graſſante conditum coram duobus vel tribus teſtibus, inter quos Confeſſarius eſſe poteſt. Atque hæc vera ſunt ſecundùm jus commune Cæſareum, ſecluſis ſpecialibus locorum ſtatutis. Nam Venetiis v. g. & Viennæ , duo teſtes ad teſtamentum ſufficiunt, *vid. Laym. l. c. cap. 2.* Imò abſolutè loquendo tempore peſtis ſufficere ſolennitates juris gentium, atque adeò tres vel duos teſtes, docet *Dian. p. 7. t. 6. R. 34. ex Sa. Laym. &c.* atque inter eos eſſe poſſe fœminam, & Notarium ipſum , ( tametſi non ſit immatriculatus ) modo non ſit conſanguineus, vel affinis defuncti, *R. 36. ex Menoch. &c.* nec opus eſſe ut ſint rogati, vel audiant vocem teſtantis (etſi hoc quidam requirant ) modo eum videant. *R. 37. & 38.* neque invalidari, licet ægrotus convaleſcat *R. 39. ex aliis 8.* Denique ſi Parochus ſcribat coram unico teſte, habere vim teſtamenti ſaltem nuncupativi, dicit *Molan. & Marcha* cum *Dian. l. c. R. 34. & 41.* vid. etiam *p. 5. t. 3 R. 121.*

Reſp. IV. Etſi probabilis, & ſecura ſententia ſit *Covar. Bon. d. 3. q. 1. p. 4. & aliorum*, teſtamentum factum ad cauſas non pias , ſine ſolemnitatibus jure requiſitis, invalidũ eſſe in foro conſcientiæ præterquam quoad legata pia: *Molin. Lugo Vaſq. Sanch. Dian. p. 7. t. 6. R. 3.* contra *Barboſ.* ita ut hæres per illud inſtitutus, & legatarius, teneantur ad reſti-

tutio-

tutionem hæredibus ab inteſtato: contrarium tamen verius eſt, ideoque licitè retinetur, quod tali teſtamento poſſidetur. Ratio, quia illæ ſolemnitates tantùm requiruntur ad cavendam deceptionem, & ad fidem in foro externo faciendam. *vide Leſſ.l.2.c.19.d.3.C.Lugo.d.22 ſ.9.* Vnde ſecundum hanc poſteriorem ſententiam *reſolves ſequentia.*

I. Hæres ab inteſtato, ſi ſciat voluntatem defuncti, tenetur reſtituere hæreditatem, & ſolvere legata iis, quibus teſtamento minùs ſolemni, aut ex voluntate ejus debentur. *Mol.Leſſ.* contra *Bonac.l.c.*

II. Si dubius ſit de voluntate Teſtatoris, debet cum illis componere, pro ratione dubii: quia cum nec ipſe, nec alii cœperint adhuc poſſidere bona fide, in dubio par eſt eorum conditio. *v.Bon.l.c.*

III. Si hæres ab inteſtato retineat hæreditatem, & legata, poſſunt illi, quibus aliquid per tale teſtamentum erat relictum, uti occulta compenſatione: quia revera res illæ erant ipſorum *v.Bon.l.c.*

IV. Si hæres ab inteſtato fateatur, mentem teſtatoris fuiſſe, ut hæreditatem nomine fideicommiſſi alteri traderet, vel legatum aliquod ſolveret; aut ſi oblato juramento jurare noluerit, cogendus eſt, etiam in foro externo, hæreditatem tradere, & ſolvere legatum.

V. Ob eandem cauſam idem dicendum

eſt, ſi fateatur voluntatem teſtatoris fuiſſe, ut hæreditas, non ut fideicommiſſum, ſed immediatè perveniret ad alium: quia non eſt recurrendum ad fidem teſtium, vel ad juris ſubtilitatem, quando is, cujus intereſt ipſe confitetur teſtatoris voluntatem. *vid. Leſſ. & Card. de Lugo l.c.*

Reſp. V. Etſi probabile ſit, Clericorum & Novitiorum teſtamenta facta ad cauſas nõ pias ſine ſolennitatibus juris non valere, *Molin. & alii 3.* cum tamen contrarium etiam ſit probabile, *Suar. &c.* poteſt hæres ex tali teſtamento hæreditatem adire pro foro conſcientiæ *Dian. p.9. t.9. R.16.*

Reſp. VI. Milites hujus temporis gaudent iiſdem privilegiis teſtandi, quibus olim, dummodò in caſtris (vel in propinquo ex cauſa legitima) verſentur. *Dian. p.7. t.6. R. 41. & ſeq. ex aliis 15.* contra *Baldum, &c.* atque adeò ſufficiunt iis duo teſtes (licet probabiliter nec hi requirantur *R.45.*) etiã non rogati. *R.46. & alii 4.* contra *Molin. Lugo, &c.* etiam alias inidonei, modò non ſint impuberes, nec cæci, vel ſervi. *R.47. Lugo, Vaſq. &c.* Neque opus eſt eorum ſubſcriptione, vel ſignorũ appoſitione, vel ut ſint in conſpectu teſtatoris. *ibid.* Imò miles jure militari (quo præſumitur eſſe teſtatus) in dubio poteſt teſtari ſolo nutu *R.49.* Poteſt etiam plura ſimul teſtamenta valida facere; vel pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus decedere, *R.53. & 55.* Valetque ejus teſta-

ſtamentum etiam poſt miſſionem hone-ſtam; ſed non ultra annum. *Molin. Lugo &c. R. 61.* Denique poſſunt milites ſupradicto modo teſtari, tametſi ſint ſurdi, & muti: (ſaltem ſi in caſtris auditum & vocem amiſerint.) *Dian. 48. 49. & 59. ex aliis.*

## DVBIVM III.

### De Renunciatione hæreditatum.

Reſp. I. Renunciatio futuræ hæreditatis, niſi juramento firmetur, nullius roboris eſt. Ratio quia ita jure cautum eſt, propter bonum publicum. Excipe 1. Niſi quis in ipſo teſtandi actu renunciet juri ſucceſſionis; vel poſt teſtamentum conditum, in quo præteritus eſt, præteritionem ſui approbet. 2. Niſi hæres neceſſarius, poſt debitam ſibi portionem integram à patre acceptam, reliquæ hæreditati renunciet; qui tamen, ſi bona patris poſtea augeantur, legitimam eorum portionem poteſt exigere. *Laym. cap. 7.*

Reſp. II. Renunciatio hæreditatis cùm odioſa ſit, & contra jus commune, ſtrictæ interpretationis eſſe debet. *Vnde reſolves Caſus ſequent.*

I. Non obſtat renunciatio hæreditatis, etiam jurata à filio facta, quò minùs ab eodem patre, mutata iterum voluntate, poſſit inſtitui hæres. *Mol. Sanch. l. 7. c. 7.*

II. Si filius renunciavit in favorem fratri

tris, eo mortuo ante patrem, is qui renunciavit, in prima hæreditate ſuccedere poteſt; imò etiam inſtitui debet: quia cauſa renunciationis ceſſavit. *Mol. d. 579. n. 19.*

III. Filius poſt juratam renunciationem, nihilominus ſuccedere poteſt in iis bonis, quæ pater ad ſecundas nuptias tranſiens, liberis ex priore matrimonio ſuſceptis relinquere cogitur. Ratio quia in his filius non ſuccedit jure ſanguinis, cui renunciavit; ſed propter civiles Conſtitutiones, & favores *Molin. n. 21.*

IV. Etſi filia accipiens dotem à patre, dicat ſe eâ contentam, & renunciare paternæ hæreditati; pactum tamen illud eſt invalidum, eoque non obſtante, poteſt poſtea petere complementum legitimæ portionis ſuæ. Ex *L. pactum. dotale Cod. de collat. L. ſi quando Cod. de pactis & cap. Quamvis pactum de pactis 6. Molin. Sanch. l. 6. conſil. Lugo. Reſp. mor. l. 6. d. 24.*

V. Si parentes dent filiæ dotem infra portionem legitimæ debitæ inducantque eam coactione, vel fraude ſeu dolo, ad renunciandum legitimæ non ſunt in conſcientia tuti, ſed tenentur illi reſtituere libertatem. *Sanch. l. 4. de mat. d. 9. Lugo l. c.* Ac licet filia, ſi renunciationem juramẽto firmaverit, eam ſervare teneatur; ſi tamen dolus vel metus intervenerit, licebit relaxationem juramenti injuſte extorti petere; eaque obtenta non tenebitur pacto, quod ex injuſta coactio-

coactione proceſſit. *vid. Sanch. lib.3. mor cap.17. Lugo tom.2. de juſt.d.22.ſ.8. & reſp. mor l.6.d.24.*

Reſp.III. Omne pactum, vel donatio, d alterius viventis hæreditate, ipſo jure irrit eſt; v.g. irritum eſt pactum, quo Titius hæreditatem quam ſperat à Sempronio, promittit aut obligat Cajo. Ratio, quia *tales* pactiones odioſæ ſunt, & plenæ periculis, ob inſidias, quæ parantur ejus vitæ, ſuper cujus bonis fit pactio. *Lay.c.7.n.3.*

Excipe 1. Niſi conſentiat is, de cujus hæreditate agitur, & in eo conſenſu uſque ad mortem perſeveret. 2. Niſi renunciatio fia in favorem communitatis, ſeu collegii: *hic* enim ceſſat præſumptio, vel periculum inſidiarum. 3. Niſi quis ob *Conſtitutione* Ordinis de omnibus bonis & juribus acquiſitis, & acquirendis diſponere debeat, idque in favorem communitatis piæ, vel etiam certæ perſonæ pauperis. *Sanch. cap.2. n.54. Laym.l.c.n.3.* 4. Niſi fiat pactum *circa* hæreditatem perſonæ incertæ: v.g. ſi quæ mihi hæreditas obvenerit dum vixero, tua eſto. ceſſat enim periculum. *Mol. Sanch. l.7. cap.2.*

*Quæres.* Quouſque ſe extendat conſtitutio *Trident. ſ. 25. c. 16. de regularibus*, irritans donationes, & renunciationes, etiam juratas, quæ fiunt ab ingredientibus religionem, niſi fiant cum licentia Epiſcopi, ſive Vicarii, intra duos menſes proximo

ant

nte profeſſionem, & profeſſio poſtea ſub-
equatur?

Reſp. Hanc conſtitutionem non habere
ocum in codicillis, teſtamentis, aut dona-
ionibus mortis causâ: quia hujus conſtitu-
ionis ratio eſt, ne per renunciationem hæ-
editatis, novitiis imponatur neceſſitas
rofitendi: hæc enim ratio ceſſat in his ulti-
nis voluntatibus; quippe quæ usque ad
rofeſſionem revocabiles ſunt. Quare valet
dhuc hodie teſtamentum à novitio con-
litum, neque rumpitur ſecutâ profeſſio-
e, etſi monaſterium in eo præteritum fue-
it, *Sanch. l. 7. c. 5.* Qui autem licitè à Reli-
ione recedit, recuperat omnia bona cui-
unque ante donata intuitu ingreſſûs in
eligionem.

Reſp. II. Eâ conſtitutione non prohibe-
i donationem modicam: quia ceſſat ratio
*anch. n. 23.*

Reſp. III. Eâ comprehendi renunciatio-
em Beneficii Eccleſiaſtici. Ratio, quia
æc eſt amiſſio magni juris, ob quam liber-
as egrediendi è religione impeditur *Sanch.*
*um. 37.*

Reſp. IV. Per eandem etiam irritantur
enunciationes, quæ fiunt ante ingreſſum
eligionis, intuitu, vel causâ impulſivâ in-
rediendi: qualis intentio in dubio præſu-
itur, ſi non multò ante ingreſſum factæ
nt. Ratio, tum quia Concilium abſolu-
è loquitur, tum quia aliàs non ſufficienter

coactione proceſſit. *vid. Sanch. lib.3. mor. cap.11. Lugo tom.2. de juſt. d.22. ſ.8. & reſp. mor. l.6. d.24.*

Reſp. III. Omne pactum, vel donatio, de alterius viventis hæreditate, ipſo jure irrita eſt; v.g. irritum eſt pactum, quo Titius hæreditatem quam ſperat à Sempronio, promittit aut obligat Cajo. Ratio, quia *tales* pactiones odioſæ ſunt, & plenæ periculis, ob inſidias, quæ parantur ejus vitæ, ſuper cujus bonis fit pactio. *Lay. c.7. n.3.*

Excipe 1. Niſi conſentiatis, de cujus hæreditate agitur, & in eo conſenſu uſque ad mortem perſeveret. 2. Niſi renunciatio fiat in favorem communitatis, ſeu collegii: *hic* enim ceſſat præſumptio, vel periculum inſidiarum. 3. Niſi quis ob Conſtitutiones Ordinis de omnibus bonis & juribus acquiſitis, & acquirendis diſponere debeat, idque in favorem communitatis piæ, vel etiam certæ perſonæ pauperis. *Sanch. cap.2. n.54. Laym. l.c. n.3.* 4. Niſi fiat pactum *circa* hæreditatem perſonæ incertæ: v.g. ſi qua mihi hæreditas obvenerit dum vixero, tua eſto. ceſſat enim periculum. *Mol. Sanch. l.7. cap.2.*

*Quæres.* Quouſque ſe extendat conſtitutio *Trident. ſ.25. c.16. de regularibus*, irritans donationes, & renunciationes, etiam juratas, quæ fiunt ab ingredientibus religionem, niſi fiant cum licentia Epiſcopi, ſive Vicarii, intra duos menſes proximo ant

ante profeſſionem, & profeſſio poſtea ſubſequatur?

Reſp. Hanc conſtitutionem non habere locum in codicillis, teſtamentis, aut donationibus mortis causâ: quia hujus conſtitutionis ratio eſt; ne per renunciationem hæreditatis, novitiis imponatur neceſſitas profitendi: hæc enim ratio ceſſat in his ultimis voluntatibus; quippe quæ usque ad profeſſionem revocabiles ſunt Quare valet adhuc hodie teſtamentum à novitio conditum, neque rumpitur ſecutâ profeſſione, etſi monaſterium in eo præteritum fuerit, *Sanch.l 7.c.5.* Qui autem licitè à Religione recedit, recuperat omnia bona cuicunque ante donata intuitu ingreſſûs in Religionem.

Reſp. II. Eâ conſtitutione non prohiberi donationem modicam: quia ceſſat ratio *Sanch.n.23.*

Reſp. III. Eâ comprehendi renunciationem Beneficii Eccleſiaſtici. Ratio, quia hæc eſt amiſſio magni juris, ob quam libertas egrediendi è religione impeditur *Sanch. num.37.*

Reſp. IV. Per eandem etiam irritantur renunciationes, quæ fiunt ante ingreſſum religionis, intuitu, vel causâ impulſivâ ingrediendi: qualis intentio in dubio præſumitur, ſi non multò ante ingreſſum factæ ſint. Ratio, tum quia Concilium abſolutè loquitur, tum quia aliàs non ſufficienter

conſuluiſſet libertati novitiorum. *Nav* *Leſſ.l.2.cap.41.num.40.*contra *Sanch.* cujus men ſententia eſt probabilis. Unde ſic natum tutò retineri poteſt, donec per ſe tentiam Judicis reſcindatur.

Reſp.V. Irritam etiam eſſe donatione ſeu renunciationem bonorum, ſub cond tione profeſſionis edendæ factam, ita ut non ſecuta corruat. *Navar.Sanch.n.17.Moli &c.* Ratio, quia donantes, ſeu renuncia tes ægrè contriſtant donatarios, ut eos poſſeſſione ſemel capta dejiciant & mon ſteria, quæ tales donationes acceperunt, mnes modos adhibent, ut tales ad profe ſionem inducantur, *Lay.c.7.n.8.*

Reſp.VI. Non obſtante hac conſtituti ne, validas eſſe renunciationes, aut don tiones, ante, vel poſt ingreſſum Societa Jeſu factas, juxta ejus conſtitutiones. R tio, quia Tridentinum Societatem diſer excipit. Dixi, *juxta conſtitutiones*, quia in donationibus, quæ contra conſtitution fiunt, non videtur habere locum: quia Tr dentinum id voluit in favorem Societati Quod autem ob gratiam alterius conced tur, non eſt in ejus diſpendium retorquen dum. *Molin. Sanch. Laym. l.c.*

D

## DVBIVM IV.

### *Qui poſſint, & debeant eſſe executores Teſtamenti?*

Reſp.I. Ii à teſtatore nominari poſſunt unus, vel plures ex hæredibus, vel non hæredibus; nec tantùm maſculus, ſed etiam fœmina, *Sanch.VVading.Dian.p.8.t.5.R 4.* non tantùm Laicus, ſed etiam Clericus, & religioſus. Hic tamen non ſine ſui Prælati licentia; & quidem Generalis, ſi ſit Societatis Jeſu: Fratres de Obſervantia, nullo modo. Quòd ſi tamen religioſus, contra Canonum decreta, executor teſtamenti ſit, ącta ejus valent. *Ita Layman.cap.11.* Et ratio eſt, quia ſpectato jure naturali, ſufficit voluntas teſtatoris Executoris: nec Canones executionem religioſi infirmant, ſed prohibent tantùm, *vid. Bonac. de cont. d.3. q.18. Dian.p.8.t.5.R.9.10.* Et licet impubes executor eſſe non poſſit, poteſt tamen minor, ſi xplevit annum 17. *Sanch.Lugo.VVading.Dia. .8.t.5.R.6.* Nullus autem cogi poteſt ut ſit xecutor *Dian.l.c.R 27.* detrectans tamen oc ipſo perdit legatum, (ſaltem quod in ræmium muneris ei relictum fuit, ceditque hoc aliis executoribus *Mol.Lug.Dia.p. t.5.R 27.* contra *VVad.*

Reſp II Si nullus à teſtatore nominatus ſt executor, executio pertinet ad hæredem iam quoad legata pia: quo tamen caſu

conſuluiſſet libertati novitiorum. *Nava.* *Leſſ.l.2.cap.41.num.40.* contra *Sanch.* cujus ta men ſententia eſt probabilis. Unde ſic do natum tutò retineri poteſt, donec per ſen tentiam Judicis reſcindatur.

*Reſp.* V. Irritam etiam eſſe donationem ſeu renunciationem bonorum, ſub condi tione profeſſionis edendæ factam, ita ut ea non ſecuta corruat. *Navar. Sanch. n. 17. Molin &c.* Ratio, quia donantes, ſeu renuncian tes ægrè contriſtant donatarios, ut eos de poſſeſſione ſemel capta dejiciant & mona ſteria, quæ tales donationes acceperunt, o mnes modos adhibent, ut tales ad profeſ ſionem inducantur, *Lay. c. 7. n. 8.*

Reſp. VI. Non obſtante hac conſtitutio ne, validas eſſe renunciationes, aut dona tiones, ante, vel poſt ingreſſum Societatis Jeſu factas, juxta ejus conſtitutiones. Ra tio, quia Tridentinum Societatem diſerte excipit. Dixi, *juxta conſtitutiones*, quia in iis donationibus, quæ contra conſtitutione fiunt, non videtur habere locum: quia Tri dentinum id voluit in favorem Societatis Quod autem ob gratiam alterius conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquen dum. *Molin. Sanch. Laym. l. c.*

Di

Digitized by Google

# DVBIVM IV.

## *Qui poſſint, & debeant eſſe executores Teſtamenti?*

Reſp.I. Ii à teſtatore nominari poſſunt unus, vel plures ex hæredibus, vel non hæredibus; nec tantùm maſculus, ſed etiam fœmina, *Sanch.VVading.Dian.p.8.t.5.R 4.* non tantùm Laicus, ſed etiam Clericus, & religioſus. Hic tamen non ſine ſui Pralati licentia; & quidem Generalis, ſi ſit Societatis Jeſu: Fratres de Obſervantia, nullo modo. Quòd ſi tamen religioſus, contra Canonum decreta, executor teſtamenti ſit, acta ejus valent. *Ita Layman.cap.11.* Et ratio eſt, quia ſpectato jure naturali, ſufficit voluntas teſtatoris Executoris: nec Canones executionem religioſi infirmant, ſed prohibent tantùm, *vid. Bonac. de cont. d.3. q.18. Dian.p.8.t.5.R.9.10.* Et licet impubes executor eſſe non poſſit, poteſt tamen minor, ſi explevit annum 17. *Sanch.Lugo, VVading.Dia. p.8.t.5.R.6.* Nullus autem cogi poteſt ut ſit executor *Dian.l.c.R 27.* detrectans tamen hoc ipſo perdit legatum, (ſaltem quod in præmium muneris ei relictum fuit, ceditque hoc aliis executoribus *Mol.Lug.Dia.p. 8.t.5.R 27.* contra *VVad.*

Reſp II Si nullus à teſtatore nominatus eſt executor, executio pertinet ad hæredem etiam quoad legata pia: quo tamen caſu



Digitized by Google

Epiſcopus jure communi ad ſe pertrahei poteſt. *Laym. l. c.*

Reſp. III. Executor non poteſt offici fungi per alium, niſi Teſtator id ei permi ſerit, aut niſi committatur executio nud facti jam declarati. *Sanch. Lugo, Dian p. t. 5. R. 26.*

*Quæres* I. An religioſus executor, *lega*tum in pias cauſas monaſterio ſuo applicare poſſit?

Reſp. Poſſe. Ratio, quia ſi quid obſtaret, eſſet ex eo, quod executor etiam indigens, eleemoſynam ſibi ex teſtamento applicare nequeat, niſi teſtator indigentiam ejus ignoraverit, aut ea poſtmodum ſupervenerit, cum ſi eam cognoviſſet certum quid ei legaturus fuiſſe videatur. Sed hæc ratio non ligat, quia cauſa monaſterii diſtincta eſt à cauſa, ſeu perſona profeſſi; ſicut cauſa Eccleſiæ à cauſa beneficiati. Unde etiam quivis juſſus aliquid dare pauperibus, poteſt id tribuere cognatis, vel filiis ſuis: quia evidens eſt diſtinctio inter donantem & accipientem. *Sylv. Sanch. lib. 6. cap. 11. num. 59. vid. Dian. p. 8. t. 5. R. 46.* Porrò ad pias cauſas legata dicuntur quæ intuitu pietatis relicta ſunt, nimirum 1. Loco vel perſonæ ſacræ, 2. Hoſpitali, 3. Confraternitatibus. 4 Pupillis & Orphanis. 5. Quod cauſa alimentorum iis, qui indigent. 6. Quod causâ ſtudii ſaltem Theologici. 7. Ad conſtructionem monumenti. 8 Ad uti-

lita-

litatem publicam, v.g. pro munienda urbe in neceſſitate, vel viis reficiendis, *Dia.p.7.t.6.R.29. & 30.ex Bald.&c.multis.*

*Quæres* II. Quomodo relicta incerta executioni ſint mandanda.

Reſp. I. Si incertitudo ſit ex parte legatarii, jure civili corruit legatum; v.g. quia ſunt duo ejusdem nominis & amicitiæ erga teſtatorem, jure civili corruit legatum: in foro conſcientiæ tamen tenetur executor inter eos dividere æqualiter: ſi in id conſentiunt. *Molin.&c.Dian.p.3.t.5.R.58.Trul.d.12.* II. Legata ad cauſas pias, ob incertitudinem loci, vel Eccleſiæ, non fiunt caduca; ſed plerumque pauperiori Eccleſiæ, vel Xenodochio danda erunt. III. Si incertitudo ſit ex parte rei legatæ, videndum an terminos à natura habeat, ut v.g. bos & equus; vel ab arte & induſtria, ut domus, veſtis, &c. Si à natura habeat, danda eſt una ex mediocribus: ſi ab arte, electio ad hæredem pertinet, qui rem in eo genere minimam dando ſatisfacit. Idemque dicendum eſt de legatis, in numero, pondere, & menſura conſiſtentibus. *vid.Laym.l.c.n.7.8.9.*

Reſp. II. Si acceperint ſummam pecuniæ diſtribuendam pauperibus, non tenentur dare pauperioribus: poſſuntque etiam dare hoſpitalibus, Eccleſiis, (quæ ornamentis vel fabrica indigent,) Monaſteriis, vel iis, qui ſecundùm ſuum ſtatum non poſſunt vive-

vivere, ſive ii ſint opifices, ſive altioris conditionis, etiam Nobiles, *Vaſq. Molin. & aliis* dummodo tamen non conſtet, vel ex ſigni colligatur, aliam fuiſſe intentionem teſtatoris, quæ ſemper attendenda eſt *Dian. p. 2. t. 15. R. 8.* Si vero deſignaverint ſemel certos pauperes, non poſſe eos variare docet *VVading.* ſed affirmat *Lugo v. Dian. p. 8. t. 5. R. 50. & p. 2. t. 16. R. 19.* Poſſunt etiam ſibi ipſis, vel ſuis cognatis, ſi verè pauperes ſint, præſertim ſi teſtator id ignoraverit, eam applicare, *VVading. Dicaſt. Dian. p. 8. t. 5. R. 46. & 47.*

*Quæres* III. An legata ad certas pias cauſas, poſſint ab executore vel Epiſcopo commutari in alium pium uſum?

Reſp. I. Si voluntas teſtatoris impleri poteſt juſtè & honeſtè, non licet eam commutare in opus quantumcunq; melius: niſi ex diſpenſatione Pontificis, & juſtâ de cauſâ. *Mol. VVad. Dia. p. 1. t. 17. R 28. & p. 8. t. 5. R. 63 &c. communiter* contra *Vaſq. & aliquos*, qui docēt, Epiſcopum poſſe commutare in æquale vel melius. Interdum tamen ad Epiſcopum, hæredes & executores pertinet, ſecundùm epiikiam interpretari, non alienum eſſe à defuncti voluntate, ſi mutatio fiat; v. g. ſi teſtator pecuniam Eccleſiæ leget ad calices comparandos, & Eccleſia non egeat calicibus, ſed caſulis *Mol. Lay. l. c. num. 10. v. Vaſq. opuſc. de teſtam. ca. 8. § 5. dub. 3. num. 204. Trul. c. 18. d. 12. Barboſ. de off. & poteſt. Epiſc.*

Reſp.

Reſp.II. Si ad uſum à teſtatore deſtinatũ applicari nequeunt, non ideo fiunt caduca, ſed arbitrio Epiſcopi & Executoris ad aliã piam cauſam applicanda ſunt: ita tamen, ut quoad fieri poteſt, defuncti voluntas impleatur. Ratio eſt, quia is principaliter intendit ea in ſalutem animæ ſuæ ad Dei honorem relinquere. *Mol.d.294.Bon.d.3.de cont.q.ult.p.ult.Barboſ de offic.Epiſc.* Ex dictis *reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Si Teſtator pauperi determinato aliquid legavit, hic autem ante ſolutionem moriatur, hæres illud tenetur alteri pauperi dare; quia præſumitur legatum pium factum in beneficium animæ teſtatoris, adeoque deſignatio pauperis demonſtrativè, non taxative facta fuiſſe: niſi tamen aliud conſtet, vel ex circumſtantiis colligatur de teſtatoris intentione; de qua ſi maneat dubium manet data reſolutio, *Mol.Sanch.Bar. d.6.c.10.§.7.*

*II.* Si legata pia inveniantur inducta, & non conſtet de teſtatoris intentione, tenetur hæres ea ſolvere quia prçſumitur id fortuito, ac caſualiter, & non ex teſtatoris voluntate accidiſſe, *Bard.d.6.c.10.§.17.*

III. Si Teſtator legaverit ſummam pecuniæ pro certo numero ſacrorum, hæres autem eam ſummam Sacerdoti cuipiam bono tradiderit, ac poſtea ob mortem dicti Sacerdotis, aliamve ob cauſam dubitet prudenter, an ſacrificia illa ſint per-

acta, nō tenetur curare ea iterum celebranda. Quia ſatisfecit teſtatoris voluntati. *Bardi. d. 6. q. 10. §. 22.*

*Quares* IV. Intra quod tempus, quo ordine & modo hæredes & executores defuncti voluntatem exequi debeant, & quis cogere poſſit?

Reſp. I. Teneri ſtatim poſt aditam hæreditatem, confectumque inventarium, etiam intra annum, niſi juſto impedimento excuſentur. Imò in legatis piis intra ſex menſes. *Molin. Vaſq. Dian. p. 8. t. 5. R. 53.* idque etiam ſi hæreditas non ſit adita, eò quod hæres vel ante fuerit mortuus, vel eam repudiarit. *Covar. & alii tres Dian. p. 6. t. 6. R. 25.* Unde ſi differant notabiliter, (præſertim ſolutionem piorum legatorum) aut negligant exequi, graviter peccant, tenenturque damnum, quod alii ipſorum culpâ acceperunt, compenſare. *Bonac. d. 3. q. 18. p. 4. Navar. c. 25. Lugo. Dian. p. 8. t. 5. §. 52.*

Reſp. II. Ab utroque judice, Eccleſiaſtico & ſæculari, compelli poſſunt, (ſi tamen laici ſunt.) Quod ſi poſt annum à monitione judicis vel Epiſcopi exequi negligant, omni commodo (excepta tota legitima, ſi hæredes neceſſarii ſunt) ex teſtamento ipſis proveniente privantur, *vid. Laym. l. c. tr. 5. cap. 11. Card. de Lugo d. 26. de juſt. Dian. p. 3. t. 3. R. 59. Valerum, Trul. d. 11.* imo ſi intra annum negligant exequi, jus

exe-

executionis devolvitur ad Epiſcopum. *Molin. & alii 8. Dian.p 8. t.5.R.40.* nec admittitur purgatio moræ. *Sanch. Dian. l.c.R.33.& 54.* ſed tenetur Epiſcopus exequi removendo illos ab executione, & emolumentis ſpoliando: atque in defectum Epiſcopi, idem poteſt Metropolitanus. *Molin. Merol. Dian.R.57.*

Reſp. III. Executor tenetur omnia exequi ſecundum mentem teſtatoris: ad hoc tamen Executor particularis non poteſt vendere buna defuncti, niſi hic ita ſtatuerit; univerſalis autem poteſt *Lugo d.24.ſ.16. Dian.p.8.t.5.R 32.* Neque poteſt unquam invito hærede rem legatam dare legatario; quia non poteſt niſi per Judicem ſpoliare hæredem ſua poſſeſſione; licet teneatur monere Epiſcopum, ut hæredem cogat. *Sanch. Lugo, Dian p.8.t.5.R 58.* Quod ſi bona non ſufficiant ad legata omnia ſolvenda, diſtribuenda ſunt omnibus æqualiter pro rata (etiamſi ſint pia, & licet uni res certa, & in individuo ſit legata) nec licet uni præ aliis gratificari: quia par omnium eſt ratio & jus *Sylv. Sanch. Bon. Dian. Trull. l.7. c.18.d 12.*

Reſp. IV. Tenentur Executores reddere rationem executionis (idque probabiliter etiamſi Teſtator eos hoc onere liberaſſet) exceptis iis, quæ teſtator juſſit erogari ſecreto. *Dian.p.8.t.5.R.54. & alii 35.* Poſſuntque ad hoc cogi ab Epiſcopo, vel Capitu-

pitulo Sede vacante, *R.36.37.& 62.* niſi ſint Regulares plene exempti, quos cogi poſſe alii negant, affirmant alii, ut *vid.l.c.* Denique non debetur iis ſalarium, cum ſit officium voluntarium amicitiæ: ſi tamen damnum ex eo patiantur, vel ſint etiam adminiſtratores bonorum, debet aſſignari à Judice. *Lugo d.24 ſeſſ.26.n.335.vid.Dian.R.39.* plura de executione piarum & ultimarum voluntatum *vid.Trull.& Dian.ll.cc.& Barboſ.l.3.de jure unius c.27.*

## DVBIVM V.

### *De iis, qui teſtari & hæredes inſtitui poſſunt.*

Reſp. I. Omnes homines liberam de ſuis bonis teſtandi facultatem habent, niſi naturali aut poſitivo jure prohibeantur. Naturali autem jure teſtari vetantur infantes, furioſi, amentes, niſi tamen *lucida* intervalla habeant, vel in una tantum materia delirent, & in aliis non, ut *Navar. Sanch.l.1.de matr.d.8.* Quid autem ſentiendum de eo, qui ex morbo aliquamdiu delirat, *v.Card.Lugo d.24.ſ.4.* Poſitivo autem, ſurdus ſimul & mutus à natura, prodigus, ſervus, uſurarius publicus, filiusfamilias de bonis adventitiis, (ſi quidem ante Clericatum advenerint, ut *v.Card.de Lugo de juſt.d.24.nn.67.*) impubes, captivus apud hoſtem

hoſtem, damnatus ad mortem, ſi bona ejus confiſcentur, *Card. de Lugo l.c. num. 72.* profeſſus religionem.

Dico *profeſſus*, quia novitius cum adhuc ſui juris ſit absque ſuperioris licentia validè teſtari poteſt, etiam non ſervatâ juris ſolennitate, ut habet *Trul. c. 18. d. 5. ex Sa. & Bon.* & ſiquidem inteſtatus decedat, proximi conſanguinei in bonis ſuccedunt. Similiter religioſus Societatis, poſt emiſſa vota ſimplicia, etſi non licitè, validè tamen poteſt teſtari, quia dominium bonorum ſuorum retinet impeditum quaſi voto paupertatis, quoad diſpoſitionem ſine licentia ſuperioris, non tamen ulla conſtitutione Canonica diſpoſitio irritatur. *Ita Mol. Sanch. Laym.* Qui addit, poteſtatem teſtandi, ſeu jure, ſeu conſuetudine, etiam religioſis ordinum militarium conceſſam, frequenterque à Pontifice concedi iis ſolere, qui extra clauſtrum, Beneficium vel Epiſcopatum habent.

Reſp. II. Omnes homines, etiam amentes, ſurdi, muti, ſervi, imo & communitas, hæredes inſtitui poſſunt, niſi ſpecialiter prohibeatur. *Ita Bon. de contr. d. 4. q. ult.* Quia ad hoc tantùm requiritur plena poteſtas in diſponente, & capacitas in hærede. Incapaces autem ſecundùm jura ſunt. 1. Apoſtatæ & Hæretici, eorumque receptores, defenſores, fautores; licet probabile ſit, eos ante ſententiam Judicis ad reſtitutionem

nem non teneri, eò quòd hoc jus in eo rigore non ſit receptum, *Leſſ.l.2.cap.19.dub.5. Sanch.lib* 2,*cap*.14 *num*.31. 2. Civitas hoſtium,& communitas Judæorum. 3. Damnatus ad metalla; perſecutores & percuſſores Cardinalium, & qui ob crimen activè inteſtabiles ſunt. *Leſſ.loc.cit.* Adde caſus,in quibus aliqui excluduntur à bonis defuncti; ut 1.Hæres,(uti & legatarius) qui teſtatorem occidit. *Leg.ult.* §.*ult.ff.de bonis damnatorum.* 2. Idem,ſi teſtatori prohibuit teſtari, aut teſtamentum revocare; aut ſi ad uxorem teſtatoris accedat. 3. Si dum teſtator mente captus fuit, hæres illius curam non habuit, aut ſi captivum redimere neglexit *v.Mol. d.178. & 212. Card.de Lugo d.24. n.75. Unde reſolves.*

I. Hæredes inſtitui poſſunt profeſſi ordinum,quibus permiſſum eſt bona immobilia in communi poſſidere,eorumque nomine monaſterium ſuccedit.Tales autem ſunt omnes ferè religiones excepto Ordine Minorum de Obſervantia, & Capuccinorum. Ratio, quia illi ſunt incapaces, ſecundum *Trid.ſeſſ.25.cap.3.* uti & profeſſi Societatis Jeſu, *v.Sanch l 6.cap.18.Bonac.l.c.Laym.l.3.t.1. c.15* licet contrarium probabiliùs eſſe putet *VVading.tract.de contr.d.4.du.5.§.4. vid. Dian. p.9.t.9.R.16.*

II. Collegia Societatis Jeſu, & domos, etiam profeſſæ, hæreditates accipere poſſunt, modo bona immobilia, quæ communi

ni uſui & habitationi non deſerviunt, vendantur, & non deferantur intuitu profeſſi, aut vota formata habentis.

Dixi, *hæreditates:* quia ſicut Minores & Capuccini, legata & alia donata admittere poſſunt: ita etiam Societas Jeſu, etſi intuitu alicujus profeſſi tantum ea deferantur. *vid. Laym. l.c.*

III. Teſtator poteſt quemvis extraneum inſtituere hæredem, nulla facta mentione conſanguineorum collateralium, etiam fratris pauperis, dummodo abſit ſcandalũ, & gravis neceſſitas illorum. quia nullo jure prohibetur, & bona ſunt ipſius, de quibus diſponit liberè, *Bon. & alii ſ. Dian. p. 1. t. 8. R. 83. & 85.* Item *p. 5. t. 3. R. 114.*

*Quæres* I. Quæ ſit diviſio hæredum?

Reſp. Hæres aliùs eſt ex teſtamento; alius ab inteſtato. Hæres ex teſtamento vel eſt univerſalis, ſive ex aſſe; vel partialis, ſeu ex parte tantum, v.g. ex triente, vel dodrante, vel quadrante. Uterque horum vel eſt hæres neceſſarius, qui neceſſariò inſtitui debet, ut ſunt omnes in recta linea deſcendentes, & poſt hos aſcendentes, niſi ſit cauſa juſta exhæredandi; vel non neceſſarius, quem teſtator poteſt inſtituere, & non tamen cogitur. *Laym. c. 5. n. 9.*

*Quæres* II. Quantum hæredibus neceſſariis debeatur?

Reſp. Jure novo legitimam portionẽ deſcendentium, eſſe trientem hæreditatis, ſi non

non ſint plures quàm quatuor liberi ſi p
res,ſemiſſem. Similiter aſcendentium p
tio,etſi unus tantùm ſit,eſt triens hæredi
tis, idque absque ullo gravamine, modo
conditione: alioqui pro non appoſitis
bentur. Quòd ſi autem alicui aſcendent
vel deſcendentium,portio legitima non
linquatur, competit ei actio ad petendu
complementum, vel ad reſcindendum t
ſtamentum,ut ipſo jure nullum: maximè
cauſa idonea exhæredationis non ſit inſer
& probata.*Lay.c.8.n.10.*

His adde, 1. Rumpi teſtamentum
poſthumi præteritionem. 2. Peccare p
rentes, ſi absque juſta cauſa, ex inordin
to affectu erga liberos, ſucceſſionis in
qualitatem inter eos inſtituant. *Juſtæ* a
tem cauſæ hujus inæqualitatis erunt, me
rita & obſequia majora; ſi pupilli magn
ſumptu in ſtudiis ali debeant; ſi qui plu
egere videantur. *Dian.p.5.t.8.R.83.* ſi qui
in ſtudiis ſuſtentatus ſit Doctor, poſſitque
lucrari. & alii ſecùs; imò patet, id quod
habet ſupra partes legitimas filiis debitas
poteſt de rigore relinquere extraneo *Tru*
*c.28. d. 10. Bonac. Dian. p. 1. t. 8. R. 8*
3. Liberos naturales, niſi legitimati ſint
reſpectu patris non eſſe hæredes neceſſa
rios, reſpectu tamen matris, eſſe; idque æ
quali jure cum legitimis. Quòd ſi tamē pa
ter liberis caret, naturales poteſt inſtituer
hæredes; modò parentes ſuperſtites legiti
m

mâ portione non priventur. 4. Fratrem & ſororem tunc tantùm poſſe infirmare teſtamentum, ſi perſona infamis inſtituta ſit *Laym. l.c.num.12.13. vid. Bon.d.3. de cont.q.ult. p 3.* 5. Patrem non poſſe expenſas factas pro filio in ſtudiis literarum repetere, ſiquidem eas liberaliter fecit, vel donavit, ſecus ſi habuit animum repetendi & computandi in legitimam. Quòd ſi pater non repetiit, quando potuit, non tenetur filius eo mortuo in diviſione conferre in commune: quia præſumi poteſt liberaliter factas, vel condonatas, niſi aliundè conſtet contrariũ, *Azor. Villal. Tnl.t.1.l.4.c.1.d.3. v. ſuprà c.3.du. 2.de donatione.*

*Quæres* III. Qui hæredes ſuccedant ab inteſtato, aut teſtamento rupto, vel irrito?

Reſp. Ante omnes alios, patri ſuccedere legitimos liberos, & in demortuorum locum Nepotes 2. Deficientibus deſcendentibus, patrem & matrem defuncti, & in eorum locum, avos & avias. 3. His quoque deficientibus, fratres, & ſorores ex utraque parte conjuncti, idque æquis portionibus, excluſis iis, qui ex ſolo patre, vel matre conjuncti ſunt. 4. Si ex fratribus vel ſororibus utrimque conjunctis, unus mortuus liberos reliquerit, ſuccedunt hi loco parentis ſui cum patruis, non in capita, ſed in ſtirpes. Si tamen fratres & ſorores utrimque conjuncti, omnes mortui ſunt, tunc eorum liberi, excluſis patruis ex una

tan-

tantùm parte conjunctis, non in ſtirpes, ſed capita, adeoque æquis portionibus ſuccedunt: quia duorum fratrum filii, non ſuorum parentum loco, ſed jure propriæ conjunctionis ſuccedunt. Cum ergò æqualiter juncti ſint, æquales etiam in portione hæreditatis eſſe debent. 5. Deficientibus fratribus & ſororibus utrimq; conjunctis, eorumq; liberis, ſuccedunt fratres & ſorores ex una tantum parte conjuncti: hoc tamen diſcrimine, ut qui ex parte patris ſunt juncti, ſuccedant in bona à parte provenientia, in reliquis æqualiter omnes. 6. Si fratres & ſorores, eorumq; filii deficiant; ſuccedunt propinquiores collaterales, usque ad decimum gradum: & fit talis ſucceſſio in capita nulla habita ratione, an ex altera parte, an ex utraque ſint conjuncti. 7. In horum defectu, ſuccedit uxor; & denique in illius morte, fiſcus ſæcularis in bonis omnibus laici ab inteſtato defuncti: fiſcus autem Eccleſiaſticus, in bonis Clerici, *Laym. c. 6. n. 1, 2, 3. & 4.*

His adde: 1. Quòd ſi uxor, ſuſceptis ex priore marito liberis, ad ſecundas nuptias tranſiit, quicquid à priore marito, donatione, aut teſtamento acquiſivit, ejusdem matrimonii liberis cedere. Similiter, ſi maritus alteram uxorem ducat.

Adde 2. Hæredem adeundo hæreditatem non commoda tantùm, & jura, ſed etiam debita & onera realia defuncti in ſe transferre

ferre. Interim tamen duplici beneficio gaudere, 1. Vt ſupra vires hæreditatis non obligetur. 2. Quòd deductis expenſis funeris, & ſolutis debitis quartam partem hæreditatis obtinere debeat hæres, vel hæredes; & ſi eã non habent, legatis, non tamen piis, ut notat *Trull.l.7.c.18.d.* 12 *ex authen.* ſimiliter *C. ad legem falcid.* detrahere poſſunt beneficio legis Falcid. *Lay.l.3. tract.5.c.6.n.7. Sanch.lib. 4. c.15.* Vt autem hoc beneficio frui poſſit hæres, conficere tenetur inventarium, tametſi hanc obligationem Teſtator poſſit remittere, reſpectu legatariorum & fideicommiſſariorum, quibus ex mera liberalitate aliquid relinquit, non tamen reſpectu creditorum, quibus præjudicare nõ poteſt. Vniverſim enim ab onere inventarii, & à rationibus reddendis, eos, quibus poteſt relinquere bona, ſine onere dandi partem aliis, poteſt liberare, iisque concedere, ut eorum dictis, vel juramento ſtetur. *Mol. Card. de Lugo d.24.ſ.8.n.236.*

# TRACTATUS VI.

## *De Præcepto. VIII. IX. X. & Præceptis Eccleſiæ.*

## CAPUT I.

### *De Præcepto VIII.*

PRohibetur hic omnis injuſta læſio famæ, & honoris proximi; ac præcipuè omnis falſitas, & mendacium, ac læſio

 ver-

verbalis, quæ fit, tum in judicio falſo accuſando, vel verum celando, de quo ſupra; tum etiam extra pernitioſè mentiendo, ſecreta revelando, de quo *vid. Bon. de reſt. d. 2, q. 2. p. ult. Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 5.* ac denique detrahendo.

## *DUBIUM I.*

### *Quid ſit ſuſpicio, judicium temerarium, & dubitatio; ac quale peccatum?*

Suppono hæc tria differre inter ſe, quòd Judicium ſit firma animi ſententia, ſeu aſſenſus indubitatus; Suſpicio, aſſenſus inchoatus, quo quis inclinat in unam partem, judicans probabiliter, latere aliquod fundamentum opinandi. Dubitatio autem non eſt affectus, (niſi cauſaliter) ſed quaſi ſuſpenſio animi, in neutram partem inclinando. Quæritur ergo hic, non de ſuſpicione & judicio prudenti, quod ſufficientibus indiciis nititur; ſed de imprudenti, & temerario, quod iis deſtituitur. Majora autem indicia requirùntur ad judicium, quàm ad ſuſpicionem; & ad hanc, quam ad dubitationem.

Reſp. I. Judicium temerarium, cum plena advertentia, de gravi malo proximi communiter eſt mortale, contra juſtitiam. *Ita Fill. Leſſ. c. 29. l. 2. Layman. l. 3. t. 3. c. 2.* Ratio, quia proximo fit gravis injuria, dum ſine cauſa improbus habetur, cum habea-

beat jus ad bonum nomen & famam: præterquam quòd ex his judiciis plerumque gravia mala ſequantur. In confeſſione tamen non opus eſt explicare ſpeciem mali judicati; cum omnia uni juſtitiæ commutativæ in ſpecie infima adverſentur. *Eſcob. E.10.c.4.n.36.*

Dixi, *communiter*: quia ſi judicium habeat magnam probabilitatem, etſi non omnino ſufficientem ad certitudinem; erit veniale, quia moralis certitudo, & magna probabilitas non adeò diſtant, ut cenſeatur gravis injuria, judicare certum, quòd eſt valdè probabile: v.g. ſi judices juvenem ſolum cum puella inventum in cubiculo, illicita tractaſſe. Ex quibus reſolvitur, peccari tantùm venialiter temerè judicando ſequentibus caſibus. *v.Tann.2.2.d.4. q.3.d.2.*

I. Si non ſit grave malum, quod proximo temerè impingis: & ſic eum, qui judicat alium eſſe ſpurium, vel filium Judæi, à mortali excuſat *Navar. Azor.& Leſſ.* contra *alios* apud *Dian.p.5.t.5.R.69.*

II. Si ſit grave quidem, ſed non perfectè advertas.

III. Si advertas quidem te malè judicare, non tamen advertis ſigna eſſe inſufficientia, nec de iis dubitas.

IV. Si ſigna ſunt ſufficientia ad opinionem ſaltem probabilem.

V. Mortale etiam non eſt, (per ſe loquendo)

do) ſi de indeterminato tantùm judices: quia nulli fit gravis injuria. *Eſcob. l.c.* ex *Fagund.*

Reſp. II. Suſpicio & Dubitatio temeraria, ex genere ſuo videntur eſſe peccata tantùm venialia; maximè, ſi procedant ex errore intellectus, quo indicia ut ſufficientia apprehenduntur. *Ita Layman. ex S.Thom. Navar. Molin. Fill. tr. 4. c. 1. q. 5. Leſſ. l. 2 cap. 39. d. 3 &c.* contra *multos*, qui putant eſſe mortale. Ratio eſt, quia communiter ſuſpicio tantùm eſt concitatio quædam ad effectum; manet enim in mente ſuſpicantis aliquo modo bona exiſtimatio proximi: ergo non fit illi gravis injuria, cùm non totaliter deturbetur de poſſeſſione bonæ famæ; fit tamen aliqua, quia temerè dubitatur.

Dixi, *maximè ſi ex errore*: quia talis cùm non ſit per ſe voluntaria, nec pertinax, meretur excuſationem: ſi verò ex malevolentia in ſuſpicione gravi perſiſtas, erit mortale, ut docet *Leſſ. Fill. &c.* ob injuriæ gravitatem. Atque idem eſt de dubitatione poſitiva, orta ex malevolentia abſque cauſa: procedit enim ex contemptu alterius, proindeque gravis injuria reputatur.

*Quæres.* Quomodo diſcerni poſſit ſuſpicio, a judicio firmo, quando formido de oppoſito expreſsè non eſt conjuncta?

Reſp. *Cajetanus*, cenſet eum judicare, qui roga-

rogatus an habeat rem pro certo, reſpondet ſibi certam, aut ferè certam videri: eum verò ſuſpicari, qui reſpondet ſe non eſſe moraliter certum, ſed facile poſſe falli. v. Bon. de reſt. d. 2. q. 7. p. 1.

## DVBIVM II.

### Quid ſit, & quàm grave peccatum Detractio?

Reſp. Detractio eſt alienæ famæ injuſta violatio vel denigratio. Differt à Contumelia, quæ eſt injuſta honoris diminutio, 1. objecto; quia contumelia honor, detractione autem fama læditur, quæ eſt opinio, ſeu exiſtimatio de alterius excellentia, honor autẽ eſt teſtificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2. Differt modo: quia contumelia inſtar rapinæ fit apertè, contra præſentem: detractio ut plurimum inſtar furti occultè, & contra abſentem. Vnde licèt contumelia detractione gravior ſit, eſt tamen detractio peccatum mortale ex genere ſuo; etſi ex parvitate materiæ aut indeliberatione, fieri poſſit veniale. Ratio, quia eſt gravius furto, quod eſt mortale, cùm lædat proximi famam, quæ eſt majus bonum, quam opes.

Detractio alia eſt directa & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi: alia indirecta, & materialis tantùm, quæ fit ex levitate, & loquacitate aliqua, Ex dictis reſolves.

I. Regulariter non eſt mortale, (etſi per accidens, ratione damni ſequentis, tale eſſe poſſit) revelare naturales defectus animi, corporis, vel natalium: quia tales non ſunt morales: nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis v. g. ſit ſtupidus, ſpurius, luſcus *Bon.t.2.d.2.q.4.p.2.*

II. Plerumque etiam levis detractio habetur, ſi alium infames generalibus nominibus peccatorum mortalium, v. g. eſſe iracundum, ſuperbum, &c. (etſi aliquando gravis eſſe poſſit,) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propenſione, & defectu involuntario; nec oritur grave damnum famæ. *S. Anton. 1.p.2. 8.c.4.Sylv.Leſſ.dub.3.n.18.Laym.l.3.t.3.p.2.c.3. num.3.*

III. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia quæ ob conditionem perſonæ, non notabiliter famam lædant: v.g. ſi dicas militem habere concubinam, pugnâſſe in duello, cogitare vindictam, adoleſcentem eſſe prodigum, deditum amoribus &c. *Laym.l.3.t.3.p.2.t.3.*

IV. Fieri tamen poteſt, ut narrando defectus etiam naturales, ſpectatâ condition[e] & ſtatu illius, graviter noceas, & ſic graviter pecces: ut ſi gravem, & optimi nominis Prælatum, aut religioſum, mendaci[o] aſſuetum eſſe; virum gravem ac conſul[a]rem, illegitimè natum, Judæum, &c. Ide[m] eſt, etſi de altero nihil in particulari, ſe[d] ta[...]

tantùm in genere dicas, v.g. te ſcire aliquid de illo quod, ſi dicas, magno illum rubore ſit affecturum. *C. Lugo. d. 14. n. 49.*

V. Crimen aut defectum alicujus, modo verum, ſæpè licet prodere ob juſtas cauſas: v.g. 1. Cùm expedit ſuperiorem ſcire ſuorum defectus, ut emendentur; de quo *vid. ſuprà de Corr. frat.* & ſic eos qui crimen occultum filiorum parentibus, vel famulorum heris, in ordine ad correctionem, (cavendo tamen ne ex revelatione majus damnum ſequatur) ſignificant, communiter excuſari docet *Trull. l. 7. c. 10. d. 11. ex Bonac. &c.* uti & uxorem loquentem cum marito (vel contra) de criminibus occultis filiorum, vel famulorum. 2. Cauſa conſilii, vel auxilii capiendi: in quo tamen videndum, ut cum minimo damno tertii fiat. 3 Cauſa cavendi alterius damni: ut ſi alicujus æſtimatio falſo concepta de ejus doctrina, probitate, eſt aliis pernicioſa. Vnde cum agitur de conferendo officio, de contrahendo matrimonio, de ſuſcipienda religione, aſſumendo medico, præceptore, famulo, famula, &c. licet manifeſtare (imò aliquando oportet) occulta alterius impedimenta, inhabilitatem, crimina, unde notabile aliquod incõmodum meritò timeretur: dummodò nulla alia ſit ratio commodior impediendi; & dãnum quod proximo timetur, ſit majus, aut ſaltem æquale damno; quod ex ea manifeſtatione defectus, aut criminis alte-

I. Regulariter non eſt mortale, (etſi pe
accidens, ratione damni ſequentis, tale eſſ
poſſit) revelare naturales defectus animi
corporis, vel natalium: quia tales non ſun
morales: nec infamia apud prudentes re
putatur, quòd quis v. g. ſit ſtupidus, ſpu
rius, luſcus *Bon.t.2.d.2.q.4.p.2.*

II. Plerumque etiam levis detractio ha
betur, ſi alium infames generalibus nomi
nibus peccatorum mortalium, v. g. eſſ
iracundum, ſuperbum, &c. (etſi aliquan
do gravis eſſe poſſit,) quia audientes ple
rumque interpretantur de naturali pro
penſione, & defectu involuntario; ne
oritur grave damnum famæ. *S. Anton. 1.p.*
*8.c.4.Sylv.Leſſ.dub.3.n.18.Laym.l.3.t.3.p.2.c.*
*num.3.*

III. Similiter non erit mortale commu
niter, referre peccata mortalia quæ ob con
ditionem perſonæ, non notabiliter fama
lædant: v.g. ſi dicas militem habere concu
binam, pugnâſſe in duello, cogitare vind
ctam, adoleſcentem eſſe prodigum, ded
tum amoribus &c. *Laym.l.3.t.3.p.2.t.3.*

IV. Fieri tamen poteſt, ut narrando d
fectus etiam naturales, ſpectatâ condition
& ſtatu illius, graviter noceas, & ſic grav
ter pecces: ut ſi gravem, & optimi nom
nis Prælatum, aut religioſum, mendac
aſſuetum eſſe; virum gravem ac conſul
rem, illegitimè natum, Judæum, &c. Ide
eſt, etſi de altero nihil in particulari, ſ
ta

tantùm in genere dicas, v.g. te ſcire aliquid de illo quod, ſi dicas, magno illum rubore ſit affecturum. *C. Lugo. d. 14. n. 49.*

V. Crimen aut defectum alicujus, modo verum, ſæpè licet prodere ob juſtas cauſas: v.g. 1. Cùm expedit ſuperiorem ſcire ſuorum defectus, ut emendentur; de quo *vid. ſuprà de Corr. frat.* & ſic eos qui crimen occultum filiorum parentibus, vel famulorum heris, in ordine ad correctionem, (cavendo tamen ne ex revelatione majus damnum ſequatur) ſignificant, communiter excuſari docet *Trull. l. 7. c. 10. d. 11. ex Bonac. &c.* uti & uxorem loquentem cum marito (vel contra) de criminibus occultis filiorum, vel famulorum. 2. Cauſa conſilii, vel auxilii capiendi: in quo tamen videndum, ut cum minimo damno tertii fiat. 3 Cauſa cavendi alterius damni: ut ſi alicujus æſtimatio falſo concepta de ejus doctrina, probitate, eſt aliis perniciosa. Vnde cum agitur de conferendo officio, de contrahendo matrimonio, de ſuſcipienda religione, aſſumendo medico, præceptore, famulo, famula, &c. licet manifeſtare (imò aliquando oportet) occulta alterius impedimenta, inhabilitatem, crimina, unde notabile aliquod incõmodum meritò timeretur: dummodò nulla alia ſit ratio commodior impediendi; & dãnum quod proximo timetur, ſit majus, aut ſaltem æquale damno; quod ex ea manifeſtatione defectus, aut criminis

alterius ei obvenerit. *Leſſ.l.2.cap.11.d.12*

VI. Hinc quoque, ſi quis injuſtè lædit fa-mam tuam, nec potes eam tueri, nec recu-perare aliâ viâ quàm imminuendo quoque famam illius; id licet: dummodò falſa non dicas, in tantum quantum ad tuam famam conſervandam neceſſe eſt, nec magis lædas quam lædaris, collatâ tuâ & alterius perſo-nâ *v.Card.de Lugo n.50.*

VII. Si quis ſolatii tantùm cauſa & non intentione detrahendi, alicui amico narret injuriam ab alio ſibi factam, non videtur eſſe mortale, etſi inde aliqua infamia pro-veniat auctori: ea enim ipſi imputanda eſt. Cavendum tamen, ne dicatur pluribus, vel apertiùs nominetur perſona, quam ne-ceſſe ſit ad conſilium, vel ſolatium *Leſſ. Layman. Tanner. 2. 2. q. 8. d. 7. dub. 4. C. Lu-go d. 14.* & ſic excuſari poſſe famulos (ſal-tem à mortali) qui injurias ſibi ab heris ſuis, uxores, quæ à maritis, filios qui à patre, Religioſos, qui à Prælato, *illatas* doloris tantùm mitigandi cauſa, referunt, docet *Trull. lib.7. cap.10.d.11. ex Leſſ. Layman. Tanner. Navar. Dian. p. 2. R. 32.* Idem putat *Cajet.* dicendum, ſi crimen occultum reveles uni alicui viro prudenti, & taciturno, cui dicere perinde ſit ac ſi nulli diceretur; eò quòd damnum illud cenſeatur leve & ſic *Trull. l. 7. cap. 10. d. 11. cum Dian. p. 1. t. m. R. 2. & p. 2. t. 5. m. R. 33.* Excuſat pœni-tentem, qui in confeſſione manifeſ-



Digitized by Google

complicem, dicuntque cum *Tann. Bon. Eſcob. E.9 &c.* eam ſententiam eſſe probabilem. Verùm hoc univerſim non videtur ſatis tutum, quia læſio famæ, apud unam etiam perſonam, cenſetur gravis; ut patet in judicio temerario. Imò ſæpè quidam ægrius ferunt, ſe lædi apud unam perſonam gravem, quam tres vel quatuor alios. Vnde *Suar. Fill. Leſſ. Azor. Laym.* putant communiter eſſe mortale. *v. ſ. Lugo l.c.*

VIII. Crimen ſimpliciter publicum, ſive ſit notorium jure, ſive facto manifeſtare iis, qui neſciunt, non eſt peccatum mortale injuſtitiæ: quia hoc ipſo auctor amiſit jus ad famam; cùm ratio juſti judicii, & evidentia facti faciat, ne de injuria juſtè queri poſſit. Quod confirmat conſuetudo, mandans hiſtoriæ publica crimina.

Dixi, *non eſt mortale injuſtitia:* quia detegere eo loco, quo fama non erat perlatura, vel non niſi poſt longum tempus, vel aliter cum gravi mœrore ejus commiſit, ſæpè poteſt eſſe mortale contra charitatem, *ut Leſſ. Val. Tol. l.5.c.65.* contra *Navar. & Caj. v. l. Lugo d.14.n.59. Fag p.2.l.5.c.3.*

IX. Similiter non eſt peccatum contra juſtitiam, ſaltem mortale, quærere cauſam captivitatis alicujus, vel de ea loqui: ſicut enim captivitas eſt publica, ſic etiam cauſa videtur eſſe facta publica, *Sayr. Bon. Trull. l.7.c.20.d.11.* Vbi eodem modo excuſat eum, qui refert delictum alicujus publicum, refe-

rendo

ta referre ut audita tantùm, hoc enim ni ve-
firmando de rei veritate, ſed dubitativè
em potius ſuam de ea ſignificando, ita ut
ulla inde ſecutura putetur infamia, nec
uditores rationabiliter ſint credituri. Ita
ontra *Azor. p. 3. l. 13. c. 6.* docet *Tann. 2. 2. d. 4.*
*q. 8. dub 7. n. 139. Eſcob. E. 10. c. 4. n. 40.* eò quòd
diffamatio, ſi fortè ſequatur, imputetur au-
dienti, ſi credat. Idem docet *C. Lugo l. c.* rectè
limitans, niſi grave damnum ex modo nar-
randi, vel ex levitate audientium, (qui te-
merè credituri ſint, & vulgaturi) ſecutu-
rum poſſis prævidere. Hinc peccas graviter
contra juſtitiam, ſi referens grave crimen,
addas, id tibi dictum eſſe à viro fide digno:
quia præbes ſufficiens fundamentum cre-
dendi. *v. Dian. t. 5. m. R. 28.*

XIII. Mortuum infamare, minus grave
eſt, quàm vivum: mortale tamen, & ad reſti-
tutionem obligans, *Leſſ. l. 2. c. 11. d. 21. Bon. d. 2.*
*q. 4. p. 2.*

XIV. Non eſſe mortale de aliquo ignoto,
vel indeterminato malè loqui: v. g. in tali
loco eſſe multos improbos; in tali Collegio
unum Canonicum commiſiſſe grave cri-
men, v. g. ſimoniam, docet *Eſcob. Ex 10. c. 4. ex*
*Fagund.* quod *Trull. l. 7. t. 10. d. 4. ex Bon. Azor.*
*&c.* limitat; ſi non ſit tale, quod in alios
redundet.

XV. Graviſſimè autem peccant, qui or-
dini, ſeu ſtatui alicui Religioſorum in com-
muni, vel Monaſterio detrahunt, dicen-

Digitized by Google

do) ſi de indeterminato tantùm judices: quia nulli fit gravis injuria. *Eſcob. l.c.* ex *Fagund.*

Reſp. II. Suſpicio & Dubitatio temeraria, ex genere ſuo videntur eſſe peccata tantùm venialia; maximè, ſi procedant ex errore intellectus, quo indicia ut ſufficientia apprehenduntur. *Ita Layman. ex S.Thom. Navar. Molin. Fill. tr.4. c.1.q.5. Leſſ. l.2 cap.39.d.5 &c.* contra *multos*, qui putant eſſe mortale. Ratio eſt, quia communiter ſuſpicio tantùm eſt concitatio quædam ad effectum; manet enim in mente ſuſpicantis aliquo modo bona exiſtimatio proximi: ergo non fit illi gravis injuria, cùm non totaliter deturbetur de poſſeſſione bonæ famæ; fit tamen aliqua, quia temerè dubitatur.

Dixi, *maximè ſi ex errore:* quia talis cùm non ſit per ſe voluntaria, nec pertinax, meretur excuſationem: ſi verò ex malevolentia in ſuſpicione gravi perſiſtas, erit mortale, ut docet *Leſſ. Fill. &c.* ob injuriæ gravitatem. Atque idem eſt de dubitatione poſitiva, orta ex malevolentia abſque cauſa: procedit enim ex contemptu alterius, proindeque gravis injuria reputatur.

*Quæres.* Quomodo diſcerni poſſit ſuſpicio, a judicio firmo, quando formido de oppoſito expreſsè non eſt conjuncta?

Reſp. *Cajetanus*, cenſet eum judicare, qui roga-

rogatus an habeat rem pro certo, reſpondet ſibi certam, aut ferè certam videri: eum verò ſuſpicari, qui reſpondet ſe non eſſe moraliter certum, ſed facile poſſe falli. *v. Bon. de reſt. d. 2. q. 7. p. 1.*

## DVBIVM II.

### *Quid ſit, & quàm grave peccatum Detractio?*

Reſp. Detractio eſt alienæ famæ injuſta violatio vel denigratio. Differt à Contumelia, quæ eſt injuſta honoris diminutio, 1. objecto; quia contumelia honor, detractione autem fama læditur, quæ eſt opinio, ſeu exiſtimatio de alterius excellentia, honor autē eſt teſtificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2. Differt modo: quia contumelia inſtar rapinæ fit apertè, contra præſentem: detractio ut plurimum inſtar furti occultè, & contra abſentem. Vnde licèt contumelia detractione gravior ſit, eſt tamen detractio peccatum mortale ex genere ſuo; etſi ex parvitate materiæ aut indeliberatione, fieri poſſit veniale. Ratio, quia eſt gravius furto, quod eſt mortale, cùm lædat proximi famam, quæ eſt majus bonum, quam opes.

Detractio alia eſt directa & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi: alia indirecta, & materialis tantùm, quæ fit ex levitate, & loquacitate aliqua, Ex dictis *reſolves.*

I. Regulariter non eſt mortale, (etſi per accidens, ratione damni ſequentis, tale eſſe poſſit) revelare naturales defectus animi, corporis, vel natalium: quia tales non ſunt morales: nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis v. g. ſit ſtupidus, ſpurius, luſcus *Bon. t. 2. d. 2. q. 4. p. 2.*

II. Plerumque etiam levis detractio habetur, ſi alium infames generalibus nominibus peccatorum mortalium, v. g. eſſe iracundum, ſuperbum, &c. (etſi aliquando gravis eſſe poſſit,) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propenſione, & defectu involuntario; nec oritur grave damnum famæ. *S. Anton. 1. p. 1. 8. c. 4. Sylv. Leſſ. dub. 3. n. 18. Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 3. num. 3.*

III. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia quæ ob conditionem perſonæ, non notabiliter famam lædant: v. g. ſi dicas militem habere concubinam, pugnâſſe in duello, cogitare vindictam, adoleſcentem eſſe prodigum, deditum amoribus &c. *Laym. l. 3. t. 3. p. 2. t. 3.*

IV. Fieri tamen poteſt, ut narrando defectus etiam naturales, ſpectatâ condition[e] & ſtatu illius, graviter noceas, & ſic graviter pecces: ut ſi gravem, & optimi nominis Prælatum, aut religioſum, mendaci[o] aſſuetum eſſe; virum gravem ac conſul[tio]rem, illegitimè natum, Judæum, &c. Ide[m] eſt, etſi de altero nihil in particulari, ſe[d]

ta[...]

antùm in genere dicas, v.g. te ſcire aliquid de illo, quod, ſi dicas, magno illum rubore it affecturum. *C. Lugo. d. 14. n. 49.*

V. Crimen aut defectum alicujus, modo verum, ſæpè licet prodere ob juſtas cauſas: v.g. 1. Cùm expedit ſuperiorem ſcire ſuorum defectus, ut emendentur; de quo *vid. ſuprà de Corr. frat.* & ſic eos qui crimen occultum filiorum parentibus, vel famulorum heris, in ordine ad correctionem, (cavendo tamen ne ex revelatione majus damnum ſequatur) ſignificant, communiter excuſari docet *Trull. l. 7. c. 10. d. 11. ex Bonac. &c.* uti & uxorem loquentem cum marito (vel contra) de criminibus occultis filiorum, vel famulorum. 2. Cauſa conſilii, vel auxilii capiendi: in quo tamen videndum, ut cum minimo damno tertii fiat. 3 Cauſa cavendi alterius damni: ut ſi alicujus æſtimatio falſo concepta de ejus doctrina, probitate, eſt aliis pernicioſa. Vnde cum agitur de conferendo officio, de contrahendo matrimonio, de ſuſcipienda religione, aſſumendo medico, præceptore, famulo, famula, &c. licet manifeſtare (imò aliquando oportet) occulta alterius impedimenta, inhabilitatem, crimina, unde notabile aliquod incōmodum meritò timeretur: dummodò nulla alia ſit ratio commodior impediendi; & dānum quod proximo timetur, ſit majus, aut ſaltem æquale damno; quod ex ea manifeſtatione defectus, aut criminis

 alte-

alterius ei obvenerit. *Leſſ.l.2.cap.11. d.*

VI. Hinc quoque, ſi quis injuſtè lædit
mam tuam, nec potes eam tueri, nec rec
perare aliâ viâ quàm imminuendo quoq
famam illius; id licet: dummodò falſa n
dicas, in tantum quantum ad tuam fama
conſervandam neceſſe eſt, nec magis læd
quam lædaris, collatâ tuâ & alterius per
nâ *v.Card.de Lugo n.50.*

VII. Si quis ſolatii tantùm cauſa & n
intentione detrahendi, alicui amico nar
injuriam ab alio ſibi factam, non vide
eſſe mortale, etſi inde aliqua infamia p
veniat auctori: ea enim ipſi imputanda
Cavendum tamen, ne dicatur pluribus,
apertiùs nominetur perſona, quam
ceſſe ſit ad conſilium, vel ſolatium
*Layman. Tanner. 2.2.q.8.d.7. dub. 4. C.*
*go d.14.* & ſic excuſari poſſe famulos (
tem à mortali) qui injurias ſibi ab he
ſuis, uxores, quæ à maritis, filios q
patre, Religioſos, qui à Prælato, *illa*
doloris tantùm mitigandi cauſa, referu
docet *Trull. lib.7. cap.10.d.11. ex Leſſ. Laym*
*Tanner. Navar. Dian. p. 2. R. 32.* Id
putat *Cajet.* dicendum, ſi crimen occult
reveles uni alicui viro prudenti, & taci
no, cui dicere perinde ſit ac ſi nulli dic
tur; eò quòd damnum illud cenſeatur l
& ſic *Trull. l. 7. cap. 10. d. 11. cum Dian. p.*
*m. R. 2. & p. 2. t. 5. m. R. 33.* Excuſat po
tentem, qui in confeſſione manif

co

Digitized by Google

complicem, dicuntque cum *Tann. Bon. Eſcob. E. 9 &c.* eam ſententiam eſſe probabilem. Verùm hoc univerſim non videtur ſatis tutum, quia læſio famæ, apud unam etiam perſonam, cenſetur gravis; ut patet in judicio temerario. Imò ſæpè quidam ægrius ferunt, ſe lædi apud unam perſonam gravem, quam tres vel quatuor alios. Vnde *Suar. Fill. Leſſ. Azor. Laym.* putant communiter eſſe mortale. *v. C. Lugo l. c.*

VIII. Crimen ſimpliciter publicum, ſive ſit notorium jure, ſive facto manifeſtare iis, qui neſciunt, non eſt peccatum mortale injuſtitiæ: quia hoc ipſo auctor amiſit jus ad famam; cùm ratio juſti judicii, & evidentia facti faciat, ne de injuria juſtè queri poſſit. Quòd confirmat conſuetudo, mandans hiſtoriæ publica crimina.

Dixi, *non eſt mortale injuſtitiæ:* quia detegere eo loco, quo fama non erat perlatura, vel non niſi poſt longum tempus, vel aliter cum gravi mœrore ejus commiſit, ſæpè poteſt eſſe mortale contra charitatem, *ut Leſſ. Val. Tol. l. 5. c. 65.* contra *Navar. & Caj. v. A. Lugo d. 14. n. 59. Fag. p. 2. l. 5. c. 3.*

IX. Similiter non eſt peccatum contra juſtitiam, ſaltem mortale, quærere cauſam captivitatis alicujus, vel de ea loqui: ſicut enim captivitas eſt publica, ſic etiam cauſa videtur eſſe facta publica, *Sayr. Bon. Trull. l. 7. c. 20. d. 11.* Vbi eodem modo excuſat eum, qui refert delictum alicujus publicum, referendo

tendo ſimul pœnitentiam , & emenda
nem; ſecus ſi taceatur pœnitentia quan
cit: & ſic, ait, peccare hiſtoriographos
ſcribendo peccata mortuorum publica
non referendo pœnitentiam vel emen
tionem, ſi re ipſuerint.

X Similiter manifeſtare crimen, quod
dum eſt publicum , moraliter tamen c
eſt, brevi fore publicum, (ſive per facti
dentiam , ſive per ſententiam Judicis)
eſt mortale: quia parum nocet. Niſi ta
ex iſta anticipatione , ſequerentur gr
damna, v.g. in officio, &c. *C.Lugo l.c.n.9*

XI. Infamem in uno crimine, de al
valde affini infamare , eſt tantum veni
ut v. g. ſi de adultero dicas , quòd mi
literas amatorias: quia tunc non nota
ter augetur infamia. De diſpa ato tame
non conne o crimine infamare, eſt mo
le quia infamis in uno genere vitii no
miſit jus famæ in aliis virtutibus. *Tan.*
*de juſt.p.8.dub.7.n.141.ex Nav. & Leſſ.* co
*Sylv.V.detractio, Palud.&c.*

XII. Detractio materialis ex loquaci
orta, eſt mortale, ſi gravem proximi la
nem importet, idque advertatur: quia
non intendatur directè læſio alterius
tamen indirectè, & implicitè eſt volit
æquivalet formali. Veniale autem tan
erit , ſi non ſequatur læſio gravis; quia
licet communiter non ſeriò , accipitur,
creditur. Similiter erit veniale tantum

ita referre ut audita tantùm, hoc eſt, nihil affirmando de rei veritate, ſed dubitationem potius ſuam de ea ſignificando, ita ut nulla inde ſecutura putetur infamia, nec auditores rationabiliter ſint credituri. Ita contra *Azor. p. 3. l. 13. c. 6.* docet *Tann. 2. 2. d. 4. q. 8. dub. 7. n. 139. Eſcob. E. 10. c. 4. n. 40.* eò quòd diffamatio, ſi fortè ſequatur, imputetur audienti, ſi credat. Idem docet *C. Lugo l. c.* rectè limitans, niſi grave damnum ex modo narrandi, vel ex levitate audientium, (qui temerè credituri ſint, & vulgaturi) ſecuturum poſſis prævidere. Hinc peccas graviter contra juſtitiam, ſi referens grave crimen, addas, id tibi dictum eſſe à viro fide digno: quia præbes ſufficiens fundamentum credendi. *v. Dian. t. 5. m. R. 28.*

XIII. Mortuum infamare, minus grave eſt, quàm vivum: mortale tamen, & ad reſtitutionem obligans, *Leſſ. l. 2. c. 11. d. 21. Bon. d. 2. q. 4. p. 2.*

XIV. Non eſſe mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato malè loqui: v. g. in tali loco eſſe multos improbos; in tali Collegio unum Canonicum commiſiſſe grave crimen, v. g. ſimoniam, docet *Eſcob. Ex 10. c. 4. ex Fagund.* quod *Trull. l. 7. t. 10. d. 4. ex Bon. Azor. &c.* limitat; ſi non ſit tale, quod in alios redundet.

XV. Graviſſimè autem peccant, qui ordini, ſeu ſtatui alicui Religioſorum in communi, vel Monaſterio detrahunt, dicendo

v. g.

v. g. quod in eo malè vivatur non ſer
obſervantia regularis, &c. (niſi id ſit
notorium, (quia graviſſime nocent, te
turque ſub mortali ad reſtitutionem
communitati, à qua ſuperioris remiſſ
excuſat. *Sot. Nav. Trull. c.10. d.14.* Talem
tem ſufficienter confiteri ſi dicat : de
cuidam Religioni, ordini, vel monaſt
&c. ſive ſit communitas numeroſa,
non, docet *Lugo & Trull. de exped. conf. l.*

XVI. Similiter mortale eſt, tacitâ p
nâ nominare monaſterium, vel ordi
religioſum, ex quo aliquis grave pecca
occultum, v. g. adulterii vel fornicat
commiſerit. *Nav. Trull c.10. d.14.*

XVII. Explicandum eſt in confeſſi
an apud multos & quod circiter ; an
apud unum tantum alicui detraxeris.
probabiliter *Bon. de ſacr. d.5. q.5. p.2. §.3.*
*n.16. & 21. ex Sanch. Sylv. Adr. num.135.* S
*Lugo d.16. num.135. 140. & 163. ex Nav.* S
*Kon. &c.* negat, dicitque contrarium
probabilius. Nec omittendum ſi quem
famaveris libello famoſo, cùm id ſit ge
detrahendi graviſſimum, & ad pluri
pertinens, Non tamen neceſſariò di
dum, in quo genere infamaveris: quia f
ſemper eſt ejusdem ſpeciei in genere
ris. *C. Lugo d.16. n.265.*

XVIII. Peccat mortaliter contra juſ
am, & tenetur ad reſtitutionem, rati
cooperationis, is, qui audit detractorem

cita

tando, vel animando efficaciter, qui ve-
lætatur tantùm detractione audita, aut
cet non lætetur, qui non impedit, cum
ommodè poſſit, peccat pro ratione damni
ortaliter, vel venialiter contra charitatē;
on tamen tenetur ad reſtitutionem, niſi
t ſuperior, pater, vel dominus, is enim ex
fficio tenetur impedire ſubditum, ne alte-
i injuſtè noceat.

Dixi, *ſi commodè poſſit:* quia non peccat,
ui putat monitionem ſuam nihil profu-
urā; vel ex eo magnum incommodum me-
uit vel qui rationabili verecundia prohi-
betur, ob auctoritatem detrahentis. Debet,
amen tunc diſcedere, ſi commodè poteſt,
faciem triſtiorem oſtendere, vel aliò ſermo-
nem avertere. *v. Leſſ & Bon. l. c.* Hinc æqua-
lis raro, (inferior rariſſimè) tenetur corri-
gere detractorem. 1. Quia audiens plerum-
que neſcit, an quod dicitur ſit notorium,
tametſi ipſe ignoraverit, & in dubio non
eſt, cur damnet detractorem. In quo multi
falluntur, exiſtimātes, ſimul ac aliquid au-
diunt dici contra proximum, id ſibi mox
refutandum. 2. Quia cœptâ detractione, ſæ-
pè melius conſulitur proximo, ſi ſinatur
abſolvi, quàm ſi abrumpatur. Nam ſi di-
ſtinctè explicetur, ſæpè non tam graviter
apprehenditur, quam initio conceptum
erat. 3. Quia ſæpè ſine gravi offenſione non
potes corrigere. 4. Quia ſæpè alter habet
juſtam cauſam manifeſtandi, præſertim
uni

uni ſoli. *C.Lugo l.c,n.128. v. Dian.t.3.m.R.24 & t.5.m 35.*

*Quæres I.* An liceat alium infamare, a[d] tormenta gravia vitanda?

Reſp. I. Licet, ſi crimen ſit verum: qui[a] nullam alteri facit injuriam, cum habea[t] jus ad illud in neceſſitate revelandi.

Reſp. II. Si crimen ſit falſum, non licet: quia eſſet mendacium pernicioſum, *Sylv.* tamen & *Navar.* putant, veniale tantùm eſſe, ſi ſola infamia ſequatur, & poſt torturam revocetur, eò quòd non ſit infamia efficax. *v. infra l.4.c.3.d.7.*

*Quæres II.* An liceat ſeipſum infamare?

Reſp. Id non eſſe ſaltem mortale regulariter. *Leſſ Fill. & Lay.l.3.t.3.p.2.c.3.n.14.* quia non eſt contra juſtitiam, cum ſit famæ ſuæ dominus: nec contra charitatem, quia *hæc* non obligat ad bona externa conſervanda, niſi in quantum id exigit ſalus propria, vel proximi.

Dixi, *regulariter:* quia per accidens poteſt eſſe mortale, ut v.g. ſi tua fama ſit neceſſaria muneri; vel ſi tibi damnũ vitæ, vel aliis infamię, ex eadem ſequeretur. *Vnde reſolvet.*

Non eſt mortale, ad vitanda gravia tormenta, falſum crimen ſibi imponere, ex quo etiam mors ſequatur: quia non tenetur homo, cum tantis cruciatibus vitam ſuam tueri: nec talis dicetur ſe interficere, ſed tantùm ex juſta cauſa vitam morti exponere. *Leſſ. & Fill. v. infra l.4.c.3.d.7.*

*DV.*

Digitized by Google

## DVBIVM III.

### An, & quomodo Fama reſtituenda.

Reſp. Niſi ſit cauſa excuſans, patet ex atura juſtitiæ, & ex dictis *de reſtit.* famam ijuſte ablatam reſtitui debere. Et quidem, verum crimen quis narravit, debet opinionem conceptam, quantum poteſt apud udientes abolere, dicendo v.g. ſe malè diiſſe, injuriam intuliſſe, deceptum eſſe, &c. el ſi hac ratione parum proficiatur, eum audando in aliis rebus, crimen extenuando, honorem ejus in re alia procurando, &c. ſic enim ſenſim tantundem fama ejus lluſtrabitur ex una parte, quantum ex altera obſcurata fuit. Quòd ſi autem crimen falſum impegiſti, teneris id apertè retractare (adhibito etiam, ſi opus eſt juramento) apud eos, quibus dixiſti, & per ſe loquẽdo) ad quos infamia pervenit, ſive apud auditores mediatos: ut contra *Leſſ. & Tann. 2. 2. d. 1. q. 6. d 6. n. 146.* docet *C. Lugo* quia totum damnum famæ, cujus cauſa es, teneris reparare; licet aliquando ſufficiat dicere, te penitus deceptum, rem aliter ſe habere, malè te informatum fuiſſe. *v. Lay. l. 3. t. 3. p 2. c. 7. Leſſ. c. 11. d. 30.*

Dixi, *per ſe*: plerumque enim per accidens ab hac obligatione talis excuſatur, reſpectu auditorum mediatorum: tum ob moralem impotentiam; tum quia eo ipſo, quod

quod apud immediatos retractavit, impli-
citè illis commiſit, ut hanc retractationem
ipſi indicent aliis, ſi quibus fortè revelave-
rint. Idque confirmat praxis Confeſſario-
rum, qui tantum obligant, ut retractent
apud eos, quibus ipſi revelarunt. *vid. C. Lug.*
*l.c. Vnde reſolves.*

I. Confeſſarii eſt, uti & Concionatorum,
bene inſtruere ſuos, & monere de reſtitu-
tione, ac fugâ vitii tam communis.

II. Is qui bona fide, vel probabili erro-
re ductus, ſine formali mendacio falſum
de alio dixit, tenetur (intellecta poſtea ma-
teriali injuſtitiâ) ad reſtitutionem; licet nō
tam ſtrictè, quàm qui infamavit, per injuriā
formalem: hic enim tenetur reſtituere, cum
detrimento famæ ſuæ, etiam æquali; alter
non item, ſed tantum, quatenus *ſine ſuo*
notabili incommodo poteſt *Mol. Leſſ. C. Lu-*
*go d. 15. n 4.* Similiter qui crimen narravit
de uno, quod auditores ex errore intelle-
xerunt de alio, licet non ex juſtitia (ſiqui-
dem non ejus actio, ſed error audientium
cauſa fuit damni injuſti) tamen ex chari-
tate tenetur ad reſtitutionem, cum poſſit
grave damnum proximi ſine ſuo detrimen-
to præcavere. *Bon. d. 14.*

III. Qui detraxit alteri libello famoſo,
tenetur ut efficax ſit reſtitutio, eam facere
contrariis ſcriptis, vel publica revocatione.
*Sayr. Bon. d. 2. de reſt. q. 4. p. 9.*

IV. Si ex læſione famæ ortum etiam eſt
alteri

lteri damnum fortunarum, ut ſi privatus ſt officio, excidit ſpe divitis matrimonii, miſit dotem, &c. tunc & fama debet reſtiui, & damnum illud compenſari ad arbirium prudentum. Et quidem obligatio reitutionis famæ, cùm ſit purè perſonalis, on tranſit ad hæredes: obligatio autem ompenſationis dicti damni, cùm habeat eſpectum ad bona infamatoris, tranſit ad æredes. *Lay. l. c. c. 7. n. 4.*

*Quæres* I. Quæ excuſent à reſtitutione amæ?

*Reſp.* Patere ex dictis *de Reſtit. l. 3. t. 9. c. 2. Unde reſolves.*

I. Excuſatus es à famæ reſtitutione, ſi planè ſis impotens.

II. Si crim[illegible]tum, quod dixiſti, vel ſimile, aliâ ratione [illegible]t publicum. *C. Lugo d. 15. ſ. 3. n. 37.*

III. Si fama aliis modis jam recuperatæ ſit, ut infamati purgatione, vitæ probitate, teſtimonio prudentum. *Leſſ. l. 2. c. 11 d. 24.* Etſi tunc pro damno, quod ſecutum eſt, debeat ſatisfieri. *C. Lugo d. 15. ſ. 3.*

IV. Si prudenter judicetur, jam dudum rem oblivione deletam. Quo caſu maxime prudentiâ opus eſt: nam aliquando periculoſiùs eſt retractare, renovando memoriam. *v. C. Lugo d. 15. ſ. 3. d. 35.*

V. Si is, cui detraxiſti, tibi ſimiliter detraxerit, nec velit reſtituere: quia tunc poteſ jure compenſationis ſeu retētionis uti,

dummodò infamia illata non redund
alios. Ita probabiliter *Tol.Leſſ.Sylv.*
*Dian.tom.2.tract.5.R.30.Mol.*contra *Cajet*
*C.Lugo & Navar.*

VI. Si non poſſis absque periculo
vel ſi fama reſtituenda ſit minoris val
quàm fama detractoris. Sic v.g. *Præl*
non tenetur reſtituere vili homini, ſi a
non poteſt, quàm cum amiſſione fam
multo majoris momenti; ſed ſufficit
ſi infamatum laudet, aut pecuniâ com
ſet. *vid. C.Lugo l. c.*

VII. Si infamatus ſponte remiſerit,
dò tamen ejus infamia non redundarit
lios, ut familiam, ſtatum) ſive expreſſa,
tacita ſit condonatio: tametſi nihilom
ex charitate damnum reſarcire aliqu
tenearis, ſi poſſis absque gravi incom
do *C.Lugo d.15.ſ.3.n.38.* Imò aliquando et
ſufficit condonatio præſumpta, ſive in
pretativa voluntas ejus, qui poteſt co
nare; ſi nimirum ille ſit ita affectus, ut
garetur, facilè condonaret: tunc enim
eſt invitus ſaltem quoad ſubſtantiam,
fama non reſtituatur. *C.Lugo l.c.*

*Quæres* II. An reſtitutio famæ licitè
donetur?

*Reſp.* Licitè fit in iis caſibus, in qu
ſeipſum licet infamare, in quibus aute
quàm graviter peccat ſe infamando, in
dem & tam graviter peccat condona
*Nav.Trel.l.7.c.10.d.28.Unde reſolves.*

I.C

I. Condonans famæ reſtitutionem peccat mortaliter. 1. Si infamia redundet in alios. 2. Si inde ſequatur ſcandalum. 3. Si ſit vir valde utilis Reip. & ex infamia fructus impediatur. 4. Si fama ſit neceſſaria ad muneris gubernationem. *Sot Leſſ. Trid. l. c.* qui tamen notant, condonationem ſemper eſſe validam, quando fama non redundat in alios; ſecus quando redundat. Unde parentes non poſſunt condonare, quando redundat in filios; neque filii, quando in parentes *v Aut. cit.*

II. Ex eo verò præcisè, quod infamatus (vel contumeliâ affectus) converſans cum infamatore, videatur remittere injuriam, non cenſetur condonare reſtitutionem famæ, vel honoris; ſicut nec alia debita per familiaritatem. *Nav. c. 18. Trul. d. 29.*

## CAPUT II.

### *Quid de Præcepto nono, & decimo?*

RESP. Prohibent omnes internas concupiſcentias, & delectationes voluntarias illorum operum, quæ præceptis ſecundæ tabulæ, præſertim ſexto & ſeptimo vetantur. Qua de re vide *ſupra*, & patebit ex dicendis de peccatis. *infra l. 5.*

## CAPUT III.

### *Quid de Præceptis Eccleſiæ?*

RESP. Etſi ea ſint plurima, præcipuè tamen toti Chriſtiano populo communia quin-

dummodò infamia illata non redundet in alios. Ita probabiliter *Tol.Leſſ.Sylv.Mald. Dian.tom.2.tract.5.R.30.Mol.*contra *Cajet.Tan. C.Lugo & Navar.*

VI. Si non poſſis abſque periculo vitæ, vel ſi fama reſtituenda ſit minoris valoris, quàm fama detractoris. Sic v.g. Prælatus non tenetur reſtituere vili homini, ſi aliter non poteſt, quàm cum amiſſione famæ ſuæ multo majoris momenti; ſed ſufficit tunc, ſi infamatum laudet, aut pecuniâ compenſet. *vid.C.Lugo l.c.*

VII. Si infamatus ſponte remiſerit, (modò tamen ejus infamia non redundarit in alios, ut familiam, ſtatum) ſive expreſſa, ſive tacita ſit condonatio: tametſi nihilominùs ex charitate damnum reſarcire aliquando tenearis, ſi poſſis abſque gravi incommodo *C.Lugo d.15.ſ.3.n.38.* Imò aliquando etiam ſufficit condonatio præſumpta, ſive interpretativa voluntas ejus, qui poteſt condonare; ſi nimirum ille ſit ita affectus, ut ſi rogaretur, facilè condonaret: tunc enim non eſt invitus ſaltem quoad ſubſtantiam, etſi fama non reſtituatur. *C.Lugo l.c.*

*Quæres* II. An reſtitutio famæ licitè condonetur?

*Reſp.* Licitè fit in iis caſibus, in quibus ſeipſum licet infamare, in quibus autem, & quàm graviter peccat ſe infamando, in iisdem & tam graviter peccat condonando *Nav.Trul.l.7.c.10.d.28.Unde reſolves.*

I. Con

I. Condonans famæ reſtitutionem peccat mortaliter. 1. Si infamia redundet in alios. 2. Si inde ſequatur ſcandalum. 3. Si ſit vir valde utilis Reip. & ex infamia fructus impediatur. 4. Si fama ſit neceſſaria ad muneris gubernationem. *Sot Leſſ. Trid.l.c.* qui tamen notant, condonationem ſemper eſſe validam, quando fama non redundat in alios; ſecus quando redundat. Unde parentes non poſſunt condonare, quando redundat in filios; neque filii, quando in parentes *v Aut.cit.*

II. Ex eo verò præcisè, quod infamatus (vel contumeliâ affectus) converſans cum infamatore, videatur remittere injuriam, non cenſetur condonare reſtitutionem famæ, vel honoris; ſicut nec alia debita per familiaritatem. *Nav.c.18. Trul.d.29.*

## CAPUT II.

### *Quid de Præcepto nono, & decimo?*

RESp. Prohibent omnes internas concupiſcentias, & delectationes voluntarias illorum operum, quæ præceptis ſecundæ tabulæ, præſertim ſexto & ſeptimo vetantur. Qua de re vide *ſupra*, & patebit ex dicendis de peccatis. *infra l.5.*

## CAPUT III.

### *Quid de Præceptis Eccleſiæ?*

RESp. Etſi ea ſint plurima, præcipuè tamen toti Chriſtiano populo communia quin-

quinque numerantur. Ex quibus hic agendum reſtat de tertio, quia de 1. & 2. actum eſt, *in præcepto 3. Decalogi: de 4. & 5. infra lib. 6. de Sacram.*

## DUBIUM I.

### *Quid requiratur ad jejunium Eccleſiaſticum, & quanta ejus obligatio?*

Reſp. Jejunium ex præcepto Eccleſiæ, obligante ſub mortali, requirit tres conditiones. *Lay. l. 4. t. 8. c. 1. n. 13.*

I. Eſt unica tantùm comeſtio de die, in ordine ad nutritionem. Quæ ita neceſſaria eſt conditio, ut ſecunda comeſtione pecces mortaliter, reliquis autem ſupra ſecundam ſummum venialiter tantùm. *Laym. c. 1. n.* 12. & 13.

II. Eſt abſtinentia ab eſu carnium, itemque ovorum, & lacticiniorum; eò quòd ex carne originem trahant, multumque nutriant. Unde intra quadrageſimam jure communi prohibentur; extra eam permittuntur. Imò intra eam, quibusdam locis conſuetudo permittit, quæ ubiq; notanda eſt, *Bon. d. ult. q. 1. p. 2. ex Sylv. Nav. Leſſ. Azor. Lay. l. c. Fill. Fag. p. 4. l. 1. c. 2.* Adde, diſpenſatum quoad carnes etiam lacticiniis & ovis veſci poſſe; non tamen vice verſâ: & cui eſt permiſſus eſus carnium, etiam ſecunda refectio permiſſa videtur, ut contra *Regin. Leſſ. Nav. &c.* probabiliter docet *Azor. l. 7. c. 10.*

Digitized by Google

*10. q. 3. Fill. t. 27. c. 3. q. 4. Tol. &c.* Confirmatque *Bon. l. c.* ſi eſus carnium ſit permiſſus, ob debilitatem naturæ, & non propter nauſeam, vel damnum tantùm, *v. Leſſ. Fill. Azor. &c.* Ratio, quia de eſſentia jejunii eſt abſtinentia à carnibus.

III. Conditio eſt, certa hora refectionis, quæ eſt circa meridiem, niſi aliud loci conſuetudo ferat. Idq; non mathematicè computandum, ſed moraliter. Dictam autem horam notabiliter, ſine juſta cauſa, prævenire, mortale putat *Navar.* & quidam alii; ſed probabilius docent eſſe veniale *Tol. & Fill.* eò quod non violetur ſubſtantia, ſed tantùm circumſtantia, *Tol. Leſſ. d. 2. num. 13. v. Laym. c. 1. n. 10. & ſeq.*

Dixi, *notabiliter, & ſine cauſa,* quia prævenire ex juſta cauſa, v. g. ſi iter faciendum, ſi hoſpites dimittendi, &c. & absque ea, per mediam horam tantùm, nullum peccatum videtur eſſe. Dilatio in veſperam, & licita eſt, & laudabilis, ſi nihil ante ſumas, *Ex dictis reſolves.*

I. Non ſolvitur jejunium per diviſionem prandii, ob negotium incidens, vel ſi quid ſumatur per modum medicinæ, vel ob debilitatem, aliamve cauſam rationabilem, uti apud religioſos faciunt miniſtri, & lectores menſæ: quia non niſi unicam refectionem intendunt. Et hinc *Sanch. to 2. opuſc. l. 5. c. 1. dub. 24. Eſcob. t. 1. E. 7. c. 3. num. 29.* excuſant famulos menſæ miniſtrantes, ſi aliquid

quinque numerantur. Ex quibus hic agendum reſtat de tertio, quia de 1. & 2. actum eſt, *in præcepto 3. Decalogi: de 4. & 5. infra lib. 6. de Sacram.*

## DVBIVM I.

### *Quid requiratur ad jejunium Eccleſiaſticum, & quanta ejus obligatio?*

Reſp. Jejunium ex præcepto Eccleſiæ, obligante ſub mortali, requirit tres conditiones. *Lay. l. 4. t. 8. c. 1. n. 13.*

I. Eſt unica tantùm comeſtio de die, in ordine ad nutritionem. Quæ ita neceſſaria eſt conditio, ut ſecunda comeſtione pecces mortaliter, reliquis autem ſupra ſecundam ſummum venialiter tantùm. *Laym. c. 1. n. 12. & 13.*

II. Eſt abſtinentia ab eſu carnium, itemque ovorum, & lacticiniorum; eò quòd ex carne originem trahant, multumque nutriant. Unde intra quadrageſimam jure communi prohibentur; extra eam permittuntur. Imò intra eam, quibusdam locis conſuetudo permittit, quæ ubiq; notanda eſt, *Bon. d. ult. q. 1. p. 2. ex Sylv. Nav. Leſſ. Azor. Lay. l. c. Fill. Fag. p. 4. l. 1. c. 2.* Adde, diſpenſatum quoad carnes etiam lacticiniis & ovis veſci poſſe; non tamen vice verſâ: & cui eſt permiſſus eſus carnium, etiam ſecunda refectio permiſſa videtur, ut contra *Regin. Leſſ. Nav. &c.* probabiliter docet *Azor. l. 7. c. 10.*

o.*q.3.Fill t.27.c.3,q.4.Tol.&c.* Confirmat-
ie *Bon.l.c.* ſi eſus carnium ſit permiſſus,
debilitatem naturæ,& non propter nau-
am,vel damnum tantùm, *v Leſſ.Fill.Azor.*
*c.* Ratio,quia de eſſentia jejunii eſt abſti-
entia à carnibus.

III. Conditio eſt,certa hora refectionis,
uæ eſt circa meridiem, niſi aliud loci con-
ietudo ferat. Idq; non mathematicè com-
utandum, ſed moraliter. Dictam autem
oram notabiliter, ſine juſta cauſa, præve-
ire, mortale putat *Navar.* & quidam alii;
ed probabilius docent eſſe veniale *Tol. &*
*Fill.* eò quod non violetur ſubſtantia, ſed
antùm circumſtantia, *Tol Leſſ.d.2.num.13.v.*
*Laym.c.1.n.10.& ſeq.*

Dixi, *notabiliter, & ſine cauſa,* quia præve-
nire ex juſta cauſa, v.g. ſi iter faciendum, ſi
hoſpites dimittendi, &c & absque ea, per
mediam horam tantùm, nullum peccatum
videtur eſſe. Dilatio in veſperam,& licita
eſt,& laudabilis, ſi nihil ante ſumas, *Ex di-*
*ctis reſolves.*

I. Non ſolvitur jejunium per diviſionem
prandii, ob negotium incidens, vel ſi quid
ſumatur per modum medicinæ, vel ob de-
bilitatem, aliamve cauſam rationabilem,
uti apud religioſos faciunt miniſtri, & le-
ctores menſæ: quia non niſi unicam refe-
ctionem intendunt. Et hinc *Sanch.to 2 opuſc.*
*l.5.c 1.dub.24.Eſcob.t.1 E.7.c.3.num.29.* excu-
ſant famulos menſæ miniſtrantes, ſi aliquid

prægustent aut ex reliquiis gulosè ſumant, tum ut melius ſerviant, tum ut famam ſublevent;(intellige,ſi cum illorum refectione licita moraliter uniatur.) Nec ſolvitur per ſumptionem electuariorum, vel crebriorē hauſtum: ante quem modicum ſumere, ne potus noceat, permittit *Azor.Eſcob.t.1.E.7. c.3.n.28.* & quidem toties,quoties biberit, dummodò non in fraudem jejunii, v.g.5. vel 6.amygdalas, vel quid ſimile *Regin.&c.* cum *Dian.p.1.t.9.R.24.* quia ordinantur potius ad alterationem corporis,vel digeſtionem ciborum,quàm nutritionem.

Excipe tamen 1. Si quis ſumeret lac, juſculum & ſimilia quæ ſive ſorbeantur, ſive comedantur, non habent rationem potus, ſed cibi, ac principaliter referuntur ad nutriendum. 2. Si quis poma,pira, vel etiam uvas in magna quantitate ſumeret,quia habent rationem cibi.*Dicaſt & alii 6.* cum *Dia. p.9.t.6.R.14.* Niſi quis in magna quantitate electuaria, in fraudem jejunii, ſumeret. Qui verò in potu valde excederet, contra temperantiam quidem, non tamen contra jejunium peccaret, ſaltem mortaliter, *Lay. l.c.n.7.*

II. Jejunium non ſolvitur per collatiunculam veſpertinam,etſi hæc non ad ſomnū, ſed nutritionem ordinetur: quia conſuetudo permittit. Addo, *veſpertinam:* quia ſine cauſa non licet illam ſumere mane vel meridie: ex juſta tamen cauſa licet utrumque; ut

fiat ratione debilitatis, negotiorum, l i orum: ſine ea, erit veniale tantum, cùm violetur ſubſtantia jejunii.

Quoad ejus quantitatem, communiter ignatur quarta vel quinta pars integræ æ, ut contra *Dian. t. 5. t. 4 R. 117. Turr. &c.* et *Regin. c. 2. l. 6. num. 185. Laym. c. 1. num. 9 tom. 2. t. 27. p. 2. c. 2. q. 7. num. 33.* dicens; ita iſum eſſe in celebri academiâ Theologum, qui omnes in quartam partem conſerint. Idem probat *Eſcob. t. 1. E. 1, 3. c. 3.* r. ſi quidem cœna ordinaria duarum lirum pondus non excedat; quia talis in iquis præceptis modica cenſetur, ac prole tantò quis magis minusve peccat, quā magis vel minùs transgreditur. Adde, ibusdam locis ex conſuetudine plus perittri ſæcularibus, quā Religioſis; nobilis, quàm plebeis; & in frigidis regionib9, àm in aliis, ut notat *Laym l. 4. t. 8. c 1. & in l. c.* Plus item quibusdam locis in Vigi Nativitatis Domini (& alibi in Cœna Domini) permitti ex conſuetudine, dicit, *Me* *Cajet. n. 34. & Sanch in opuſc. Eſcob. t. 1. E. 7.* Quod *Bon.* non improbat, ubi ea conſuedo eſt recepta.

Quoad qualitatem, ea prohibentur ci ad nutritionem communiter ordinati, uique inter fercula ferè apponuntur. Perittuntur autem leviores, ut fructus ave ex ſaccharo, & melle confecta; & pro iore regionis parum butyri & caſei, ut in

regionibus Septentrionalibus, ob fructuū inopiam. *Lay. l. c. n. 9.*

III. In confeſſione non ſufficit dicere non ſervavi, aut fregi jejunium; ſed addendum, utrum refectione multiplici, an eſu carnium. Et ſi hoc, utrum ſemel, an ſæpius quantitatem notabilē ſumpſerit: quia probabile ſatis eſt, etiam in hac materia, parvitatem à mortali excuſare, ut docet *Bon. to. 2. & ult. q. 1. p. 2. & Tan. to. 3 d. 3. q. 3. dub. 5.* v. g. ſi coquus, aut ægroti miniſter, parum carnis prægustent, *Eſcob. l. c. num. 54. Sanch. in opuſc. to. 2 l. 5. c. 1. dub. 12 n* 10. vel ex aliis cibis quartam tantùm partem collationis ſerotinæ, ſive unam vel duas uncias ſumat; hanc enim eſſe materiam parvam, cum *Turrian. & Leon.* docet *Dian. p. 5. t. 5. R. 11. & p. 8. t. 7. R. 54.* eſſe probabile. Si autem ſæpiùs eodem die parum ſumeret, peccaret graviter; quia materiæ illæ coaleſcerent in unam magnā ut contra *Salas* docet *Dian. p. 3. t. 6. R. 43.* Denique ſi ſit in quadrageſima, addendum, utrum fregeris eſu ovorum, aut lacticiniorum. Tametſi enim *Dian. t. 9. R. 45. & tom. miſcel. R. 80.* citans multos Doctores, dicat certum eſſe, quòd ſit mortale, ſi non ex jure poſitivo, ſaltem ex conſuetudine, in omnibus ferè mundi partibus receptâ, veſci ovis & lacticiniis in Quadrageſimâ: probabile tamen eſt, & tutum (ſaltem in his Germaniæ partibus) eſſe tantùm veniale *Layman. cap. 1. num. 3. Fagund. l. 1. cap. 2 &*

Tu

'um quia, licèt conſuetudo habeat, ea ta-
ien non ſemper ſub peccato, præſertim
ıortali, obligat *vid Filliuc. t. 27. cap. 3. Bon.
num. 2.* Tum quia Eccleſia non tam gra-
iter adhoc obligat; ut patet tum ex ver-
ɔis ipſis, tum ex faciliore diſpenſatione in
nis; quàm in carnibus. Ob quam cauſam
etiam, laridi & adipis uſum, faciliùs conce-
di poſſe pauperibus, docet *Laym. lib. 4. t. 8.
c. 1 num. 5.* Imò ait, nec divitem propter eum
uſum continuò damnandum eſſe peccati
mortalis: præſertim cùm *Sylv. V. Iejunium*, &
*alii* dicant, eum cui ovorum & lacticiniorũ
uſus permiſſus eſt, etiam laridi, & ſagimi-
nis permiſſum videri: idque non improbet
*Azor. l. 7. c. 10. q. ult. vid. Laym. hic Fagund p.
l. 1. c. 2. n. 20.* ubi dicit, pinguedinem int
carnes non computari *vid. Dian. p. 1. t. 9. R* 2
Verùm in his videndum ubique quid rece
pta piorum conſuetudo ferat, à qua non
temerè recedendum. *Azor. l. 7. c. 10. q. ult.*

Dixi, *ſi ſit in quadrageſima*; quia extra eam
licitè veſcitur ovis, qui debet jejunare, v. g.
ob Jubilæum; *Henr. &c.* vel ex pœnitentia
ſacramentali, *Fagund.* vel ex voto, aut in Vi-
gilia. *v. Dian p. 1. t 9. R. 5. & 6.*

## DUBIUM II.

### *Quæ cauſæ excuſent à Iejunio?*

Reſp. Hæ ſequentes. 1. Superioris diſ-
penſatio: quâ tamẽ non eſt opus, ſi neceſſi-
tas

tas ſit evidens; ſed in dubio tantùm: idque ſive ad eſum carnium, ſive ad ſecundā refectionem. Talis autem ſuperior, eſt Epiſcopus & Parochus, etiam præſente Epiſcopo, quando legitima cõſuetudo ſic habet. Imò *Sylv. & Sanch. de matr. l. 8. d. 9. n. 27. & in opuſc. t. 2. l. 5. c. 1. d. 5. n. 18.* abſolutè affirmat, poſſe diſpenſare præſente Epiſcopo: quia, inquit, ad Epiſcopum non recurritur in minimis; ut uſus habet; quod Epiſcopi ſciunt, & non contradicunt. Verum id totum pendet ab uſu & conſuetudine, ſine qua non licebit *v. Trul. l. 3. c. 2. d. 7.* Item Prælatus (& in ejus abſentia, Vicarius illius, ut habet *Sanch. l. c.*) reſpectu ſuorum Religioſorum: non tamē Confeſſarius, licet privilegiatus, ſi non ſit Parochus; quia non habet jurisdictionem in foro externo. *Sanch. l. c.* contra *Palaum.* Vnde tantùm poteſt judicare de juſtitia cauſæ. Cauſa autem valida ad diſpenſandum, erit vel vera, vel quæ talis putatur: ſufficit enim credulitas inculpata. Item, cum quis bona fide putat ſe à jejunio excuſari, etſi cauſa inſufficiens ſit, tantùm venialiter peccare, docet *Cajet.* At ſi verè bona fide putet, ſe planè excuſari, nullo modo peccare videtur.

II. Cauſa eſt impotentia, quâ excuſantur, qui ſine notabili damno non poſſunt jejunare; ut ſunt juniores, uſque ad annum 21. completum: quibus tamen poſt 7. annum carnes dari non debent. Item debiles,

biles, infirmi, convaleſcentes, prægnantes, lactantes, &c. Ratio, quia hi omnes egent alimento multiplicato: uti & ſenes communiter ſexagenarii, niſi evidenter conſtet poſſe jejunare ſine damno. In dubio autem an poſſint, non tenentur cum periculo tentare fortunam; quia cùm de ætate conſtet, & robur ſit dubium, non eſt expectandum, donec deficiat, tunc enim irrecuperabilis eſt defectus, *Gran.* 1.2. *d.6. tr.3. p.1. dub.6 ſ.5. n.139. Eſcob. Laym. l.4. tr.8. c.3. Tan.2.2. d.3. q.3. dub.5. Fill. to.2. t.27. p.2. c.6. & cæteri communiter.* contra *Nav. Sa. Sanch. de matr. tom.2. l.7. d.32. n.17. & parte 2. Conſil. l.5. c.1. d.4. n.7.* item *Dian. p.1. t.9. R.20. &c.* quia abſolutè, ſine omni reſtrictione, ſexagenarios omnes à jejunio liberant Quam ſententiam *Trul.* tanquam communiorem, & magis conformem tempori, & imbecillitati humanæ, ut ait ſequitur (cum *Molſeſ. Ortiz. &c.*) 3. c. 2. d. 7. *n.3.* præſertim cum ſcrupulis, quibus exponit contraria, liberet. Quidam inſuper id extendunt ad eos, qui pro toto vitæ tempore certis diebus voverunt jejunium, adduntque eſſe probabile, quòd ſufficiat ſi annus 60. ſit inchoatus, eò quòd is in favorabilibus habeatur pro completo. *Dian p.5. t.14. R.83. ex Naldo, & Sanch.* Item *p.9. t.7. R.73. ex Trul. & aliis 6.* Eademque ætate (uti & ante annum 21.) Regulares non teneri ad jejunia ſui ordinis, probabile affirmat

mat, *Dian.p.9.t.7.R.73. ex aliis 4.* qui etiam probabile cenſet excuſari fœminas quinquagenarias *p.9.t.7.R.73.ex aliis 4.* Denique pauperes, qui non habent alium cibum præter prohibitum; vel non ſufficientē pro unica refectione, *vid.Sanch. in opuſc.* ubi etiam *Navar.Gabr.Angl.* excuſat eos, qui laborant tertiana, vel quartana, item qui ex vacuitate ſtomachi, notabilem capitis dolorem, vel vertiginem patiuntur, vel tota nocte calefieri aut dormire non poſſunt. Neq; hos teneri manè ſumere collatiunculam, & veſperi cœnam, notat *Dian.p.1.t.9.R.51.ex Fill.& aliis 3.* quia nemo tenetur pervertere ordinem refectionum.

III. Cauſa eſt labor, vel officium: cum quo jejunium non poſſit conſiſtere, qualis eſt agricularum, & multorum opificum, *ut* fabrorum, piſtorum, ſutorum, &c. (etſi de ſutoribus neget *Angles*: cujus ſententiam *Sanch* dicit eſſe veram, ſi non ſuant, ſed tantum ſcindant corium, & materiam præparent: non tamen pictorum, ſartorum, quorum labor exiguus eſt. Excuſat etiam *Lay. l.4.t.8.c.3.* figulos argentarios, ferrarios, lignarios, fullones, cœmentarios, coriarios, & textores, *Dian.p.4.t.4 R.138. & Gordonus tom 2.l.6.q.18.c.6.* verſantes prælum typographicum; non tamen typorum compoſitores, foſſores autem, ferrarios, & ſimiles etiam die uno, vel altero, quo non laborant, excuſat *Azor. &c. cum Dian. p.1.*

*t.5.*

Digitized by Google

*9. R. 9.* Similiter excuſatur, qui pedibus ıcit iter per magnam diei partem, ut ait *ınch. in opuſc. l. c. v. Fill. n.* 116. Ratio horum mnium eſt, quia communiter horum vi:s non ſufficiunt ad hujusmodi labores um jejunio.

Dixi, *pedibus:* quia multi non excuſant quites: longa tamen equitatio ad plures ies, ut docet *Fill. t. 37. c. 6.* meritò excuſat. bi etiam concedit, ob labores præcedenes, & ſubſequentes, poſſe aliquem excuſaı, ſi probabiliter debilitatus, vel debilitanlus, putetur, ita ut officio ritè fungi ne-ȷueat, *v. Bon. d. ult. q. 4. n.* 11. Ex eodem capite )oct. excuſant conjugem, ſi debitum redlere non poſſit, quando jejunat, uti & uxoem, quæ ob maciem, non poſſit cum jejuıio ſe viro gratam præſtare. *Bon. l. c.* Atque ıniverſim loquendo, nemo tenetur opus, ıd quod obligatur, omittere ob præceptum ejunii, ait *Cajet.* Quod intelligo, niſi iſta obligatio ſit valde levis, & rationabiliter ɔoſtponenda obligationi jejunii.

IV. Eſt pietas, vel majus bonum. Vnde ɜxcuſantur, qui cum jejunio non poſſunt ıacare operibus melioribus, v. g. Concioıatores, Præceptores ordinarii, Confeſſaıii, Cantores, & quotquot opera charitatis, ẋ miſericordiæ, tam corporalia, quàm ſpiıtualia exercent, etiam ob mercedem, ſi ea um jejunio peragere non poſſunt. *Fill. tom. .t. 27. p. 2. c. 6. num. 24. Azor. p. 1. l. 7. cap. 28.*

*Fern.*

*Fern. Nav Sylv. Fag. &c.* Atque hi quide omnes intelligunt, & ferè addunt, quan eorum labores cum jejunio non poſſu conſiſtere *Diana* autem (abſolutè loque do) *p. 1. c. 9. R. 9.* Prædicatores, qui dieb quadrageſimalibus, (intelligo omnibu concionantur, putat à jejunio excuſando quia, inquit, ſummoperè laborant: non i eos, qui Dominicis tantùm concionantu niſi ſint debiles. *Sanch.* tamen *in conſil. p. 2. l. c. 1. d. 13. n. 6. 7. & Tiul. l. 3. c. 2. d. 7.* putat à je junio quadrageſimæ communiter, & regu lariter excuſari eos, qui ter vel quater i hebdomade concionantur, cum fervore De lectoribus verò *Dian. l. c.* cum *Fag. p. 4 l. 1 c. 8. num.* 18. cenſet, non omnes excuſandos ſed eos tantùm, quorum labor eſt impro bus; vel qui ita ſunt debiles, ut ſatisfacer non poſſint. Idem ferè ſentit *Sanch.* lice *l. c.* putet, Lectores eos, qui quotidie qua tuor lectiones legunt, (ut in Societate faci unt præceptores grammaticæ,) ſatisfacere ſi media quadrageſima, ſive ter in hebdo made jejunent. eo quod ſit magnus labor paucis annis ſic fatigentur ut progredi no poſſint. Sic ille. Verum præſtat, ut ſuperio res, ad tollendum ſcrupulum, cum talibu diſpenſens, (ut monet idem *Sanch. l. c.*) nam in omnibus iſtis, regula certa & univerſali ſtatui non poteſt alia, quàm quod lex Eccle ſiæ non obliget, cum magna difficultate u notat *Laym. c. 3. n. 3.*

V. Cha

V. Charitas, vel etiam urbanitas ſecun-
im quoſdam excuſat à veniali eum, qui
e jejunii rogatus ab amico, modicum ci-
ſumit. *Medi. Fag. Fill Dian p. 1. t. 9. R. 29.* vel
ii ad excitandum infirmorum appeti-
m, comedit parum, etiam carnis. *Navar.*
*nch. Dian. p. 5. t. 5. R. 32.*

# LIBER IV.

## *De praeceptis particularibus certo hominum ſtatui propriis.*

CUm omnes fideles; ſicut præcepta Decalogi, ita etiam alia præcepta, quæ pertinent ad ſtatum, & officium uniuscujusque, teneantur ſcire ſub peccato mortali; ita ut ipſa eorum ignorantia vincibilis, (licet non ſequatur transgreſſio) ſit peccatum mortale: *Sylv. Sayr. Sanch. Baldel. l. 2. l. 1. d. 9. n. 8. & 9.* hinc poſt præcepta omnibus communia, agendum de præceptis propriis certorum ſtatuum in particulari.

## CAPUT PRIMUM.

### *De Statu Religioſo.*

### *DUBIUM I.*

### *Quæ ſit natura Status Religioſi?*

RESP. Status Religionis eſt fidelium, ad divinæ charitatis perfectionem tendentium?

dentium, editis votis perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ, ſtabilis in communi vivendi modus, ab Eccleſia approbatus.

Dico, *ab Eccleſia*: quia etſi olim Epiſcopi Religionis approbare poterant: poſtea tamen in Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio III. ſtatutum eſt, ne nova religio inducatur, niſi approbata à Papa. Ratio eſt, quia cum religio ſit communitas ſacra, in qua debet eſſe ſpiritualis jurisdictio, hæc autē à Papa proveniat, decens eſt, ut talis communitas ab eodem approbetur. *Lay. l. 4. t. 5. c. 1. Vnde reſolvuntur hi Caſus.*

I. Ad eſſentiam religionis non requiruntur vota ſolemnia. Ratio, quia qui in Societate JESU vota ſimplicia edunt, ſunt veri religioſi, uti definivit Gregorius XIII. in bulla *Aſcendente Domino Lay. l. c. n. 4.*

II. Non ſunt religioſi, ij ordines militares, qui conjugalem caſtitatem tantùm vovent. Sunt tamen verè religioſi milites S. Joannis, & Teutonici, eorumque ſimiles, cùm tria vota ſubſtantialia habeant. Similiter ex fratribus, & ſororibus tertiariis, ſive Ordinis S. Franciſci, ſive aliorum, tantum ſunt religioſi, qui in religione approbatâ, ſecundùm certam regulam, tria vota ſubſtantialia emittunt. Contra autem i non ſunt, qui licet tria iſta emittant, & communiter vel ſeorſim habitant, regulam tamen à Sede Apoſtolica approbatam non profitentur. *Laym. l. c.*

III

III. Religioſi non ſunt, qui edito voto perpetuæ paupertatis & caſtitatis, obedientiam vovent Confeſſario, aut Epiſcopo. Ratio, quia tali voto non ſubjiciuntur jurisdictioni ſpirituali, quæ à Deo, medio ejus Vicario, provenire debet, *Ibid.n.7.*

IV. Etſi Papa in votis ſolemnibus religionis diſpenſare poſſit, ut quis deſinat eſſe religioſus; non poteſt diſpenſare tamen, ut quis manens religioſus, ſubſtantialibus votis non teneatur: quia ad eſſentiam religionis illa ſpectant, *Laym.l c.num.8.ex Nav.* &c.

V. Religioſus promotus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum, obſtrictus manet votis eſſentialibus ſuæ religionis, etſi quoad aliquos effectus paupertatis & obedientiæ exemptus cenſeatur. Deinde, etſi jugo regulæ abſolutus ſit, quoad culpam & pœnam; tamen ex obligatione moralis honeſtatis ex ea ſervare debet, quæ eum decent & cum ejus munere conſiſtunt. Hinc quoad habitum, ſui ordinis colorem deferre debet; etſi quoad figuram, Epiſcopis ſæcularibus ſe conformare poſſit, ut Clemens VIII. conceſſit apud *Sanch.6.mor.cap.6.* Imò, ſi Epiſcopatum reſignet, vel ob culpam deponatur, absque degradatione; tamen non tenetur ad regularem obſervantiam redire: quia retinet Eminentiam Epiſcopalem, ob quam obedientia regulari exemptus fuit, *Ibid.ex S.Thom.Rodriq.Sanch.* &c.

Ee Secus

Secus eſt in Cardinali religioſo, qui non eſt Epiſcopus, hic enim relicto Cardinalatu, nihil retinet ex dignitate Cardinalitia, idcoque ſi Papa ejus renunciationem acceptarit, tenetur redire ad obedientiam regularem ſui ordinis. *Palaus, de Lugo, Reſp. mor. l. 5. d. 12.*

VI. Religioſus ad Parochiam promotus, cùm votis aſtrictus maneat, tenetur deferre habitum religionis, regulamque obſervare in omnibus, quæ cum ſuo munere conſiſtere poſſunt. Idque non tantùm ſecundum moralem honeſtatem, ſed ſub obligatione gravis culpæ, ſi ad eam regula obliget *Lay. l. 4. t. 5. c. 1. n. 11. & 12.* Ubi addit, quod etſi Parochus religioſus in iis, quæ ad regulam ſpectant, ſubjectus maneat ſuperiori, *jam* tamen eam conſuetudinem multis *locis* obſervari, ut non tantùm in pertinentibus ad diſciplinam Eccleſiaſticam, ſed etiam in pleriſque aliis, ab obedientia Prælati eximatur, & Epiſcopo ſubjiciatur, *vid. Sylv. Sanch. l. 7. mor. c. 6. n. 36.*

## DUBIUM III.

### *Quæ requirantur ad valorem profeſſionis religioſæ?*

Reſp. Ad valorem ejus, tres requiruntur conditiones. 1. Eſt qualitas, ſeu aptitudo voventis, ſcilicet, ut juxta *Trid ſeſſ. 25. c. 15. de Regularibus*, decimum ſextum ætatis

tis

Digitized by Google

is annum expleverit, annumque integrum: um religioſo habitu ſteterit in probatio-e, nullumque habeat impedimentum, uod per ſtatuta à Pontifice confirmata, n iſto ordine ſubſtantiale eſſe cenſeatur, *Azor.tom.1.l.12.cap.2.q.6.& 7. Rodriq.tom. c.6.*

II. Conditio, Conſenſus & acceptatio xpreſſa, vel tacita Prælati ordinis: per anc enim religioni incorporari debet, id-que ordinariè, non tantùm cùm conſilio, ed etiam cum conſenſu Capituli aut cer-è majoris, aut principalioris partis; ſecun-lùm cujuscunq; ordinis ſtatuta, *Navar.Leſſ. 41.d.7.*

III. Ut profeſſio ſponte facta ſit, non co-gente gravi metu, qualis eſſet incarceratio, limentorum ſubtractio, eò quòd in pro-eſſionem conſentire noluerit. Itemque metus reverentialis, non quidem ſe ſolo, ſed accedente precum, blanditiarum, & im-erii, ſæpiùs repetitâ importunitate, aut gravi offenſione, aut diu continuata indi-gnatione conſanguineorum, adjunctis et-am minis de ſubſidiis negandis, ſi ex reli-gione egrediatur: hæc enim vel ſingula, vel certè ſimul juncta, conſiderata conditione hominis rudis, timidi, &c. metum juſtum ncutere poſſunt, & profeſſionem irritare, it docet *Lay.* cum *aliis. lib.4. tr.5. cap.5. Leſſ. lib.2. cap.43. dub.7. Unde ſolvuntur, ſequentes caſus.*

Is, qui profeſſionem irritam edid
defectu alicujus conditionis ex jam d
niſi eam poſtmodum tacite, vel expre
tificaverit, egredi religione & uxore
cere poteſt: licet ob evitationem ſca
cauſam egreſſus dicere debeat; & ſi a
externum cauſa deveniat, defectum p
ſionis probare; idq; intra quinquenn
die profeſſionis: poſt illud enim non
tur juxta *Trid.c.19.ſeſſ.eadem.* Quia præ
tur eam interea ratificaſſe.

II. Quòd ſi tamen ſciret, illam juri
ſumptionem falſam eſſe eò quòd ve
rans impedimentum, vel metu grav
ve juſta cauſa impeditus, reclamar
quinquennium non potuerit; vel im
mentum ſit eſſentiale, ac perpetuu
ſaltem ultra quinquennium duret,
pſo poteſt reclamare, debetque au
judicio, ſaltem extraordinario, vel in
grum reſtitui, ut contra *Bon. de C*
*4. q. 2. p. 10.* docet *Navar. Sanch. d. 3*
*22. Leſſ. lib. 2. cap. 41. d. 7. Azor. libr. 12.*
*q. ult. Dian. p. 3. t. 2 R. 53. Barboſa in Trid.*
*cap. 19. num. 8.* ubi plures alios citat
ſi aliud quid impediat, fugere pot
docet *Laym.* Qui addit, quòd ſi fu
gravi ſcandalo vel incommodo
non poſſet, monendum à Confeſſa
profeſſionem tacitè ratificet; quod
profeſſorum habitum proprium d
actusque iis proprios exerceat, cum

Digitized by Google

tione, quod profeſſus talis ordinis eſſe velit, *vid. Aut. cit. & Dian. p. 8. t. 7. R. 51.* ubi ex *Trid. ſeſſ. 25. cap. 19.* probat, Epiſcopum de nullitate profeſſionis, ſine interventione ſuperioris regularis ſententiam ferre non poſſe, & ſi faciat, fore nullam.

## DVBIVM III.

### *Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ profeſſionis.*

Reſp. Religioſus vi ſuæ profeſſionis tenetur ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis. Quia ex vi profeſſionis tenetur velle ſervare ſuum ſtatum, qui eſt perfectionis, ſive tendentium ad perfectionem; (licet ſecundum ſe non ſit præcepti, ſed conſilii) hoc autem eſt intrinſecè velle tendere ad perfectionem, *S. Thom. 2. 2. q. 186. a. 1. & 2. & q. 184. a. 5. Lay. l. 4. t. 5. c. 1. n. 1. Suar. de relig. to. 4. l. 1. c. 4. Bardi de conſc. d. 8. c. 6. § 5. Vnde reſolves.*

I. Religioſus non tenetur actu eſſe perfectus, ſed tantùm ſtudere perfectioni. *Bardi* &c. *l. c.*

II. Tenetur tendere ad perfectionem, 1. Per media eſſentialia. 2. Per vota. 3. Per auxilia ſecundaria, non contemnendo ea, *Laym. l. c. c. 9. num. 13.* 4. Tenetur aliquibus mediis uti, & ſi omnia media abjiciat, non eſt in ſtatu ſalutis, *Suar. Laym. l. c.* dicens: ſi

nullum perfectionis ſtudium adhibeat, ſed omnia monita & regulas negligat, eò quod ſub mortali non obligent, peccare mortaliter. 5. Tenetur ad aliqua opera bona ſupererogatoria, ſive ſpecialiter non præcepta, nec promiſſa, quia aliàs mortaliter loquendo, non poteſt habere debitam intentionem ſalutis, *Suar. l.c.*

III. Tenetur tendere ad perfectionem per media ſuæ Religionis, (non per alia) hoc eſt ſervando ſuas regulas, *Sanch. l.6.c.5. num.1. & 2.* Hinc peccat 1. per contemptum regulæ, hoc eſt, ſi nolit ſubjici, *Ibid. n.6.* 2. ſi tantùm velit ſervare, quæ ſub mortali obligant, quia contemnit perfectionem. *Ibid. num.7.* 3. per actum directè contrarium; hoc eſt, nolendo perfectionem; quod eſſe mortale docet, *Sanch. n.10. Pelizar & Bardi l.c.*

IV. Si quis non tantùm intendat non eſſe ſollicitus in obſervatione regulæ; ſed etiam nunquam ſervare, etiamſi facilè poſſit, eſt mortale, vel proxima diſpoſitio ad illud, vixque poteſt fieri ſine contemptu formali, *Suar. l.c. n.24.*

V. Si ex remiſſione animi, & ſine ullo juſto titulo, per directam intentionem, vellit aliquam regulam non ſervare, erit ſaltem levis contemptus, & peccatum veniale, *Suar. l.c.*

VI. Frequenter, & ex conſuetudine violare regulam, eſſe mortale, dicit *Sanch. l.6.*

*l. 6. mor. c. 4. n. 18. & 20.* Tum quia perturbat religioſam diſciplinam: tum quia ſecundum quoſdam eſt contemptus interpretativus vel ſaltem probabiliſſimum ejus periculum: tenetur autem ſub mortali ita vivere ut non ſit graviter pernicioſus Religioni, inducendo alios malo exemplo ad regulæ laxitatem, *Sanch Laym. l. 4. t. 5. cap. 9.* tum quia conſtituit ſe in eo ſtatu, ut tanquam incorrigibilis ſit expellendus; tenetur autem quiſque ratione votorum, quibus ſe Religioni addixit, ita ſe gerere, ut ſit tolerabilis, & non mereatur expelli, at qui nullum conatum perfectionis adhibendo, regulas ſine diſcrimine transgreditur, reddit ſe intolerabilem, ut debeat expelli; aut ſi toleretur, plurimum nocet; ergo per accidens, & indirectè agit contra profeſſioné, peccatque mortaliter. *Sanch. c. 4. num. 18. v. Aut. cit.*

VII. Religioſus Societatis Jeſu peccat mortaliter, ſi non adhibet diligentiam in cavendis defectibus, ob quos ſe dimittendum, vel ejiciendum prævidet: & licet ita dimiſſus, ſit liber in conſcientia: ſi tamen ſit dimiſſus ob fraudem, vel peccata in eum finem commiſſa, irrita eſt dimiſſio, utpote obtenta per dolum dantem ipſi cauſam; (ſicut in matrimonio, & cæteris contractibus) unde ſubjacet pœnis apoſtatarum. *Bon. de Cauſ. q. 2. p. 12. §.*

VIII. Scholaſticus Societatis Jeſu, qui



Digitized by Google

pravis moribus, de induſtria dimiſſione extorſit, vel falſis allegationibus impetravit non eſt liber à votis, *Leſſ. l.2.c.40.d.1 San.l.6.c.n.99.Laym.l.5.t.5.c.9.n.13.*

## DUBIUM IV.

*Ad quid religioſus obligetur vi votorum*

Reſp. I. Religioſus ex voto paupertatis obligatur, ut nihil habeat proprium. Nomine proprii autem intelliguntur bona temporalia pretio æſtimabilia, quorum dominium, vel certè facultatem diſponendi liberam, & independentem, in perpetuum abdicavit. Conſtat *ex capite, Non dicatis.12.q c.Monachi.*

Dicitur I. *Bona temporalia:* quia retinet religioſus dominium bonorum ſpiritualium, honoris, famæ, & ſimilium. Item jus eligendi, præſentandi, conferendi regulare beneficium, &c *S.Thom.2.2.q.186.a 7.San.l. c.18.Leſſ.l.2.c.4.d.5.Lay.l.4.t.5.c 7.*

Dicitur II. *Dominium, vel facultatem diſponendi*, propter religioſos Societatis Jeſu, qui poſt emiſſa vota retinent, & acquirere poſſunt dominium radicale bonorum temporalium, non tamen habent jus actuale, de iis pro ſuo arbitrio diſponendi, vel utendi, in cujus abdicatione, eſſentia religiosæ paupertatis conſiſtit, *San.Lay.l.c.n.3.*

Dicitur III. *Independenter:* quia religioſus, etiam profeſſus, poteſt habere peculium dependens, & revocabile ad nutum

ſup

ſuperioris, quod nomine proprii non comprehenditur, *Laym. c. 7. n. 12. Unde ſequentes caſus reſolvuntur.*

I. Non repugnat voto paupertatis, quod religioſi habeant bona in communi, etiam immobilia. Imò ſine conſenſu Papæ, non poſſunt ſe obligare communitati, quòd ea nunquam ſint acquiſituri, quia præjudicarent immunitati Eccleſiaſticæ, *Lugo Reſp. mor. l. 3. d. 8.* Neque poſſunt fructus ſeu reditus à donatore deſtinatos ad ea emenda, applicare ad uſus alios, v. g. ſolvenda debita, &c. *Ibid. d. 10.*

II. Non repugnat paupertati, ſi religioſo detur villa, vel alius locus adminiſtrandus nomine monaſterii, idque in monaſterii commodum. Imò nec repugnat, ſi detur in commodum, vel incommodum ipſiuſmet religioſi, aliquod Eccleſiaſticum Beneficium. Quo caſu competit ei adminiſtratio redituum, quos ad ſui ſuſtentationem, piaſque cauſas, applicare poteſt, juxta Canonum conceſſionem: quod reliquum eſt, pertinet ad Eccleſiam, vel beneficium cui ſervivit: ac conſequenter donationes de reditibus beneficii factæ ab eo in uſus non pios, invalidæ ſunt, & contra juſtitiam, neque accipientes poſſunt tuta conſcientia retinere, *Suar. tom 4. de rel. l. 3 Moli. d. 276. & c. communiter.* Ratio, quia non habent dominium dictorum redituum., *Lugo de juſt. tom. 1. d. 4. ſ. 3.* Nihilominus *VVading.* apud

apud *Dian.p.8.t.6.R.133.* probabile cenſet, quod etſi illicitæ, validæ tamen ſint iſtæ donationes: idemque multo magis de donationibus Epiſcoporum regularium cenſet cum eodem, *Dian l.c.R.131.* &c. contra *San. Suar.*&c. Ad monaſterium vero pertinent omnia alia, quæ aliunde, quàm ex Beneficio acquiruntur, niſi ex conſuetudine cedant Eccleſiæ, *Nav. Azor.t.1.l.12.c.10.q.6.& 7.Mol.Lay.l.c.v.Trid ſeſſ 25.c.2,de Regul.*

III. Non tantùm jure antiquo, ſed etiam poſt Tridentinum probabile eſt, religioſo in monaſterio vel juxta illud manenti, annuatim aſſignari poſſe reditum, ut ex eo vivat ſuo commodo & incommodo, revocabiliter tamen ad nutum Prælati. Similiter monialibus victum præberi poſſe, ita ut ipſæ ſibi labore manuum veſtes comparent. Ita contra *Azor. Leſſ. & Mol.* docent *Sanch. l.7.mor.c.22.Tan.Lay.l.4.c.7.* Qui addit, talem conſuetudinem, ubi viget, non damnandam: probat tamen tolli debere ſi commodè poſſit, monetque, non ſine urgentiſſima cauſa introducendam.

IV. Peccat contra paupertatem religioſus: ſi quid, ſeu domi ſeu foris, etiam ex iis, quæ ad victum & veſtitum pertinent, ſine ſuperioris conſenſu expreſſo, tacito vel præſumpto accipiat, retineat, abſumat, permutet, alteri donet, vel accommodet. Ita *Leſſ. l.2.c.41.d.8. & d.9.n.79. Sanch.7.mor. c.19.n.53.& c.21.num.32. Suar.to.3.de relig.l.*

c.11

:. 11. *Laym. l.4. t.5. c.7. Azor. tom.* 1. *l.* 12. *c.* 11.

Dixi, *ſine conſenſu tacito*: quia ſi Prælatus ſciat, ſubditum aliquid accipere, retinere vel expendere, & non prohibet, cum facilè poſſit, tacitè conſentire, & approbare videtur. Unde *San.6.mor.c.19*, ait, ſi in aliqua religione conſuetudo viget aliqua recipiendi, vel expendendi, ſine licentia, id excuſari per tacitam licentiam Prælati, qui id tolerando, conſuetudinem rationabiliter declarat. Et ſi Prælatus ſubdito donet, vel donari permittat imagines, roſaria, &c. ſciens non indigere iis omnibus ad proprium uſum, tacitè facultatem concedere cenſetur donandi aliis, ut notat *Lay.* Monet tamen *Leſſ.* talem conſenſum non præſumendi, niſi in rebus parvis, & crebro occurrentibus.

Dixi II. *vel præſumpto:* hic enim locum habet, cùm res urget, ſuperiorque non eſt præſens. Ad hunc autem, ut vult *Sanch. & Bona.* non ſufficit, quod ſuperior libenter concederet, ſi peteres, (alioqui omnes donationes à Prælatis permitti ſolitæ, licerent ſine venia, quod cederet in everſionem diſciplinæ regularis) ſed requiritur, ut ipſe cenſeatur concedere, quamvis non petas, & nolit in iis circumſtantiis te petere. Addit tamen *Suar. & Leſſ.* excuſari à mortali ſi præſumatur affectus ſuperioris libenter rem conceſſuri, ſi rogaretur. Ratio, quia tunc cenſetur rem habere ex voluntate ſuperioris, ſaltem virtuali, quæ

in

in illo affectu latet; ideoque ſi ſuperiori tantum ſit invitus quoad modum, venialiter quidem peccari, non tamen contra paupertatem, docent *Suar. Sanc. Lay. l. 5. t. 5. c. 7.*

IV. Contra votum paupertatis peccas, ſi quid ex rebus in uſum tuum conceſſis, in alium uſum expendas, aut culpabiliter amittas, vel deſtruas lata culpa. Ratio, quia in iis tantùm habes uſum facti, ideoq; precariò, quamdiu ſuperiori videbitur: eſtque actus dominii, poſſe rem arbitratu ſuo deſtruere *San. c. 19. Laym. n. 7. Leſſ. n. 79.*

V. Item, peccas, ſi quid abſcondas, ut illud liberæ diſpoſitioni ſuperioris ſubducas. Nec Procuratores, Oeconomi, Adminiſtratores, Prælati inferiores, quicquam poſſunt expendere, contra quàm regula ordinis, voluntas ſuperiorum, vel conſuetudo poſtulat. Ratio, quia non ſunt domini bonorum communium, ſed tantum adminiſtratores, *Laym. n. 9. ex S. Thom.* &c.

VI. Si Prælatus permittat ſubdito, ut bona, ex quacunque cauſa, aut titulo provenientia, in uſus vanos, turpes, aut illicitos expendat, aut ſuperflua, pretioſa, & ſtatum ſuum dedecentia, penes ſe habeat, peccat & Prælatus, & ſubditus contra votum paupertatis; eſtque talis donatio, ſeu alienatio irrita, & reſtitutioni obnoxia. *Navar. Sylv. Valentin. Mol. t. 2. d. 267. Azor. Leſſ. d. 9. Sanch. Laym.* Quia Prælatus non poteſt dare veniam majorem, quàm ipſe habet

abet : ipſe autem cum non ſit dominus, on poteſt bona ſuo arbitratu, & inutiliter xpendere; ſed tantùm in Religionis neceſſitatem, & utilitatem, *vid. C. Lugo de juſt. .3. ſect. 7. n. 131.*

Reſp. II. Religioſus voto Caſtitatis obligatur, ut abſtineat ſe ab omni voluntaria delectatione venerea, interna & externa, proindeque ſi quis contra caſtitatem peccet, duo peccata admittit, luxuriæ, & ſacrilegii, *Leſſ. & Lay. c. 8.*

Reſp. III. Religioſus ex voto Obedientiæ, obligatur ad omnia, quæ ſuperior præcipit, ſecundum regulas & conſtitutiones ordinis, ſive directè & expreſsè, ſive indirectè & implicitè. Et quidem ſi præcipiat in virtute S. Obedientiæ, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, vel ſimili forma, tenetur obedire ſub mortali: quia intendit obligare quantum poteſt: ſub veniali autē, ſi alia forma utatur, vel ſub nullo: quod conſuetudo in Societate Jeſu approbat *vid. S. Thom. 2. 2. q. 104. Sylv. San. h. l. 6. mor. c. 1. Leſſ. .2. c. 4. d. 9. Lay c. 9.*

Porrò quæ indirectè pertinent ad regulam, *Sylv.* & quidam alii ampliant ad illa, quæ faciunt ad pleniorem ejus obſervationem, *Sanchez.* tamen arctat ad res valde neceſſarias, ſine quibus regula commodè ſervari nequit: alioqui enim ſuperior quaſvis corporis macerationes præcipere poſſet; ordinantur enim ad pleniorem obſervatio-

nationem regulæ, *Laym. l. 4. t. 5. c. 9. Leſſ. l. 2. c. 4. d. 9. Vnde reſolves.*

I. Non tenetur ſubditus obedire in iis, quæ ſunt vel contra regulam, (niſi ſuperior in ea poſſit diſpenſare, & legitima cauſa diſpenſandi ſubſit) vel ſupra regulam, ut eſſent magnæ macerationes, (niſi in pœnam vel ad obligationem votorum neceſſariæ,) vel ut acceptat Epiſcopatum. *Dian. p. 6. t. 1. R. 33. & alii ſex.* vel infra regulam, ſcilicet vana, (niſi præcipiat ex cauſa, quæ ſit ſecundum regulam, v.g. ut obedientia exerceatur.) Nec refert, quòd regulæ jubeant in omnibus obedire: id enim non de obligatione voti, ſed obedientiæ perfectione intelligitur. Ita *Suar. Sanch. 6. mor. c. 2. & Laym.*

II. Si regula ordinis ſub peccato obliget, ejus transgreſſio eſt contra votum, & ſacrilega. Ratio, quia talis regula non eſt minùs præceptiva, quàm vox ſuperioris: & ſubditus promittens obſervationem regulæ, eo modo, quo ipſa intendit, ſe obligare cenſetur, proindeque Carthuſianus v.g. carnes edens, vel Franciſcanus feria ſexta non jejunans, & contra obedientiam, & contra temperantiam peccat, *S. Thom. in 2. d. 44. q. 2. a. 3. Sanch 6 mor. c. 1 & 4. Vaſq. Rodr. Laym l. c. n. 6. Eſcob. &c.*

III. Si regula ſub peccato non obligat, transgreſſor illius non peccat contra votum obedientiæ. Ratio, quia talis regula nô con-

ontinet propriè præceptum, ſed tantùm
ſt ordinatio, ſeu monitum, obligans tan-
ım ad pœnam, ſi imponatur, *S. Tho. Laym.*
:, &c. Hinc nec transgreſſio illius ex ra-
onabili cauſa, & bono fine, ſeu ex motivo
irtutis facta, v. g. ſi extra tempora loqua-
ır cum ſocio, ut mœſtum conſoletur, eſt
eccatum: erit tamen veniale, ſi ex negli-
entia, torpore animi, aliove inordinato af-
:ctu fiat, *Lay. l. c.* Quem ut plurimum con-
urrere, adeoque raro omni culpa vacare,
utat *Valent. Sanch. & Suar.* Qui addunt,
uod ſi quis frequenter, & quaſi per con-
uetudinem, regulam transgrediatur, reli-
ioſam diſciplinam graviter perturbet, ea-
ue ex cauſa in periculo expulſionis ſe cō-
tituat, peccet mortaliter, *Laym. l. 5. t. 5. c. 9.*
*ancb. n. 18. v. ſupra dub. 2.*

IV. Etſi Capitulares novum ſtatutum
:ondere poſſint, quo ipſe, aliique poſtmo-
lum profeſſionem edituri, obligentur; an-
e tamen profeſſi, qui in illud non con-
enſerunt, eo non obligantur, ſi ad regu-
ım ordinis non directè, nec indirectè ſpe-
tet, *Laym. loc. cit. num. 10.* Niſi tamen ſta-
ıtum fiat in Capitulo generali, vel ſal-
:m provinciali, (juxta cujusque ordinis
ıſtitutum) concurrente majore parte ſuf-
agiorum; & non ſit regulæ difforme, *vid.*
*ſcob. de leg. E. 1. cap. 2. num. 15.* Ratio, quia
uod omnes tangit, ab omnibus debet
pprobari, juxta *reg. 18. in 6.* Addit *Laym. &*
*Sanch.*

*Sanch.ex Sylv.& Azor.tom.1.lib.13.cap.11.q.1* *Leſſ.l.2.c.41.nu.*24. nec Pontificem poſſe re ligioſos cogere ad arctiorem vivendi ratio nem, quàm inſtituti prima forma poſtula Quia obligatio obediendi, etiam Pontific provenit ex voto, quod factum fuit ſecun dùm proprium regulæ inſtitutum. Si tame regulæ reformatio neceſſarium mediun eſſet ad ordinis conſervationem, ad ear Prælatus cum Capitulo, multoque magi Pontifex, illos cogere poteſt, quando a hoc ſe implicitè quisque obligaſſe cenſe tur, *Sylv. Leſſ. Sanch. Lay. ll. cc.*

V. Etſi conſuetum non ſit, nec conſul tum, ut Prælati ſub peccato præcipiant a ctus internos: probabile tamen eſt fie poſſe, ut docet *Laym. Suar.* &c. Ratio, qui veriſimile eſt, quod aliqui religioſi ad id ſ obligare intendant, cum ſe quaſi holocau ſtum Deo tradant.

*Quæres.* An ſubditus teneatur obedire, dubitet, utrum ſit res licita, quam Prælat jubet, vel juſta cauſa imperandi?

Reſp. I. Comuniter teneri, quia tunc m lior eſt conditio ſuperioris, qui eſt in po ſeſſione poteſtatis præcipiēdi: in dubio a tem nemo ſpoliandus eſt jure, quod hab Nec dicas, ſubditū etiam eſſe in poſſeſſio libertatis; cùm habeat debitum parendi.

Reſp. II. Non teneri, ſi grave damn obediendo timeat. Ratio, quia in dubio vendum eſt reo, eique de cujus damno a

ur. Etſi enim ſubditus non ſit in poſſeſſio-
ne libertatis, eſt tamen in poſſeſſione juris,
quo poteſt ſe à periculoſis rebus conſerva-
re *Leſſ. Sanch. 6. mor. c. 4. aliique.*

## DVBIVM V.

### *Qui poſſint, vel teneantur ingredi religionem?*

Reſp. I. Omnes illi, & ſoli, poſſunt in-
gredi religionem, qui ſunt ſui juris nec a-
liis obſtricti: qui vero aliis obſtricti ſunt,
non poſſunt ſine eorum conſenſu. *Leſſ. l. 2.
c. 41. d. 3.*

Vnde 1. Non poſſunt ingredi religio-
nem impuberes; quia ſubſunt parentibus,
vel tutoribus, quoad vitæ diſpoſitionem.
2. Nec filii, ſi parentes ſine illis ſe alere ne-
queant. *Laym. l. 4. t. 5. c. 4. n. 1. ſuprà l. 3. tr. 3. d. 1.
156.* 3. Nec ſervi, ſine conſenſu domi-
norum. 4. Nec qui decepit virginem, ſub
promiſſione matrimonii. 5. Nec is, qui non
eſt ſolvendo creditoribus; modo in ſæculo
manendo, poſſit intra paucos annos ſolve-
re. *D. Thom.* tamen *Sylv. Fumus & Religio, &
alii* putant, illum poſſe bona præſentia ce-
dere creditoribus; quia perſona hominis li-
beri non eſt pro pecunia obligata. 6. Nec
Epiſcopus, ſine conſenſu Papæ, cui jura-
mento ſe obſtrinxit: præterquam quòd ſit
obſtrictus ſuæ Eccleſiæ, ſicut maritus uxo-
ri. 7. Nec conjuges poſt matrimonium con-
ſummatum, niſi vir per vim conſummaſſet,

ante expletos 2. menſes, qui eis à jure con-
ceduntur; aut niſi alter conjugum com-
miſiſſet adulterium: tunc enim innocen[s]
ingredi poſſet.

Reſp. II. Qui vovit religionem, tenetu[r]
ingredi ſecundum ſequentes regulas.

I. Non tenetur, imò nec poteſt licit[è]
ingredi ordinem, in quo collapſa eſt diſci-
plina regularis, idque ob periculum per-
verſionis *Lay. l. 4. t. 5. c. 6. n. 5.*

II. Qui vovit laxiorem, licitè ingreditu[r]
ſtrictiorem, non tamen contra; quia mi-
nus præſtaret, quam promiſit. Quod ſi ta-
men profiteatur in laxiore, valida eſt pro-
feſſio, & liberatur à voto ſtrictiorem ingre-
diendi. Ratio, quia votum ſolemne, qu[o]
fit perſonæ traditio, & religioni jus in per-
ſonam acquiritur; derogat priori voto
ſimplici, per quod nullum tale jus religio-
ni ſtrictiori erat acquiſitum. *Laym. l. c. e[x]*
*S. Thom. &c.*

III. Is qui vovit experiri religionem ſtri-
ctiorem, poteſt id commutare in votu[m]
profitendi, & perſeverandi in laxiore. Ra-
tio, quia hoc melius eſt. *Lay. l. c. ex Sanch. &*

IV. Profeſſo licentiam tranſeundi a[d]
ordinem laxiorem, Epiſcopus vel Prælatu[s]
ordinis exemptus, cum conſenſu Capitul[i]
diſpenſativè ex juſta cauſa dare pote[ſt].
*Laym. l. c. Leſſ. l. 2. c. 41. num. 103. Sanch. c. m.*
*cap. 7.*

V. Profeſſus, ad ordinem ſtrictiorem, p[o]-

tu[r]

Digitized by Google

ità, licet non conceſſa, Prælati ſui licentiâ, ex juſta cauſa tranſire poteſt. Quod addo, quia hujuſmodi tranſitus, ſine cauſa temere fieri non debet. Quòd ſi autem fiat, ſpectanda eſt auſteritas circa ſilentium & ſolitudinem; idque non tantùm ſecundùm inſtitutum regulæ ſed etiam ſecundum obſervationem præſentem. Probatur *ex c. Licet de regularibus v. Lay. Leſſ. Sanch. ll. cc. Ex dictis reſolvuntur hi Caſus.*

I. Canonici regulares ad Monachos tranſire poſſunt, non contra; cùm religio Monachorum auſterior ſit. *Lay. l. c.*

II. Profeſſus regulam ſtrictiorem, ſi ea non ſervetur in ſuo monaſterio, aliove ejuſdem ordinis, nec ſit ſpes reformationis, poteſt tranſire ad laxiorem, in quo regula ſervetur: ita ut conſiderato præſenti ſtatu ducat vitam ſtrictiorem. *Lay. l. 4. t. 5. c. 6, n. 11. ex Sanch. Rodriq. &c.*

## DVBIVM VI.

### *Ad quid teneantur religioſi ejecti & fugitivi?*

Suppono, Religioſum juſtas ob cauſas religione expelli poſſe. 1. Si in gravi vel pernicioſo crimine exiſtens, notoriè incorrigibilis appareat: in quo tamen caſu, moniales perpetuo potius carceri mancipandas, quam ejiciendas, putat *Sanch. 6. mor. cap. 9.* 2. Si ob criminis infamiam,

ſine gravi ordinis damno, tolerari nequeat
3. Si in admiſſione reticuerit impedimentum, vel eſſentiale, vel ſaltem admodum grave, v. g. lepram, &c. ut docet *Navar. Sa. V. Religio n. 34. Sanch. 6. mor. cap. 4. num. 56.* Ratio, quia in re admodum gravi decipit, ita ut fraus dederit cauſam admiſſioni *v. Dian. p. 9. t. 9. R. 57.* ubi docet, quod licet hactenus ex communi ſententia *Sanch. Suar. Azor. Rodriq. &c.* Religioſi propter delictum aliquod grave, etiam ſemel perpetratum potuerint expelli, jam tamen propter declarationem *Urbani VIII.* editam anno 1624. per nulla privilegia poſſint expelli è Religione, (excepta Societate JESU) niſi ſint incorrigibiles; tales autem non cenſentur, niſi unius anni jejunio & pœnitentiâ in carcere ſint probati,

Hoc ſuppoſito, Reſp. I. Profeſſus è religione ob culpam ejectus, manet religioſus, votisque adſtrictus. *Lay. l. 4. t. 5. c. 13. ex communi. Unde reſolvuntur hi Caſus.*

I. Ejectus, rerum, quas acquirit, uſum & adminiſtrationem tantùm ſibi vendicare poteſt, non autem dominium: neque illud acquiritur monaſterio, cujus non eſt membrum amplius, ſed Eccleſiæ, in qua Beneficium habet; vel Papæ, ſi Beneficium non habet, & exemptus eſt. Quòd ſi autem non ſit exemptus, Epiſcopo loci. *Lay. l. c. ex Mol. & Leſſ.*

Dixi, *titulus*: quia fugitivos & Apoſta-
tas,

as, iis exceptis, quæ ex Beneficio Eccleſia-
tiço açcepta ſunt, monaſterio acquirere
erius eſt, ſi illud dominii in communi ca-
ax ſit: ſin minùs, Sedi Apoſtolicæ. Ratio,
uia monaſterium, inſtar ſervorum, eos
endicare & reducere poterat *Laym. l.c. ex
Azor. Sylv. &c.*

II. Ejectus per culpam, non omninò ſo-
utus eſt voto obedientiæ, etſi ejus executio
nagna ex parte ceſſet: quia caret ſuperiore
quo dirigatur. Debet tamen illud ſervare
n præparatione animi, ſi recipiatur. *Laym.
l.c. ex Nav. & Leſſ.*

III. Idem à reliquis monaſticis obſer-
antiis, & regulis, ut à jejuniis, vigiliis, de-
ectu ciborum, & ſimilibus liber eſt. *Laym.
l.4.t.5.c.13. Sa. n. 40. Nav. & alii* contra *Leſſ.
Sanch. &c.* Ratio eſt, quia talium obſervatio
non comitatur ſimpliciter profeſſionem
votorum ſubſtantialium, ſed ſtatum regu-
larem, à quo ille eſt expulſus.

IV. Etſi non ſit improbabile, quod do-
cent *Navar. & Azor.* probatque *Rodriquez.*
ejectum tutò manere extra ſuum ordinem,
nec teneri receptionem petere, eò quòd ju-
ſtæ ſententiæ ſuæ ejectionis ſe conformare
poſſit: contrarium tamen communius eſt,
& probabilius. Ratio, quia cum ſit obliga-
us votis, tenetur ſe qualificare, ut vota ſua
cõvenienter profeſſioni exequi poſſit. Quæ
atio magis probat ſi ordo ipſum revocat.
*Lay. l.c. n. 6. ex Sylv. Sanch. & Leſſ.*

V. Ejectus poteſt tutò in ſæculo manere, ſi in monaſterio non recipiatur, niſi religionem laxiorem inire malit: quia aliam non vovit; neque per ipſum (ut ſuppono) jam ſtat, quò minùs in ſua recipiatur. Ita *Rodriq. Lay. &c. loc. cit.* Vbi addit, Prælatos poſſe aliquem ſub cōditione ejicere, ut vel aliam religionem intret, vel ad ſuam revertatur: imò etiam Ordinarii locorum ejectos ad hoc cogere poſſunt. Ratio eſt, quod tales non ſine periculo, & ſcandalo aliorum in ſæculo vivant. *v. Lay. l. c. n. 8. & 9.*

Reſp. II. Prælati ordinum fugitivos, & apoſtatas requirere tenentur, ſi abſque gravi ordinis damno poſſint, & non omnino incorrigibiles videantur. Ita *Sanch. l. c.* Ratio prioris partis eſt, quia jure divino & naturali tenentur Prælati proſpicere eorum ſaluti. Ratio poſterioris eſt, quia ſi ob juſtam poſſint ejici, ob eandem etiam, poſtquam malitiosè exiverunt, poterunt non recipi. *Lay. l. c. n. 7. ex Sanch. &c.*

Dixi, *fugitivos & apoſtatas*: quia per ſententiam juſtam ejectos, etſi ſe correxerint, neceſſariò recipiendos, negant *Sanch. l. c. & Azor. lib. 12. cap. 17.* affirmant *Nav. Mol. t. 1. d. 140. Leſſ. lib. 2. cap. 41. d. 15.* Vtrique probabiliter:

*Quæres.* An profeſſus in uno monaſterio poſſit cogi, ut ſe transferat ad aliud?

Reſp. Poſſe, ſi plura monaſteria faciant unum corpus ſub uno capite; ſecùs, ſi ſingu-

gula ſubſint ſuis ſuperioribus ſub Epiſcopo, vel immediatè ſub Papa. Ratio, quia non vovit obedientiam, niſi in hoc conventu. *Laym. l. c. n. 10.* Vide etiam *Sanch. l. 7. mor. c. 32.*

# CAPUT II.

## *De Statu Clericorum.*

CLerici generaliter dicuntur illi, qui ſacris ordinibus, vel primâ ſaltem tonſurâ, ſunt initiati. Ad quorum ſtatum cum multa pertineant, de quibus alibi agendum, hic agemus de Beneficiis Eccleſiaſticis, Horis Canonicis, & aliis paucis.

## *DVBIVM I.*

### *De Beneficiis Eccleſiaſticis.*

### *ARTICVLVS I.*

#### *Quid, & quotuplex Beneficium Eccleſiaſticum?*

Reſp. I. Beneficium Eccleſiaſticum eſt jus perpetuum, percipiendi fructus ex bonis Eccleſiæ propter officium aliquod ſpirituale, auctoritate Eccleſiæ conſtitutum. Ita *Lay. l. 4. t. 2. c. 1. Leſſ. l. 2. c. 35. d. 1.*

Dicitur I. *Ius perpetuum*, ad excludendam Vicariam, & Commendam temporalem; quæ non ſunt Beneficia, de quibus Canones loquuntur.

Dicitur II. *Propter officium:* quia in Beneficio duo jura à ſe mutuo ſeparabilia diſtinguuntur. 1. Eſt jus ſeu poteſtas exercendi muneris ſpiritualis; eſtque ſimpliciter ſpirituale. Alterum eſt jus percipiendi reditus Eccleſiaſticos: quod etſi ſecundum ſe ſit temporale; quatenus tamen fundatur in officio ſpirituali, eique annexum eſt, ſpiritualitatem aliquam participat.

Dicitur III. *Auctoritate Eccleſiæ, &c.* quia ſolius Prælati eſt, officia in Eccleſia inſtituere, eisque proventus Eccleſiaſticos annectere, ipſiusque eſt diſpicere, quot & qualibus miniſtris Eccleſia egeat.

Reſp. II. Beneficium dividitur. I. *in Sæculare*, quod pro ſæcularibus; & Regulare, quod pro Regularibus eſt inſtitutum. Vnde ſine diſpenſatione, nec ſæculare *regulari*, nec contra conferri poteſt. Porrò omne Beneficium præſumitur eſſe ſæculare, niſi probetur eſſe regulare, vel ex prima ſui inſtitutione, vel per poſſeſſionem pacificam 40. annorum: per eam enim ex ſæculari fit regulare, & contra.

II. Beneficium aliud eſt Duplex, aliud Simplex. Duplex dicitur, quod eſt cum adminiſtratione; ut Papatus, Epiſcopatus, & omnia, quæ dicuntur dignitatis, hoc eſt, quæ habent præeminentiam, cum juriſdictione in foro externo; ut Præpoſitura, Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia, ſive ſæcularis, ſive regularis, Prioratus clauſtralis,

item

Digitized by Google

item perſonatus, qui eſt eminentia in Eccleſia, ſine jurisdictione; v.g. locus honorificus in choro, in proceſſionibus, ſuffragiis ferendis, ut Cantoria, & ſimiles. Item Beneficia quæ dicuntur officia, habentque adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum, ſine jurisdictione; ut Cuſtos, Theſaurarius, Primicerius, Archipresbyter. Denique Duplicia dicuntur, Beneficia Curata; hæc enim omnia duplici onere, & curâ conſtricta cenſentur, cum præter recitationem precum omnibus communem, habeant aliquam adminiſtrationem, & eminentiam. Simplicia dicuntur, quæ tantum ſunt inſtituta ad officia divina obeunda, neque adminiſtrationem, vel eminentiam ſingularem habent; ut Canonicatus, ſive ſæculares, ſive regulares, Capellaniæ. *vid. Laym. l.c. & Leſſ. l.2. c.34. d.2.* )

## ARTICVLVS II.

### *Quomodo acquirantur & conferantur Beneficia?*

Reſp. I. Beneficia Eccleſiaſtica uno ex tribus modis, communiter acquiruntur. 1. Per electionem, v.g. Canonicorum; vel etiam poſtulationem, (quæ eſt electio ejus, qui non erat, de Capitulo, vel de jure non erat capax) & confirmationem ſuperioris, ſi electum vel poſtulatum idoneum eſſe intelligat. 2. Per præſentationem Patroni præviam,

viam; & inſtitutionem ſubſequam, à Prælato Eccleſiæ factam, ſi præſentatus ſit idoneus. Etſi verò Patronus præſentato jus ad rem conferat, ita ut Beneficium alteri conferri nequeat, jus tamen in re, & collatio beneficii per inſtitutionem datur. 3. Per collationem liberam, quando Beneficium ſolo jure Prælati datur, nec Patronatus juri ſubeſt. Vnde etiam Beneficia, ex modo conferendi, dividuntur in Electiva, Patronata, & Libera.

Reſp. II. In qualibet diœceſi Epiſcopus eſt proprius collator Beneficiorum, niſi ex legitima præſcriptione hoc jus alteri competat: ſupremus autem & univerſalis collator omnium Beneficiorum non patronatorum, eſt Papa. *Leſſ. lib. 2. cap. 35. d. 10.* Ratio prioris eſt, quia Epiſcopus in ſua diœceſi eſt moderator ſacrorum: ergo ipſius eſt officia ſacra conferre. Ratio poſterioris, quia Papa eſt ſupremus diſpenſator bonorum Eccleſiaſticorum, & Ordinarius Ordinariorum.

Poteſt autem Papa tribus modis Beneficia conferre. 1. Jure præventionis. 2. Jure concurſus. 3. Jure devolutionis, de quibus. *v. Leſſ. loc. cit.* ubi notat, jure præventionis & concurſus ad vitandas lites, rarius Papam uti: imò per concordata Germaniæ inter Sedem Apoſtolicam, & Fridericum Imperatorem, per conſtitutionem Nicolai V. quæ incipit, *Ad ſacra, &c.* alterni

i tantùm menſes Papæ collationi reſerantur, ſcilicet Januarius, Martius, &c. reliqui verò ordinariis collatoribus relinquūtur. Imò ſi per tres menſes, à die notæ vacationis, in loco Beneficii nulla diſpoſitio vel gratia Papæ appareat, Ordinarius conferre poteſt. Similiter mortuo Papâ quamdiu Sedes vacat. *Leſſ. loc. cit. Laym. cap.* 20. Quòd ſi autem Pontifex & ordinarius eodem die idem beneficium diverſis contulerint, & neutrius collationis prioritas appareat, præferendus eſt, qui invenitur in poſſeſſione, quia pro eo jus præſumit. Si neuter eſt in poſſeſſione, prefertur proviſus à Pontifice, ob dignitatem proviſoris. *Barb. & Bardi. d. 6. cap. 6. §. 10. ex cap. Si à ſede* Denique ſi ultima nocte menſis Epiſcopalis beneficium cœperit vacare, in dubio utrum ante, an poſt mediam noctem, qua incipit menſis Papalis, ſi nemo ſit in poſſeſſione, nec ulla proviſio, præſumptio juris eſt pro ordinario. *Gonzal. Barboſ. Bardi. d. 6. c. 6. §. 11.*

*Quæres I.* Quid & quotuplex ſit jus Patronatus? *Reſp. I.* Eſſe poteſtatem præſentandi ad Beneficium Eccleſiaſticū vacans. *Reſp. II.* Eſſe duplex, ſcilicet jus patronatus Eccleſiaſtici, quod alicui competit, quia ex bonis Eccleſiaſticis: & jus patronatus laici, quod alicui competit, quia ex bonis patrimonialibus Eccleſiam fundavit, vel dotavit, vel erexit *Lay. lib. 4. tr. 2. c. 13. n. 2. & 4.*

*Quæres II.* Quando patronus teneatur præ-

præſentare Beneficio vacante? *Reſp.* Si patronatus ſit laicus, teneri intra 4. menſes. Si Eccleſiaſticus, intra 6. Intra quos niſi fiat præſentatio, Beneficium fit liberum, ejusque diſpoſitio pro ea vice devolvitur ad eum, cujus eſt inſtituere præſentatum.

*Quæres III.* Quid faciendum, ſi multi præſentētur? Reſp. I. Si patronus, qui antea præſentavit Petrum, præſentet poſtea Paulum, velitque hunc præferri, poterit Prælatus inſtituere utrum maluerit, ſi patronatus ſit laicus: quia tunc præſentatio ſecunda non facit irritam primam, nec contra. Si tamen patronatus ſit Eccleſiaſticus, prior tempore erit potior jure, *ex cap. Cùm authentice, de jure patronatus.* Reſp. II. Si ex duobus patronis alter Petrum, alter Joannem præſentet, poteſt collator conferre utri maluerit. Imò juxta. *Sylv.* Epiſcopus tunc tertio conferre poteſt, eò quòd patroni non conveniant. Reſp. III. Si multi patroni inter ſe ſint diſcordes, is inſtituendus, in quem plures conveniunt. *vid. Leſſ. l. c. d. 8. & Laym. l. c.*

## *ARTICULUS III.*

### *Quæ intentio, & qualitates requirantur ad Beneficium accipiendum?*

Reſp. I. Ut Beneficium aliquod validè & licitè obtineatur, requiritur, ut ſit perſona capax

Digitized by Google

capax & habilis, hoc eſt, ut ſit Clericus, non illegitimus (cum quo tamen Epiſcopus diſpenſare poteſt ad ordines minores, & Beneficium ſimplex, cui ordo major non eſt annexus) non irregularis, non excommunicatus, nõ improbus, aut facinoroſus, ut habeat ſcientiam competentem ad munus Beneficio annexum & ætatem legitimam, niſi diſpenſetur: ſcilicet pro Beneficio ſimplici annos 14. (ſufficere tamen 14. inchoatum, docet *Dian.p.3.t.6.R.64.ex Azor. & aliis.*) pro eo quod Subdiaconatum requirit, vigeſimum primum, pro eo quod Diaconatum, 22. pro eo quod Sacerdotium, vigeſimum quartum inchoatum. Colligitur ex *Trid ſeſſ. 22. 23. &c.* In his tamen & ſimilibus caſibus, multi excuſantur, vel quia illud jus ubique non eſt receptum; vel quia bonâ fide tres annos fuerunt in poſſeſſione, quæ veluti uſucapionem & dominium parit. Ita *Leſſ.dub.20.*

Reſp. II. Qui recipit Beneficium quodcunque, habens annexum ordinem ſacrum, tenetur habere voluntatem, ſaltem conditionatam, clericandi, & ſacrum ordinem accipiendi, intra tempus à jure requiſitum *Laym.cap 14. Leſſ.l.2.cap.14.d.26.* Ratio quia ſuſcipiens officium, cui obligatio eſt annexa, omni modo ſe habitare tenetur. Imò ſi curatum ſeu parochiale eſt, habetque intentionem ſacerdotium intra annum non ſuſcipiendi, ſed parochiam dimitten-

mittendi, non tantum mortaliter p
ſed etiam ipſo jure eſt privatus, & a
ctuum reſtitutionem tenetur, ut pat
*Commiſſ. 1. §. 7. de elect. in 6.* Quòd ſi
mutatâ voluntate, ante finem anni
dos fiat, fructus retinere poteſt; imò
ſcopus diſpenſari poteſt, ut vicario
tuto, ſtudiis per ſeptennium vacet.

Dixi I. *Habens annexum ordinem ſ*
quia ſi is non ſit annexus, & Benefici
ſimplex, licet illud acceptet animo f
lucrandi, & deinde uxorem ducend
niſi venialiter peccat; ſi alias officio
tisfaciat, ut docet *Lay. c. 17. Sanch. 7. d*
*d. 46. Vaſq.* Ratio, quia illa perverſio
non videtur gravis, nec ullo jure v
ideoque ad nullam fructuum reſti
nem tenetur. Vnde *Garſias p. 3. c. 4. n.*
lem ab omni culpa excuſat.

Dixi II. *Voluntatem ſaltem conditio*
putat ſi ex juſta cauſa poſtmodum
Clericalis minus illi convenire vi
poteſt animum mutare, etiam ſi Be
ſit curatum; v. g. ſi primogenitus fa
aut frater unicus ſine liberis deceda
pimum matrimonium ad conſerva
familiæ nobilis, vel ad lites graves
das neceſſarium, offeratur. Ratio, qu
eſt mens Eccleſiæ, ita ad Eccleſiaſtic
tum obligare, ut hæc & ſimilia bon
diantur. *Lay. Leſſ. l. c.*

Digitized by Google

## ARTICVLVS IV.

## *An liceat habere plura Beneficia?*

Reſp. Plura Beneficia poſſidere, non eſt
es ſimpliciter intrinſecè mala, nec omninò
differens, vel ſpeciem mali præſeferens;
nò ordinariè illicita, & naturali juri re-
ugnans, ſi talia ſint, quorum unum ad
oneſtam ſuſtentationem ſufficiat (niſi ju-
â cauſa ex circumſtantia cohoneſtetur,
ta ferè *Layman. l. 4. t. 2. cap. 8. num. 2. ex D.
hom. Leſſ. Azor. &c. commun.* Quia ut doce
*rident. ſeſſ. 24.* pluralitas hujusmodi m
gnam in ordinationem involvit, dum m
uitur cultus divinus, Eccleſia operariis,
undator pia intentione, pauperes utilio-
es Eccleſiæ futuri ſuſtentatione privantur.
Hinc Beneficia diſtinguuntur in incompa-
tibilia primi generis, in quibus adepta pa-
cifica poſſeſſione ſecundi, vacat prius; qua-
ia ſunt plura Beneficia curata; item plures
lignitates, perſonatus, duo Beneficia uni-
ormia ſub eodem tecto: & in incompati-
ilia ſecundi generis, quæ etſi ſine peccato
itra diſpenſationem obtineri nequeant,
primum tamen altero obtento non vacat;
qualia ſunt Beneficia reliqua reſidentia po-
ſtulantia, v. g. Canonicatus duo diverſarum
Eccleſiarum, in quibus recepta eſt conſti-
tutio *Trid. ſ. 24. c. 12. de refor.* ut nō liceat ultra
tres

tres menſes Canonicis ab Eccleſia abeſſe. Vnde *Laym.c.8.num.6.* docet, Canonicatus in Cathedralibus Eccleſiiis Germaniæ, quæ ex immemorabili conſuetudine requirunt tantum reſidentiam medii anni, vel 3. menſium, inter compatibilia Beneficia numeranda.

Dixi, *niſi juſtâ causâ cohoneſtetur*, quia qui per diſpenſationem plura Beneficia obtinuit, niſi juſta cauſa ſubſit, in conſcientia non erit tutus, ſed tenebitur alterum reſignare, ut docet *Leſſ.n.124.*

Porrò juſta cauſa diſpenſandi erit, evidens neceſſitas & utilitas Eccleſiæ, & quãdoque etiam prærogativæ, & merita perſonæ, v.g. inſignis nobilitas, dignitas ſcientia, auctoritas, virtus, &c. modo caveatur, ne Beneficiorum coacervatio, facta etiam ob prærogativam perſonæ, ad privatum tantum, & non ad commune bonum referatur. Imò ſine diſpenſatione plura Beneficia, ſequentibus caſibus haberi poſſunt.

I. Si utrumque adeò ſit tenue, ut neutrum ſufficiat ad ſuſtentationem: modò utrumque ſit ſimplex, nec reſidentiam requirat.

II. Quando parochia eſt annexa Canonicatui eique acceſſoria, tunc enim utrumque per modum unius poſſidetur, ita tamen ut teneatur Vicarium perpetuum in Eccleſia alere.

III. Quando Beneficia legitimè ſunt unita.

IV.

IV. Quando alius idoneus & dignus non reperitur.

V. Quando unum Beneficium habetur in titulum, alterum in Commendam non perpetuam; ſed ad aliquot menſes, donec de idoneo provideatur. Ita *Regnald. ex Sylveſt.*

*Quæres.* An & quomodo Clerici teneantur ad reſidentiam.

*Reſp. I.* Epiſcopos, Parochos, eosque, qui curatum Beneficium habent, jure divino teneri. Nec ſufficit, ſi per alios adminiſtrẽt, niſi malus bonum urgeat: quia contra rationem eſt, ut hic officium & fructus, alter onus habeat. *Bon. t. 1. d. 5. de oblig. ben. p. 1.*

*Reſp. II.* Ita teneri ad reſidentiam, ut ſi Epiſcopi intra annum ultra tres, & parochi ultra duos menſes, absque legitima cauſa, per Epiſcopum cognita & approbata, abſint, mortaliter peccent, & fructus non faciant ſuos. Ita *Trid. ſeſſ. 23. de reform. cap. 1. v. Bonac. l. c.* Notat autem *Dian. p. 9. t. 7. R. 53. ex Bardon.* ſupra dicta etiam habere locum in Superioribus, ſive Prælatis regularibus, ideoque eos teneri tempore peſtis, etiam cum periculo ſuis aſſiſtere.

*Reſp. III.* Qui in Eccleſiis Cathedralibus vel Collegiatis obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas, vel portiones, ſi intra annum ultra 3. menſes abſint, primo anno mediã parte fructuum, ſecundo verò anno omnibus fructibus, quos illo anno lucrati

 ſunt,

Dicitur II. *Propter officium:* quia in Beneficio duo jura à ſe mutuo ſeparabilia diſtinguuntur. 1. Eſt jus ſeu poteſtas exercendi muneris ſpiritualis; eſtque ſimpliciter ſpirituale. Alterum eſt jus percipiendi reditus Eccleſiaſticos: quod etſi ſecundum ſe ſit temporale; quatenus tamen fundatur in officio ſpirituali, eique annexum eſt, ſpiritualitatem aliquam participat.

Dicitur III. *Auctoritate Eccleſiæ, &c.* quia ſolius Prælati eſt, officia in Eccleſia inſtituere, eisque proventus Eccleſiaſticos annectere, ipſiusque eſt diſpicere, quot & qualibus miniſtris Eccleſia egeat.

Reſp. II. Beneficium dividitur. I. in Sæculare, quod pro ſæcularibus; & Regulare, quod pro Regularibus eſt inſtitutum. Vnde ſine diſpenſatione, nec ſæculare regulari, nec contra conferri poteſt. Porrò omne Beneficium præſumitur eſſe ſæculare, niſi probetur eſſe regulare, vel ex prima ſui inſtitutione, vel per poſſeſſionem pacificam 40. annorum: per eam enim ex ſæculari fit regulare, & contra

II. Beneficium aliud eſt Duplex, aliud Simplex. Duplex dicitur, quod eſt cum adminiſtratione; ut Papatus, Epiſcopatus, & omnia, quæ dicuntur dignitatis, hoc eſt, quæ habent præeminentiam, cum juriſdictione in foro externo; ut Præpoſitura, Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia, ſive ſæcularis, ſive regularis, Prioratus clauſtralis,

item

Digitized by Google

tem perſonatus, qui eſt eminentia in Eccleſia, ſine jurisdictione; v.g. locus honorificus in choro, in proceſſionibus, ſuffragiis ferendis, ut Cantoria, & ſimiles. Item Beneficia quæ dicuntur officia, habentque administrationem rerum Eccleſiaſticarum, ſine jurisdictione; ut Cuſtos, Theſaurarius, Primicerius, Archipresbyter. Denique Duplicia dicuntur, Beneficia Curata; hæc enim omnia duplici onere, & curâ conſtricta cenſentur, cum præter recitationem precum omnibus communem, habeant aliquam adminiſtrationem, & eminentiam. Simplicia dicuntur, quæ tantum ſunt inſtituta ad officia divina obeunda, neque administrationem, vel eminentiam ſingularem habent; ut Canonicatus, ſive ſæculares, ſive regulares, Capellaniæ. *vid. Laym.l.c. & Leſſ.l.2.c.54.d.2.*

## *ARTICULUS II.*

### *Quomodo acquirantur & conferantur Beneficia?*

**Reſp. I.** Beneficia Eccleſiaſtica uno ex tribus modis, communiter acquiruntur. 1. Per electionem, v.g. Canonicorum; vel etiam poſtulationem, (quæ eſt electio ejus, qui non erat, de Capitulo, vel de jure non erat capax) & confirmationem ſuperioris, ſi electum vel poſtulatum idoneum eſſe intelligat. 2. Per præſentationem Patroni præviam,

viam; & inſtitutionem ſubſequam, à Præla-
to Eccleſiæ factam, ſi præſentatus ſit ido-
neus. Etſi verò Patronus præſentato jus ad
rem conferat, ita ut Beneficium alteri con-
ferri nequeat, jus tamen in re, & collati
beneficii per inſtitutionem datur. 3. Pe
collationem liberam, quando Beneficiun
ſolo jure Prælati datur, nec Patronatus jur
ſubeſt. Vnde etiam Beneficia, ex modo con
ferendi, dividuntur in Electiva, Patronata
& Libera.

Reſp. II. In qualibet diœceſi Epiſcopu
eſt proprius collator Beneficiorum, niſi e
legitima præſcriptione hoc jus alteri com
petat: ſupremus autem & univerſalis col
lator omnium Beneficiorum non patrona
torum, eſt Papa. *Leſſ. lib 2. cap. 35. d. 10.* Rati
prioris eſt, quia Epiſcopus in ſua diœce
eſt moderator ſacrorum: ergo ipſius eſt of
ficia ſacra conferre. Ratio poſterioris, qui
Papa eſt ſupremus diſpenſator bonoru
Eccleſiaſticorum, & Ordinarius Ordin
riorum.

Poteſt autem Papa tribus modis Bene
cia conferre. 1. Jure præventionis. 2. Ju
concurſus. 3. Jure devolutionis, de qu
bus. *v. Leſſ. loc. cit.* ubi notat, jure præve
tionis & concurſus ad vitandas lites,
rius Papam uti; imò per concordata Ge
maniæ inter Sedem Apoſtolicam, & Frid
ricum Imperatorem, per conſtitutione
Nicolai V. quæ incipit, *Ad ſacra, &c.* alt

ii tantùm menſes Papæ collationi reſer-
antur, ſcilicet Januarius, Martius, &c. reli-
qui verò ordinariis collatoribus relinquũ-
ur. Imò ſi per tres menſes, à die notæ va-
ationis, in loco Beneficii nulla diſpoſitio
eſt gratia Papæ appareat, Ordinarius con-
erre poteſt. Similiter mortuo Papâ quam-
diu Sedes vacat. *Leſſ. loc. cit. Laym. cap.* 20.
Quòd ſi autem Pontifex & ordinarius eo-
dem die idem beneficium diverſis contu-
lerint, & neutrius collationis prioritas ap-
pareat, præferendus eſt, qui invenitur in
poſſeſſione, quia pro eo jus præſumit. Si
neuter eſt in poſſeſſione, prçfertur proviſu
à Pontifice, ob dignitatem proviſoris. *Barb.*
*& Bardi. d. 6. cap. 6. §. 10. ex cap. Si à ſede* De-
nique ſi ultima nocte menſis Epiſcopalis
beneficium cœperit vacare, in dubio utrum
ante, an poſt mediam noctem, qua incipit
menſis Papalis, ſi nemo ſit in poſſeſſione,
nec ulla proviſio, præſumptio juris eſt pro
ordinario. *Gonzal. Barboſ. Bardi. d. 6. c. 6. §. 11.*
*Quæres I.* Quid & quotuplex ſit jus Patro-
natus? *Reſp. I.* Eſſe poteſtatem præſentandi
ad Beneficium Eccleſiaſticũ vacans. *Reſp. II.*
Eſſe duplex, ſcilicet jus patronatus Eccle-
ſiaſtici, quod alicui competit, quia ex bo-
nis Eccleſiaſticis: & jus patronatus laici,
quod alicui competit, quia ex bonis patri-
monialibus Eccleſiam fundavit, vel dota-
vit, vel erexit *Lay. lib. 4. tr. 2. c. 13. n. 2. & 4.*
*Quæres II.* Quando patronus teneatur
præ-

præſentare Beneficio vacante? *Reſp.* Si p
tronatus ſit laicus, teneri intra 4. menſes
Eccleſiaſticus, intra 6. Intra quos niſi f
præſentatio, Beneficium fit liberum, ej
que diſpoſitio pro ea vice devolvitur
eum, cujus eſt inſtituere præſentatum.

*Quares III.* Quid faciendum, ſi mu
præſentētur? Reſp. I. Si patronus, qui an
præſentavit Petrum, præſentet poſtea Pa
lum, velitque hunc præferri, poterit Præ
tus inſtituere utrum maluerit, ſi patrona
ſit laicus: quia tunc præſentatio ſecun
non facit irritam primam, nec contra.
tamen patronatus ſit Eccleſiaſticus, pr
tempore erit potior jure, *ex cap. Cùm*
*thentice, de jure patronatus.* Reſp. II. Si ex du
bus patronis alter Petrum, alter Joann
præſentet, poteſt collator conferre utri m
luerit. Imò juxta. *Sylv.* Epiſcopus tu
tertio conferre poteſt, eò quòd patro
non conveniant. Reſp. III. Si multi patr
inter ſe ſint diſcordes, is inſtituendus,
quem plures conveniunt. *vid. Leſſ. l. c. d.*
*Laym. l. c.*

## *ARTICULUS III.*

### *Quæ intentio, & qualitates requiran ad Beneficium accipiendum?*

Reſp. I. Ut Beneficium aliquod validè
licitè obtineatur, requiritur, ut ſit perſ
cap

Digitized by Google

capax & habilis, hoc eſt, ut ſit Clericus, non illegitimus (cum quo tamen Epiſcopus diſpenſare poteſt ad ordines minores, & Beneficium ſimplex, cui ordo major non eſt annexus) non irregularis, non excommunicatus, nõ improbus, aut facinoroſus, ut habeat ſcientiam competentem ad munus Beneficio annexum & ætatem legitimam, niſi diſpenſetur: ſcilicet pro Beneficio ſimplici annos 14. (ſufficere tamen 14. inchoatum, docet *Dian.p.3.t.6.R.64.ex Acor. & aliis.*) pro eo quod Subdiaconatum requirit, vigeſimum primum, pro eo quod Diaconatum, 22. pro eo quod Sacerdotium, vigeſimum quartum inchoatum. Colligitur ex *Trid ſeſſ.22.23.&c.* In his tamen & ſimilibus caſibus, multi excuſantur, vel quia illud jus ubique non eſt receptum; vel quia bonâ fide tres annos fuerunt in poſſeſſione, quæ veluti uſucapionem & dominium parit. Ita *Leſſ.dub.20.*

Reſp. II. Qui recipit Beneficium quodcunque, habens annexum ordinem ſacrum, tenetur habere voluntatem, ſaltem conditionatam, clericandi, & ſacrum ordinem accipiendi, intra tempus à jure requiſitum *Laym.cap 14. Leſſ.l.2.cap.14.d.26.* Ratio quia ſuſcipiens officium, cui obligatio eſt annexa, omni modo ſe habitare tenetur. Imò ſi curatum ſeu parochiale eſt, habetque intentionem ſacerdotium intra annum non ſuſcipiendi, ſed parochiam dimitten-

mittendi, non tantum mortaliter peccat ſed etiam ipſo jure eſt privatus, & ad fru ctuum reſtitutionem tenetur, ut patet ex *Commiſſ. 1. §. 7. de elect. in 6.* Quòd ſi tamen mutatâ voluntate, ante finem anni Sacer dos fiat, fructus retinere poteſt; imò & Epi ſcopus diſpenſari poteſt, ut vicario ſubſti tuto, ſtudiis per ſeptennium vacet.

Dixi I. *Habens annexum ordinem ſacrum* quia ſi is non ſit annexus, & Beneficium ſi ſimplex, licet illud acceptet animo fructu lucrandi, & deinde uxorem ducendi, no niſi venialiter peccat; ſi alias officio ſuo ſa tisfaciat, ut docet *Lay. c. 17. Sanch. 7. d. matr. d. 46. Vaſq.* Ratio, quia illa perverſio ordini non videtur gravis, nec ullo jure vetatu ideoque ad nullam fructuum reſtitutio nem tenetur. Vnde *Garſias p. 3. c. 4. n. 41.* ta lem ab omni culpa excuſat.

Dixi II. *Voluntatem ſaltem conditionatam* putat ſi ex juſta cauſa poſtmodum ſtatu Clericalis minus illi convenire videatu poteſt animum mutare, etiam ſi Benefici ſit curatum; v. g. ſi primogenitus famili aut frater unicus ſine liberis decedat; ſi pimum matrimonium ad conſervatione familiæ nobilis, vel ad lites graves ſopie das neceſſarium, offeratur. Ratio, quia n eſt mens Eccleſiæ, ita ad Eccleſiaſticum ſ tum obligare, ut hæc & ſimilia bona imp diantur. *Lay. Leſſ. l. c.*

Digitized by Google

## ARTICVLVS IV.

### An liceat habere plura Beneficia?

Reſp. Plura Beneficia poſſidere, non eſt es ſimpliciter intrinſecè mala, nec omninò ndifferens, vel ſpeciem mali præſeferens; mò ordinariè illicita, & naturali juri re- ugnans, ſi talia ſint, quorum unum ad oneſtam ſuſtentationem ſufficiat (niſi ju- tâ cauſa ex circumſtantia cohoneſtetur, ta ferè *Layman. l. 4. t. 2. cap. 8. num. 2. ex D. hom. Leſſ. Azor. &c. commun.* Quia ut docet *rident. ſeſſ. 24.* pluralitas hujusmodi ma- ;nam in ordinationem involvit, dum mi- uitur cultus divinus, Ecclesia operariis, undator pia intentione, pauperes utilio- es Eccleſiæ futuri ſuſtentatione privantur. Hinc Beneficia diſtinguuntur in incompa- ibilia primi generis, in quibus adepta pa- *ifica* poſſeſſione ſecundi, vacat prius; qua- a ſunt plura Beneficia curata; item plures ignitates, perſonatus, duo Beneficia uni- ormia ſub eodem tecto: & in incompati- ilia ſecundi generis, quæ etſi ſine peccato tra diſpenſationem obtineri nequeant, rimum tamen altero obtento non vacat; u alia ſunt Beneficia reliqua reſidentia po- ulantia, v. g. Canonicatus duo diverſarum cclesiarum, in quibus recepta eſt conſti- itio *Trid. ſ. 24. c. 12. de refor.* ut nō liceat ultra tres

IV. Quando alius idoneus & dignus non eperitur.

V. Quando unum Beneficium habetur n titulum, alterum in Commendam non erpetuam, ſed ad aliquot menſes, do-ec de idoneo provideatur. Ita *Regинald. ex ylveſt.*

*Quæres.* An & quomodo Clerici teneantar ad reſidentiam.

*Reſp. I.* Epiſcopos, Parochos, eosque, qui uratum Beneficium habent, jure divino eneri. Nec ſufficit, ſi per alios adminiſtrēt, iſi malus bonum urgeat: quia contra raionem eſt, ut hic officium & fructus, alter onus habeat. *Bon. t. 1. d. 5. de oblig. ben. p. 1.*

*Reſp. II.* Ita teneri ad reſidentiam, ut ſi E-piſcopi intra annum ultra tres, & parochi ltra duos menſes, absque legitima cauſa, er Epiſcopum cognita & approbata, ab-int, mortaliter peccent, & fructus non faciant ſuos. Ita *Trid. ſeſſ. 23. de reform. cap. 1. v. Bonac. l. c.* Notat autem *Dian. p. 9 t. 7. R. 13. ex ardon.* ſupra dicta etiam habere locum n Superioribus. ſive Prælatis regularibus, deoque eos teneri tempore peſtis, etiam um periculo ſuis aſſiſtere.

*Reſp. III.* Qui in Eccleſiis Cathedralibus el Collegiatis obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas, vel portiones, ſi intra nnum ultra 3. menſes abſint, primo anno ediâ parte fructuum, ſecundo verò anno mnibus fructibus, quos illo anno lucrati

Gg ſunt,

ſunt,privandos. Quæ tamen pœna eſt ſententiæ ferendæ,non latæ, ut conſtat ex *Trid. ſeſſ.24.c.10.*

*Reſp. IV.* Cauſas à reſidentiâ excuſantes eſſe. 1.Doctionem Theologiæ,vel Juris Canonici : neque ad hoc licentiam Prælati aut Epiſcopi requiri ; requiri autem ad doctiones literarum humaniorum , & Philoſophiæ, niſi contrarium habeat conſuetudo. 2.Studium Theologiæ,vel Juris Canonici ; id enim per 5.annos etiam excuſat. 3. Obſequium Papæ, vel Epiſcopi , ad Eccleſiæ utilitatem. 4. Licentiam legitimam ex quavis alia juſta cauſa. 5. Honeſtam conſuetudinem, ubi diſpoſitio Concilii non eſt recepta *v.Bon.l.c.*

*Reſp.V.* Qui abſque juſta cauſa abeſt,peccat mortaliter , non tamen tenetur ad *reſti*tutionem fructuum , ſi officio ſatisfecerit, niſi ad eam condemnetur, vel niſi id aliquo jure ſit expreſſum.

*Reſp.VI.* Eos, qui ex legitima cauſa abſunt, non lucrari diſtributione , juxta *Trid.* niſi tamen abſint ad curanda negotia Eccleſiæ,ex commiſſione Capituli, vel omnino involuntariè,ob morbum,captivitatem, injuſtam excommunicationem, &c. *v.Leſſ. l.2.c.34.dub.29.*

## *ARTICVLVS V.*

### *Quibus modis Beneficia amittantur ?*

Reſp.1. Beneficia quatuor modis amittun-

mntur. 1. Per mortem beneficiati. 2. Ex diſpoſitione juris: idque vel propter alterius Beneficii incompoſſibilis conſecutionem, vel per profeſſionem religioſam, vel per contractum matrimonii, vel per commiſſionem criminis, (v. g. hæreſis, ſchiſmatis, ſodomiæ ſæpius exercitæ) cui amiſſio Beneficii ipſo facto eſt annexa; ut *v. apud Leſſ. l. 2. c. 34. d. 34.* 3. Per ſententiam judicis. 4. Per liberam reſignationem: de qua

Reſp. II. Reſignatio eſt ſpontanea proprii Beneficii dimiſſio, facta coram legitimo ſuperiore id acceptante. Eſtque duplex: ſcilicet Tacita, quæ fit ex juris diſpoſitione, ut dum quis religionem profitetur: & Expreſſa, quæ rurſus eſt duplex, ſcilicet Pura, quæ fit ſine conditione, & pacto appoſito, coram Ordinario, qui Beneficium cuilibet alteri conferre poteſt; & Conditionata, ſeu in favorem: eaque vel eſt Simplex in favorem, ut quando fit absque reſervatione; vel eſt Qualificata, quando ſcilic. fit reſervato ſibi jure regreſſus; vel penſione; vel fructibus aliquibus, quæ ob ſimoniam juris humani, non niſi in Pontificis manibus fieri poteſt. Et quamvis verius ſit, etiam reſignationem ſimplicem in Pontificis manus faciendam, cum alioqui periculum ſit, ne Beneficiorum reſignationes ſpeciem quandam, hæreditariæ ſucceſſionis acquirant; quod jura Canonica deteſtantur Probabile tamen eſt, in manus Ordinarii

 fieri

fieri poſſe, eo quod permutatio in ejus manibus fieri poſſit Idq; à fortiori verum eſt, ſi fiat ſine modo obligatorio; quamvis addita deprecatione, ut perſonæ certæ confeɼatur. Idq; obſervari poteſt, ubi non eſt recepta bulla *Pii V.* quamlibet perſonæ ſucceſſuræ deſignationem prohibens, quam citat *Laym. hic c. 17.*

Porro ut reſignatio conditionata valida ſit, requiritur 1. Ut Beneficium ſit reſignantis, cùm reſignatio ſit juris ſui dimiſſio. 2. Ut fiat liberè. 3. Ut fiat in manibus ejus, qui poteſt admittere, ſcilicet Pontificis, Ordinarii Collatoris vel Inſtitutoris, juxta dicta 4. Ut acceptetur à Prælato, in cujus manib9 fit: quia ſine acceptatione jus ſuum reſignans non perdidit. 5. Ut conferatur illi, in cujus favorem cum clauſula conſueta, (*non aliter nec aliàs*) eſt reſignatum. 6. Ut is, cui confertur, acceptet: aliàs enim reſignans non perdit Beneficium, propter clauſulam, *non aliter*. 7. Requiritur conſenſus Patroni, vel electorum, prout Beneficium eſt patronatum vel electivum. 8. Si reſignans ſit infirmus, ut à reſignatione ſupervivat 20. dies aliàs enim per obitum vacare cenſebitur 9. Ut ſi reſignatio fiat in Curia Romana, intra 6. menſes à ſupplicatione oblata computandos, in loco Beneficii publicetur: ſin autem extra curiam, intra menſem: alioqui ſi contingat reſignantem mori, antequam reſignatarius cepit poſſeſſionem, Beneficium

cium per obitum vacare cenſebitur *Leſſ. & Laym. c. 17.*

Reſp. III. Permutatio Beneficiorum, quæ eſt quædam ſpecies conditionalis reſignationis, fit, cum duo beneficiati, unum vel plura ſua Beneficia, Pontifici non reſervata, in manus Ordinarii, alteriusve Epiſcopali auctoritate præditi, reſignant, cum cõditione, ut is poſtea viciſſim alteri alterius Beneficium conferat. Quod quandoque Epiſcopus inſtituere poteſt, ſi neceſſitas ita exigat; vocatis tamen iis quorum intereſt, ſcilicet Patrono & Collatore inferiore. Ad hanc autem omnia requiruntur, quæ ad reſignationem in favorem. *vid. Leſſ. ca. 31. d. 35. & 6. Layman. c. 17. Bonac. de ſimon. d. 3. q. 4. §. 12.*

*Quæres* I. An licitæ ſint permutationes coram Ordinariis, in menſibus reſervatis per concordata Germaniæ, Reſp. Affirmative, quia per reſervationem concordatorum, non cenſetur Pontifex voluiſſe conditionem Ordinariorum Germaniæ deteriorem facere, quàm Epiſcoporum extra Germaniam, coram quibus id ſimpliciter licet.

*Quæres* II. An licitum ſit permutare Beneficia, compenſata fructuum æqualitate?

Reſp. I. Non licere, ſi Beneficium copioſius, non ſeparatis proventibus à titulo, permutetur cum tenui. Ratio, quia exceſſus ille, eo ipſo quo manet annexus titulo, eſt debitus titulo, ideoque pro eo

 nihil

nihil exigi poteſt, quin etiam exigatur
titulo.

Reſp II. Poſſe peti compenſationem
hujusmodi permutationem, à Pontifice
incommodo temporali, quod alter ſu
ſpoliando ſe proventibus ſui Beneficii,
eoque talis compenſatio non eſt preti
Beneficii aut proventuum annexorum,
conditio, ut ſe indemnem ſervet, ſine
conditione nollet ſe ſpoliare.

Reſp. III. Jura proventuum poſſe ſep
ri à titulis, & primo nudos titulos, dei
alio contractu jura proventuum, ut
temporali permutari, compenſato exc
opulentioris, idque auctoritate ſolius
pæ, *v. Leſſ. l. c. Bon. l. c. §. 22 n. 21.*

*Quæres* III. An licitè permutetur Ben
cium, hac lege, ut expenſæ litis, vel *bu*
rum, refundantur per recipientem? R
Videri permutationem ſimoniacam, ſi
penſæ ſint, cauſa impulſiva permutatio
ſine qua actus non fuerit futurus, iden
ſimili reſignatione affirmarem, *v. Le*
*Bon. l. c. n. 9.*

## *ARTICVLVS IV.*

### *Quid & quotuplex ſit penſio?*

Reſp. Penſio eſt jus percipiendi fru
ex alieno Beneficio. Eſtque triplex 1. T
poralis, quæ datur propter miniſter
temporale, v. g. Cantori, æditu, patron
de

defenſori Eccleſiæ. 2. Spiritualis, quæ fundatur in titulo merè ſpirituali, ut quæ datur Concionatori, Coadjutori Epiſcopi, Parocho, &c. 3. Media, quæ fundatur in ſtatu ſpirituali; non tamen officio ſpirituali, ut quæ datur Clerico pauperi, vel Parocho ſeni ad ſuſtentationem, vel quæ datur cauſâ reſignationis, & litis cōponendæ. Duæ poſteriores dicuntur Clericales, quia Clericis; prima Laicalis, quia laicis tantùm datur.

Porrò circa penſiones *Laym. c. 18. & Leſſ.* 14. docet hæc; 1. Etſi eam deſignare proprium ſit Papæ, id tamen etiam Epiſcopum poſſe in cauſis ſpecialibus, & neceſſariis, v. g. propter paupertatem & ſenium reſignantis, vel litis compoſitionem, vel propter adæquandos fructus, in permutatione Beneficiorum. 2. Debere eſſe moderatam, ita ut beneficiato relinquatur ſufficiens ſuſtentatio: talis autem plerumque cenſetur tertia pars fructuum. 3. Ad penſionem non requiri conſenſum patroni, ut quidam volunt; quia id nullo jure ſtatutum eſt. Neque ullum fit præjudicium per impoſitionem penſionis, cùm is fructus non percipiat ex Beneficio ſed tantum habeat jus inſtituendi & præſentandi, quod ei non adimitur. 4. Penſionarius poſt conſtitutionem Pii V. ubi ea eſt recepta tenetur recitare Officium B. V. nec facit fructus ſuos, ſi omittat. 5. Penſionem extingui morte penſionarii, ſicut uſusfructus morte uſufructuarii.

poſſet tamen Papa facere perpetuam
plenitudine poteſtatis. De venditione
denitione penſionis. *vid.Lay.c.18.& L*
*c.35.d.22.Bon.l c §.13.*

## DVBIVM II.

### De Horis Canonicis.

## ARTICVLVS I.

### Qui obligentur ad Horas?

Reſp.I. Clerici majorum ordinum
ſuſpenſi, excommunicati, degradati,
tur, tum jure Eccleſiaſtico, tum g
conſuetudine Eccleſiæ.

Dixi, *majorum ordinum:* quia mi
non tantùm non ad Horas, ſed ne
pſalmum Miſerere tenentur, quem
mile quid; cùm Epiſcopus primam
ram conferens injungit, non videt
gare, niſi ut vel tantùm fiat aliquot
per modum conſilii. *Leſſ.l.2.c.37.d.9.*
*ſolvuntur hi Caſus.*

I. Tenetur ad Horas, qui cum d
tione Papæ ducit uxorem, niſi in h
ſit diſpenſatum: quia diſpenſatio u
dioſa, ſtrictè eſt explicanda; & chara
retinet. *Bon. & Azor.l.c.c.5.* contra al

II. Clericus incipit obligari à pun
diaconatûs ſuſcepti: & quidem ad
reſpondentes horæ, quâ ordinat

Digitized by Google

*nac. tr. de Horis. q. 1. punct. 5. ex communi.*

Reſp. II. Omnes religioſi profeſſi, ad chorum deſtinati, utriusque ſexus, obligantur ad Horas; idque ex antiqua & recepta conſuetudine: quam tamen quidam, ut *Aragonius*, putant non obligare tam ſtrictè, ut peccent mortaliter, ſi bis terve omittant. Et de Monialibus dubitat. *Cajetan. Medin. Armil. Dian. tr. 12. Tr. 17.* Imò eas (atque adeò omnes Religioſos ſacris non initiatos) non teneri ſub onere peccati, abſolutè ſed nimis laxè, docet. *Petrus Marcha.* apud *Dian. p. 9. t. 6. R. 7.* contra aliorum communem, & veram ſententiam, quæ docet, teneri ſecundum ſuas regulas, & conſuetudines. *Bon. c. 2. p. 2. n. 5. ex Azor. Leſſ. Maldero, &c. Unde reſolves.*

I. Non tenentur ad Horas. 1. Novitii. 2. Converſi. 3. Religioſi Societatis JESU, militares, hoſpitalarii, & cæteri Choro non deſtinati. *Trull. l. 1. c. 7. d. 12. §. 1. n. 5.*

II. Is qui ex una religione tranſit in aliam in qua non eſt hæc conſuetudo, non tenetur; quia conſuetudo non obligat, ubi non eſt recepta. Ita *Suar. & Laym.* Idem dic de religioſo ejecto, vel qui diſpenſationem obtinuit perpetuò vivendi extra monaſterium: quia etſi maneat religioſus, non tamen regularis. Ita probabiliter *Sotus, Sanch. Bon. d. 1. q. 2. p. 2. n. 4. &c.* contra *Suar.*

Reſp. III. Beneficiati, quotquot habent jus in re, & plenum dominium Beneficii, ſi

fructus

fructus percipiant, vel percepturi ſint, tenentur ad Horas *Leſſ. & Laym. l. 4. t. 2. cap. 4.* ex communi & *Concil. Lateranenſi* ſub Leone X. Ratio, quia Beneficium datur propter officium. *Vnde reſolves.*

I. Non tenentur ante acceptam poſſeſſionem, nec, ſi ſine ſua culpa fructus nullos percipiant, nec percepturi ſint. *Lay. l. 4. t. 2. cap. 5. n. 3.* quia non habent Beneficium ſecundum omnem effectum. Videntur tamen pro ratione fructuum teneri ad aliquoties legendum. *Trull. l. c.*

II. Tenetur is, qui etſi ſive ſine, ſive cum ſua culpa) non recipiat omnes ſuos fructus, recipit tamen tantam partem, quæ ſufficit ad ſuſtentationem *Bon. d. 1. q. 6. p. 3.*

III. Tenentur ii, qui primo, aut etiam ſecundo anno non percipiunt fructus, eo quòd aſſignentur fabricæ, vel prædeceſſori mortuo: quia etiam ipſi mortui fruentur eodem privilegio, & ſic pro tota vita ſatisfaciunt fabricæ. *Bon. p. 4. n. 22. Lay. c. 5. Suar. Regin. &c.* Contraria tamen ſententia non eſt improbabilis, & negat *Leſſ.* cum *Cajet.* ſe talem damnaturum: eò quòd vel reſignare, vel mori ante poſſit, & ſic non frui anno gratiæ. *Lay. l. c. Palaus. Trull. d. 11. §. 1.*

IV. Tenentur & ij, qui habent Beneficium tenue, octo v. g. vel decem aureorum; quia jura omnibus indiſtinctè obligationem Horarum imponunt, ſicut iis qui ſunt in majoribus ordinibus. Ita probabiliter

*Sylv.*

*Sylv. Azor. Suar. Palaus, Bona. d. 1. q. 2. p. 4. n. 17. & commun.* contra *Sotum, Leſſ. Rodriq. & Dia. R. 9. Mald.* qui dicunt, ſi habet Beneficium tam tenue, ut tertiam partem medioctis ſuſtentationis alicuius Clerici non adæquent, non teneri, *vid. Dian. l. c. Eſcob. tr. 5. E. 6. cap. 13.* quorum ſententiam non damno, *vid. Trull. l. 1. c. 7. d. 12. §. 5.* ubi notat eum qui habet plura Beneficia tenuia, ex quibus competentiam habeat, teneri ad Horas.

V. Non excuſatur, qui primis annis parũ recipit, eò quòd fructus expendat in ſubſtitutum: quia Horarum onus Beneficio annexum eſt perſonale, cum quo ſponte acceptatur, *Bon. l. c. ex Azor. Vaſq. Fill. &c.*

VI. Si filius à patre coactus ad ſtatum Eccleſiaſticum percipiat ipſe fructus, tenetur ad Horas: secùs, ſi percipiat pater: hic verò ad reſtitutionem obligatur, *Laym. c. 5. n. 2. Leſſ. l. 2. c. 34. dub. 3.*

VII. Probabile eſt, eum qui non reſidet ex legitima licentia vel diſpenſatione, ideoque fructus non recipit, non teneri ad horas: quia obligatio hæc eſt propter ſuſtentationem datam, *Trull. l. 1. c. 7. d. 15. §. 3. ex Sanch. &c.*

VIII. Non tenentur, qui habent præſtimonia, quæ ſolent dari adoleſcentibus, in ſubſidium ſtudiorum) eò quòd non ſint propriè dicta beneficia. Ita *Medin. Garſias, & Leſſ.* contra *Nav. Sotum, & Rodriq.* Rectè

tamen

tamen monet *Laym. cap. 5. n. 6.* conſiderandam rationem præſtimoniorum. Quòd ſi enim dentur in titulum perpetuum, & habeant annexum aliquod obſequium ſpirituale, quod per laicum expediri nequit, eſſe Beneficia Eccleſiaſtica, proindeque obligare ad Horas, ſecus, ſi conſiſtant in ſolo temporali obſequio. Similiter non tenentur penſionarii, cum penſiones non ſint propriè dicta Beneficia, ut *dubio præced* videri poteſt. Quod limitat *Eſcob. t. 5. E. 6. c. 4. ex Palao*, ſi fruantur penſione, ob ſæcularia obſequia, ſecus, ſi titulo Clericali. Denique neque tenetur Coadjutor, ſi non adminiſtrat; quia obligatio tenet proprietarium, *Palaus Eſcob. l. c. v. Lay. c. 5. n. 9.*

IX. Etſi habens plura beneficia ſatisfaciat unica recitatione horarum, tenetur tamen tot facere commemorationes, quot ſunt beneficia, ſeu patroni beneficiorum, quia par eſt omnium ratio. *Bon. Trull. loc. cit. num. 27.*

## *ARTICVLVS II.*

### *Quanta ſit hæc obligatio?*

Reſp. I. Eſt tanta, ut peccet mortaliter, quiſquis habens hoc onus, Horas, vel notabilem earum partem omittit. Ita *communiter omnes* contra *Angelum. V. Horæ*, & *Richardum*, qui dicunt non eſſe mortale niſi quis habeat cōſuetudinem omittendi

Quam

Quam ſententiam *Leſſ.* non audet dicere probabilem, quòd ſit contra torrentem Doctorum. Ratio, quia violat præceptum in re gravi pertinente ad virtutem religionis. Ex dictis *reſolvuntur hi Caſus.*

I. Non eſt mortale, omittere unum pſalmum, lectionem, vel quid ſimile, ut habet communis contra *Navar.* nec tertiam partem parvæ Horæ, contra *Azor. & Mald.* quia non cenſetur pars notabilis. Talem autem dicit *Palaus l.1.p.5.* eſſe in Matutino quod eſt æquale uni parvæ Horæ, *San. in ſum. tom.1.l.1.cap 18.num.8.* dicit tres lectiones cum reſponſoriis, in feriali officio, eſſe materiam parvam. In parvis Horis, dicit *Fern. Fill. & Layman.* dimidium, eſſe notabilem quantitatem, *v. Eſcob. l.c. cap.13. num.107.* ubi docet, unam parvam Horam non eſſe partem nobilem, reſpectu totius officii, quod per modum unius eſt præceptum. Verum hoc meritò rejicitur ab aliis.

II. Eſt mortale, ſi omittas vel unam integram ex Horis, (quarum ſunt ſeptem, Matutinum cum Laudibus, Prima Tertia Sexta, Nona, Veſperæ & Completorium) vel dimidiam etiam ex brevioribus, (ut docet *Fernand. Reginald. Filliuc. Suar. Layman.* contra *Bona. & Leſſ.*) vel ex Matutino 9. lectiones cum reſponſoriis, ut *San. 1. mor cap. 18.* aut partem æquivalentem Horæ uni minimæ, ut *Suar. de rel. t.2. l.4. cap.25. & Gavantus*: vel ut alii, unum No-

Ctur-

ſturnum, *vid. Bonac. d. 1. q. 5. p. 5. Dian. p. 2. t. 11. R. 26. & 41.*

III. Sive omiſſio Horarum (abſtrahendo à multiplicatione actuum voluntatis) ſit unum numero peccatum, ut vult *Bon.* ſive ſint plura formaliter, ut docet *Leſſ.* ſive unum multiplex, ut *Suar.* ſive unum pluribus æquivalens, ut *Fill.* loquitur, probabile tamen eſt, in confeſſione explicandum, quot Horæ ſint omiſſæ; eo quod ſit circumſtantia tenens ſe ex parte objecti, & conſtituens actum in ratione ſua individuali, *Bon. l. c. n. 9. Leſſ. Suar. Fill.*

Reſp. II. Tanta eſt obligatio, ut inducat ei onus reſtitutionis fructuum, pro rata omiſſionis officii, qui titulo Beneficii ad Horas tenetur, ſi elapſis 6. menſibus poſt adeptam poſſeſſionem, (iis enim etſi graviter peccet omittendo, non tamen tenetur ad reſtitutionem) culpabiliter officium non recitaverit. Patet ex *Concil. Lateranenſi* ſub *Leone X.* Sed quia dubium fuit, utrum hoc Concilium eſſet receptum, *Pius V.* Bullam edidit, quæ eſt apud *Navar. cap. 25.* qua hoc decretum confirmat, ac declarat ſi, ut qui uno die totum officium omiſerit, teneatur reſtituere omnes fructus illi diei reſpondentes, v. g. qui accepit annuè 365. florenos, teneatur pro uno die reſtituere unum florenum; quia autem omiſerit Matutinum tantum, mediam partem fructuum unius diei, qui reliquas Horas, e-

tiam

tiam mediam partem; qui verò unam ex illis ſextam partem. Eaque reſtitutio facienda eſt, vel fabricæ vel pauperibus. *Layman. Fill. Bonac. d.1. q.5. p.2. &c.* contra *de la Cruz. & Lopez.* apud *Dian. p.2. t.12. R.34.* qui dicunt, ſi Beneficiatus intra annum, per 8. vel 10. dies tantùm omittat, non teneri ad reſtitutionem, eò quòd ſit ſervus liberaliſſimi domini, qui multò minùs quàm domini temporales, ad pauca attendat. *Unde reſolves.*

I. Clerici majorum ordinum, qui ſolo titulo ordinis, & quotquot alio titulo, quàm Beneficii, ad Horas tenentur, non obligantur ad dictam reſtitutionem: quia nullos percipiunt fructus, propter onus recitandi officium *Bon. l. c p.2. n.3.*

II. Nec ij obligantur, qui ex naturali oblivione, juſto impedimento, bona fide, invincibili ignorantia, aut abſq; culpa omiſerunt. Ratio, quia in cõſcientia non debetur pœna, ubi non eſt culpa. *Leſſ. Suar. Bon. n.4.*

III. Valde probabile eſt, quod qui alia onera habent, quàm precum, v. g. Paſtores, Epiſcopi, &c. omittentes Horas, poſſint retinere majorem partem fructuum iſtius diei, ratione dictorum onerum, ſufficiatque dare tertiam partem, vel quartam fructuũ; eò quòd tantum obligentur ad reſtitutionem fructuum, reſpodentium oneri divini officii *Nav. Fill. Bon. p.3. Dian p.2. t.12. R.8.* citans alios multos.

IV. Si

IV. Si talis Paſtor habeat tenues reditus ad ſuſtentationem, videtur ad nihil obligandus; cùm ob alia onera illi debeatur ſuſtentatio *Laym. l.4. tr.2. c.5.* Imò *Dian. p.2. t.12. R.9. & Mald. tr. 10. cap. 2. dub. 3.* dicunt, eum, qui habet Beneficium valde tenue, v. g. cujus reditus tertiam partem mediocris ſuſtentationis non adæquent, non teneri, ob Horas aliquoties neglectas, ad reſtitutionem.

V. Reſtitutio hæc fieri poteſt; vel pauperibus amicis, vel aliis, vel ipſi etiam beneficiato, ſi pauper eſt. Item impendi poteſt in fabricam domûs, vel meliorandos agros Beneficii; quia hæc nomine fabricæ etiam intelliguntur, apud *Suar. & Bonac.* Denique aliquando compenſari poteſt, offerendo ſuffragia pro defunctis, aliisque precibus, ut *v. Bon. l.c.p.4.* & ſic etiam per alium, ſeu per officium aut preces ab aliò ad tuam intentionem recitatas, & à te defunctis applicatas, ſatisfieri poſſe, docet. *Quintan. ad 3. A. ſ.6.* Nec continuò damnandum, qui ordinariè recitare ſolitus, ſemel v.g vel bis in anno omiſit, etſi nihil reſtituat, docet *Sanch. Med. Fill. c. 10. n. 316. 317.*

VI. Qui pecuniam, quam ob neglectas horas tenetur reſtituere, ſive erogare in uſus pios, impendit in alios, quàm vel in pauperes, vel fabricam beneficii, non ſatisfacit (ſecundùm jus commune, ubi Concilium Lateranenſe, vel Bulla Pii V. eſt recepta)

obli

obligationi ſuę, niſi aliud ferat conſuetudo vel ſtatutum alicubi receptum: quia diſerte præcipitur reſtitui pauperibus, vel fabricæ beneficii, *v. Bon. q. 2. p. 2. & 4.*

VII. Poſſe aliquando beneficiatum excuſari à reſtitutione, (ob Horas neglectas) titulo pecuniæ expenſæ, (intellige poſt omiſſionem Horarum) etſi non iſto intuitu, in pauperes, vel alios uſus pios, cenſet *Dian. p. 3. R. 57. ex Lay. l. 3. ſ. 5. t. 2. c. 12. n. 9.* eſſe probabile: tum quod quidam Auctores ita ſentiant: tum quod videatur eſſe virtualis intentio omnium dantium eleemoſynas, ſatisfacere per illas omnibus obligationibus, quas ſuis peccatis contraxerunt: tum quod leges Eccleſiaſticæ benignè debeant explicari. Addit *Ioannes de Salas. de leg. d. 15. ſeſſ. ... n. 17. Vaſq.* Si Canonicus groſſam, ſeu corpus ſui Canonicatûs, verè & abſolutè lucratur priùs quam omittat officium, non tenetur ad reſtitutionem, propter omiſſionē ſequentem; eò quod pœna non ſit, ut fructus jam ſuos factos reſtituat, ſed ut fructus non facit ſuos. Sic ille apud *Dian. p. 2. t. 12. R. 8.* infra *art. 4. §. 6. in fine.*

VIII. Ubi bulla Pii V. non eſt recepta, poteſt videri probabile, beneficium ad dictam reſtitutionem non obligari, ut habet *Sylv. V. Clericus.*

## ARTICVLVS II.

### *Quæ excuſent à recitatione Horaru*

Reſp. Hæc ſequentia. 1. Infirmitas
vis, v.g. dolor notabilis capitis, ita u
incomodo, vel incremento morbi, leg
poſſint. Dixi *gravis:* quia levis, v.g.
ſtomachi, aut pectoris, vel etiam aliqu
febris tertiana, aut quartana non exc
cum toto die non affligat. Ita *Nav. Fil.*
*Bon. d.1.q.6.p.1.* Porrò taliter excuſatus
tenetur, ut quidam volunt, audire a
legentem, nec alium ſubſtituere, ut h
*Fil. & Sa. V. Hora:* ſi tamen commodè p
& ſolet legere cum ſocio, tenetur, ut h
*Leſſ. & Bon. v. Dian. p.2. t.12. R.41.*

4. Juſtum impedimentum, v.g. m
proditionis, inter hæreticos. Item gr
vel repentina occupatio, vel opera cha
tis majoris momenti, quàm Horæ, quæ
ſcandalo, vel gravi incommodo tuo, v
terius omitti non poſſint. Quomodo
Concionatores, vel Confeſſarii aliqua
excuſari poſſint, idque ex benigna Eccl
intentione, ut docet *Sylv. Suar. & Laym*
tenentur tamen anticipare, ſi poſſint,
ſi manè prævideas, te tota die confeſſi
bus occupandum, quæ differri non poſ
Ita ex *Suar. & Azor. Bon. l.c. p.2. n.1. & 2*
*communiter.*

Ex hoc capite dicunt etiam aliqui,



Digitized by Google

teneri te repetere, quod neglexiſti, (nec recitando, nec audiendo) dum thurificando ad Magnificat, vel Benedictus, vel libros neceſſarios circumferendo vel lectionem mox cantandam prævidendo, vel alia in choro neceſſaria peragendo, occupatus fuiſti. Quia Chorus totus pro eo, qui in re, ad officii celebritatem pertinente, occupatur, videtur ſupplere; & non tantùm ſuo, ſed etiam aliorum miniſtrantium nomine, recitare aut canere. Ita *Laym l. 4. tr. 1. cap. 5. num. 7. Henr. Sylv. Azor. Sot. Molſeſius. Naldus, Arag. Regin.* citati à *Dian. p. 2. t. 12. R. 13.* Idem de eo, qui choro organis muſicis alternis verſibus reſpondet, dicunt *Navar Sanch. Arag. & Rodriq.* apud *Laym. l. c.* ſcilicet eum non eſſe obligatum: ut etiam voce proferat: ſed negat *Eſcob. s. 5. E. 6. v. Trull. d 16.*

3. Cœcitas, *Bon. p. 2. n. 4. &c. communiter.*

4. Carentis Breviarii inculpata. Quod ſi tamen memoriter poſſis dicere, vel totum officium, vel unam Horam, teneris. Si verò tantùm ſcias pſalmos, vel lectiones, vel capitula, dicit *Fill. to. 2. tr. 21. c. 9 nu. 287.* citans *Navar. & Suar.* item *Eſcobar. E. 6. num. 149.* probabile eſſe, non teneri: quia pſalmi ut ſic, non ſunt Hora Canonica, ad quam tenetur Clericus, Idem dicit *Garſ. de ben. t. 1. p. 1. c. 1. num. 221. Mald. in 2. 2. t. 10. c. 2. d 5. & Joannes Sancius in ſelect. d. 45. n. 1.* citati à *Diana*, eò quod lectiones & capitula ſint pars

*Bonac. d. 1. q. 1. p. 1. num. 17. & Diana l.c.* cont
alios multos, quos citat & ſequitur *Ba*
*boſa. Laym. verò l. 4. t. 1. cap. 5. num. 4.* cu
*Suar.* limitat, niſi per fraudem quaſi, mu
to longius in multo brevius, v.g. paſcha
mutetur (licet *Caram.* apud *Dian. p. 7. t. 11.*
6. contra communem ſentiat, etiam
præceptum impleri, & venialiter tantù
peccari) aut idem pro libitu toto anno d
catur, quia eſt gravis inordinatio, *v. Tr*
*d. 14. num. 11.* ubi docet, eum qui per err
rem legit hodie de Sancto, qui cras v.g. c
litur, poſſe cras legere de Sancto, qui h
die celebratur, ne is hoc anno omittatu
imo ita faciendum eſſe vult *Quintan. t.*
*ſing. 10.* Verùm contrarium rectius ten
*Villalob.* eò quod præſtet ſemel, quam b
errare; idque multis bene confirmat *C. L*
*go Reſp. mor. l. 5. d. 8.* Similiter eum, qui p
errorem, vel oblivionem de feſto duplic
vel ſemiduplici non recitavit die propri
poſſe de eo legere primo die non imped
to 9. lectionem officio, docet idem *Qu*
*tan. t. 8. ſ. 9.* eſſe probabile. Verùm & h
merito rejicit *C. Lugo l. c.* & ipſe *Quint*
contrariam ſententiam agnoſcit probab
liorem. Denique qui in aliquibus horis e
ravit, (legendo v.g. de feria, quando erat
feſto, vel contra) agnoſcens errorem, n
debet eum continuare, ſed reliquas ho
legere juxta officium eo die currens, ut
iis ſaltem conformet ſe toti Eccleſiæ, v

co

communitati, cujus eſt pars & obſervet legem, quantum poteſt. *C. Lugo l.c.*

2. Pronunciatio vocalis exterior; ea enim eſt de ſubſtantia præcepti. Et ſi quidem cum ſocio legis, (quod rectè fit, & eſt conforme primæ inſtitutioni Eccleſiæ, ac publico orandi ritui; eſtque licitum, etiamſi is ad eas non obligetur, nec interius attendat: *Bon. q. 3. p. 2. §* 1.) ea pronunciatio adhibenda eſt, ut ab eo exaudiri poſſis, eumque audire viciſſim *Sa* tamen *V. Horæ* putat ſatisfieri, etſi quædam non percipias, quæ à ſocio dicuntur; neque ideo aliquid ſcrupuloſè repetendum eſſe. Si verò ſolus legas: ita legendas eſſe, ut audire te ipſum poſſis, docet *Regin. & Suar.* ſed probabile eſt, id non requiri cum Eccleſia id non præcipiat, ut docet *Azor. p. 1. l. 10. cap. 11. q. 4. Bonac. & Dian. reſol.* 11. admittitque *Fill. t* 23. *c.* 3. *n.* 117. pro ſcrupuloſis. Si plures duobus recitent officium ſimul, non debet unus unum, alter alterum, tertius tertium verſum recitare, ſed alternatim facto duplici tantum choro, ſive plures ſint ex una parte, ſive pauciores: quia ſic habet uſus, & praxis Eccleſiæ. Secus eſt de lectionibus quarum primus primam, ſecundus ſecundam, tertius tertiam recitat, (imò alicubi conſuetudo permittit, ut omnes ab uno recitentur aliis audientibus, *Bonac. d.* 1. *q.* 5. *p.* 2 §. 1. *ex Suar. Azor. & Lay.* addens etiam ſatisfacere eum, qui lectiones, vel orationes, vel capitula,

 vel

vel reſponſoria, tantùm audit, & non re-
tat, *v.Bon l.c.Trull.d.16.n.17.*

3. Pronuntiatio integra, ſine ſyncop
abbreviatione verborum & ſyllabarum
abſque præcipitantiâ, *Bon.d.1.q 3.p.2.§.1.*
hoc tamen defectu in publico facilius p
cari poteſt mortaliter, ratione ſcandali
ſeverioris præcepti Eccleſiæ, quàm in
vato, *Azor.& Filliuc.t.2.l.23.cap.2.Eſcob.*
*An.p.2.t.12.R.32.* ubi addit, 1. Eum,
cum tali, qui ultimas ſyllabas abſcin
recitat officium, ſatisfacere ſuo offi
nec teneri repetere. 2. Quando in can
propter nimiam celeritatem & abſciſſi
ſyllabarum, (vel alia de cauſa) audien
non poſſunt verba percipere, & attendo
ordinariè tantùm eſſe peccatum veni
neque obligari ad iteratam recitation
officii; niſi adſit contemptus, vel gra
ſcandalum, ſeu notabilis corruptio, & 
formatio verborum, in toto cantu, *v.D*
*l.c.Sylvium, & Trull.d.15.* ubi *ex Nav A*
*Leſſ.Palao* negat ſatisfacere eos, qui 
ſociis recitant ita feſtinanter, ut nonc
expletis à ſocio verſiculis, ipſi incipia
quia pars quæ anticipatur, non commu
catur cum ſocio, qui eam audire neq
Excuſat autem ex *Nav.Sa & Suar.* ſurd
qui alios in choro canentes non intelli
nec ſequi poteſt.

4. Pronunciatio continuata unius ho
ſi autem interruptio notabili tempore

ne cauſa,fiat, erit tamen veniale tantùm,ut ait *Fern.Laym.& Leſſ.d.10.* quia ſinguli pſalmi, ſuam completam ſignificationem habent: ſi juſta ex cauſa fiat, nulla culpa erit, nec repetenda priora. Quod verum eſt,etiamſi animo repetendi interrupiſſes: conſilii tamen eſt,ſi interruptio longa eſſet,repetere ab initio pſalmi vel nocturni: imo probabile eſt, nocturnos ſingulos ſeparatim, ſaltem intra trium horarum ſpatium dici poſſe, (quod certum videtur, ſi juſta cauſa concurrat)quia ſecundum quosdam antiquitus ita fiebat, ut docet *Fill.t.23.c.6. & Bon.q 5 p 3. Eſcob.* &c. Addit *Quintanad. t.8.ſ.3.* lectiones, ſive tres ſint, ſive novem, poſſe absque culpa gravi,ſine cauſa,& cum hac, absque ulla culpa dividi à pſalmodis ejusdem matutini. Diviſio autem matutini à laudibus, non dicit interruptionem officii; unde privatim fieri poteſt ſine cauſa: *Dian.p.5.t.14.R.48.ex Bon.Fill.Sanch.*&c. item *Trull.l 1.c 7.d.11.*

5. Ne invertatur ordo horarum, absque juſta cauſa: quod ſi tamen fiat, erit tantùm veniale: quia ordo iſte, ſaltem extra chorum,non eſt ſub præcepto, niſi ſecundario, & tanquam circumſtantia minoris momenti. Quod ſi autem per inadvertentiam, vel ex juſta cauſa mutes, v.g. ut amico, vel ægro,qui tecum legere cupit,ſatisfacias nullum erit peccatum: vel ſi in choro dicantur poſteriores Horæ, cum tu necdum dixe-

dixeris priores; vel ſi inter orandum adve
ſus te aliquid omiſiſſe, vel priorem Hora
nondum dixiſſe: perges enim, & ſuppleb
in fine. Similiterque, ſi cauſa, vel neceſſit
inſtet Horas dicendi; potes dicere Laude
dilatis lectionibus, vel aliquo ſimili, quo
ad manus non eſt, *v. Bon. q. 3. p. 4.*

6. Ut, niſi juſta cauſa excuſet, dicant
tempore præfixo à jure, vel conſuetudine
quæ nunc obtinuit, ut Matutinum & Lau
des abſoluto Completorio in Eccleſia, ho
circiter quarta, & ſecundum *Bonac.* etia
tertia dicantur: & hieme quidem medi
hora ante ſolis occaſum dici poſſe, ait *F*
ex communi ſententia, cum etiam privile
gium quibusdam concedatur, ut hora ant
occaſum dicant. Quod tamen non eſt ſ
gnum, id ſine privilegio fieri non poſſe
quia talia ſæpe dantur ad tollendos ſcrupu
los, & dubia, quæ ſequuntur ex varietat
opinionum. Juxta eandem ſententiam no
peccabit, ait *Bonac.* qui primam, tertiam
ſextam, & nonam, duabus vel tribus hor
poſt ortum ſolis dicit: tum, quia eſt mod
rata & conſueta poſtpoſitio, tum quia tem
pus à jure præſcriptum magnam latitud
nem, teſte conſuetudine, habet: erit tame
veniale, Matutinum, ſine cauſa, ad veſp
rum differre, vel ante prandium, ſine cau
Veſperas & Completorium, dicere; qu
hæc eſt inſueta inverſio. In Quadrageſin
autem & Veſperæ legi poſſunt privatim p

pra

prandium, cum rubrica breviarii feria IV. Cinerum non imponat præceptum, *Nav. Sanch.Trul.d.18.n.6.*

Dixi, *ſine cauſa:* quia ſi iter, aliave cauſa urgeat, ſecundùm *Cajetan.* & alios, omnes Horæ manè dici poſſunt, usque ad Veſperas incluſivè. Denique ad vitandum mortale ſufficit dici omnes à media nocte, usque ad alteram mediam noctem; præterquam quod Matutinum pridie poſſit anticipari. Quod ſi intra dictum tempus quis Horas non dixerit, peccavit quidem, non tamen tenetur. Poſtmodum dicere: quia ſunt onus affixum diei; etſi ſupplendo poſſit, ſecundum quosdam, reſtitutionem ſubterfugere, eo quod rependat æquale, *Molſeſ.3.to. 1.* item *Major Palud.Ledeſma.&c.* apud *Henriq.l.33.c.13.Bon.d.1.q.5.p.2.n.3* ubi dicit, eam ſententiam eſſe probabilem, citatque pro ea *Suar.& Fill.* ſed malè, quia hi, vel, loquuntur tantùm de primo medio anno, vel ſpectato ſolo jure naturæ, & ſecluſo jure poſitivo. Expreſsè autem, eam ſequitur, *Quintan. 1.8.ſ.8.* vocatque veriorem contrariam. Vide etiam *Dian.p.2.t.12.R.24.*

3. Ut devotè & cum attentione interna; virtuali ſaltem, recitentur, ſive ea ad Deum ſit ſive ad ſenſum verborum, ſive, ut ait *Cajet.* ad verba ſolum. Quam poſtremam ſufficere; rectè notat *Leſſ.* ſuppoſito tamen animo orandi & vacandi Deo: unde attentionem confuſam ſaltem ad Deum, & ad verba inclu-

includit; cùm alioqui attentio præcisè ad ſola verba, nihil ab externa attentione differre videatur. Ita commun. contra *Navar. Sylv. & Kon.* qui nullam attentionem internam requirunt, ſed tantùm externam quæ excludat omnem actionem incompoſſibilem cum attentione interna, licet animo voluntariè inter ea diſtraharis. Quæ ſententia, ſecundùm *Layman & Leſſ.* non eſt improbabilis; & utilis tum ſcrupuloſis, tum Confeſſariis, ne beneficiatis ſine attentione Horas recitantibus, imperent reſtitutionem fructuum: partim ob Doctorum auctoritatem, partim quòd hoc præcepto tantùm materiales quædam preces earumque externa pronunciatio (per quam ſicut per hymnos organo cantatos, à Deo aliquid Eccleſia poteſt impetrare) præcipi videantur: devotio verò tanquam finis præcepti extrinſecus ad ejus ſubſtantiam non pertineat. Verùm noſtra ſententia eſt communior, & probabilior. Et probatur: ſine oratione enim interna, nulla eſt oratio; ergo hoc ipſo, quod ſub mortali ad orationem obligaris, ſub mortali item ad aliquam attentionem ex prædictis obligaberis. Nec refert, quod Eccleſia non poſſit per ſe actus internos præcipere; poteſt enim eos præcipere, ut ſint neceſſarii ad actus externos debitè præſtandos, ut ſint actus virtutis. Quo modo cum poſſit præcipere confeſſionem, poteſt etiam contriti-

ne

nem. Dixi, *cum attentione interna, virtuali ſalem:* etſi enim melior ſit actualis, ſufficit tamen virtualis; quam *Bon.* & alii communiter dicunt manere ex actuali, quamdiu non revocatur expreſsè, vel tacitè per diſtractionem voluntariam, vel actionem cum debita attentione incompoſſibilem. Unde licet involuntariè diſtraharis, virtualiter tamen attendis. 1. Si in genere intenderis officium dicere, modo conſueto, vel animo laudandi Deum, vel ſatisfaciendi tuo muneri. 2 Si cum confuſa aliqua apprehenſione & propoſito, opus conſuetum faciendi recites, *v. Bon. d. 1. q. 1. p. 3. Ex dictis reſolves.*

I. Is qui dubitat ob evagationem mentis, an aliquid omiſerit, ſi probabilem conjecturam habeat, ſe dixiſſe, vel quia propoſuit initio attendere, vel quia ſe reperit in fine v. g. pſalmi, pręſumere poteſt, ſe dixiſſe, ſi ex libero, vel memoria, cæteròqui non errare ſolita, dixit; proindeque melius erit ſi non repetat, ad vitandas anxias conſuetudines, & ſcrupulos, & ut totum officium ſine perturbatione decurratur. Ita *Binsfeld. c. 11. d. 13. Laym c. 5.*

II. Qui ſponte diſtractus nullam harum attentionum habuit, graviter peccavit, teneturque ſecundum ſententiam communem Horas repetere, nec fructus facit ſuos: quia non fecit opus præceptum, quod erat, ut devotè oraret, *Sotus. Navar. Regin. Fern. Suar. Bon. & Trul. l. 1. c. 7. d. 17.* ubi ex *Nav.*

addit

addit, non excuſari à mortali eum, qu
citationem horarum ita differt, vel it
componit, ut advertat ſe ſomno præo
pandum, v.g. ſi Completorium veſper
ſervet dicendum in lecto, ſciens ſe
ſomno ſolere obrui. Quidam tamen D
paulò ante citati negant, eo caſu neceſſ
eſſe repetitionem, eò quòd ſubſtantia
ris ſit impleta, absque circumſtantia de
tionis. Multoque magis ac probabiliu
dem negant, obligationem reſtitutioni
quòd ad illam tantùm teneantur qui
cium omiſerunt, non qui diſtractè dixer
*v. Bon. l. c. Leſſ. Lay. & Dian. t. de Horis R. 1.*
*Eſcob. t. 5. E. 6. c. ult. n. 62.*

III. Cum recitatione officii conjun
actiones, quæ notabiliter non impedi
(v.g. induendi, abluendi) veniale eſt, ſi
ſine cauſa; aliàs nullum, *Eſcob l. c. c. 7.*
verò advertenter occupat ſe aliqua re
compoſſibili cum attentione interna,
ſcriptione, lectione, &c. graviter pecca
præcepto non ſatisfacit; atque adeò t
tur repetere, *Nav. Sua. Bon. Trul. l. c. v. infr*
*c. 3. dub. 7.*

## DUBIUM III.

### *Quid Clerici poſſint circa diſpoſitio fructuum ſuorum Beneficiorum?*

Reſp. I. Clerici beneficiarii, quoad
partem bonorum Eccleſiaſticorum,

ne

neceſſaria eſt ad congruam ſuſtentationem & decentiam ſtatus, ita fiunt domini, ut de iis poſſint liberè diſponere, Ubi rectè notat *Nav.* hanc congruitatem & decentiam habere latitudinem, & ſuos gradus; proindeque ſi infimum congruæ ſuſtentationis pretium ſint floreni 300. medium 400. ſummum 500. Clericus autem infimo vivat, de reliquo liberè poſſe diſponere. Ita *communiter*: quia id acquiſivit ut ſtipendium ſuſtentationis, quaſi mercedem operis præſtiti.

Reſp. II. Probabilius etiam eſt, contra *Navar. & multos Canoniſtas*, Beneficiarios non regulares (ſecus enim eſt de Regularibus, ut *vid. Lugo t.1.d.4.ſ.1.num.2.*) abſolutè eſſe dominos omnium ſuorum proventuum, ideoque etſi in profanos uſus expendant, non teneri ad reſtitutionem, Eſt communior inter recentiores, apud *Binſf. Maldorum & Bon.d.4.p.1. ex S.Thom. Soto. Mol.* &c. tum quia fructus faciunt ſuos, ut ſupponit *Trid.ſeſſ.24.cap.12.* tum quia alioqui non poſſent fructuum dominium in alios transferre, (extra pios uſus) omnesque eorum donationes & contractus eſſent invalidi, & ut tales à judice declarãdi, & bona Eccleſiæ reſtituenda: quod cùm nunquam ſit factum, præſumi non debet eſſe faciendum, *C. Lugo d.4.nu.1.* Quo non obſtante, teneri eos ad bona Eccleſiaſtica congruæ ſuſtentationi ſuperflua, expendere in pios uſus,

tam

*Bonac.d.1.q.1.p.1.num.17.& Diana l.c.* c
alios multos, quos citat & ſequitu
*boſa. Laym. verò l. 4.t.1.cap.5. num.4.*
*Suar.* limitat, niſi per fraudem quaſi
to longius in multo brevius, v.g. pa
mutetur (licet *Caram.* apud *Dian.p.7.*
6. contra communem ſentiat, eti
præceptum impleri, & venialiter t
peccari) aut idem pro libitu toto an
catur, quia eſt gravis inordinatio,
*d.14.num.*11. ubi docet, eum qui pe
rem legit hodie de Sancto, qui cras v
litur, poſſe cras legere de Sancto, q
die celebratur, ne is hoc anno omit
imo ita faciendum eſſe vult *Quint*
*ſing.10.* Verùm contrarium rectius
*Villalob.* eò quod præſtet ſemel, qu
errare; idque multis benè confirma
*ga Reſp.mor.l.5.d.8.* Similiter eum, q
errorem, vel oblivionem de feſto d
vel ſemiduplici non recitavit die pr
poſſe de eo legere primo die non in
to 9. lectionem officio, docet idem
*tan.t.8.ſ.9.* eſſe probabile. Verùm
merito rejicit *C. Lugo l c.* & ipſe *Q*
contrariam ſententiam agnoſcit pr
liorem. Denique qui in aliquibus h
ravit, (legendo v.g. de feria, quando
feſto, vel contra) agnoſcens erroren
debet eum continuare, ſed reliquas
legere juxta officium eo die currens
iis ſaltem conformet ſe toti Eccleſiæ

Digitized by Google

communitati, cujus eſt pars & obſervet legem, quantum poteſt. *C.Lugo l.c.*

2. Pronunciatio vocalis exterior; ea enim eſt de ſubſtantia præcepti. Et ſi quidem cum ſocio legis, (quod rectè fit, & eſt conforme primæ inſtitutioni Eccleſiæ, ac publico orandi ritui; eſtque licitum, etiamſi is ad eas non obligetur, nec interius attendat: *Bon.q.3.p.2.§ 1.*) ea pronunciatio adhibenda eſt, ut ab eo exaudiri poſſis, eumque audire viciſſim *Sa* tamen *V. Horæ* putat ſatisfieri, etſi quædam non percipias, quæ à ſocio dicuntur; neque ideo aliquid ſcrupuloſè repetendum eſſe. Si verò ſolus legas: ita legendas eſſe, ut audire te ipſum poſſis, docet *Regin. & Suar.* ſed probabile eſt, id non requiri cum Eccleſia id non præcipiat, ut docet *Azor.p.1.l.10.cap.11.q.4. Bonac.* & *Dian.reſol.11.* admittitque *Fill.t 23.c.3.n.117.* pro ſcrupuloſis. Si plures duobus recitent officium ſimul, non debet unus unum, alter alterum, tertius tertium verſum recitare, ſed alternatim facto duplici tantum choro, ſive plures ſint ex una parte, ſive pauciores: quia ſic habet uſus, & praxis Eccleſiæ. Secus eſt de lectionibus quarum primus primam, ſecundus ſecundam, tertius tertiam recitat, (imò alicubi conſuetudo permittit, ut omnes ab uno recitentur aliis audientibus, *Bonac.d.1.q.5.p.2 §.1.ex Suar. Azor.& Lay.* addens etiam ſatisfacere eum, qui lectiones, vel orationes, vel capitula,

vel reſponſoria, tantùm audit, & non re-
ſtat, *v. Bon l.c. Trull. d. 16. n. 17.*

3. Pronuntiatio integra, ſine ſyncopa-
abbreviatione verborum & ſyllabarum,
absque præcipitantiâ, *Bon. d. 1. q 3 p. 2. §. 1.*
hoc tamen defectu in publico faciliùs p-
cari poteſt mortaliter, ratione ſcandali
ſeverioris præcepti Eccleſiæ, quàm in p-
vato, *Azor. & Filliuc. t. 2. l. 23. cap. 2. Eſcob.*
*In. p. 2. t. 12. R. 32.* ubi addit, 1. Eum,
cum tali, qui ultimas ſyllabas abſcin-
recitat officium, ſatisfacere ſuo offic-
nec teneri repetere. 2. Quando in can-
propter nimiam celeritatem & abſciſſi-
ſyllabarum, (vel alia de cauſa) audien-
non poſſunt verba percipere, & attende-
ordinariè tantùm eſſe peccatum veni-
neque obligari ad iteratam recitation-
officii; niſi adſit contemptus, vel gra-
ſcandalum, ſeu notabilis corruptio, & d-
formatio verborum, in toto cantu, *v. Di-*
*l. c. Sylvium, & Trull. d. 15.* ubi *ex Nav. Az-*
*Leſſ. Palao* negat ſatisfacere eos, qui c-
ſociis recitant ita feſtinanter, ut nond-
expletis à ſocio verſiculis, ipſi incipia-
quia pars quæ anticipatur, non commu-
catur cum ſocio, qui eam audire neq-
Excuſat autem ex *Nav. Sa & Suar.* ſurdu-
qui alios in choro canentes non intelli-
nec ſequi poteſt.

4. Pronunciatio continuata unius ho-
ſi autem interruptio notabili tempore,

e cauſa, fiat, erit tamen veniale tantùm, ut it *Fern. Laym. & Leſſ. d. 10.* quia ſinguli pſalmi, ſuam completam ſignificationem habent: ſi juſta ex cauſa fiat, nulla culpa erit, nec repetenda priora. Quod verum eſt, etiamſi animo repetendi interrupiſſes: conſilii tamen eſt, ſi interruptio longa eſſet, repetere ab initio pſalmi vel nocturni: imo probabile eſt, nocturnos ſingulos ſeparatim, ſaltem intra trium horarum ſpatium dici poſſe, (quod certum videtur, ſi juſta cauſa concurrat) quia ſecundum quosdam antiquitus ita fiebat, ut docet *Fill. t. 23. c. 6. & Bon. q. 5. p. 3. Eſcob.* &c. Addit *Quintanad. 1. 8. ſ. 3.* lectiones, ſive tres ſint, ſive novem, poſſe absque culpa gravi, ſine cauſa, & cum hac, absque ulla culpa dividi à pſalmodiis ejusdem matutini. Diviſio autem matutini à laudibus, non dicit interruptionem officii; unde privatim fieri poteſt ſine cauſa: *Dian. p. 5. t. 14. R. 48. ex Bon. Fill. Sanch.* &c. item *Trull. l. 1. c. 7. d. 11.*

5. Ne invertatur ordo horarum, absque juſta cauſa: quod ſi tamen fiat, erit tantùm veniale: quia ordo iſte, ſaltem extra chorum, non eſt ſub præcepto, niſi ſecundario, & tanquam circumſtantia minoris momenti. Quod ſi autem per inadvertentiam, vel ex juſta cauſa mutes, v.g. ut amico, vel ægro, qui tecum legere cupit, ſatisfacias nullum erit peccatum: vel ſi in choro dicantur poſteriores Horæ, cum tu necdum dixe-

dixeris priores; vel ſi inter orandum adve
ſus te aliquid omiſiſſe, vel priorem Hora
nondum dixiſſe: perges enim, & ſuppleb
in fine. Similiterque, ſi cauſa, vel neceſſit
inſtet Horas dicendi, potes dicere Laud
dilatis lectionibus, vel aliquo ſimili, qu
ad manus non eſt, *v. Bon. q. 3. p. 4.*

6. Ut, niſi juſta cauſa excuſet, dicant
tempore præfixo à jure, vel conſuetudin
quæ nunc obtinuit, ut Matutinum & La
des abſoluto Completorio in Eccleſia, ho
circiter quarta, & ſecundum *Bonac.* etia
tertia dicantur: & hieme quidem me
hora ante ſolis occaſum dici poſſe, ait *F*
ex communi ſententia, cum etiam privi
gium quibusdam concedatur, ut hora an
occaſum dicant. Quod tamen non eſt
gnum, id ſine privilegio fieri non poſ
quia talia ſæpe dantur ad tollendos ſcrup
los, & dubia, quæ ſequuntur ex varieta
opinionum. Juxta eandem ſententiam n
peccabit, ait *Bonac.* qui primam, tertia
ſextam, & nonam, duabus vel tribus ho
poſt ortum ſolis dicit: tum, quia eſt mod
rata & conſueta poſtpoſitio, tum quia te
pus à jure præſcriptum magnam latitu
nem, teſte conſuetudine, habet: erit tam
veniale, Matutinum, ſine cauſa, ad veſ
rum differre, vel ante prandium, ſine ca
Veſperas & Completorium, dicere; q
hæc eſt inſueta inverſio. In Quadrageſi
autem & Veſperæ legi poſſunt privatim p
pra

prandium, cum rubrica breviarii feria IV. Cinerum non imponat præceptum, *Nav. Sanch. Trul. d. 18. n. 6.*

Dixi, *ſine cauſa:* quia ſi iter, aliave cauſa urgeat, ſecundùm *Cajetan.* & alios, omnes Horæ manè dici poſſunt, usque ad Veſperas incluſivè. Denique ad vitandum mortale ſufficit dici omnes à media nocte, usque ad alteram mediam noctem; præterquam quod Matutinum pridie poſſit anticipari. Quod ſi intra dictum tempus quis Horas non dixerit, peccavit quidem, non tamen tenetur. Poſtmodum dicere: quia ſunt onus affixum diei; etſi ſupplendo poſſit, ſecundum quosdam, reſtitutionem ſubterfugere, eo quod rependat æquale, *Molſeſ. 3. to. 2.* item *Major Palud. Ledeſma. &c.* apud *Henriq. l. 23. c. 13. Bon. d. 1. q. 5. p. 2. n. 3.* ubi dicit, eam ſententiam eſſe probabilem, citatque pro ea *Suar. & Fill.* ſed malè, quia hi, vel, loquuntur tantùm de primo medio anno, vel ſpectato ſolo jure naturæ, & ſecluſo jure poſitivo. Expreſsè autem, eam ſequitur, *Quintan. t. 8. ſ. 8.* vocatque veriorem contrariam. Vide etiam *Dian. p. 2. t. 12. R. 24.*

3. Ut devotè & cum attentione interna; virtuali ſaltem, recitentur, ſive ea ad Deum ſit ſive ad ſenſum verborum, ſive ut ait *Cajet.* ad verba ſolum. Quam poſtremam ſufficere, rectè notat *Leſſ.* ſuppoſito tamen animo orandi & vacandi Deo: unde attentionem confuſam ſaltem ad Deum, & ad verba inclu-

includit; cùm alioqui attentio præciſè a
ſola verba, nihil ab externa attentione dif
ferre videatur. Ita commun. contra *Navar*
*Sylv. & Kon.* qui nullam attentionem in
ternam requirunt, ſed tantùm externam
quæ excludat omnem actionem incom
poſſibilem cum attentione interna, licet a
nimo voluntariè interea diſtraharis Quæ
ſententia, ſecundùm *Layman & Leſſ.* non
eſt improbabilis; & utilis tum ſcrupuloſis
tum Confeſſariis, ne beneficiatis ſine at
tentione Horas recitantibus, imperent re
ſtitutionem fructuum: partim ob Docto
rum auctoritatem, partim quòd hoc præce
pto tantùm materiales quædam preces ea
rumque externa pronunciatio (per quam
ſicut per hymnos organo cantatos, à Deo
aliquid Eccleſia poteſt impetrare) præci
pi videantur: devotio verò tanquam finis
præcepti extrinſecus ad ejus ſubſtantiam
non pertineat. Verùm noſtra ſententia e
communior, & probabilior. Et probatur
ſine oratione enim interna, nulla eſt ora
tio; ergo hoc ipſo, quod ſub mortali ad o
rationem obligaris, ſub mortali item ad a
liquam attentionem ex prædictis obliga
beris. Nec refert, quod Eccleſia non po
ſit per ſe actus internos præcipere; pote
enim eos præcipere, ut ſint neceſſarii a
actus externos debitè præſtandos, ut ſint a
ctus virtutis. Quo modo cum poſſit præc
pere confeſſionem, poteſt etiam contritio

no

nem. Dixi, *cum attentione interna, virtuali ſaltem:* etſi enim melior ſit actualis, ſufficit tamen virtualis; quam *Bon.* & alii communiter dicunt manere ex actuali, quamdiu non revocatur expreſsè, vel tacitè per diſtractionem voluntariam, vel actionem cum debita attentione incompoſſibilem. Unde licet involuntariè diſtraharis, virtualiter tamen attendis. 1. Si in genere intenderis officium dicere, modo conſueto, vel animo laudandi Deum, vel ſatisfaciendi tuo muneri. 2. Si cum confuſa aliqua apprehenſione & propoſito, opus conſuetum faciendi recites, *v. Bon. d. 1. q. 1. p. 3. Ex dictis reſolves.*

I. Is qui dubitat ob evagationem mentis, an aliquid omiſerit, ſi probabilem conjecturam habeat, ſe dixiſſe, vel quia propoſuit initio attendere, vel quia ſe reperit in fine v. g. pſalmi, præſumere poteſt, ſe dixiſſe, ſi ex libero, vel memoria, cæteròqui non errare ſolita, dixit; proindeque melius erit ſi non repetat, ad vitandas anxias conſuetudines, & ſcrupulos, & ut totum officium ſine perturbatione decurratur. Ita *Binsfeld. c. 11. d. 13. Laym c. 5.*

II. Qui ſponte diſtractus nullam harum attentionum habuit, graviter peccavit, teneturque ſecundum ſententiam communem Horas repetere, nec fructus facit ſuos: quia non fecit opus præceptum, quod erat, ut devotè oraret, *Sotus. Navar. Regin. Fern. Suar. Bon. & Trul. l. 1. c. 7. d. 17.* ubi ex *Nav.* addit

addit, non excuſari à mortali eum, qui re
citationem horarum ita differt, vel ita ſ
componit, ut advertat ſe ſomno præocc
pandum, v.g. ſi Completorium veſperi re
ſervet dicendum in lecto, ſciens ſe tun
ſomno ſolere obrui. Quidam tamen Doct
paulò ante citati negant, eo caſu neceſſari
eſſe repetitionem, eò quòd ſubſtantia ope
ris ſit impleta, absque circumſtantia devo
tionis. Multoque magis ac probabilius i
dem negant, obligationem reſtitutionis, e
quòd ad illam tantùm teneantur qui off
cium omiſerunt, non qui diſtractè dixerun
*v.Bon.l.c. Leſſ. Lay.& Dian.t.de Horis R.1.&*
*Eſcob.t.5.E.6.c.ult.n.62.*

III. Cum recitatione officii conjunge
actiones, quæ notabiliter non impediun
(v.g. induendi, abluendi) veniale eſt, ſi fia
ſine cauſa; aliàs nullum, *Eſcob l.c.c.7.* Qu
verò advertenter occupat ſe aliqua re in
compoſſibili cum attentione interna, v.
ſcriptione, lectione, &c. graviter peccat,
præcepto non ſatisfacit; atque adeò ten
tur repetere, *Nav.Sua.Bon.Trul.l.c.v.infra l.*
*c.3.dub.7.*

## DVBIVM III.

## *Quid Clerici poſſint circa diſpoſitione fructuum ſuorum Beneficiorum?*

Reſp. I. Clerici beneficiarii, quoad ea
partem bonorum Eccleſiaſticorum, q
nece

neceſſaria eſt ad congruam ſuſtentationem & decentiam ſtatus, ita fiunt domini, ut de is poſſint liberè diſponere, Ubi rectè notat *Nav.* hanc congruitatem & decentiam habere latitudinem, & ſuos gradus; proindeque ſi infimum congruæ ſuſtentationis pretium ſint floreni 300. medium 400. ſummum 500. Clericus autem infimo vivat, de reliquo liberè poſſe diſponere. Ita *communiter*: quia id acquiſivit ut ſtipendium ſuſtentationis, quaſi mercedem operis præſtiti.

Reſp. II. Probabilius etiam eſt, contra *Navar. & multos Canoniſtas*, Beneficiarios non regulares (ſecus enim eſt de Regularibus, ut *vid. Lugo t.1.d.4.ſ.1.num.2.*) abſolutè eſſe dominos omnium ſuorum proventuum, ideoque etſi in profanos uſus expendant, non teneri ad reſtitutionem, Eſt communior inter recentiores, apud *Binsf. Maldorum & Bon.d.4.p.1. ex S.Thom. Soto. Mol.* &c. tum quia fructus faciunt ſuos, ut ſupponit *Trid. ſeſſ.24. cap.12.* tum quia alioqui non poſſent fructuum dominium in alios transferre, (extra pios uſus) omnesque eorum donationes & contractus eſſent invalidi, & ut tales à judice declarãdi, & bona Eccleſiæ reſtituenda: quod cùm nunquam ſit factum, præſumi non debet eſſe faciendum, *C. Lugo d.4.nu.1.* Quo non obſtante, teneri eos ad bona Eccleſiaſtica congruæ ſuſtentationi ſuperflua, expendere in pios uſus

tam

tam eſt communis ſententia, ut *C.Lug* *4.num* 10. dicat, nimis ſingularem eſſe ſe tentiam *Petri Hurtad. & Dian.* dicentiu eos ſatisfacere, ſi (ſecluſis gravibus nec ſitatibus) erogent in communibus nec ſitatibus, quartam partem redituum Ecc ſiaſticorum, vel certè dimidium ejus, qu congruæ ſuſtentationi ſupereſt, *v.C.Lug* *c.* ubi plurimis pro ſe citatis Auth. oſt dit, *Toletum Molin. & Bon.* malè citari contraria ſententia; imò ipſemet *Hurt* *& Dian.* in ea non perſtitiſſe, atque nu vel auctoritate, vel ratione fulciri: ac de que ſuam multis probat, præſertim ex *dent.ſeſſ.21.cap.5.de ref.* oſtenditque iſtam ligationem naſci ex jure, non tantùm mano ſed etiam divino naturali. Vide iam *Bon.l.c.p.2.* Porrò congrua ſuſtenta Clerici cenſetur, quæ neceſſaria eſt, *ad* tus & familiæ ſuſtentationem, ſecundu conditionem ſtatûs, gradus, dignita qualitatis, & regionis, in qua habitat, *B* *l.c. Mol.Laym.C.Lugo &c. Vnde reſolvunt* *Caſus.*

I. Congrua ſuſtentatio non eſt æqu reſpectu omnium: quia plus requirit piſcopus quàm Diaconus; Decanus, q Canonicus; Canonicus in Eccleſia pri pali, quàm Parochus; debilis & te quàm robuſtus & valens: & quod ſuf in uno loco, non ſufficit in alio. Qua pter attendi debet ad uſum aliorum ti

ratæ conſcientiæ, in eodem gradu,&c. Nec obſtat, quòd Beneficiarius emerſerit ex humili, quò minùs poſſit ſtatui ſuo convenientes ſumptus facere, ut ex *Mol.* docet *Lugo l.c.v. Bon.l.c.n.* 8.

II. Nomine congruæ ſuſtentationis, etiam intelligitur, debita hoſpitalitas, non tantùm in pauperes peregrinos (qui maximè commendantur Clericis à Trid.) ſed etiam urbanos. *C.Lugo n.66.*

III. Debita, quæ Clericus contraxit pro ſua ſuſtentatione, vel ob piam cauſam, poteſt ſolvere ex reditibus Eccleſiaſticis; non item, quæ contraxit ante Beneficium obtentum, niſi ſit pauper *ibid.n.67.*

IV. Poteſt Clericus ex bonis ſuperfluis, licitè in ſtudiis alere ſuos conſanguineos, ſi aliundè non habent; eò quòd parentes vel nolint, vel non poſſint alere in ſtudiis. *Ibid. & Bon.p.2.n.13.*

V. Si habet ſorores pauperes, vel filios ſpurios, ex fructibus Beneficii dotare licet, ſi aliunde nō poteſt, quia naturali jure debet illis alimenta, in quorum locum ſuccedit dos *Mol.Benef. &c.* Cavendum tamen ſub mortali, ne vel illas notabiliter ſupra ſtatum exaltet; vel hos legitimis æquet: etſi nobilis plus poſſit dare, quàm alius infimæ ſortis *v.Laym.l.4 tr.2.c.3.n.4.*

VI. Si bona ſuperflua expendat in uſus profanos, v. g. in venationes, canes, equos, paraſitos, ludiones, luxum, in amicos, co-

gnatoſque ditandos, &c. (quod intellige quantitate notabili in genere prodigali tis, quæ longè major eſt, quàm in gen furti) graviter peccat quidem, non tam tenetur ad reſtitutionem: quia eſt domin fructuum; & conſequenter neque is, q accepit. Ita contra *Navar. &c.* communi Doct. alii ex *Trid. ſeſſ. 21. cap. 2. Azor. t. 2. l c. 8. q. 2. v. Laym. l. 4. t. 2. c. 3. n. 4. Bon. d. 4. p. 2. n & p. 4. n. 1. &c.*

*Quæres I.* Quæ teneantur in pios u expendere? *Reſp.* Ea omnia quæ acc perunt, ſive ab Eccleſia, ſive ab aliis, ta quam procuratores cultus divini; non a tem illa, quæ vel in cultum divinum o lata non ſunt, vel jam ab Eccleſia in cu tum divinum ſunt expenſa. *C. Lugo d.* Ratio, quia priora habent annexam o ligationem religionis, poſteriora no vel ſi habuerunt, ea jam eſt extinct per expenſionem in pios uſus. *Vnde reſ vuntur.*

I. In profanos uſus expendi poſſun Clericis bona patrimonialia, eaque, q hæreditate, induſtria, donatione, ali modo, ut Laici, acquirunt, vivendo i rim ex Beneficiis. Item quaſi patrimon lia, hoc eſt, quæ acquirunt quidem ut C rici, non tamen ut reditus Beneficii ſe ſtipendia alicujus officii Clericalis, v. g. tione concionis, pro Miſſa, funere offi defunctorum, adminiſtratione ſacram

toru

torum anniverſariis, &c. *Sanch. C. Lugo l.c. n.23. Bon p.2.n.19.*

II. Probabilius eſt, in profanos uſus poſſe expendi diſtributiones, ſive præſentias (ut vocant) quæ Beneficiariis ob præſentiam in Choro diſtribuuntur, Ita *Sylv. Bon. C.Lugo n.24.Bon.p.1.n.17.* contra *Sanch.&c.*

III. Fructus, qui dantur ob Capellaniam vel Vicariam non collativam, ſed ad nutum amovibilem, poſſunt expendi in uſus profanos: quia non ſunt fructus Beneficii, (hoc enim confertur per collationem Canonicam) ſed bona quaſi patrimonialia. *v.C.Lugo n.28.*

IX. Probabiliter etiam Penſionarius licitè ſuam penſionem expendit in uſus profanos: quia eam Papa extrahit ex reditibus Beneficii. & dat alteri, qui id Beneficium non habet. *C. Lugo l. c.* contra *Bonac. &c.* Secus eſt de eo qui Beneficium habet in commendam; quia ſubſtituitur loco beneficiarii. *ibid.*

V. Partem, quam Clericus parce vivendo, ſibi ſervat ex congrua ſuſtentatione licitè expendit in uſus profanos: quia expenſa eſt jam ante in uſus pios *Ib: & Bon. l. 4.p.2.n.14.ex Mol.*

*Quæres II.* Quid intelligatur nomine uſus pij? *Reſp.* Qui vel ad cultum divinum, vel miſericordiam ſpiritualem, aut corporalem ordinatur: v.g. ad cultum templorum, neceſſitatem pauperum; hoc eſt,

eorum, qui non habent neceſſaria, ſive ad naturam, ſive ad ſtatum ſervandum: item in uſum religioſorum, in Capellanias, Miſſas, ſuffragia pro defunctis, hoſpitalia, &c. *Unde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Si Clericus ſuperflua expenderit in uſus profanos, v.g. emerit ſibi bona immobilia, non poteſt hæc retinere; quia obligationi, bonis iis annexæ, non ſatisfecit, & adhuc poteſt ſatisfacere, cùm bona empta pretio æquivaleant. *C. Lugo n. 43. v. Bon. n. 20.*

II. Qui in uſum profanum à Clerico bona accipit dono ex ſuperfluis, poteſt excuſari à peccato, ſi eum non induxit ad talem donationem, neque per eam Clericus redditur impotens, ad ſuperflua expendenda in uſus pios. *v. C. Lugo n. 40.* Quia Clericus ex patrimonialibus, vel quaſi patrimonialibus poteſt ſubſtituere.

III. Clerici quidem ex conſuetudine multis locis recepta, licitè poſſunt teſtari de reditibus Beneficiorum, non tamen niſi ad cauſas pias; etſi enim ubi conſuetudo invaluit, etiam in uſus profanos validè teſtentur, peccant tamen mortaliter. *vid. Leſſ. l. 2. c. 19. d. 4. Lay. l. c. Bon. d. 4. p. 3. n. 2. & 5. Trid. ſeſſ. 2. c. 1. de ref.* & ſequitur ex dictis. Niſi tamen fecerint cum facultate Papæ, quæ licet ſupervenIat teſtamento jam condito, facit tamen illud convaleſcere. *San. h. Sclas. Dian. p. 8. t. 3. R. 99. v. ſuprà l. 3. t. 5. c. 4.*

## DVBIVM IV.

### *Qui ſit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones iis prohibeantur?*

Reſp. I. Clericus majoribus ordinibus initiatus, vel etiam minoribus, ſi habeant Beneficium, quoad habitum obligari ad ferendam tonſuram, & veſtem Clericalem; quæ non debet eſſe virgata, in qua diverſi coloris virgæ ducantur, nec partita ſeu diſſecta.

Reſp. II. Quoad artes, prohibetur macellariorum, tabernariorum, joculatorum, quorum etiam ludis, uti & haſtiludiis, prohibentur intereſſe. Item medicorum ac Chirurgorum, ubi opus inciſione aut adustione, niſi, ut habet *Navar.* erga pauperes, aut propinquos, aut in neceſſitate.

Reſp. III. Quoad officia, prohibetur (ſi ſint beneficiati, vel initiati ſacris) officium Iudicis in cauſa ſanguinis, Advocatorum, Patronorum, Tabellionum, ſeu Notariorum, in placitis ſæcularibus. Quod addo, quia in ſpecialibus quibuſdam caſibus hæc licent, v. g. advocare pro Eccleſia, pro perſonis conjunctis & miſerabilibus. Ratio autem eſt, quia Clericus non debet ſe immiſcere negotiis ſæcularibus. *Sayr. l. 12. c. 25. n. 6.* (qui tamen concedit inſtrumenta ab eo facta valere,) *Bonac. in præcep. d. 10. q. 3. p. ult. Layman. l. 2. t. 1. cap. 8. num. 4.* & notat con-

conſuetudine inductum eſſe, ut officio Cancellarii, Conſiliarii, imò etiam Judicis fungi poſſint in cauſis civilibus.

Reſp. IV. Quoad actiones, prohibentur arma portare, niſi in itinere; tabernas intrare, quia venationi clamoſæ vacare (quod addo, quia venatio ſine ſtrepitu, recreationis cauſa permittitur) accipitres vel falcones alere pro venatione, aleis aut taxillis ludere, mercaturam aut negotiationem lucri cauſa, (non tamen neceſſitatis) exercere, cohabitare mulieri, niſi ſit mater, ſoror, amita aut certè talis, quâ cum nullum periculum aut ſcandalum immineat. *Leſſ. l. 2. c. 5. d. 9. num. 40. Cajetan.* tamen *V. Clericus,* contra *Angl. & Navar.* docet, horum & ſimilium transgreſſionem non eſſe mortalem, ſi abſit temeritas, contumacia, contemptus & ſcandalum, *vid. Laym. lib. 5. tr. 8. cap. 12. num. 2. & 3.* Nec refert, ait, quod transgreſſor ſit excommunicandus; quia hæc pœna eſt ſententiæ ferendæ, quam non niſi contumax poſt monitionem incurrit. Quod tamen univerſim *Navar.* putat eſſe laxius, maximè cum Canones utantur verbo, præcipio. Vnde ait eſſe mortale, ſi habitum vel tonſuram non geſtent. Quod reſtringit *Bon. diſp. 8. de ſacram. q. 1. p ult. num. 3.* ſi ſint initiati majoribus ordinibus, aut habeant Beneficium, & tonſuram, vel habitũ longo tempore, abſque juſta cauſa, non geſtent, tunc enim peccare mortaliter; citat-

que

que pro ſe *Regin. Navar. Henriq. Vaſq.* Negat tamen *Sylv. & Laym. loc. cit.* ſi non ſit notabilis exceſſus ſupra loci conſuetudinem. Negotiari verò eſſe mortale concedit idem *Laym. lib. 3. tr. 4. c. 17.* & alii commun. Sed de hoc *vide ſuprà lib. 3. c. 3. dub. 7. de emptione & venditione.*

## CAPUT III.

### *De ſtatu & officio perſonarum ſecularium quorundam, præſertim judicialium.*

## DUBIUM I.

### *Quæ requiruntur ad legitimum judicium?*

RESp. Hæc tria. Primum eſt juriſdictio, ſine qua ſententia nulla eſt, & peccatur mortaliter, ut ex *D. Thom. q. 22. q. 60.* habet communis. Quare peccat Judex ſecularis, ſi perſonas, aut cauſas merè Eccleſiaſticas, ad ſe trahat: uti & Eccleſiaſticus, ſi merè civiles. Niſi fortè per accidens, ob defectum juſtitiæ in foro ſeculari, aut niſi ſint cauſæ miſerabilium perſonarum. Porro quæ cauſæ dicantur merè civiles, quæ Eccleſiaſticæ, & quæ mixtæ, noſſe oportet judices, & juriſperitos, poteſtque videri apud *Laym. l. 4. c. 2. v. Card. de Lugo d. 37. ſ. 3.*

Secundum, Rectus proceſſus, v. g. ut ci-



Digitized by Google

tetur, Reus & audiatur &c Niſi fortè expediat aliquando, cum delicta ſunt atrocia, in flagranti crimine deprehenſos, ſubito plectere, vel in criminibus exceptis, communem procedendi modum mutare: nam Judici ſupremo (dummodò crimen ſit publicum) aliquādo licere, ſine citatione, defenſione, & omni proceſſu Reum morti adjudicare, eò quòd factum notorium, & publicum ſit loco accuſatorum & teſtium, neque Reo jus defendendi ſe in judicio relinquat, docet *Nav. c. 25. n. 10. Leſſ. Fill. Bon. d. 10. in præcepta, q. 2. p. 2. n. 5.* v. etiam *Card. de Lugo d. 37. ſ. 1. Trull. l. 8. c. 1. d. 13.* Vbi tamen bene notandum, quòd etſi talia crimina excipiantur à communi diſpoſitione legis poſitivæ, & juris communis, non tamen legis ſeu juris naturæ; ideoque graviter peccare judicem, qui in tali proceſſu, v.g. contra ſagas, quidvis licere putat, *v. Cautionem criminalem, c. 17. 18. 37. & ſeqq.*

Tertium. Recta intentio, ut ſcilicet procedatur ex intentione juſtitiæ. Vnde ſi judex procedat ex odio, aliove fine malo, v.g. ob inanem gloriam, peccabit: non quidem contra juſtitiam, ſed charitatem, aliamve virtutem; mortaliter, aut venialiter, prout finis illius mortalis, aut venialis erit, *Bon. d. 10. q. 2. p. 3.*



Digitized by Google

# DVBIVM II.

## De poteſtate & officio Iudicis.

### ARTICVLVS I.

### Quid requiratur in Iudice?

Reſp. I. Præter tria dicta ſuperiore dubio, requiritur ſcientia. quâ ſciat ſuo munere rectè fungi. Ita commun. Doct. & *Bonac. d. 10. q. 2. p. 3.* Ratio eſt quia quilibet tenetur ſcire ea, quæ pertinent ad proprium officium, & ſine quorum cognitione munus ſuum, & officium exercere non poteſt. *Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Petrus, aut ſuſcipiens officium Judicis (idem eſt de Medico & Chirurgo, ut *vid. infra dub. 7.*) quo indignus eſt ita ut probabile ſit, inde notabile damnum proximi ſecuturum, peccat mortaliter. *Nav. cap. 25. Ant. Card. de Lugo d. 37. n. 1.*

II. Judex carens neceſſariâ ſcientiâ, non debet abſolvi, niſi factâ renunciatione officii, vel niſi firmum habeat propoſitum renunciandi. Ita *S. Thom. 2. 2. q. 76. a. 1. Cajet. Clavis regia l. 12. c. 13. n. 2. Reg. l. 23. n. 675. Navar. c. 25. Farin. 3. p. q. 3. a. 16.* Ratio, quia nullus poteſt officium, cujus munia obire non poteſt, retinere, præſertim cum damno vel periculo proximi.

III. Si Judex ex magna imperitia male judicet, tenetur ad intereſſe parti læſæ, & ad expenſas litis: uti etiã, quotieſcunque notabi-

tabile damnum, ſive in ſubſtantia litis, ſive in ſuperfluis expenſis, propter ejus culpabilem ignorantiam, partibus litigantibus accidit, *Bon: Card. de Lugo ll. cc.*

IV. Si Judex agnoſcat errorem à ſe (etſi ſine gravi culpa commiſſum, in præjudiciũ litigantis, tenetur, ſi poteſt citra infamiam, impedire errorem, v. g. monendo occulto partem lęſam, ut ſibi appellatione, vel aliter conſulat. Quia id pertinet ad debitam muneris executionem, *Card. de Lugo l. c. n. 3.*

Reſp. II. Judex tenetur cauſas indicare, & celeriter expedire: quia ex officio tenetur cuique tribuere ſuum; quod non facit, ſi ſententiam ſine juſta cauſa differt. *Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Judex mortaliter peccat contra officium ſuum, differendo valde notabiliter cauſarum expeditionem, ſine juſta cauſa. *Sylv. V. Judex q. 12. Clavis reg. c. 12. n. 8. Nav. c. 25. n. 14. &c.* cum *Bon. d. 10. q. 2. p. 3.*

II. In caſu dicto, idem Judex tenetur parti læſæ damna & expenſas, quæ ex iniqua dilatione ſecutæ ſunt, reſtituere: quia eſt earum injuſta cauſa. *Ibid: Auth. ll. cc.*

III. Si Judex in exequenda cauſa, & proferenda ſententia negligens, aut iniquus ſit, non tantùm parti læſæ, ſed interdum etiam fiſco tenetur: ut v. g. ſi mulctam pecuniariam, quam ex conſuetudine, vel lege communi debebat imponere Reo, ſine cauſa remiſit. *S. Thom. 2. 2. q. 67. a. 4.* ad

Digitized by Google

*d 3. Sylv. V. pœna, q. 28. Salon. Laym. l. 3. c. 2. c. 5.*
*.7.* contra *Azor.*

## *ARTICVLVS II.*

### *Quid Iudici ſervandum circa inquiſitionem?*

**Tribus modis procedi poteſt contra criminoſos.** 1. Via accuſationis, cum eſt aliquis actor qui ſpondet ſe objecta probaturum. 2. Via denunciationis, cum deferens crimen, non vult ſuſcipere onus probandi. 3. Via inquiſitionis, quæ triplex eſt. 1. Generalis, quando in genere quæritur, an leges ſerventur. 2. Speciales, quando de certa perſona, & certo crimine quæritur. 3. Mixta, quando vel ſola perſona, vel crimen ſolum eſt ſpeciale, ut ſi quæratur quis Cajum occiderit.

Reſp. I. Judex ſine ulla data occaſione, ex ſolo officio ſuo, poteſt inſtituere inquiſitionem generalem, in qua tamen ejus poteſtas non extendit ſe ad occulta elicienda, de quibus nulla eſt fama. Ratio prioris eſt, quia id neceſſarium eſt Reipub. nec cuiquam fit injuria. Ac licet quorundam ſcelera detegantur, id ſit per accidens, præter intentionem, cui incommodo bonum cõmune prævalet. Ratio poſterioris eſt, quia inde maxima ſequerentur incommoda *Farin. Leſſ. l. 2. c. 18. d. 13. Unde reſolves.*

I. In hac inquiſitione, ſubditus etiam roga-

rogatus ſub juramento, non tenetur, imò nec poteſt, prodere criminoſum occultum, *Laym.l.3.t.6.c.2.Leſſ.l.2.*

II. Si talem revelet, peccat contra juſtitiam, (niſi fortè cederet non tam in pœnam, quàm certam ejus, qui deliquit, emẽdationem, vel ad grave malum ab aliis avertendum) cum enim crimen, ut ponitur, probari non poſſit, ac proinde ex ejus revelatione non poſſit aliud ſequi, quàm infamia, nullum habet jus revelandi. *Lay. ib. & t.3.p 2.c.4.*

III. Si in hac inquiſitione ex relatione duorum vel trium, deprehendatur alicujus criminis auctor, poteſt per tales teſtes contra illum procedi, ut habet praxis communis. *Laym.l.3.tr.3.d.2.c.4.n.12.*

Reſp. II. Quando crimen eſt manifeſtum, & ignoratur auctor, licet Judici quærere in genere, quis fecerit, non tamen in particulari, v. g. an Petrus fecerit; niſi infamia aliqua aut indicia præceſſerint. Pars prior patet, tum ex praxi Judicum; tum ex incommodis contrarii. Ratio poſterioris patebit ex ſequentibus. *vid. Bon. d. 10. in 8. præceptum q.2 p.5.*

Reſp. III. Vt Iudex faciat inquiſitionem ſpecialem, debet ſaltem regulariter præcedere infamia, vel quid æquipollens, quòd juſtam det cauſam. Ratio eſt, tum quia alioqui diffamaret ſine cauſa; tum quia Iudex procedere debet ex ſcientia publica,

quam

quam non habet, niſi per accuſationem vel confeſſionem Rei, vel evidentiam facti, vel per infamiam. Ad quam non ſufficiunt duo teſtes, qui jurent ſe vidiſſe crimen admitti, quia adhuc eſt occultum; ſed requiritur, ut rumor ſit ſparſus per majorem partem cõmunitatis, id eſt, civitatis, vicinæ, vel monaſterii, neque à maledicis ſit exortus: etſi hac in re tutum ſit, ſequi praxin communem bonorum virorum, & Rerumpub. ut habet *Laym. l. c. & c. Leſſ. dub. 15. ar. 19.* ex aliis. *Bon l. c.* *Unde reſolves Caſus.*

I. Antequam Iudex procedat ad inquiſitionem ſpecialem vi infamiæ, ipſa infamia prius examinari debet, & probari per teſtes ſaltem duos, qui nominent perſonas, à quibus id publicè audiverint. *Navar. Rub. de jud. Trull. l 8. c. 1. d. 17.*

II. Judex infamatum de uno crimine, v. g. adulterio, non poteſt interrogare de alio, de quo non eſt infamatus. v. g. furto; quia eſſet inquiſitio ſpecialis ſine prævia infamia *Salon. Cajet. Trull. l. 8. c. 1. d. 18.* niſi tamen crimina ſint connexa, vel unum ſit circumſtantia alterius. *Ibid. & Sanch. 2. p. conſ. l. 6. c. 3. d. 21.*

Dixi in Reſp. *Regulariter*, quia ad ſpecialem inquiſitionem non requiritur infamia prævia in caſibus certis, quos v. apud *Leſſ. l. 2. c. 29. d. 15. Bon. t. 2. d. 10. p. 5. Sanch. p. 2. conſ. l. 6. c. 3. d. 19. Trull. l. c.*

AR-

eorum, qui non habent neceſſaria, ſive ad naturam, ſive ad ſtatum ſervandum: item in uſum religioſorum, in Capellanias, Miſſas, ſuffragia pro defunctis, hoſpitalia, &c. *Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Si Clericus ſuperflua expenderit in uſus profanos, v.g. emerit ſibi bona immobilia, non poteſt hæc retinere; quia obligationi, bonis iis annexæ, non ſatisfecit, & adhuc poteſt ſatisfacere, cùm bona empta pretio æquivaleant. *C. Lugo n. 43. v. Bon. n. 20.*

II. Qui in uſum profanum à Clerico bona accipit dono ex ſuperfluis, poteſt excuſari à peccato, ſi eum non induxit ad talem donationem, neque per eam Clericus redditur impotens, ad ſuperflua expendenda in uſus pios. *v. C. Lugo n. 40.* Quia Clericus ex patrimonialibus, vel quaſi patrimonialibus poteſt ſubſtituere.

III. Clerici quidem ex conſuetudine multis locis recepta, licitè poſſunt teſtari de reditibus Beneficiorum, non tamen niſi ad cauſas pias; etſi enim ubi conſuetudo invaluit, etiam in uſus profanos validè teſtentur, peccant tamen mortaliter. *vid. Leſſ. l. 2. c. 19. d. 4. Lay. l. c. Bon. d. 4. p. 3. n. 2. & 5. Trid. ſeſſ. 2. c. 1. de ref.* & ſequitur ex dictis. Niſi tamen fecerint cum facultate Papæ, quæ licet ſuperveniat teſtamento jam condito, facit tamen illud convaleſcere. *San. h. Sclas. Dian. p. 8. t. 3. R. 99.* v. ſuprà *l. 3. t. 6. c. 4.*



Digitized by Google

## DVBIVM IV.

### *Qui ſit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones iis prohibeantur?*

Reſp. I. Clericus majoribus ordinibus initiatus, vel etiam minoribus, ſi habeant Beneficium, quoad habitum obligari ad ferendam tonſuram, & veſtem Clericalem; quæ non debet eſſe virgata, in qua diverſi coloris virgæ ducantur, nec partita ſeu diſſecta.

Reſp. II. Quoad artes, prohibetur macellariorum, tabernariorum, joculatorum, quorum etiam ludis, uti & haſtiludiis, prohibentur intereſſe. Item medicorum aut Chirurgorum, ubi opus inciſione aut aduſtione, niſi, ut habet *Navar.* erga pauperes, aut propinquos, aut in neceſſitate.

Reſp. III. Quoad officia, prohibetur (ſi ſint beneficiati, vel initiati ſacris) officium Judicis in cauſa ſanguinis, Advocatorum, Patronorum, Tabellionum, ſeu Notariorum, in placitis ſæcularibus. Quod addo, quia in ſpecialibus quibuſdam caſibus hæc licent, v. g. advocare pro Eccleſia, pro perſonis conjunctis & miſerabilibus. Ratio autem eſt, quia Clericus non debet ſe immiſcere negotiis ſæcularibus. *Sayr. l. 12. c. 25. n. 6.* (qui tamen concedit inſtrumenta ab eo facta valere,) *Bonac. in præcep. d. 10. q. 3. ult. Layman. l. 2. t. 1. cap. 8. num. 4.* & notat con-

conſuetudine inductum eſſe , ut officio Cancellarii, Conſiliarii, imò etiam Judicis fungi poſſint in cauſis civilibus.

Reſp. IV. Quoad actiones, prohibentur arma portare, niſi in itinere; tabernas intrare, quia venationi clamoſæ vacare (quod addo, quia venatio ſine ſtrepitu, recreationis cauſa permittitur) accipitres vel falcones alere pro venatione, aleis aut taxillis ludere, mercaturam aut negotiationem lucri cauſa, (non tamen neceſſitatis) exercere, cohabitare mulieri, niſi ſit mater, ſoror, amita aut certè talis, quâ cum nullum periculum aut ſcandalum immineat. *Leſſ. l. 2. c. 5. d. 9. num. 40. Cajetan.* tamen *V. Clericus,* contra *Angl. & Navar.* docet, horum & ſimilium tranſgreſſionem non eſſe mortalem, ſi abſit temeritas, contumacia, contemptus & ſcandalum, *vid. Laym. lib. 5. tr. 5. cap. 11. num. 2. & 3.* Nec refert, ait, quod tranſgreſſor ſit excommunicandus; quia hæc pœna eſt ſententiæ ferendæ, quam non niſi contumax poſt monitionem incurrit. Quod tamen univerſim *Navar.* putat eſſe laxius, maximè cum Canones utantur verbo, præcipio. Vnde ait eſſe mortale, ſi habitum vel tonſuram non geſtent. Quod reſtringit *Bon. diſp. 8. de ſacram. q. 1. p. ult. num. 8.* ſi ſint initiati majoribus ordinibus , aut habeant Beneficium, & tonſuram, vel habitũ longo tempore, abſque juſta cauſa, non geſtent, tunc enim peccare mortaliter; citat-

que

ue pro ſe *Regin. Navar. Henriq. Vaſq.* Negat
tamen *Sylv. & Laym. loc. cit.* ſi non ſit nota-
ilis exceſſus ſupra loci conſuetudinem.
egotiari verò eſſe mortale concedit idem
*aym. lib. 3. tr. 4. c. 17.* & alii commun. Sed de
oc *vide ſuprà lib. 3. c. 3. dub. 7. de emptione &*
*nditione.*

# CAPUT III.

## *e ſtatu & officio perſonarum ſecularium quorundam, præſertim judicialium.*

## *DUBIUM I.*

### *Quæ requiruntur ad legitimum judicium?*

Eſp. Hæc tria. Primum eſt juriſdictio,
ſine qua ſententia nulla eſt, & peccatur
rtaliter, ut ex *D. Thom. q. 22. q. 60.* habet
nmunis. Quare peccat Judex ſecularis, ſi
onas, aut cauſas merè Eccleſiaſticas, ad
ahat: uti & Eccleſiaſticus, ſi merè civi-
Niſi fortè per accidens, ob defectum ju-
æ in foro ſeculari, aut niſi ſint cauſæ
erabilium perſonarum. Porro quæ cau-
cantur merè civiles, quæ Eccleſiaſticæ,
uæ mixtæ, noſſe oportet judices, & ju-
ritos, poteſtque videri apud *Laym. l. 4.*
*. Card. de Lugo d. 37. ſ. 3.*
ecundum, Rectus proceſſus, v. g. ut ci-

tetur, Reus & audiatur &c Niſi fortè expediat aliquando, cum delicta ſunt atrocia, in flagranti crimine deprehenſos, ſubito plectere, vel in criminibus exceptis, comunem procedendi modum mutare: nam Judici ſupremo (dummodò crimen ſit publicum) aliquādo licere, ſine citatione, defenſione, & omni proceſſu Reum morti adjudicare, eò quòd factum notorium, & publicum ſit loco accuſatorum & teſtium, neque Reo jus defendendi ſe in judicio relinquat, docet *Nav.c.25.n 10. Leſſ. Fill. Bon. d.10.in præcepta, q.2.p 2.n.5.* v. etiam *Card. de Lugo d.37.ſ.5. Trull. l. 8. c. 1. d. 13.* Vbi tamen bene notandum, quòd etſi talia crimina excipiantur à communi diſpoſitione legis poſitivæ, & juris communis, non tamen legis ſeu juris naturæ; ideoque graviter peccare judicem, qui in tali proceſſu, v.g. contra ſagas, quidvis licere putat, *v. Cautionem criminalem, c.17. 18.37. & ſeqq.*

Tertium. Recta intentio, ut ſcilicet procedatur ex intentione juſtitiæ. Vnde ſi judex procedat ex odio, aliove fine malo, v.g. ob inanem gloriam, peccabit: non quidem contra juſtitiam, ſed charitatem, aliamve virtutem; mortaliter, aut venialiter, prout finis illius mortalis, aut venialis erit, *Bon. d. 10. q. 2. p. 3.*

DV.

## DVBIVM II.

### De poteſtate & officio Iudicis.

### ARTICVLVS I.

### Quid requiratur in Iudice?

Reſp. I. Præter tria dicta ſuperiore dubio, requiritur ſcientia, quâ ſciat ſuo munere rectè fungi. Ita commun. Doct. & *Bonac. l.10.q.2.p.3.* Ratio eſt quia quilibet tenetur ſcire ea, quæ pertinent ad proprium officium, & ſine quorum cognitione munus ſuum, & officium exercere non poteſt. *Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Petrus, aut ſuſcipiens officium Judicis (idem eſt de Medico & Chirurgo, ut *vid. infra dub. 7.*) quo indignus eſt ita ut probabile ſit, inde notabile damnum proximi ſecuturum, peccat mortaliter. *Nav. cap.25. Ant. Card. de Lugo d.37.n.1.*

II. Judex carens neceſſariâ ſcientiâ, non debet abſolvi, niſi factâ renunciatione officii, vel niſi firmum habeat propoſitum renunciandi. Ita *S. Thom. 2.2.q.76.a.1. Cajet. Clavis regia l.12.c.13.n.2. Reg. l.23.n.675. Navar. 25. Farin. 3.p.q.3.a.16.* Ratio, quia nullus poteſt officium, cujus munia obire non poteſt, retinere, præſertim cum damno vel periculo proximi.

III. Si Judex ex magna imperitia male judicet, tenetur ad intereſſe parti læſæ, & ad expenſas litis: uti etiã, quotieſcunque notabi-

tabile damnum, ſive in ſubſtantia litis, ſive in ſuperfluis expenſis, propter ejus culpabilem ignorantiam, partibus litigantibus accidit, *Bon. Card. de Lugo ll. cc.*

IV. Si Judex agnoſcat errorem à ſe (etſi ſine gravi culpa commiſſum, in præjudiciũ litigantis, tenetur, ſi poteſt citra infamiam, impedire errorem, v. g. monendo occulto partem læſam, ut ſibi appellatione, vel aliter conſulat. Quia id pertinet ad debitam muneris executionem, *Card. de Lugo l. c. n. 3.*

Reſp. II. Judex tenetur cauſas judicare, & celeriter expedire: quia ex officio tenetur cuique tribuere ſuum: quod non facit, ſi ſententiam ſine juſta cauſa differt. *Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Judex mortaliter peccat contra officium ſuum, differendo valde notabiliter cauſarum expeditionem, ſine juſta cauſa. *Sylv. V. Iudex q. 12. Clavis reg. c. 12. n. 8. Nav. c. 25. n. 14. &c.* cum *Bon. d. 10. q. 2. p. 3.*

II. In caſu dicto, idem Judex tenetur parti læſæ damna & expenſas, quæ ex iniqua dilatione ſecutæ ſunt, reſtituere: quia eſt earum injuſta cauſa. *Ibid. Auth. ll. cc.*

III. Si Judex in exequenda cauſa, & proferenda ſententia negligens, aut iniquus ſit, non tantùm parti læſæ, ſed interdum etiam fiſco tenetur: ut v. g. ſi mulctam pecuniariam, quam ex conſuetudine, vel lege communi debebat imponere Reo, ſine cauſa remiſit. *S. Thom. 2. 2. q. 67. a. 4.*

*ad*

*ad 3. Sylv. V. pæna, q. 28. Salon. Laym. l. 3. c. 2. c. 5. n. 7.* contra *Azor.*

## *ARTICVLVS II.*

### *Quid Iudici ſervandum circa inquiſitionem?*

Tribus modis procedi poteſt contra criminoſos. 1. Via accuſationis, cum eſt aliquis actor qui ſpondet ſe objecta probaturum. 2. Via denunciationis, cum deferens crimen, non vult ſuſcipere onus probandi. 3. Via inquiſitionis, quæ triplex eſt. 1. Generalis, quando in genere quæritur, an leges ſerventur. 2. Speciales, quando de certa perſona, & certo crimine quæritur. 3. Mixta, quando vel ſola perſona, vel crimen ſolum eſt ſpeciale, ut ſi quæratur quis Cajum occiderit.

Reſp. I. Judex ſine ulla data occaſione, ex ſolo officio ſuo, poteſt inſtituere inquiſitionem generalem, in qua tamen ejus poteſtas non extendit ſe ad occulta elicienda, de quibus nulla eſt fama. Ratio prioris eſt, quia id neceſſarium eſt Reipub. nec cuiquam fit injuria. Ac licet quorundam ſcelera detegantur, id fit per accidens, præter intentionem, cui incommodo bonum cōmune prævalet. Ratio poſterioris eſt, quia inde maxima ſequerentur incommoda *Fan. Leſſ. l. 2. c. 18. d. 13. Unde reſolves.*

I. In hac inquiſitione, ſubditus etiam

roga-

rogatus ſub juramento, non tenetur, imò nec poteſt, prodere criminoſum occultum, *Laym.l.3.t.6.c.2.Leſſ.l.2.*

II. Si talem revelet, peccat contra juſtitiam, (niſi fortè cederet non tam in pœnam, quàm certam ejus, qui deliquit, emẽdationem, vel ad grave malum ab aliis avertendum) cum enim crimen, ut ponitur, probari non poſſit, ac proinde ex ejus revelatione non poſſit aliud ſequi, quàm infamia, nullum habet jus revelandi. *Lay. ib. & t.3.p 2.c.4.*

III. Si in hac inquiſitione ex relatione duorum vel trium, deprehendatur alicujus criminis auctor, poteſt per tales teſtes contra illum procedi, ut habet praxis communis. *Laym.l.3.tr.3.d.2.c.4.n.12.*

Reſp. II. Quando crimen eſt manifeſtum, & ignoratur auctor, licet Judici quærere in genere, quis fecerit, non tamen in particulari, v. g. an Petrus fecerit; niſi infamia aliqua aut indicia præceſſerint. Pars prior patet, tum ex praxi Judicum; tum ex incommodis contrarii. Ratio poſterioris patebit ex ſequentibus. *vid. Bon. d. 10. in 8. præceptum q. 2 p. 5.*

Reſp. III. Vt Iudex faciat inquiſitionem ſpecialem, debet ſaltem regulariter præcedere infamia, vel quid æquipollens, quòd juſtam det cauſam. Ratio eſt, tum quia alioqui diffamaret ſine cauſa; tum quia Iudex procedere debet ex ſcientia publica, quam

Digitized by Google

quam non habet, niſi per accuſationem vel confeſſionem Rei, vel evidentiam facti, vel per infamiam. Ad quam non ſufficiunt duo teſtes, qui jurent ſe vidiſſe crimen admitti, quia adhuc eſt occultum; ſed requiritur, ut rumor ſit ſparſus per majorem partem cōmunitatis, id eſt, civitatis, vicinæ, vel monaſterii, neque à maledicis ſit exortus: etſi hac in re tutum ſit, ſequi praxin communem bonorum virorum, & Rerumpub. ut habet *Laym. l.c. &c. Leſſ. dub. 15. ar. 19.* ex aliis. *Bon l.c.* *Unde reſolves Caſus.*

I. Antequam Iudex procedat ad inquiſitionem ſpecialem vi infamiæ, ipſa infamia prius examinari debet, & probari per teſtes ſaltem duos, qui nominent perſonas, à quibus id publicè audiverint. *Navar. Rub. de jud. Trull. l. 8. c. 1. d. 17.*

II. Judex infamatum de uno crimine, v. g. adulterio, non poteſt interrogare de alio, de quo non eſt infamatus. v. g. furto; quia eſſet inquiſitio ſpecialis ſine prævia infamia *Salon. Cajet. Trull. l. 8. c. 1. d. 18.* niſi tamen crimina ſint connexa, vel unum ſit circumſtantia alterius. *Ibid. & Sanch. 2. p. conſ. l. 6. c. 3. d. 21.*

Dixi in Reſp. *Regulariter*, quia ad ſpecialem inquiſitionem non requiritur infamia prævia in caſibus certis, quos v. apud *Leſſ. l. 2. c. 29. d. 15. Bon. t. 2. d. 10. p. 5. Sanch. p. 2. conſ. l. 6. c. 3. d. 19. Trull. l. c.*

AR-

Digitized by Google

## ARTICVLVS III.

### *Quid liceat Iudici circa quæſtiones, ſive torturam;*

Reſp. I. Ad torquendum Reum (ſi tamen torqueri poteſt) requiruntur alicujus gravis criminis ea ſaltem indicia, quæ faciant ſemiplenam probationem, id eſt reddant rem plus quàm probabilem; qualia habentur, v.g. teſtis unus omni exceptione major, Rei confeſſio extra judicium, item probabiliter etiam aſſertio duorum vel triũ criminis ſociorum, in criminibus exceptis; præterquam veneficii, (in quo, an ex *ſola* denunciatione complicum, & quo modo procedere liceat, *vid. Tann. tom. 3. d. 4. de juſt. dub. 2. & 3. Laym. l. 3. t. 6. c. 5.*) item fama publica à viris honeſtis orta ac per teſtes probata, cum alterius indicii adminiculo (nam fama ſola non probat, ſed habet ſe inſtar accuſatoris) *Lay. l. 3. tr. 6. c. 5. num. 9.* ex variis. Ratio reſponſi eſt quia tortura inſtituta eſt ad ſubſidium probationis, quando argumenta & indicia ſunt valde efficacia, ut ſic plena probatio eliciatur; nam confeſſio Rei (ſi eam ratificet extra torturam, maneatque in ea uſque ad ſequentem diem) ex ſemiplena probatione facit plenam. *Leſſ. l. 2. c. 29. d. 17. Delrio l. 5. ſ. 3. Laym. l. c.*

Dixi in Reſponſione *ſi tamen torqueri poteſt:* quia quędam perſonæ prohibentur torqueri,

ɪeri,niſi in criminibus exceptis:tales ſunt
ri in magna dignitate conſtituti, Officia-
s Principum,Vrbium Gubernatores,No-
les Equeſtris Ordinis, Milites, Doctores,
rumque liberi; item impuberes, ſenes
emoria vacillantes, prægnantes, & non-
ım confirmatæ à partu *Delrio ſ.9.Benef.c.6.*
*de Lugo d 37.ſ.14. Vnde reſolves.*

I. Peccat Iudex graviter, ſi non prius
mnia alia media mitiora detegendæ veri-
tis tenet,quàm ad torturam deſcendat.

II. Tortura ſimpliciter abſtinendum eſt,
ando adeſt plena probatio criminis;quia
hanc ordinatur tortura.*Nav.Leſſ.l.c.*

III. Inſufficientia ad torturam indicia
nt, ſi cadaver occiſi ſanguinet ad præ-
ntiam alicujus:ſi ſagæ non poſſint lachry-
ari. Item illicita eſt probatio per aquas,
c. de quibus *v. Delrio l.5. Leſſ.n.176. Trull.l.*
*c.3.d.21.*

IV. Peccant Iudices, qui in cauſis crimi-
alibus,aut notabilis infamiæ.Reum com-
rehenſum, antequam habeant probatio-
em contra ipſum, juramento adſtrin-
ant,ad dicendam veritatem, de omnibus,
rtinentibus ad caſum, ob quem compre-
enſus eſt. *Navar. c.18. num.41. & c.25. n.36.*
dditque, idem eſſe, ſi (etſi ſine juramen-
o) minis, terroribus, tormentorum oſten-
one, hominem turbent, & implicent,
t ſibi contradicens. circumſtantiam ali-
uam revelet,quâ convincatur & puniatur.

*v.Card.*

*vid. Card. de Lugo d. 40. num. 1.*

V. Si Judex extorſerit confeſſionem per injuriam, v. g. ſi torſerit exemptos, ſi ſine ſufficientibus indiciis, ſi dolo malo, mendaciis, fictâ impunitatis promiſſione induxit ad fatendum, vel aliter (ſive quoad ſubſtantiam, ſive quoad modum) notabiliter exceſſerit in tortura, confeſſio nulla eſt, nec poteſt ex ea procedi, imò tenetur Judex ad compenſationem damnorum. ut docet *Card. de Lugo d. 37. ſ. 14. num. 157. vid. Leſſ. c. 19. dub. 18. Lay. l. 3. t. 6. c. 5.* ubi etiam dolos bonos, quos *Delrio* ſuggerit Judici, planè rejicit, *v. Tann. tom. 3. d. 4. q. 2. d. 2. Trull. l. c.*

VI. Licet Reus confeſſionem injuſtè extortam poſtridie ratificet, nihilominus Judex non poteſt procedere ad punitionem Rei. vel complicis occulti: quia cùm confeſſio fuerit irrita, conſequenter etiam ratificatio ex ea orta ex *L. penul. ff. de quaeſt.* atque adeò etiam cognitio per illud medium parta, eſt injuſta. *Navar. Salon. Leſſ. Sayr. Trull. l. c. d. 10.*

Reſp. II. Gravius torqueri poteſt, contra quem gravior ſunt indicia: non tamen ita, ut moraliter ſit impoſſibile tormenta ſuſtinere, habitâ ratione perſonarum. Vnde ſi hic excedatur, confeſſio extorta erit involuntaria, & habenda pro nulla etiamſi extra tormenta coram Judice ratificet, metu novæ torturæ. *Lay. c. 5. n. 11.*

Reſp. III, Semel tortus, ſi nihil eſt faſſus, iterum

erum torqueri non debet, niſi bona cri-
inis indicia ſuperveniant: quia per tortu-
m priora eliſit. Si verò crimen in tortu-
, faſſus, extra eam revocet coram Judice,
peti tortura poteſt: tum quia indicia ma-
ent in ſuo vigore; tum ob inconſtantiam.
i verò tertiò tortus ac confeſſus, tertiò re-
actet, abſolvendus eſt: quia præſumen-
um eſt, vi tormentorum coactam fuiſſe
onfeſſionem, ideoque nullam. *Leſſ.c.29.d.*
*5*.Excipiunt quidam, ſi indicia ſint graviſ-
ma, quæ violentam præſumptionem pa-
ant crimen malitiosè à Reo negari, *Laym.*
*c.v.Card. de Lugo. d.37.n.156. Dian. tom.3.tr.*
*R.16. & 23. Trul. l.c.* v. infrà *hic du. 6. & 7.*
.n, quando, & quomodo Judex poſſit in-
errogare Reum de complicibus, *v.Trul.l.*
*8.c.1.d.22.*

## ARTICVLVS IV.

### *Quid ſervandum Iudici circa ſententiam & pœnam?*

Reſp.I. Judex debet judicare ſecundùm
eges. Unde inferior Judex ordinariè non
oteſt pœnam relaxare, vel minuere, etiam
actor conſentiat, niſi aliquando ad bo-
um Reipub. aliud neceſſarium eſſe dicta-
et Epiikia, vel niſi de privata tantùm inju-
a actoris ageretur. *S Tho.2.2.q.65.a 5.Leg.*
*25.n.643.Bon.&c.Trul.l.8.c.1 d.12.*

Dixi, *inferior*: quia ſupremus, ob juſtam

cauſam id poteſt,ſine cauſa tamen, graviter peccaret,ſecundùm *Cajet.V.Iudex*, quia animaret delinquentes,& concurreret ad peccatum. An autem liceat intercedere apud judicem pro liberatione Rei, *v.Bon.l.c.& Trul.l.c.*

Reſp.II. Si in aliqua causâ fuit Advocatus,in eadem Judex eſſe,& ſententiam ferre non poteſt *L. eos in princ. c.de appell. & L. Prætor de jurid.* quia judicium ejus habetur ſuſpectum, propter affectum ad unam partem, ut ex communi Doct. docet *Sanch. l.Conſil.c.un.dub.26.* (additque *n 3.* ſententiam non fore validam: quod tamen alii negant, ſi ſit Judex ordinarius) *Card.de Lugo de juſt. d.41.ſ.1.n.4. v.etiam Dian.p.3.t.3.miſc. R.56.* ubi ex *Corduba* ſentit, talem Judicem in conſcientia nõ peccare,ſi ſine affectu,ſecundùm leges,alterâ parte inſciâ judicet.

Reſp. III. Quem Judex privatâ ſcientiâ ſcit eſſe nocentem, ſi juridicè ſit probatus innocens, non poteſt condemnare: quia judicat ut perſona publica, ideoque ſequi debet ſcientiam publicam,ac procedere ſecundum allegata & probata, præſertim in favorem Rei *D.Tho.2.2.q.67. Navar.c.25. Caj. Fill.Leſſ.Bon.d 10.q.2 p.2.*

Reſp. IV. Quem Judex privatim ſcit eſſe innocentem, ſi juridicè probatus ſit nocens, tenetur omni modò liberare, ſi poteſt; v.g. impediendo accuſationem, extrahendo judicium, aperiendo carcerem, (ſi ſine

ne majore malo poteſt) remittendo cau-
m ad ſuperiorē. Et ſi ſic nihil efficiat, pro-
abiliter quidem plurimi Doctores tenent
um *S. Tho. l.c.* ob rationem paulò ante da-
m, quòd poſſit condemnare: verius ta-
en videtur contrarium, quod cum aliis
ocet *Leſſ. l.2.c.19.d.10. Sa. V. Iudex, Petrus Nav.*
*ill. Bon. d.10.q.2.p.2.nu.2. Tol. &c vid. Card. de*
*ugo d.37.ſ.14.* quia directè occidere inno-
entem, eſt intrinſecè malum; ergo quo-
odocunque ſciatur eſſe innocens, erit
eccatum, *Leſſ. l.c.* In cauſis tamen civili-
us & criminalibus minoribus, ubi tantum
gitur de pœnis pecuniariis, poteſt etiam
udex, ſecundum hos auctores, ſimpliciter
rocedere ſecundum allegata & probata:
um quia innocens per appellationem po-
eſt reſtitui in integrum: tum quia Reſpub.
abet poteſtatem in bona ſuorum civium,
uando bonum publicum id requirit; ut in
hoc caſu, ne forma publicorum judiciorum
um populi ſcandalo evertatur. *v. Lay. c.2.n.*
*Leſſ. d.10. Bon. l.5.n.4.*

*Quæres* I. Quid faciendum Judici, cùm
trimq; ſunt ſententiæ probabiles in quæ-
ſtione juris, v.g. an ex teſtamento minus ſo-
lemni debeatur hæreditas?

Reſp. Debet ferre ſententiam ſecundùm
opinionem de jure probabiliorem, ſaltem
ſi ſit Judex ſupremus. Neque tunc vide-
tur tenendum, quod quidam docent, eum
ſatisfacere conſcientiæ, ſi cauſam adju-



Digitized by Google

dicet defendenti ſe probabiliter, licet altera probabiliùs. Ratio, quia Judex eſt conſtitutus, ut ſecundùm merita cauſæ, & ſententiam, quæ ei maximè videtur rationi conſona, cauſam decidat; quia alioquin eſſet acceptor perſonarum.

Dixi, *ſi ſupremus ſit:* quia ſi ſententia aliqua communiter ſit recepta in tribunali ſuperiore, Judex inferior videtur ſecundum eam poſſe judicare, licet minus probabilẽ: quia videt probabiliorem, cum honoris ſui præjudicio, revocandam in ſuperiore tribunali, *Lay.l.1.t.1.c.5.§.3 n.16.ex Sylv. Vaſq.&c.* v. tamen *Card.de Lugo d.37 ſ.10.*

Reſp.II. Si opiniones oppoſitæ æque probabiles videantur, non licebit uni eorum adjudicare totum pro ſuo arbitrio, cùm uterque æquale jus habeat; ſed ſuadebit compoſitionem; imò etiam imperabit, in caſu nimis intricato: (aliàs enim non licet) vel uni dimidium, & alteri alterum dimidium juris aut rei, de qua lis eſt, adjudicabit, memor interim axiomatis: quod *ſi partium jura ſint obſcura, potiùs favendum ſit Reo, quam actori. Ibid. Bon. de peccatu, d.2.q.4.p.9.*

*Quæres* II. Ad quid teneatur Judex, qui ſententiam injuſtam tulit?

Reſp.I. Si dolo, vel (ut dixi *d.2.4.1.*) magnâ imperitiâ id fecit, litem fecit ſuam, id eſt damnum partis læſæ in ſe tranſtulit, cui tenetur reſtituere, *Bon.d.10.q.2.p.4.ex S. Tho. &c.* ut ſupra *d.10.a.1.*

Reſp.

*Reſp* II. Si alioqui dignus ſuo munere, (tametſi id petens, impetraverit, aliis dignioribus neglectis) per oblivionẽ, ex humana fragilitate erraverit, non obligatur in conſcientia ad reſtitutionem ex propriis, cum injuriam formalem non intulerit, neque aliquid commodi ex tali ſententia acceperit, vel potiùs (ſecundum alios) cùm culpam Theologicam non commiſerit; debet tamen revocare ſententiam ſi poteſt ſine gravi incommodo, *Lay.l.3.t.6.c.2.n.*11

*Quæres* III. An ſententia Judicis injuſta obliget in foro conſcientiæ?

Reſp. Sententia injuſta ex natura rei aut ex omiſſione ordinis juris ſimpliciter neceſſarii, ſive feratur per falſo allegata, & probata, ſive ex Judicis iniquitate, nullum habet robur in foro conſcientiæ, manetque parti læſæ; tametſi non appellet, jus ſuum, licebitque, ſi absque ſcandalo poſſit, recuperare bona, *S.Thom. Sayr. Bon.d.*10.*q.*2 *p* 4. *Trul.l.8.c.*2 *d.*7. Ratio, quia ſententia eatenus obligat in conſcientia, quatenus habet rationem judicii: hoc eſt, ut eſt determinatio juris, & definitio juſti.

Dixi, *in foro conſcientiæ*, quia foro externo; ubi non tam veritas facti, quàm probatio juridica ſpectatur, ſententia prolata ſervanda eſt, ad evitanda ſcandala, & incommoda. Neque elapſo termino, (intra quem appellare licebat) actio ei cõceditur, lege ſic ſtatuente; tum in pœnam pigritiæ,



Digitized by Google

tum ob bonum publicum; ut litium ſit finis *Trul. l. 8. c. 4. d. 7. ex Sayr. & c. Vnde reſolves.*

I. Is cujus bona per ſententiam manifeſtè injuſtam adjudicata ſunt alteri, poteſt (niſi alter juſtè præſcripſerit) per occultam compenſationem ea recipere; quia recuperat jus ſuum. *Ibid.*

II. Qui ſciens per injuſtam ſententiam mala fide accepit bona, tenetur ea ſemper reſtituere, nec unquam præſcribere poteſt: quia ſunt aliena: & poſſeſſor malæ fidei nunquam præſcribet: imò tenetur expenſas reſtituere, & compenſare damna, etiamſi pars læſa non appellaverit, cum non renunciet ideo juri ſuo.

III. Qui bona fide rem poſtulavit à Judice, & bona fide accepit, intelligitque ante tempus præſcriptionis finitum, fuiſſe ſententiam injuſtam, tenetur eam, non tamen expenſas, reſtituere. Si vero poſſedit rem bona fide, tempore ad præſcribendum neceſſario, non tenetur reſtituere; quia legitimè præſcripſit, *Salon. Sayr. Trul. l. c.*

*Quæres* IV. Quid liceat Judici circa munera?

Reſp. I. Etſi à partibus munera liberalia accipiens aliquando peccet, vel ob ſcandalum, vel ob periculum pervertendi juſtitiam; acceptorum tamen dominium comparat, ſpectato jure naturæ.

Reſp. II. Etſi lex poſitiva munerum acceptionem prohibeat; accipiens tamen non tene-

tenetur ad reſtitutionem, ante ſententiam Judicis, niſi lex exprimat, quod non illicita tantùm, ſed etiam invalida ſit acceptio *v. Bon. in 8. præceptum q 2. p. 8. Laym. l. 3. tr. 4. c. 4. n. 9. & 10.*

Reſp. III. Si Judex injuſtè extorqueat munera, nolens facere quod juſtum eſt, & debet, niſi ea dentur, tenetur reſtituere: uti etiam, ſi quid datum ſit ad redimendam vexam, v.g. ne injuſtè faveat parti adverſæ; ne cauſam nimis differat. Quanquam hoc caſu interdum præſumi poſſit datorem remittere obligationem reſtituendi. *Laym. l. c. ex Gab. & Rebell. &c.*

## DVBIVM III.

### *Quod ſit officium Advocati?*

Suppono ſecundùm omnes, in Advocato quatuor requiri, ſcilicet ſcientiam convenientem, juſtitiam cauſæ, fidelitatem, & pretium juſtum: quod ſi taxatum eſt, non licet ultra hoc accipere: ubi non eſt taxatum, ſufficit juſtum naturale, ut *v. apud Bon.*

Reſp. I. Non poteſt ſub gravi peccato ſuſcipere cauſam, quam ſcit eſſe injuſtam. Ex cauſis autem civilibus in utramque partem probabilibus, & dubiis, poteſt utramvis, etiam minùs probabilem tueri; dummodò cliens de minore probabilitate moneatur. *Vaſq. Salas, Card. de Lugo, Dian. t. 3 p. 2. r. 4.* Quia utraque pars habet jus proferendi ſuas rationes in judicio, ergo etiam Ad-

vocatus patrocinandi. Neque ſemper eſt verius, quod videtur probabilius; & fortè aliud erit judicium Judicis. *Bon.de pec.d 2. q.4.p.9.*& ſuprà *l.1 c.2.d.2.& in præcepta d.10. q.3.p.4.*

Dixi, *Civilibus:* quia in cauſa criminali dubia, non licet tueri partes actoris, qui in tali caſu graviter peccat contra Reum; ergo etiam Advocatus.*Fill.t 40.c.1.*Neque, quando actor contra poſſeſſorem agens ſcit ſe nihil poſſe evincere, ſed rem manſuram ſemper dubiam: quia tunc injuſtè vexatur poſſeſſor; pro quo tandem Judex debebit judicare, ut *v.Card de Lugo de juſt.d.41.nu.1. Salas in 1.2 d.1.ſ.ult.n.108.*

Reſp.II. In cauſa criminali.poteſt Reum etiam ſontem defendere, ut mortem aliamve pœnam evadat: quia Reus non tenetur ad pœnam, niſi convictus; ergò poteſt per ſe, vel alium, eam avertere, donec convincatur. *Ben.d.10.q 2.p.4.n.7.*

Reſp.III. Advocatus tenetur pauperibus in extrema, vel gravi neceſſitate, gratis patrocinari, ſine notabili tamen ſuo incommodo. Ratio eſt, lex charitatis *Nav.Caj.Leſſ. Fill.Bon l.c Vnde reſolves.*

I. Advocatus, qui ſciens patrocinatur cauſæ injuſtæ, tenetur ad compenſationem omnium damnorum inde conſequentium. Unde parti contrariæ reſtituere debet ex peccato commiſſionis; quia fuit illi cauſa poſitiva damni: (ſimiliterque ſi cauſam du-

bia-

piam tueatur, eamq; obtineat fraude; quia intercedit injuſtitia, ratione partis adverſæ) Clienti verò ſuo, tenetur reſtituere ex peccato omiſſionis quia ex officio tenebatur monere ignorantem cauſæ injuſtitiam. Quod addo, quia ſi clienti conſtabat cauſæ injuſtitia, non tenetur illi reſtituere. *Bonac. d.10.q.3.p.4. Leſſ.l.2.c.3.d.5. Fill. Laym. Tan.q.4. dub.6.n.127.*

II. Similiter peccare, & ad reſtitutionem teneri, quando defendit articulum juſtum cauſæ injuſtæ, ut ſic Adverſarium vexet, impediat, differat, aut pervertat, docet *Trull.l.8.c.5.d.3.ex Caj. Sayr. &c.* Quia cenſetur defendere cauſam injuſtam.

III. Quando cauſa nihil ferè habet probabilitatis, ita ut vix moraliter ſit ſpes obtinendi, eò quòd apud Judices ſemper rejiciatur, regulariter non licet ſuſcipere: tum quia facit, ut cliens ſine fructu tempus & pecuniam perdat; tum quia talis communiter non habetur probabilis. *Card. de Lugo de juſt. d.* 41. Quando autem cliens habet bonum jus in cauſa poſſeſſionis; non tamen in proprietate, an liceat Advocato eum defendere in cauſa poſſeſſoria, (dum de proprietate non agitur) quidam affirmant, negant alii *v. Fag. in p.8.c.47.n.13. Mol. to.1.t.2.d.81. Card. de Lugo l.c.n.10.*

IV. Advocatus antequam patrocinium cauſæ ſuſcipiat tenetur examinare ejus æquitatem, & probabilitatem, eamq; clienti

ti indicare ſincerè: ſi enim falſa promiſſione, vel inani ſpe victoriæ, ſumptibus involvat, tenetur ad reſtitutionem. *Bon. de pec. d. 2. q. 2. p. 9.* uti &, ſi qualitatem ac ſtatum cauſæ, ſeu periculum ejus perdendæ indicare neglexerit, & cliens eo cognito litigaturus non fuiſſet. Quòd ſi dubium ſit, an eo caſu litem proſecuturus fuiſſet, neque id ulla diligentia cognoſci poſſit, non teneri Advocatum ad damna reſarcienda, docet *Bardi. d. 4. cap. 29.* quòd melior ſit conditio poſſidentis, dum de damno illato non conſtat.

V. Si clientis cauſam minùs probabilem dicat eſſe omnino juſtam, tenetur de damno; ſi cliens cognito cauſæ dubio, non fuiſſet litigaturus. *Bon. l. c.*

VI. Si in progreſſu cauſæ iniquitatem videat, tenetur mox monere clientem, & ſuadere, ut deſiſtat; aliàs ad reſtitutionem damnorum obligabitur: quia cùm ſtipendio ſit conductus, tenetur ex juſtitia monere *Tan. l. c.* Neque poteſt vel ipſe, vel Judex ſuadere compoſitionem, cum damno partis: quia compoſitio non habet locum; niſi quando res eſt dubia. Si verò inducat ad tranſactionem, ſine damno, deceptione; vi & metu, non tenetur; quia nulli facit injuriam. *Val. Azor. Leſſ. Lay. Bon. l. c.*

VII. Non poteſt abſolvi, qui paratus eſt quasvis cauſas defendēdas ſuſcipere. *Sayr. l. 12. c. 23. n. 18.*



Digitized by Google

VIII. Non licet cum cliente convenire e pretio, poſt inchoatam litem,ſed vel an- e cœptam, vel poſt finitam, ex *cap.Infa- tes,5.q.7.* quia poſtquam ſua inſtrumenta ſtendit, cogetur quolibet pretio ſtare, ne rodatur. Nec licet paciſci de parte aliquo- a, v.g. dimidia, tertia, vel quarta litis, pro retio ſi victoria obtigerit; quia id graviter rohibetur, *L.Sumptus ff.de pact. L.Item,c.de roc.c.Arcentur 3.q.7.L.Si qui,cod.de poſt.* Ra- tio eſt, ne præbeatur occaſio per fas & ne- fas procurandi victoriam. Hoc tamen ca- ſu nõ obligatur ad reſtitutionem, ſi juſtum pretium non excedat, & dolus ac fraus ab- ſit, *v.Sylv.V.Advocatus.Navar.15.Fil.Laym. Bon. Sanch.l.1.Conſil.c.7.d.9.& l.37. & Card.de Lugo l.c.*

IX. Peccat Advocatus, 1. Si, cum non ſit idoneus, officium advocati exerceat, & patrocinetur, *L.Nemini ff.de Advoc.S.Th.2. 2.q.71.* eſtque peccatum ex genere ſuo mor- tale. 2. Si defendat cauſam injuſtam ſecun- dùm dicta *c.1.* 3. Si ob nimias dilationes, illicitas ſub ornationes teſtium, &c. nota- biliter officiat parti adverſæ, habenti aliàs juſtam cauſam, &c. *v.Navar.c.25.Fill.q.3.4.* Si utrique parti patrocinetur, quia re- pugnat,ut utramq; partem æque defendat, *Sylv.Sanch.p.2.l.6.c.7.d.7.* In diverſis ta- men cauſis, ſecluſo ſcandalo, non repu- gnat 5. Si in eadem cauſa, in qua eſt Judex, vel Aſſeſſor, agat Advocatum; quia duo officia

Digitized by Google

officia contraria in eadem cauſa exercere non licet, *Sylv. v. Advoc. q* 2. 6. Si (tametſi defendat cauſam juſtam) producat ſcripturas, vel teſtes falſos, aut inſtrumenta: non tamen peccat, ſi in cauſa manifeſtè juſta Adverſarium decipiat, dummodo nulla utatur falſitate, v.g. allegando falſa &c. *S. Tho.* 2.2 *q.*71. *a.*3, *Sylv. Sanch. conſ. p.*2. *l.*6. *cap.*7. *d.*1. *Trull. l. c.*7. Si adducat leges falſas, vel abrogatas, vel doctrinam reprobatam; vel leges bonas in falſos ſenſus, ſciens prudens detorqueat. 8. Si in gravamen alterius partis quæ dilationes ad rem non facientes, *vid. Fill. Trull. l. c.* 9. Si accipiat mercedem injuſtam. Quando autem à lege pretium nullū taxatum eſt, cenſetur illud juſtum, quod habetur tale judicio prudentum, attenta qualitate negotii, dignitate, ſciētia & peritia Advocati, & labore quem impedit, ac demum conſuetudine approbata, *v. Trull. l. l. c. d.*5. 10. Si contractū uſurarium vel aliter iniquū ſuadeat aut probet, 11. Si leges, ſtatuta, & cōſuetudines patriæ ignoret, (undè ſi grave damnum clienti obveniat, tenetur compenſare, vel intelligere non ſtudeat.

X. Peccat Advocatus contra juſtitiam, ſi rationes & fundamenta clientis, quem juſtè defendit, vel ſecreta cauſæ, detegat adverſario, ut ex aliis probat, *Fag. in p.*8. *c.*47. *n.*13. vid. etiam *Card. de Lugo l. c. n.*6. teneturque ad reſtitutionem, ſi eam ob cauſam cliens cauſam perdidit, victurus alias; quia

fecit

Digitized by Google

fecit contra officium, nec adhibuit diligentiam ad cauſam obtinendam in favorem clientis. *Azor. Fill. & c. ll. cc.* Limitant tamen aliqui, niſi periculum ſit, ne pars adverſa grave damnum inique patiatur; quia ajunt quilibet poteſt ſine ſuo damno, grave damnum alterius prohibere, *vid. Leſſ. p. 2. c. 31. Azor. Reg. ſ ill. Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 18.* Verùm hanc limitationem, cum *S. Tho.* alii non admittunt, niſi fortè Reus capite plectendus eſſet, & accuſator injuſtè procederet: tunc enim ajunt, Advocatus accuſatoris deberet falſitatem prodere: ſi tamen ſpes eſſet profuturum, accuſatore prius monito ut deſiſtat, *v. Card. de Lugo l. c.*

XI. Advocatus, ſi cauſarum expeditiones, cum præjudicio clientũ, differat, poſtponat, vel plures acceptet, quam expedire poſſit, peccat, ac tenetur ad reſtitutionem; uti & omnium damnorum, quæ per ejus imperitiam, malitiam, vel negligentiam, cliens aut actor incurrit: non tamen tenetur in omnibus cauſis adhibere eandem diligentiam, ſed majorem vel minorem, pro cauſæ qualitate, *v. Fill. Bon. in prac. 8. d. 10. q. 3. Leſſ. l. 2. c. 39. d. Laym. l. 1. t. 1. c. 5.*

## D V B I V M IV.

### *Quæ ſit obligatio Referentis, Secretarii, Notarii, & Procuratoris?*

Reſp. Tenentur ij omnes juſtè fideliter-

at 1. Si ſine ſufficienti peritia, (v.g. clauſu-
as communes, &c. ignorans) ſuſcipiat
officium. 2. Si juramentum violet. 3. Si in
lepoſitione teſtium, aliquid addat vel de-
rahat, non levis momenti. 4. Si miniſtro
tranſcriptori (erroris periculo) examen
committat. 5. Si protocolla, & acta negli-
genter cuſtodiat, cum damno partium. 6.
Si differat cauſarum expeditionem, ut pe-
cuniam extorqueat. 7. Si teſtamentum ſcri-
bat hominis rationis uſu deſtituti. 8. Si te-
ſtes falſos admittat. 9. Si ſolemnitates ne-
ceſſarias, ex ignorantia culpabili, vel ma-
litia, prætermittat. 10. Si teſtimonium ali-
quod neceſſarium, unius rogatu, & alterius
damno, non exhibeat: ſi conficiat inſtru-
mentum uſurarium, vel falſum, præſertim
in damnum tertii, ſi faciat, ut proceſſus, &
cauſæ veniant ad alios Iudices, vel Refe-
rentes: &c. quàm ordo illius tribunalis po-
ſtulat; quia multum intereſt habere hunc,
vel illum Iudicem. *Eſcob. v. Laym. l. 3. t. 6. c. 2.*
*Bon. in præc. diſp. ult. p. ult.* 11. Si ſecretum vio-
let, v.g. aperiendo parti adverſæ dicta te-
ſtium, ante eorum publicationem: quod
eſſe mortale contra juſtitiam docet *Trul. l. 8.*
*c. 7. num. 3.* ex *Navar. c. 25. num. 52.* 12. Si parti
petenti inſtrumenta occultet, præſertim
quæ continent legata *Nav. l. c. n. 53. Sylv. v.*
*Tabellio. Trul. l. c.* 13. Si acta occultet, vel
parti petenti tranſumptum proceſſus ne-
get. 14. Peccat graviter, ſi amiſſo inſtru-
men-

mento antiquo publico, vel teſtamento, aliud ſimile confingat.

V. Procurator peccat, 1. Si litem procuret injuſtam. 2 Si plures cauſas ſuſcipiat, quam poſſit expedire 3. Si plus mercedis accipiat, quàm juſtum. 4. Si ſuadeat Reo vel parti, ut injuſtè veritatem neget 5. Si ſua incuria, negligentia, aliave culpa cauſa ſit ut lis perdatur. 6. Si nomine partis juret, ſine particulari ejus informatione, cum periculo pejerandi. 7. Si culpabiliter tribunali non adſit, futuri incommodi metu, &c. *vid. Eſcob. Lay. l. c. Bon. q. 3. p. 4.* 8. Si partes adducat ad concordiam iniquam. 9. Si differat cauſam, vel pervertat Judicem, vel petat terminos impertinentes, aut dilationes ſuperfluas. 10. Si falſos teſtes inducat. *vid. Syr. l. 12. c. 24. Fill. t. 40. c. 10. n. 294. Trull. l. 8. c. 6. d. 1.*

## DVBIVM V.

### *Quid ſit officium Accuſatoris?*

Reſp. Vt in accuſatione ſervetur juſtitia cavenda ſunt tria. Primum eſt, calumnia, id eſt, impoſitio falſi criminis, vel ējus, quod ſufficienter probari nequit. Et hæc inducit obligationem reſtituendi, & ſubeundi vel pœnam talionis, vel aliam arbitrio Judicis. Secundum eſt, prævaricatio, id eſt. colluſio, cum Reo, & ſimulata tantum accuſatio. Quæ in criminalibus, ſi Reipub. damnum ſequatur, obligationem reſtitutionis inducit

ducit. Tertium eſt, tergiverſatio accuſationis inchoata, absque juſta cauſa. Quod addo, quia cum cauſa, v.g. ob imperium Principis, vel Judicis: quòd interſit Reipub. talem perſonam non puniri, vel infamari, vel quod in accuſatione defectus ſubſtantialis ſit commiſſus, poteſt deſiſtere, imo tenetur ſi in proceſſu cauſæ cognoſcat ſe erraſſe, ſi incipiat dubitare de crimine, ſi videat ſe non poſſe probare, *Fill.t.40 c.7.n.205.*

*Quares.* An & quis teneatur alterum accuſare?

Reſp.I. Privatum raro ad id teneri: tum ex praxi timoratorum; tum quia aliàs tribunalia eſſent plena accuſationibus, cum perturbatione Reipub.

Dixi I. *Privatum:* quia ſi quis à Repub. ſtipendium ob hoc accipiat, v g. fiſcalis, &c. tenetur ex juſtitia, & conſequenter ad damna ex omiſſione accuſationis ſecuta, *Fill. Bon. in 8. præc. d. 19 q.3.p.1.*

Dixi II. *Raro:* quia ſi ita exigat bonum publicum, v.g. ſi proditio imminens, vel grave damnum vitæ innocentis aliter averti non poſſit, & crimen facilè probari poſſit, tenetur etiam privatus accuſare, vel ſaltem denunciare: idque tamen ex charitate tantum, quæ reſtitutionem non importat, *Fill. Bon. l.c.*

Reſp. II. Accuſare prohibentur. 1. Excommunicati, proditores, infames, idque in pœnam criminis. 2. Filii, ſervi, ſuos pa-

rentes vel dominos, ob reverentiam 3. Clerici, in cauſa ſanguinis, ob indecentiam, *Leſſ. l. 2. c. 3. d 5. Bon. l. c.*

*Reſp III.* Non teneris, imò nec debes, etiam poſito ſuperioris præcepto, denunciare crimen. 1. Si delinquens emendatus eſt, ſine periculo recidendi, & parti læſæ ſatisfactum; nec periculum imminet aliis; nec crimen eſt notorium: quia ſine cauſa proximi infamia ſequeretur, *v. ſupra l. 2. t. 3. c. 2. d. 4.* 2. Si crimen noſti ſub ſecreto naturali, tanquam conſultor, advocatus, &c. Niſi tamen is, qui ſecretum commiſit, innocentem, vel rempub. injuſtè vexaret, nec vellet deſiſtere, *Card. de Lugo de juſt. d. 14. n. 142.* 3. Si inde immineat grave periculum honoris vitæ & rerum tuarum. 4. Si etiam probare cogereris, nec poſſes, *vid. Card. de Lugo d. 8. ſ. 2.*

## DVBIVM VI.
### *De Teſtibus.*

Suppono, ad legitimam & plenam in judicio probationem, requiri duos teſtes eoſque debere. 1. Externo ſenſu percepiſſe id; de quo teſtantur. 2. De eodem facto & crimine, cum iiſdem circumſtantiis, deponere; alioqui erunt teſtes tantùm ſingulares, ut vocant, qui non faciunt plenam probationem. 3. Eſſe omni exceptione majores, in quibus ſcilicet nulla deſideretur conditio, quò minus teſtari poſ-

ſint

ſint juxta verſum vulgarem:

*Conditio,ſexus,ætas,diſcretio fama,*

*Et fortuna,fides,in teſtibus illa requires.*

Hinc à teſtando rejiciuntur, 1 Servi, 2 Mulieres, 3. Minores, 20. annis, in criminalibus: in civilibus autem impuberes. 4. Inimici. 5. Sanguine juncti,& domeſtici; exceptis quibusdam caſibus, apud *Leſſ.l.24. cap.3 num.38.* 6. Infames. 7. Perjuri. 8. Socii criminis, 9. Perſonæ inopes & viles. 10. Deliri & ſemifatui: ex quibus tamen ii, qui ſolo jure poſitivo ad teſtandum ſunt inhabiles, poſſunt admitti in criminibus exceptis Quo ſuppoſito.

*Quæritur* I. An, & quando teneatur quis teſtari? II. Ad quid teneatur, qui non vult teſtari, aut qui falſa eſt teſtatus?

Reſp. I. Non tenetur quis teſtari, niſi vel ex charitate, cùm ita neceſſarium eſt, ad avertendum grande malum proximi; aut reipub. vel ex præcepto, cùm Judex, ſeu ſuperior habens poteſtatem, ita legitimè præcipit. In quo ultimo caſu, ſi fugias, aut occultes te, antequam ad teſtandum citeris, non peccabis contra juſtitiam: ideoque nec teneberis reſtituere, ut contra multos docet *Valent.& Leſſ.* Ratio, quia tibi necdum eſt præceptum: ſi quod autem jus naſcatur parti ex tuo teſtimonio, id ex præcepto oritur. Imò etſi ſit communis ſententia, ad reſtitutionem teneri eum, qui à Judice citatus fugit, vel teſtimonium fraude declina-

 vit,

vit, cum ſit efficax & moralis cauſa, ut Judex ſententiam ferat in alterius damnum: non tamen eſt improbabile, quod docet *Mol. Leſſ.* non teneri. Ratio, quia citatio intimata non inducit obligationem juſtitiæ, ſed tantùm obedientiæ; proindeq; non comparens, contumax tantùm eſt, & inobediens non autem injuſtus, *Leſſ. l. 2. c. 17. & 30. v. Bon. Lay. ll. cc.*

Reſp. II. Etiam legitimè & juridicè interrogatus, non teneris teſtari ſequentibus caſibus. 1. Si ſcias rem ex confeſſione. 2. Si accepiſti ſub ſecreto naturali, ut conſiliarius, advocatus, medicus, &c. modò tamen non ſit neceſſarium ad magnum Reipubl. vel proximi malum avertendum: tunc enim licet tale ſecretum detegere, etiamſi juraſſes te nulli dicturum; quia tale *juramentum* non obligat, cum jure *naturæ* teneatis ad contrarium, *vid. Laym. c. 4. num. 9.* 3. Si ex teſtimonio, tibi vel tuis, immineat notabile damnum; niſi tamen damnum publicum, vel privatum alienum prævaleat, ut notat *Card. de Lugo de juſt. d. 39. n. 10.* Unde communiter non teneris teſtari contra conſanguineum. 4. Si à viris non ſat fide dignis accepiſti: tunc enim potes te habere, ac ſi nihil ſcires. 5. Si factum intellexiſti per injuriam, v. g. aperiendo literas, cogendo alium ad revelationem, &c. *Laym. l. 3. t. 6. c. 4. nu. 5. Mol. d. 6. nu. 5.* 6. Si alter probabiliter in facto non peccaverit,


Digitized by Google

pter ignorantiam, vel quia rem alie-
cepit in occultam compenſationem
ex quo tanquam de fure inquiratur.
quia mens Judicis eſt, inquirere de
; *v. Azor.3.p.1.ult.c.27.Fill.Bon.d.10 q.
7.l.c.*

.III. Qui ſciens falſum teſtatus eſt,
od alteri fuit efficax cauſa damni te-
d impeditionem, vel reparationem
m damnorum, quæ cauſantur. Item
revocare cum pari ſuo damno, &
o etiam vitæ, ſi Reus de ea pericli-
& putetur revocando aliquid effe-
Ita *communiter*. Ratio, quia in da-
quali, potius habenda eſt ratio inno-
*v.dub.ſeq.a.1.*

I.*Sciens:* quia ſi ex ignorantia inad-
ia, aut oblivione inculpabili, falſum
itus, etſi teneatur impedire, ſi poſſit,
nen ad reſtitutionem, etiamſi Reus
tur. Ratio, quia neque tenetur ex re
a, neque delicto.

II.*Cauſa efficax.* quia ſi à parte rei fal-
ud teſtimonium nihil effeciſſet, v.g.
er falſa teſtimonia aliorum, jam tota
damni erat data, ita ut judex ex hoc
onio nihil fuerit motus, ad nihil te-
ur, *Leſſ.l.2.c.30.& Lay.l.1.t 5.c.8.& alii.*
tis peccat. 1. Si affirmet quod igno-
Si veritatem, quam debebat celare,
t. 3. Si ſe occultet, ne rogetur, caſu
enetur teſtari, 4. Si Judici juſtè inter-

 rogan-

roganti non obediat. 5. Si pretium pro dicenda veritate accipiat.

## *DVBIVM VII.*
## *De Reo.*

### *ARTICVLVS I.*
### *An, & quando Reus teneatur fateri veritatem?*

Reſp. I. Si non interrogetur legitimè, non tenetur fateri ſuum crimen, ſed poteſt Judicem eludere vel ambiguis verbis, vel etiam negando, cum aliqua reſtrictione, & in bono ſenſu, ut mendacium abſit. Ratio, quia tunc Judex non habet jus interrogandi, aut obligationem imponendi Reo. Ita *Leſſ. & Lay. t. 6. l. 3. c. 5. Bon. d. 10. q. 3. p. 2. Unde reſolves.*

I. Reus non tenetur fateri crimen ſuum: 1. Si Judex non ſit legitimus. 2. Si à ſeipſo litis proceſſum inchoet, ſine prævia accuſatione, ſaltem virtuali. 3. Si non præceſſit ſemiplena probatio, nec infamia, nec manifeſta criminis indicia extent. Ratio, quia in his Judex non interrogat legitimè. *Azor. Leſſ. Fill. Lay. Bon. ll. cc. Card. de Lugo d. 40. n. 1.*

II. Nec tenetur, ſi dubitet an Judex legitimè interroget: quia non tenetur parere cum gravi ſuo damno, niſi conſtet ſuperiorem poſſe præcipere. Ita *Leſſ. Fill. Laym. l. c. Sanch. l. 6. conſil. c. 3. d. 31. Salas, C. de Lugo &c.* contra *Sylv. Bon. & alios.*

III.

Digitized by Google

Judex tenetur Reo manifeſtare ſta-
.uſæ, & quæ ſint indicia, quo modo
ur delictum, &c. ut Reo conſtet, an
iè interrogetur: quia non tenebitur
dere alioqui, & ſe ipſum honore, a-
onis, quæ bona fide poſſidet, ſpolia-
*Nav.c.25.n.43. Card.de Lugo d.40.n.1.*
ii Reum juridice quidem interroget
, ſed non niſi ex falſa præſumptione
, v.g. an exierit ex tali domo ſtricto
oteſt Reus (idem eſt de teſte) licet
niplenè probatum eſſe, id negare, ſi
iidem, non tamen facto delicto, ſed
n cauſam: quia ſi Judex veritatem
ion poſſet interrogare. Ita cum *S.*
*i.1. Sot.Fag.p.8.c.34.Dian.3.p.t.5.miſc.*
*rd.de Lugo d.40.n.4.*
.II. Etſi communior, & verior ſen-
it, *S.Thom.2.2.q.69.* ſi Reus legitimè
getur à Judice, teneri in conſcientia
veritatem dicere: probabile tamen
m, quod ex *Sylv.* docet *Sa. & Leſſ.*
ieri, ſaltem ſub mortali, in cauſis
ibus & gravioribus; ſi ſit ſpes eva-
& nullum grave damnum reipub.
ur, *Tann.d.4.q.4.d.5. Card.de Lugo d.*
ubi dicit, eſſe ſententiam valde pro-
n, & in praxi tutam. Ratio, quia lex
a communiter non obligat cum tan-
culo v.g. mortis; tum quia inhuma-
detur, ut, qui convinci non poteſt,
ur præbere arma contra ſe, quibus

 occi-

occidatur, aut gravem pœnam, v.g. perpetui carceris, ſubeat: tum quia non videtur tam heroicus actus præcipi poſſe, *Bon. in 8. præc. d. 10. q. 3. p. 2. n. 17.*

Dixi I. *In capitalibus:* quia aliud eſt de cauſis, in quibus agitur de pœna Eccleſiaſtica, quæ eſt medicinalis.

Dixi II. *Si ſpes ſit evadendi:* quia abſque ea, ceſſat ratio celandi veritatem. *Vnde reſolves.*

I. Non ſemper opus eſt (juxta dicta. Reſp. 2.) ut Confeſſarius Reum urgeat ad crimen fatendum, *Card. de Lugo d. 40. n. 20.*

II. Poſt ſententiam latam, Reus non tenetur confiteri crimen, quod antè injuſtè negavit: quia finito judicio, finitur obligatio Rei, *Lay. l. c.* Imo probabile eſt, nec ante ſententiā ad id teneri, (etiamſi adhuc ſit in poteſtate Judicis) donec iterum interrogetur, *Card. de Lugo d. 40. n. 17.*

Reſp. III. Si quis ad evitanda tormenta gravia, mentitus falſum ſibi crimen impoſuit, per quod ſit morte plectendus, non videtur mortale. Ita contra *Navar. & alios* docet *Anglus, Sylv. Leſſ. l. 2. c. 11. d. 7. Tann. de juſt. d. 4. q. 4. dub. 5.* Ratio, quia non eſt mentitus perniciosè; cum non teneatur tantis tormentis vitam conſervare, *v. Card. de Lugo l. c. Vnde reſolves.*

I. Talis non tenetur poſtea crimen revocare, quamvis antea perjurio confirmâſſet, ſi prudenter metuit, ne ad tormenta revocetur: quia etſi pejeratione graviter peccarit

ıoc jam tranſiit; & non retractando
.fecit injuriam; ideoq; ſufficit, corã
enitere, *v. Leſſ. Tann. l.c. & q.5.d.4.*
ii ex illa falſi criminis confeſſione
amnum aliis ſequeretur, v g. bonum
ı. aut fama religionis vel familiæ no-
r læderetur, aut aliqui ideo in hære-
uri eſſent, quævis potiùs tormenta
nda eſſent, *Tann. l.c. & q 5.d 4.*
ii Reus tormentis coactus denunci-
um innocentem, tenetur ſub mor-
ate ſuam condemnationem, & ſi
n fecit, etiam poſt ſententiam dam-
s, revocare; ad quod etiam à Con-
eſt obligandus. Ita ex communi.
*r.66. num.7. Leſſ. ca. ult. d.15. Tann. d.4.*
*4. num.103.* Ubi ſubjungit. 1. Si quis
ſequatur, ipſaque praxi ſervari ad-
am ſententiam, quæ negat per re-
nem in extremo vitæ factam tolli,
mari denunciationem ante factam
t *Delrio l.5. ſ.5. Valent d.6. q.13. p.4.* is
uenter exiſtimare poterit, denun-
n in eo mortis articulo (ſaltem cum
ommodo, & ſub peccato mortali)
um non eſſe ad revocationem; quia
utilis. Ita *Tann. l.c.* Licet ipſe recte
, fundamentum iſtius ſententiæ mi-
e probabile.
onet idem *Tann. num.105.* cavendum
nfeſſario, ne vel importunè ſæpius
mnato inculcet retractationẽ denũ-
ciati-

ciationis iniq; factæ; vel retractationem factam imprudenter& cum ſcandalo evulget.

*Quæres.* An Reus teneatur revelare complices?

*Reſp.I.* Si omnino occulti ſint, nec aliis indiciis, aut teſtimoniis convinci poſſint, non poteſt, nec tenetur: ſi tamen vi tormentorum coactus prodat, ordinariè non peccabit, *Leſſ.l.c.& Lay.l.3.t.5.c.5.*

*Reſp.II.* Si crimen ſit exceptum, tenetur etiam non rogatus; ideoque ſi nolit, ſecundùm *Nav.* non erit abſolvendus.

## *ARTICVLVS II.*

### *Quid liceat Reo circa fugam pœnæ?*

Reſp. Quando ſententia eſt materialiter injuſta, lata tamen ſecundùm allegata & probata, etſi in conſcientia non obliget, nō poteſt Reus Judici poſitivè reſiſtere; tum ob ſcandalum, tum quia tali caſu Judex habet jus ſententiam exequendi, & ad id tenetur. Ita communiter *Leſſ.Sanch.* contra *Vict.Bon.Card.de Lugo d.4.n.38.*

Dixi, *poſitivè:* quia Reo, etiamſi verè reus ſit, licet ante, & poſt ſententiam, (quoad mortem, vel pœnam morti æquivalentem, v.g.perpetuum carcerem) fugere. Ratio, quia quilibet tam magnum jus habet ad vitæ ſuæ conſervationem, ut nulla poteſtas humana obligare poſſit ad eam non conſervandam, ſi ſpes commoda oſtendatur: niſi tamen bonum publicum aliud poſtu-

let

et, *Leſſ. l. 2. c. 31. d. 5.* *Vnde reſolves.*

I. Regulariter Reo licet fugere, etiamſi uſtos carceris grave damnum inde paſſu-s ſit, (ſaltem niſi juraverit ſe manſurum) uia utitur ſuo jure, & nulli facit injuriam *ll.t.40.c.4.n.274. Azor. Leſſ.d.5.n.31.* niſi ta-en charitas aliud ſuadeat, ob damnum ſtodis præponderans, *v. Bon.d.10.q.3.p.2. 3. Leſſ.l.c.*

II. Multò magis licet fugere ne capiatur etiam à miniſtro apprehendente ſe ex-ere, non tamen illi vim inferre, vulne-do, percutiendo, &c. *Ibid & Reg.l.24.n.4.*

II Licet etiam, ſaltem in foro conſcien-cuſtodes (præcisâ vi & injuriâ) decipere endo v.g. cibum & potum ut ſopiantur procurando ut abſint; item vincula & eres effringere: quia cùm finis eſt lici-etiam media ſunt licita. Et licet alii ivi per effractum parietem ſimul ela-ur, non tenebitur de damno: quia tan-eſt ejus cauſa per accidens, cum jure tatur. Nec refert, quòd leges & magi-s quidam tales effractores graviter nt: id enim fit, quod vel contrariam ntiam ſequantur; vel ex præſumptio-iòd vim intulerint cuſtodib. vel quòd er bonum reipub. ea pœna ſtatuta ſit, *Tan. d.4. q.4. dub.5.* ex aliis multis. *de Lugo l.40.ſ.4.*

Illis, qui non ſunt miniſtri juſtitiæ, on ſolùm conſilio juvare Reum, ut fugi-

fugiat, ſed etiam ſuppeditatis inſtrumentis, v.g. funibus, lima, &c. quia finem alteri licitum illi ſuadere. & ad eundem media proponere licet, *Leſſ. l.c. d.6. n.40. Tann. l.c. Sylv. Turr. Vaſq.*

V. Non tamen licet juvare in effractione carceris, ut habet communis; tum quia executio ipſa effractionis ſoli Reo licita eſt, propter jus vitæ conſervandæ, tum ne alioqui omnis ſecuritas carceris pereat, *Leſſ. l.c. Bon. d.10. q.3. p.1.*

*Quæres.* An Reo liceat appellare?

Reſp. Si ſciat ſententiam eſſe juſtam, & juſtè proceſſum eſſe, non licet (licet tamen ſupplicare) quia id eſſet Judici calumniam imponere. Imò injuſtè appellans tenetur de damno. Si verò putet ſententiam iniquã eſſe, aut injuſtè proceſſum eſſe; aut ſi diverſæ ſint opiniones, poteſt appellare, *vid. Tann. l.c. n.100. C. Lugo l c. a 14. Sanch.*

## DUBIUM VIII.

### *Quomodo Confeſſario agendum cum Reo?*

Reſp. Obſervanda ſequentia. 1. Inſtruat eum, quòd quæ ſecum in foro conſcientiæ agit, cum Judicibus non communicentur; ideoque ſive ſit nocens, ſive innocens, id ei nec prodeſſe, nec obeſſe poſſit. Ratio, quia alias multi conantur ſe falsò probare innocentes, ut à Confeſſario juventur: alii

contra

Digitized by Google

alsò ſe nocentes dicunt, quòd ti-
e Confeſſarius conferat cum Judi-
ipſi ne revocentur ad torturam.
ipe... Ut non temerè evulget
rius accepta extra confeſſionem.
confeſſionem ſacramentalē Reum
nittat, niſi poſtquam in foro profa-
int liquidæ; vix enim adigi poterit,
a fateatur ob timorem, ne vel defe-
l cogatur eadem fateri judici, ante
le contritione agendum eſt, *Delrio*
*Tann.d.4.q.5.d.4.*
e cogat importunis módis Reos, ut
ateantur: tum quia verè quidā rei
t; & victi illa importunitate, ne mó-
ncommunicati, vel à Cōfeſſario
mis deſerantur, confitentur ſacri-
m quia fruſtra eſt confeſſio, niſi fiat
itione, & vera ad Deum converſio-
hac ergo laboret, & ſequetur bona
o, non autem contra *Tann.l.c.*
Caveat ne coram Reo cenſeat modū
endi judicialem; proindeque com-
r non admittat querelas de injuria
cùm non ſit Confeſſarii ea judicare,
pœnitentiam diſponere.
Etſi quidam auctores permittant Ju-
i doli bonis, ad crimen eliciendum
nen id licet Confeſſario, ne miniſte-
jus infametur.
Non licet (ſecundum *Conc. Ant. Can.*
*34. Non licet.*) palam intereſſe tor-
men-

mentis, aut ſuggerere modum torquendi, niſi mitiorem, *v.Tann.d.4 q.ult.d.5.n.128.*

VI. Expedit habere cognita indicia, & probationes deprehenſas in judicio, ipſumque modum proceſsûs, ut & prudentiùs poſſit in ſuo foro agere, & Judicem, ſicubi opus, prudenter admonere.

VII. In confeſſione examinet, 1. An conſortes criminis prodiderit, ſi ſecundùm ſupra dicta tenebatur) & quidem ſi falsò alios infamarit, inducat ad revocationem, etiam cum periculo torturæ. *v.Tan.d.4.q.5.dub.4. n.103.* & dicta *dub ſuperiore.* 2. Si ſaga ſit, quo tempore quâ occaſione, in magiam ſit lapſa; ut ſi poſtea neget, convinci poſſit in eodem foro 3. In qualitatem ſuperſtitionis, an ex animo Chriſtianæ fidei renunciarit, Dæmonem adoraverit, falſa de Deo & æternitate ſenſerit, rebus ſacris abuſa ſit, hominibus nocuerit, præſertim conjunctis ut marito, liberis, & an alios ſeduxerit item de peccatis carnalibus. Denique confeſſæ aperiat fraudes dæmonis, inſtruatque, quomodo iis deinceps occurrendum, atque inter cetera ſuadeat fidei profeſſionem, & frequentem Symboli repetitionem.

VIII. Sæpè non expedit poſt ſupplicium Judici ſignificare, Reum in extremis denunciationes revocaſſe: tum quia Judices id parvi faciunt, (quàm rectè, vide *Laym.& Tan.l.c.*) tum quia frangit ſigillum ſacramentale, ſi non petita licentia, innocen-

tiam

ſiam denunciati evulget, cum eo ipſo revelet peccatum denunciantis. Quare ſi aliquando Judicem monere expediat, rogandus eſt Reus, ut id extra confeſſionem, & coram teſtibus dicat, eo fine ut Judex moneatur.

IX. Si alicujus innocentiam ex confeſſione colligeret, (quod etſi difficile, non tamen impoſſibile eſſe, docet *Tan.d.4.q.5.d.4.n.85.*) id Judici aperire, ac pro Reo intercedere, periculoſum eſt: tum quia poſt publicatam Rei confeſſionem, ei non creditur, tum quia ſi plures audiat, hoc ipſo aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione ſigilli; tum quia ſi Rei cognoſcant, eum pro innocentibus intercedere, occaſionem arripient, eum callidè ſua facinora celandi. *v.Lay.l.3.t.6.c.5.Tan.d.4 q.5.d 5.n.65.*

X. Etſi pro Reis, etiam juſtè damnatis, intercedere aliquando poſſit maximè apud magiſtratum ſupremum, juxta ſcripturam, *Prov.24. Erue eos &c.* valdè tamen prudenter & moderatè id faciendum: quia relaxatio poteſt eſſe illicita, Judexque (non tamen Confeſſarius, niſi ea præviderit) fieri reus malorum omnium, quæ ex liberatione ſequuntur; Imò & ipſi imputabuntur, cùm ex officio debuerit impedire, *v.Bon.int.prac.d.2.q.2.& 3.Tan.de juſt.d.4.q.5.d.4.*

DV-

Digitized by Google

mentis, aut ſuggerere modum torquendi, niſi mitiorem, *v. Tann. d. 4 q. ult. d. 5. n. 128.*

VI. Expedit habere cogni[illegible] indicia, & probationes deprehenſas in [illegible]dicio, ipſumque modum proceſsûs, ut & prudentiùs poſſit in ſuo foro agere, & Judicem, ſicubi opus, prudenter admonere.

VII. In confeſſione examinet, 1. An conſortes criminis prodiderit, ſi ſecundùm ſupra dicta tenebatur) & quidem ſi falsò alios infamarit, inducat ad revocationem, etiam cum periculo torturæ. *v. Tan. d. 4. q. 5 dub. 4. n. 103.* & dicta *dub ſuperiore.* 2. Si ſaga ſit, quo tempore quâ occaſione, in magiam ſit lapſa; ut ſi poſtea neget, convinci poſſit in eodem foro 3. In qualitatem ſuperſtitionis, an ex animo Chriſtianæ fidei renunciarit, Dæmonem adoraverit, falſa de Deo & æternitate ſenſerit, rebus ſacris abuſa ſit, hominibus nocuerit, præſertim conjunctis ut marito, liberis, & an alios ſeduxerit item de peccatis carnalibus. Denique confeſſæ aperiat fraudes dæmonis, inſtruatque, quomodo iis deinceps occurrendum, atque inter cetera ſuadeat fidei profeſſionem, & frequentem Symboli repetitionem.

VIII. Sæpè non expedit poſt ſupplicium Judici ſignificare, Reum in extremis denunciationes revocaſſe: tum quia Judices id parvi faciunt, (quàm rectè, vide *Laym. & Tan. l. c.*) tum quia frangit ſigillum ſacramentale, ſi non petita licentia, innocen-



Digitized by Google

ſiam denunciati evulget, cum eo ipſo revelet peccatum denunciantis. Quare ſi aliquando Judicem monere expediat, rogandus eſt Reus, ut id extra confeſſionem, & coram teſtibus dicat, eo fine ut Judex moneatur.

IX. Si alicujus innocentiam ex confeſſione colligeret, (quod etſi difficile, non tamen impoſſibile eſſe, docet *Tan. d. 4. q. 5. d. 5. n. 55.*) id Judici aperire, ac pro Reo intercedere, periculoſum eſt: tum quia poſt publicatam Rei confeſſionem, ei non creditur, tum quia ſi plures audiat, hoc ipſo aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione ſigilli; tum quia ſi Rei cognoſcant, eum pro innocentibus intercedere, occaſionem arripient, eum callidè ſua facinora celandi. *v. Lay. l. 3. t. 6. c. Tan. d. 4 q. 5. d 5. n. 65.*

X. Etſi pro Reis, etiam juſtè damnatis, intercedere aliquando poſſit maximè apud magiſtratum ſupremum, juxta ſcripturam, *Prov. 24. Erue eos &c.* valdè tamen prudenter & moderatè id faciendum: quia relaxatio poteſt eſſe illicita, Judexque (non tamen Confeſſarius, niſi ea prævideril) fieri reus malorum omnium, quæ ex liberatione ſequuntur; Imò & ipſi imputabuntur, cùm ex officio debuerit impedire, *v. Bon. in 1. præc. d. 2. q. 2. & 3. Tan. de juſt. d. 4. q. 5. d. 4.*

DV-

## DVBIVM IX.

### *Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopæorum, & Chirurgorum?*

Reſp. Tenentur ii imprimis, quando tale officium petunt, vel ſuſcipiunt, ſub gravi obligatione, ſufficientem habere ſcientiam, ſive peritiam, *Navar. c. 25. Ant. C. Lugo d. 27. num. 1.* Deinde in curandis infirmis, ſervare ſequentes regulas. 1. Ordinariè debent ſequi opiniones medicorum ſecuras, & tutas. Ratio eſt periculum & damnum proximi *Bonac. Layman, Sanch. 1. mor. cap. 9.* 2. Quando certum aliquod eſt pharmacum, quod nimirum certò infirmis profuturum eſt, tenentur illud adhibere, omiſſo eo, de quo dubitatur: quia aliàs imprudenter proximum in periculo relinquerent. 3. Si non ſint certa pharmaca, debent adhibere probabiliora, & tutiora: tum quia alioqui ſalutem proximi in diſcrimen adducerent, tum quia tenentur fungi officio, quantum poſſunt, cum minimo proximi periculo & damno. 4. Quando nulla eſt ſpes de ſalute infirmi, nec adeſt remedium niſi dubium, de quo ſcilicet dubitatur, num profuturum, an nociturum ſit, poſſunt, imò debent illud adhibere. Ratio, quia ſic infirmi negotium utiliter geritur; & ſi mors ſequatur, ipſis non imputabitur, cùm aliàs ſpem vitæ non habeat. *Lay. lib.*

*b.tr.1.c.5. Fill. n. 152. Bonac. de pec.d.2.q.4.p.9.*
*nde reſolves.*

1. Medicus peccat. 1. Si abſque ſufficien-
peritia gravem morbum curare tentet.
Si occurrente gravi & inſolito morbo,
ciali ſtudio operam non impendat. 3. Si
t pharmacum infirmo, quod probabi-
s creditur nociturum, quàm profutu-
n. 4. Si medicamenta inexplorata, ex-
randi gratia adhibeat, præſertim, quan-
de iis non eſt opinio probabilis, & ha-
medicamenta probabiliter utilia. 5. Si
bene perſpecta morbi natura; temerè
bet remedia obvia, vel periculoſa,
ertim cum diſcrimine vitæ, vel gravis
nis. 6. Si agnito ægroti periculo opor-
non adſit, aut neceſſariam curatio-
negligat, aut medicos alios adhiberi
ermittat. 7. Si aliquid ſuadeat Dei ho-
el præcepto contrarium, v. g. incan-
nem, pollutionem, ſuperſtitionem,
Si facilè & ſine neceſſitate, à jejunio
vat, carnium eſum permittat. 9. Si æ-
rem pauperem in periculo vitæ con-
im contemnat. *v.Bon. l.c. Navar.c.15.*
*l.2.c.17. Eſcob.l.2.E.3.c.9.*

Pharmacopola peccat, 1. Si rudis &
s munus exerceat. 2. Sine arte, vel
tia medicamenta conficiat. 3. Melle
onibus pro ſaccharo utatur. 4. Si unū
mentum pro alio (niſi tamen eſſet
onum, & non majoris pretii) con-



Digitized by Google

tra medici, præſcriptum, cum gravis dam
periculo porrigat. *vid. Salas. dub. 34.* 5.
medicamenta ad non patiendum, vel
fœtum expellendum vendat. 6. Si pharm
ca vendat inutilia, &c. *v. Eſcob. l. c.*

III. Peccat Chirurgus, 1. Si ſine ſcien
& peritia ſufficienti vulnera curare ten
cum periculo erroris. 2. Si Medicum, qu
do gravitas vulneris exigit, non conſul
3. Si Lucri amore curationem protrah
4. Si mercedem juſto majorem exigat. 5
abortus cauſa venam aperiat aliudve rem
dium adhibeat. *v. Eſcob. l. c.*

## DVBIVM X.

### *Quæ obligationes Mercatorum, Opificu & cæterorum ſæcularium?*

Reſp. Eæ patent ex dictis de ſeptim
præcepto: ex quibus *reſolves.*

I. Mercator peccat, 1. Si venenum,
alia prohibita vẽdat, cum ſuſpicione pr
uſus. 2. Si paratus ſit quodcunque pretiu
etiam injuſtũ, ab emptore accipere. 3. R
cariùs, quàm ſupremo pretio, vendat
dilatam ſolutionem. 4. Mercium defect
gravem occultum non aperiat, pondu
menſuram imminuat. 5. Si in emptor
injuriam monopolium injuſtum inſtit
merces omnes unius generis ſibi cõpa
immoderato quæſtu pro libitu venden
6. Si merces ab eo qui non novit, emat p

Digitized by Google

o minore, vel cariore vendat ignoranti.
Si merces veteres & inutiles novis ad-
iſceat,& vendat eodem pretio utraſque.
Si juſta tributa defraudet. 9. Si tempore
bito, cum poſſit, non ſolvat creditori-
is, cum gravi eorum damno. 10. Si merci-
s ſolvat, quod pecunia debet, contra
editoris voluntatem. 11. Si diebus feſtis
blicè emat, vel vendat contra conſuetu-
iem permiſſam. 12. Si juret falso ſe tanto
tio merces comparaſſe. 13. Si contra-
m ineat quemcunque, dubitans de ejus
itia. 14. Si emat res furtivas,&c. *v. Eſcob.*
*.5.c.12.*

I. Bibliopola peccat. 1. Si vendat libros
iibitos, vel laſcivos. 2. Si librum defe-
aborantem vendat pro integro, &c. *v.*
*.c.13.*

I. Argentarius, ſive Auri faber peccat
æs pro auro vel argento vendat. 2. Au-
el argento plus æris miſceat; quàm ars
irit, & emptoribus mixtionem non
ficet, neque minuat pretium. 3. Si ex
furtivis aliquid emat malâ fide. 4. Si
nunem lapillum pro pretioſo vendat,
etioſum pro vili emat,&c.

Sartor, Sutor, & cæteri opifices pec-
t. Si jurēt ſe tali die opus perfecturos,
ſciunt, (vel dubitant) non futurum.
us materiæ exigant, quàm ad opus ſit
arium; aut partes alicujus momenti
iperſunt, retineant, ſine voluntate,

domini. 3. Si diem feſtum ſine gravi cauſa violent, per ſe, vel per ſuos famulos, &c. *v. Eſcob. c. 1. 13.*

# LIBER V.

## *De ratione cognoſcendi, & diſcernendi peccata.*

## CAPUT PRIMUM.

### *De peccato in genere.*

### DUBIUM I.

### *Quid ſit peccatum?*

RESpondeo, Eſt transgreſſio legis, ſive, ut ait *Tol.* eſt voluntarius receſſus à regula divina: per quam regulam intelligitur præceptum, tam naturale, & humanum, quàm divinum: per receſſum, intelligitur actus, (vel ejus omiſſio) qui ſit non tantùm voluntarius, ſed etiam liber, cum aliqua actuali advertentia malitiæ. Quod addo, quia ut docet *Sanch. 1. mor. cap. 16.* cum *Vaſq. Bon. d. 2. q. 2. p. 3. num. 3. & 12. &c.* non ſufficit ad actum peccaminoſum libertas & advertentia quævis virtualis, vel interpretativa, qua ſcilicet quis advertere poterat, & debebat; nec quæcunque actualis, qua ſcilicet intellectus rationes commodi, & incommodi in objecto attendat; ſed requiritur, ut advertat moralem

n malitiam objecti, aut ſaltem de ea du-
ım, vel ſcrupulum concipiat. Ratio eſt,
n quia ſine iſta advertentia, non eſt vo-
ıtarium, cum non ſit cognitum; quia,
ımdiu talis cogitatio intellectui nō oc-
rit, non eſt ſufficiens principium delibe-
di de malitia, ideoque nec libertas, ac
inde nec culpa & cenſetur illa inadver-
ia, naturalis & invincibilis oblivio. Ad-
amen *Tann. d. 4. de pec. d. 5. q. 5. dub. 5. num.*
non eſſe neceſſe, ut conſideratio illa
eat actu, dum peccatum durat; ſed ſa-
ſe, ut vel actu, vel virtute maneat, ita
m ea, vel actus peccati fuerit inchoa-
vel ſaltem cauſa data: ut fit in ebrio,
ecc at, non vi præſentis, ſed præteriæ
erationis *vid. Bald. l. 1. d. 36.* Verùm
tiores communiter docent, talem, v
ium, non peccare formaliter, quan-
r rationis caret; ſed malitiam eorum,
ınc fiunt, contraxiſſe antè, dum præ-
s malum, quod commiſſurus erat,
ıuſam dedit: ajuntque, dum quis actu
, ſemper eſſe, ac manere adverten-
liquam malitiæ tenuem, vel confu-
t *v. apud Schol.* nam in ordine ad pra-
rum refert, utrolibet modo loquaris.
. II. Ad peccatum requiruntur tres
iones, ut patet ex prima reſponſione.
voluntarium, id eſt, ut fiat à volun-
nſentiente. 2. Vt ſit liberum, id eſt,
poteſtate voluntatis facere, vel non

 3. Vt

3. Vt advertatur malitia. *Ex quibus reſol*

I. Defectu primæ conditionis, nu
actus, qui neq; eſt in, neque à voluntat
peccatum, niſi voluntas eum acceptet
eoque nec impedit communionem,
is ſit internus: ut cogitationes cont
dem, blaſphemæ obſcœnæ, motus ca
etiam uſque ad effuſionem ſeminis;
externus ac violentus, v.g. ſtuprum vir
per vim illatum.

II. Defectu ſecundæ conditionis, ſubi
à peccato excuſantur vehementiſſimi
tus iræ, aut concupiſcentiæ, quibus
rationis perturbatur, & libertas tollitu

III. Defectu tertiæ non peccat, qui di
junii de præcepto nihil cogitans cœnat
carnes comedit, etſi advertat eas ſibi d
ctabiles. Item qui lapidem projicit pe
neſtram, non advertens periculum læſio
vel qui contractum uſurarium celeb
non advertens eſſe talem. *Sanch, l. 1, c. 16.*
*Regin, l. 25. n. 75.*

IV. Damna & eventus (licet alioqui
quentes) ex ebrietate ſecuti, & nullo m
proviſi, inculpabiles ſunt: quia nec i
nec in cauſis ſunt liberi. Sunt verò
pabiles, ſi ſint præviſi, nec diligentia ſ
ciens ex præſcripto prudentiæ ſit adhib
ne ſequerentur: ea vero adhibita, etſi p
ea eveniant, culpâ vacant. Vti etiam q
do juxta loci & temporis circumſtan
non apparet periculum mali, ideo

n

Digitized by Google

nulla cautela eſt adhibita. *Vaſq. l. 2. d. 124. c. 2.* Quibus conformiter *Leſſ. l. 4. c. 3.* docet, ſi negligentia, ebrietatem aut eventus ex ea equi ſolitos præcavendi, fuerit tantùm venialis, etiam mala, quæ prævideri poterant, tantùm venialia fore: quia cum non in ſe, ſed tantum in cauſa ſint libera, non poſſunt habere majorem culpam, quam ipſa cauſa.

## *DVBIVM II.*

### *An & quando deſideria, & delectationes ſint peccata?*

Per deſiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propoſitum efficax rei malæ: per delectationem verò, ſimplex amor & complacentia objecti cogitati fruendo ejus dulcedine, abſq; deſiderio executionis: ſoletque dici moroſa, non à mora temporis, cum momento poſſit perfici; ſed quòd voluntas, poſt plenam advertentiam rationis ei immoretur.

## *ARTICVLVS I.*

### *Quale peccatum ſit deſiderium malum?*

Reſp. I. Deſiderium abſolutùm, ſive cogitatio cum voluntate conſentiente abſolutè in peccatum aliquando perpetrandum, aut in perpetrato complacente, habet eandem ſpeciem, ac malitiam peccati mortalem, vel venialem, quam habet actus

2. Vt advertatur malitia. *Ex quibus reſolves.*

I. Defectu primæ conditionis, nullus actus, qui neq; eſt in, neque à voluntate, eſt peccatum, niſi voluntas eum acceptet: id coque nec impedit communionem; ſive is ſit internus: ut cogitationes contra fidem, blaſphemæ obſcœnæ, motus carnis etiam uſque ad effuſionem ſeminis; ſive externus ac violentus, v.g. ſtuprum virgi per vim illatum.

II. Defectu ſecundæ conditionis, ſubin à peccato excuſantur vehementiſſimi m tus iræ, aut concupiſcentiæ, quibus u rationis perturbatur, & libertas tollitur

III. Defectu tertiæ non peccat, qui die junii de præcepto nihil cogitans cœnat carnes comedit, etſi advertat eas ſibi d ctabiles. Item qui lapidem projicit pe neſtram, non advertens periculum læſi vel qui contractum uſurarium celeb non advertens eſſe talem. *Sanch. l. 1. c. 16 Regin. l. 25. n. 75.*

IV. Damna & eventus (licet alioqu quentes) ex ebrietate ſecuti, & nullo provisi, inculpabiles ſunt: quia nec nec in cauſis ſunt liberi. Sunt ver pabiles, ſi ſint prævisi, nec diligenti ciens ex præſcripto prudentiæ ſit ad ne ſequerentur: ea vero adhibita, et ea eveniant, culpâ vacant. Vti etiam do juxta loci & temporis circumſt non apparet periculum mali, id

nulla cautela eſt adhibita. *Vaſq.l.2.d.124.c.2.* Quibus conformiter *Leſſ. l. 4. c.3.* docet, ſi negligentia, ebrietatem aut eventus ex ea ſequi ſolitos præcavendi, fuerit tantùm venialis, etiam mala, quæ prævideri poterant, tantùm venialia fore: quia cum non in ſe, ſed tantum in cauſa ſint libera, non poſſunt habere majorem culpam, quam ipſa cauſa.

## DVBIVM II.

### *An & quando deſideria, & delectationes ſint peccata?*

Per deſiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propoſitum, efficax rei malæ: per delectationem verò, ſimplex amor & complacentia objecti cogitati fruendo ejus dulcedine, abſq; deſiderio executionis: ſoletque dici moroſa, non à mora temporis, cum momento poſſit perfici; ſed quòd voluntas, poſt plenam advertentiam rationis ei immoretur.

## ARTICVLVS I.

### *Quale peccatum ſit deſiderium malum?*

Reſp. I. Deſiderium abſolutùm, ſive cogitatio cum voluntate conſentiente abſolutè in peccatum aliquando perpetrandum, aut in perpetrato complacente, habet eandem ſpeciem, ac malitiam peccati mortalem, vel venialem, quam habet actus



Digitized by Google

exterior, in quem fertur. Eſt communis, & conſtat ex *Matth 5. Qui viderit, &c.* Ratio eſt, quia actus interior habet ſuam bonitatem & malitiam ab actu externo, tanquam objecto. Ita *commun.*

Reſp. II. Deſiderium cum conſenſu conditionali, quo quis aliquid concupiſcit, ſub tali conditione, quæ omnem malitiam objecti auferat, non eſt peccatum, ſaltem mortale. v. g. vellem prædari, ſi à Deo mihi permitteretur; ſi Judex eſſem malefactorem iſtum occiderem. *Valent. tom. 2. d. 6. q. 4. p. Sayrus Salas in t. 2. tr. 1. 3. d. 16. ſ. 27. Vaſq. dub. 116. c. 2.* Si verò conditio malitiam non auferat, eſt peccatum: ut v. g. ſi cogites, ſi non eſſet infernus, mœcharer, ſi non eſſem religioſus, fornicarer, ſi non haberem rationem mei ſtatus, ulciſcerer, occiderem te. Item ſi id mihi feciſſes in adoleſcentia, vel antequam religionem ingrederer, vindicaſſem (intellige, ſi dum hæc dicit, habeat affectum vindictæ ſumendæ, ſi eſſet in tali ſtatu: ſecus enim eſt, ſi tantum oſtendat, quid facturus fuiſſet in alio ſtatu) *Bon. de mat. q. 4. p. 8. num. 9.* Ratio reſponſionis eſt, quia etſi conſenſus conditionatus nihil ponat in rerum natura ex parte objecti voliti, in voluntate tamen ponit affectum committendi illud peccatum, præciſa conditione non auferente malitiam, ac proinde talis erit culpa, qualis eſſet illud amare abſque conditione. *Cajet. Sanch.*

Digitized by Google

*Sanch.*1.*mor.c.*2. *Vaſq. Lay.l.*1.*tr.*3.*c.*6.*n.*10. *Ex quibus reſolvuntur hi Caſus.*

I. In omnibus, ſolo iure poſitivo prohibitis, licitum eſt deſiderium cum conditione hac, *ſi prohibitum non eſſet*, v. g. ederem carnes die Veneris, ſi Eccleſia non vetuiſſet. Ratio eſt, quia conditio omnem malitiam, à ſola prohibitione, aufert. *Azor.l.*4.*c.*6. *q.*10. *Sanch.l.*1 *c.*2. *Vaſq.d.*116.*c.*2.

II. Idem valet in prohibitis quidem jure naturali, licitis tamen in aliquo caſu, aut ſtatu ſi is pro conditione apponatur. v. g. occiderem Petrum, ſi Deus mandaret, ſuſpenderem furem, ſi eſſem Judex, ducerem uxorem, ſi liceret, ſi non eſſem Sacerdos, ſi eſſem liber à voto. Ratio, quia hæc ſub illo ſtatu ſunt licita Rectè tamen monet *Sa. V. Peccatum*, hujusmodi deſideria eſſe periculoſa, & vitanda atque, ut ait *Cajet. ibidem*, eſſe fatuas & diabolicas tentationes. *Ibid. & Lay.l.*1.*t.*3.*c.*6.*n.*10.

III. Etſi idem quidam, *ut Cajet. Sal. & Vaſq.* univerſim affirment de omnibus jure naturæ, & ſimpliciter prohibitis, ſi conditio impoſſibilis appoſita tollat rationem peccati ab objecto, ut ſi dicas, ſi non eſſet peccatum, fornicarer, eò quòd tunc conſenſus non videatur ferri in malum: probabilius tamen videtur, quod docet *Azor. Sanch. & Lay.* eſſe peccatum, eò quòd ſit intrinſecè malum, nec malitia ſua (quæ in conſenſum circa tale objectum traheret, niſi

niſi Dei lex arceret) exui poſſit: ideoque voluntas feratur in malum. Quod tamen intellige, ſi efficaciter feratur: quia ſi tantùm ſit ſignificatio propenſionis naturalis in illud objectum, non eſt peccatum. *Sanch. l. 1. c. 2. n. 25. Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 11. vid. Card. de Lugo d. 16. n. 376.*

IV. Gaudere & delectari de opere malo, ſub conditione, *ſi liceret*, v. g. in prædictis deſideriis efficacibus illicitis, quando conditio eſt poſſibilis, etſi poſſit excuſari à peccato; ſecundùm quoſdam Doctores, ſi fiat tantùm ſecundùm appetitum rationalem, ſive voluntatem: (ſecluſo omni alio periculo conſenſus illiciti, & turpis motus; qui tamen quia communiter & connaturaliter ſequitur, vix tutum videtur in praxi) non poteſt tamen excuſari, ſi ſit delectatio voluntaria appetitus ſenſitivi, quæ *propriè* delectatio dicitur, fitque communiter cum aliqua alteratione corporis. Ratio diſcriminis eſt, quia voluntas poteſt ferri in objectum abſtractum à malitiâ, cum ſequatur intellectum, cujus eſt abſtrahere; appetitus verò, quia ſequitur imaginationem, non fertur in objectum ſub aliqua certa conditione ſtatus, vel temporis apprehenſum, ſed ut eſt in ſe; ideoque talis delectatio eſt de objecto abſolutè malo. *v. Laym. & Bonac. de mat. q. 4. p. 8.*

AR-

Digitized by Google

## ARTICVLVS II.

## *An delectatio moroſa ſemper ſit peccatum?*

Reſp. Si terminetur ad cogitatum opus malum ſecundùm ſe, eſt peccatum mortale, vel veniale, prout ipſum opus mortale, vel veniale eſt. Ita commun. ex *D.Thom.1. 2. q.74.a.8.*

Dixi, *ſecundùm ſe*; quia ſi delectatio ſit tantùm de ipſa cogitatione, non autem de opere, non eſt peccatum; quia ſicut cogitatio, v.g. de rebus obſcœnis, in ordine ad doctionem, vel concionem, &c. bona eſt, cogitatio autem de iiſdem rebus ex curioſitate, eſt mala venialiter: ita conſequenter, delectatio de tali cogitatione tanquam objecto, non eſt mala, ſed quandoque bona, quandoque venialiter mala. Similiter nec peccatum erit, ſi delectatio verſetur circa modum malè operandi, non circa ipſum opus malum: quomodo ſine peccato ſæpè nos delectant fabulæ, comœdiæ, bella, homicidia, fraudes, furta, lapſus hominis, v.g. ex equo, &c. non ſecundùm ſe, ſed modus furandi, rapiendi, artificioſus & induſtrius, modus cadendi inopinatus. *Laym.l.1.t.3.c.6 n.2. Ex quibus reſolves.*

I. Licitum eſt gaudere, & delectari moroſè de effectu bono, ſecuto ex opere malo: quia tunc delectatio non eſt de objecto malo.

II. Si talis effectus ſecutus ſit ex opere ſecundùm ſe quidem malo, hic tamen & nunc

nunc culpa vacante ut: v.g. quia factum eſt in ſomno, amentia, ebrietate, inculpabili ignorantia, tunc etiam de ipſo actu licere aliquando delectari, non quidē ſecundùm ſe, ſed ut eſt cauſa talis boni effectu, docent *Leſſ.l.4.c.3. num. 105. & 106. ex Vaſq.1.2.d.105. c.2.* v.g. de ſolutione naturæ facta in ſomno. Ratio, quia objectum delectationis iſtius non eſt malum, *v.Bon.de mat.d.4.p.8.n.8. Sanch l.1.mor.c.2.num.18. Card. de Lugo de pœn. d.16.n 389.* Imò addunt, licere aliquando deſiderare (affectu ſimplici; & inefficaci deſiderio) ut tale quid fiat ſine culpa; v. g. ut in ſomno eveniat naturæ ſolutio, ob finem bonum: dummodò deſiderium non ſit tam intenſum, ut tale quid probabiliter cauſet, neque ſit periculum conſentiendi in talem voluptatem. Ratio eſt, ajunt, quia objectum hujus deſiderii, aut gaudii, non eſt malum. *v.Leſſ.& Bon.l.c.*

III. Non eſt peccatum, ſaltem mortale, ſi conjuges delectentur appetitu tantùm rationali, de actu conjugii præterito, futuro vel poſſibili, reſpectu compartis præſentis, vel abſentis. Item ſi ſponſus deſideret copulam futuram, aut de ea delectetur; vel vidua de præterita. Ratio, quia hi actus habent objectum licitum.

Dixi, *appetitu rationali:* quia ſi ſponſus, aut vidua, voluntariè conſentiant in delectationem ſenſitivam, & carnalem, (quæ recor-

recordatione copulę futuræ, aut præteritæ, naturaliter oritur) mortaliter peccat, ut docet *Leſſ.l.c.t.3.c.6. Bonn. Tann. Palaus, vid. Dian.t.5.miſc. R.2.* contra *Medi. &c.* Quia verò ad ſupradictam voluntatis oblectationem, ſenſitiva & carnalis ut plurimum, imò etiam periculum conſenſus in fornicationem, conſequitur, oblectationem illam voluntatis in praxi vix locum habere, ſaltem in vidua, & ſponſis: inter conjuges tamen, modò periculum pollutionis abſit; etiam ſenſitivam & veneream delectationem non eſſe mortale, docet *Fill. Bonac. de mat. q. 4. Sanch. Leſſ l.c. d 1. & Dian. t.2 miſc. R.36.* tum quia ſtatus matrimonii hæc excuſat, uti etiam tactus impudicos ſoliu[s] voluptatis cauſa inſtitutos: tum quia hæ[c] tendunt per ſe ad opus conjugale, licet pe[r] accidens opus non exerceatur.

IV. Delectatio moroſa de rebus ſolo jure poſitivo prohibitis, non eſt illicita; modò non fiat ſub ratione prohibitionis: v. g. ſi Carthuſianus vel alius, die jejunii ſe oblectet de cogitato eſu carnium; quia non eſt de opere malo; cum lex tantum vetet comeſtionem externam *Lay.l.1.t.3.c.6.n.9. Leſſ. l.4.c.3.d.14.n.111. & 113.*

V. Qui delectationem moroſam mortalem confitetur, addere debet circumſtantias operis, de quo fuit delectatio: v.g. in materia iræ, an fuerit de occidendo fratre, an alio; uno, an pluribus; in materia carnis,

an

an de conjugata, moniali, conſanguinea? Quod tamen limitat. *Azor. Sa. V. Luxuria. Salas to. 2. t. 13. d. 16. ſ. 6. n. 59. &c.* ſi delectatio feratur in objectum apprehenſum ſecundum totam ſuam malitiam, non autem ſi tantùm ſecundùm partem, v. g. in fœminam apprehenſam ut non ſuam, non tamen ut alteri nuptam, vel ut monialem: nunc enim probabile eſſe ait, delectationes tales reduci ad ſpeciem ſimplicis fornicationis. Ita etiam *Fill. Leſſ. Bon. Dian. Palaus v. Card. de Lugo d. 16. num. 363.* Aliud eſt de ipſo opere externo, quod ſemper fertur in objectum, ſecundum totam ſuam malitiam; aut etiam de deſiderio efficaci; quod fertur in opus externum ſecundum ſe, & ut eſt à parte rei, ac proinde eſt ejuſdem cum illo ſpeciei, ideoque ejus circumſtantiæ ſemper fatendæ ſunt. *v. Auth. cit.*

Reſp. II. Si quis ſine cauſa & neceſſitate actionem exerceat, ex qua intelligit delectationem carnis naturaliter orituram, (v. g. ex curioſitate legit, vel audit turpia) tamen ſine directa intentione, & ſine periculo conſenſus, peccat venialiter; ſi verò juſtam cauſam habeat, nihil peccat *vid. ſuprà in 6. pr. l. 3. t. 4. c. 2. d. 4.*

*Quæres.* An voluntas delectationem carnalem poſitivè reprimere teneatur.

*Reſp.* Si voluntas plenè eam advertens, negativè & permiſſivè ſe habeat, ita ut nec approbet, nec repellat, dummodò id non

per-

Digitized by Google

permittat ex ipſius delectationis complacentia, nec periculum ſit ulterioris conſenſus, probabile eſt quod docet *Cajet. Sanch.1. mor.c.12.* non peccat mortaliter: tum quia non conſentit in delectationem: tum quia moraliter eſt impoſſibile, omnes illos motus evitare; tum quia ex juſta cauſa illos licet permittere, etiã ſecundum adverſarios.

Reſp. III. In praxi tamen verius videtur, quod docet *Vaſq. Azor. Leſſ. Bec.1.t.2.c.5.q.5.* ſine juſta cauſa eis non reſiſtere, eſſe mortale: quia ferè ſemper voluntas eſt expoſita periculo conſenſus: & contrarium credere, eſt nimia ſui confidentia & præſumptio. Moderatè *Laym.* utramque ſententiam probabilem fatetur, & ait, delectationem videri mortalem, niſi ſaltem actum ſimplicis diſplicentiæ circa illam elicias; etſi efficaciter animum ad alia divertere negligas, cùm facilè poſſis, & ſperes te tali modo poſſe depellere. *v. Lay. l.1.t.3.c.6.*

## DVBIVM III.

### *De diſtinctione peccatorum.*

### *ARTICVLVS I.*

### *Quæ peccata diſtinguantur ſpecie?*

Reſp. Peccata quoad materiale, ſive entitatem poſitivam, ſpecie diſtinguuntur ex objectis formalibus, & circumſtantiis ſpe-

ſpeciem verſantibus, quatenus ex objecti formalis rationem habent. Quoad formale autem, proximè diſtinguuntur ab oppoſitis formis, ſive rectitudine virtutis, quâ privant; remotè autem & fundamentaliter, ex objectis. Ita *Tann. d.4. de pec. d.1. q.2.* Ratio primæ partis eſt, quia omnes actus ſpecie diſtinguuntur ex objectis; peccata autem, quoad materiale, dicunt ipſos actus, Ratio ſecundæ partis, quia privationes proximè diſtinguuntur ſpecie ex formis, quibus privant; ſed peccata formaliter ſunt privationes rectitudinum oppoſitarum. Ratio tertiæ partis, quia rectitudo virtutis ſpecificatur proximè ex objecto; ergo privatio rectitudinis ex eodem remotè. *Ex quibus reſolves.*

Peccata ſpecie differunt, non tantùm quæ diverſis virtutibus, ſed etiam quæ eidem opponuntur extremè: ut prodigalitas. & avaritia: vel ratione diverſæ difformitatis, id eſt, quæ adeò diverſa ratione & malitia ejuſdem virtutis materiam attingunt, ut quantum eſt ex natura ejuſdem peccati, non ut eadem facilitas, moraliter loquendo, neque propenſio utrumque peccatum committendi, qualia ſunt homicidium, furtum, adulterium, detractio.

AR-

Digitized by Google

## ARTICVLVS II.

### *Quæ peccata diſtinguantur numero?*

Reſp. Numero diſtinguuntur duobus modis. 1. Ex diverſis objectis numero totalibus; non materialiter & phyſicè tantùm, ſed etiam formaliter & moraliter diſtinctus. 2. Per interruptionem actuum moralem. *Fill. t. 21. cap. 8.*

Dico, *moralem:* quia etſi ad diſtinctionem numericam phyſicè ſufficiat quævis interruptio; in ordine tamen ad confeſſionem, non multiplicatur, niſi moraliter multi ſint: quia ſicut in confeſſione actus moralis, ita etiam multiplicatio & diſtinctio moralis attendi debet.

Porrò actus moraliter interrumpuntur, ita ut nec virtualiter, nec interpretativè manere cenſeantur. 1. Per contrariam voluntatem & propoſitum. 2. Per ceſſationem ab actu, voluntariam & liberam. 3. Per ceſſationem involuptariam & naturalem, ſive ea fiat per ſomnum, ſive per diſtractionem ad alia. Per ſomnum quidem, quia cùm in illo ceſſet uſus rationis; non continuatur actio libera & moralis: per diſtractionem verò, quia per illam prior cogitatio fit involuntaria, ideoque ſi ad eam redeatur, fit voluntaria, & moraliter multiplicatur. Ita *Vaſq. &c.* Quæ ſententia etſi in peccatis externis tenenda ſit, in internis tamen non

habet locum, ſecundùm *Fill.tr.21.cap.8.nu.317*. Ratio: quia etſi per hanc interruptionem phyſicè actus multiplicetur, non tamen moraliter: quia hoc ipſo, quòd animus involuntariè diſtrahitur, remanet interpretativè prior voluntas, cùm non ſit retractata, aut aliter interrupta. *vid.* etiam *Bald. l. d. u. n. 3. Ex dictis reſolves.*

I. Unum numero peccatum committit, qui uno actu odii, vel detractionis, fertur in 10. homines; qui uno ictu duos occidit: qui uno actu vult omittere officium horarium per menſem, jejunium per quadrageſimam. Quia etſi hæc objecta phyſicè ſint plura, ſunt tamen unum moraliter & formaliter, quatenus in uno actu hic & nunc conjunguntur. Ita *Navar. Fill. Bonac. d. 2. q. 4. p. 1.* contra *Azor. Vaſq &c.* qui ſatis probabiliter dicunt eſſe peccata diſtincta. Verùm ſive 10. peccata dicas, odiſſe v. g. 10. homines, ſive unum, parum refert, cùm unum hoc illis decem æquivaleat, proindeque objecti gravitas in confeſſione exprimenda ſit; quippe quæ actum in ſuo eſſe individuali conſtituit, ut notat. *Fill. Bon. Suar. de pæn. d. 22. ſ. 5.*

II. Actus voluntatis internus ſæpius interruptus, & repetitus, licèt phyſicè ſit multiplex, moraliter tamen eſt unum numero peccatum in ordine ad confeſſionem ſi conſummetur in opere aliquo externo, per eum intento & cauſato, aut etiam in

plu-

Digitized by Google

pluribus actibus externis, ſibi invicem ſubordinatis ad eundem finem: hinc v.g. qui furatur bibliothecam per totam noctem, etſi ſæpius voluntatem furandi renovet, unum furtum; & qui ad occidendum alium pergens, ſæpè voluntatem renovat, unum homicidium committit. Ratio, quia eſt una actio externa, ab internis intenta & cauſata, in qua internæ omnes complentur, & moraliter uniuntur, *vid. Baldell. d. 21. num. 4.*

III. Actiones externæ licet numero diſtinctæ, ad eundem tamen finem & actum principalem relatæ, modo non habeant diſtinctam ab illo malitiam, non diſtinguuntur ab ipſo fine, & actu principali, moraliter loquendo, & in ordine ad confeſſionem hinc oſcula, tactus, verba impudica, &c. copulam carnalem præcedentia, imo etiam comitantia, & ſubſequentia, tanquam complementa & appendices operis, unum numero peccatum ſunt, ut docent *Navar. c. 6. num. 17. Azor. l. 4. cap. 4. q. 6. Fill. &c.* Ratio, quia ſunt vel initia, vel partes, vel complementa, & appendices operis, ejusdem actus humani & objecti, in quo omnia prædicta moraliter uniuntur.

Dixi, *complementa*: quia ſi ſimiles actus non ſunt initia, vel partes copulæ ſubſecuturæ, aut ex actu præterito ex natura rei non conſequantur, diſtinguuntur numero ut v.g. ſi quis de fornicatione glorietur:

 pro-

Digitized by Google

proindeque illi in confeſſione explicandi ſunt ſeparatim, non autem priores, ut docet *Suar.to.4.de pœn.d.22.ſ.1.*

## CAPUT II.

### *De Peccatis in ſpecie, mortali & veniali.*

### *DVBIVM I.*

#### *Quid ſit peccatum mortale & veniale?*

RESp. Mortale eſt, quod ob ſui gravitatem, gratiam & amicitiam cum Deo ſolvit, pœnamque æternam meretur. Dicitur, *mortale:* quia ſpiritualis vitæ principiū, gratiam ſcilicet habitualem tollit, & mortem animæ affert.

Veniale eſt, quod ob ſuam levitatem gratiam & amicitiam non tollit, etſi fervorem charitatis minuat, & temporalem pœnam mereatur. Dicitur, *veniale:* quia ſalvo vitæ ſpiritualis principio, ſcilicet gratia languorem animæ facilè curabilem infert, veniamque facilè conſequitur.

Reſp. II. Mortale peccatum duplex eſt: aliud eſt mortale ex genere ſuo: aliud ex accidente. Mortale ex genere ſuo eſt, quod per ſe lædit charitatem Dei, vel proximi, quoad perſonam, res aut jura, vel nos ipſos corrumpit graviter. Ita *Azor.l.4.ca.9. Sanch. l.1.mor.ca.3. Vnde reſolves.*

I. Pec-

I. Peccata contra bonum proprium commiſſa, ut plurimum ſunt venialia ex genere, ut v.g. inutilis & vana concupiſcentia, vana oblectatio, prodigalitas, curioſitas, ſuperfluitas cultûs & veſtitus, nugæ, otium exceſſus in cibo, potu, ſomno, riſu, uſu conjugii, timore, triſtitia, appetitu pecuniæ, laudis, &c.

II. Peccata contra virtutes Theologicas, ſunt mortalia ex genere ſuo: quia nocent bono alicui interno Dei, v.g. veracitati, miſericordiæ, charitati. Item fere omnia quæ fiunt contra Decalogum: quia quæ cõmittuntur contra tria prima præcepta, nocent ſimiliter Deitati, ſcientiæ omnipotentiæ divinæ, ejuſque honori externo vel interno: quæ verò contra reliqua præcepta fiunt: nocent perſonæ, bono, aut juri proximi.

III. Peccata illa ſeptem, quæ dicuntur Capitalia, non omnia ſunt mortalia ex genere ſuo: quia non omnia graviter Deum aut proximum lædunt, vel nos ipſos corrumpunt.

Reſp. III. Mortale ex accidente dicitur, cum actus aliquis venialis, aut indifferens, fit per accidens mortalis, de quo *infrà*.



Digitized by Google

# DVBIVM III.

## *Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale, fiat per accidens veniale?*

Reſp. I. Tria requiruntur ad peccatum mortale, quorum ſi unum deſit, fit veniale quod aliàs ex ſe eſt mortale. 1. Ex parte intellectus, plena advertentia & deliberatio. 2. Ex parte voluntatis, perfectus conſenſus. 3. Gravitas materiæ, ſaltem ut plurimùm. Ratio primæ & ſecundæ partis eſt, quia ſpectata fragilitate humana, non videtur decere divinam bonitatem, æternis ſupplicii, punire hominem, absque plenâ conſideratione & conſenſu. Ratio tertiæ partis, quia ubi materia parvi eſt momenti, ibi moraliter modica offenſio eſſe reputatur ut plurimum.

Reſp. II. Peccatum ex genere ſuo mortale, tribus ex cauſis fieri poteſt veniale, ut patet ex dictis. Prima eſt, ſi ex parte intellectus non ſit perfecta advertentia malitiæ, ſeu deliberatio. Signa autem imperfectæ deliberationis ſunt. 1. Si tenuiter, & quaſi ſemidormiens apprehendiſti eſſe malum. 2. Si poſt, ubi meliùs conſideras, judicas te non fuiſſe facturum, ſi ita apprehendiſſes. 3. Si vehementiſſima paſſione, apprehenſione, vel diſtractione, laboraſti, vel turbatus fuiſti, ita ut ferè neſciveris quid ageres.

Secun-

Digitized by Google

Secunda cauſa eſt ex parte voluntatis, ſi non ſit perfectus conſenſus. Signa autem imperfecti conſensûs ſunt. 1. Si diſpoſitus fueris, ut licèt facilè potueris exequi peccatum, non tamen ſis executus. 2. Si quis dubitet num conſenſerit, præſertim ſi ſit vir timoratus. 3. Si quis ſolcat eſſe ita affectus, ut malit mori, quàm expreſsè mortaliter peccare: quia talis non facilè conſentit. 4. Si quis valdè timidè & ſuſpensè proceſſiſſe ſe meminit. 5. Si ſemiſomnis fuit, non plenè ſui compos, &c. judicetque ſe id non fuiſſe facturum, ſi plenè vigilaſſet. *v. Sanch. 1. mor. c. 10. Bald. l. 10. d. 8.*

Tertia cauſa ex parte materiæ, ſi hæc ſit parvi momenti. Quando autem talis ſit, diſcernendum eſt morali judicio prudentis, cui ſequentes regulæ ſervient. 1. Ut de materia judicetur, non tantùm ipſa ſecundùm ſe abſolutè eſt conſideranda, ſed etiam reſpectivè ad finem intentum: ad quem ſi parum facit, levis eſt; gravis autem, ſi multum, ut docet *Vaſq. 1. 2. d. 158. 2.* Attendendæ ſunt circumſtantiæ: quia ſæpè fit, ut res ex ſe levis, attentis circumſtantiis boni communis, vitandi ſcandali, &c. fiat gravis. 3. An pars aliqua rei præceptæ ſit gravis, ea ſpectanda eſt, tum abſolutè & ſecundùm ſe, tum etiam in ordine ad totum. 4. In transgreſſionibus repetitis, ſi plures materiæ parvæ, vel ſecundùm ſe, vel ſecundùm effectus à ſe productos, moraliter

conjungantur, ſit materia gravis: quia tunc omnes moraliter reputantur pro una. Contrà verò non cenſetur materia gravis, ſi parvæ materiæ, nec ſecundùm ſe, nec ſecundùm effectus relictos, inter ſe uniantur. *Ex dictis reſolves.*

I. Peccas mortaliter, ita ut fiat materia gravis, ſi ſæpè modicum furaris, & non reſtituis, juxta dicta *l.5 t.5.c.1.d.3.caſu 1.* item ſi interruptim pſalmos aliquot ex eodem officio omittas; ſi eodem die jejunii ſæpius parum comedas eodem feſto ſæpius parum labores.

II. Non peccas graviter, ſi diverſis feſtis modicum labores: ſi quotidie in Quadrageſima parum comedas. Quod verum eſt etiamſi ſimul haberes propoſitum ita faciendi; quia cùm iſta moraliter inter ſe non uniantur, ſingula ſunt parva *v. Sanch. l.c.*

III. Non peccat mortaliter, qui diverſis diebus violat votum, quotidie aut ſingulis diebus modicum quid orandi, vel parvam eleemoſynam dandi, ſit ſit onus affixum diei, quia cùm quotidie cujusque diei obligatio extinguatur, materiæ illæ non continuantur. Quod verum eſt, etſi proponat ſemper omittere: quia illud propoſitum non fertur in rem gravem. Imò contra *Sanch.* id quidam verum putant, etſi quis 100. vota diverſæ ſpeciei, in materiis valde levibus, uno die implenda haberet quia materiæ illæ, cùm ſint in dependentes à ſe, non

non uniuntur. Si tamen ſimilia vota non ſint onus affixum diei, ſed tantùm dies præfigatur ut terminus, ultra quem execu-tio non differatur, erit peccatum mortale, poſtquam ad materiam notabilem perven-tum fuerit.

IV. Probabile eſt, eum, qui ter vel qua-ter 1000. aureos in cauſas pias voviſſet, non peccaturum mortaliter, ſi tres non ſolve-ret: quia etſi talis pars, abſolutè in ſe ſpecta-ta, ſit notabilis, comparatione tamen to-tius, morali judicio non valde videtur æſti-manda. *v. Lay. l. 1. t. 3 c. 5.*

## *DUBIUM III.*

***Quibus modis peccatum ex genere ſuo ve-niale, aut actus indifferens, tranſeat per accidens in mortale?***

Quinque modis id fieri communiter, docet *Sanch &c.* 1. Ratione finis adjuncti. 2. Ratione finis ultimi 3. Ratione contem-ptus. 4. Ratione ſcandali 5. Ratione pericu-li. De ſingulis dicam breviter.

Reſp. I. Peccatū veniale tranſit in mortale, ratione finis adjuncti, ut ſi quis leviter mē-tiatur, ad copulam carnalem extorquen-dam: quia cum finis mortalis ametur, mor-tale eſt. Non tamen neceſſarium eſt in con-feſſione exprimere illud mendacium, ſed ſolum deſiderium fornicationis: quia ſe-cluſa malitia mortali finis, manet veniale.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. II. Tranſit item in mortale, ratione nimii affectus in rem aliquam ; ut ſi v. g. ultimum finem in ea conſtituas. Ad quod non ſufficit valde intentè & vehementer ferri in objectum ; ſed requiritur, ut appretiativè illud ita æſtimet, ſaltem virtualiter, ut paratus ſit, ejus cauſa transgredi præceptum obligans ſub mortali : ut ſi quis ita inordinatè afficiatur ad fabulas, luſum, perſonam, ut malit feſto omittere ſacrum, &c. quàm illis privari. Notat autem *Bonac.* hunc affectum, non tantùm habitualem, ſed actualem eſſe debere, ut peccatum contrahatur : quia non imputatur ad culpam id ad quod committendum, habitu tantùm es paratus.

Reſp. III. Peccatum veniale fit mortale, ratione contemptus abſoluti, & formalis.

Dico autem, *contemptum abſolutum & formalem*, quando nimirum ideo formaliter & abſolutè præceptum violatur, quia ipſi, aut ſuperiori ſubjici renuis, quod eſt peccatum ſuperbiæ conſummatę, vel quando ideo non vis obedire præcepto, quia præceptum eſt, & eſt peccatum inobedientiæ formalis : quorum utrumque graviter pugnat cum charitate debita ſuperiori. *Ex quibus reſolves.*

I. Non eſt mortale, ſi velis quidem obedire, & ſubjici abſolutè, nolis tamen hic & nunc in re modica ; aut ſi auctoritatem

legis

Digitized by Google

legis, vel præcipientis admittas, executionem tamen hic & nunc contemnas. Ratio quia non eſt contemptus abſolutus & ſimpliciter, ſed tantum ſecundùm quid.

II. Si præciſè ex indignatione, malitia, prava conſuetudine, aliave cauſa, præceptùm violetur, & non ex contemptu poteſtatis ſuperioris, non eſt mortale; quia non eſt contemptus formalis, ſed tantum interpretativus.

III. Eſt mortale, facere vel omittere aliquid ex contemptu juſtæ legis humanæ: item ex contemptu Dei præcipientis, vel etjam conſulentis (quod præterea tacitam blaſphemiam continet, quaſi Deus inutilia præciperet, aut conſuleret;) & denique facere aliquid ex contemptu Prælati ut ſic, & ut à Deo auctoritatem habentis, non tamen ut talis hominis, indocti, imprudentis imperfecti: quia hoc poſterius, non eſt contemnere abſolutè & ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid. *vid. Sanch.1.mor.c.5. Bon.de peccat. d.2.q.3.p* 1.

Reſp. IV. Peccatum, vel opus indifferens habens mali ſpeciem, tranſit per accidens in mortale, ſi ruina per illud proximo cauſanda ſit mortalis Ratio, quia tali operi ſuperadditur aliquid graviter repugnans charitati, *v. dicta de ſcandalo, & Fill.t.21.c.6.q.10. n.212.*

Reſp. V. Veniale, vel opus indifferens, trãſit in mortale, ratione periculi incidendi

in

habet locum, ſecundùm *Fill.tr.21.cap.8.n.*
*317.* Ratio: quia etſi per hanc interruptio-
nem phyſicè actus multiplicetur, non ta-
men moraliter: quia hoc ipſo, quòd anim
involuntariè diſtrahitur, remanet interpr
tativè prior voluntas, cùm non ſit retract
ta, aut aliter interrupta. *vid.*etiam *Bald.l.*
*u.n.3.Ex dictis reſolves.*

I. Unum numero peccatum committi
qui uno actu odii, vel detractionis, fert
in 10. homines; qui uno ictu duos occidi
qui uno actu vult omittere officium ho
rium per menſem, jejunium per quadr
geſimam. Quia etſi hæc objecta phyſi
ſint plura, ſunt tamen unum moraliter
formaliter, quatenus in uno actu hîc
nunc conjunguntur. Ita *Navar.Fill.Bona*
*d.2.q.4.p.1.* contra *Azor.Vaſq &c.* qui ſa
probabiliter dicunt eſſe peccata diſtinct
Verùm ſive 10. peccata dicas, odiſſe v.g.1
homines, ſive unum, parum refert, cù
unum hoc illis decem æquivaleat, proinc
que objecti gravitas in confeſſione exp
menda ſit; quippe quæ actum in ſuo eſſe
dividuali conſtituit, ut notat. *Fill.Bon.Su*
*de pæn.d.22.ſ.5.*

II. Actus voluntatis internus ſæpius
terruptus, & repetitus, licèt phyſicè
multiplex, moraliter tamen eſt unum n
mero peccatum in ordine ad confeſſione
ſi conſummetur in opere aliquo extern
per eum intento & cauſato, aut etiam

pl

pluribus actibus externis, ſibi invicem ſubordinatis ad eundem finem: hinc v.g. qui furatur bibliothecam per totam noctem, etſi ſæpius voluntatem furandi renovet, unum furtum; & qui ad occidendum alium pergens, ſæpè voluntatem renovat, unum homicidium committit. Ratio, quia eſt una actio externa, ab internis intenta & cauſata, in qua internæ omnes complentur, & moraliter uniuntur, *vid. Baldell. d. 11. num. 4.*

III. Actiones externæ licet numero diſtinctæ, ad eundem tamen finem & actum principalem relatæ, modo non habeant diſtinctam ab illo malitiam, non diſtinguuntur ab ipſo fine, & actu principali, moraliter loquendo, & in ordine ad confeſſionem: hinc oſcula, tactus, verba impudica, &c. copulam carnalem præcedentia, imo etiam comitantia, & ſubſequentia, tanquam complementa & appendices operis, unum numero peccatum ſunt, ut docent *Navar. c. 6. num. 17. Azor. l. 4. cap. 4. q. 6. Fill. &c.* Ratio, quia ſunt vel initia, vel partes, vel complementa, & appendices operis, ejusdem actus humani & objecti, in quo omnia prædicta moraliter uniuntur.

Dixi, *complementa*: quia ſi ſimiles actus non ſunt initia, vel partes copulæ ſubſecuturæ, aut ex actu præterito ex natura rei non conſequantur, diſtinguuntur numero ut v.g. ſi quis de fornicatione glorietur:

proindeque illi in confeſſione explicandi ſunt ſeparatim, non autem priores, ut docet *Suar.to.4.de pœn.d.22.ſ.1.*

## CAPUT II.

### *De Peccatis in ſpecie, mortali & veniali.*

### *DVBIVM I.*

### *Quid ſit peccatum mortale & veniale?*

RESp. Mortale eſt, quod ob ſui gravitatem, gratiam & amicitiam cum Deo ſolvit, pœnamque æternam meretur. Dicitur, *mortale:* quia ſpiritualis vitæ principiũ, gratiam ſcilicet habitualem tollit, & mortem animæ affert.

Veniale eſt, quod ob ſuam levitatem gratiam & amicitiam non tollit, etſi fervorem charitatis minuat, & temporalem pœnam mereatur. Dicitur, *veniale:* quia ſalvo vitæ ſpiritualis principio, ſcilicet gratia languorem animæ facilè curabilem infert, veniamque facilè conſequitur.

Reſp.II. Mortale peccatum duplex eſt: aliud eſt mortale ex genere ſuo: aliud ex accidente. Mortale ex genere ſuo eſt, quod per ſe lædit charitatem Dei, vel proximi, quoad perſonam, res aut jura, vel nos ipſos corrumpit graviter. Ita *Azor.l.4.ca.9. Sanch. 1. mor.ca.3. Vnde reſolves.*

I.Pec-

Digitized by Google

I. Peccata contra bonum proprium commiſſa, ut plurimum ſunt venialia ex genere, ut v.g. inutilis & vana concupiſcentia, vana oblectatio, prodigalitas, curioſitas, ſuperfluitas cultûs & veſtitus, nugæ, otium exceſſus in cibo, potu, ſomno, riſu, uſu conjugii, timore, triſtitia, appetitu pecuniæ, laudis, &c.

II. Peccata contra virtutes Theologicas, ſunt mortalia ex genere ſuo: quia nocent bono alicui interno Dei, v.g. veracitati, miſericordiæ, charitati. Item fere omnia quæ fiunt contra Decalogum: quia quæ cõmittuntur contra tria prima præcepta, nocent ſimiliter Deitati, ſcientiæ omnipotentiæ divinæ, ejuſque honori externo vel interno: quæ verò contra reliqua præcepta fiunt: nocent perſonæ, bono, aut juri proximi.

III. Pecata illa ſeptem, quæ dicuntur Capitalia, non omnia ſunt mortalia ex genere ſuo: quia non omnia graviter Deum aut proximum lædunt, vel nos ipſos corrumpunt.

Reſp. III. Mortale ex accidente dicitur, cum actus aliquis venialis, aut indifferens, fit per accidens mortalis, de quo *infrà*.



Digitized by Google

## DVBIVM III.

### *Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale, fiat per accidens veniale?*

Reſp. I. Tria requiruntur ad peccatum mortale, quorum ſi unum deſit, fit veniale quod aliàs ex ſe eſt mortale. 1. Ex parte intellectus, plena advertentia & deliberatio. 2. Ex parte voluntatis, perfectus conſenſus. 3. Gravitas materiæ, ſaltem ut plurimùm. Ratio primæ & ſecundæ partis eſt, quia ſpectata fragilitate humana, non videtur decere divinam bonitatem, æternis ſupplicii, punire hominem, abſque plenâ conſideratione & conſenſu. Ratio tertiæ partis, quia ubi materia parvi eſt momenti, ibi moraliter modica offenſio eſſe reputatur ut plurimum.

Reſp. II. Peccatum ex genere ſuo mortale, tribus ex cauſis fieri poteſt veniale, ut patet ex dictis. Prima eſt, ſi ex parte intellectus non ſit perfecta advertentia malitiæ, ſeu deliberatio. Signa autem imperfectæ deliberationis ſunt. 1. Si tenuiter, & quaſi ſemidormiens apprehendiſti eſſe malum. 2. Si poſt, ubi meliùs conſideras, judicas te non fuiſſe facturum, ſi ita apprehendiſſes. 3. Si vehementiſſima paſſione, apprehenſione, vel diſtractione, laboraſti, vel turbatus fuiſti, ita ut ferè neſciveris quid ageres.

Secun-

Secunda cauſa eſt ex parte voluntatis, ſi non ſit perfectus conſenſus. Signa autem imperfecti conſensûs ſunt. 1. Si diſpoſitus fueris, ut licèt facilè potueris exequi peccatum, non tamen ſis executus. 2. Si quis dubitet num conſenſerit, præſertim ſi ſit vir timoratus. 3. Si quis ſoleat eſſe ita affectus, ut malit mori, quàm expreſsè mortaliter peccare: quia talis non facilè conſentit. 4. Si quis valdè timidè & ſuſpensè proceſſiſſe ſe meminit. 5. Si ſemiſomnis fuit, non plenè ſui compos, &c. judicetque ſe id non fuiſſe facturum, ſi plenè vigilaſſet. *v. Sanch. 1. mor. c. 10. Bald. l. 10. d. 8.*

Tertia cauſa ex parte materiæ, ſi hæc ſit parvi momenti. Quando autem talis ſit, diſcernendum eſt morali judicio prudentis, cui ſequentes regulæ ſervient. 1. Ut de materia judicetur, non tantùm ipſa ſecundùm ſe abſolutè eſt conſideranda, ſed etiam reſpectivè ad finem intentum: ad quem ſi parum facit, levis eſt; gravis autem, ſi multum, ut docet *Vaſq. 1. 2. d. 158.* 2. Attendendæ ſunt circumſtantiæ: quia ſæpè fit, ut res ex ſe levis, attentis circumſtantiis boni communis, vitandi ſcandali, &c. fiat gravis. 3. An pars aliqua rei præceptæ ſit gravis, ea ſpectanda eſt, tum abſolutè & ſecundùm ſe, tum etiam in ordine ad totum. 4. In transgreſſionibus repetitis, ſi plures materiæ parvæ, vel ſecundùm ſe, vel ſecundùm effectus à ſe productos, moraliter

conjungantur, ſit materia gravis: quia tunc omnes moraliter reputantur pro una. Contrà verò non cenſetur materia gravis, ſi parvæ materiæ, nec ſecundùm ſe, nec ſecundùm effectus relictos, inter ſe uniantur *Ex dictis reſolves.*

I. Peccas mortaliter, ita ut fiat materia gravis, ſi ſæpè modicum furaris, & non reſtituis, juxta dicta *l.5 t.5.c.1.d.3.caſu 1.* item ſi interruptim pſalmos aliquot ex eodem officio omittas; ſi eodem die jejunii ſæpius parum comedas eodem feſto ſæpius parum labores.

II. Non peccas graviter, ſi diverſis feſtis modicum labores: ſi quotidie in Quadrageſima parum comedas. Quod verum eſt etiamſi ſimul haberes propoſitum ita faciendi; quia cùm iſta moraliter inter ſe non uniantur, ſingula ſunt parva *v. Sanch. l.c.*

III. Non peccat mortaliter, qui diverſis diebus violat votum, quotidie aut ſingulis diebus modicum quid orandi, vel parvam eleemoſynam dandi, ſit ſit onus affixum diei, quia cùm quotidie cujusque diei obligatio extinguatur, materiæ illæ non continuantur. Quod verum eſt, etſi proponat ſemper omittere: quia illud propoſitum non fertur in rem gravem. Imò contra *Sanch.* id quidam verum putant, etſi quis 100. vota diverſæ ſpeciei, in materiis valde levibus, uno die implenda haberet quia materiæ illæ, cùm ſint independentes à ſe,

non

non uniuntur. Si tamen ſimilia vota non ſint onus affixum diei, ſed tantùm dies præfigatur ut terminus, ultra quem executio non differatur, erit peccatum mortale, poſtquam ad materiam notabilem perventum fuerit.

IV. Probabile eſt, eum, qui ter vel quater 1000. aureos in cauſas pias voviſſet, non peccaturum mortaliter, ſi tres non ſolveret: quia etſi talis pars, abſolutè in ſe ſpectata, ſit notabilis, comparatione tamen totius, morali judicio non valde videtur æſtimanda. *v. Lay. l. 1. t. 3 c. 5.*

## DUBIUM III.

*Quibus modis peccatum ex genere ſuo veniale, aut actus indifferens, tranſeat per accidens in mortale?*

Quinque modis id fieri communiter, docet *Sanch &c.* 1. Ratione finis adjuncti. 2. Ratione finis ultimi 3. Ratione contemptus. 4. Ratione ſcandali 5. Ratione periculi. De ſingulis dicam breviter.

Reſp. I. Peccatũ veniale tranſit in mortale, ratione finis adjuncti, ut ſi quis leviter mẽtiatur, ad copulam carnalem extorquendam: quia cum finis mortalis ametur, mortale eſt. Non tamen neceſſarium eſt in confeſſione exprimere illud mendacium, ſed ſolum deſiderium fornicationis: quia ſecluſa malitia mortali finis, manet veniale.

Reſp.

Reſp. II. Tranſit item in mortale, ratione nimii affectus in rem aliquam ; ut ſi v. g. ultimum finem in ea conſtituas. Ad quod non ſufficit valde intentè & vehementer ferri in objectum ; ſed requiritur, ut appretiativè illud ita æſtimet, ſaltem virtualiter, ut paratus ſit, ejus cauſa transgredi præceptum obligans ſub mortali : ut ſi quis ita inordinatè afficiatur ad fabulas, luſum, perſonam, ut malit feſto omittere ſacrum, &c. quàm illis privari, Notat autem *Bonac.* hunc affectum, non tantùm habitualem, ſed actualem eſſe debere, ut peccatum contrahatur : quia non imputatur ad culpam id ad quod committendum, habitu tantùm es paratus.

Reſp. III. Peccatum veniale fit mortale, ratione contemptus abſoluti, & formalis.

Dico autem, *contemptum abſolutum & formalem*, quando nimirum ideo formaliter & abſolutè præceptum violatur, quia ipſi, aut ſuperiori ſubjici renuis, quod eſt peccatum ſuperbiæ conſummatę, vel quando ideo non vis obedire præcepto, quia præceptum eſt, & eſt peccatum inobedientiæ formalis : quorum utrumque graviter pugnat cum charitate debita ſuperiori. *Ex quibus reſolves.*

I. Non eſt mortale, ſi velis quidem obedire, & ſubjici abſolutè, nolis tamen hic & nunc in re modica ; aut ſi auctoritatem

legis

legis, vel præcipientis admittas, executionem tamen hic & nunc contemnas. Ratio quia non eſt contemptus abſolutus & ſimpliciter, ſed tantum ſecundùm quid.

II. Si præcisè ex indignatione, malitia, prava conſuetudine, aliave cauſa, præceptùm violetur, & non ex contemptu poteſtatis ſuperioris, non eſt mortale; quia non eſt contemptus formalis, ſed tantum interpretativus.

III. Eſt mortale, facere vel omittere aliquid ex contemptu juſtæ legis humanæ: item ex contemptu Dei præcipientis, vel etjam conſulentis (quod præterea tacitam blaſphemiam continet, quaſi Deus inutilia præciperet, aut conſuleret;) & denique facere aliquid ex contemptu Prælati ut ſic, & ut à Deo auctoritatem habentis, non tamen ut talis hominis, indocti, imprudentis imperfecti: quia hoc poſterius, non eſt contemnere abſolutè & ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid. *vid. Sanch. 1, mor. c. 5. Bon. de peccat. d. 2. q. 3. p.* 1.

Reſp. IV. Peccatum, vel opus indifferens habens mali ſpeciem, tranſit per accidens in mortale, ſi ruina per illud proximo cauſanda ſit mortalis Ratio, quia tali operi ſuperadditur aliquid graviter repugnans charitati, *v. dicta de ſcandalo, & Fill. t. 21. c. 6. q. 10. n. 212.*

Reſp. V. Veniale, vel opus indifferens, trāſit in mortale, ratione periculi incidendi

in

in mortale, quando quis ſine ſufficienti cautela, aut neceſſitate aliquid facit, per quod veniat in mortale, ac proximum periculum peccandi mortaliter: quia talis ſalutem animæ contemnit, cum tam probabili ejus periculo temerè ſe exponat. Vnde in confeſſione explicanda eſt ſpecies peccati, cujus periculo ſe objecit: quia eodem genere peccavit. Proximum autem periculum cenſetur, quod frequenter homines ſimilis conditionis in peccatum mortale inducit.

## CAPUT III.

### *De peccatis capitalibus in ſpecie.*

### DVBIVM I.

#### *Quid ſit Superbia, & quale peccatum?*

Reſp. I. Superbia eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ: moralis ex genere ſuo, ſi ſit conſummata & perfecta, id eſt, ſi quis ita excellere appetat, ut Deo, Superioribus, eorumque legibus ſubjici nolit. Imperfecta tamen, qua quis ſubjici non renuens iis, quibus debet, & in ſuo tantum affectu ſeſe magnificat, eſt tantum veniale, ut docet *Cajet. &c. V. ſuperbia*, quia ſine Dei & aliorum deſpectu, plus juſto ſe efferre, non eſt gravis inordinatio: eſſet tamen gravis, ſi fieret cum notabili aliorum contem-

Digitized by Google

temptu, complacendo in aliorum abjectione.

Reſp. II. Filiæ ſuperbiæ ſunt tres. 1 Eſt Præſumptio, quæ eſt appetitus aggrediendi aliquid ſupra vires. Eſt communiter veniale tantùm: fit tamen mortale, ſi damnum Deo, aut proximo afferat, v. g. ſi præſumas juriſdictionem Eccleſiaſticam, poteſtatem ordinis ſacri: item officium Medici, Advocati, Confeſſarii, &c. ſine debita peritia, *Leſſ. l. 3 c. 2. d. 3. & ſupra l. 4. t. 3. d. 9.*

2. Eſt Ambitio, quæ eſt inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti, vel debito majoris; ut ſi ambias Beneficium, vel officium, quo eſt indignus, vel illicito modo & medio, v. g. per ſimoniam. Eſt per ſe peccatum veniale fit autem mortale, vel ratione materiæ ex qua, vel ratione medii, per quod honor quæritur, vel ratione damni, quod proximo infertur. Denique ſi moderate honor appetatur ob honeſtum finem, erit actus magnanimitatis, ut docet *Laym.*

3. Eſt Vana gloria ſcilicet cupiditas inanis gloriæ, cujus finis eſt manifeſtatio inordinata propriæ excellentiæ, ſive veræ, ſive fictæ. Dicitur, *vana*, quando quæritur ex re mala, falſa, aut ficta, aut quæ non eſt digna gloria, vel non tanta, ut ex opibus, nugis, &c. aut apud eos, qui non bene de re judicant, aut ſine debito fine. Eſt peccatum per ſe veniale, mortale ſæpe per accidens, ut

ut dictum de ambitione. Imò ut cõtra *Anglum* rectè docet *Sylv. Nav. c. 17. &c.* eſt tantum veniale res etiam ſacras principaliter facere ob gloriam vanam, v.g. concionari.

Porrò per vanam gloriam dupliciter peccatur, juxta *D. Tho.* 1. 2. *q.* 13.

I. Directè; idque vel per verba, eſtque Jactantia: quæ eſt venialis per ſe, ſi ſit de rebus bonis; v.g. jejunio, oratione, &c. etſi per accidens ſæpe ratione damni, ſi ſit falſa, fiat mortalis; uti etiam. 1. ſi quid dicat contra gloriam Dei, ut Ezech. 28. *Deus ego ſum.* 2. ſi prorumpat in contumelias, v.g. Non ſum ſicut cæteri hominum, adulter, &c. ut & hic, 3. ex fine malo. 4 ſi cum notabili damno proximi fiat, 5. ſi de re moraliter mala; quia approbatio operis eandem cum illo ſpeciem habet; (quæ proinde in confeſſione debet exprimi, ſaltem quando cum jactantia de peccato, conjuncta fuit complacentia ejusdem. Quod addo, quia ſi abſque ea fuit, *Navar. Palaus & Diana to. 2. tract. 4. R.* 116. docent contra *Sanch. Lopez. Rodriq. &c.* non neceſſariò explicari *v. Card. de Lugo d. 16. num. 267.*) vel per facta, quæ ſi vera ſunt, & aliquid admirationis habent, dicitur Inventio novitatum; hæc enim ſolet vulgus admirari, ut peregrinas veſtes opiniones &c. mortale, ſi notabiliter corrumpat juventutem, vel mores Si vero facta falſa ſint, eſt Hypocriſis; v.g ſi quis boni aliquid faciat, ut videatur bonus, etſi non

ſit

ſit: quæ ex ſe venialis eſt, niſi ſit cum injuria, vel contemptu Dei, & proximi.

II. Indirectè, in quantum quis altero non vult eſſe minor. Quod fit quadrupliciter. 1. Per intellectũ, & eſt Pertinacia, qua quis nimis tenaciter adhæret ſuæ ſententiæ, quę eſt mortalis, ſi oppugnetur veritas magni momenti; vel ſi ſit conjuncta cum periculo tertii, v.g. ſi medicus cum periculo ægroti maneat in ſententia. 2. Per voluntatem, & eſt Diſcordia: qua peccatur mortaliter, quãdo eſt circa donum Dei, vel proximi, in quo deberent eſſe concordes. 3. Per verba; & eſt Contentio: quæ eſt mortalis, quãdo animo contradicendi altercaris circa veritatẽ pertinentem ad fidẽ, vel ſalutẽ animæ, aut corporis. 4. Per facta, dum quis nõ vult exequi quod debet, & eſt Inobedientia. *v. Balde l.*

Reſp. III. His tribus ſuperbiæ filiabus reſpõdet Puſillanimitas, qua quis nimiũ ſibi diffidens detrectat honores, gloriã vel officium, quo dignus eſt: veniale eſt ex genere ſuo, fit mortale, ſi detrectes, ad quod teneris ſub mortali *v. Leſſ. l.3. c.2. Lay. l.3. ſ.5.* *Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Audiens laudem alterius vel ſuam, de re mortaliter mala, peccat mortaliter ſi approbet, ſuſpiciat, admiretur ut laude dignum *Sanch. Bald. d.29. l.3.*

II. Vituperans alium ob vindictam non ſumptam, aliudve grave malum, vel peccatum omiſſum, v. g. fornicationem, peccat mor-

mortaliter: quia eſt ſpecies jactantiæ, & eſt cum approbatione peccati, & occaſio committendi. *ibid.*

III. Inducens in civitatem novos habitus, & prævidens, quòd ſuo exemplo moralem neceſſitatem imponat aliis, ut ſumptus faciant ſupra vires & poſtea non poſſint alere quos debent, vel creditoribus non ſatisfacere, peccat graviter *Bald. l. c.*

IV. Exornare ſi nimium ex animi levitate, vel vanitate, per ſe tantum eſt veniale. *ibid.*

V. Simulare ſanctitatem cum voluntate non habendi, mortale eſſe dicit *Baldel. l. c.*

VI. Simulare improbitatem eſt peccatum: quia eſt mendacium & quidem ſcandaloſum, poteſtque eſſe mortale. Neque id fecerunt ſancti, niſi faciendo id, quod ex ſe indifferens, & permittendo ab aliis accipi ut ſignum improbitatis, cùm tamen nec ex natura ſua, nec ex eorum intentione eſſet tale.

## DVBIVM II.

### *Quid Avaritia?*

Reſp. I. Eſt inordinatus appetitus temporalium. Vnde ex hoc, & regula ſupra tradita, de peccato mortali, *perſolves ſequentes Caſus.*

1. Eſt ipſa ex genere ſuo venialis.

II. Cùm

II. Cum verò eò excreſcit, ut ejus cauſa divinas leges prævaricari non dubites, fit mortalis.

III. Prodigalitas, quæ oppo[illegible]r avaritiæ, & conſiſtit in defectu conſervandi, & exceſſu erogādi, eſt ex genere ſuo venialis, levior quam avaritia, quia minùs abit à virtute liberalitatis. Interim mortalis fit, ſi liberis & uxori pauperiem crees; ſi impotentem te reddas ad ſolvenda debita; ſi profundas bona Eccleſiaſtica, piis cauſis obnoxia, *v. Leſſ. l. 2. c. 47. d. 8.*

**Reſp. II. Filiæ Avaritiæ ſunt ſequentes.**

**I. Obduratio cordis, (contra miſericordiam) egenis & pauperibus non compatiendo, eos objurgando, debita durè nimis exigendo, quando creditor non eſt ſolvendo, &c. Hac aliquando peccari poteſt mortaliter, quando præceptum eleemoſynæ, vel charitatis urget, & tamen ex tali duritia non ſubvenitur, *Navar. c. 27. Tol. l. 8. c. 26. v. dicta de charitate proximi.***

**II. Inquietudo cordis, hoc eſt, vehemens & inordinata applicatio mentis ad acquirendas, vel conſervandas divitias, cum inani & vano timore, ne non acquirantur, vel perdantur. Eſt mortalis, quando retrahit à ſpiritualibus, vel aliis, ad quæ ex præcepto gravi obligamur, (v. g. auditione Miſſæ) vel inducit ſuperfluum timorem, & ex hoc diffidentiam erga Deum. Veniale**

 eſt,

Digitized by Google

eſt, ſi ſit de re bona, ſed tempore vel loco indebito v.g. de familia, meſſe, vindemia quando [illegible]is eſt in templo, vel vacandum eſt Deo, *S.Tho.2.2.q.55.a.6. Regin.l.23.c.2.q.3. Eſcob.*

III. Violentia: mortalis eſt, quando eſt injuſta, & circa materiam gravem.

IV. Fallacia, ſive dolus in verbis: poteſt eſſe mortalis, ratione finis, vel mediorum.

V. Fraus, ſive dolus in facto. Eſt mortalis ex genere ſuo, contingitque multipliciter in contractibus, tam ratione materiæ (v.g. ſi ea vitium habet, vel nō ſit qualis exiſtimatur) quàm ratione pretii, *Nav.c.35. Tol.l.8.c.47.Eſcob.*

VI. Proditio, quæ eſt deceptio contra fidem datam, aut debitam, in damnum illius: mortalis eſt ex genere ſuo. Contingit ferè tripliciter: 1. Circa perſonas quomodo Judas Chriſtum, Dalila Sampſonem prodidit. 2. Circa res vel immobiles (ut ſi miles manifeſtet hoſti modum capiendi arcem) vel mobiles, ut ſi pecuniam, veſtem &c. cujuſpiam abſconditam, prædoni oſtendas 3. Circa ſecretum: vel ſibi commiſſum revelando, (quod eſt contra fidelitatem & juſtitiam, ſiquidem promiſſum fuit; quia eſt pactum onerόſum, ut docet *Card. de Lugo d.14. num.139.* & quidem mortale, ſi prævidere poſſis inde ſecuturum notabile aliorum damnum, vel diſcordiam, alias veni-

veniale) vel alienas literas aperiendo, & legendo. Quod poſtremum, ſi fiat ideo, ut ſciat ſecreta alterius, eſt Curioſitas, & ſi ſit in re gravi, per ſe eſt mortale. Quod quia communiter ante apertionem neſcitur, communiter eſſe mortale, docet *Tol.l.8.cap.45. Baldell. l.3. d.11. Navar. c.pen. d.6. de pœn. Mol. Laym.l.3.t.3.p.1.cap.4.* (qui addit, eum qui doloſè alienas literas aperit, & legit, cum alterius injuria vel damno, crimen falſi cõmittere.) Dixi, *per ſe eſſe mortale*, quia per accidens poteſt eſſe veniale, vel nullum, ſi legitima auctoritate, juſta ex cauſa fiat. *Unde reſolvuntur Caſus ſeqq.*

I. Literas alienas aperire, & legere, ſæpè non eſt peccatum, ſi probabiliter ſcias, ſcriptas eſſe in tuum injuſtum damnum, vel in injuriam tuam cedere, quam intendas avertere: quia potes tibi conſulere. Sic princeps poteſt aperire literas, non tantùm hoſtium, ſed etiam aliorum, quæ tempore belli, ex locis finitimis hoſtium veniunt. Item miniſtri publici, quoties bono publico neceſſarium eſſe judicant, *Nav.c.18.Reg.l.24. n 60. Eſcob. Card.Lugo d.14.n.148.*

II. Communiter etiam peccatum non eſt, ſi conſenſus expreſſus habeatur ejus, e quo, vel ad quem mittuntur, (neque lex ſpecialis vetet, *Card.de Lugo l.c.*) vel tacitus ſaltem, ut ſi facias ſub ratihabitione, confidens rationabiliter, habitum iri ratum. Ita *Eſcob, ex Nav, Regin, &c. l c.*

III. Superior Religioſus, literas ſuorum ſubditorum, (dummodo non mittantur ad ſuperiorem majorem, vel talem, quem ſtatuta eximant, nec ab eo veniant licitè aperit & legit: ſive ex Religionis ſtatuto, aut conſuetudine; ſive ex ſuſpicione probabili, quòd mali aliquid contineant, *vid. Eſcob. Peirinum de relig. tom. 1. q. 2. cap. 1. Dian. p. 5. t. 6. R. 55.*

IV. Nec eſt peccatum, ſi neceſsè ſit, vel expediat ad injuriam alteri imminentem avertendam; dummodo non plus legatur, quàm ad eum finem neceſſe eſt *Card. de Lugo l. c.*

V. Qui aperit & legit, exiſtimans nō contineri res magni momenti, venialiter tantùm peccat, *Card. de Lugo l. c.*

VI. Si literas ab alio dilaceratas, & in publicum à domino abjectas, recolligas, & junctis partibus legas, ex ſola curioſitate, peccatum veniale eſt: nullum autem, (per ſe) ſi, ut ex illa notitia tibi provideas: quia quod pro derelicto habetur, in uſum ſuum convertere licet, *Baldel. ex S. Anton. & Roſel. Sylv. V. emptio q. 17. Layman. l. 3. ſ. 5. t. 3. p. 1. cap. 4. num. 4. Dian. tom. 2. t. 6. miſc. R. 55.* Rectè tamen notat *Layman. l. c.* talem ex charitate teneri non manifeſtare ſecretum iis contentum, ſi damnum inde cujuſpiam provenire poſſit: imò addit) revelans ejuſmodi ſecretum, cujus notitiam etiam juſtè acquiſivit contra juſtitiam peccabit, ſi intel-

intelligat, audientes eâ notitiâ uſuros ad damnum injuſtè inferendum, *v.Lay.l.c.*

Dixi, I. *à domino projectas*; quia ſi vel ab alio projectæ (domino inſcio) vel ab ipſomet caſu perditæ fuerint, non licet legere.

Dixi II. *In locum publicum:* quia ſi in ignem, vel fornacẽ v.g. projectæ ſint, ut comburantur: peccas, ſi extrahas, & legas, *vid. Card. de Lugo d.15.n.150.*

Dixi III. *Per ſe*, quia fieri poteſt, ut ea contineantur, quorum lectio ſit pernicioſa.

VII. Qui furtivè ſcripta alterius ſecreta, ipſo invito legit peccat. Et 1. quidem peccato curioſitatis; etſi faciat animo diſcendi, & ſine ſuſpicione damni. 2. injuſtitiæ: quia quisque habet jus ſecreti in ſuis ſcriptis, quæ aliis non vult eſſe communia. *Navar. cap.15. Molin. tom 5. d.36. n.2. Regin. l.24. cap.6.n.119.* poteſtque aliquando eſſe mortale, ſi nimirum fiat cum notabili damno, vel alter valde cupiat eſſe ſecreta, graviſſimeque ſit laturus, *Baldel.d.13. v.*etiam *Card. de Lugo l.c.*

VIII. Quicunque ſecretum violat absque juſta cauſa, cum alterius damno, vel qui literas alterius injuſtè aperit, ex quo damnum alteri ſequitur, tenetur ad reſtitutionem, *Bonac.d.2.de reſt.q.1.p.1, Trul.l.7.c.10. d.32.*

## DVBIVM III.

### *Quid Luxuria?*

Reſp. Eſt appetitus inordinatus venereorum, quorum uſus cum ex natura ſua inſtitutus ſit ad conſervationem generis humani, quod eſt magnum bonum hominum, & externum Dei, proinde qui abutitur, lædit Deum & homines. Eſt mortalis ex genere ſuo. *vid. ſuprà l.3. t.4. cap.2. & l.5. c.1. d.2.*

Reſp. II. Filiæ Luxuriæ, quæ eam plerumque ſequuntur, ſunt octo: quatuor ex parte intellectus; & quatuor ex parte voluntatis.

1. Cœcitas mentis; cùm quis adeò eſt addictus turpitudini, ut de cœleſtibus non cogitet.

2. Præcipitatio; qua quis ex eadem cauſa, ſine conſilio operatur.

3. Inconſideratio; quando in modo delinquit, inconſiderate agens, quæ ſtatum vel perſonam dedecent.

4. Inconſtantia; quando quis ex eodem affectu voluptatum, à piis propoſitis mox deficit.

5. Amor ſui; talis enim homo ob voluptates, ſe ipſum finem ſuarum actionum facit, non Deum.

6. Odium Dei: laſcivus enim ſolet à rebus divinis abhorrere, imo ab ipſo

Deo

Deo, tanquam peccatorum vindice.

7. Affectus præſentis ſæculi, amor enim voluptatum carnalium ita animum afficit, ut ſubinde etiam beatitudini æternæ paratus eſſet renunciare, ſi præſentibus frui ſemper permitteretur.

8. Horror futuri ſæculi; quando voluptatibus immerſus, mortem inordinatè timet & de ea nolens cogitare, vitam illicitis mediis propagare ſtudet, &c.

Priores quatuor ſunt mortales, quando finis ultimus in creatura ponitur; vel præceptum aliquod Dei graviter obligans, prætermittitur. Poſteriores quatuor, ſi plenus ſit voluntatis conſenſus, per ſe ſunt mortales; ex indeliberatione, vel alia actuum imperfectione, ſæpe veniales, *vid. Eſcob. & Baldell. cc.*

## *DVBIVM IV.*

### *Quid Invidia?*

Reſp. Eſt triſtitia de alterius bono, prout illud eſt diminutivum propriæ excellentiæ ita ut hæc directè ſit contra charitatem, hæc enim gaudet de bono proximi, quod invidia deſtructum optat, vel non deſtructum dolet. *Vnde reſolves.*

I. Eſt ex genere ſuo mortalis: & graviſſima quidem, atque in Spiritum S. ſi ſit de ipſa gratia, vel auxilio Dei.

II. Filiæ ſimiliter ex genere ſuo morta-

les ſunt, ac numerantur hæ: 1. Odium, de quo *ſuprà*. 2. Detractio, de qua *in prac. 8.* 3. Gaudium in malis proximi. 4. Suſurratio, quæ eſt oblocutio mala de proximo, ad tollendam amicitiam ipſius cum aliis: quam proinde ſuſurro reſtituere tenetur, & iterum reconciliare, non ſecùs ac detractor famam, *v. in prac 8.*

III. Si triſtitia ſit de bono alterius, in quantum ex eo tibi, vel aliis times nocumentum, (v. g. inimicus tuus eſt evectus ad officium, ut tibi faciliùs poſſit nocere.) non eſt invidia, ſed timor: qui per ſe non eſt peccatum, niſi ſit inordinatus, *Layman. l. 3. t. 3. cap. 10.*

IV. Si triſtitia ſit ex eo, quòd nobis deſit bonum, quod alter habet ita tamen, ut illud alteri non diſcupiamus, non eſt invidia ſed æmulatio, ſeu zelus: quaſi eſt circa bonum honeſtum, eſt laudabilis; ſi autem circa temporalia, interdum eſt veniale; ut ſi bonum dolenti ſit improportionatū, quale eſſet, ſi ruſticus doleret ſe non eſſe Regem. *Lay. l. 3. t. 3. c. 10. n. 2.*

V. Si triſtitia eſt ex bono alterius, in quantum ille eſt indignus, non eſt invidia, ſed indignatio: quæ non eſt peccatum: erit tamen, & quidem mortale, ſi vel Dei providentiam arguat, (eſtque blaſphemia) vel ſi ita afficiat, ut ducat homines ad malum imitandum *Cajet. Lay. l c.*

VI. Si doleas, quod alter tibi æqualis, vel non

Digitized by Google

non multum inæqualis, in excellentia creſcat, ita ut te fiat ſuperior, & ipſum incrementum excellentiæ apprehendas ut tibi malum, eſt propriè dicta invidia: invidus enim dicitur, quod non ſit videns, quia bona alterius ſine triſtitia videre non poteſt, *Bald.l.d.29.l.3.* & ſic peccare ſolent, 1 Ambitioſi, & qui ex re aliqua quærunt gloriam, quam cum in eo ponant, ut in illa re ſint ſoli ac ſingulares, dolent & triſtantur, ſi alii accedant. 2. Puſillanimes quibus cum omnia videantur magna, quovis bono alterius putant minui ſuum: ſic mulieres v.g. facilè apprehendunt, ac dolent, ſe ſuperari bono alterius, v.g. formoſitate. 3. Senes reſpectu juvenum, & quicunque aliquid difficulter obtinuerunt, quod alii facile conſequuntur. *Bald.l c.*

VII. Qui in adverſis ſuis, vel ob aliorum proſperitatem, optat ſe non fuiſſe natum, vel ſe brutum animal factum fuiſſe, vel diē eſſe maledictum, quo natus eſt, vel alterum primò vidit, aut conjugem accepit; ſi tantùm intendat maledicere irrationali creaturæ, v.g. diei (ſive ſit nativitatis, ſive conjugii) qui tot mala culpæ vel pœnæ protulit videtur eſſe tantùm veniale, (aliquando etiam nullum, ut Jobi) ſi autem deliberatè intendat optare malum homini, ſive ſibi, ſive alteri, illo die natis, vel conjugatis, mortale eſt, *Eſcob. & March man. c.3.*

DV-

Digitized by Google

# DVBIVM V.

## *De Gula.*

## ARTICVLVS I.

### *Quid ſit Gula?*

Reſp. Ea eſt inordinatus appetitus cibi & potus: opponiturq; abſtinentiæ, & committitur 5. modis. 1. Si edas ante tempus, 2. Si nimis exquiſita, 3. Si plus juſto. 4. Si voraciter, 5. nimis exquiſitè præparata, *Laym. l. 3. ſ. 4. n. 5. Vnde reſolves.*

I. Gula ex genere ſuo eſt peccatum tantum veniale; quia nullus horum modorum repugnat præcisè charitati Dei, vel proximi.

II. Hinc probabile eſt, quod docet *Nav. Tol. &c.* & non repugnat *Layman.* ſecluſo ſcandalo & aliis, veniale tantùm eſſe, usque ad vomitum ſe cibo & potu implere; idque etiam, ſi quis vomat, ut iterato poſſit bibere: quod tamen *V. Comedere, Sa. aliique multi* putant mortale, *v. Baldel Eſcob. t. 2. E. 2. c. 5.*

III. Vix dubium eſt, licere eſu aut potu; aliterve creare vomitum; ſi is ſalubris eſſe judicetur.

IV. Mortalis interim cenſetur crapula ex accidente, & nimia inordinatione in his caſibus. 1. Si quis gulæ cauſa violet jejunia Eccleſiæ, 2. Si quis ex gula notabiliter ine-

Digitized by Google

ineptus fiat ad functiones, ad quas ſub mortali tenetur. 3. Si quis valde graviter valetudini noceat, id advertens; ſecus, ſi leviter tantùm; ut v.g. ſi febricitans hauſtu aquæ morbum augeat. 4. Si continuæ fiant comeſſationes & compotationes, ita ut vẽter pro Deo habeatur. 5. Si quis bibat ad perfectam ebrietatem, de qua *infra.* 6. Si quis ex mera gula veſcatur carnibus, aut ſanguine humano, tum quia id repugnat pietati defunctis debitæ; tum quia eſt contra inſtinctum naturæ abhorrentis. Excuſandum autem erit, ſi fiat cauſa medicinæ, aliave juſta cauſa, v.g. extremæ famis in obſidione; in qua tamen ſic vitam conſervare non teneris, *Sanch.1.mor cap.18.Leſſ.Lay.l.3. ſ.4.Sa.Bon.Baldell.l.3.c.29.* Sic etiam excuſant quidam lictores illos, qui ut officium ſuum meliùs adminiſtrent, hauſtu ſanguinis humani ſe animare dicuntur; præſertim cùm ſanguis, ſecundùm multos, animatus non fuerit, *v Auth.citt.*

V. Ex genere quoque ſuo venialia ſunt, quæ filiæ Gulæ dicuntur; nimirum ex parte animæ, 1. Hebetudo mentis, ſeu ſtupiditas nata ex crapula, v.g. ut non poſſit orare, &c. quæ fit mortalis, quando quis inordinatè bibendo vel comedendo voluntariè, fit ineptus ad intelligenda vel præſtanda ea, quæ ad ſalutem illi ſunt neceſſaria: vel ad quæ ex officio, aut aliàs ſub gravi peccato tenetur, *Baldell.d.29.l.3.n.15.*

2. In-

2. Inepta lætitia, per quam intelligitur non quævis inordinata, quæ omne peccatum ſequitur; ſed quæ movet ad cantiones obſcœnas, actus turpes, ſaltus, vel choreas inhoneſtas, &c. fitque mortalis, quando eſt inductiva alterius ad conſenſum, vel delectationem mortalem, vel ad eam ordinatur, *Ibid.*

3. Mutiloquium.

4. Scurrilitas, quæ ab inepta lætitia, & multiloquio differt, quod illa ſit in appetitu, iſtud in verbis: hæc in verbis, & geſtibus; dicitque ſemper aliquam inhoneſtatem, licet (per ſe, & ſecluſo ſcandalo) venialem; v. g. ſcurrilia dicere, vel canere, ventum emittere, &c ex levitate ad riſum excitandũ: mortale tamen eſſet, ſi fieret cauſa delectationis venereæ. *Baldel. l. c. Eſcob. t. 2. E. 2. c. 4.*

Ex parte corporis. Immunditia, Vomitus, & Seminis effuſio. Quæ ultima, ſi voluntaria ſit, mortale eſt, *v. Layman. l. 3 ſ. 4. Leſſ l. 3. c. 3. Baldel. l. 3. c. 29.*

## *ARTICVLVS II.*

### *Quid ſit Ebrietas?*

Reſp. Malitia ebrietatis plenæ & perfectæ, in eo conſiſtit, quod quis ſine juſta & gravi cauſa, tantùm ob voluptatem, aut ingluviem, ſciens volens, privet ſe uſu rationis; non ſimpliciter, id quod ſit in

ſom-

ſomno modo naturali inſtituto ab auctore naturæ, ad virium & imaginis Dei conſervationem, ſed violenter, & modo innaturali, rationem perturbando; & Dei imaginem deturpando, in modum amentis, bruti, ac ſimul inſuper privando ſe proxima poteſtate utendi ratione, ad omnem ſubitam neceſſitatem. Ita docent commun. Doct. *Unde reſolves.*

I. Perfecta ebrietas qua prædicto modo ratio plane ſopitur, eſt ex genere ſuo mortale: quia cenſetur Deo injuriam, ejus imaginem ſic deturpare. Eſt communis Doct.

II. Non eſt peccatum, inebriare ſe ex præſcripto medicorum, ſi aliter ſanitas recuperari non poſſit, *Sylv. Cajet. Laym.*

III. Nec item eſt peccatum, ſi quis cogatur intento enſe, *v. Leſſ. l.4.c.3.d.4.n.37. Azor. Regin. Baldel.*

IV. Mortale eſt, alium inebriare velle, vel provocare ad æquales hauſtus, cum intentione inebriandi, aut advertentia ſecuturæ ebrietatis in ſe aliove, *Leſſ. l.c.*

V. Si juſta cauſa eſt, ut v.g. ſi grande malum non poſſit aliter impediri, niſi auctor inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem, quæ ſaltem ipſi non ſit voluntaria, ut ſcilicet præter intentionem, ideoque inculpabiliter inebrietur; v.g. vinum fortiſſimum, aut medicatum propinando, cujus vi ignorata decipiatur. Unde ſic poſſes inebriare eos, qui alioqui eſſent prodituri

turi urbem, vel te abducturi, *Leſſ. l. c. & San. l. 2. de mar. c. 11.* An verò hoc caſu liceat inducere ad ebrietatem ipſi voluntariam, dubium eſt, *Leſſ. l. 4. cap. 3. dub. 4. num. 32.* affirmat, quia, inquit, licet ſuadere & inducere ad minus malum, ut impediatur majus. *Laym. l. 3. ſ. 4. num. 6.* rectiùs negat; quia nullo caſu licet inducere ad peccatum.

VI. Si quis non prævidit periculum ebrietatis, & ſic vino captus eſt, aut in auram exiens, vento turbatus eſt, nec hoc prævidit, vacat culpa: Unde multi excuſantur, qui prudenter ſæpe judicant, ad huc ſe hauſtulum facere poſſe ſine noxa: deſinent tamen prudenter id judicare, ſi contrariam de ſe experientiam habeant.

VII. Si quis poſt potum diſcernere adhuc poſſit inter bonum & malum, licet nonnihil phantaſia turbata ſit, aut ſequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur, nondum plena eſt ebrietas; ideoque tantùm peccatum veniale, quamvis ex gravioribus, ſi deliberatè ſit commiſſum. *vid. Laym. l. c.*

VIII. Plena ebrietas notatur ex his ſignis, quæ dat *Leſſ. dub. 2. numer. 30. & Regin.* 1. Si quis non meminerit dictorum, factorum; quomodo vel quando domum deductus. 2 Si commiſit ea, quæ nunquam alias ſana mente ſolet, v. g. ſi præter morem

turpia

turpia ſit locuturus, turbarit domum, uxorem verberaverit, &c.

IX. Mala inebrietate commiſſa, ſi prævi ſa non ſunt, aut ſit adhibita cautio, culpâ vacant.

## DVBIVM VI.

### *Quid ſit ira?*

Reſp. Eſt inordinatus appetitus vindictæ. Quæ inordinatio, ſecundùm *D.Th.* dupliciter fieri poteſt: 1. Ex parte modi iraſcendi, ut v.g. ſi nimium interius exardeſcas, vel exterius per ſigna nimis pateſacias. 2. Ex parte objecti, ut ſi vindictam appetas, planè injuſtam ob cauſam; vel ſi juſto majorem, v.g. optando inimico mortem, quam nō eſt meritus; vel exequendam propria auctoritate; vel denique licet vindicta juſta ſit, non tamen eam appetas ut juſtam, ſed ut ſatiativam animi tui malevoli, *Vnde reſolves.*

I. Si ordinare appetatur vindicta, non eſt peccatum iræ: ut cùm ſuperiores iraſcantur culpis ſubditorum, eosque puniunt, ſeu vindicant.

II. Ira inordinata, primo modo ante dicto, eſt ex genere ſuo veniale: poteſt tamen fieri mortale ex accidente, ut ſi addatur blaſphemia, maledictio, ſcandalum.

III. Ira inordinata ſecundo modo, eſt ex genere ſuo mortale: quia eſt directè contra charitatem, *Bald. l.3.d.21.*

IV. De

IV. De filiabus iræ, quæ partim ſunt in corde, ut indignatio, & Tumor mentis, partim in ore, ut Clamor, Blaſphemia, Contumelia, Maledictio; partim in opere, ut rixæ, pugnæ, ſeditiones, vulnera, diverſimodè loquendum eſt, ſecundum regulam ſupra datam. Nam 1. Indignatio, quæ eſt inordinatus affectus ex eo, quòd quis reputet ſe indigne à tali tractari, communiter eſt veniale: imò ſi ex juſto rationis judicio procedat, nullum eſt. Poſſet tamen eſſe mortale, ſi creſceret usque ad deliberatum odium, & contemptum perſonæ gravem. 2. Tumor mentis, quo quis moroſe excogitat diverſas vias vindictæ, iisque cogitationibus animum tumefacit, quale peccatum ſit, judicandum eſt ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur, *v. Tol. l. 8. c. 58.* 3. Clamor, cùm iratus extollit vocem, multa inordinatè & confusè effundens, eſt veniale communiter niſi aliud addatur. 4. Blaſphemia eſt mortale, de qua ſupra *l. 3. t. 2. c. 1.* 5. Contumelia qua quis proximo malum aliquod objicit, cum intentione illum inhonorandi, eſt ex genere ſuo mortale.

Dixi, *animo inhonorandi:* quia animo corrigendi, humiliandi, aliàve ratione, poteſt ſuperior verbum aliquod aliàs contumelioſum objicere: quomodo Chriſtus vocavit Apoſtolos ſtúltos; & Apoſtolus Galatas inſenſatos. In quo tamen peccari poteſt, ſi modus debitæ correctionis excedatur,

tur, vel ſubditus gravius dehonoretur, quàm per delictum meruit. *vid. Baldel. d. 34. n. 16.* item, ut docet *Cajet.* poteſt contumelia eſſe venialis tantùm, ſi ſit parva tantùm; vel ſi ſit tantùm materialis, ſine intentione dehonorandi; modò non ſequatur læſio notabilis honoris proximi. Et ſic excuſantur, ſaltem à mortali, multi parentes, dum filios vocant aſinos, &c. item mulieres, pueri, & infimæ ſortis homines, conviciis ſe onerantes: quia cùm fides iis non habeatur, non læditur graviter honor *vid. Bon. t. 3. q. 2. p. 5.* Denique ſi joci cauſa, & per convenientem recreationem, leves defectus objiciantur, urbanitas eſt, ſecundùm *D. Thom. 2. 2. q. 72. a. 2.* dummodò aliter, non contriſtetur, nec ad iram moveatur.

Contumelia etiam fit facto, tum indirectè, ut ſi imaginem, vel literas alterius conculces, comburas; tum directè, ut ſi virum honeſtum fuſte cædas, ad januam ejus cornua, &c. apponas; vel repræſentes aliquid, quod honorem alterius lædat. Huc ſpectat ſubſannatio, illuſio, & deriſio, quādo fit ſignis, ut naſo rugato, labiis extenſis, &c. intendendo proximi confuſionem: quæ ſi ſit gravis, vel ſaltem proximus eâ graviter contriſtetur, mortalia ſunt *Bonac. Molin. Baldel. l. 5. d. 3. &c. ex S. Thom.* Circa quæ: Nota. Quòd qui per contumeliam læſit alterius honorem, teneatur hunc reſtituere, etiamſi fama non ſit læſa. Hoc autem

 ſie-

fieri poteſt, vel per honorificam & amicam ſalutationem, vel invitationem ad menſam, vel petitionem veniæ, (etiam ſubinde flexis genibus, & coram teſtibus) prout læſio fuit gravis, *vid Cardin. de Lugo d.15. n.53.* Adde, quod contumeliæ mortalis qualitatem in confeſſione explicare, non ſit neceſſarium, ut contra *Fill. &c.* docet *Azor. Sa, Mol. Card. de Lugo d.16. de pœn. n.269.*

VI. Maledictio, qua quis optat, vel imprecatur alteri malum, ſub ratione mali, eſt ex genere ſuo mortale.

VII. Rixæ, ſi modum non excedant, uti & leviculæ pugnæ, veniales ſunt: ſecùs, ſi progrediantur ad ſeditiones, vulnera, cædes. Suntque hæc communiter peccata ex parte incipientis rixam: alter enim poteſt ſe defendere cùm moderamine inculpatæ tutelæ.

## DVBIVM VII.

### *Quid ſit Acedia?*

Reſp. Acedia, ſive animi tædium poteſt ex *D.Th.2.2.q.35.a.2.* dupliciter uſurpari. 1. Generaliter, pro omni animi remiſſione in exercitio virtutum, eò quòd labor aliquis ſit adjunctus. 2. Particulariter, pro triſtitia & tædio de divina amicitia, eò quod per virtutum exercitia laborioſa ſervari debeat, & ſic amicitiam illam non curet. *Vnde reſolvuntur.*

I. Ace-

Digitized by Google

I. Acedia accepta primo modo, tum demum eſt peccatum mortale, cùm ideò committitur opus vetitum ſub mortali.

II. Acedia accepta, ſecundo modo, ex ſe eſt mortale: quia repugnat charitati DEI.

Ex quo de filiabus Acediæ quoque facilè judicari poteſt, quæ ſunt ſequentes.

I. Malitia, qua quis odio habet bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe, aut qua ipſum pœnitet benefeciſſe, vel impleviſſe id, quod tenebatur; aut qua contemnit Dei beneficium, v. g. deſiderando non fuiſſe natum, aut agnoviſſe Chriſtum, &c. Eſt autem ex genere ſuo mortale.

II. Puſillanimitas, & deſperatio de ſalute, quæ mortale quoque eſt.

III. Rancor, quo ij ſunt faſtidio, qui ad ſpiritualia inducunt.

IV. Torpor, cum bona fiunt, non cum debito fervore.

V. Evagatio mentis, qua quis in exercitio ſpiritualium evagatur circa illicita; ſive per cogitationem, & dicitur curioſitas; ſive per locutionem, & dicitur verboſitas; ſive per inquietudinem, & dicitur inquietudo, quę communiter ſunt venialia, *vid. D. Thom. q. 35. Laym. l. 2. t. 3. c. 9. Tol. l. 8.*

Culpabilis autem evagatio mortalis erit, quando notabilis eſt, & attentio requiritur ad implendum pręceptum obligans ſub mortali, v. g. in recitandis horis cononicis,

celebranda, vel audienda Miſſa. *Regin. Palaus de char. t. 6. d. 1. p. 3. Trull. l. 1. c. 6. d. 1.* contra *Tambur. de exped. ſacrif. l. 2. c. 3.* ubi docet, diſtractum eſſe voluntariè, & per notabile tempus inter ſacrificandum extra Canonem, eſſe tantùm veniale; licet concedat, ſub Canone, præſertim circa conſecrationem eſſe mortale, propter gravem irreverentiam & pericu'um erroris.

Dixi, *adimplendum præceptum*, nam in oratione vel non præcepta; vel ſub obligatione tantùm veniali, eſt peccatum veniale tantum. *S. Thom. Nav. Suar. Leſſ. l. 2. c. 37. d. 11.* imò nullum, ſi non tam intendat orare, quam verba precum recitando, pio exercitio ſe occupare: quia non formaliter, ſed materialiter tantùm orat; v. g. cum quis manibus laborans, pſalmos, aliaſve preces recitat, aut cantat, non animo orandi, ſed cavendi cogitationes vanas, vel recreandi ſe. *Sanch. conſ. p. 2. l. 7. c. 2. d. 51. Trull l. 1. c. 7. d. 10.* vid. ſuprà *l. 4. c. 2. d. 2.*

# LIBER VI.

## *De Sacramentis.*

HAbebit hic liber Tractatus ſex, 1. agetur de Sacramentis in genere. 2. de Baptiſmo, & confirmatione. 3. de Euchariſtia. 4. de Pœnitentia. 5. de Extrema unctione, & Ordine, 6. de Matrimonio.

TRA-

# TRACTATUS I.

## De Sacramentis in genere.

## CAPUT I.

### De natura Sacramenti novæ legis.

### DUBIUM I.

### Quid ſit Sacramentum?

RESp. Eſt res ſenſibilis, quæ ex ſtabili inſtitutione Chriſti, vim habet ſanctitatis, ſive gratiæ juſtificantis efficiendæ, & per conſequens ſignificandæ. *Unde reſolves.*

I. Ad eſſentiam Sacramenti requiri tria 1. Ut ſit ſignum ſtabile. 2. Ut ſignificet veram ſanctitatem. 3. Ut eandem efficiat ex opere operato, id eſt, uſu ſuo & applicatione per propriam efficaciam, & non ex opere operantis, ſive per actum aut diſpoſitionem miniſtrantis, vel ſuſcipientis: quę etſi ad effectum Sacramenti requiratur, non tamen ut cauſa, ſed ut conditio ſine qua non.

II. A definitione talis Sacramenti excludi. 2. Sacrificia tam novæ, quàm veteris legis: quia hæc non ſunt inſtituta ad gratiam ex opere operato conferendam, (etſi nihilominus ſacrificium novæ legis ſic eam impetret ei, pro quo offertur, non ut

Sacramentum, uſu ſuo & applicatione, ſed per modum impetrationis) ſed ad cultum Deo præſtandum. *Kon. d.60.a.22.* 2. Figuras & ſacramenta veteris legis, v. g. circumciſionem, tranſitum maris rubri, agnum paſchalem; varias item purificationes, & conſecrationes ſacerdotum: tum quia à Chriſto non ſunt inſtituta: tum quia veram ſanctitatem non efficiebant. Ac licèt Circumciſio aliquando ſuſtulerit peccatum originale per veram gratiam, id fecit vel ex opere operantis in adultis, vel non ex opere operato, ſimpliciter & rigorosè: tum quia non continuit gratiam, ut cauſa phyſica, vel ut cauſa moralis; quia nondum erat exhibita paſſio Chriſti, & meritum, ex quo gratia pendebat; ſed tantum ex ſpeciali privilegio: tum quia non contulit gratiam formaliter qua Circumciſio, & ex ſua inſtitutione, ſed quatenus erat profeſſio fidei: neque vi applicationis & uſus ſui; alioquin enim omni non ponenti obicem, & quidem præter omne meritum contuliſſet, quod eſt falſum. *vid. Fill. t.1.cap.1.& 5.q.8.& cap.8.* 3. Ea quæ dicuntur ſacramentalia, v.g. benedictio Abbatis, conſecratio virginis: quia præcisè ex uſu ſuo, & opere operato, gratiam non conferunt: uti nec actus virtutum; præterquam quòd hi ſenſibiles non ſint. 4. Lotionem pedum Apoſtolicorum, inſufflationem

Chri-

Digitized by Google

Chriſti in Apoſtolos, per quam ſpiritum ſanctum illis dedit. Item verba Chriſti ad Magdalenam & Paralyticum: *Remittuntur tibi peccata*: quia non fuerunt ſigna inſtituta ſtabiliter ad gratiam conferendam. 5. Martyrium, ob eandem cauſam eſto enim ex opere operato gratiam conferat non tamen eſt ſpecialiter ad hoc inſtitutum. v. *Scholaſt.*

## DVBIVM II.

### *Quid circa materiam & formam Sacramentorum ſervandum?*

Suppono, Sacramentum dupliciter ſumi. 1. Per modum compoſiti phyſici, in quo res ſenſibilis & actio, (v. g. in Baptiſmo, aqua & ablutio, in Vnctione oleum & unctio) dicitur materia. Et quidem oleum & aqua, materia remota, actio verò illa, materia proxima, verba autem, aut quod eorum loco ponitur, (ut in Matrimonio, ſignum conſenſus) dicuntur forma. 2. Per modum compoſiti artificialis & tunc dicta materia & forma, id eſt, res & verba, ſimul habent ſe inſtar materiæ, ſignificatio vero eorum, inſtar formæ. Hic quæritur de materia & forma, priore ſenſu.

Reſp. I. Vt Sacramentum ſit validum, debet inter materiam & formam, v. g. inter affuſionem aquæ, & pronunciationẽ verborum, tanta eſſe conjunctio, ut ſecundum



Digitized by Google

moralem hominum æſtimationem, ſpectata natura cujuscunque Sacramenti, una alteram afficiat; hoc eſt, ut verba cenſeantur cadere in talem rem, & cum ea unum totale ſignum conſtituere. *vid. Bonac. d. 1. q. 2. p. 2. Suar. Kon. &c. Vnde reſolves.*

I. In Baptiſmo, Confirmatione, Unctione, & Ordine, requiritur talis conjunctio, ut dum miniſter verba pronunciat, moraliter cenſeatur etiam lavare, &c.

II. In pœnitentia, abſolutio ſatis diu poteſt differri; ſicut in judiciis, ſententia poſt examen cauſæ.

III. In Matrimonio, unius conſenſus poteſt alterius conſenſum tamdiu ſequi, quàdiu hic moraliter permanere cenſetur, ſicut in aliis contractibus *v. Kon. hic c. 6.*

Reſp. II. Vt valeat Sacramentum, non debet fieri ſubſtantialis, ſeu eſſentialis mutatio materiæ, vel formæ: accidentalis verò mutatio, etſi ſæpè illicita ſit, non tamen invalidum facit Sacramentum. Porrò ſubſtantialis mutatio materiæ dicitur, quando ſecundum communem uſum & æſtimationem hominum, differt nomine; & re, ab ea quam Chriſtus præſcripſit. Accidentalis dicitur quando cum ea eundem retinet uſum & nomen. Formæ mutatio eſſentialis eſt, quando non manet idem ſenſus accidentalis, quando manet *Laym. l. 5. t. 1. c. 4. ex communi. Vnde reſolves.*

I. Nullum eſt Sacramentum, ſi materia cruda

cruda conſecretur, ſive hæc differat ſpecie ſubſtantiali à pane, ſive non: quia communiter non cenſetur, aut dicitur panis. Item ſi aquæ artificiales adhibeantur in Baptiſmo; quia non habent communem uſum, & nomen aquæ elementaris: eſto phyſicè ſpecie non diſcrepent. *vid. infra de Baptiſmo.*

II. Valet Sacramentum, etſi aqua Baptiſmi ſit calida, &c. Item ſi panis Euchariſticus ſit ater, fermentatus, &c.

III. Defectu formæ, Sacramentum eſt nullum: 1. Si literæ aliquæ mutentur, variantes ſenſum: quod facilè fit in initialibus, v.g. In nomine matris, milii, &c. 2. Si magna fiat interruptio verborum, ita ut moraliter non videantur cohærere. 3. Si forma diviſim pronuncietur, v. g. unus dicat, Ego te baptizo; alter, In nomine Patris, &c. quia erunt duæ formæ imperfectæ. & ſenſus falſus. *Fill. l. 1. cap. 4. q. 5. vid. Bon. q. 2. p. 1.*

IV. Forma valet, etſi non liceat. 1. Si omittas voces non eſſentiales, v. g. *Ego*, & *Amen*, in Baptiſmo: *Enim*, in forma Euchariſtiæ. *Bonac. d. 4. q. 3. p. 1. num. 9. &* 10. *ex Suar. &c.* 2. Si quid addas, v. g In nomine Patris, qui te creavit, &c. 3 Si ſubſtituas ſynonima, v. g. abluo, pro baptizo. 4. Si tantum transponas, ut, Hoc meum eſt corpus; Te ego baptizo. 5. Si verba corrumpas ob præcipitantiam, & balbutiem; v. g. hoc eſt cor-

corpus meus, vel, hic eſt enim calix meus. 6. Si interruptio fiat parva, v.g. Ego te baptizo, & interponat, iſta aqua eſt nimis frigida, vel, Cuſtos verte folium. In nomine Patris, &c. *Fill. l. c. v. Bon. l. c.*

## CAPUT II.

### *De miniſtro Sacramentorum?*

### *DUBIUM I.*

### *Quid requiratur, ut Miniſter det validè Sacramentum?*

RESp. Ad valorem Sacramenti in Miniſtro, non fides, vel probitas, ſed præter poteſtatem (& jurisdictionem in quibuſdam) requiritur intentio, ſeu voluntas, ſaltem virtualis & abſoluta, vel huic æquivalens, faciendi non tantum externum illum actum, ſed Sacramentum, vel ſaltem id quod facit Eccleſia, vel quod Chriſtus inſtituit. Eſt communis ex *Trid. ſeſſ. 7. can. 11.* Ratio prioris partis eſt, quia ſacramenta operantur, non ex diſpoſitione Miniſtri, ſed virtute divinâ, ſecundùm inſtitutionem & meritum Chriſti. Ratio poſterioris, quia ad confeſſionem Sacramenti, requiritur talis intentio, quæ actionem determinet ad eſſe Sacramentale, tollatq; indifferentiam verborum & actionum: talis autem non eſt intentio ſolius actionis externæ, quæ ad alios

alios fines, v.g. ad ludum poteſt referri.

Dixi I. *ſaltem virtualis*: tum quia non ſufficit interpretativa, vel habitualis (qualis etiam poteſt eſſe in ebrio, & dormiente) cùm actus ab ea procedens non ſit humanus & deliberatus, ſeu liber in ſe: tum quia actualis, quâ ſcilicet actu intendis, & vis hoc facere, etſi melior ſit & conſulta, non tamen requiritur: cùm enim ea non ſit in noſtra poteſtate, & homo facilè diſtrahatur, nimis durum & plenum ſcrupulis fuiſſet, ſi hanc Chriſtus requiſiviſſet. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta, durat in aliqua actione, vi illius incepta & continuata; ut ſi ex intentione baptizandi, vel celebrandi, vadas ad Eccleſiam, ſacras veſtes induas, altare vel baptiſterium accedas, etſi interim omnia alia cogites. Ratio, quia hoc ſufficit, ut actio illa ſit humana, & moralis. *Laym.l.5.t.1.c.5. Vnde reſolves.*

I. Si Sacerdos habens fortè ante ſe panem, recitet factum, & verba Chriſti, non ideo conſecrat.

II. Impotens rationis, ebrius, vel ſomnians, non conficit ſacramentum, etiamſi ante ebrietatem, vel ſomnum id intenderit: quia non agit humano modo *Laym.l c.*

III. S.Athanaſius in luſu puerili verè baptizavit: quia intendit facere, quod viderat in templo fieri ab Epiſcopo.

IV. Hæreticus validè baptizat, & contrahit

hit matrimonium, etſi non credat hoc eſſe Sacramentum, rideat, & contemnat; imò etſi nolit facere, quod facit Eccleſia Romana, ſed quod ſua, falſo putans, non Romanam, ſed ſuam eſſe veram; etſi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio, quia intentio generalis qua vult quod Chriſtus inſtituit, prævalet intentioni provenienti ex errore privato. *Bon. q. 3. p. 2. n. 9. Suar. Fill. &c.*

V. Non debet repetere ſub conditione conſecrationem, qui in ipſa fuit diſtractus, vel qui minores hoſtias ad altare detulit, de quibus majorem conſecrans, non explicitè cogitavit, nec detexit.

Dixi II. *Abſoluta:* quia conditionata ſuſpendit effectum, quod, prȩterquam in matrimonio fieri non poteſt. *Unde reſolves.*

I. Validum eſt Sacramentum, collatum ſub conditione præterita, aut præſenti neceſſaria, vel contingente, ſi conditio verè ſit impleta: v. g absolvo te ſi vis dimittere concubinam, ſi capax es: baptizo te, ſi non es baptizatus *Bon. l. c. n. 18.*

II. Nullum eſt Sacramentum, datum ſub conditione futura, ſive ſit hæc contingens, ut abſolvo te, ſi reſtitues, ſi dimiſeris concubinam, &c. ſive neceſſaria, adjecta animo ſuſpendendi Sacramentum, ut abſolvo, ſi cras ſol orietur. *Bon. ib. Suar. Kon. &c.*

III. Dubium eſt Sacramentum, collatum ſub conditione occultâ, humano modo incognoſcibili; v. g. baptizo, ſi es prædeſtinatus,

Digitized by Google

tus, ſi Deus videt te hoc anno moriturum.

IV. Graviter peccat, qui adminiſtrat Sacramentum (excepto Matrimonio) ſub conditione, non ſolùm futura, (quod ſemper eſt mortale) ſed etiam præſenti, aut præterita ſive in ſe ſit prorſus occulta, quod etiam eſt mortale; ſive humano modo cognoſcibilis: quod tamen nullum eſt, etſi fiat ex cauſa rationabili; raró veniale, (ſæpius mortale, ſi abſque ulla cauſa. Ratio, quia aut nullum facit Sacramentum, aut dubium, aut validum quidem, ſed non ſine nugatione in re gravi. *vid. Bon. l. c. Suar. Kon. &c. Scholaſt.*

## *DVBIVM II.*

### *Quid requiratur in Miniſtro, ut licitè miniſtret?*

Reſp. I. Præter ea, quæ ad valorem requiruntur, requiritur probitas, ſive ut ſit in gratia: tum quia Chriſto, cujus eſt Miniſter, debet ſe conformare: tum quia ſancta ſanctè ſunt tractanda: tum quia ad hoc quidam ſingulariter ordinantur, & gratia peculiari donantur, ac proinde hoc curare præ aliis ſunt obligati. Ita *Laym. l. c. & commun. Vnde reſolves.*

I. Peccat graviter, qui conficit Sacramenta, non habens ſufficientem juriſdictionem, vel de ea rationabiliter dubitans, vel qui cenſurâ eſt prohibitus.

II Non

II. Non licet Sacerdoti adminiſtrare Sacramenta, cum attritione cognita: quia adhuc eſt extra ſtatum gratiæ. *Bon.q.2.p.3.§.1.*

III. Non tamen neceſſariò præmittit cōfeſſionem, (niſi velit celebrare) etſi ſit conſultius quia de hoc nullum eſt præceptum; & ad delendum mortale ſufficit contritio. *Vaſq.d.136.c.1.Card.de Lugo d.8.ſ.9.*

IV. Miniſter Sacramenti ad id ordinatus, ſi conficiat & miniſtret ſolemniter in mortali, v.g. ſi baptizet, vel celebret, peccat mortaliter toties, quoties; (quod etiam verum eſſe volunt. *Sayr.Ledeſ. & Bonac. Gran. cont.3.t.5.d.5.* de Diacono, ex ſpeciali commiſſione baptizante) niſi forte periculum ſit in mora, nec poſſit tam citò confiteri, aut conteri: eo enim caſu baptizare, vel etiam abſolvere moribundum, in ſtatu peccati, non eſſe irreverentiam, docet *Card. de Lugo.d.8.ſ.9.n.151.*

Dixi I. *Ad id ordinatus:* etſi enim Laicus in neceſſitate baptizet, cum conſcientia peccati mortalis, non peccare mortaliter, docet *Kon.l.c.Fill.t.1.c.5.q.10.ex Suar.&c.*

Dixi II. *ſolemniter:* nam ſi ſine ſolemnitate baptizet, excuſat à mortali. *Suar. Kon. Fill.l.c.*

V. Alii qui conficiunt & miniſtrant non peccant mortaliter, v.g. cum Laici in neceſſitate baptizant, vel miniſtrant ſibi invicem Matrimonium, in mortali. Ita contra *Sylv.Vaſq.*& alios, docet *Suar.* cum aliis: qui

tamen

tamen vult eos peccare mortaliter, quatenus hoc in mortali ſuſcipiunt. Ita enim *Fill. Fern. Sanch. Kon. q. 64. a. 6. dub. 1.*

VI. Qui miniſtrat, etſi non conficiat Euchariſtiam, in mortali peccat mortaliter, ut habet communis *Suar. Fill. Laym. Bon.* & aliorum, contra *Vaſq.* cujus ſententiam *Diana* rectè notat eſſe probabilem, ſive ſit Sacerdos, ſive Diaconus ut *v. p. 3. t. 4. R 195.* Idem docet *Card. de Lugo. d. 8. n. 155.* Et quidem aliqui putant, tot mortalia committi, quot communicantur: quod minus videtur probabile, cum moraliter non ſit niſi una diſtributio, & una indigna adminiſtratio. Ita *Tann. 2. 2. Henriq. Fill. n. 87. &c.* contra *Kon. & Bon.*

VII. Etſi probabile ſit, quod docet *Sylv. Cajet. Fill. to. 1. t. 1. c. 6. n. 87. Nav. & Sa V. Ord.* Diaconum & Subdiaconum, ſi cum mortali in ordine ſuo miniſtret; item Sacerdotem, & Epiſcopum, ſi ſacramentalia exerceat; nuptias, aqua benedicat: altaria, templa, vaſa conſecret: concionetur; Euchariſtiam de loco in locum transferat, peccare mortaliter. Contrarium tamen videtur verius, ut docet *Suar. Vaſq Laym. Kon. q. 64. a. 6. dub. 1. Card. de Lugo. l. c.* Ratio, quia hæ actiones non tendunt proximè ad ſanctificationem animæ, ex opere operato, ſicut actiones ſacramentales.

VIII. Non videtur vera eſſe ſententia, quæ docet eſſe mortale, tangere in mortali cor-

corporalia, calices, reliquias, &c. *Sayr. Suar. Bon. d. 1. q. 3. p. 2.* Quòd ſi quis in mortali, (etiam Laicus in neceſſitate) elevet de terra Euchariſtiam, non videtur aliud agere, quam ſi Chriſtum in hac vita lapſum elevaſſet: ſecus tamen, ſi quis id extra neceſſitatem temerè præſumat, exemplo Ozæ. *Bon. d. 1. q. 3. p. 2. n. 12.*

Reſp. II. Requiritur præterea, ut exhibeat ac curet, non tantum quæ ad ſubſtantiam Sacramenti ſunt neceſſaria, ſed etiam quæ ad decorem, ſive ex natura rei, ſive ex præcepto Eccleſiæ, ſpectant. Ratio prioris, quia alioqui Sacramenta dehoneſtat, & tractat indignè. Ratio poſterioris, *quia Sacramenta* ſanctè ſunt tractanda; & præcepta Eccleſiæ obligant in conſcientia, *Unde reſolves.*

I. Peccat miniſtrans mortaliter: ſi utatur materia, vel forma falſa, vel (extra neceſſitatem) dubia *Bon. d. 1. q. 2. p. 1. n. 32.* 2. ſi omittat intentionem requiſitam. Quòd ſi verò dubium oriatur, & non tantum inanis ſcrupulus, (is enim rejici debet, an forma fuerit legitima, vel an legitimè & integrè prolata, tunc etſi ſpeculativè probabile ſit formam eſſe legitimam, in praxi tamen iteranda erit ſub conditione: quia tutius hic eligendum eſt.

II. Peccat quoque (graviter vel leviter, pro gravitate materiæ) 1. qui verba formæ corruptè, inarticulatè, indevotè pronunciat,

ciat. 2. qui materiam, vel formam, vel cæremonias contra Eccleſiæ morem quamvis accidentaliter, ſine cauſa mutat, vel omittit. Quod ſi fiat ex contemptu, eſt mortale; ſi ex negligentia, ſæpè eſt mortale, quando ea magna eſt, & in re gravi. *v. infrà c. 4. d. 5.*

III. Peccat graviter, qui miniſtrat Sacramentum, publico peccatori, vel aliter indigno, niſi indignitas ſciatur ex confeſſione, vel ſit occulta indignitas, & ex negatione ſequeretur infamia; ut patet ex praxi Eccleſiæ, & Chriſti, qui Judæ Euchariſtiam dedit. Graviùs peccaret, qui, ne daret indigno, porrigeret ei hoſtiam non conſecratam, etſi ſic cum eo conveniſſet; aut qui non audens indignè celebrare, ſimularet Miſſam elevans hoſtiam non conſecratam: qui quantum eſt ex ſe, dat occaſionem idololatriæ *vid. Bon. d. 1. q. 6. p. 4. Suar. Kon. &c. Scholaſt.*

# CAPUT III.

## *De ſuſcipiente Sacramentum.*

### *DVBIVM I.*

### *Quæ diſpoſitio requiratur ad valorem Sacramenti, in ſuſcipiente.*

RESP. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione utentibus, intentio percipien-

moralem hominum æſtimationem, ſpectata natura cujuscunque Sacramenti, una alteram afficiat; hoc eſt, ut verba cenſeantur cadere in talem rem, & cum ea unum totale ſignum conſtituere. *vid. Bonac. d. 1. q. 2. p. 2. Suar. Kon. &c. Vnde reſolves.*

I. In Baptiſmo, Confirmatione, Unctione, & Ordine, requiritur talis conjunctio, ut dum miniſter verba pronunciat, moraliter cenſeatur etiam lavare, &c.

II. In pœnitentia, abſolutio ſatis diu poteſt differri; ſicut in judiciis, ſententia poſt examen cauſæ.

III. In Matrimonio, unius conſenſus poteſt alterius conſenſum tamdiu ſequi, quãdiu hic moraliter permanere cenſetur, ſicut in aliis contractibus *v. Kon. hic c. 6.*

Reſp. II. Vt valeat Sacramentum, non debet fieri ſubſtantialis, ſeu eſſentialis mutatio materiæ, vel formæ: accidentalis verò mutatio, etſi ſæpè illicita ſit, non tamen invalidum facit Sacramentum. Porrò ſubſtantialis mutatio materiæ dicitur, quando ſecundum communem uſum & æſtimationem hominum, differt nomine; & re, ab ea quam Chriſtus præſcripſit. Accidentalis dicitur quando cum ea eundem retinet uſum & nomen. Formæ mutatio eſſentialis eſt, quando non manet idem ſenſus accidentalis, quando manet *Laym. l. 5. t. 1. c. 4. ex communi. Vnde reſolves.*

I. Nullum eſt Sacramentum, ſi materia cruda

cruda conſecretur, ſive hæc differat ſpecie ſubſtantiali à pane, ſive non: quia communiter non cenſetur, aut dicitur panis. Item ſi aquæ artificiales adhibeantur in Baptiſmo; quia non habent communem uſum, & nomen aquæ elementaris: eſto phyſicè ſpecie non diſcrepent. *vid. infra de Baptiſmo.*

II. Valet Sacramentum, etſi aqua Baptiſmi ſit calida, &c. Item ſi panis Euchariſticus ſit ater, fermentatus, &c.

III. Defectu formæ, Sacramentum eſt nullum: 1. Si literæ aliquæ mutentur, variantes ſenſum: quod facilè fit in initialibus, v.g. In nomine matris, milii, &c. 2. Si magna fiat interruptio verborum, ita ut moraliter non videantur cohærere. 3. Si forma diviſim pronuncietur, v. g. unus dicat, Ego te baptizo; alter, In nomine Patris, &c. quia erunt duæ formæ imperfectæ. & ſenſus falſus. *Fill. l. 1. cap. 4. q. 5. vid. Bon. q. 2. p. 1.*

IV. Forma valet, etſi non liceat. 1. Si omittas voces non eſſentiales, v. g. *Ego*, & *Amen*, in Baptiſmo: *Enim*, in forma Euchariſtiæ. *Bonac. d. 4. q. 3. p. 1. num. 9. & 10. ex Suar. &c.* 2. Si quid addas, v. g. In nomine Patris, qui te creavit, &c. 3. Si ſubſtituas ſynonima, v. g. abluo, pro baptizo. 4. Si tantum transponas, ut, Hoc meum eſt corpus; Te ego baptizo. 5. Si verba corrumpas ob præcipitantiam, & balbutiem; v. g. hoc eſt cor-

Digitized by Google

corpus meus, vel, hic eſt enim calix meu
6. Si interruptio fiat parva, v.g. Ego te b
ptizo, & interponat, iſta aqua eſt nimis fr
gida, vel, Cuſtos verte folium. In nomin
Patris, &c. *Fill. l. c. v. Bon. l. c.*

# CAPUT II.

## *De miniſtro Sacramentorum?*

### *DVBIVM I.*

### *Quid requiratur, ut Miniſter det vali Sacramentum?*

RESp. Ad valorem Sacramenti in Min
ſtro, non fides, vel probitas, ſed pr
ter poteſtatem (& jurisdictionem in qu
buſdam) requiritur intentio, ſeu volunta
ſaltem virtualis & abſoluta, vel huic æqu
valens, faciendi non tantum externum il
lum actum, ſed Sacramentum, vel ſaltem i
quod facit Eccleſia, vel quod Chriſtus in
ſtituit. Eſt communis ex *Trid. ſeſſ. 7. can.*
Ratio prioris partis eſt, quia ſacramenta
perantur, non ex diſpoſitione Miniſtri, ſe
virtute divinâ, ſecundùm inſtitutionem
meritum Chriſti. Ratio poſterioris, quia
confectionem Sacramenti, requiritur tal
intentio, quæ actionem determinet ad ef
Sacramentale, tollatq; indifferentiam ve
borum & actionum: talis autem non e
intentio ſolius actionis externæ, quæ
ali

alios fines, v. g. ad ludum poteſt referri.

Dixi I. *ſaltem virtualis* : tum quia non ſufficit interpretativa, vel habitualis (qualis etiam poteſt eſſe in ebrio, & dormiente) cùm actus ab ea procedens non ſit humanus & deliberatus, ſeu liber in ſe: tum quia actualis, quâ ſcilicet actu intendis, & vis hoc facere, etſi melior ſit & conſulta, non tamen requiritur: cùm enim ea non ſit in noſtra poteſtate, & homo facilè diſtrahatur, nimis durum & plenum ſcrupulis fuiſſet, ſi hanc Chriſtus requiſiviſſet. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta, durat in aliqua actione, vi illius incepta & continuata ; ut ſi ex intentione baptizandi, vel celebrandi, vadas ad Eccleſiam, ſacras veſtes induas, altare vel baptiſterium accedas, etſi interim omnia alia cogites. Ratio, quia hoc ſufficit, ut actio illa ſit humana, & moralis. *Laym. l. 5. t. 1. c. 5. Unde reſolves.*

I. Si Sacerdos habens fortè ante ſe panem, recitet factum, & verba Chriſti, non ideo conſecrat.

II. Impotens rationis, ebrius, vel ſomnians, non conficit ſacramentum, etiamſi ante ebrietatem, vel ſomnum id intenderit: quia non agit humano modo *Laym. l c.*

III. S. Athanaſius in luſu puerili verè baptizavit: quia intendit facere, quod viderat in templo fieri ab Epiſcopo.

IV. Hæreticus validè baptizat, & contrahit

hit matrimonium, etſi non credat hoc eſſ
Sacramentum, rideat, & contemnat; im
etſi nolit facere, quod facit Eccleſia Ro
mana, ſed quod ſua, falſo putans, non Ro
manam, ſed ſuam eſſe veram; etſi etiam pe
hoc nolit conferri gratiam. Ratio, quia in
tentio generalis qua vult quod Chriſtus in
ſtituit, prævalet intentioni provenienti e
errore privato. *Bon. q. 3. p. 2. n. 9. Suar. Fill. &c.*

V. Non debet repetere ſub condition
conſecrationem, qui in ipſa fuit diſtractu
vel qui minores hoſtias ad altare detulit, d
quibus majorem conſecrans, non explicit
cogitavit, nec detexit.

Dixi II. *Abſoluta*: quia conditionata ſu
ſpendit effectum, quod, prẹterquam in ma
trimonio fieri non poteſt. *Vnde reſolves.*

I. Validum eſt Sacramentum, collatun
ſub conditione præterita, aut præſenti ne
ceſſaria, vel contingente, ſi conditio ver
ſit impleta: v.g. abſolvo te ſi vis dimitter
concubinam, ſi capax es: baptizo te, ſi no
es baptizatus *Bon. l. c. n. 18.*

II. Nullum eſt Sacramentum, datum ſu
conditione futura, ſive ſit hæc contingen
ut abſolvo te, ſi reſtitues, ſi dimiſeris con
cubinam, &c. ſive neceſſaria, adjecta anim
ſuſpendendi Sacramentum, ut abſolvo,
cras ſol orietur. *Bon. ib. Suar. Kon. &c.*

III. Dubium eſt Sacramentum, collatur
ſub conditione occultâ, humano modo in
cognoſcibili, v.g. baptizo, ſi es prædeſtin

tu

tus, ſi Deus videt te hoc anno moriturum.

IV. Graviter peccat, qui adminiſtrat Sacramentum (excepto Matrimonio) ſub conditione, non ſolùm futura, (quod ſemper eſt mortale) ſed etiam præſenti, aut præterita ſive in ſe ſit prorſus occulta, quod etiam eſt mortale; ſive humano modo cognoſcibilis: quod tamen nullum eſt, etſi fiat ex cauſa rationabili; raró veniale, (ſæpius mortale, ſi abſque ulla cauſa. Ratio, quia aut nullum facit Sacramentum, aut dubium, aut validum quidem, ſed non ſine nugatione in re gravi. *vid. Bon. l. c. Suar. Kon. &c. Scholaſt.*

## *DVBIVM II.*

### *Quid requiratur in Miniſtro, ut licitè miniſtret?*

Reſp. I. Præter ea, quæ ad valorem requiruntur, requiritur probitas, ſive ut ſit in gratia: tum quia Chriſto, cujus eſt Miniſter, debet ſe conformare: tum quia ſancta ſanctè ſunt tractanda: tum quia ad hoc quidam ſingulariter ordinantur, & gratia peculiari donantur, ac proinde hoc curare præ aliis ſunt obligati. Ita *Laym. l. c. & commun. Vnde reſolves.*

1. Peccat graviter, qui conficit Sacramenta, non habens ſufficientem jurisdictionem, vel de ea rationabiliter dubitans, vel qui cenſurâ eſt prohibitus.

II Non

II. Non licet Sacerdoti adminiſtrare Sacramenta, cum attritione cognita: quia adhuc eſt extra ſtatum gratiæ. *Bon.q.2.p.3.§.1.*

III. Non tamen neceſſariò præmittit cōfeſſionem,(niſi velit celebrare) etſi ſit conſultius: quia de hoc nullum eſt præceptum; & ad delendum mortale ſufficit contritio. *Vaſq.d.136.c.1.Card.de Lugo d.8.ſ.9.*

IV. Miniſter Sacramenti ad id ordinatus, ſi conficiat & miniſtret ſolemniter in mortali, v.g. ſi baptizet, vel celebret, peccat mortaliter toties, quoties;(quod etiam verum eſſe volunt. *Sayr.Ledeſ. & Bonac. Gran. cont.3.t.5.d.5.* de Diacono, ex ſpeciali commiſſione baptizante) niſi fortè periculum ſit in mora, nec poſſit tam citò confiteri, aut conteri: eo enim caſu baptizare, vel etiam abſolvere moribundum, in ſtatu peccati, non eſſe irreverentiam, docet *Card. de Lugo.d.8.ſ.9.n.151.*

Dixi I. *Ad id ordinatus:* etſi enim Laicus in neceſſitate baptizet, cum conſcientia peccati mortalis, non peccare mortaliter, docet *Kon.l.c.Fill.t.1.c.5.q.10.ex Suar.& c.*

Dixi II. *ſolemniter*: nam ſi ſine ſolemnitate baptizet, excuſat à mortali. *Suar. Kon. Fill.l.c.*

V. Alii qui conficiunt & miniſtrant non peccant mortaliter, v.g. cum Laici in neceſſitate baptizant, vel miniſtrant ſibi invicem Matrimonium, in mortali. Ita contra *Sylv.Vaſq.*& alios, docet *Suar.* cum aliis: qui

tamen

tamen vult eos peccare mortaliter, quatenus hoc in mortali ſuſcipiunt. Ita enim *Fill. Fern. Sanch. Kon. q.64.a.6.dub.1.*

VI. Qui miniſtrat, etſi non conficiat Euchariſtiam, in mortali peccat mortaliter, ut habet communis *Suar. Fill. Laym. Bon.* & aliorum, contra *Vaſq.* cujus ſententiam *Diana* rectè notat eſſe probabilem, ſive ſit Sacerdos, ſive Diaconus ut *v. p.3. t.4. R 195.* Idem docet *Card. de Lugo. d.8.n.155.* Et quidem aliqui putant, tot mortalia committi, quot communicantur: quod minus videtur probabile, cum moraliter non ſit niſi una diſtributio, & una indigna adminiſtratio. Ita *Tann.2.2. Henriq. Fill.n.87.&c.* contra *Kon. & Bon.*

VII. Etſi probabile ſit, quod docet *Sylv. Cajet. Fill.to.1.t.1.c.6.n.87. Nav. & Sa V. Ordo.* Diaconum & Subdiaconum, ſi cum mortali in ordine ſuo miniſtret; item Sacerdotem, & Epiſcopum, ſi ſacramentalia exerceat; nuptias, aqua benedicat: altaria, templa, vaſa conſecret: concionetur; Euchariſtiam de loco in locum transferat, peccare mortaliter. Contrarium tamen videtur verius, ut docet *Suar. Vaſq Laym. Kon. q.64.a.6.dub.1. Card. de Lugo.l.c.* Ratio, quia hæ actiones non tendunt proximè ad ſanctificationem animæ, ex opere operato, ſicut actiones ſacramentales.

VIII. Non videtur vera eſſe ſententia, quæ docet eſſe mortale, tangere in mortali cor-

corporalia, calices, reliquias, &c. *Sayr. Sua* *Bon. d. 1. q. 3. p. 2.* Quòd ſi quis in mortali, (e iam Laicus in neceſſitate) elevet de ter Euchariſtiam, non videtur aliud ager quam ſi Chriſtum in hac vita lapſum ele vaſſet: ſecus tamen, ſi quis id extra neceſſi tatem temerè præſumat, exemplo Oza *Bon. d. 1. q. 3. p. 2. n. 12.*

Reſp. II. Requiritur præterea, ut exhi beat ac curet, non tantum quæ ad ſubſtan tiam Sacramenti ſunt neceſſaria, ſed etian quæ ad decorem, ſive ex natura rei, ſive e præcepto Eccleſiæ, ſpectant. Ratio prioris quia alioqui Sacramenta dehoneſtat, & tractat indignè. Ratio poſterioris, quia Sa cramenta ſanctè ſunt tractanda; & præce pta Eccleſiæ obligant in conſcientia, *Vnde reſolves.*

I. Peccat miniſtrans mortaliter: ſi uta tur materia, vel forma falſa, vel (extra ne ceſſitatem) dubia *Bon. d. 1. q. 2. p. 1. n. 32.* 2. ſi omittat intentionem requiſitam. Quòd ſi verò dubium oriatur, & non tantum ina nis ſcrupulus, (is enim rejici debet, an for ma fuerit legitima, vel an legitimè & inte grè prolata, tunc etſi ſpeculativè probabil ſit formam eſſe legitimam, in praxi tamen iteranda erit ſub conditione: quia tutius hic eligendum eſt.

II. Peccat quoque (graviter vel leviter, pro gravitate materiæ) 1. qui verba formæ corruptè, inarticulatè, indevotè pronun

ciat

ciat. 2. qui materiam, vel formam, vel cæremonias contra Eccleſiæ morem quamvis accidentaliter, ſine cauſa mutat, vel omittit. Quod ſi fiat ex contemptu, eſt mortale; ſi ex negligentia, ſæpe eſt mortale, quando ea magna eſt, & in re gravi. *v. infra c. 4. d. 1.*

III. Peccat graviter, qui miniſtrat Sacramentum, publico peccatori, vel aliter indigno, niſi indignitas ſciatur ex confeſſione, vel ſit occulta indignitas, & ex negatione ſequeretur infamia; ut patet ex praxi Eccleſiæ, & Chriſti, qui Judæ Euchariſtiam dedit. Graviùs peccaret, qui, ne daret indigno, porrigeret ei hoſtiam non conſecratam, etſi ſic cum eo conveniſſet; aut qui non audens indignè celebrare, ſimularet Miſſam; elevans hoſtiam non conſecratam: quia quantum eſt ex ſe, dat occaſionem idololatriæ *vid. Bon. d. 1. q. 6. p. 4. Suar. Kon. &c. Scholaſt.*

## CAPUT III.

### *De ſuſcipiente Sacramentum.*

### *DUBIUM I.*

### *Quæ diſpoſitio requiratur ad valorem Sacramenti, in ſuſcipiente.*

RESP. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione utentibus, intentio perci-

piendi ſacramentum, interpretativa ſaltem requiritur, & ſufficit: (excipe Pœnitentiam de qua *infrà*) Ita commum. *Theologi omn* cum *D.Thom.* contra *Cajet.* qui putat in ſuſcipiente nullam intentionem requiri, modo contrariam non habeat. Ratio reſponſionis eſt, quia ſicut adultus non juſtificatur ſine proprio conſenſu; ita nec per Sacramentum initiatur & conſecratur Deo, ſine eodem conſenſu, ſi ejus ſit capax. *Bon. d. 1. q. 6 p. 2.*

Dixi, *adultis, &c.* quia cum tantum requirantur conditiones, juxta ſubjecti capacitatem; parvuli autem, & perpetuo amentes non ſint capaces propriæ intentionis, ſufficit illis intentio Chriſti, & Eccleſiæ. *Fill. t. 1. c. 8. Vnde reſolves.*

I. Parvuli, uti & perpetuò amentes, validè baptizantur, confirmantur, cōmunicantur, ordinantur, (quod ultimū nefas eſſet: priora autem olim permittebantur.) *Bon. l. c.*

II. Ægris ratione jam privatis, rectè datur Unctio, non tantùm ſi antè petierint, ſed etiam ſi fuerint Catholici, neque conſtet eſſe in mortali: nam hoc ipſo cenſentur interpretativè voluiſſe & petiiſſe, quod alii Chriſtiani, etiamſi de ea nunquam audierint. *Card. de Lugo de ſacramentis in genere d. 9. n. 125. &c. commun.*

III. Invalidum eſt Sacramentum, 1. quod quis ſuſcipit cum intentione neutrali, habens ſe negativè. 2. quod ſuſcipit fictè, id eſt, ſimulatè, non tamen quod fictè, id eſt indi-

indiſpoſitè, 3. quod per meram vim, animo omninò repugnante, ſuſcipitur. *Bon. l. c.*

IV. Validum eſt Sacramentum, 1. quod qui accipit, vult quod Chriſtiani accipiunt; etſi non credat, aut non velit Sacramentum. 2. quod quis per metum coactus ſuſcipit; cum metus non tollat voluntarium. Matrimonium tamen gravi metu, v. g. injuſtæ mortis, initum, cenſetur irritum, ut docet *Sanch. l. 4. de mat. d. 12. & 14. Card de Lugo d. 9. num. 133.* Et qui ordines gravi metu coactus ſuſcepit, etſi characterem habeat, non tamen tenetur ad continentiam, poteſtq; ſecluſo ſcandalo nubere, ut ſuo loco dicam.

## *DVBIVM II.*

### *Quid requiratur, ut licitè, & cum fructu ſuſcipiatur?*

Reſp. Ad effectum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, requiritur & ſufficit, præter voluntatem ſumendi Sacramentum, diſpoſitio fidei, ſpei, & attritionis; non autem requiritur charitas, ſive ut gratiam habeat; quia hæc Sacramenta dicuntur mortuorum, quod ipſa primam gratiam, ſeu vitam donent. Ad reliqua verò Sacramenta, quæ dicuntur vivorum, requiritur, ut ſit in gratia: quia illa non primam, ſed ſecundam tantum gratiam, id eſt, augmentum tantùm gratiæ conferunt. Etſi ſubinde per acci-

dens dent primam, cùm quis putat bo de ſe carere mortali, *Laym.d.6.Bon.d.* *p.2.Unde reſolves.*

I. Etſi æqualiter diſpoſiti, æqualem; gis tamen diſpoſiti, majorem Sacram fructum præter characterem, conſeq tur; tum quia congruum eſt, Sacrament inſtituta eſſe, ut uberior gratia detur diſpoſitione ſubjecti: tum quia non v tur is qui vehementem attritionem ad tiſmum, vel Pœnitentiam affert, omni ctu carere.

II. Qui ſumit hoſtiam, quam neſci conſecratam, cum inſtar alterius anim ſine intentione ſumendi Sacramentum, mat, accipit quidem materialiter rem, eſt Sacramentum, non tamen ſacrament ter & cum fructu. Idem docet *Bon*, de eo ſumit Sacramentum ex cauſa famis, qu videtur intelligendum, ſi ex ea ſola: ne enim videtur Sacerdos fructu Sacram privari, etſi ſumpturus calicem, ſimul et levare ſitim intenderet, *v.Bon.l.c.n.3.*

## CAPUT IV.

### *Quid ſint Sacramentalia, & quid efficiant?*

RESP. Cæremoniæ Eccleſiaſticæ, vulgò dicuntur ſacramentalia, ſun ctus externi religionis, ad co'endum De accommodati. Tales autem communi

voc

vocantur, oratio Dominica, aqua benedicta, eſus eulogiarum olim in uſu, confeſſio generalis eleemoſyna, benedictio ab Epiſcopo, vel Abbate conſecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia, & continentur hoc verſu:

*Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans benedicens*,
ad quæ etiam revocantur, tunſio pectoris, unctio in Regem, & ſimiles: item multæ aliæ cæremoniæ, & res etiam ipſæ ſacræ, quæ in Eccleſia partim ab Apoſtolis traditæ, partim poſtea inſtitutæ ſunt, ut Exorciſmi, inſufflationes: prima tonſura, benedictiones & conſecrationes variarum rerũ, & perſonarum, ut Eccleſiæ, calicum, &c. ipſæ etiam herbæ, lumina, vinum S. Joannis, cerei agni, ſignum S. Crucis. Quæritur ergò, quàm vim habeant, non ex opere operantis, cùm certum ſit, ſicuti per alia pia opera, ſic etiam iis non mereri; ſed ex opere operato.

*Reſp.* II. Non habent vim ex opere operato conferendi gratiã, aut remittendi peccata vi ſua & per ſe, ſed tantùm, quatenus in nobis pium motum excitant: Ratio prioris eſt, tum quia nuſquam promiſſio gratiæ, aut remiſſionis peccatorum, iis facta reperitur; tum quia peccatum etiam veniale non remittitur ſine infuſione gratiæ, quam cõferendi ea nullam per ſe habent vim. Ratio poſterioris, quia id accommodatum eſt ſa-



Digitized by Google

cramentalium inſtitutioni & c
ni, quæ fit per preces Eccleſiæ,
nobis tales motus precatur ,
*Vnde reſolves.*

I. Gratiæ prævenientes , &
conferuntur per ſacramentalia,
impetrationis , quæ non omnin
lem effectum habent.

II. Peccat graviter, qui ſacra
falſam materiam ſupponit , ut
ſtiali facienda, urinam.

III. Sacramentalia quandoq
beneficia corporalia , v.g. ſani
modum impetrationis, ratione
cleſiæ. Imò quædam etiam vir
g. fugandi Dæmonem) per mo
operati, ex ſingulari privilegio,
*riq.lib.1 cap.2.Sotus* & alii. Qui
etiam Ethnici , in quibus nec
runt preces Eccleſiæ, nec merit
tium, quandoque ſigno Crucis
dam etiam putant de nomine
mone liberati fuiſſe dicuntur. q
alii eorum virtuti objectivæ, q
li, adſcribunt, de quo plura
Scholaſticos, *v.Marat*
*d.10.ſ.1.*

# TRACTATUS II.

## De Baptiſmo & Confirmatione.

## CAPUT PRIMUM.

### De Baptiſmo.

NOn agitur hic de Baptiſmo ſanguinis, id eſt, martyrio, nec de flaminis, ſeu ſpiritûs, id eſt, contritione, cum voto Baptiſmi, vel deſiderio; quia non ſunt Sacramenta: ſed de Baptiſmo fluminis, qui definitur, Ablutio corporis exterior, facta ſub præſcripta forma verborum.

### DVBIVM I.

### *Quæ materia Baptiſmi?*

Reſp. Materia remota licita, eſt aqua conſecrata, ſi haberi poteſt: valida, eſt omnis & ſola aqua elementaris, quæ morali hominum æſtimatione ſit naturalis & uſualis, qualis eſt putei, maris, paludis, pluviæ, &c. Item reſoluta ex nive, grandine, glacie, licèt accidentaliter quoad calorem, ſaporem, & odorem, alterata ſit, ut aqua ſulphurea, lixivium, juſculum, aqua ita tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modice admixta, aut uſum communem, & æſtimationem aquæ retineat. Ratio reſponſionis eſt, ex *Joannis 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua.* Quam *S.Tho.* confirmat

triplici congruentia. 1.eſt maxin
ditas aquæ, 2 ejus facillimus u
tudo ad ſignificandum effectum
mundatio à peccato. *Vnde reſolve.*

I. Inepta materia Baptiſmi eſ
tium, lacrymæ, ſudor, cerevíſia
ſic permixta, ut non amplius ſi
tioni, nec vocetur aqua, v.g. l
dium, vinum lymphatum; item
ciales. ex roſis, herbis, ſuccisqu
denique nix, grando, glacies n
Ratio, quia morali hominum a
non cenſentur aqua naturalis
*Lay.l.5.t.2.c.3.Bon.d.2.q.2.p.3.*

II. Quia de quibusdam tu
tum aliis dubium eſt, v.g. de juſ
viſia valde tenui, lixivio, (& ſec
*nad.in 3.p.c.4.tr.1 d.3.dub.2.* aqu
hinc in neceſſitate licet illis ut
Baptiſmus ſub conditione ſit
*v.Eſcob.Lay.Bon.ll.cc.*

III. Uti aquâ impurâ, vel n
tâ, cùm alia haberi poteſt, eſt
tum, ob Sacramenti irreveren
*c.1.n.7.Dian.p.9.t.6.R.33.& alii q*
*Granad.& Quintanad.* putent n
tale, uti non benedictâ.

Reſp. II. Proxima materia
ablutio. Quæ validè fit tribus
cet immerſione, aſperſione, in
ta praxin diverſarum Eccleſia
ſervanda eſt, ita ut morali hor

Digitized by Google

cio cenſeatur eſſe lotus. Ex præcepto tamen caput abluendum eſt, quod praxis Eccleſiæ habet. Ratio, quia quolibet horum modorum fieri poteſt ablutio. Et quidem trinam merſionem non eſſe neceſſariam, conſtat ex *Concilio Toletano*. Vbi tamen trina vel immerſio, vel infuſio uſitata eſt, ſine gravi peccato, extra neceſſitatem, non poteſt prætermitti, ut docet *D. Thom*, etſi alii, ſecluſo ſcandalo & contemptu, dicant eſſe tantum veniale. *Laym.l.c.n.4. Bon.l.c. Vnde reſolves.*

I. Non vere baptizatur, cujus nulla pars immediatè tangitur, v.g. infans in utero, vel ciſta; vel adultus, cujus veſtes tantum ſunt aſperſæ *Laym.Bon.ll.cc.*

II. Non requiritur ad valorem, ut qui baptizatur, emergat ex aqua: quod tamen grave peccatum eſt, eſto nihilominus moriturus eſſet baptizandus. *Lay.c.3.n.5.* uti etiam matrem nihilominus morituram, vel mortis ream, aperire, ut infans baptizetur, *Laym.l.5.t.2.c.3.n.2.* ubi unicum caſum excipit, ſi nimirum mater ſit morte digna, & ſi ſupplicium differatur, infans certò ſit moriturus ante nativitatem. Verum recte addit ex *Suar.* caſum hunc, vix moralem & practicum eſſe *v.l.c.*

III. Invalidus eſt Baptiſmus, 1. ſi quis labatur in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam pronunciet. 2. ſi formam pronuncians teneat puerū, & alter abluat,

aut

Digitized by Google

corporalia, calices, reliquias, &c. *Sa*
*Bon. d. 1. q. 3. p. 2.* Quòd ſi quis in mor
iam Laicus in neceſſitate) elevet
Euchariſtiam , non videtur aliu
quam ſi Chriſtum in hac vita lapſ
vaſſet: ſecus tamen, ſi quis id extra
tatem temerè præſumat , exem
*Bon. d. 1. q. 3. p. 2. n. 12.*

Reſp. II. Requiritur præterea,
beat ac curet, non tantum quæ ad
tiam Sacramenti ſunt neceſſaria, ſ
quæ ad decorem, ſive ex natura rei
præcepto Eccleſiæ, ſpectant. Ratio
quia alioqui Sacramenta dehone
tractat indignè. Ratio poſterioris,
cramenta ſanctè ſunt tractanda; &
pta Eccleſiæ obligant in conſcienti
*reſolves.*

I. Peccat miniſtrans mortaliter
tur materia, vel forma falſa, vel (e
ceſſitatem) dubia *Bon. d. 1. q. 2. p. 1. n.*
omittat intentionem requiſitam.
verò dubium oriatur, & non tan
nis ſcrupulus, (is enim rejici debe
ma fuerit legitima, vel an legitim
grè prolata, tunc etſi ſpeculativè p
ſit formam eſſe legitimam, in pra
iteranda erit ſub conditione : qu
hic eligendum eſt.

II. Peccat quoque (graviter ve
pro gravitate materiæ) 1. qui verb
corrupte, inarticulate, indevotè

Digitized by Google

ciat. 2. qui materiam, vel formam, vel cæremonias contra Eccleſiæ morem quamvis accidentaliter, ſine cauſa mutat, vel omittit. Quod ſi fiat ex contemptu, eſt mortale; ſi ex negligentia, ſæpe eſt mortale, quando ea magna eſt, & in re gravi. *v. infra c. 4. d. 5.*

III. Peccat graviter, qui miniſtrat Sacramentum, publico peccatori, vel aliter indigno, niſi indignitas ſciatur ex confeſſione, vel ſit occulta indignitas, & ex negatione ſequeretur infamia; ut patet ex praxi Eccleſiæ, & Chriſti, qui Judæ Euchariſtiam dedit. Graviùs peccaret, qui, ne daret indigno, porrigeret ei hoſtiam non conſecratam, etſi ſic cum eo conveniſſet; aut qui non audens indignè celebrare, ſimularet Miſſam elevans hoſtiam non conſecratam: qui quantum eſt ex ſe, dat occaſionem idololatriæ *vid. Bon. d. 1. q. 6. p. 4. Suar. Kon. &c. Scholaſt.*

## CAPUT III.

### *De ſuſcipiente Sacramentum.*

### *DUBIUM I.*

*Quæ diſpoſitio requiratur ad valorem Sacramenti, in ſuſcipiente.*

RESP. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione utentibus, intentio percipien-

piendi ſacramentum, interpretativa ſal
requiritur, & ſufficit: (excipe Pœnitent
de qua *infrà*) Ita commum. *Theologi*
cum *D.Thom.* contra *Cajet.* qui putat in
piente nullam intentionem requiri, n
contrariam non habeat. Ratio reſponſ
eſt, quia ſicut adultus non juſtificatu
proprio conſenſu; ita nec per Sacramen
initiatur & conſecratur Deo, ſine e
conſenſu, ſi ejus ſit capax. *Bon.d.1.q.6 p.*

Dixi, *adultis, &c.* quia cum tantum r
rantur conditiones, juxta ſubjecti cap
tem; parvuli autem, & perpetuo am
non ſint capaces propriæ intentionis,
cit illis intentio Chriſti, & Eccleſiæ.
*c.8. Unde reſolves.*

I. Parvuli, uti & perpetuò amentes,
baptizantur, confirmantur, comunica
ordinantur, (quod ultimũ nefas eſſet;
a autem olim permittebantur.) *Bon l*

II. Ægris ratione jam privatis, rectè
Unctio, non tantùm ſi antè petierint
etiam ſi fuerint Catholici, neque c
eſſe in mortali: nam hoc ipſo cenſent
terpretativè voluiſſe & petiiſſe, quo
Chriſtiani, etiamſi de ea nunquam a
rint. *Card. de Lugo de ſacramentis in gene*
*n.125. &c. commun.*

III. Invalidum eſt Sacramentum, 1.
quis ſuſcipit cum intentione neutra
bens ſe negativè. 2. quod ſuſcipit fi
eſt, ſimulatè, non tamen quod fictè,

Digitized by Google

indiſpoſitè, 3. quod per meram vim, animo omninò repugnante, ſuſcipitur. *Bon. l. c.*

IV. Validum eſt Sacramentum, 1. quod qui accipit, vult quod Chriſtiani accipiunt; etſi non credat, aut non velit Sacramentum. 2. quod quis per metum coactus ſuſcipit; cum metus non tollat voluntarium. Matrimonium tamen gravi metu, v. g. injuſtæ mortis, initum, cenſetur irritum, ut docet *Sanch. l. 4. de mat. d. 12. & 14. Card de Lugo d. 9. num. 133.* Et qui ordines gravi metu coactus ſuſcepit, etſi characterem habeat, non tamen tenetur ad continentiam, poteſtq; ſecluſo ſcandalo nubere, ut ſuo loco dicam.

## DVBIVM II.

### *Quid requiratur, ut licitè, & cum fructu ſuſcipiatur?*

Reſp. Ad effectum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, requiritur & ſufficit, præter voluntatem ſumendi Sacramentum, diſpoſitio fidei, ſpei, & attritionis; non autem requiritur charitas, ſive ut gratiam habeat; quia hæc Sacramenta dicuntur mortuorum, quod ipſa primam gratiam, ſeu vitam donent. Ad reliqua verò Sacramenta, quæ dicuntur vivorum, requiritur, ut ſit in gratia: quia illa non primam, ſed ſecundam tantum gratiam, id eſt, augmentum tantùm gratiæ conferunt. Etſi ſubinde per acci-

dens dent primam, cùm quis putat b
de ſe carere mortali, *Laym.d.6.Bon.*
*p.2.Unde reſolves.*

I. Etſi æqualiter diſpoſiti, æqualem
gis tamen diſpoſiti, majorem Sacra
fructum præter characterem, conſe
tur; tum quia congruum eſt, Sacrame
inſtituta eſſe, ut uberior gratia det
diſpoſitione ſubjecti: tum quia non
tur is qui vehementem attritionem a
tiſmum, vel Pœnitentiam affert, omi
ctu carere.

II. Qui ſumit hoſtiam, quam neſc
conſecratam, cum inſtar alterius ani
ſine intentione ſumendi Sacramentu
mat, accipit quidem materialiter rem
eſt Sacramentum, non tamen ſacrame
ter & cum fructu. Idem docet *Bon*, de c
ſumit Sacramentum ex cauſa famis,
videtur intelligendum, ſi ex ea ſola: n
enim videtur Sacerdos fructu Sacra
privari, etſi ſumpturus calicem, ſimul
levare ſitim intenderet, *v.Bon.l.c.n.3.*

## CAPUT IV.

### *Quid ſint Sacramentalia, & qu*
### *efficiant?*

RESp. Cæremoniæ Eccleſiaſticæ,
vulgò dicuntur ſacramentalia, ſu
ctus externi religionis, ad co endum
accommodati. Tales autem commu

v

vocantur, oratio Dominica, aqua benedi-cta, eſus eulogiarum olim in uſu, confeſſio generalis eleemoſyna, benedictio ab Epiſcopo, vel Abbate conſecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia, & continentur hoc verſu:

*Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans benedicens.*

ad quæ etiam revocantur, tunſio pectoris, unctio in Regem, & ſimiles: item multæ aliæ cæremoniæ, & res etiam ipſæ ſacræ, quæ in Eccleſia partim ab Apoſtolis traditæ, partim poſtea inſtitutæ ſunt, ut Exorciſmi, inſufflationes: prima tonſura, benedictiones & conſecrationes variarum rerũ, & perſonarum, ut Eccleſiæ, calicum, &c. ipſæ etiam herbæ, lumina, vinum S. Joannis, cerei agni, ſignum S. Crucis. Quæritur ergò, quàm vim habeant, non ex opere operantis, cùm certum ſit, ſicuti per alia pia opera, ſic etiam iis non mereri; ſed ex opere operato.

*Reſp.* II. Non habent vim ex opere operato conferendi gratiã, aut remittendi peccata vi ſua & per ſe, ſed tantùm, quatenus in nobis pium motum excitant: Ratio prioris eſt, tum quia nuſquam promiſſio gratiæ, aut remiſſionis peccatorum, iis facta reperitur; tum quia peccatum etiam veniale non remittitur ſine infuſione gratiæ, quam cõferendi ea nullam per ſe habent vim. Ratio poſterioris, quia id accommodatum eſt ſa-

cramentalium inſtitutioni & conſe
ni, quæ fit per preces Eccleſiæ, quib
nobis tales motus precatur, *Kon.q*
*Vnde reſolves.*

I. Gratiæ prævenientes, & pii
conferuntur per ſacramentalia, per m
impetrationis, quæ non omninò in
lem effectum habent.

II. Peccat graviter, qui ſacramen
falſam materiam ſupponit, ut pro a
ſtiali facienda, urinam.

III. Sacramentalia quandoq; op
beneficia corporalia, v.g. ſanitate
modum impetrationis, ratione prec
cleſiæ. Imò quædam etiam vim hab
g. fugandi Dæmonem) per modum
operati, ex ſingulari privilegio, doc
*riq.lib.1 cap.2.Sotus* & alii. Quia, inq
etiam Ethnici, in quibus nec inte
runt preces Eccleſiæ, nec meritum o
tium, quandoque ſigno Crucis (qu
dam etiam putant de nomine Jeſu
mone liberati fuiſſe dicuntur. quod
alii eorum virtuti objectivæ, quaſi
li, adſcribunt, de quo plura ap
Scholaſticos, *v.Marat.*
*d.10.ſ.1.*

Digitized by Google

# TRACTATUS II.

## *De Baptiſmo & Confirmatione.*

## CAPUT PRIMUM.

### *De Baptiſmo.*

NOn agitur hic de Baptiſmo ſanguinis, id eſt, martyrio, nec de flaminis, ſeu ſpiritûs, id eſt, contritione, cum voto Baptiſmi, vel deſiderio; quia non ſunt Sacramenta: ſed de Baptiſmo fluminis, qui definitur, Ablutio corporis exterior, facta ſub præſcripta forma verborum.

### *DVBIVM I.*

### *Quæ materia Baptiſmi?*

Reſp. Materia remota licita, eſt aqua conſecrata, ſi haberi poteſt: valida, eſt omnis & ſola aqua elementaris, quæ morali hominum æſtimatione ſit naturalis & uſualis, qualis eſt putei, maris, paludis, pluviæ, &c. Item reſoluta ex nive, grandine, glacie, licèt accidentaliter quoad calorem, ſaporem, & odorem, alterata ſit, ut aqua ſulphurea, lixivium, juſculum, aqua ita tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modicè admixta, aut uſum communem, & æſtimationem aquæ retineat; Ratio reſponſionis eſt, ex *Ioannis 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua.* Quam *S.Tho.* confirmat

cio cenſeatur eſſe lotus. Ex præcepto tamen caput abluendum eſt, quod praxis Eccleſiæ habet. Ratio, quia quolibet horum modorum fieri poteſt ablutio. Et quidem trinam merſionem non eſſe neceſſariam, conſtat ex *Concilio Toletano*. Vbi tamen trina vel immerſio, vel infuſio uſitata eſt, ſine gravi peccato, extra neceſſitatem, non poteſt prætermitti, ut docet *D. Thom.* etſi alii, ſecluſo ſcandalo & contemptu, dicant eſſe tantum veniale. *Laym. l. c. n. 4. Bon. l. c. Vnde reſolves.*

I. Non vere baptizatur, cujus nulla pars immediatè tangitur, v. g. infans in utero, vel ciſta; vel adultus, cujus veſtes tantum ſunt aſperſæ *Laym. Bon. ll. cc.*

II. Non requiritur ad valorem, ut qui baptizatur, emergat ex aqua: quod tamen grave peccatum eſt, eſto nihilominus moriturus eſſet baptizandus. *Lay. c. 3. n. 5.* uti etiam matrem nihilominus morituram, vel mortis ream, aperire, ut infans baptizetur, *Laym. l. 5. t. 2. c. 3. n. 2.* ubi unicum caſum excipit, ſi nimirum mater ſit morte digna, & ſi ſupplicium differatur, infans certò ſit moriturus ante nativitatem. Verum recte addit ex *Suar.* caſum hunc, vix moralem & practicum eſſe *v. l. c.*

III. Invalidus eſt Baptiſmus, 1. ſi quis labatur in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam pronunciet. 2. ſi formam pronuncians teneat puerũ, & alter abluat,

aut

aut aquam affundat. 3. ſi aquâ è fontè p
ſilientе, aut ſtillicidio decidente, baptiz
dus ei ſe ſubmittat. Ratio, quia in his
tu, ſed alter abluit, *Bon. p. 3.*

IV. Ob probabilem utrimque ſenten
dubius eſt Baptiſmus, ideoque ſi in nece
tate ſit datus, repetendus ſub conditio
1. Si tantùm una vel altera gutta ſit ad
bita, v. g. ſi more aquæ luſtralis multitu
ſit aſperſa. Quod ſine neceſſitate non li
cùm ad ablutionem non videatur ſuffic
quicunque aquæ contractus, ſed requ
ſucceſſivus, cum aliquo motu. *Bonac*
*num. 13. ex Suar. Kon. &c.* In caſu tam
neceſſitatis, ſic baptizare concedit *Ma*
*tom. 3. d. 2. ſeſſ. 4. Granadus in 3. p. c. 4. tr. 1.*
*n. 12.* 2. ſi tantùm ſit abluta pars minus p
cipalis, v. g. digitus, manus, vel pes. N
ſi pars principalis, v. g. ſcapulæ, vel pect
nemo dubitat. 3. Si tantùm crines ſint t
cti, licet *C. de Lugo Reſp. mor. l. 1. d. 1.* hunc
lidum eſſe contendat. 4. Si infans tinc
ſit involutus adhuc ſecundinæ ſuæ, id
pelliculæ corpori annatæ. In neceſſi
tamen, in prædictis caſibus Baptiſmus
bet conferri ſub conditione. *Hurt. de B*
*d. 1. diff. 12. vid. Lay. l. c.*

V. Cùm terna uſurpatur affuſio, aut
merſio, ad nomen Patris, & Filii, & Sp
tus Sancti, juxta praxin Eccleſiæ, cav
dum, ne ter, ſed ſemel tantum pronun
tur forma. Quæ rectiùs ita profertur, u

te tertiam ablutionem non finiatur; quia forma cum quacunque prima ablutione, Baptiſmum conſtituit, *Reg. lib. 27. c. 3. Lay. l. 5. tr. 1. c. 3.*

## DVBIVM II.

### *Quæ ſit forma Baptiſmi?*

Reſp. Forma neceſſaria Baptiſmi eſt hæc: *Ego Te baptizo, in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti, Amen.* A qua non differt illa Græcorum ſubſtantialiter: *Baptizetur* (vel ut Arcudius vult, *baptizatur*) *ſervus Chriſti in nomine Patris &c.* Porrò quinque ſunt, quæ ſignificantur in probatione formæ juxta quæ valor ejus debet expendi. 1. Perſona baptizantis, ſaltem implicitè: quod in forma Græcorum non negligitur, cum Tò baptizetur, idem valeat, ac baptizetur à me. 2. Actus baptizandi: quia alioqui forma nō haberet connexionem cum materia, eamque non determinaret, cum ablutio ad varios fines poſſit referri. 3 Perſona baptizandi: quia uti ablutio, ita & forma circa certam perſonam verſari debet. 4. Vnitas divinæ naturæ: quod fit per voces *in nomine.* 5. Trinitas perſonarum: idque explicitè & diſtinctè vulgaribus vocabulis, *Fill. c. 3. Lay. c. 4. Bon. p. 4. Vnde reſolves.*

I. Validè baptizat etſi venialiter peccet, qui pro Baptizo, dicit Abluo, mergo, &c. vel pro Te, utitur communi nomine Græcorum more, vel proprio; vel baptizo Petrum

Petrum; vel qui honoris cauſa d
zo dominationem veſtram, *La*
*Bon.p.4.n.9.& ſeq.*

II. Valet forma, etſi omittat,
*men:* quia omnia ſignificata pe
ſalvantur: ſecùs ſi omittas *Te*; q
gnificatur perſona baptizanda. *I*

III. Non valent hæ formæ: ba
nominibus Patris, & Filii, &c. c
plicatur natura, ſeu eſſentia div
ptizo te in Patre & Filio, &c. ve
tre, &c. vel, per Patrem, vel in n
tris, per Filium, in Spiritu ſanct
de, virtute, majeſtate Patris, &c.
men alii dubiam eſſe volunt.)
ſignificatur diverſitas eſſentiæ
unitas non ſatis exprimitur. 3.
in nomine Dei, vel ſanctiſſimæ
vel in nomine Dei unius & trini
mine trium Perſonarum; vel Pa
omiſſa perſona Spiritus ſancti.
non exprimuntur diſtinctè tre
4. In nomine Domini noſtri Je
qua tamen forma olim Apoſtolo
ex ſpeciali privilegio, multi doc
gant, dicuntque eos baptizaſſe
Chriſti, addendo illud, nomi
perſonæ, non omiſſis nominib
perſonarum. Cum ergo Nicola
xit, eam formam valere, vel in
pro nomine Filii ponatur nom
vel in nomine Chriſti, pro vice

Digitized by Google

tellexit, vel locutus eſt, ut doctor privatus, *v. Aut.c.11.*

IV. Dubiæ ſunt formæ, ob ſententiam utrimque probabilem auctorum: 1. Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus ſancti; vel, Baptizo te in nomine Patris, baptizo te in nomine Filii &c. Ratio, quia non exprimitur unitas eſſentiæ. 2. Baptizo te in nomine genitoris, geniti, & ſpirati, vel in nomine omnipotentis ſapientis, & boni, vel in nomine ingeniti, geniti & doni. Ratio, quia Trinitas perſonarum non explicatur vocibus quibus à fidelibus omnibus debet, & poteſt apprehēdi. 3. Baptizo te in nomine Patris & Filii, & Spiritus ſancti, & Mariæ Virginis: quia dubium eſt de intenione Miniſtri, qui ſi eo ſenſu voluit dicere, Mariæ, quo Patris, Filii, & Spiritus ſancti, non valet, cum ſit, contra ſenſum eſſentialem à Chriſto intentum: ſi verò tantùm voluit illam invocare, ut coadjutricem gratiæ, impetrandæ, vel aliter, valet, cum tantum ſit mutatio accidentalis, *Fill.t.2.c.3.n.50.* vid. etiam *Laym. & Bon.ll.cc.*

## *DVBIVM III.*

### *De Miniſtro Baptiſmi.*

### *ARTICVLVS I.*

### *Quis ſit Miniſter Baptiſmi?*

Reſp. Validè miniſtrat omnis homo ratione

piendi ſacramentum, interpretativa ſaltem requiritur, & ſufficit: (excipe Pœnitentiam de qua *infrà*) Ita commum. *Theologi omnes* cum *D.Thom.* contra *Cajet.* qui putat in ſuſcipiente nullam intentionem requiri, modo contrariam non habeat. Ratio reſponſionis eſt, quia ſicut adultus non juſtificatur ſine proprio conſenſu; ita nec per Sacramentum initiatur & conſecratur Deo, ſine eodem conſenſu, ſi ejus ſit capax. *Bon. d. 1. q. 6 p. 2.*

Dixi, *adultis, &c.* quia cum tantum requirantur conditiones, juxta ſubjecti capacitatem; parvuli autem, & perpetuo amentes non ſint capaces propriæ intentionis, ſufficit illis intentio Chriſti, & Eccleſiæ. *Fill. t. 1. c. 8. Unde reſolves.*

I. Parvuli, uti & perpetuò amentes, validè baptizantur, confirmantur, cōmunicantur, ordinantur, (quod ultimū nefas eſſet: priora autem olim permittebantur.) *Bon. l. c.*

II. Ægris ratione jam privatis, rectè datur Unctio, non tantùm ſi antè petierint, ſed etiam ſi fuerint Catholici, neque conſtet eſſe in mortali: nam hoc ipſo cenſentur interpretativè voluiſſe & petiiſſe, quod alii Chriſtiani, etiamſi de ea nunquam audierint. *Card. de Lugo de ſacramentis in genere d. 9. n. 125. &c. commun.*

III. Invalidum eſt Sacramentum, 1. quod quis ſuſcipit cum intentione neutrali, habens ſe negativè. 2. quod ſuſcipit fictè, id eſt, ſimulatè, non tamen quod fictè, id eſt,

indi-

Digitized by Google

indiſpoſitè, 3. quod per meram vim, animo omninò repugnante, ſuſcipitur. *Bon. l. c.*

IV. Validum eſt Sacramentum, 1. quod qui accipit, vult quod Chriſtiani accipiunt; etſi non credat, aut non velit Sacramentum. 2. quod quis per metum coactus ſuſcipit; cum metus non tollat voluntarium. Matrimonium tamen gravi metu, v.g. injuſtæ mortis, initum, cenſetur irritum, ut docet *Sanch. l. 4. de mat. d. 12. & 14. Card. de Lugo d. 9. num. 133.* Et qui ordines gravi metu coactus ſuſcepit, etſi characterem habeat, non tamen tenetur ad continentiam, poteſtq; ſecluſo ſcandalo nubere, ut ſuo loco dicam.

## DUBIUM II.

### *Quid requiratur, ut licitè, & cum fructu ſuſcipiatur?*

Reſp. Ad effectum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, requiritur & ſufficit, præter voluntatem ſumendi Sacramentum, diſpoſitio fidei, ſpei, & attritionis; non autem requiritur charitas, ſive ut gratiam habeat; quia hæc Sacramenta dicuntur mortuorum, quod ipſa primam gratiam, ſeu vitam donent. Ad reliqua verò Sacramenta, quæ dicuntur vivorum, requiritur, ut ſit in gratia; quia illa non primam, ſed ſecundam tantum gratiam, id eſt, augmentum tantùm gratiæ conferunt. Etſi ſubinde per acci-

dens dent primam, cùm quis putat bona fide ſe carere mortali, *Laym.d.6. Bon. d.1.q.6. p.2. Unde reſolves.*

I. Etſi æqualiter diſpoſiti, æqualem; magis tamen diſpoſiti, majorem Sacramenti fructum præter characterem, conſequuntur; tum quia congruum eſt, Sacramenta ita inſtituta eſſe, ut uberior gratia detur pro diſpoſitione ſubjecti: tum quia non videtur is qui vehementem attritionem ad Baptiſmum, vel Pœnitentiam affert, omni fructu carere.

II. Qui ſumit hoſtiam, quam neſcit eſſe conſecratam, cum inſtar alterius animalis, ſine intentione ſumendi Sacramentum, ſumat, accipit quidem materialiter rem, quæ eſt Sacramentum, non tamen ſacramentaliter & cum fructu. Idem docet *Bon*, de eo qui ſumit Sacramentum ex cauſa famis, quod videtur intelligendum, ſi ex ea ſola: neque enim videtur Sacerdos fructu Sacramenti privari, etſi ſumpturus calicem, ſimul etiam levare ſitim intenderet, *v.Bon.l.c.n.3.*

## CAPUT IV.

### *Quid ſint Sacramentalia, & quid efficiant?*

RESP. Cæremoniæ Eccleſiaſticæ, quæ vulgò dicuntur ſacramentalia, ſunt actus externi religionis, ad colendum Deum accommodati. Tales autem communiter vocan-

vocantur, oratio Dominica, aqua benedicta, eſus eulogiarum olim in uſu, confeſſio generalis eleemoſyna, benedictio ab Epiſcopo, vel Abbate conſecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia, & continentur hoc verſu:

*Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans benedicens.*

ad quæ etiam revocantur, tunſio pectoris, unctio in Regem, & ſimiles: item multæ aliæ cæremoniæ, & res etiam ipſæ ſacræ, quæ in Eccleſia partim ab Apoſtolis traditæ, partim poſtea inſtitutæ ſunt, ut Exorciſmi, inſufflationes: prima tonſura, benedictiones & conſecrationes variarum rerũ, & perſonarum, ut Eccleſiæ, calicum, &c. ipſæ etiam herbæ, lumina, vinum S. Joannis, cerei agni, ſignum S. Crucis. Quæritur ergò, quàm vim habeant, non ex opere operantis, cùm certum ſit, ſicuti per alia pia opera, ſic etiam iis non mereri; ſed ex opere operato.

Reſp. II. Non habent vim ex opere operato conferendi gratiã, aut remittendi peccata vi ſua & per ſe, ſed tantùm, quatenus in nobis pium motum excitant: Ratio prioris eſt, tum quia nuſquam promiſſio gratiæ, aut remiſſionis peccatorum, iis facta reperitur; tum quia peccatum etiam veniale non remittitur ſine infuſione gratiæ, quam cõferendi ea nullam per ſe habent vim. Ratio poſterioris, quia id accommodatum eſt ſa-

cramentalium inſtitutioni & conſecratio ni, quæ fit per preces Eccleſiæ, quibus ip nobis tales motus precatur, *Kon.q.71.a.* *Vnde reſolves.*

I. Gratiæ prævenientes, & pii motu conferuntur per ſacramentalia, per modum impetrationis, quæ non omninò infallib lem effectum habent.

II. Peccat graviter, qui ſacramentalibu falſam materiam ſupponit, ut pro aqua lu ſtrali facienda, urinam.

III. Sacramentalia quandoq; operantu beneficia corporalia, v.g. ſanitatem, pe modum impetrationis, ratione precum Ec cleſiæ. Imò quædam etiam vim habere, (v g. fugandi Dæmonem) per modum operi operati, ex ſingulari privilegio, docet *Hen riq.lib.1 cap.2. Sotus* & alii. Quia, inquiun etiam Ethnici, in quibus nec interceſſe runt preces Eccleſiæ, nec meritum operan tium, quandoque ſigno Crucis (quod qui dam etiam putant de nomine Jeſu) à Dæ mone liberati fuiſſe dicuntur. quod tame alii eorum virtuti objectivæ, quaſi natura li, adſcribunt, de quo plura apud Scholaſticos, *v. Marat. d.10.ſ.1.*

TRA

Digitized by Google

# TRACTATUS II.

## *De Baptiſmo & Confirmatione.*

## CAPUT PRIMUM.

### *De Baptiſmo.*

NOn agitur hic de Baptiſmo ſanguinis, id eſt, martyrio, nec de flaminis, ſeu ſpiritûs, id eſt, contritione, cum voto Baptiſmi, vel deſiderio; quia non ſunt Sacramenta: ſed de Baptiſmo fluminis, qui definitur, Ablutio corporis exterior, facta ſub præſcripta forma verborum.

### *DVBIVM I.*

### *Quæ materia Baptiſmi?*

Reſp. Materia remota licita, eſt aqua conſecrata, ſi haberi poteſt: valida, eſt omnis & ſola aqua elementaris, quæ morali hominum æſtimatione ſit naturalis & uſualis, qualis eſt putei, maris, paludis, pluviæ, &c. Item reſoluta ex nive, grandine, glacie, licèt accidentaliter quoad calorem, ſaporem, & odorem, alterata ſit, ut aqua ſulphurea, lixivium, juſculum, aqua ita tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modicè admixta, aut uſum communem, & æſtimationem aquæ retineat. Ratio reſponſionis eſt, ex *Ioannis 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua.* Quam *S.Tho.* confirmat

cio cenſeatur eſſe lotus. Ex præcepto tamen caput abluendum eſt, quod praxis Eccleſiæ habet. Ratio, quia quolibet horum modorum fieri poteſt ablutio. Et quidem trinam merſionem non eſſe neceſſariam, conſtat ex *Concilio Toletano*. Vbi tamen trina vel immerſio, vel infuſio uſitata eſt, ſine gravi peccato, extra neceſſitatem, non poteſt prætermitti, ut docet *D. Thom.* etſi alii, ſecluſo ſcandalo & contemptu, dicant eſſe tantum veniale. *Laym.l.c.n.4. Bon.l.c. Vnde reſolves.*

I. Non vere baptizatur, cujus nulla pars immediatè tangitur, v.g infans in utero, vel ciſta; vel adultus, cujus veſtes tantum ſunt aſperſæ *Laym.Bon.ll.cc.*

II. Non requiritur ad valorem, ut qu baptizatur, emergat ex aqua: quod tamen grave peccatum eſt, eſto nihilominus moriturus eſſet baptizandus. *Lay.c.3.n.5.* uti etiam matrem nihilominus morituram, vel mortis ream, aperire, ut infans baptizetur, *Laym.l.5.t.2.c.3.n.2.* ubi unicum caſum excipit, ſi nimirum mater ſit morte digna, & ſi ſupplicium differatur, infans certò ſit moriturus ante nativitatem. Verum recte addit ex *Suar.* caſum hunc, vix moralem & practicum eſſe *v.l.c.*

III. Invalidus eſt Baptiſmus, 1. ſi quis labatur in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam pronunciet. 2. ſi formam pronuncians teneat puerũ, & alter abluat,

aut

aut aquam affundat. 3. ſi aquâ è fonte è pr ſiliente, aut ſtillicidio decidente, baptiza dus ei ſe ſubmittat. Ratio, quia in his n tu, ſed alter abluit, *Bon. p. 3.*

IV. Ob probabilem utrimque ſentent dubius eſt Baptiſmus, ideoque ſi in neceſ tate ſit datus, repetendus ſub condition 1. Si tantùm una vel altera gutta ſit adh bita, v. g. ſi more aquæ luſtralis multitu ſit aſperſa. Quod ſine neceſſitate non lic cùm ad ablutionem non videatur ſuffice quicunque aquæ contractus, ſed requi ſucceſſivus, cum aliquo motu. *Bonac. l num. 13. ex Suar. Kon. &c.* In caſu tam neceſſitatis, ſic baptizare concedit *Mar tom. 3. d. 2. ſeſſ. 4. Granadus in 3. p. c. 4. tr. 1. d. n. 12.* 2. ſi tantùm ſit abluta pars minus pri cipalis, v. g. digitus, manus, vel pes. Na ſi pars principalis, v. g. ſcapulæ, vel pectu nemo dubitat. 3. Si tantùm crines ſint ti cti, licet *C. de Lugo Reſp. mor. l. 1. d. 1.* hunc v lidum eſſe contendat. 4. Si infans tinct ſit involutus adhuc ſecundinæ ſuæ, id e pelliculæ corpori annatæ. In neceſſita tamen, in prædictis caſibus Baptiſmus d bet conferri ſub conditione. *Hurt. de Ba d. 1. diff. 12. vid. Lay. l. c.*

V. Cùm terna uſurpatur affuſio, aut im merſio, ad nomen Patris, & Filii, & Spi tus Sancti, juxta praxin Eccleſiæ, cave dum ne ter, ſed ſemel tantum pronunci tur forma. Quæ rectiùs ita profertur, ut a

te tertiam ablutionem non finiatur; quia forma cum quacunque prima ablutione, Baptiſmum conſtituit, *Reg. lib. 27. c. 3. Lay. l. 5. tr. 1. c. 3.*

## DVBIVM II.

### *Quæ ſit forma Baptiſmi?*

Reſp. Forma neceſſaria Baptiſmi eſt hæc: *Ego Te baptizo, in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti, Amen.* A qua non differt illa Græcorum ſubſtantialiter: *Baptizetur* (vel ut Arcudius vult, *baptizatur*) *ſervus Chriſti in nomine Patris &c.* Porrò quinque ſunt, quæ ſignificantur in probatione formæ juxta quæ valor ejus debet expendi. 1. Perſona baptizantis, ſaltem implicitè: quod in forma Græcorum non negligitur, cum Tò baptizetur, idem valeat, ac baptizetur à me. 2. Actus baptizandi: quia alioqui forma nō haberet connexionem cum materia, eamque non determinaret, cum ablutio ad varios fines poſſit referri. 3 Perſona baptizandi: quia uti ablutio, ita & forma circa certam perſonam verſari debet. 4. Vnitas divinæ naturæ: quod fit per voces *in nomine.* 5. Trinitas perſonarum: idque explicitè & diſtinctè vulgaribus vocabulis, *Fill. c. 3. Lay. c. 4. Bon. p. 4. Vnde reſolves.*

I. Validè baptizat etſi venialiter peccet, qui pro Baptizo, dicit Abluo, mergo, &c. vel pro Te, utitur communi nomine Græcorum more, vel proprio; vel baptizo

Petru

Petrum; vel qui honoris cauſa dicit, baptizo dominationem veſtram, *Laym. c. 4. n. 6. Bon. p. 4. n. 9. & ſeq.*

II. Valet forma, etſi omittat, *Ego, & Amen:* quia omnia ſignificata per formam ſalvantur: ſecùs ſi omittas *Te*; quia non ſignificatur perſona baptizanda. *Ibid.*

III. Non valent hæ formæ: baptizo te in nominibus Patris, & Filii, &c. quia multiplicatur natura, ſeu eſſentia divina 2. baptizo te in Patre & Filio, &c. vel, cum Patre, &c. vel, per Patrem, vel in nomine Patris, per Filium, in Spiritu ſancto, vel in fide, virtute, majeſtate Patris, &c. (quam tamen alii dubiam eſſe volunt.) Ratio, quia ſignificatur diverſitas eſſentiæ, aut certè unitas non ſatis exprimitur. 3. Baptizo te in nomine Dei, vel ſanctiſſimæ Trinitatis, vel in nomine Dei unius & trini; vel in nomine trium Perſonarum; vel Patris & Filii, omiſſa perſona Spiritus ſancti. Ratio, quia non exprimuntur diſtinctè tres Perſonæ. 4. In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti: qua tamen forma olim Apoſtolos uſos, ſed ex ſpeciali privilegio, multi docent, alii negant, dicuntque eos baptizaſſe in nomine Chriſti, addendo illud, nomini ſecundæ perſonæ, non omiſſis nominibus aliarum perſonarum. Cum ergo Nicolaus Papa dixit, eam formam valere, vel intellexit, ſi pro nomine Filii ponatur nomen Chriſti, vel in nomine Chriſti, pro vice Chriſti intelle-

tellexit, vel locutus eſt, ut doctor privatus, *v. Aut.c.11.*

IV. Dubiæ ſunt formæ, ob ſententiam utrimque probabilem auctorum: 1. Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus ſancti; vel, Baptizo te in nomine Patris, baptizo te in nomine Filii &c. Ratio, quia non exprimitur unitas eſſentiæ. 2. Baptizo te in nomine genitoris, geniti, & ſpirati, vel in nomine omnipotentis ſapientis, & boni, vel in nomine ingeniti, geniti & doni. Ratio, quia Trinitas perſonarum non explicatur vocibus quibus à fidelibus omnibus debet, & poteſt apprehēdi. 3. Baptizo te in nomine Patris & Filii, & Spiritus ſancti, & Mariæ Virginis: quia dubium eſt de intenione Miniſtri, qui ſi eo ſenſu voluit dicere, Mariæ, quo Patris, Filii, & Spiritus ſancti, non valet, cum ſit, contra ſenſum eſſentialem à Chriſto intentum: ſi verò tantùm voluit illam invocare, ut coadjutricem gratiæ, impetrandæ, vel aliter, valet, cum tantum ſit mutatio accidentalis, *Fill.t.2.c.3.n.50.* vid. etiam *Laym. & Bon. ll.cc.*

## *DVBIVM III.*

### *De Miniſtro Baptiſmi.*

### *ARTICVLVS I.*

### *Quis ſit Miniſter Baptiſmi?*

Reſp. Validè miniſtrat omnis homo ratione

tione utens, cujuscunque
tatis, ſtatus aut ſexus. Li
niſter ordinarius , & e
habens juriſdictionem, a
vel ex ejus commiſſione,
tamen extremæ neceſſita
teſt valide , etiam facit li
ut proximo ſuccurrat ,
*Unde reſolves.*

I. Non tantùm Diac
chus, aut Epiſcopus , abſ
extra ſuam Diœceſin, ve
intra eam alienos) licite
etiam peccant parentes ,
ſui Prælati alieno deferu
zandam, cum violent jus

II. Diaconus non tant
ceſſitate, ſed etiam in alia
re poteſt. Et quidem cu
commiſſione Epiſcopi, v
g. ob multitudinem bapt
ve grave impedimentum
poſſint, *Laym. l. c.*

III. Cum in neceſſitate
mus , ſervandus eſt ordo
non detrectet Sacerdos v
liquos præcedat. Sic etia
vir mulierem, fidelis infi
inferior melius noverit
obſtetrices, (quæ proind
probari debent à Paſtori
cauſa ſit, ut quia virum a

di non decet. Quòd ſi laicus baptizet, præſente Sacerdote, & ſecundùm quoſdam, etiam præſente Diacono, cenſent eſſe mortale: quia id laico tantùm competit, ob defectum Sacerdotis, qui ſine injuria Ordinis & Sacramenti, talem licentiam dare nõ poteſt. In reliquis, perverſio illius ordinis eſt, tantùm veniale; præterquam ſi coram fideli hæreticus adhiberetur, quod volunt eſſe mortale. *Laym. c. 7. n. 4. Kon.*

## ARTICVLVS II.

### *An duo poſſint ſimul unum baptizare?*

Reſp. I. Si alter applicet materiam, alter formam, nullus erit Baptiſmus: quia dicens ſe abluere, cum non abluat, formam habet falſam, etiamſi uſurpet Græcorum, *baptizetur ſervus Chriſti*; vel quæ putatur illi æquivalere, *Baptizet te Chriſtus*, ſubintelligitur enim, *per me*; alioqui ſi excludatur perſona Miniſtri, ut ſenſus ſit, baptizet te Chriſtus, & non Ego, ſive non per me, forma nulla eſt. In caſu tamen neceſſitatis, poſſe ſub conditione ita Baptiſmum conferri, ut v. g. mutus formam naſciens ablueret, cœcus autem formam pronunciaret, docet *Hurt. d. 2. diſ. 6.* additque, debere talem elapſo periculo iterum ſub conditione baptizari. *vid. Eſcob. Fill. c. 4. Dian. p. 5. t. 1. R. 26. ex Chapeavill. Marſil. &c. Bon. d. 2. q. 2. p. 4. n. 23. Laym. c. 7.*

Reſp. II. Si plures Miniſtri ſinguli ab-

I. Si puer inter baptizandum, nondũ eſt finita forma, moriatur. Baptiſmus eſt nullus.

II. Non valet Baptiſmus iteratus, ideoque uterque, tum rebaptizans tum rebaptizatus, peccant mortaliter, fiuntque irregulares, & in jure civili ſubjacent pœnæ mortis. Quas tamen pœnas non videtur incurrere is, qui etſi ſine juſta cauſa, rebaptizat ſub conditione: quia intelliguntur de Baptiſmo abſolutè dato, quando moraliter conſtat, priorem Baptiſmum fuiſſe validum, *v. Lay. c. 5. Bon. p. 5.*

III. Nondum perfectè natus eſt baptizandus, ſi ſit periculum, dummodo pars aliqua poſſit ablui: quia eſt homo vivus, nec certo conſtat eſſe incapacem.

IV. Si dubium ſit, an infans vivat, baptizandus eſt ſub conditione.

V. Validè baptizatur, quem Miniſter putat eſſe alium, aut licet ſit puella, quam putat eſſe puerum: quia intendit baptizare præſentem. Aliud eſt in Matrimonio, quia intendit contrahere cum illa, quam putat *Bon. p. 4. n. 26.*

VI. Validè, etſi extra neceſſitatem illicitè, plures ſimul baptizantur, hac formâ: *Ego vos baptizo, &c. Bon. p. 4.*

VII. Monſtrum, quod capite & pectore formam hominis refert, eſt baptizandum ſecùs ſi beſtialem refert. Quod ſi verò caput tantum ſit ferinum, putat eſſe baptizandum *Comitolus Navar.* tamen & alii vo-

hunt differendum, donec certius cognoſcatur, niſi periculum mortis immineret: tum ſub conditione baptizandum eſſe. Quod ſi habeat membra hominis geminata, & dubitetur, num ſit unus homo, an duo, duplex Baptiſmus conferendus eſt, unus abſolutè, alter ſub conditione, in ea parte qua membra apparent imperfectiora. *v. Laym. l.5.tr.2.cap.5. Bon p.6. & Rituale Romanum tit. de Baptiſmo.*

Reſp. III. Extra mortis periculum, validè, non tamen benè, baptizantur Ethnicorum infantes, invitis parentibus. Ratio, quia vel auferuntur parentibus, & fit illis *injuria*: vel relinquuntur & fit *injuria* Sacramento, quod exponitur irreverentiæ. Quod ſi tamen poſſint Chriſtianè educari (ad quod tunc obligaberis) licebit *in his* caſibus. 1. Si parentes ſint tua mancipia; tūc enim tui potius ſunt, quàm illorum. 2. Si parentes aliquando fuerint baptizati, vel uterque, vel ſaltem alteruter: quia tunc Eccleſia jus in eos habet. 3. Si alter parentum petat: tunc enim juſta ejus voluntas injuſtæ alterius præferenda eſt, in favorem prolis & fidei. 4. Si infans ſit in periculo mortis. 5. Si rationis jam compos puer petat: quia in negotio religionis, eſt ſui juris. In dubio autem de uſu rationis, ſufficit eſſe. 7. Annorum, *v. Lay. l.c. Fill. t.2.a.6. Bon. p.6.n.12.*

*Quæres.* An Baptiſmus aliquando repeti poſſit, & qua formâ?

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. Cum temerè rebaptizare ſit mortale ex objecto, quia eſt in genere ſacrilegii, dum conaris miniſtrare Sacramentum incapaci: hinc ad hoc, ut non liceat rebaptizare, non requiritur certitudo de Baptiſmo ſed ſufficit, ſi pro eo ſint conjecturæ; ut v. g. quòd quis natus & educatus ſit inter fideles, nec pro contraria parte rationes alicujus momenti occurrant: leve enim, vel metaphyſicum dubium non ſufficit, ſed requiritur grave & mortale, vel ſaltem rationabile. In quo inclinandum eſſe in favorē baptizandi, rectè monet *Laym. c. 3. ex Suar. & aliis. Vnde reſolves.*

I. Sub conditione baptizandi ſunt, 1. qui cum materia & forma, aut intentione dubia (ſecundum ſupradicta) ſunt baptizati. 2. infantes expoſiti, & reperti ſine ſcheda teſtante de Baptiſmo; ſecus ſi cum ea. Ita *communiter Quint.* tamen *t. 2. ſ. 16. & 14.* contendit etiam hos eſſe rebaptizandos. 3. baptizati ab obſtetricibus veneficis, præſertim ſi faſſæ, vel convictæ fuerint, aliquando non rectè baptizaſſe, *Lay. c. 5. n. 3.*

II. Infantes ab obſtetricibus, vel parentibus, vel cognatis, &c. ob neceſſitatem baptizatos, promiſcuè omnes ſub conditione rebaptizare, (quando obſtetrices bonæ, & benè inſtructæ cenſentur.) non licet; quia de valore baptiſmi prudenter & rationabiliter dubitari non poteſt, *Sua. Lay. l. 5. t. 2. c. 5.* qui tamen contrariam conſuetudinem

quorundam Parochorum damnare
det, eò quòd ipſi experientia didic
ſtetrices non raro fuiſſe deceptas à
ideoque revera periculum aliquo
mæ, ob quod irreverentia ceſſet:
eam conſuetudinem approbatam
Paſtorali Romano edito Antvverp
eamque ſententiam tenet *Sylv.* ap
*5.t.13.R.86.* & ipſe *Dia.p.9.t.6.R.35.* c
cenſet eam probabilem, habereq
in omnibus baptizatis ab hæreti
ſint adulti, quod *C.de Lugo R.mor.*
ctè limitat ad illas circumſtantias,
prudenter dubitari poſſit de defe
riæ, formæ, vel intentionis. Deniq
*Quint.t.1.ſ.6.* docet, infantes ſupra
rè omnes rebaptizari poſſe ſub co

III. Peccat graviter Miniſter,
rebaptizat eum, de quo rationab
juris, vel facti manet, num validè
zatus: quia tenetur proximum lib
babili periculo gravis mali, cùm
teſt, *Lay.l.c.Quintan.l.c.2.* ſi non d
inquirat in talis Baptiſmi valoren
hoc aliundè conſtet, *Quint.t.1.ſ.6.*

IV. Non eſt rebaptizandus, de
ptiſmo habetur teſtimonium uni
teſtis, licet fœminæ, dummodo n
pecta. nec aliud obſtet, *Lay.l.c.*

V. Qui verè, & rationabiliter d
ſuo Baptiſmo, tenetur petere Bapt
Parochus ei conferre. *Quint.l.*

Digitized by Google

& interea abſtinere ab uſu aliorum Sacramentorum.

*Reſp.II.* Baptiſmus ſub conditione, hac formâ conferendus eſt: *Si baptizatus es, non te baptizo: ſi nondum es baptizatus. Ego te baptizo, in nomine, &c.* Ac licet ſufficiat, ſola mente conditionem apponere, ſi ex omiſſione non timeatur ſcandalum, tutius tamen eſt, exprimere verba ſaltem iſta: *Si non es baptizatus, &c. vid. Tol l.2.c.19. Laym.l.c. Suar.d.31. Fill.t.2.c.4.q.9.* Patrinus autem in hoc Baptiſmo neceſſarius non eſt, nec adhibendus. *Quint.l.c.ſ 18.*

## DVBIVM V.
## *De Cæremoniis Baptiſmi.*
### *ARTICVLVS I.*
### *Quæ ſervanda circa cæremonias baptizandi?*

Reſp. Cæremoniæ Baptiſmi petendæ ſunt, ex Agenda cujusque Eccleſiæ. Univerſim tamen circa eas ſervanda ſequentia. 1. Baptiſmum extra neceſſitatem absq; peccato non poſſe conferri, niſi in aqua conſecrata. Quæ cùm deeſt, habeatur formula brevis in quibusdam Agendis, ex tempore aliã conſecrandi, pro caſu neceſſitatis. Quòd ſi etiam hac formulâ careas, adhiberi poteſt aqua cõmunis benedicta. 2. Baptiſmũ ſolemnem non conferendum, niſi in templo, & loco ad id deputato, niſi filiis Regũ, & Prin-

cipum, quibus adde filios C
locis hæreticis: interim qu
gnatibus & nobilibus con
tis locis, *Lay.c.8,n.8.* 3. Inf
tudine deferendos ad Bapti
em octavum; niſi priùs ſit
ſit gravis cauſa dilationis,(
ſunt expectandi) in qua tam
muniter, extra neceſſitate
ptizare, & poſtea adhibere ſ
præſtat expectare aliquam
IV. Baptizanti non lice
monias aliquas, omiſſis al
in Baptiſmo ſolemni, quo
*ſeſſ.7.c 3.* vel privato: ſed i
*Clementina unica*, illas adhib
Regis, aut Principis. De pa
habet, ut & tunc adhiberi
ſit neceſſe. Et multi putan
contrahere cognationem
verè patrinum effici, ut *San*
*Lay.& Suar.* quorum tame
tur probabilior.
V. Cùm in neceſſitate,
ſam, nam ob gravem cauſa
morem infamiæ, aliquan
ptiſmus ſine ceremoniis e
ſante, illæ ſolemniter in t
plendæ. Quod tamen non
reticis converſis, ne plebs p
Baptiſmum improbare, *L*
in aliis omittere, ſecluſo

Digitized by Google

vantùm veniale docet *Poſſeu. de off.Cur.c.6.n. 13.* Qui autem tenet more Patrini infantem dum cæremoniæ ſupplentur, non contrahere cum eo cognationem ſpiritualem. *Dian.p.3.t.4.R.260.* ex *Pontio* dicit eſſe probabile.

VI. Si Baptiſmus collatus deprehendatur fuiſſe invalidus, non ideo repetendæ ſunt cæremoniæ.

## *ARTICVLVS II.*

### *Qui Patrini, & quod eorum officium?*

Reſp. I. Patrini ſunt quaſi patres ſpirituales, qui baptizatum de fonte ſuſcipiunt in ſuam curam. Undè eorum officium eſt, baptizatum de rebus fidei inſtruere, orationem Dominicam & Symbolum docere; ad quod obligantur, ſi id ab aliis non fiat, *Lay l.5.t.2 c.9.*

Reſp. II. Ut quis validè ſit Patrinus, non certa ætas, ſed requiritur 1. Uſus rationis, 2. Ut ipſe ſit baptizatus, (quia non poteſt eſſe pater, qui ipſe nondũ ſit natus) Et quidem ut ejus Baptiſmus fuerit validus: quia acceſſorium ſequitur principale. 3. Ut à parentibus, vel Parocho ad hoc deſignatus ſit: ad quod videtur ſufficere, ſi etiam ultrò ſe ingerens ſit admiſſus: deſignatos autem ritè à parentibus, Parochus non validè mutat *Dian.p.9.t.7.R.50.* 4. Ut in ipſo Baptiſmo (quia non ſufficit ut in ſolis cæremoniis) per ſe, vel procuratorem tangat,

teneat, aut de manu baptizantis ſuſ
5. Ut id non materialiter tantum, ſed a
ſuſceptoris, ſive cum intentione ad m
gerendi faciat, *Lay.c 9.n.2.*

Reſp III. Validè quidem, ſed illicit
Patrini, 1. Abbas & Monachus. Quo
ne non veniunt Mendicantes, etſi *La*
nes clauſtrales comprehenſos velit, &
ad Abbates, in multis locis conſuetu
contraria. 2. Conjuges reſpectu conj
& parentes reſpectu filiorum, niſi ſit
ſitas. 3. Moribus infames. 4. Apoſtatæ
retici, qui nullo caſu videntur advo
quia ea advocatio, eſſet proteſtatio
falſæ religionis, cum non niſi de fal
ſint ſponſuri: etſi *Lay.hic c 9 n.7.* prob
ter dicat, poſſe ſubindè ob gravem c
admitti. Catholici verò, ob rationa
cauſam, infantē hæretici, baptizante,
cante, ſuſcipere poſſunt, ſaltem in G
nia *Lay.c.9.n.6.* 5. Plures quàm duo
*Trid.* non niſi unum, aut ſummum un
unam permittit, propter cognatione
ritualem inde oriri ſolitam. Ideoq; m
Parochis, ſub pœna arbitrio Ordinar
genda, ut ſi plures ſe offerant, petan
ad quos ſpectat patrinos deſignare,
vel duos nominent, eosque tantum
tant, qui ſoli cognationem contraha
rumque nomina in librum referant, c
de contracta ſpirituali cognatione in
ſcilicet quòd ea impediat, dirimatq

Digitized by Google

trimonium : non quidem inter ſe, ſed inter ipſos & baptizatum, ejusque patrem & matrem : ſicut etiam inter baptizantem & baptizatum baptizatique patrem & matrem. Excipiuntur tamen parentes, quando propriam prolem ſuſcipiunt in neceſſitate, *v. Lay. ll. infra citandis. Vnde reſolves.*

I. In privato Baptiſmo, ob neceſſitatem dato, pater non debet ſuſcipere, aut tenere tanquam patrinus infantem, cum in hoc caſu nulla ſit patrini neceſſitas, ideoque ſi id vel tunc, vel etiam in Baptiſmo publico temerè faciat, (idem eſt, ſi prolem ſuam ipſe Baptizet) graviter peccat, & inſuper contrahit in poſteriore caſu, cognationem cum conjuge, atque ut docet *Sanch, de matr. d. 36.* & alii communiter, privatur jure petendi debitum: quod tamen negat *Kon. & Dian. t. 4 de ſacr. R. 3. v. Bon. de matr. q. 3. p. 5. §. 2. Eſcob. tr. 7. n. 2.* ubi citat *Suar.* negantem.

II. Si inter multos patrinos nulli certi à parentibus, aut in eorum defectu, à Parocho deſignentur, qui aliis ſecluſis cognationem contrahant, & ſic multi ſimul ex ignorantia vel Parochi negligentia levent, probabile eſt, omnes contrahere cognationem, (niſi tamen aſſiſtant tantum, & non tangant.) *v. Lay. l. 5. t. 10. p. 4. c. 8. & t. 2. c. 9. n. 4. Dian.* tamen *p. 9. t. 7. R. 5. ex Suar. Marat. & Perez.* dicit eo caſu nullum contrahere cognationem.

III. Parochus graviter peccat. 1. Si ex negligentia frequẽter omittat nomina baptizato-

zatorum referre in librum ; tur
*Trid.* in re gravi, & ſub pœna gr
incommoda , & damna inde
*Quint.t.2 ſ.11.* 2. Si ejus culpa
res adhibeantur. *Quint.l.c.* Ac l
*Serra* apud *Dian.p.9.t.7.R.5.* dic
babile, quod tantum peccet ve
tamen mortalis eum damnant.

# CAPUT I

## *De Confirmatione*

### *DVBIVM I.*

*Quid ſit, & quæ ejus materia*

Reſp. I. Confirmatio eſt un
tis, ſub præſcripta forma verbo
baptizati, ab Epiſcopo, qua is
ſtitutione, gratiæ augmētū & r

Reſp. II. Materia ejus remo
eſt chriſma , confectum ex bal
olivarum . benedictum ab Ep
commun. Doct *Vnde reſolves.*

I. Non ſufficit ſolum balſam
luit *Canus*: nec ſolum oleum , 
*Sotus. Navar.*

II. Etiam benedictio Epiſc
eſſentia, ut habet communis c
coque nulla delegatione, ſive
ve Papæ, ſimplex Sacerdos pot
chriſma. *Kon.d.72, a.3.dub.1.c.4.*

III. Perinde eſt ad ſubſtan

menti, ſive chriſma ſit novum, ſive vetus: licet graviter peccet, qui utitur alio, quàm novo id eſt, illo anno conſecrato. In quem finem, quotannis in die Cœnæ conſecratur, veteri combuſto.

Reſp. III. Materia proxima, eſt unctio in fronte, per manum Epiſcopi, (unde etiam hoc Sacramentum manûs impoſitio dicitur à S. Luca *Act. 8.*) in formam Crucis facta. Quæ omnia ſunt de neceſſitate Sacramenti, ut habet communis: *Unde reſolves.*

I. Etſi ex neceſſitate præcepti, unctio fieri debeat pollice manus dextræ; valida tamen eſſet, ſi fieret digito etiam ſiniſtræ manus: quia verè fieret per impoſitionem manus Epiſcopalis. Ita *Prap.* & alii contra *Suar.* Peccabit tamen Epiſcopus graviter contra univerſalis Eccleſiæ morem, *v. Lay. hic c. 2. & Eſcob. t. 7. E. 3.* ubi docet, probabile eſſe, non peccare mortaliter.

II. Probabile eſt, requiri ad valorem Sacramenti, ut unctio fiat ab Epiſcopo immediatè, nullo inſtrumento mediante. Ita *Fill. & Lay.* contra quoſdam: quia debet fieri per impoſitionem manus *Eſcob. t. 7. E. 3.*

Reſp. IV. Forma vera & neceſſaria, in Eccleſia latina eſt: *Signo* (ut habet *Trid.*) vel *Conſigno* (ut habet *S. Tho.*) *te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, &c.* In qua utrum de eſſentia ſit, ut utraque actio, ſignandi & ungendi, expreſsè ſignificetur, diſputant Scholaſtici, *Laym.*

*&*

*& Fill, t. 3. d. 10. Kon. l. c. a. 4. Dian. l*

## DVBIVM II.

### *Quis Miniſter, & quod ſubjectu*

Reſp.I. Miniſter ordinarius valic firmationis, eſt ſolus & omnis Epi etiam excommunicatus, vel hæret commiſſione autem, vel delegatio tificis, etiam ſimplex Sacerdos. E munis, *v. Fernand. Laym. l. 5. t. 3. c. 6. Bon Vnde reſolves.*

I. Etſi Epiſcopus graviter peccet, aliena diœceſi, vel ſi non ſubditos met, ſine proprii Epiſcopi conſenſu tacito, propter defectum jurisdictio lida tamen eſt Confirmatio, quia r requiritur neceſſitate ſacramenti, f cepti tantum.

II. Excuſatur à peccato Epiſcop alia diœceſi accurrentes confirmet præſumitur tacitus conſenſus alter ſcopi, cui id gratum eſſe cenſetur: tim ſi conſuetudine ita receptum ſi proprio ægrè confirmari poſſint. Ita *Bon. d. 3. de ſacr.* docet *Tann. in 3. p. d. 4 3. Sa. V. Confirmatio, & alii.*

III. Peccat graviter Epiſcopus, tempore non confirmet: quia ſubd genti bono privat.

Reſp.II. Valde confirmantur om ſoli baptizati, nondum confirmatio eſt, tum ex illo Act. 2. *Replevit totam*

Digitized by Google

tum ex uſu & traditione Eccleſiæ, tum quia omnes indigent ejus effectu, & ſunt capaces. Licete vero confirmantur iidem, qui validè, dummodo conſtet non ponere obicem, ſive Sacramento, ſive ejus effectui. Ratio patet ex dictis *Vnde reſolves.*

I. Etiam infantes, & rationis impotes, validè hoc Sacramentum ſuſcipiunt.

II. Etſi quoad infantes, conſultius ſit, differre usque ad rationis uſum; tum ob irreverentiam ſacramenti, tum ob periculum iterationis; tum ob Eccleſiæ uſum: nihilominus ob rationabilem cauſam, etiam ante iis licitè datur, v.g. ſi timeatur diuturna abſentia Epiſcopi; vel hic ad iſta loca rarò veniat; item ſi infans ſit in periculo mortis, (in quo quidam dicunt debere dari) denique ſi ſit filius Principis, *Lay. hic t. 3. c. 6. Fill. tom. 1. t. 3. c. 2.*

III. Etiam perpetuò amentes (præſertim ſi aliquando uſum rationis habuerint) licitè confirmantur; etſi per accidens nunquam ſint ſpiritualiter pugnaturi. Ita *Suar. Fill. Laym. l. c. Kon. q. 72. a. 8. n 83.*

## DVBIVM III.

### *Quæ Confirmationis neceſſitas, & cæremonia?*

Reſp. I. Non eſt neceſſaria ad ſalutem, neceſſitate medii, neque per ſe præcepti. Eſt communis *S. Thom.* & aliorum, contra *Scot.* &

*& Sylv.* Ratio, tum quia Ecc
get ejus ſuſceptionē ullis pœn
nec ex ſcriptura, nec traditio
ne aut inſtitutione Sacrament
ptum colligitur. Et Canones c
rium afferuntur, ſatis explican
ſitate ad melius eſſe.

Dixi, *per ſe*, quia per acciden
poteſt eſſe neceſſaria ad ſalute
pto charitatis ſui, vel proximi
ad cavendum ſcandalum; vel
ſcientiæ, qua quis valde meru
mentis deficiat ſine hoc Sacra
*reſolves.*

I. Negligere hoc Sacramen
ſcandalo & contemptu, non
*Suar. Laym. l. 5. t. 3. c. 5. Bon. d. 3. q.*
liis multis docent, nullum eſſ
illud ſuſcipiendi.

II. Etſi omiſſio ex contemp
id nihili faciat, aut puerile, au
ſit mortalis talis tamen non c
cum quis ejus oblatam occaſi
poſtea non facilè habiturus eſ
commun. contra *Sylv. V. Conſi*
*cap. 4.*

III. Præceptum, quod hab
*ſeſſ. 23. c. 4. de refor.* non ligat o
ſit hypotheticum; ſed tantùm
vel initiandos primâ tonſurâ:
ſionem non eſſe mortalem, c
cet *Henriq. Val. Suar. d. 35. ſ. 1. &*

quia addit, ne quidem Epiſcopum peccare mortaliter, ordinando non confirmatum; aut ſi ipſe non confirmatus ordinet, *v. Regin. l. 28. c. 3.*

Reſp. II. Circa cæremonias Confirmationis, ſcienda ſunt ſequentia.

1. Etſi ſervandi ſint ritus in Pontificali præſcripti, peccetque graviter Epiſcopus ſi confirmet ſine pluviali, mitra, vel pedo; uti & ſi ordines ſacros conferat cum ſolis indumentis Miſſæ: *Dian. p. 7. t. 10. R. 31.* non tamen ſemper erit mortalis alicujus omiſſio, v. g. alapæ, aut cerei. Poteſt autem conferri loco quovis decenti, etiam extra Eccleſiam, & à prandio non jejunis, omni anni tempore.

2. Sub gravi culpa, ut docet *Navar. c. 22.* ex communi, requiritur Patrinus, isque unus tantùm, (licet *Tol.* duos admittat) qui ſi confirmatus non ſit, peccat graviter, ſecundum communem: ( *Eſcob.* tamen ex *Kon.* docet, non eſſe mortale) quod probabile eſſe docet *Quintan. t. 2. ſ. 7.* imò nullum ſi fiat in neceſſitate, & non contrahit cognationem, ut docet *Sanch. Sa.* contra *Sylv. Sa.* & alios. Debetque eſſe diverſus à Patrino Baptiſmi, ſaltem extra neceſſitatem (licet cum *Bon. & Hurt.* id neget *Quint. t. 2. ſ. 7. & 14.* & ſecus facientem non peccare mortaliter, dicat *Dian. p. 3. t. 4. R. 21.*) & non Monachus (niſi factus Epiſcopus) admitti tamen & illos, & Moniales poſſe ſine culpa

docet

# TRACTATUS III.

## *De Euchariſtiâ.*

## CAPUT PRIMUM.

### *De Eſſentiâ Euchariſtiæ.*

### *ARTICVLVS I.*

### *Quid ſit Euchariſtia?*

RESp. Eſt Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, ſub ſpeciebus panis & vini ad ſpiritualem animæ refectionem divinitus inſtitutum. Ita commun. Schol. *Vnde reſolves ſequentes.*

I. Tam ſpecies conſecratæ, quàm corpus & ſanguis Chriſti, intrinſecè & eſſentialiter conſtituunt hoc Sacramentum: adeoque falſum eſt, quod docuit *VValdenſis*: Corpus & ſanguinem Chriſti, eſſe totum Sacramentum, Ratio, tum quia *Trid.* docet, corpus & ſanguinem contineri hoc Sacramento; tum quia quatenus continetur, non eſt ſenſibile. Item falſum eſt, quod docet *Marſilius*, *&* *Sotus*, ſolas ſpecies conſtituere hoc Sacramentum: tum quia Euchariſtia eſt cibus cœleſtis; tum quia adorari debet latriâ, ut docet. *Trid.*

II. Viſus, ſive ſumptio Euchariſtiæ, non eſt propriè ipſum Sacramentum; neque aliud Sacramentum ab eo diſtinctum, ut vult *Gabriel*: nec pars illius, ſive eſſentialis,

ſive integralis, ut *Aureolus*; ſed tan
plicatio, ſive conditio, ut Sacram
operetur.

III. Etſi quælibet ſpecies, imò
pars ſpeciei, ſit integrum & eſſen
perfectum ſacramentum; adeoqu
mentum Euchariſtiæ, ſub ſpeciebu
& vini, phyſice & materialiter ſpec
rat; moraliter tamen, & in ration
menti, eſt unum ſpecie infimâ ſa
tum: tum quia eſt unum ſignum re
tum quia ordinatur ad unum ſpe
ma finem. *v. S. Thom. q. 73. a. 2.*

IV. Etſi phyſicè loquendo, tot
mero ſacramenta, quot numero ſpe
etiam partes ſpecierum; moralite
unum numero ſacramentum eſt, q
modum unius proponitur, & *ſumit*
id ad unum finem, ſcilicet unam re
nem ſpiritualem, refertur.

V. Hoſtiæ in diverſis altaribus, re
cipiuntur ut diſtincta ſacramenta:
verò, ſi Sacerdos unam hoſtiam i
partes dividat, vel plures hoſtias f
mat, (eadem eſt ratio plurium ſpe
diverſæ rationis) non ideo dicitur
ſe plura numero ſacramenta.

*DVBIVM II.*

*Qua materia Euchariſtiæ?*

Nota. Sicut in aliis Sacramenti
plex materia, proxima & remota, i

hic, ſed ordine inverſo: nam in aliis, materia remota eſt res permanens, proxima verò ejus uſus qui tranſit; hic verò, remota tranſit, & proxima manet, ſcilicet ſpecies panis & vini. Quæritur ergo tantum de remota, illa ſcilicet, quæ facta conſecratione tranſit in corpus & ſanguinem Chriſti.

Reſp. Materia Euchariſtiæ eſt tantum panis & vinum. Eſt de fide, & probatur ex inſtitutione Chriſti, *Matth. 26. & Luc. 22.* Et quidem utraque materia, panis & Vinum, eſt ita neceſſaria ad hoc Sacramentum conficiendum, ut per ſe nunquam licitè poſſit una conſecrari abſque alia: quod patet tum ex facto Chriſti, *Luc. 22.* tum ex *Trid. ſeſſ. 22.* *Vnde reſolves.*

I. Conſecratio utriuſque ſpeciei, eſt juris divini: quia ratio ſacrificii, ſine quo non fit, exigit utramque.

II. Non licet alteram tantùm ſpeciẽ conſecrare; in neceſſitate etiã gravi, v.g. ut moribundo detur viaticum. *Suar. & c. comm.*

III. Nec Pontifex in eo poteſt diſpenſare ullo caſu. Ita commun *Suar. 3. p. d. 55. ſ. 4. & c.* contra quoſdam.

Dixi I. *per ſe:* quia per accidens, & præter intentionem quaſi, aliquando unam poſſe ſolam conſecrari abſque peccato, docet *Tann. d. 5. q. 2. dub. 5. dum. 27.* dicitque eſſe communem, v.g. in his caſibus. 1. Si quis aquam, vel alium liquorem pro vino conſecraſſet, neq; defectũ intelligeret, niſi diu

poſt; aut poſtquam advertiſſet, non
haberi aliud vinum, vel quamvis ha
non poſſet tamen illo uti, ſine grav
dalo, vel vitæ periculo. 2. Si poſt co
tam hoſtiam, ſubitum mortis peri
hoſtibus, vel incendium immineat,
tamen ſcandalo & contemptu fidei.
*l. 29. c. 4.* 3. Si Sacerdos hoſtia con
moriatur, vel animo deficiens, loq
perdat, vel in amentiam incidat, n
lius, qui poſſit ſacrificium perficere
*Vaſq. &c.* Si autem alius ſupplere, &
dos infirmus communionem ſuſcip
teſt, debet hoſtia dividi, eique pa
*Tamb. de exped. ſacrif. l. 2. c. 8.*

Dixi II. *Licitè*: quia validè alter
tantum conſecrari, eſt certum: ut pat
ex facto Chriſti, qui panem ante con
vit, tum ex praxi Eccleſiæ, quæ corpu
ſanguinem proponit adorandum.

## *DVBIVM III.*

### *Qualis debeat eſſe panis in mate Euchariſtia?*

Reſp. I. Solus panis triticeus, in co
communiter uſitatus, qualis morali
num judicio tantùm cenſetur ille, qu
rina triticea, & aqua naturali mixtus &
toſtus, ſive aſſus, atque in ſua ſpecie
ruptus eſt: quia hic ſolus ſimpliciter
tur panis, alius verò nonniſi cum a

v. g. hordeaceus. *Vnde reſolves.*

I. Falſum eſt, quod docuit *Cajet.* Euchariſtiam poſſe conſecrari ex quovis pane, cujusvis ſpeciei, dummodo ſit aptus ad veſcendum.

II. Non eſt apta materia ad validam conſecrationem: 1. Panis ex oriza avena, milia, piſis fabis, amygdalis, aliisque leguminibus, & arborum fructibus, vel etiam ex hordeo confectus: quia hæc omnia, communi uſu & opinione, cenſentur ſpecie diſtingui à tritico. *Laym. Bonac. Card. de Lugo d. 4. ſ. 1.* 2. Maſſa triticea cruda, vel non cocta per modum panis, ſed frixa vel elixa, ut ſunt placenta, libum, ſive differant ſpecie, ſive non. 3. Panis ſubactus aquis artificialibus vel oleo, butyro, lacte, vel ovis, ſaccharo, aliove liquore, qui aqua naturalis non ſit, mixtus, quia non eſt panis uſualis. Ita *Laym. l. 5. tr. 4. cap. 9. Cajet.* tamen, & quidam recentiores, contrarium docent: quare eſt ſaltem materia dubia. Idque confirmat *Miſſale Romanum tit. de defect. & Card. de Lugo d. 4. ſ. 1. num. 4.* Vnde qui hoſtias emunt, certi ſint, quòd aquâ naturali, & non roſacea, confectæ ſint. 4. Similiter hoſtiæ rubræ, quibus ſigillantur literæ, non ſunt materia valida, vel minimum dubia, quia per admixtionem cinnabaris notabiliter alterantur. *C. Lugo. d. 4. ſ. 1.* quod *Anton. Perez* apud *Dian. p. 7. t. 12. R.* limitat, ſi multum cinnabaris ſit mixtum: ſi autem ſit



Digitized by Google

valde parum, cenſet probabile
materia valida, illicita tamen 5.
ſtantialiter corruptus. 6. Pan
aquâ marinâ. *Fagund.* apud *Dian*
ubi ipſe contrarium docet, eò c
naturalis aqua.

III. Panis ex farre, ſive ſpelta
ligine, eſt materia dubia: quia
ſolis accidentibus, propter loc
alii ſpecie diſtingui à tritico; id
licet, ſaltem uti pro Sacrament
exponeretur periculo. *v. Aut. c*

IV. Valida, ſed illicita eſt mat
quot grana, vel guttæ alterius
tritico & aquâ miſceantur, ita
tamen & aqua plurimum præ
quia ſi major pars non ſit tritic
non erit materia valida. Qu
ſunt illi, qui hoſtias coquunt.
*p. 1. n. 6. Laym. c. 2.* 2. Panis muc
corruptionem diſponitur.

V. Perinde eſt ad valorem ſa
ve panis ſit azymus, ſive ferm
definivit. *Trid.* quia uterque e
propriè dictus panis. Interim i
ſis Latinis in azymo, & Græc
tato conficere tenentur, ſub p
vi, & culpa mortali: à qua no
ceſſitas, v. g. dandi viaticum. *vi*
*p. 1. Fill. t. 4. c. 3. q. 8. C. de Lugo l. c.*

Reſp. II. Ex præcepto Eccleſ
ſecrandus debet eſſe figurâ orb

Digitized by Google

Eccleſia Latina) & integrâ. Dixi, *Latinâ:* quia Græci quadratam adhibent, & in particulis triangularem, ut habet *Arcadius.* Licere etiam in hoſtiâ minore, qualis datur Laicis, (quando alia haberi non poteſt, & ſcandalum abeſt) celebrare privatim, imò ſi cauſa urgeat, etiam publicè die feſto docet *March. in candel. t. 4. c. 5. q. 3. Dian. p. 5. t. 13. R. 60. & p. 6. t. 7. R. 17. & Tamb. exped. ſacrif. l. 2. c. 8. & Averſ. q 11. ſ. 12.* eò quod nullum ſit præceptum, neque conſtet de conſuetudine obligante ſub præcepto: quo caſu elevare adorandam majorem ab alio præconſecratam, licere vult idem. *Tamb. l. c.* contra *March. & Dian. ll. cc.* Non licet autem parvam ſumere, & majorem relinquere (v. g. ad exponendam in hierotheca) niſi ipſe eadem Miſſa etiam iſtam conſecraverit: quia debet communicare de ſuo ſacrificio *Tamb. l. c.* Quare male facit Parochus, qui renovaturus Euchariſtiam, hoſtiam ab alio conſecratam ipſe ſumit, & à ſe conſecratam reponit in ſacrario, vel hierotheca. *Tamb. l. c. Lugo. d. 9. ſ. 4.*

## *D V B I V M IV.*

### *Quale vinum ſit materia Euchariſtiæ?*

Reſp. I. Solum vinum vitis, ut docet fides, & definitum eſt in *Florentino. Vnde reſolves.*

I. Non eſt materia apta ad validam conſecrationem: 1. Sicera, & quicunque li-

quor ex moris, malogranatis, &
catur vinum, ſive non. 2. Agreſt
phacium, id eſt, ſuccus ex uvis
expreſſus: quia non eſt vinum
ad vinum; cujus naturam nond
habetque ſe ſicut maſſa cruda r
nis. *Lay. l. 1. 4. c. 2. n. 5. & 6.* ſuccu
uvis paſſis expreſſum conſecr
putat *Franc. Amicus* apud *Dian.*
eò quod verum ſit vinum. 3. A
eſt vinum ſubſtantialiter corru
Quòd ſi poſt ſumptionem, (im
te eam, poſt conſecrationem ca
um incidat, fueritne acetum an
præſumendum, quod fuerit vi
*Tambur. l. 2. exped. ſacrif. cap. 8.* 4.
num intra uvas contentum, vel
in offa panis; tum quia non ta
quàm cibus, tum quia ſuccus
citur propriè vinum, donec ſi
tum quia in eo ſtatu non ſati
demonſtratur per formam. *Card*
*n. 1. & 12. Laym. &c.* 5. Sapa, ſe
id eſt, muſtum ad dimidiam,
partem decoctum: quia non
vinum, nec potus, ſed cibus *B*
ra, id eſt, aqua expreſſis acini
*Fill. t. 4. c. 3. Card. de Lugo d. 4. ſ. 1. n.*

II. Valida quidem conſecre
licita eſt. *Primò* in muſto, qui
num ſimpliciter, ſed impuru

Digitized by Google

admixtas feces, non conſecrabiles: ideoque obſtat præceptum Eccleſiæ, obligans ſecundùm *Suar.* ſub mortali, ſaltem extra neceſſitatem; qualis eſſet defectus vini veteris; ſecundum quoſdam, etiam devotio populi: quo modo multi excuſant contra *Suar.* quòd in quibuſdam locis, primitiæ uvarum in calice exprimantur. *vid. Bonac. l.c.* *Secundò* in vino liquoribus aliis, vel aromatibus ita modicè permixto ut naturam vini retineat. Si verò permixtio ſit immodica, erit materia dubia. *Tertiò* in vino aceſcente: quia adhuc eſt vinum, ſicut panis mucidus eſt panis. *Quartò* Probabilius etiam in vino congelato, (etſi à quibuſdam propter negantium auctoritatem, dicatur eſſe materia dubia) tum quia adhuc retinet ſubſtantiam, & denominationem vini, eſtque natura ſua potabile; tum quia Chriſtus ſub eo antè conſecrato manet. *Card. de Lugo l.c.*

Nec refert, 1. quod aqua congelata non ſit materia Baptiſmi, quia hic eſſentialiter conſiſtit in ablutione, Euchariſtia verò non in ſumptione. Nec refert 2. quod non ſit proximè potabile: quia eſt per accidens, & facilè tolli poteſt; eſtque par ratio in pane indurato. Non eſt autem idem in liquore nondum ex uvis expreſſo; quia cum non ſit vinum, ſimpliciter & per ſe, ac natura ſua non eſt potabilis, ſed comeſtibilis; quod vino congelato non convenit,

alio-

alioqui enim jejunium frangeret. *B*
*p.2. n.10.*

Peccat tamen, qui in congelato c
crat, ideoque ſi hyeme congelavit cal
lore manuum, aut halitûs, aliove mo
gelandus eſt, *Fill. t. 4. c. 3. l. 5. t. 4. c. 2.*

III. Valida & licita eſt conſecratio
no, ſive albo, ſive rubro; etſi etiam
phyſicâ differant: cum utrumque hab
& ſit ſimpliciter vinum de vite. *Bon. p*
*Card. de Lugo.*

Reſp. II. Vino conſecrando debe
ex neceſſitate ſacramenti, ſed gravi
cepti, ſub mortali obligantis, ſecu
*Cardin. de Lugo de Euchar. d. 15. ſ. 2. nu*
miſceri aqua. Idque cæremonialiter
ordine ad ſacrificium. Eſt certum, u
ſtat ex *Trident. ſeſſ. 22. cap. 7. & 9.* An a
aqua iſta immediatè convertatur in
guinem, nec ne, diſputant Schol. *vi*
*vel Præp. hic, Cardin. de Lugo d. 4. ſ. 3. V*
*ſolves.*

I. Si mixtio hæc omittatur, valida
eſt conſecratio, etſi illicita mortalite
*omnes commun.*

II. Miſcenda eſt aqua naturalis,
modiciſſima, ut habet *Florent.* una ſci
vel altera gutta: ita tamen, ut ſi ſenſi
& ſaltem non excedat tertiam parte
ni; alioqui reddet materiam dubiam.
*p. 4. num. 4. ex S. Thom. Kon. &c.* Qui a
miſceret roſaceam, vel aliam artifici

etſi in neceſſitate, etſi validè conſecraret, peccaret tamen mortaliter, *D.Thom.Molant. Dian.p.6.t.7.R.18.* quia ageret contra præceptum & conſuetudinem Eccleſiæ in re gravi. Quam ob cauſam etiam mortale cenſet *Fagund.p.2.l.2.cap.4.Verſic.&c.* miſcere calidam: quod tamen aliis quibusdam nimis durum videtur apud *Dian. l.c.* ubi addit ipſe, ſi in frigidiſſima regione conſuetudo id habeat, ne fortè vinum congelaſcat, poſſe ſine ullo peccato fieri.

III. Mixtio illa facienda eſt, non in dolio, vel ampullâ, aliove vaſe, ſed in ipſo calice: neque domi, ſed in ipſo ſacro, ut fit communiter; vel ante offertorium, vel certè immediatè ante ſacrum, ut fit apud quosdam. Idque vel ab ipſo Sacerdote, ut in Miſſa privata; vel à Subdiacono, ut in ſolemni: neque enim ſufficit, ſi caupo illud diluerit. *Bon.l.c.*

IV. Si mixtio hæc ſit omiſſa, idque notetur ante conſecrationem calicis, adhuc facienda eſt, ſecùs, ſi poſt. *Bonac. l.c. num. 5.*

V. Præceptum hoc mixtionis non extenditur ad illam, quæ fit poſt communionem, ad ablutionem oris & digitorum, vid. de his *Miſſ.Rom.* Item *Bon.d.4.q.2.p.4. Laym. lib.5.tr.4.c.2.*

DV-

## DVBIVM V.

### *Quæ conditiones ad materiæ conſec-nem requirantur?*

Reſp. I. Ad validam conſecratione
quiruntur duæ conditiones. 1. eſt, ut
ria Sacerdoti conſecranti moraliter, &
ſibiliter ſit præſens. Ita communiter
certum. Ratio petitur, tum ex inſtit
Chriſti, & verbis formæ, *Hoc*, & *Hic*
non verificarentur, cum ſint demon
væ: tum ex perpetua Eccleſiæ prax
quam conſecrantis, vel etiam benedi
res abſentes: tum etiam ratione ſac
quod requirit hoſtiam præſentem. *vi*
*d. 4. q. 2. p. 6. Laym. c. 2. Vnde reſolves.*

I. Validè conſecratur vinum in
cooperto, vaſe, vel cantharo clauſo; pa
caniſtro; hoſtiæ in ciborio, vel in cu
ſub aliis latentes, aut aliter tectæ, v.
corporali vel mappâ vel etiam in M
ut ex *Suar. Henriq. Kon.* docet *Bonac.*
*Laym. l. 5. t. 4. c. 2.* (unde hoc poſtre
dubium videri poteſt; & ſaltem pe
graviter; qui ſic tectas, aut latentes
craret.) Item validè conſecrantur
præſentes; cœco, vel alio Sacerdote
nebris. Ratio horum omnium, q
præſentiam & ſenſibilitatem non re
tur, ut materia videatur, vel tangatu
feriatur ſono verborum, (unde com

ter non probatur praxis eorum, qui os proximè admovent, ut halitum in calicem & panem inſpirent) dummodò videri poſſit ſive in ſe, ſive in alio v.g. in ſuo toto, vel continente vel vaſe ad illam continendam deſtinato, *v.Bon.d.4.q.2.p.5.*

II. Invalidè conſecratur. 1. materia poſt parietem, aut poſt tergum poſita, vel clauſa in tabernacula, ut docet *Fill. Bon. q.2.p.6.* & alii. Ratio, quia moraliter cenſetur abeſſe, cum non poſſit demonſtrari per tò *hoc* vel *hic*; neque paries habeat ſe ut continens, aut tegens. 2. materia valde procul, v.g. 100. paſſibus conſtans, etſi videri poſſit. Ratio eſt eadem. Quanta autem propinquitas ſufficiat, dubium eſt, & ex morali prudentum judicio pendet *Henriq. l.8.c.34* docet, 20. aut 30. paſſuum: quod *Bon.l.c.* & alii putant non eſſe certum. *v.Schol.3.* Materia tam modica, ut ſenſu percipi non poſſit: tum quia non poteſt demonſtrari; tum quia Sacramentum debet eſſe ſignum ſenſibile. Ita *Suar. Vaſq.* & alii, contra *Sotum*, *Henriq.* Quod intellige, ſi non ſit in toto, ſed extra illud: quia in toto etiam minimæ ejus particulæ conſecrantur, ut conſtat ex *Trid. ſeſſ. 13.c.3.& 4. Bon.l.c.*

Secunda conditio, ut materia ſit certa: & à conſecrantis intentione, & in individuo determinata. Eſt communis, apud *Bon.* & alios tum quia hoc requirunt pronomina *Hoc* & *Hic*: tum quia actiones ſunt circa ſin-

gularia

gularia, quæ debent eſſe certa & de
nata. *v. Bon. l.c.p.5. Vnde reſolves.*

I. Invalide conſecraret, qui vel
tùm conſecrare tertiam vel, mediam
partem, eam non determinando,
multis, v.g. viginti præſentibus,
quatuor aut quinque, nullas deſig
quia non eſt ratio, cur una magis, q
tera conſecraretur. Item, qui ex mu
ſtiis intenderet illas conſecrare,
partes hoſtiarum aut vini, quas Deu
rit, aut Titius deſignarit; aut part
quæ fractis ſpeciebus ſunt manſuræ
tinuo, non quæ excident: quia non
teria definita. *Bon. l.c.p.5.*

II. Non conſecratur hoſtia, in
cerdote poſita, ſive in corporali, (ſ
tamen à cumulo) ſive infra illud. *A*
*q.74.a.2.d.3.* & alii. Ratio, quia
determinata in mente Sacerdotis
voluntas non fertur in incognitum
liter non conſecrantur guttæ, quæ
calici adhærent: quia non inten
Imò ut probabilius docet *Suar. Re*
*2.l.29.& c.2. Layman. l.5.t.4.cap.2. K*
*a.2.dub.3.* contra *Tann. & Bonac.* nec
tæ, quæ interius adhærent: quia i
Eccleſiæ eſſe videtur, ideoque & S
tis eſſe debet, conſecrare id, quod
dum unius continui eſt in calice.
opus ſit de detergendis guttis ſo
eſſe, benè faciet Sacerdos ſi ſemel,

per intendat eas non conſecrare; uti nec micas hoſtiis adhærentes. *vid. Dian. p.2.t.3. miſc.R.16. & p.3.tr 4.R.32. Eſcob.t.7.E.6.* ubi docet, Sacerdotem vi particulæ *Hic*, tantùm intendere id conſecrare, quod per modum unius continui potabilis, eſt in calice, ideoque guttulas illas non conſecrari. Quæ ſententia probabilis eſt, ex *Regin. Suar. & Laym. l.5.t.4.c.2.n.15.*

III. Valida eſt conſecratio, 1. Si Sacerdos intendat conſecrare ex pluribus hoſtiis præſentibus tantum quinque, eas determinando; vel omnes, præter infimam & ſupremam cumuli; vel omnes pares, v.g. ſecundam, quartam, ſextam, ſi ſint ordine collocatæ, & determinetur, unde numerandi initium ſumendum ſit: quod tamen grave peccatum erit. Quod ſi autem hoc vel alio caſu, non conſecratæ miſceantur conſecratis, totus cumulus ad altare eſt deferendus, ut Sacerdos intendat conſecrare non conſecratas, vel potius totum cumulum conſecret ſub conditione, ſi non ſint conſecratæ *Card. de Lugo d.4.de Euch.num.36.* 2. Etſi putet unam, vel duas, vel ſex hoſtias conſecrandas adeſſe, cum ſint plures, ſive à ſe, ſive alio poſitæ: quia error ſpeculativus & privatus non obſtat, intentioni practicæ & abſolutæ conſecrandi omnes præſentes. Quam tanquam Eccleſiæ conſuetudini conformem, quisque cenſetur habere implicitè, ut docet *Sylv. Henriq. & Suar.*

Vnde

Vnde ſi Sacerdos advertat poſt con
tionem, eſſe duas ſimul junctas, utra
ut conſecratam ſumet, ut habet
Si verò ante conſecrationem. poſt
obtulit, advertat, alteram ſeponet,
Miſſam, ipſe, vel alius ſumat tanqua
nem benedictum. 3. Si quis plures
ad altare tulerit, aut rationabili mo
verterit, ab alio adferi à ſe conſecr
vel ante ſacrificium monitus fuerit, c
ſecrandis in altari jam poſitis. Rati
nes enim conſecrantur, etſi dum con
earum non ita expreſsè meminerit,
iam ad oblationem non detegat, mo
præſentes in corporali, vel ſaltem in
Ita *Reg. l. 29. n. 19. Laym l. 5 t. 4. c. 2. Bon. t*
*q. 2. p. 2.* & alii ab ipſo citati. Eſtqu
tentia in praxi tuta. Quia intentio
dens, reſpectu illarum virtualiter *p*
rat. 4. Si parvæ hoſtiæ pro commu
do popolo afferantur Sacerdoti pau
factam oblationem, (addit *Averſa q*
antè cœptam præfationem) licitè e
ſecrari, ſuppletâ oblatione mentali
*Gavand. & Poſſev.* docent *Dian. p. 2. t. r*
*& Tamb. de exped. ſacr. l. 2. c. 5.*

Reſp. II. Ad licitam materiæ con
tionem requiritur. 1. ut non ſit majo
titas, quam tempore opportuno po
ſumi: quia periculum eſſet, ne ſpecie
putreſcerent. *Bonac. l. c. r.* Vt ab
clesiæ, præſertim in Miſſali præ

Digitized by Google

non recedat. *Ex dictis reſolves.*

Peccat 1. Qui vas, in quo hoſtiæ conſecrandæ ſunt, non aperit. 2. Qui conſecrat materiam poſitam extra corporale. 3. Qui intendit conſecrare guttas calici adhærentes exterius, quod eſſet grave: de interiùs adhærentibus eſt dubium, (quia non conſtat ſatis de mente Eccleſiæ) ad quod evitandum. *Gavantus p.2.tit.7.* jubet eas abſtergi, quod conſuetudo probat. Qui tamen id omittit, eum non peccare, docet *Tambur.l.2.c.1.§.3.* imo nec expedire, ſi eas adverteas, quando diſcooperto calice, jam jam es conſecraturus, & elevationem populus exſpectat. Poſt conſecrationem autem nullo modo ſunt abſtergendæ. 4. Qui ante conſecrationem ita ſtatueret, nolo conſecrare hoſtias appoſitas, niſi tempore conſecrationis, vel ſaltem oblationis fuero memor. Ita *Præp.hic a.2.d.3.Laym.l.c.* etſi *Tambur. de exped.ſacrif.c.1.§.3.* eo caſu nullum peccatum agnoſcat.

## D V B I V M VI.

### *Quæ forma conſecrationis Euchariſtiæ?*

Reſp. Eſt duplex, una panis, & eſt hæc: *Hoc eſt enim corpus meum.* Ubi omnia ſunt de eſſentia, præter tò enim, cujus omiſſio eſſet veniale. Altera vini & eſt hæc: *Hic eſt enim calix ſanguinis mei, novi & æterni teſtamenti, myſterium fidei qui pro vobis & pro multis effundıtur, in remiſſionem peccatorum.*

 ubi

Ubi etſi verior & communi
*S.Bonav. Suar. Bellar.* & alia
*Thom.& Thomiſt.* quòd eſſe
tùm hæc: *Hic eſt calix ſang*
*hic eſt ſanguis meus*, aut ei
graviter tamen peccaret, q
liquis omitteret, vel mutar
rem formæ proferri in perſo
maliter & ſignificativè ſive
tantùm recitativè, ſive hiſt
quæ in Canone præcedunt
tùm recitativè, ſeu hiſtoric
*Bon. q.3. p.2. Cardin. de Lugo*
*ſolves.*

I. Valida, ſed illicita eſt c
conſecrans dicat: Hic cibus
calix, vel hæc res, vel con
ſpeciebus, eſt corpus meu
meus. *Bonac. l.c. p.1.* 2. Si dic
novum teſtamentum in ſa
habet *S. Lucas cap.22.* 3. H
meum, quod de Virgine ſun
guis meus infiniti valoris. 4
corpus; hic meus eſt ſanguis
guis meus. Ratio horum, qu
ſenſus, nec fit mutatio ſu
*nac. l.c.*

II. Invalida erit conſecrat
(adverbialiter) eſt corpus m
rò, *Hic* ponatur maſculinè,
let, etſi non ſecundùm gra
*ool. Granadus.* 2. Hoc Corp

hic Sanguis eſt meus, *Fagund. p. 3. q. 78. c. 2.* 3. Ecce Corpus meum: Ecce Sanguis meus. 4. Hoc ſit, vel hoc fit Corpus meum; vel hic panis convertitur in Corpus meum, vel hic ponitur Corpus meum. 5. Illud eſt Corpus meum: ille eſt Sanguis meus 6. Hoc eſt ſubſtantia mea, vel hoc eſt Corpus Chriſti: *Bonac. l. c. p. 3.*

III. Dubia erit conſecratio, 1. Illud eſt Corpus meum; iſte eſt Sanguis meus. 2. Hæc eſt caro mea: quam tamen *Laym.* contra *Kon.* putat valere. 3. Secundùm quosdam, forma ex *S. Luca* primo caſu allata. *v. Bon. q. 3. p. 1. & 2. Regin. l. 29. n. 33.*

## DUBIUM VII.

### *Quamdiu Chriſtus maneat in Euchariſtia?*

Reſp. Manet ſub ſpeciebus, etiam diviſis & ſub quavis earum minima parte, donec tanta earum fiat mutatio, ut conſueta ſubſtantia panis & vini corrumperetur. Ita cōmun. cum *S. Tho.* Et eſt certum. *Vnde reſolves.*

I. Gratia datur in prima manducatione, etiam primæ partis; cum ſit totum Sacramentum, (manducatio autem dicitur trajectio ex ore verſus ſtomachum) etſi alii dicant gratiam tum primùm dari cùm pars aliqua eſt in ſtomachum recepta. *Dian. p. 3. t. 6. miſc. R. 96. ex Henriq. Sylv. & Fagund.* Item *Card. de Lugo d. 52. ſ. 2.*

II. Species non ſunt retinend
diu, donec penitus pereant; qu
manducaretur Chriſtus: nec g
menti conferretur. Uti neque
dum hoſtia adhuc eſt in ore, *D*
*Reg.c.22.v.Bon.d.4.q.5.p.2.n.2.*

III. Si quis partem vini, vel
pſiſſet indiſpoſitus, & deinde ſ
acciperet adhuc gratiam in ſum
rius partis. Quod etiam aliqui,
& alii probabiliter dicunt futu
ponat antequam ſpecies con
ſtomacho. *Dian.l.c.R.96.ex Nu*
*Lugo d 12.ſ 2.nu 46.& 53.& 64.* u
ſterius negat *vid.Bon.l.c.*

IV. Non videtur reprehend
qui deſiderat eſſe Sacerdos, u
municare ſub utraque ſpecie,
plus gratiæ dari ſub utraq; qua
id fieri, non eſt improbabile, u
*Mar.Card.de Lugo d.12.ſ.3.* & alii.
penda devotio illius, qui mul
ſumit ad conſecrationem, ea m
citò in ſtomacho ſpecies conſ
ſic diutiùs ſecum Chriſtus m
piùs gratiam augeat: quod fier
probabile, ſi diſpoſitio ſubject
ut docet *Suar. Kon.* item *Fagund.*
*Dian.p.9.d.6.miſc.R.97.*

V. Species per vomitum rej
ſint, ut ſub illis panis vel vinum

Digitized by Google

ſtere, vere ſunt adorandæ; & ſi iterum ſumantur, iterum conferre gratiam, docet *Card.de Lugo l.c.n.53.*

VI. Etſi, ſi modicum vini conſecrati miſceatur perfectè cum alio liquore, ita ut non maneret ſubſtantia vini, deſinat ibi eſſe Chriſtus; non tamen deſinit, ſi miſceatur cum vino alio, ſaltem ejusdem ſpeciei *Card. de Lugo d.10.ſ.3.* Unde ſi gutta conſecrata lapſa ſit in dolium vini ejuſdem ſpeciei, totum illud vinum adhibendum tantùm eſt pro ſacrificio; licet quidam dicant bibi poſſe à laicis.

VII. Si ſpecies conſecratæ liquorem ſpecie diverſum ſibi permixtum convertant in vinum, ſimilis ſubſtantiæ ei, in quo facto eſt conſecratio ſpecies priores manent conſecratæ, non item poſteriores adjunctæ.

## CAPUT III.

### *De cauſis, & ſubjecto Euchariſtiæ.*

### DVBIVM I.

#### *De Cauſis.*

AGo hic tantùm de efficiente, id eſt, Miniſtro: in quo quid requiratur ad confectionem validam, conſtat tum ex dictis *de Sacramentis in genere*, tum ex ſuperioris capitis *dub.5.* Quid ad licitam requiratur, patebit ex ſequenti dubio, *de ſubjecto ſuſci-*

*pienteEuchariſtiam:* quia c
mes,quæ ad dignè ſuſcipie
ſariæ, requiruntur etiam
ctionem; cum conficiens
pere debeat. Hic ergo ta
Cujus ſit diſpenſare Euch
ex parte Miniſtri requira
penſationem.

## *ARTICVL*

### *Ad quem ſpectet diſpe riſtia?*

Reſp. Euchariſtiam diſ
poteſt ſolus Sacerdos, hab
ordinariam, delegatam
nabiliter præſumptam,
Ratio, quia Paſtorum pr
re, quod præcipuè ſit pe
*Bonac. d.4.q.5.p.1. C. de Lu*
*Solves.*

I. Peccat mortaliter, q
dictione Euchariſtiam di
*p. 2.* quia violat alteriu
in re gravi. Inferior au
curret inſuper irregulari
*Kon hic.* Religioſi etiam i
excommunicationem Pa
(ſcilicet ſine licentia Pa
ſpeciali,) præſumant Cler
Extremam Unctionem, v
Matrimonia ſolemnizare:

Digitized by Google

vilegium; vel Parochus abſit; aut injuſtè nolit in articulo mortis. A dicta tamen excommunicatione excuſare ignorantiam, etiam craſſam, ex *Præpoſ. &c.* notat *Dian.p.5. t.3.R.51.* idque propter verbum *præſumant*.

II. Licèt miniſtrat Euchariſtiam, qui præſumit rationabiliter Paſtorem factum ſuum approbaturum eſſe *Regin.l.29.num.91. Bon.l.c.n.7.*

III. Si infirmus ſacro viatico muniendus ſit, & proprius Paſtor abſit, vel præſens non poſſit deferre Euchariſtiam, quivis alius Sacerdos, vel regularis, vel ſæcularis, & hoc deficiente, etiam Diaconus, ei conferre poteſt: quia tunc præſumitur voluntas Epiſcopi, aut Papæ. Ita *Lay l 5.t.4.c.7.Bon.l.c.n. 11.*ex *Suar.*

Dixi in Reſponſione, *ex officio*: quia extraordinariè, in ſtatu neceſſitatis id poteſt Diaconus ex commiſſione Parochi, (& ſecundùm *Quintanad* ſi abſit, ſine ea) v.g. in magno feſto, quo Sacerdos confeſſionibus, concionibus, &c. eſt occupatus. *Dian.p.9. t.6.R.39.* ex *Præpoſ.* In extremâ verò neceſſitate, v.g. articulo mortis, ſi non eſſet alius, etiam Diacono, imò laico licere (ſecluſo ſcandalo) & alios, & ſe ipſum communicare, probabile eſt, ut contra *Henriq. Vaſq.* & *Sa.* docet *Suar. Kon. Laym. Præpoſ. hic d.2.n.11.* confirmatque *Dian.p.8.t.1.R.48.* ex *Averſa & Franc.Lug.* Sed *Amicus* limitat ad caſum, quo moriturus peccati mortalis

conſcius, aliud ſacramentum ſuſcipere non poſſet *v. Dian.p.9 t.6.R.39.* In praxi tamen id non facilè faciendum, ob contrariam conſuetudinem. *Card de Lugo d.18 ſ 2.Bon.d. 4.q.5.p.1.Vnde reſolves.*

Probabile eſt, etiam extra mortis articulum, ex gravi cauſa, licere Sacerdoti, præciſo ſcandalo, ſacram hoſtiam ſumere ex ſacrario, vel à Diacano allatam, ſibi ipſi dare. v.g. ſi in longo morbo diu non communicaſſet, ut contra *Suar.& Kon* docet *Fag.p.3. l.3.c 3.Prap.Eſcob.t.7.E.6.Bon.l.c.*

Dixi II. *Vel privilegium*, quale habent religioſi Mendicantes, & nominatim Societatis JESU, ex Pauli III. Bulla, & aliorum, ut ſcilicet in ſuis templis, per ſe, vel per alios Sacerdotes illic celebrantes, communicare poſſint quoscunque Chriſti fideles, præterquam in mortis articulo, (in quo tamen, ſi urgeat neceſſitas, præſumitur ratihabitio Papæ, etiam invito Parocho, ut habet *Bon.* hîc) & feſto Paſchatis, *v. Card.de Lugo l.c.ſ. 2.n.38.& 49.* Porrò per feſtum Paſchatis, Pontifices hîc videntur intelligere, & prohibere communionem illam, qua ſatis ſit præcepto annuæ communionis, ut docet *Sa,Fill.& commun.* Per mortis articulum, intelligitur tempus, quo vel mors proximè inſtat, & moraliter certa & inevitabilis eſt; vel quo eſt mortis periculum, id eſt, probabile dubium de vitæ conſervatione tali

caſu,

Digitized by Google

caſu, quo valde frequenter mors ſolet accidere. *Suar. t. 4. de rel. l. 2. c. 3. & 3. p. d. 26. ſ. 4.* & alii.

Ex dictis *reſolves*, quod regulares licitè dent Euchariſtiam in articulo mortis, uti & in Paſchate ſequentibus caſibus.

I. Si extrema ſit neceſſitas: ut ſi periclitetur de ſalute æterna.

II. Si ſit gravis neceſſitas, id eſt, probabile mortis periculum, & Parochus nolit, vel non poſſit dare. *Cardin. de Lugo d. 18. ſ. 2. num. 53.*

III. Si à Pontificè, vel Epiſcopo habeant privilegium; quale hoc tempore habent Religioſi aliqui, quibuſdam locis ab Epiſcopis, dandi communionem paſchalem.

IV. Si quis in paſchate non poſſit in ſua parochia communicare, nec petere veniam à Parocho.

V. Si ratione communionis paſchalis Parochiæ ſuæ ante ſatisfecerint, aut poſtea ſatisfacturi putentur: quia tunc Parochis nihil decedit, cum ipſo die Paſchæ abſtinere à communione poſſint. Sic contra *Henriq. & Navar.* docet *Sa, Fill. & Laym.* qui addit niſi conſtaret Parochum eſſe invitum, ac rationabiliter id prohibere; v. g. quòd alias rationem communicantium habere in ſua Parochia non poſſit: tunc enim ad Parochiam eſſe rejiciendos. *Card. de Lugo d. 8. ſ. 2. n. 50. Bon. l. c.*

VI. Si ægrotus nec dum pervenerit ad eum

eum ſtatum , ut ex præcepto teneat
communionem ; etſi tunc maneat o
tus ſuſcipere communionem ex ma
rochi, in articulo mortis.

VII. Si ægrotus ſatisfecerit præce
viatico , cum intentione illud imp
quia adminiſtratio Euchariſtiæ tanti
vetita regularibus , quando præc
communionis obligat. Nunquam t
ſine licentia Epiſcopi, vel Parochi , li
ligioſus publicè Euchariſtiam defe
plateas,cum id juri Parochorum,con
dine obtento,deroget ; proinde eo c
ægroti oratorio , aliovè honeſto dom
co, de licentia Ordinarii privatim fa
cro,Euchariſtia eſt danda. Ita *Suar. v*
*t. 4. p. 4. R. 14. & p. 9. t. 9. R. 63.*

VIII. Quibuſdam, qui frequente
municant apud religioſos , nec p
adduci, ut communicent in Parochi
que ex tacito & preſumpto conſenſu
*Layman. lib. 5. tr. 4. cap. 7. numer. 4.* pu
cilius poſſe præſumi in militibus pr
riis ; item in aulicis , ſtudioſis , al
Academicis,&c. qui frequenter com
cantes extra ſuſpicionem eſſe ſolen
*Laym. l. c.*

IX. Si in paſchate ſint vagi, pereg
advenæ,ſecundùm ſententiam proba
multorum, *ut Sanch. de matr. l. 3. d. 37.*
*prac. 3. Eccl. l. 1. c. 8. Cardin. de Lugo l. c. Di*
*t. 2. R. 12.*

X. Si ſint famuli, vel domeſtici, vel familiares eorum, qui circa tales habent privilegium, *vid. Compend. privileg. Societatis, V. familiaris, & Dian. p. 2. t. 2. de dubiis regularium R. 12.*

## ARTICVLVS II.

### *Quid requiratur in Miniſtro, ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ?*

Reſp. I. Ut Miniſter circa Euchariſtiæ diſtributionem non peccet, præter gratiam, etiam reverentiam in eo, tum ratio, tum Canones requirunt; ita ut præſtet hoc Sacramentum omitti, (cum ejus ſuſceptio ſæpe non ſit neceſſaria ad ſalutem) quam admitti poſitivam irreverentiam. *Unde reſolves.*

I. Euchariſtia non eſt deferenda ad infirmum, niſi cum habitu decenti, id eſt, cum ſtola, & ſuperpelliceo, ac præcedente lumine (ſecus eſt de extrema unctione, cujus materia cum non ſit Sacramentum, non requirit tantam venerationem.) Putant tamen quidam, ſi habitus haberi non poſſit, aut ſit tempeſtas, aut iter faciendum, non fore irreverentiam, ſi Sacerdos Euchariſtiam in pyxide, vel corporali involutam, in ſinu ſuo clam deferat. Quod certius videtur licere in locis hæreticis, ubi etiam in neceſſitate, & clam, præciſo ſcandalo, poterit porrigere ſine ſtola, & ſuperpelliceo:

liceo : etſi nullo modo celebra
veſtibus ſacris, ob viaticum d
*d.4.q.5.p.2.*

II. Præſtat ægrum incommu
ri quàm Sacerdotem in habit
mento per publicum currere (
valde debeat, ut dicit *Quinta*
cus eſt in Baptiſmo & Pœnite
biliter timeretur, ne ægrotus
mortali tunc enim currendun
bet *Bon.l.c.ex S.Th.Poſſev.*& ali

III. Ad infirmum longè diſ
Parocho Euchariſtiam defe
manſueto, ita ut non ſit peric
docent *Quintan t.4.ſ.8.* Sed ne
*Barboſa*, niſi loci conſuetud
adduntque non licere pyxid
tandam Laico, quantumvis
gatus, ſed potius ex collo ſu
burſam.

IV. Euchariſtia non eſt de
grum, venerationis tantum c
ret, vel oſculetur, ſi ſumere nō
etiam prohibuit Congrega
lium: quæ tamen non videtur
venerationis cauſa deferatur
in domo celebretur.

V. Non licet dare Euchari
gitis, ſi indice & pollice, ob ch
non poſſit, ut docet *Bon.d.4.q.*
*vinus* contra *Tol.* cujus ſente
detur, ſi alias æger ſine via

Digitized by Google

ſiturus, præſertim ſi tunc detur duobus indicibus.

VI. Non licet tempore peſtis porrigere Euchariſtiam medio aliquo inſtrumento, (multò minùs deponere alicubi in ſcutella ut ab ipſomet ægro ſumatur) ſed manu dāda eſt, ut docet *Bon.d.4.q 5 p.2.ex Suar.* & aliis. Quamvis *Poſſev.c.8.* non improbabiliter dicat, poſſe præciſo ſcandalo, & periculo lapſus in terram, inſtrumento ad id ritè confecto dari *v.Dian.p.4.t.4.Reſ.114.Bon.l.c. p.2.* quod in praxi pro ægroto, qui non poteſt trajicere hoſtiam, ut ſcilicet ei detur Euchariſtia, impoſita particula hoſtiæ cum vino in cochleari, admitti. *Trap.in 3.p.q.80. a.5.dub.6.& Eſcob.c.7.c.6. Dian.p.4.t.4. R.104.*

VII. Sacerdos podagrâ laborans, poteſt deferri ad altare, ut ibi Euchariſtiam adminiſtret; ſecluſa tamen alia prohibitione. Ita *Poſſev.c.5.n.50.Bon.l.c.*

Reſp.II. Requiritur præterea, ut eam diſpenſet ritu Eccleſiæ conſueto: deinde, ut eam neget, (per ſe loquendo) indiſpoſitis, animo vel corpore: denique, ſi Paſtor ſit, ut miniſtret eam ovibus, quoties rationabiliter petunt, *Bon.d.4 q.5.p.1.n.13.*

Dixi I. *ritu Eccleſiæ* quia legitimus Eccleſiæ ordo ſub peccato obligat. *Vnde reſolves.*

Peccat 1. Qui Euchariſtiam dat ſub utraque ſpecie, locis vel perſonis, quibus à Pontifice non eſt conceſſum. Item ſi morituro.

qui

qui ob linguæ ariditaten
ſtiam trajicere, det ſpecie
à mortali excuſare cone
*Dian. p. 8. t. 1. R. 24. Bon. l. c. S*
contra ipſum *Dian. p. 9. t. 9*
penſat ſine veſte ſacra, vel
via confeſſionis generalis
laico dat hoſtiam majore
tamen, vel in caſu magnæ
ex majore particulam def
etiam in defectu minorur
conſecrare, easque deind
tes, (non tamen adeò parv
ri non poſſint) diviſas diſ
*Eucharistia. d. 4. q. 5. p. 1. n. 14*

Dixi II. *Per ſe neget* : qui
tur peccato. Per accidens
poteſt, v. g. ſi ſine ſcandalo
ſuo, vel pænitentis, negar
*Bon. l. c. Poſſeu. c 5. n. 8. Vnde*

I. Peccat 1. qui dat pue
diſcretionis, ( niſi in art
*v. dub. ſeq. a. 3.*) qui fortè c
mum incipit. 2. Qui dat a
do nunquam ſunt uſi ratio
ſint, poteſt, & debet illi
mortis, ſi poſſit ſine peric
& non conſtet incidiſſe
ſtatu peccati mortalis, *Lay*
dat peccatori publico, v. g
pes comædias cum morta
ti, uſurario, meretrici, c

quibus *vid. Filliuc. t. 4. numer. 166. & ſeqq.*

Dixi, *Publico:* quia ſi occultè tantùm ſcias eſſe indiſpoſitum, occultè quidem, non tamen publicè petenti, eſt neganda; niſi indiſpoſitio ex confeſſione ſit nota: tunc enim extra eam ne quidem licet monere, ut docet *Sanch. Bon. Laym. l. 5. t. 4. c. 6. Cardin. de Lugo d. 8. de Sac. ſ. 8.*

II. Peccat item, qui negat reis morte plectendis; (quibus etim poteſt dari aliquot; imò unâ horâ ante mortem, ut habet *Sa*: danda verò eſt, ſi fieri poteſt, non in carcere, vel alio loco inhoneſto) etiam ob crimen ſagarum captis: dummodò pœnitentiam præ ſe ferant; etiamſi crimen negent, & violenta duret ſuſpicio. *Tann. tom. 3. q. 5. d 4.*

III. Rectè facit, 1. qui rarò, v g. in paſchate, dat communionem ſemifatuis, & qui debilem habent rationis uſum, ſi ſaltem hunc cibum à profano diſtinguere norint, ut habent *Henriq. & Poſſev.* Idem ferè dicendum eſt de ſurdis & mutis à nativitate *v. Laym. hic* 2. Qui dat inſeſſis à Dæmone, dummodò ſine irreverentia poſſunt ſumere. Ita *Suar. Bon. Regin.*

Dixi III. *Si Paſtor ſit. Unde reſolves.*

I. Tales peccat graviter contra juſtitiam & charitatem, ſi ſubditis in periculo mortis, licet peſte infectis, non det. Alius verò Sacerdos; qui in tali caſu, abſente vel nolente Parocho, nollet dare, peccaret tantum

tùm contra charitatem ; e
*Chapiavillum* mortaliter, *q 3. B*

II. Paſtor, ut Euchariſtia
petentibus poſſit miniſtrare
aſſervare, cum lumine, in Ec
cet alibi, ne quidem in Sace
vel choro monialium, aut i
naſterii earum, ut habet *Trid.*
*cap. 10.* niſi cum facultate in
in pyxide, quæ non neceſſari
ta, licet, ſi conſecrata non ſit
rius veſtiri vittâ lineâ, ex te
ut ex *S. Thom.* docet *Vaſq.*
*Praxi. tom. 2. l. 29. c. 9.*

III. Si ob graviter culp
gentiam Parochi, ) vel ejus
commiſſa eſt ) integro die, ve
gris noctibus, lumen non
nerabile Sacramentum, pecc
taliter, (ſecùs ſi per horam
*Quintan. t. 4. ſ. 1. & 7.* item *Di*
licet *Marchant. in reſolut. Paſt*
obligationem & conſuetudi
verſalem neget : uti & de lun
do, quando defertur ſacram
atque ex cauſa id poſſe omitti
fertur ad ægrum longè diſ
commodè fieri poteſt cum lu

# DVBIVM II.

## De ſubjecto,ſeu ſuſcipiente Euchariſtiam?

## ARTICVLVS I.

### Quæ requiratur in eo diſpoſitio animæ?

Reſp. Qui eſt in mortali, tenetur ſub mortali ante ſumptionem Euchariſtiæ confiteri: niſi ſit neceſſitas celebrandi, vel communicandi & Confeſſarius deſit. Ita *Triden. ſeſſ. 13. cap. 7. & Can. 11.* ubi contrarium docentes excommunicantur de facto. Fundatur autem in illo Corinth. *Probet autem ſe ipſum homo, &c.* Et parum refert ad praxin, utrum tantùm ſit præceptum Eccleſiaſticum, an tantum divinum, quod eſt probabilius, ut docet *Suar. Fil.* & alii commun.

Dixi I. *In peccato mortali:* tum quia Euchariſtia delet veniale, ex opere operato: tum quia venialia, (eſto comitentur, imò reddant venialiter malam ipſam ſumptionem) non ponunt obicem gratiæ ſanctificanti. Quod ſi tamen multa ſint, & intra genus ſuum gravia, de quibus nulla pœnitentia concipitur, actualem devotionem & fructum majorem impediunt *Suar. Laym.* & alii. *Vnde reſolves.*

I. Qui dubitat, an peccarit mortaliter, vel

an mortale ſit ritè confeſ
communionem confiteri.
*p.1.ex Sanch.Regin.Suar.*& a
Dixi II. *niſi ſit neceſſitas*, (
v.g. feſti celebritas, vel m
quidam volunt)ſed gravis
lis eſſe cenſetur in ſequ
præmiſsâ tamen ſemper
quam tunc teneris,niſi d
occurrit,fueris ante contr
*de Lugo d.14.ſ.6.n.122.*
I. Periculum mortis, v
hoſtia pro morituro *Suar*
*d.4.ſ.5.n.107.*
II. Si ſacrificium,vel co
ſit omitti absque gravi in
lo, *iidem Auth.*
III. Si Parochus debeat
die,ut populus ſacrum au
cauſam etiam alteri, qui
id licere, putat *Dian.* cum
contra *Palaum Averſam,&*
IV. Si urgeat præceptu
munione, ut docet *Hen*
putat Præp, vel ſi Sacerdo
ge Miſſam niſi celebret,
*& Sotus, Dian. R. 63. & 64*
*Card. de Lugo l.c.* Probabili
tur docere *Kon.Sa, Suar.* &
ſcandalo & infamiâ, præſt
& communionem etiam P
mittere, eo quod hæc pra

gent, quando non poſſunt impleri convenienter juri divino.

V. Si Sacerdos poſt conſecrationem committat mortale, vel ante commiſſi recordetur, tenetur elicita contritione, ſacrificium proſequi. Si vero id fiat ante conſecrationem, & præſertim ante Canonem, debet confiteri, ſi absque nota infamiæ poteſt, vel recedere, ut docet *Sylv. Navar. Dian.* & alii contra *Sotum & Henriq.* qui negat teneri, ob honorem ſacrificii; putatque practicè eſſe probabile *Laym. & Bonac.* eo quod vix ſine omni nota, confeſſio decenter fieri poſſet: niſi fortè in Miſſa ſolemni, ſub cantu, vel concione: quo caſu tenebitur confiteri, ut notat *Sylv.* Quodſi vero nec contritionem poſſit elicere, ſecundùm communem ſententiam, eſſet confitendum, vel deſiſtendum, licèt *Vaſq. in 3. p. tom. 3. d. 27. & Hurt. de Euchar. d. 8.* putent probabile eſſe, ſaltem non peccaturum mortaliter, quando non poteſt ſine nota recedere, intellige, ſi conatus ſit elicere, vel fecit quod potuit, *vid. Dian. p. 4. t. 4. reſolut. 95. Cardin. de Lugo d. 9. ſ. 2. numer. 8.* ubi idem docet: Notat autem *Dian. ex Prap.* ſatis eſſe, ſi quis bona fide putet ſe eſſe contritum, licet ſubdubitet.

VI. Si in ſcamno communicantium recorderis peccati mortalis, quod oblitus es confiteri, nec ſine nota, aut ſcandalo gravi poſſis recedere, ut habet *Navar. Filliuc*

an mortale ſit ritè confeſſ
communionem confiteri.
*p. 1. ex Sanch. Regin. Suar.* & al
Dixi II. *niſi ſit neceſſitas.* (
v.g. feſti celebritas, vel ma
quidam volunt) ſed gravis:
lis eſſe cenſetur in ſeque
præmiſsâ tamen ſemper c
quam tunc teneris, niſi de
occurrit, fueris ante contri
*de Lugo d. 14. ſ. 6. n. 122.*
I. Periculum mortis, ve
hoſtia pro morituro *Suar.*
*d. 4. ſ. 5. n. 107.*
II. Si ſacrificium, vel com
ſit omitti absque gravi inf
lo, *iidem Auth.*
III. Si Parochus debeat c
cio, ut populus ſacrum aud
cauſam etiam alteri, qui n
id licere, putat *Dian.* cum
contra *Palaum Averſam, & c*
IV. Si urgeat præceptum
munione, ut docet *Henri*
putat Præp. vel ſi Sacerdos
ac Miſſam niſi celebret, u
*& Sotus, Dian. R. 63. & 64.*
*Card. de Lugo l. c.* Probabiliù
tur docere *Kon. Sa, Suar.* &
ſcandalo & infamiâ, præſta
& communionem etiam Pa
mittere, eo quod hæc præc

gent, quando non poſſunt impleri convenienter juri divino.

V. Si Sacerdos poſt conſecrationem committat mortale, vel ante commiſſi recordetur, tenetur elicita contritione, ſacrificium proſequi. Si vero id fiat ante conſecrationem, & præſertim ante Canonem, debet confiteri, ſi absque nota infamiæ poteſt, vel recedere, ut docet *Sylv. Navar. Dian.* & alii contra *Sotum & Henriq.* qui negat teneri, ob honorem ſacrificii; putatque practice eſſe probabile *Laym. & Bonac.* eo quod vix ſine omni nota, confeſſio decenter fieri poſſet: niſi fortè in Miſſa ſolemni, ſub cantu, vel concione: quo caſu tenebitur confiteri, ut notat *Sylv.* Quod ſi vero nec contritionem poſſit elicere, ſecundùm communem ſententiam, eſſet confitendum, vel deſiſtendum, licet *Vaſq. in 3. p. tom. 3. d. 27. & Hurt. de Euchar. d. 8.* putent probabile eſſe, ſaltem non peccaturum mortaliter, quando non poteſt ſine nota recedere, intellige, ſi conatus ſit elicere, vel fecit quod potuit, *vid. Dian. p. 4 t. 4. reſolut 98. Cardin. de Lugo d. 9. ſ. 2. numer. 8.* ubi idem docet: Notat autem *Dian. ex Prap.* ſatis eſſe, ſi quis bona fide putet ſe eſſe contritum, licet ſubdubitet.

VI. Si in ſcamno communicantium recorderis peccati mortalis, quod oblitus es confiteri, nec ſine nota, aut ſcandalo gravi poſſis recedere, ut habet *Navar. Filliuc*



Digitized by Google

*Regin.Card.de Lugo l.c.n.112.* & a
ti autem Euchariſtiam confit
dit, nec decet, quo caſu etiam
poſſis elicere contritionem
cato *Hurt.l.c.* Imo quidam D
*riq.* excuſant laicum ante co
iam præciſa notâ, & ſcandal
dentem; eò quòd is dicatur j
probatus per confeſſionem.
tentiam probat *Tambur. in e*
*1.§.8.* poteſtque ſervire pro
*vid.Regin.l.29.num.105.Bonac.*
*t.7.cap.6.*

Dixi III. *Et deſit confeſſarius:*
cenſetur, non ut quidam vol
cui ſolet, & cuperet confiter
votiùs, aut utilius confiteret
Religioſus non poſſit niſi ſæc
peccata gravia, cum aliqua
gionis, *Amicus.Dian.p.9.t.3.*
quentibus caſibus.

I. Si nullus ſit præſens; ad
rò ſine magna difficultate,
debilitate, ætate, & negotiis
aliis circumſtantiis, ut aeris, b
poris) adire non poſſis, *Bon.l.*
*Kon. &c.*

II. Si non adſit niſi ignar
vel carens juriſdictione, ve
catus, vel non approbatus, v
ſis confiteri ſine gravi damn
lieno; vel ſi habeas peccatum

vatum, nec pateat aditus ad ſuperiorem, vel Superior ſemel iterumque per pium Confeſſarium rogatus negaverit poteſtatem abſolvendi, *Tamb.in exped.com.c.1.§.6.ex Fagund.* Limitat autem *Dian.p.9.t.3.R.15.* ſi absque gravi nota prętermittere non poſſit. Ita *Sylv.*& alii. Requiritur tamen, in his etiam caſibus contritio & propoſitum confitendi; imò ex præcepto *Trid.* Sacerdos, qui in tali caſu celebravit, tenetur prima occaſione confiteri. Quod præceptum extendendum non videtur ad laicos, vel Sacerdotes communicantes tantum, ut contra *Nav.& Fagund.* docet *Sylv.& Dia.& Bon d.4.q.6.p.1.*

## *ARTICVLVS II.*

### *Quæ requiratur diſpoſitio corporis?*

Reſp I. Nulla corporis macula per ſe impedit ſuſceptionem Euchariſtiæ, cum parum faciat ad bonitatem, vel malitiam moralem: poteſt tamen aliquando per accidens impedire, propter effectus ſecutos. Ita *comm. Vnde reſolves.*

I. Non impedit pollutio involuntaria, imò nec voluntaria per pœnitentiam expiata, niſi effectum malignum, v.g. turpem recordationem & delectationem, vel diſtractionem, & perturbationem animi relinquat: eo enim caſu, uti & ſemper, poſt culpabilem, præſtat, ac ſecundùm ſenten-

tiam communem, ſub veni
ri niſi aliud ſuadeat juſta al
magnus fructus feſtivitatis
vel ſi à Dæmone excitata pu
munionis frequentiam imp
*l.9. de matr. d.13. Bonac. d.4*
*d.15.ſ.1.*

II. Neque actus conjugal
decens, & conſilii ſit, abſtin
cte proximè antecedente,
nicet. Ita *Fill. & Sanch. l.c.*
Intellige, ſi debitum petitu
te reddidit, nec ullam inde
tionem, aut affectum ad re
tur: ſi vero voluptatis cau
abſtinendum eſſe, (præſer
effectus ſubſecutus fuiſſet)
*r.117. Laym. l.5.t.4.cap.6.nu*
*Perez d.49.ſ.3.num.8.* addens
niale: imo indecentiam ju
reſarciri.

III. Similiter etſi decen
ſumpta communione abſti
copula; licita nihilominus
ne, v.g. ex amore prolis, ac
continentiæ periculum, v
reddendum *Tamb.c.3.§.6. ex*
*Marchin.*

Reſp. II. Ex præcepto Ec
communicaturus, ſub mort
eſſe jejunus, jejunio naturali
dio noctis nihil omnino pe

potûs, aut medicinæ ſumpſerit. Ita commun. Et eſt certum ex Conciliis, quæ vide apud *Fill. Laym. Bonac. Cardin de Lugo l. c. Vnde reſolves.*

I. Etſi parvitas materiæ non excuſet hic, non obſtat tamen communioni. *Primò* Reliquias ciborum inter dentes hærentes trajicere caſu, (negat enim *Præp. Vaſq.* & alii ſi fiat de induſtria, contra *Tann. Kon. q. 80. a. 8. numer. 47. & Dian.* qui contrarium probabile affirmant) licet eas ex puero omnino deceat *Dian. t. 4. de ſacr. fol. 37. & p. 4. t. 4. reſol. 104. vid. Eſcob. tr. 7. E. 6. & C. de Lugo num. 26.* Ubi notat, ſententiam iſtam *Tann. & Dianæ* ad hoc ſervire, ut ſtudioſè dentes ante expurgare, ne quid fortè caſu decidat, non tenearis. *Secundò* Sanguinem, vel alium humorem ex capite defluentem, vel guttulam aquæ, aut vini, caſu per ablutionem oris, vel guttulam juſculi, dum ſapor exploratur; per modum ſalivæ, cui mixta eſt, vel culicem inter reſpirandum trajicere. Ratio, tum quia hæc aut non ſumuntur, ſcilicet ab extrinſeco, aut non per modum cibi aut potûs, *vid. Fagund. præc 3. c. 5. Cardin. de Lugo l. c. num. 23.* *Tertiò*, Si aromata, vel folium tabaci, ex cauſa ori imponat; maſtices, vel quid aliud guſtes, modo nihil tranſmittas *Præp. in 3. p. q. 80. a. 8. d. 1. n. 39 C. Lugo R. mor. l 1. d. 9.* Idem de fumo tabaci, docet *Gran. in 3. p. c. 6. d. 10. a. 8. n. 4.* (licet indecens valdè id videatur, niſi juſta

ex cauſa fiat) & *Eſcob.t.7.E.6.* ubi
pulvere per nares attracto idem
*Suar. & Fagund.* Idem tenet *Dia*
*& C.Lugo R.m.t.1.d.9.*

II. Probabile eſt, non impedi
nionem ſi fruſtillum ligni, c
guium, vel lapillum deglutias
habet rationem cibi, vel potus
*l.c. Reſol.38. & tract de celebr. R 5*
*Sanch.* contra *Henriq. Regin. La*
quorum ſententia tutior eſt,
*Lugo & Eſcob.*

III. Non licet communicare
1. Si ſacearum liquorem glyc
reſolutum cum ſaliva trajicias.
bium ſit, num quid deglutiver
ctum ſit poſt duodecimã, prob
cet *Lay.l.1 t.1.c.1.* contra *Sanch.*
impedire communionem, vel
*v.Dian.l.c.reſ.29.* ſuprà *l.1.t.1.c.2.*

2. Si veſperi incumbens aliq
tra raucedinem impoſueris: ni
poſt medium noctis te nihil t
Ita *Suar. Fill. Card de Lugo l.c num*
Licitum autem eſt, inter horo
nantia quodvis ſequi, etiam
modo non conſtet errare: quia
auctor bonus, faciens opinione
lem, ut habet *Sanch. l.2.d.1. de m*
*Io.Sancius, Cardin.de Lugo num.45*
*ſol.36.*

3. Si aliquid ſumpſerit, licet m

Digitized by Google

4. Si tabaci fumum in ſtomachum trajeceris, ut docet *Præp.* etſi alii merito dubitent, *Tann.tom.4.d.5.Gran.* autem *in 3.p.cap.6.t.10 d.8.* negat.

5. Si Sacerdos nocte Nativitatis, in prima Miſſa ablutionem, vel lambendo digitos modicum aquæ aut vini ſumpſerit. *vid.Bon.d.4.q.6.p 2.*

IV. Non eſt peccatum, per ſe loquendo, cibum ſumere (vel exſpuere *Tamb.c.1.§.1.*) ſtatim à communione, ut ex *S.Thom.* docet *Azor.Sanc.Bonac.d.4.q.6 p.1.n.25.* unde eum, qui paulo ante medium noctis cœnaſſet in Dominica pridie Nativitatis Domini, poſſe nihilominus ſtatim poſt mediam noctem celebrare, docet *Dian.& alii 3 p.3.t.4.R.44.* etſi ob Sacramenti reverentiam conſilii ſit abſtinere, donec ſpecies ſint conſumptæ: quod ſaltem intra dimidium quadrantem in laico (in ſacerdote intra quadrantem) fieri, certum videtur *Card.de Lugo d.12.t.3.n.54.* ex judicio medicorum à ſe conſultorum, *Tamb.* autem *c.3.§.4.ex Ioanne Sanch.d 38.* notat, citiùs à valido, quàm debili ſtomacho, regulariter tamen ab omnibus intra horam conſumi, refertque infirmum quendam poſt mediam horam ſpecies integras rejeciſſe.

Dixi in Reſponſione, *regulariter:* quia non jejunus licitè communicat, in ſequentibus caſibus, ſi quidem jejunus non poſſit ſine notabili incommodo, ut mo-

tùm contra charitatem; etſi ſecundùm *Chapiavillum* mortaliter, *q 3. B. n. 2.*

II. Paſtor, ut Euchariſtiam opportunè petentibus poſſit miniſtrare, tenetur eam aſſervare, cum lumine, in Eccleſia, (nec licet alibi, ne quidem in Sacellis nobilium, vel choro monialium, aut intra ſepta monaſterii earum, ut habet *Trid. ſeſſ. 25. de reform. cap. 10.* niſi cum facultate in ſolemni feſto) in pyxide, quæ non neceſſariò eſt conſecrata, licet, ſi conſecrata non ſit, debeat interius veſtiri vittâ lineâ, ex tela conſecrata, ut ex *S. Thom.* docet *Vaſq. Azor. Regin. in Praxi. tom. 2. l. 29. c. 9.*

III. Si ob graviter culpabilem negligentiam Parochi, ) vel ejus, cui iſta cura commiſſa eſt ) integro die, vel aliquot integris noctibus, lumen non ardeat ante venerabile Sacramentum, peccare eum mortaliter, (ſecùs ſi per horam tantùm) docet *Quintan. t. 4. ſ. 1. & 7.* item *Dian. p. 9. t. 6. R. 34.* licet *Marchant. in reſolut. Paſtor. t. 4. c. 5. q. 4.* obligationem & conſuetudinem tam univerſalem neget: uti & de lumine præferendo, quando defertur ſacramentum foras; atque ex cauſa id poſſe omitti, ut cum defertur ad ægrum longè diſtantem, non commodè fieri poteſt cum lumine.

# DVBIVM II.

## *De ſubjecto, ſeu ſuſcipiente Euchariſtiam?*

## ARTICVLVS I.

### *Quæ requiratur in eo diſpoſitio animæ?*

Reſp. Qui eſt in mortali, tenetur ſub mortali ante ſumptionem Euchariſtiæ confiteri: niſi ſit neceſſitas celebrandi, vel communicandi & Confeſſarius deſit. Ita *Triden. ſeſſ. 13. cap. 7. & Can. 11.* ubi contrarium docentes excommunicantur de facto. Fundatur autem in illo Corinth. *Probet autem ſe ipſum homo, &c.* Et parum refert ad praxin, utrum tantùm ſit præceptum Eccleſiaſticum, an tantum divinum, quod eſt probabilius, ut docet *Suar. Fil.* & alii commun.

Dixi I. *In peccato mortali:* tum quia Euchariſtia delet veniale, ex opere operato: tum quia venialia, (eſto comitentur, imò reddant venialiter malam ipſam ſumptionem) non ponunt obicem gratiæ ſanctificanti. Quod ſi tamen multa ſint, & intra genus ſuum gravia, de quibus nulla pœnitentia concipitur, actualem devotionem & fructum majorem impediunt *Suar. Laym.* & alii. *Vnde reſolves.*

I. Qui dubitat, an peccarit mortaliter, vel

an mortale ſit ritè confeſſus, tene
communionem confiteri. Ita *Bon*
*p.2.ex Sanch.Regin.Suar.*&aliis.

Dixi II. *niſi ſit neceſſitas*, (non qua
v.g. feſti celebritas, vel magna dev
quidam volunt) ſed gravis: ſive urg
lis eſſe cenſetur in ſequentibus
præmiſsâ tamen ſemper contritio
quam tunc teneris, niſi de peccat
occurrit, fueris ante contritus. *Pra*
*de Lugo d.14.ſ.6.n.122.*

I. Periculum mortis, vel ut con
hoſtia pro morituro *Suar.Kon.Car*
*d.4.ſ.5.n.107.*

II. Si ſacrificium, vel communio n
ſit omitti absque gravi infamia, vel
lo, *iidem Auth.*

III. Si Parochus debeat celebrare
cio, ut populus ſacrum audiat. *Ib.* O
cauſam etiam alteri, qui non eſt Pa
id licere, putat *Dian.* cum *aliis 12.p.*
contra *Palaum Averſam, &c.*

IV. Si urgeat præceptum de ann
munione, ut docet *Henriq.* & pr
putat Præp. vel ſi Sacerdos non poſ
ac Miſſam niſi celebret, ut habe
*& Sotus, Dian.R.63.&64.* nec im
*Card.de Lugo l.c.* Probabiliùs tamen
tur docere *Kon.Sa.Suar.* & alii, c
ſcandalo & infamiâ, præſtare tunc
& communionem etiam Paſchalem
mittere, eo quod hæc præcepta no

Digitized by Google

gent, quando non poſſunt impleri convenienter juri divino.

V. Si Sacerdos poſt conſecrationem committat mortale, vel ante commiſſi recordetur, tenetur elicita contritione, ſacrificium proſequi. Si vero id fiat ante conſecrationem, & præſertim ante Canonem, debet confiteri, ſi absque nota infamiæ poteſt, vel recedere, ut docet *Sylv. Navar. Dian.* & alii contra *Sotum & Henriq.* qui negat teneri, ob honorem ſacrificii; putatque practice eſſe probabile *Laym. & Bonac.* eo quod vix ſine omni nota, confeſſio decenter fieri poſſet: niſi fortè in Miſſa ſolemni, ſub cantu, vel concione: quo caſu tenebitur confiteri, ut notat *Sylv.* Quod ſi vero nec contritionem poſſit elicere, ſecundùm communem ſententiam, eſſet confitendum, vel deſiſtendum, licet *Vaſq. in 3. p. tom. 3. d. 27. & Hurt. de Euchar. d. 8.* putent probabile eſſe, ſaltem non peccaturum mortaliter, quando non poteſt ſine nota recedere, intellige, ſi conatus ſit elicere, vel fecit quod potuit, *vid. Dian. p. 4. t. 4. reſolut 98. Cardin. de Lugo d. 9. ſ. 2. numer. 8.* ubi idem docet: Notat autem *Dian. ex Prap.* ſatis eſſe, ſi quis bona fide putet ſe eſſe contritum, licet ſubdubitet.

VI. Si in ſcamno communicantium recorderis peccati mortalis, quod oblitus es confiteri, nec ſine nota, aut ſcandalo gravi poſſis recedere, ut habet *Navar. Filliuc*

*Regin.Card.de Lugo l.c.n.112.* & alii: po
ti autem Euchariſtiam confiteri no
dit, nec decet, quo caſu etiamſi ne
poſſis elicere contritionem excuſ
cato *Hurt.l.c.* Imo quidam DD. a
*riq.* excuſant laicum ante confeſſ
iam præciſa notâ, & ſcandalo, n
dentem; eò quòd is dicatur juſtifi
probatus per confeſſionem. Qu
tentiam probat *Tambur. in expedit*
*1.§.8.* poteſtque ſervire pro ſcru
*vid. Regin.l.29.num.105. Bonac.d.4.p.*
*t.7.cap.6.*

Dixi III. *Et deſit confeſſarius*: deeſ
cenſetur, non ut quidam volunt, ſi
cui ſolet, & cuperet confiteri; ve
votiùs, aut utilius confiteretur; n
Religioſus non poſſit niſi ſæculari
peccata gravia, cum aliqua infa
gionis, *Amicus, Dian.p.9.t.3.R.13.* ſ
quentibus caſibus.

I. Si nullus ſit præſens; ad abſe
rò ſine magna difficultate, ſpec
debilitate, ætate, & negotiis perſ
aliis circumſtantiis, ut aeris, brevit
poris) adire non poſſis, *Bon.l.c.nu.3*
*Kon. &c.*

II. Si non adſit niſi ignarus id
vel carens juriſdictione, vel exc
catus, vel non approbatus, vel cu
ſis confiteri ſine gravi damno tu
lieno; vel ſi habeas peccatum tant

vatum, nec pateat aditus ad ſuperiorem, vel Superior ſemel iterumque per pium Confeſſarium rogatus negaverit poteſtatem abſolvendi, *Tamb.in exped.com.c.1.§.6.ex Fagund.* Limitat autem *Dian.p.9.t.3.R.15.* ſi absque gravi nota prętermittere non poſſit. Ita *Sylv.* & alii. Requiritur tamen, in his etiam caſibus contritio & propoſitum confitendi; imò ex præcepto *Trid.* Sacerdos, qui in tali caſu celebravit, tenetur prima occaſione confiteri. Quod præceptum extendendum non videtur ad laicos, vel Sacerdotes communicantes tantum, ut contra *Nav.& Fagund.* docet *Sylv.& Dia.& Bon d.4.q.6.p.1.*

## ARTICVLVS II.

### *Quæ requiratur diſpoſitio corporis?*

Reſp I. Nulla corporis macula per ſe impedit ſuſceptionem Euchariſtiæ, cum parum faciat ad bonitatem, vel malitiam moralem: poteſt tamen aliquando per accidens impedire, propter effectus ſecutos. Ita *comm. Vnde reſolves.*

I. Non impedit pollutio involuntaria, imò nec voluntaria per pœnitentiam expiata, niſi effectum malignum, v.g. turpem recordationem & delectationem, vel diſtractionem, & perturbationem animi relinquat: eo enim caſu, uti & ſemper, poſt culpabilem, præſtat, ac ſecundùm ſenten-

tiam communem, ſub veniali deb
ri niſi aliud ſuadeat juſta aliqua ca
magnus fructus feſtivitatis, regul
vel ſi à Dæmone excitata putetur,
munionis frequentiam impedien
*l.9. de matr. d.13. Bonac. d.4 q.6. p.2.*
*d.15.ſ.1.*

II. Neque actus conjugalis imp
decens, & conſilii ſit, abſtinuiſſe ſ
cte proximè antecedente, ſi raro
nicet. Ita *Fill. & Sanch. l.c. Eſcob. t.7*
Intellige, ſi debitum petitum ex n
te reddidit, nec ullam inde animi p
tionem, aut affectum ad res vener
tur: ſi vero voluptatis cauſa feciſſ
abſtinendum eſſe, (præſertim ſi n
effectus ſubſecutus fuiſſet) docet R
*t.117. Laym. l.5. t.4. cap.6. num.10. &*
*Perez d.49. ſ.3. num.8.* addens eſſe ta
niale: imo indecentiam juſtâ cau
reſarciri.

III. Similiter etſi decens & co
ſumpta communione abſtinere
copula; licita nihilominus eſt ex
ne, v.g. ex amore prolis, ad vitan
continentiæ periculum, vel ad
reddendum *Tamb. c.3. § 6. ex Sanch. l.*
*Marchin.*

Reſp. II. Ex præcepto Eccleſiæ
communicaturus, ſub mortali, te
eſſe jejunus, jejunio naturali, id eſt
dio noctis nihil omnino per mod

Digitized by Google

potûs, aut medicinæ ſumpſerit. Ita commun. Et eſt certum ex Conciliis, quæ vide apud *Fill, Laym. Bonac. Cardin de Lugo l.c. Vnde reſolves.*

I. Etſi parvitas materiæ non excuſet hic, non obſtat tamen communioni. *Primò* Reliquias ciborum inter dentes hærentes trajicere caſu, (negat enim *Præp. Vaſq.* & alii ſi fiat de induſtria, contra *Tann. Kon. q. 50. a. 8. numer. 47. & Dian.* qui contrarium probabile affirmant) licet eas ex puero omnino deceat *Dian. t. 4. de ſacr. fol. 37. & p. 4. t. 4. reſol. 104. vid. Eſcob. tr. 7. E. 6. & C. de Lugo num. 26.* Ubi notat, ſententiam iſtam *Tann. & Dianæ* ad hoc ſervire, ut ſtudiosè dentes ante expurgare, ne quid fortè caſu decidat, non tenearis. *Secundò* Sanguinem, vel alium humorem ex capite defluentem, vel guttulam aquæ, aut vini, caſu per ablutionem oris, vel guttulam juſculi, dum ſapor exploratur; per modum ſalivæ, cui mixta eſt, vel culicem inter reſpirandum trajicere. Ratio, tum quia hæc aut non ſumuntur, ſcilicet ab extrinſeco, aut non per modum cibi aut potûs, *vid. Fagund. præc 3. c. , Cardin. de Lugo l. c. num. 23. Tertiò*, Si aromata, vel folium tabaci, ex cauſa ori imponat; maſtices, vel quid aliud guſtes, modo nihil tranſmittas *Præp. in 3. p. q. 80. a. 8. d. n. 39 C. Lugo R. mor. l 1. d. 9.* Idem de fumo tabaci, docet *Gran. in 3. p. c. 6. d. 10. a. 8. n. 4.* (licet indecens valdè id videatur, niſi juſta

tiam communem, ſub veniali debet d
ri niſi aliud ſuadeat juſta aliqua cauſa
magnus fructus feſtivitatis; regula o
vel ſi à Dæmone excitata putetur, ad
munionis frequentiam impediendam
*l.9. de matr. d.13. Bonac. d.4 q.6. p.2. C.d*
*d.15. ſ.1.*

II. Neque actus conjugalis impedi
decens, & conſilii ſit, abſtinuiſſe ſalte
cte proximè antecedente, ſi raro co
nicet. Ita *Fill. & Sanch. l. c. Eſcob. t.7 E.*
Intellige, ſi debitum petitum ex nec
te reddidit, nec ullam inde animi pert
tionem, aut affectum ad res venereas
tur: ſi vero voluptatis cauſa feciſſet
abſtinendum eſſe, (præſertim ſi mal
effectus ſubſecutus fuiſſet) docet *Reg*
*t.117. Laym. l.5. t.4. cap.6. num.10. & 15.*
*Perez d.49. ſ.3. num.8.* addens eſſe tantu
niale: imo indecentiam juſtâ causâ
reſarciri.

III. Similiter etſi decens & conſi
ſumpta communione abſtinere eo
copula; licita nihilominus eſt ex bo
ne, v.g. ex amore prolis, ad vitandu
continentiæ periculum, vel ad deb
reddendum *Tamb. c.3. § 6. ex Sanch. l.9. d*
*Marchin.*

Reſp. II. Ex præcepto Eccleſiæ te
communicaturus, ſub mortali, regul
eſſe jejunus, jejunio naturali, id eſt, u
dio noctis nihil omnino per modum

potûs, aut medicinæ ſumpſerit. Ita commun. Et eſt certum ex Conciliis, quæ vide apud *Fill.Laym.Bonac.Cardin de Lugo l.c. Vnde reſolves.*

I. Etſi parvitas materiæ non excuſet hic, non obſtat tamen communioni. *Primò* Reliquias ciborum inter dentes hærentes trajicere caſu, (negat enim *Præp.Vaſq.*& alii ſi fiat de induſtria, contra *Tann. Kon. q. 80. a. 8. numer. 47. & Dian.* qui contrarium probabile affirmant) licet eas ex puero omnino deceat *Dian. t. 4. de ſacr. fol. 37. & p. 4. t. 4. reſol. 104. vid. Eſcob. tr. 7. E. 6. & C. de Lugo num. 26.* Ubi notat, ſententiam iſtam *Tann. & Dianæ* ad hoc ſervire, ut ſtudioſè dentes ante expurgare, ne quid fortè caſu decidat, non tenearis. *Secundò* Sanguinem, vel alium humorem ex capite defluentem, vel guttulam aquæ, aut vini, caſu per ablutionem oris, vel guttulam juſculi, dum ſapor exploratur; per modum ſalivæ, cui mixta eſt, vel culicem inter reſpirandum trajicere. Ratio, tum quia hæc aut non ſumuntur, ſcilicet ab extrinſeco, aut non per modum cibi aut potûs, *vid. Fagund. præc 3. c. 3. Cardin. de Lugo l. c. num. 23.* *Tertiò*, Si aromata, vel folium tabaci, ex cauſa ori imponat; maſtices, vel quid aliud guſtes, modo nihil tranſmittas *Præp. in 3. p. q. 80. a. 8. d. 1. n. 39 C. Lugo R. mor. l 1. d. 9.* Idem de fumo tabaci, docet *Gran. in 3. p. c. 6. d. 10. a. 8. n. 4.* (licet indecens valdè id videatur, niſi juſta

ex cauſa fiat) & *Eſcob.t.7.E.6.* ubi de ejusdem pulvere per nares attracto idem colligit, ex *Suar. & Fagund.* Idem tenet *Dian.p.8.t.7.R.3. & C.Lugo R.m.t.1.d.9.*

II. Probabile eſt, non impedire communionem ſi fruſtillum ligni, chartæ, unguium, vel lapillum deglutias: quia non habet rationem cibi, vel potus. Ita *Dian. l.c. Reſol.38. & tract de celebr. R 52. ex Ledeſ. & Sanch.* contra *Henriq. Regin. Laym.* & alios, quorum ſententia tutior eſt, *vid. Cardin. de Lugo & Eſcob.*

III. Non licet communicare his caſibus:

1. Si ſaccarum liquorem glycyrrhizæ ore reſolutum cum ſaliva trajicias. Si vero dubium ſit, num quid deglutiveris, vel an factum ſit poſt duodecimã, probabiliter docet *Lay.l.1.t.1.c.1.* contra *Sanch. Fagund.* non impedire communionem, vel ſacrificium, *v.Dian.l.c.reſ.29.* ſuprà *l.1.t.1.c.2.d.3.*

2. Si veſperi incumbens aliquid ori contra raucedinem impoſueris: niſi certus ſis, poſt medium noctis te nihil tranſmiſiſſe: Ita *Suar, Fill. Card de Lugo l.c. num.37.* & alii: Licitum autem eſt, inter horologia diſſonantia quodvis ſequi, etiam ultimum, modo non conſtet errare: quia habet ſe ut auctor bonus, faciens opinionem probabilem, ut habet *Sanch. l.2.d.1. de matr. Fagund. Io. Sancius, Cardin. de Lugo num. 45. Dian. l.c. reſol.36.*

3. Si aliquid ſumpſerit, licet mox rejeceris.

4. Si

4. Si tabaci fumum in ſtomachum trajeceris, ut docet *Prap.* etſi alii merito dubitent, *Tann. tom.4.d.5.Gran.* autem *in 3.p.cap.6. t.10 d.8.* negat.

5. Si Sacerdos nocte Nativitatis, in prima Miſſa ablutionem, vel lambendo digitos modicum aquæ aut vini ſumpſerit. *vid. Bon. d.4.q.6.p 2.*

IV. Non eſt peccatum, per ſe loquendo, cibum ſumere (vel exſpuere *Tamb.c.1.§.1.*) ſtatim à communione, ut ex *S.Thom.* docet *Azor.Sanc.Bonac.d.4.q.6 p.1.n.25.* unde eum, qui paulo ante medium noctis cœnaſſet in Dominica pridie Nativitatis Domini, poſſe nihilominus ſtatim poſt mediam noctem celebrare, docet *Dian. & alii 3 p.3.t. 4.R.44.* etſi ob Sacramenti reverentiam, conſilii ſit abſtinere, donec ſpecies ſint conſumptæ: quod ſaltem intra dimidium quadrantem in laico (in ſacerdote intra quadrantem) fieri, certum videtur (*Card.de Lugo d.12.t.3.n.54.* ex judicio medicorum à ſe conſultorum, *Tamb.* autem *c.3.§.4.ex Ioanne Sanch.d 38.* notat, citiùs à valido, quàm debili ſtomacho, regulariter tamen ab omnibus intra horam conſumi, refertque infirmum quendam poſt mediam horam ſpecies integras rejeciſſe.

Dixi in Reſponſione, *regulariter:* quia non jejunus licitè communicat, in ſequentibus caſibus, ſi quidem jejunus non poſſit ſine notabili incommodo, ut mo-

monet *Kon. & Bonac.* apud *Dian.*
*R.42.*

I. In periculo mortis, ſive illu
morbo, vulnere, veneno, ſive ex ſe
judicis, Et quidem in eodem mor
non tenearis, potes tamen poſt
v.g. ſex, 7. vel etiam, ut putat *Lay*
dies, (etſi quoad hoc, potiſſimum
dendum eſſe ad conſuetudinem,
*Cardin.de Lugo*) repetere viaticum no
nus, dummodo nequeas jejunus ſum
periculum mortis recurrat, ut docet
*mun.* vel etſi maneat, ut contra *Va*
& alios docet *Navar. Tol. Regin. Suar.*
*de Lugo ſ.3.num.65.* Imò etſi non li
gro, ex ſola devotione communica
cto jejunio, ſi tamen morbus eſſet
nus, nec poſſet dari communio n
medicinam, probabile eſſe id licer
cet *Armill. Tol. Kon. Regin. Henriq. Sua*
&c. quorum aliqui exigunt long
tervallum, v.g. 3. dierum, ut *Na*
*Villalob.* alii 8. vel 10. dies, *ut Suar.*
*Fagund.* alii 7. ut *Sylvius:* alii 6. u
*Zambr. Poſſeu. & Fill.* quos ſequitur
*celeb.R.77.* alii permittunt toties, q
ſano poſſet dari jejuno: ita *Eſcob.t.7*
*Hurt.* alii denique, poſſe ſequenti ſtat
dari, ob juſtam cauſam, ut ſi propte
ſuetudinem, & deſiderium, aut devot
difficulter abſtineat, & moraliter vi
inſtare periculum mortis. Sic *Lay.*

Digitized by Google

*cap.6.n.20.* Verum ea in re loci conſuetudo ſpectanda eſt, quæ nunc ſaltem videtur permittere ut quando morbus & periculum diu protrahitur, poſt 7. vel 8. dies iterum detur communio non jejuno *v.C.de Lugo d. 15 ſ.2.de Euch.*

Denique, licet probabile videtur *Fill.to. 1.1.4.n.142. & Card. de Lugo,* id quod docet *Maj.in 4. d.9.c.3. Fern. de hæred. &c.* (*Laym.* vero *l.5.t.4.c.6.n.21.* limitat ad caſum neceſſitatis, quo moriturus aliud Sacramentum ſuſcipere non poſſet & ſcandalum ceſſaret) poſſe non jejunum celebrare ad dandum alteri viaticum, eo quod hoc ſit juris divini, jejunium vero Eccleſiaſtici tantum, ideoq; non tantùm poſſe, ſed etiam teneri, dicat *Gran. in 3.p.c.6.t.10.d.8.n.12.* Id tamen merito communiter rejicitur; tum quia contrarium probat praxis, tum quia major eſt habenda ratio Sacramenti, quàm aliqualis neceſſitatis proximi; tum quia præceptum viatici non obligant, quando non poteſt ritè dari. Ita *Bon.ex Kon.Hurt.de Euch.d.9.diff. 17.Suar.Vaſq.&c.commun.* docetque *Cardin. de Lugo* eſſe probabilius *vid.Dian. tom.1.t.4. R.33.* Sacerdos autem morti (ſive naturali, ſive violentæ) vicinus, celebrare ſine dubio poteſt non jejunus, ad dandum ſibi viaticum, ſi illud aliter haberi non poteſt, quia non plus eſt celebrare, quàm communicare ſumpto cibo, *C.Lugo d.15.ſ.4.Laym, Dian.p.5. t.3.R.36.*

III.Si

II. Si periculum ſit, ne Euchariſtia pereat vel malè tractetur, poteſt ſumi à non jejuno, etiam laico, ſi alius deſit: imò probabiliter poteſt etiam à præſente Sacerdote laicus accipere, ut docet *Card. de Lugo n. 78. Sua. & Vaſq. d. 221. n. 48.*

III. Si grave ſcandalum ſit oriturum ex omiſſione ſacrificii, vel communionis. Quod tamen quidam putant vix fieri poſſe eò quòd occurri poſſit ſcandalo dicendo Sacerdotem caſu aliquid ſumpſiſſe, ideoq; impediri.

Dixi, *ſcandalum*: quia turbationem, vel incommodum aliquod ſecuturum, v. g. ſi celebraturus primitias aliquid ſumpſiſſet, non ſufficere, notat. *Prap.*

IV. Si perfectio ſacrificii, vel communionis urgeat. Quod fieri poteſt quinque modis.

1. Si pro ſpeciebus vini ſumpſit aquam: (quam ſi advertat dum habet in ore, non eſt exſpuenda ob periculum ejiciendi fragmentum hoſtiæ, & irreverentiam; ſed deglutienda, *Tamb. de exp. ſacrif. l. 2. c. 8. Lugo d. 15. ſ. 4.*) tunc enim tenetur denuo conſecrare; quod fieri etiam poteſt, conſecrando & offerendo ſtatim, ſine nova hoſtia, v. apud *Suar.* quod ſi id poſt Miſſam concluſam advertas in ſacriſtia, omittas. Si autem juxta Miſſam poſt ſumptionem vel etiam ante eam, poſt conſecrationem tamen, dubites an fuerit vinum, pro vino

præ-

præſumendum eſſe, & pergendum, ait *Tamb.*

2. Si celebrans poſt conſecrationem deficiat; tunc enim tenetur alius, etiam non jejunus, ſi jejunus haberi nequeat, perficere.

3. Si poſt conſecrationem etiam unius ſpeciei, recordetur ſe non eſſe jejunum: tenetur enim pergere, imò etiam poteſt pergere, ſi ante conſecrationem recordetur, & absque ſcandalo & nota non poſſit deſiſtere, v.g. in ſolemni ſacro, ut docet *Suar. Kon, &c.* Si tamen privatim celebret, & commodè poſſit abrumpere tenetur, uti ex *S.Tho.q. 83.a.6.* docetur *commun.*

4. Si poſt ablutionem ſumptam, licet diu communionem diſtribuerit, ſumendæ ſunt reliquiæ, etiam grandiores, conſecratæ eodem ſacro, (quod addo, quia non licet tunc ſumere particulas alterius ſacrificii, quæ ſunt in ciborio, ad illud expurgandum, ut docet *Suar. Cardin. de Lugo l. c. cum communi*: licet contrarium probabile dicat *Tamb. de expedita com. ca. 2. § 8. ex Marchin. t. 3. p 3. c. 3.* uti nec ejusdem ſacrificii, ſi illud plane ſit abſolutum; & ab altari receſſeris) ſed debent ſervari donec ſumantur à jejuno, *Eſcob. t. 7. E. 6. Fagund. &c.* quia convivium jam finitum eſt. Niſi tamen aliud ſuadeat periculum indecentiæ; v.g. ſi plures Miſſæ eodem die illic futuræ non eſſent, & ſacramentum aſſervari non ſoleret, tunc enim minore irreverentia ſume-

meret, quàm aſſervaret. Imò *Card. de Lugo d. 14. p. 4. n. 82. & Gran.* non damnant Sacerdotem, qui priùs quàm ſacras veſtes exuit; particulam inventam abſumat; eò quod non ſit communio nova, ſed complementum præcedentis *v. Bon. Card. de Lugo, Eſcob. ll. cc.*

V. Si pars hoſtiæ poſt ablutionem ſumptam, calici aut palato adhæreat; (quæ decentius nova ablutione, quàm digito propellitur, ut docet *Bonac. ex Fill.* & aliis; quamvis Miſſale etiam permittat, ut digito attrahatur ad labium calicis, & ſumatur ante ablutionem) quomodo etiam ii excuſantur, qui ex devotione hoſtiam in ore diu retinentes, caſu præmittunt aliquid ablutionis: ſponte tamen id non licet, niſi bona fides & ſancta ſimplicitas excuſet. Ratio horum omnium eſt, quia talis ſumptio moraliter cenſetur completio unius ſacrificii, *Regin. l. c. n. 123. Bonac. l. 1. d. 4. q. 6.*

Unus caſus eſt, in metu mortis, ad quam evadendam, ſicut ſine altari, vel calice conſecrato, aut veſtibus ſacris, ita etiam non jejunum poſſe celebrare, docet *Dian.* cum *Sylv. & c. p. 3. t. 6. R. 48. & p. 5. t. 3. R. 39.* dummodo celebratio non exigatur in contemptum Religionis, Eccleſiæ, vel ejus præceptorum.

ART. 2.

Digitized by Google

## ARTICVLVS III.

### Quæ & quanta ſit obligatio ſumendi Euchariſtiam?

Reſp. I. Sumptio Euchariſtiæ fidelibus adultis eſt neceſſaria, neceſſitate non medii, ſed præcepti divini, obligantis tum in articulo mortis, per modum viatici, tum etiam ſæpius in vita, ut docet *Suar. Vaſq. Lay. Fagund.* & alii *commun.* probantque tum ex ſcriptura, tum ex *Concil. Niceno & Trident. ſeſſ. 13 cap. 6.* tum ex praxi Eccleſiæ tum quia Euchariſtia eſt inſtituta per modum cibi, cujus uſus ſæpius eſt neceſſarius *Bonac. d. 4 q. 7. p. 1. numer. 8. Unde reſolves.*

1. Quiſque fidelis in periculo vitæ, quod prævidet, vel merito timet, v. g. in gravi morbo, ante conflictum vel puerperium, præſertim primum, ante navigationem, &c. tenetur ſub mortali communicare, *Suar. Vaſq. d. 214.* Niſi tamen paucis, v. g. octo diebus ante communicaſſet: talis enim communio cenſeretur habere rationem viatici, ut docet *Suar. Regin. Fill.* contra quosdam, ut *Gaſp. Hurt. d. 10. diff. 2. & c.* apud *Eſcob.* qui dicunt, eum, qui manè communicavit, ſi à prandio incurrat periculum vitæ, teneri iterum ſumere communionem tanquam viaticum: imò *Sa. & Sylv. V. Euch. Fumus 1. &c. & Cajet. V. communio*, putant, non

non eſſe ... em mortale, communionem omittere, dummodo in paſchate ſumpſeris.

II. Si in ægro eſſet periculum vomitus, docet *Sancius* apud *Dian.p.5.t.3.R.55.* poſſe ei parvam particulam dari, quæ ſtomachum, alteratura non putetur; aut ſi de hoc ipſo dubium ſit, ſecuritatis cauſa prius dari particulam non conſecratam: quam ſi rejiciat, nullo modo dandam conſecratam, ſecùs ſi retineat. Si verò independenter à cibo, perpetuo evomat, nullo modo dandam, niſi fortè per ſex ſaltem horas liber à vomitu fuiſſet.

III. Pueris doli capacibus, qui ſciunt diſtinguere Euchariſtiam ab alio cibo, probabilius eſt in periculo mortis eam eſſe dandam pro viatico, ut contra *Vaſq.* inſinuat *Laym.t.4.de Euch.cap.4.* & expreſſè docet *Suar d.40.ſ.1.* confirmatque *Card.de Lugo d.13.ſ.4 n 38.* & addit, contra *Sanch.* ſi de capacitate pueri ſit dubium, poſſe nihilominus dari, etſi non ſit neceſſe.

IV. Qui poſt viaticum ſumptum peccavit mortaliter, non tenetur denuo communicare. Ita *Regin. Filliuc, Cardin. de Lugo & alii.*

V. Qui non communicavit in periculo mortis, non tenetur poſtea ſupplere. Ita *Bon.d.4.q.7.p.1.ex Henriq.Reg.&c.*

VI. Judex tenetur, per ſe loquendo, reis concedere tempus communicandi, ut do-

cet

[...]et *Suar. Bon. l. c. & alii communiter* contra *Navar.* quòd ſi reus noluerit. poteſt judex procedere. *Fill. t. 4. c. 8. q. 11. n. 238.*

Reſp. II. Etſi Chriſtus tempus communionis, extra periculum mortis, non præceperit; Eccleſia tamen pro eo determinavit tempus paſchale, quod communiter numeratur à Dominicâ Palmarum, uſque ad Dominicam in Albis incluſivè: alicubi tamen totam Quadrageſimam comprehendit, alibi extenditur ex conſuetudine, vel indulto: poteſtque Confeſſarius, ex juſta cauſa, extendere, ut docet *Sa. & alii v. Bon. d. 4. q. 7. p. 2. Unde reſolves.*

I. Præceptum hoc impletur etiam per communionem ſacrilegam. ut habet communis, contra *Durand. & Sylv.* Et patet, quia Eccleſia tantùm præcipit actum externum; nec finis præcepti cadit ſub præceptum. An verò qui non ſatisfecit teneatur poſtea implere, utrimque probabiliter defenditur, etſi affirmativa videatur probabilior. *Bonac. l. c. Suar. Kon. Card. de Lugo, &c.*

II. Non tenetur prævenire, qui prævidet tempore Paſchali ſe impediendum, ut contra *Vaſq. Sylv. & Fagund.* probabiliter docet *Azor. tom. 1. l. 17. c. 41. Suar. &c.* Qui verò ſic prævenifſet, & poſtea tolleretur impedimentum, teneretur rurſus communicare, ſecundùm *Laym. l. 5. t. 4. c. 5. Card. de Lugo ſ. 4. num. 78.* quia non ſatisfecit præce-

pro obligante ad communionem, & ad illud tempus. Negat tamen *Dian.* citans *Fernand.* & *Suar.*

Reſp. III. Tenetur quis communionem paſchalem ſumere in Parochia, à Paſtore ſuo, niſi hujus licentia, privilegio, aut conſuetudine eximatur. *Nav. Suar. d. 72. ſ. 2. & c.* *Vnde reſolves.*

I. Sacerdos ubivis celebrando ſatisfacit, *Bon. d. 4. q. 7. p. 2.*

II. Eximuntur peregrini & vagi, qui Parochiam non habent, aut ab ea abſunt, *Bon. l. c.*

III. Non eximuntur laici inſervientes religioſis, ut habet *Sa. V. Euch.* niſi, ut dicit *Bon.* degant in monaſteriis, aliisque locis à cura Parochorum exemptis, *vid. Sanch. de mat. d. 23. n. 12.*

IV. Non ſatisfacit huic præcepto, qui in Paſchate extra Parochiam, ſine conſenſu Paſtoris communicat, ut habet *Navar. Azor. & alii commun.* niſi tamen communicet in Cathedrali Eccleſia: hunc enim ſatisfacere præcepto, cenſet *Bon. l. c.* ſed negat *C. Lugo l. 1. Reſp. mor.* niſi Epiſcopus expreſsè vel tacitè conſentiat. *Bon. l. c.* v. ſuprà *c. 2. d. 1. q. 1. caſu 7. 8. & 9.*

Dixi, *ſine conſenſu Paſtoris:* quia cum conſenſu ſummi Pontificis, vel Epiſcopi, ſive Ordinarii, aut ejus Vicarii generalis, vel Parochi (hi enim omnes intelligantur nomine Paſtoris) extra Parochiam communican-

nicando ſatisfieri præcepto, Doctores concedunt. Etquidem ſufficere conſenſum interpretativum, ſive præſumptum, notat *Tamb. de exped. com. c. 4. §. 4.* Imò *Bauni in Theol. morali. p. 1. t. 5. q. 19. Beia. & quidam alii* apud *Tamb. l. c. & Cardinalem de Lugo d. 18. ſ. 2. num. 49.* Item *Dian. p. 2. t. 14. R. 73 & p. 6. t. 7. R. 53.* putant poſſe ſatisfieri præcepto communionis Paſchalis (præſertim extra diem Paſchæ) apud Mendicantes, ex privilegio Nicolai V. Pii V. & Pauli IV. certis conceſſo, quod cæteri participent. Verum hoc alii communiter negant. *v. Averſ. q. 10. ſ. 4.*

# CAPUT III.

## *De Euchariſtia, ut eſt ſacrificium?*

### *DUBIUM I.*

### *Quid ſit Miſſa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam?*

RESp. Miſſa eſt ſacrificium, conſiſtens in conſecratione panis & vini: eſtque actus latriæ, qui fit in recognitionem ſupremi dominii Dei, & ſignum noſtræ ſervitutis. Quod non obſtat, quin ſecundariò poſſit etiam ad alium finem partialem offerri, ut ad agendas gratias, vel impetrationem beneficii, ad remiſſionem peccatorũ, ad ſanctos honorandos, &c. Principalis

fructus Miſſæ, ex opere operato, eſt independens à prauitate Sacerdotis, à quo pro omnibus ſeu vivis ſeu defunctis, etiam accepto ſtipendio, applicabilis eſt; eſtque actu, tam intenſivè, quàm extenſivè finitus; etſi enim hoſtia ipſa & principalis offerens, id eſt, Chriſtus, infinite ſit Deo gratus, atque ita Deus per hoc ſacrificium infinito honore afficiatur; videtur tamen Chriſti eſſe voluntas, ut offeratur, & proſit tantùm ad certum & finitum effectum. Quod etiam patet ex uſu, & ſenſu Eccleſiæ, dum Miſſæ pro eadem re repetuntur: quod ſignum eſt, non habere infinitum effectum. *v. Bon. d. 4. q. ult. p. 4. Vnde reſolves.*

I. Sacerdotes ordinariè peccant graviter, ſi non aliquoties in anno, ſaltem ter vel quater, ſolennioribus feſtis celebrent, niſi legitimè ſint impediti. Ita *Sylv. Regin. Suar. Kon. & alii communit.* contra *Angles. Bonac. Dian. p. 2. t. 14. R. 19.* item *C. Lugo & Tamb. l. 1. exp. d. com. c. 6.* qui excuſant ſaltem à mortali, dummodò communicet in paſchate, abſitque contemptus & ſcandalum. Imò ubi Tridentinum eſt receptum, tenentur ex mandato Epiſcopi, ſub gravi culpa, celebrare ſaltem Dominicis & feſtis: excuſantur tamen, ſi Epiſcopi nullum mandatum extet.

II. Etſi in Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, & Conventualibus (ubi eſt competens Sacerdotū numerus) quotidie debeat una

una ſaltem Miſſa privata celebrari, & altera cantari, peccentque mortaliter dictarum Eccleſiarum Rectores, ſi in hoc deficiant: *Suar. Kon. Laym. March. &c.* non eſſe tamen mortale (præſcindendo à peculiari obligatione talis Eccleſiæ) ſemel vel bis in hebdomada omittere alterutram, docet *Tamb. l. 1. c. 6.* uti neque ſi in Eccleſiis Collegiatis die feſto cadente in feriam privilegiatam (v. g. Vigiliæ Quatuor temporum, Quadrageſimæ vel Rogationum) Miſſa ſolennis de feria poſt Nonam canenda, ſemel omittatur. *Ibid. ex Abbat. March. &c.*

III. Peccat graviter, qui tenetur pro alio offerre Miſſam, fructum tamen principalem applicat aliis: quia id alii eſt fraudi in re gravi.

IV. Graviter peccat, 1. qui ad ſacrum ex juſtitia obligatus, illud diu differt: quia magno fructu alterum privat. *Sylv. Regin. lib. 23. numer. 236. Fernand. &c.* multoque magis ſi planè omittit; tenetur que hoc caſu ad ſtipendii reſtitutionem. *Tambur. de exped. ſacrif. l. 3. c. 1. § 8.* 2. Si quis accipiat plura ſtipendia, quibus non niſi poſt longum tempus poſſit ſatisfacere. Ratio eadem *Sylv. Regin. Fernand. p. 3. c. 5.* 3. Qui ſacrum animo ſe obligandi promiſit, & non præſtat. *Bonac. d. 4. q. ult. p. 8.* etſi probabile ſit, hoc non eſſe mortale, ut habet *Sanch. de mat. l. 1. d. 5. vid. Dian. tr. 3. miſc. R. 9.* item *p. 4. t. 4. R. 196. & p. 6. t. 6. R. 6. p. 5. t. 14. R. 81.*

ubi citat *Cajet Vaſq. Hurt. &c.* affirmantur, quòd qui pluribus Miſſam gratis promiſit, poſſit unicâ ſatisfacere : quod tamen alii communiter negant.

V. Si quis det juſtum ſtipendium, (id à conſuetudine, vel lege taxatum eſſe debet, aut ſi non eſt, ſecundum *Sotum*, & *Cajetan.* eſt frugalis victus unius diei ; quòd *Suar. Laym.* & alii reprobant, putantque ſufficere mediam, vel tertiam partem ſuſtentationis diei,) ut pro ſe dicatur Miſſa, non poteſt ſecundum accipi ab alio, & pro duobus una tantum Miſſa dici. *Card. de Lugo d.19.n.239.* Secus, ſi ambo dimidium tantum juſti darent; uti contra *Vaſq. Regin.* & alios probabiliter docent *Sotus*, *Henriq. Fill. Kon. Card. de Lugo l.c.* quod tamen jam eſt prohibitum per Bullam *Vrbani VIII.* vid. *Bon. Dian. tr. 14. Reſ. 7.*

VI. Qui pecuniam ab alio accepit, ut pro illo celebret, aut fieri curet, per ſe loquendo ; poteſt curare Miſſam per alium bonum Sacerdotem, minus dando, quàm accepit.

Dixi I. *Per ſe* : quia *Vrbanus VIII.* ob ſpeciem turpis quæſtus, id fieri vetuit.

Dixi II. *Bonum* : quia ſi per malum curet, perditur fructus, qui eſt ex opere operantis ſperatur. *v. Card. de Lugo l.c.*

VII. Beneficiati, etiam Curati, ad Miſſas obligati, poſſunt pro iis accipere ſtipendiũ, & applicare cui volunt : quia non ſemper

habent

habent obligationem applicandi ad certam intentionem; niſi tamen contrarium conſtet, ut de Miſſa conventuali docet *Bon.* Ita *Cardin. de Lugo d. 81. ſ. 1. num. 21. ex Suar. Vaſq. &c.* contra *Gavant. Barboſam & Dian.* qui negant de Parocho: refertque *Diana p. 4. t. 4. R. 232.* determinaſſe Congregationem Cardin. quòd ei non liceat pro Miſſa accipere eleemoſynam manualem, quando tenetur celebrare: de Miſſa tamen conventuali, contra *Bon. &c.* ipſe affirmat *p. 5. t. 13. ex aliis 3.*

VIII. Qui ſtipendium pro ſacro accepit, tenetur dicere Miſſam pro defunctis, vel votivam, vel in hoc aut iſto altari; prout pecuniam offerens petivit, (quantum tamē rubricæ permittūt, quibus neglectis Eccleſiæ ordinem invertere, ob alterius devotionem, non convenit) quia ob ejus devotionem, & ſpeciales orationes, major fructus proven:re ſolet. Si tamen aliter faciat, non erit grave, imò nullū, ſi fiat juſte de cauſa. *vid. Dian. de celeb. miſſ. reſol. 31. C. Lugo l. c. n. 35.*

IX. Is, qui quoad locum, tempus, intentionem, qualitatem Miſſæ, non ſatisfacit ſine juſta cauſa voluntati fundatoris, peccat: & quidem graviter, ſi ſæpè faciat; eſto conſentiant hæredes; cùm ij in hoc voluntati teſtatoris non poſſint derogare, ut docet *Sylv. Nav. Azor. &c.* Epiſcopus tamen poteſt in hoc diſpenſare ex cauſa, ut habet

*Henriq. Sylv. & Tann.* Quòd ſi quis quoad locum impediatur, tenetur in alio, ut habet *Azor. tom. 1. l. 10. c. 14. & Sa. V. Miſſa Dian. l. c. reſol. 29.* ubi docet ex *Navar. Rodriq. Fagund. & Azor.* eſſe mortale celebrare in alio templo, vel altari, quam quis tenetur, quod negat, *Card. de Lugo*, ſi raro & ex cauſa fiat, *vid. num. 36.* Imò neceſſe veniale, ſi obligatus quotidie celebraret, raro & rationabili quotidie celebrare alibi. Similiter *Tamb. de exped. ſacrif. l. 3. c. 2.* excuſat à mortali eum, qui uno alterove die ſingulis menſibus alibi celebrat, niſi tamen teneatur celebrare in altari privilegiato; notatque poſſe Sacerdotem contra hoc onus miſſalium, v. g. certum earum numerum præſcribere annis 30. ſi adſit poſſeſſio, titulus, & bona fides.

X. Beneficiatus ex juſtitia obligatur ſub mortali, & pœnâ compenſationis, ad eum numerum miſſarum, per ſe, vel (prout mens fundatoris ex verbis colligenda permittit) ſaltem per alium, quem numerum literæ fundationis requirunt: eum verò numerũ ex juſta cauſa, ut v. g. ſi reditus jam non ſufficientes reſpondeant, poteſt minuere Epiſcopus in Synodo: quam poteſtatem *Bon.* reſtringit ad Miſſas defunctorum, & quidem poſt *Trident.* impoſitas *vid. Bon. d. 4. q. ult. p. 8.*

XI. Qui ratione beneficii tenetur quotidie celebrare, tenetur etiã Miſſam pro fundatore

datore (niſi de hujus intentione contraria conſtet) applicare. *Bon. & alii 4.* cum *Dian. p 6.t.6.R.13.* qui tamen concedit poſſe eum pro ſe ipſo quater, aut ſexies in anno, & in die Commemorationis omnium defunctorum, pro particulari defuncto celebrare; item quavis hebdomadâ unam Miſſam omittere devotionis & reverentiæ cauſa, idque ex præſumpta intentione fundatoris: quod *Tamb. l.3. exped.ſacr. c.3. §.1. ex Gavant. p.3.t.12.* limitat niſi de contrariá fundatoris voluntate conſtet, vel ſi onus Eccleſiæ, aut Monaſterii, curare Miſſam quotidianam. *v.Tamb.l.c. Dian p.2.t.14. R.28.p.4.t.4. R.86. & p.5.t.5.R.23. & t.13.R.51.* 2. Idipſum limitat *C. de Lugo R.mor. l 5.d 9.* ſi obligat dirigatur ad ipſum Sacerdotem, v. g. ſi dicatur. (*Qui debet quotidie celebrare* quo caſu concedit: ſi verò dirigatur ad celebrationem in tali loco, v. g. *volo ut in tali Eccleſia celebretur quotidie Miſſa*; teneri eum pro ſe alium ſubſtituere eo die, quo ipſe non celebrat.

XII. Qui non poteſt fundationi ſatisfacere propter morbum, non tenetur, ſi brevis ſit, (v.g.15. dierum, ut docet *Bon.* aut etiam unius alteriusve menſis, ut probabiliter docet *Card. de Lugo n. 49.*) ſubſtituere alium, aut compenſare; cum tam ſtrictè nec domini quidem honeſti cum famuli agant: ſecus tamen, ſi ſit diuturnus morbus; niſi reditus ſint nimis tenues, aut in morbum

ab-

abſumantur, ut contra *Sylv.* & *Azor.* docet *Bon. ex Rodriq.* Impeditus verò aliis negotiis, licet juſtis, (cum hæc non debeant obeſſe fundatori) debet ſatisfacere per alium, vel compenſare poſtea, præſertim ſi fiat ſæpius. Ita *Bon. d. 4. q ult. p. 7.*

## DUBIUM II.

### *Cujus ſit applicare fructum ſacrificii?*

Reſp. Solus Sacerdos offerens validè id facit; per ſuam intentionem: quia eſt actus poteſtatis ſacerdotalis. Ita commun. *Suar. C. Lugo d. 14. ſ. 10. n. 211. &c. Unde reſolves.*

I. Is validè applicat, etſi peccet ſacrificando, vel applicet contra voluntatem ſuperiorum. Ita *Suar. Laym. Dian. Card. de Lugo l. c.* contra *Navar. Ledeſ.* & alios quorum ſententiam probabilem dicit *Dian. t. 1. reſ. 72.*

II. Sacrificium, quod neque formaliter, neque virtualiter ulli applicatum, vel ante, vel in ipſa conſecratione, ſaltem ſecundæ ſpeciei, non poteſt poſtea ulli applicari ſaltem adæquatè: quia producit effectum quando exiſtit, neque is ſuſpenditur: ideoque nec licet accipere ſtipendium pro Miſſâ præteritâ. *v. Laym.*

Dixi, *vel antè:* quia non requiritur, ut applicatio fiat in ipſo ſacrificio; ſufficitque ſi pridie facta ſit, etſi ipſo die de eo non cogitet *Bon. q. 3. p. 2. ex Suar. & Dian. 5. reſol. 47.* contra *Vaſq.*

III. Si

Digitized by Google

III. Si nulli applicetur, vel in capaci, fructus manet in theſauro Eccleſiæ, ut docet *Suar.* vel cedit ipſi Sacerdoti, vel illis, pro quibus tenetur ſpecialiter offerre, quòd ita implicitè cenſeatur intendiſſe. Ita *Laym. l.5.t.5.c.2. v.C.Lugo n.215.*

IV. Applicatio ſub conditione jam impleta, eſt valida, v. g. ad intentionem quam habuit hodie ſuperior, non autem ſub conditione futura contingente, v.g. applico illi cui Titius interrogatus voluerit; vel ei qui prius morietur; vel qui primò ſtipendium offeret. Ita *Suar. in 3. p. to.3. d.79 ſ.9. Laym.l.c. Dian.l c.reſol.15. C.Lugo d.*10. *n.209.* contra *Bon. q. ult. p. 7. §.3.* qui tamen ipſe in praxi diſſuadet.

V. Non ſatisfecit, qui te mortuum putans, Miſſas, quas pro defuncto teneretur, celebravit.

VI. Sacerdotes Societatis non ſatisfaciũt, celebrando pro defunctis per anticipationem; niſi tamen jam mortui ſint, etſi poſtea promulgentur. *Laym.l.c.*

VII. Non omnes Sacerdotes tenentur die animarum applicare Miſſam pro omnibus defunctis *Tamb.l.3.exped ſacr.c.3.§.2.* contra *Traxin. & Gavan. p.4.t.15.*

VIII. Miſſa celebrata in altari privilegiato pro defunctis, non ſuffragatur illis, nec ſatis fit indulto, niſi ſit de Requiem. *Dian. p.4.t.4.R.233. ex declar. Card. & p.9.t.2.R.8.*

D V.

## DVBIVM III.

### *Quando, & quoties liceat celebrare?*

Reſp. I. Ordinariè non licet celebrare poſt meridiẽ, ſed debet inchoari ante duodecimam: nec ante auroram: quam ante ſolis ortum *Reg.* quadrantem horæ, *Henriq. & Kon.* mediam & horam, *Azor.* horam cum quadrante, *Suar. Fernand. & Poſſev.* ſesqui horam comprehendere dicunt; & conſequenter, cum ſecundùm *Henr. Suar.* & alios, Miſſa poſſit inchoari tantò ante auroram, ut ſub ejus initium finiatur, licet duabus horis ante ſolis ortum incipere. Ita *Rodriq.* & alii. Vnde ulterius inferunt quidam, cum *Suar.* Religioſis habentibus privilegium celebrandi hora ante diem, licere tribus horis ante ortum Solis incipere, quod *C. Lugo d. 20. ſ. 1. n. 32.* non improbat, etſi *Laym.* tantùm permittat horis duabus cum dimidia, *Diana* verò duobus horis poſt mediam noctem. *C. Lugo l. c.* Quacunque autem hora licitè (ſive ex, ſive ſine privilegio) celebrat, eadem etiam, (atque adeò in Miſſa, quæ nocte Nativitatis, cæterisque, quæ poſt illam celebrantur) licere iis Euchariſtiam aliis miniſtrare. contra *Bardon.* docet *Dian. p. 9. t. 7. R. 43.*

Dixi, *ordinariè:* quia antevertere licet ſequentibus caſibus; in quibus etiam paulò poſt meridiem, v. g. uno vel altero quadran-

drante, inchoari poteſt, uti etiam ſecundum *Sotum & Palud.* ex quavis rationabili cauſa, v.g. ob ſupplicationem, vel concionem publicam protractam ultra meridiem ob funus Principis, vel quia Sacerdos die feſto propter iter fuit impeditus, quo caſu etiam integra hora poſt, licere inchoare dicunt. *v. Laym. l.c. Fern. hic c.3.*

1. In neceſſitate, v.g. ut morituro detur viaticum: quo caſu licere media nocte celebrare, ait *Dian. p.1. t.14. R.33 ex Laym. &c.*

2. Vbi eſt mos rationabilis, ut opifices & famuli ſummo manè poſſint audire ſacrum. *Laym. l.5 t.5. c.4. num.3. ex Nav. &c.* (*v. Dian. p.2. t.34. R.24*). non tamen idcircò poſt meridiem licebit.

3. Ex privilegio, de quo ſupra.

4. In nocte Nativitatis, in qua omnes tres Miſſas ante auroram dici poſſe, probabiliter docet *Suar. Kon. Lay Dian p.4. t.4. R.236.* contra *Sylv. Fern. & alios. Vnde reſolves.*

I. Graviter peccat, qui ſine aliqua harum, aut ſaltem juſta cauſa, citiùs manè, vel ſeriùs poſt prandium celebrat: ubi *Azor.* tertiam horæ partem, *Laym.* mediam horam, *Bon.* tres quadrantes, *Sylvius* horam requirit, ut differendo peccet mortaliter. *v Dian. t.14. reſ.34.* ubi notat religioſos ex ſuis privilegiis, poſſe celebrare uſque ad tres horas poſt meridiem, poſt tertiam verò nullo modo *v Bon. l.c.*

II. Non eſt peccatum, celebrare ante dictam

dictam Primam, vel etſi ob infirmitatem non poſſis Horas dicere: vel etiam ante Matutinum, ſi cauſa ſubſit, ſine qua erit veniale, ut docet *Fill. Laym.* & alii, videtur que ſententia tuta, contra multos, dicentes eſſe mortale.

Reſp. II. Per ſe loquendo, quotidie licet celebrare. Dico: *per ſe*. quia præcepto obligante ſub mortali, prohibemur die Veneris Sancto, (non tamen Euchariſtiam ſumere, vel aliis præbere, ut habet *Hurt. de ſacrif d.4. diſ.3. Quintan. ex Suar. Vaſq. Tann. &c.* licet ſuppoſitis declarationibus. *Card.* non licere miniſtrare niſi ſolis infirmis, velit *Dian. p.4. t.4. R.237. p.6. t.6. R.19. & p.9. t.9. R.24. ex Barboſ. Gavant. &c.*) in Cœna Domini verò, etſi ex conſuetudine uno celebrante reliqui communicare debeant, plures tamé ex cauſa licitè privatim celebrant, non tamen poſt finitam Miſſam ſolemnem & ſacrarium reconditum, ut vult *Palaus*; licet alii id non admittant apud *Dian. p. 9. t.9. R.94.* De Sabbatho Sancto alii negant licere, ut *Vaſq. &c.* alii probabilius affirmant ut *Suar. Fag. Dian. Gaſp. Hurt. d.4. diſ.5. Palaus* (qui non vult fieri ante inchoatam Miſſam ſolemnem) & *Card. Lugo ſ.1. num. 18.* qui addit, non eſſe tum legendas prophetias, quia non ſunt pars Miſſæ; neque benedictionem cerei, imò nec Litanias, quia eſt ratio eadem, *v.l.c. num. 20. & Bon. p.2.* ubi notat, quòd uſus id vix habeat. *vid.* etiam

*Dian.*

*Dian. p. 4. t. 4. R. 337.* ubi cum *Mercero*, contra *alios* permittit eo die ante Miſſam ſolennem celebrare de Sancto incidēte, vel votivam.

Reſp. III. Sæpius in die celebrare nō licet ordinariè: quod addo, quia ſi ſis jejunus, licitum eſt ſequentibus caſibus bis, vel etiā ter, requiſito tamen ſi facilè haberi poſſit, Epiſcopi judicio præterquam in primo.

1. Nocte Nativitatis: quâ tamen non tenetur, ne Parochus quidem celebrare tres Miſſas, ſed poteſt aliquam pro arbitrio omittere. *Dian. p. 4. t. 4. R. 236.* Neque ter communicare, vel ſemel communicare, & bis celebrare *p. 8. t. 3. R. 87.*

2. Si Paſtor habeat duas Parochias diſſitas, *Fill. C. de Lugo d. 20. n. 45.*

3. Si concurſus populi ſit tantus, ut Eccleſia non capiat, ut habet *Lay. l. 5. t. 5. c. 4. in 6. & v. C. Lugo l. c.* etſi tunc potius expediet celebrare extra.

4. Si ante ablutionem moneatur de communicando infirmo, & ſuam jam hoſtiam ſumpſerit, nec ſit alius Sacerdos, *Sylv. Nav.* Sed caſum eſſe metaphyſicum, dicit *C. Lugo d. 20. n. 44.*

5. Si die feſto adveniant perſonæ, quas non deceat ſacrum omittere, v. g. Rex, aut Princeps; quamvis hic ultimus dicatur non eſſe in uſu. *vid. Bon. d. 4. q. ult. p. 7. n. 9.* C. *Lugo l. c. & Lay. t. 5. cap. 4. Kon. Dian. p. 2. t. 14. R. 56.* ubi rectè monet, in his omnibus attendendum ad loci conſuetudinem,

quæ

quæ ferè omnes nunc ſuſtulerit.

*Quæres.* An aliquando liceat interrumpere Miſſam?

Reſp. Etſi abrumpere eſſentialiter, ſive unam tantùm ſpeciem conſecrare, nullo caſu liceat, ut dictum ſuprà *c.1.d.2.* accidentaliter tamen abrumpere, vel etiam interrumpere, aliquid interponendo, licet his caſibus.

1. Ob concionem, poſt Evangelium, vel proceſſionem excipiendam.

2. In gratiam ſupervenientis Principis, vel turbæ peregrinorum die feſto quo alias Miſſam audire non poſſent, vel ſimili juſtâ cauſa: ex qua, ſi non ſit facta oblatio, poſſe incipere de novo, ut totum ſacrum audiant, etſi non teneantur, docent varii Auctores cum *Sa.* apud *Bon d.4.q.ult.p.8.num 9.* qui benè monet, conſuetudine locorum ſtandum *Henr.* autem docet, id tantum licere finitâ Epiſtola, vel Evangelio: *Tambur.* planè improbat.

3. Si ante Canonem Sacerdos recordetur alicujus impedimenti, v.g. ſe non eſſe jejunum, vel in gratia, vel irregularem vel excommunicatum; vel excommunicatus non toleratus præſumat intereſſe, non poſſit expelli.

4. Si urgeat gravis neceſſitas, vel propria, v.g. morbus; vel proximi, ut ſi moriturus ſit baptizandus, vel abſolvendus. *Trull. Dian. p.5. t.3. R.70.* In aliis tamen ſa-

cra-

ramentis non ita neceſſariis, non decet inter conſecrationem & ſumptionem interrumpere, niſi moriturus eſſet in propinquo nec opus eſſet veſtes exuere; vel niſi pœnitentiæ ſacramentum ob phreneſin ſuſcipere non poſſit. *Lay. Tamb. l. 2. exped ſacrif. c. 7.* Revertens autem ad ſacrificium Sacerdos, ſi fuerit antè facta conſecratio, incipiet ubi deſierat; uti & ſi facta non fuerit, & parva mora interceſſerit, v.g. minor quàm unius horæ ſi autem longior, ordietur ab initio. *Tamb. l. 2. exped. ſacrif. c. 8. §. 7.*

## DVBIVM IV.

### *Quo loco celebrandum?*

Reſp. Communiter non licet celebrare niſi in Eccleſia, eaquè conſecrata, vel ſaltem benedicta, & non violata, vel exſecrata, nec interdicta. Patet ex *Trid. ſeſſ. 21.*

Dixi, *communiter*: quia in decenti loco, & altari portatili, (quod ſemper ſub mortali requiritur) cum licentia Epiſcopi, ſi adſit, vel ſine ea, ſi abſit, licet ſequentibus caſibus: extra quos ſi fiat, eſſe mortale docet *Fill. Lay. & alii comm.* contra *Sotum & Sa.*

*Primò*, ſi ſit neceſſitas: qualis eſſe cenſetur, 1. Si Eccleſiæ dirutæ ſint. 2. Si populum in ſolemni feſto templum non capit. 3. In caſtris pro exercitu: ſed feſtis tantùm diebus. *Fagu. C. Lugo &c.* licet *Paſqual.* apud *Dian. p. 9. t. 1. R. 44.* etiam non feſtis cen-

 ſeat

ſtat poſſe permitti Generalibus, & primariis ducibus, in ſuis tentoriis. 4. In portu pro appulſu navis; non tamen in flumine, vel mari, propter periculum effuſionis ſanguinis, ut *commun.* docetur apud *Bon.* Contrarium tamen dicitur jam habere praxis Luſitanorum, euntium in Indiam, ex permiſſione *Clementis VIII.* & *Pauli V.* ex qua licitè nunc fieri docet *Fagun. Gran.* nec improbat. *Card. de Lugo l.c.* Limitat autem *Dian. p.5. t.3. R.40.* cum *Hurt. Mercer. Trull. &c.* ſi magna ſit tranquillitas ſine ullo tempeſtatis indicio, adſitque præter celebrantem Sacerdos alius, qui poſt conſecrationem firmiter teneat calicem. Cum qua cautione etiam Epiſcopum poſſe ad hoc concedere facultatem in neceſſitate (v.g. ne magna multitudo non audiat ſacrum, vel moribundus decedat ſine viatico) docet *Gran.* apud *Dian. l.c.* contra *Kon.* & *Tur.* qui ſoli Papæ eam reſervatam volunt. v. etiam *Dian. p 9. t 1. R.45.* ubi adducit declarationem Cardinalium, qua jubentur Epiſcopi id prohibere.

*Secundò* Ex diſpenſatione Epiſcopi, ob rationabilem cauſam, etſi in *Trid ſeſſ. 22.* id permittere prohibeantur, niſi ex juſta cauſa, in oratoriis privatis, divino cultui, deſtinatis, licèt non benedictis. Verùm etiam hanc poteſtatem illis nunc eſſe ademptam, docet *Gravantus l.c.* & *Dian. p.9. t.1. R.42.* Ea tamen non obſtante, poſſe eos in aliquo caſu parti-

ticu-

ticulari, ex juſta cauſa permittere, ut celebretur extra Eccleſiam in altari portatili, docet idem *Dian. l.c. R. 43. ex Marchin. Garc. Hurt. Lugo, Averſa Perſic. &c.*

*Tertiò.* Ex privilegio, quale dicuntur habere Minores, & qui cum iis participant: quod eſſe revocatum à *Trid. ſeſſ. 22. c. 8.* licet multi velint, negant tamen *Dian. p. 3 t. 2. R. 80. & p. 4. t. 4. R. 106. Ioannes de Salas, Rodriq. &c.* idque ſecundùm *C. Lugo d. 20. ſ. 2. n. 51.* probabiliter & *Tamb. de exped. celebr. l. 1. c. 3. §. 3.* probabilius, *v. Barboſ. in Trid. l. c.* Item religioſis Societatis, à Gregorio XIII. ut poſſint tum in miſſionibus cum facultate ſuperioris, in quovis loco decenti, tum in domibus ſuis, in loco honeſto, à Provinciali deſignato, Miſſas dicere; in quo idem licebit aliis.

Dixi II. *Non violata:* quia in Eccleſia interius violata, niſi prius reconcilietur, non licet ſub gravi peccato, ut *Lay. l. 5. t. 5. c. 5. n. 7. ex N. v. Suar. Kon. &c.* niſi in neceſſitate, cum venia Epiſcopi, (ſi is adiri poſſit; alioqui ſine ea, ut habet *C. Lugo l. c. n. 63*) celebrare, aut mortuos ſepelire.

Addo I. *Eccleſia:* quia Oratoria, etſi deputata ad cultum divinum, cum tamen benedicta non fuerint, niſi in ipſis exter altare ad facienda divina, ut *Bon. de mat. q. 4. R. ult. n. 9.* non ſunt capacia violationum: Quod etiam conſequenter de hoſpitalibus docent *Navar. Sot. &c.* ſed probabilius con-

contrarium docent alii , cum *C.Lugo l.*

Addo II. *Interius:* quia quod fit in turri ſacriſtiâ . ſupra tectum vel fornicem , in crypta, ſub pavimento (niſi ſit ſepultura aut ſingulariter benedicta) non violat Eccleſiam.

Addo III. *Niſi reconcilietur:* quod fieri debet ab Epiſcopo , vel Sacerdote ex privilegio Papæ , (quale Superiores Regularium pro ſuis templis habere , ex *Avila* notat *Dian.p.4.t.4.R.91.*) ſi fuit conſecrata;(quod præſumendum eſt, ſi celebretur feſtum Dedicationis ſi verò tantùm fuerit benedicta poteſt fieri reconciliatio à ſimplici Sacerdote , aſperſione aquæ benedictæ, cum facultate Epiſcopi,vel ſine ea ſecundum *Dia. p.4.t.4.reſol.91.* Cenſeri etiam reconciliatam , ſi ſacrificium in ea peractum fuerit, docet *Tambur. l.c §.4. ex Henriq. Sa. & Dian.* eſſe probabile:negat autem *C.Lugo de Euch. d.20.ſ.2.*

Porrò Eccleſia , uti & cœmeterium, violantur ſeu polluuntur ſequentibus caſibus non tamen,niſi poſtquam res evulgata fuerit, *Lay.l.5 t.5.c.5.*

1. Per factum in ea homicidium mortaliter malum , ſeu injurioſum , ſaltem immunitati Eccleſiæ; quale etiam eſt , quod aliàs juſtum eſſet per ſententiam Judicis niſi tamen reipub. perturbator aliter capi non poſſet. Non eſt autem tale , 1. quod ſi. caſu , vel ab amente. 2. quod in ſui defen-
ſionem

ſionem. 3. cujus cauſa data eſt extra Eccleſiam: quia requiritur, ut vulnus ſive cauſa Phyſica fiat intra Eccleſiam, *v. C. Lugo d. 20. ſ. 2.*

II. Per mortaliter malam effuſionem proprii, vel alterius ſanguis vel ſeminis, cauſatam, vel factam in templo, licet non in templum. Unde non violat, 1. Si paucula guttæ effluant; quia non eſt effuſio. 2. Si ex percuſſione, vel vulnere levi, v. g. nariū, in rixa puerorum, etiamſi copioſus ſanguis effluat. 3. Si fiat ex ſectione venæ. 4. Actus conjugalis, quando excuſatur à ſacrilegio. 5. Fornicatio facta ab amente. 6. Pollutio inculpata, *v. Card. de Lugo d. 20. nu. 54. & 55.*

III. Per ſepulturam excommunicati non tolerati, vel infidelis, (quo nomine hic non comprehendi hæreticum, docet *C. Lugo l. c. n. 57.*) etiam infantis, ut ex *c. Eccleſiam, de conſecratione* docet *Prap.* Quamvis, ſi pueri parentes ſint fideles, neget *Sairus v. Bon. de Euch. & mat. d. 4. q. 4. p ult.*

IV. Per deſtructionem Eccleſiæ ex toto, vel majore parte, (quanquam eo caſu dicatur potius exſecrari, quàm pollui) non autem, ſi ſolum tectum, vel ſi ſucceſſivè per partes modicas deſtruatur & reficiatur: neque etiam per deſolationem, exercitium hæreticum, ſpurcitias hominum, vel animalium iſtic ſtabulatorum, &c. etſi deceat, & praxis habeat, ut per Epiſcopum,

vel ſaltem Sacerdotem, cum aliqua cære-monia reconcilientur & abluantur: quod in ſimili caſu intellige de altari, *Laym. l. 5. 3. 5. c. 5.*

*Quæres.* Quid ſit, & quando fiat exſecratio ſeu reſecratio?

Reſp. Exſecratio dicitur, cum res ſacra perdit ſuam conſecrationem, ita ut de novo conſecrari debeat, quod fit, quando ita deſtruitur, ut formam & uſum ſuum perdat, *Vnde reſolves.*

I. Pollutâ Eccleſiâ polluta etiam ſunt altaria ejus fixa: non tamen exſecrata Eccleſia, exſecrantur altaria: nec contra.

II. Eccleſia exſecratur, ſi parietes ſecundùm majorem partem deſtruantur, vel omnis eorum cruſta, aut major ſaltem pars ſimul auferatur. Secus autem, ſi una poſt alteram, *vid.* (*Lugo d. 20. n. 6*). non autem, ſi tectum corruat; quia conſecratio eſt in parietibus, *v. Lay. l. c.*

III. Altare exſecratur, 1. Si cum fixum eſt lapis conſecratus removeatur ab inferiore ſtructura. 2. Si ita frangatur, ſive fixum, ſive portatile ſit, ut in nulla ejus integra parte, calix cum patena poſſit conſiſtere. 3. Si ſpolietur ſepulchrum: quod tamen quidam negant, ut *Lugo Tamb. l. 1. c. 5.*

IV. Calix exſecratur, ſi notabiliter frangatur, vel ita ut fiat inutilis ad uſum ſacrificii, v. g. ſi foramen ſit in fundo, licet minutiſſimum, vel ſi figura deſtruatur; non ta-

men

men ſi in tornatili pes ſeparetur à cupa; quia in tornatili conſecratur ſola cupa. *Bonac.d.4.q ult.p.9. ex Suar.&c.* Neque exſecratur, ſi pereat inauratio. Unde licet communiter calix & patena, poſt novam inaurationem, quoad eam partem quâ Chriſti Corpus, vel Sanguinem contingunt, denuò conſecrentur; id tamen neceſſarium non eſſe, docet *Durand. Kön. & alii*, contra *Suar. Bon. & alios*: etſi deceat, ut abluatur aquâ benedictâ. Ita *Dian.t.1.miſc.reſ.3 & Lay.hic.* Item *C.Lugo d.20.ſ.4.n.94.*

V. Veſtes ſacræ exſecrantur, quando ita deſtruuntur, ut perdant ſuum uſum; ut ſi cinguli parte te non amplius cingere poſſis; vel ſi manica ab alba ſeparetur, etiamſi poſtea reparetur. Non perdunt, autem, et attritis pars aliqua aſſuatur, vel cinguli parti, aptæ adhuc ad cingendum, altera annectatur: quia tunc acceſſoriũ ſequitur principale *C.Lugo Tamb. de exped.ſacrif. l.1.c.3 §.2.* Similiter ſi ſtola, vel caſula duplicata facili ſeparatione fiant duæ, quarum utraque apta ſit ad ſacrificium, non perdunt benedictionem. *Tamb.l.c.*

VI. Partes avulſæ à re conſecrata, deſtructâ ejus formâ, deſinunt eſſe ſacræ, v.g. ligna & lapides Eccleſiæ dirutæ, vel altaris: ob reſpectum tamen ad rem ſacram, cujus ſunt reliquiæ, non poſſunt applicari ad uſus profanos, aut divendi, ſine licentia Papæ. Statuæ autem ſacræ, & imagines templi

deſtructi, debent in alio collocari; & in loco Eccleſiæ Crux erigi. Lacera etiam paramenta, aut vetuſtate conſumpta, debent igne abſumi, & non adhiberi ad uſus profanos, ut habetur in *c Altaris, de conſ. diſ.1. v. Suar. & Sa. V. Miſſa & Lay. l.c.c.6. Tamb.* tamen *l.1. de exped. ſacrif. c.2 §.3.* ex *Palao*: item *Dianâ p.5.t.13.R.76.* docet probabile eſſe, quòd non ſit ſaltem mortale, ſi mutatâ formâ ad profanos uſus applicentur, v.g. calix confractus, alba diſſoluta, fruſtula corporalis, &c. *v. ſuprà l.3.t.1.c.2.d.2.*

## *ARTICVLVS V.*

### *Quæ ſint requiſita ad Miſſam?*

Reſp. Hæc ſequentia, 1. Et quidem ſub gravi ſacrilegio, altare conſecratum ab Epiſcopo vel Abbate (hunc enim altaria, calices & campanas poſſe conſecrare, etiam ad uſum alienarum Eccleſiarũ; docet *Dian. p.3.t.2.R 15.* cum *Barboſ.* & *alii 4.* ex declaratione Card. & privilegio Innocentii III.) vel Sacerdote privilegiato, ſtabile vel portatile; utrumque tamen ex integro lapide quantum ad ſuperiorem menſam quæ conſecratur; debetque eſſe tanta, ut poſſit capere calicem cum patena. Non ſufficit autem hoſtias eſſe in ara conſecrata, dum conſecrantur, verùm etiam debent (tam parvæ, quàm magnæ) in eâdem relinqui tempore ſacrificii, & non alibi (licèt ſupr.

aliu

aliud corporali deponi , v. g. propter loci anguſtias: quia omnes ſunt unica victima; & per modum unius offeruntur. Quapropter rubricæ Miſſalis eas ſupra corporale, ante vel poſt calicem poni volunt. Hinc etiam minùs rectè faciunt, qui conſecratione factâ mox hoſtias minores à ſe conſecratas, dant alteri Sacerdoti diſtribuẽdas populo: quia ſicut Sacerdos non debet de ſuâ hoſtiâ dare, priusquam ipſe ſumpſerit; ſic nec de aliis, cum ſint una victima & hoſtia, omnesque orationes, oblationes, & benedictiones ſequentes nõ, minus ſpectet ad parvas hoſtias, quàm ad magnam: neque ante ſumptionem Sacerdotis perfectè & integrè ſacrificata ſit victima. *Card. de Lugo q.10.ſect.2.n.69.* Eum tamen, qui contrarium fecerit, à peccato ſaltem mortali, imò ſi neceſſitas fuit expediendi communionem populi, ab omni excuſat *Tamb. l. 5. exped. ſacrif. c. 5.*

2. Mappa linea triplex: etſi enim ſecundum quoſdam, una duplicata, imò ſecundum *Sa. Angel. Azor. c. 28 q. 8. & Laym. l. 5. t. 5. c. 6. n. 17.* una ſimplex ſufficiat in neceſſitate: Miſſale tamen Romanum, auctoritate Clementis VIII. & Pij V. editum expreſsè tres requirit, *tit. de defect.* uti & *Gavant. vid. Card. de Lugo.* Vt ea benedicta ſit non eſt omninò neceſſarium, ut habet *Sylv.* Vnde in neceſſitate vulgaris adhiberi poteſt, & aliis uſibus reddi, *Laym. l. c.*

3. Sub

3. Sub gravi ſacrilegio, veſtes ſacræ; (hoc eſt, benedictæ ab Epiſcopo, vel Sacerdote habente privilegium, ut habent Mendicantium ſaltem Superiores, ſive Prælati. *vid. Tambur. l. 1. c. 3. §. 2. exped. ſacr.*) quarum tamen colores non eſſe præcepti, ſed directionis, notat *Homob.* apud *Dian. p. 2. t. 14. R. 57.* In gravi autem neceſſitate etſi præſtet; ſi ſine ſcandalo fieri poſſit, Miſſam cujus (audiendi, vel faciendi obligatio tunc ceſſat) omittere, licere celebrare ſine ſtola vel manipulo, vel etiam uti cingulo non benedicto, vel ſi fractum ſit, rurſus connectere, vel ſtola pro cingulo, & manipulo pro ſtola, docet *Laym. l. 4. t. 5. c. 6. Dian. p. 1 R. 57. & 67.* contra *Fill. t. 1. l. 5. c. 5.* qui tamen concedit in neceſſitate, ſine una vel altera ex minoribus, v. g. ſtola, vel cingulo celebrare, non eſſe mortale. *vid. Dian. p. 5. t. 5 R. 62.* ubi contra *Fill. ex Henriq. & aliis ſex*, docet eſſe probabile, quod ex parvitate materiæ excuſari poſſit à mortali, qui (ſecluſo ſcandalo & contemptu) aliquam harum citra neceſſitatem omittit; v g. qui celebrat cum cingulo non benedicto; vel ejus loco utitur aliâ re. Denique metu mortis aut graviſſimi damni, licere aliquando celebrare ſine ſacris veſtibus, & altari, (dummodò non fiat in contemptum Religionis) ex *Azor. t. 1. l. 1. c. 11. q. 11.* docet *Eſcob. E. 2. cap. 1. Nav. Hurt. &c.* Limitat autem *Tambur. de exped. ſacrif. l. 1. c. 5. §. 1.* ita ut permittat ſine

aliqua

aliqua etiam ex gravioribus, non tamen ſine omnibus fieri ob ſcandalum, & irreverentiam. *vid. Dian. p. 3. t. 6. R. 48. & p. 5. t. 3. R. 39.* Porrò hujuſmodi ſacras veſtes conficere ex profanis, v. g. planetam ex veſte ſerica muliebri non eſt prohibitum, *Suar. Pala. Tamb. exped. ſacrif. l. 1. c. 2. §. 4.* qui monet *l. c. §. 1.* cavendum eſſe ne ſint valde attritæ, ut & ne reliqua ſupellex ſacra ſit valde immunda in quo graviter peccari poteſt, *Suar. Laym. Tamb. l. c.*

4. Sub mortali requiritur calix & patena conſecrata: ſi tamen in nondum conſecratis aliquis bona, imò addit *Bor de & Tam.* mala fide celebraſſet, (licet ſic celebrando peccaſſet mortaliter) probabile eſſe, quod hoc ipſo cenſeantur conſecrata, liceatque in iis celebrare, contra *C. de Lugo, & Laym.* docet *Dian. p. 1. t. 14. p. 5. t. 13. R. 60. & p. 9. t. 7. R. 18. ex aliis octo.* Idemque de ſacris veſtibus, item de corporali, pyxide, &c. quæ immediatè tangunt ſpecies, cenſet *Tamb. de exped. ſacr. l. 1. c. 3. §. 1.* Ac licet decens ſit, ut etiam pyxis, ſive ciborium & luna, ſeu ſphærula hierothecæ, & quodcunque vas continens & immediatè tangens Euchariſtiam uti etiam ſecundùm *Laym. l. 5. t. 5. c. 6.* vaſculum chriſma continens benedicatur: (benedicere autem præter ea in quibus unctio, adhibetur, poteſt idem, qui cætera ornamenta) cum in Rituali Romano propria ſit pyxidis benedictio: id tamē neceſſe

eſſe negant *Suar. Hurt. Lugo Tamb. l.1. exp. ſacrif. c.1. §.6.* nec eſſe neceſſe imponere pyxidi vas lineum benedictum benedictione corporalis. Porrò calix & patena confecta eſſe debent ex auro, argento, vel ſtanno, ſaltem quoad cuppam, (admittunt etiam aliqui ex plumbo) ſed non ex ære, *c. ut calix, de conſec. diſt.* 1. quamvis *Tambur l.1 exped. ſacrif. c.1.* cum *Hurt. Fag. & Gavant* admittant etiam ex gemma, quæ æquè pretioſa ſit ac aurum vel argentum, modo ſpecies non imbibat, nec ſit periculum ne effringatur. Ac licet rubrica præſcribat, ut ſaltem cuppa & ſuperior pars patenæ ſit deaurata; eam tamen non obligare ſub mortali. *Gran.* imò nec ſub veniali, propter uſum contrarium, vult *Tamb. l.c.*

5. Corporale lineum, ſaltem quod eam partem, quâ hoſtiam vel calicem tangit, *cap. conſulto, de conſec. diſt. 1.* (nam in extremitatibus poteſt eſſe ſericum, vel auro elaboratum) & benedictum ab Epiſcopo, vel privilegiato. (*v. Compend. priv. Societatis IESV V. Bened.*) non tamen iterum benedicendũ poſt lotionem, nec niſi notabiliter rumpatur, *S. Thom. Sylv. Bon. d. 4. q. ult. p. 9. C. Lugo d. 20. ſ. 2. n. 76. & Gravant. p. 2. t. 1.* ubi addit ex *Sa.* (& dicit eſſe communem) peccare mortaliter, qui utitur notabiliter immundo.

6. Palla item linea qua parte calicem tegit, (ſuperiore enim parte poteſt auro conſtare, vel ſerico) quæ cum habeat commu-

nem

nem cum corporali benedictionem, utpote cujus pars antiquitus fuit, pro eodem ſervire poſſe, docet idem C. *Lugo l.c.* ſi ſit ſatis capax.

7. Purificatorium item lineum, non tamen neceſſariò benedictum, ut contra *Lay.* docet *Suar. Gavan. & C.Lugo*, neque ulla reperitur in Ritualibus ejus benedictio.

8. Sub gravi peccato Miſſale, Canonem ſaltem continens, ut habet *Bon. & alii commun.* etſi *Ledeſ. & Laym.* doceant in gravi neceſſitate; licitum eſſe celebrare ſine libro ei, qui moraliter ſit certus ſe nō erraturum: & ſic *C.Lugo l.c.* cum *Dian.&c.* probabiliter excuſat eum, qui propter viſus debilitatem legere non poteſt.

9. Miniſter (ſecundum *Nav Fag. & Zerol.* ſub mortali) & quidem maſculus; in neceſſitate tamē gravi, v.g. diei feſti, vel dandi viaticum, poſſet quis ſibi ipſi reſpondere, inquit *Sa. Bon. & Dian. t.14. reſol.45.* ex aliis. In quo caſu etiam fœminam adhiberi poſſe, docet *Nungus a.6.d.1. & Sylv.* (idque quibusdam Belgii partibus conſuetudine inductum eſſe, docet *March. Reſ. Paſt. cap. 4.*) contra communem, apud *Laym. Fernand. & Dian. l.c. Tamb. l.c. & Marchin. de ord. t.3.c.15.* ubi vult id eſſe mortale. Miniſtrante tamen circa altare viro, qui neſciat reſpondere. Moniales ex choro reſpondere, non eſſe prohibitū notat *C. Lugo & Tamb. l.c.* ubi etiam cum *Henriq. & Hurt.* permittit celebran-

branti Miſſam cœptam proſequi ſine miniſtro, ſi hic fortè abiit, & aliquantulum exſpectatus non revertatur.

10. Crucifixus; (niſi ſit expoſitum Venerabile Sacramentum) non tamen ſub obligatione gravi. Idem eſt de velo, *C. Lugo d.19. ſ.2.n.79. Gavant.*

11. Candela accenſa duplex ex cera, & quidem ſecundum *Fag. Regin. Vaſq. & alios.* ſub mortali, contra *Nugnum & Marchinum.* In neceſſitate tamen, præciſo ſcandalo, ſufficit una, etiam ex ſebo, vel lucerna, aut lãpas ex oleo, *v. Dian. l.c. Laym. c.16.n.17. Azor. c.28.q.15.* Sine omni autem lumine celebrare nunquam licet, *C. Lugo d.19.ſ.2.* adeò ut ſi extingueretur ante conſecrationem, & aliud haberi non poſſet, Miſſam eſſe relinquendam, etiam in neceſſitate conſecrandi pro moribundo viaticum, dicat *Fagund. p.22.c.22. & Quint t.4.ſ.1.*

12. Requiritur etiam antipendium, pulvillus, candelabra, burſa, velum, manutergium, ſed non benedicta; & ſi quid ex his deſit, ex profanis congruenter mundis mutuo accipi, & deinde priori uſui reddi poteſt, *Tamb. l.1.c.1.§.3.*

13. Operto capite celebrare non licet, etiam in infirmitate, ſine licentia, ut docet *Fagund. Laym. Dian. Reſ.58.* Et quidem Summi Pontificis, ut ex Declaratione Cardinalium notat *Gavant. & Tambur. de expedit ſacrif. l.1.* licet *Lay. & Scort.* Epiſcopis, & cum

B. egin-

Regularibus eorum prælatis permittant. Quod *Tamb.l.c.* rectè limitat ad caſum neceſſitatis, in quo ad Papam difficilis ſit recurſus. Qui tamen ſine venia faceret, eum non peccare mortaliter (ſecluſo contemptu & ſcandalo) vult *Ledeſ.& Tamb.l.c.* Quod *Dian.p.2.t.14.R.58.* cenſet probabile, ſi tempus Canonis excipiatur.

Plura de his omnibus *v.* apud *Aut.cit, Gavant. Dian. Laym. Bon. Card. de Lugo d.20.ſ.4. Eſcob.E.11.* ubi notat, etſi gravis ſit obligatio, ſervandi ritum celebrandi præſcriptum in rubricis Miſſalis, ideoque grave ſit omittere, v.g. oblationem hoſtiæ, vel calicis, vel infuſionem modicæ aquæ, *Tambur de exped. ſacr.l.2.c.5.* nihilominus levitatem materiæ ſæpè excuſare à culpa mortali omiſſionem, etiam intra Canonem monet *Eſcob.l.c.* Vnde veniale tantùm erit.

I. Omittere orationes dici ſolitas, dum Sacerdos ſe induit, ut contra *Nav. Sylv. & Azor.* docet *Lay. Fagund. Dian. R.21. &c.* Lotionem autem manuum ante vel poſt Miſſam (etſi facilè omitti non debeat) non videri ſufficientem materiam rigoroſi præcepti tenet *Suar. & Tamb.§.6.*

II. Omittere Gloria vel credo; vel in Canone nomen alicujus Sancti: vel ea quæ tempore Paſchali interponuntur inter Communicantes, aut infra actionem. *Dian. p.2.t.14.R.49. & 89. ex Fill. Quintanad. &c.* In Miſſa autem quæ canitur non legere Evan-

Evangelium ſubmiſsâ voce. *Dian. l. c. R. 4.* negat eſſe peccatum ex *Sanch. & aliis 10.* quòd Rubrica ſit tantùm directiva. Si quis autem in Miſſa advertat aliquid à ſe omiſſum; regulariter non eſſe repetendum ait *Suar. & Tamb. exped. ſacrif. l. 2. c. 5.* Dicit, *regulariter*: quia 1. ſi ſit de ſubſtantia, v.g. aliquid pertinens ad conſecrationem, certum eſt debere repeti. 2. Si dum Secretò orat, poſt pauca verba certò advertat, ſe aliquid notabile omiſiſſe, (v. g. die Paſchæ, Communicantes) paululum regrediendum eſſe, & repetendum cenſet. *Tambur. l. c.* Ita *Fill. Dian. R. 59. Eſcob.*

III. Ex devotione leve aliquid in Miſſa (etiam dum ſecretò orat) addere, v. g. orationem Dominicam, vel Pſalmum aliquem, vel in Canone nominibus Sanctorum nomen Patroni loci. *Tamb. l. 5. exped. ſacrif. c. 5.* Dixi, *leve*: quia notabiliter addere: eſſe mortale vult idem *Tamb. l 5. ex Bon. d. 4. q. ult.*

IV. Celebrare ante dictum Maturinum, ut contra *Azor. & Regin.* docet *Sylv. Valent. Suar. Vaſq. Leſſ. Fag. Laym. &c.* quorum pleriquetamen cum *Palao* dicunt eſſe veniale, ſi fiat ſine cauſa: licet & hoc *Tamb. l. 1. a. 7. §. 1. de exped. ſacrif.* in dubium vocet.

V. Quæ altâ voce dicenda præſcribuntur, adeo ſubmiſsâ dicere, ut aſtantes audire non poſſint. *Tambur. de exped. ſacrif. l. 2. c. 9.* quidquid dicat *Navar.* apud *Sa. V. Miſſa.* Imò notat idem *Tambur. ex Lugo d. 22. ſ. 2.* à

timo-

timoratis paſſim ſine ſcrupulo voce depreſſa legi.

VI. Mutare Miſſam, & die Dominico, vel feſto duplici, vel iis diebus, quibus prohibetur fieri de feſto duplici (v.g. infra octavas Epiphaniæ, Paſchatis, &c. Feria IV. Cinereum, infra hebdomadam majorem, Vigilia Nativitatis Domini) ſine gravi cauſa legere votivum, vel pro defunctis, vel de alio Sancto in numerum SS. relato *Suar. Dian. C. Lugo l.c. Eſcob.* contra *Quint.* qui *t. 7. ſ. 40.* putat in hebdomada ſancta licere legere votivum; quod refutat *Gavant. & Dian. p. 9. t. 5. R. 53. & Declar. Cardin.*

Dixi, *ſine gravi cauſa:* talis autem cenſetur, 1. quæ ſpectat ad bonum Reipubl. vel Principis, v.g. neceſſitas pluviæ: ingruentis belli, vel peſtis, vel ſimilis mali univerſalis; item ſolemnis gratiarum actio, ſolemnis expoſitio Euchariſtiæ, (v.g. diebus Antecineralibus in oratione 40. horarum) *Tambur. l. 2. cap. 6.* 2. Quando cadaver præſens eſt in Eccleſia, ubi uſus obtinuit *Gavant. p. 1. t. 5.* 3. Si quis celebret in Eccleſia, in qua agitur dies feſtus loci proprius: hunc enim non tantum poſſe, ſed debere ex congruitate conformare ſe loco, notat *Gavant. v. Tambur. l. 2. c. 6.* qui §. 2. & 4. addit, etiamſi Sacerdos (accepto ſtipendio) homini promiſerit votivam, vel pro defunctis, etiam in altari privilegiato,

non ſolum poſſe ſed debere celebrare Miſſam currentem diebus; quibus iſtæ prohibentur. Imò etſi Deo per votum tales Miſſas promiſerit, non tamen ad eas obligari iſtis diebus, eò quòd votum non obliget; quando impedit bonum majus, quale eſſe dicit conformitatem officii cum Miſſa, ſecus diebus aliis.

Dixi 2. *In numerum Sanctorum relatus:* quia ſi ſit Beatificatus tantùm, de quo certis ſacerdotibus, (v.g. quorum Ordinis fuit:) conceſſum ſit Miſſam legere, docet *Gran. 2.2. cont.1.cap.4.d.7.ſ.2.num.2. & Eſcob.* contra *Palaum*, non licere aliis ſacerdotibus, etſi nullum aliud ſit feſtum, de eo legere: eò quòd ſic expreſsè determinarit Sacra rituum Congregatio, apud *Gavantum vid. Eſcob n.41. & Tambur.l c.c.6.* ubi *Palaum* ſequens dicit, contrarium eſſe probabilius, ac magis pium. Imò de Sanctis Societatis certùm eſſe, ſi celebrent in templis ejuſdem Societatis, ex conceſſione Pontificum. Idem tenet *Quint.t.7 ſing.l.c.*

VII. Si quis violet rubricam ſpectantem ad eſſentiam, vel quaſi eſſentiam Miſſæ, vel ſi nullam plane ſervet, peccat mortaliter, *Eſcob.ex Fag.p.1.l.3. c.21.n.9.*

TRA-

# TRACTATUS IV.

## *De Sacramento Pœnitentiæ.*

## CAPUT I.

### *De eſſentia hujus Sacramenti.*

### *DUBIUM I.*

### *Quæ ſit ejus materia & forma?*

RESP. Materia remota & neceſſaria, eſt omne peccatum mortale, poſt baptiſmum commiſſum, & non confeſſum. Materia ſufficiens, etſi non neceſſaria, eſt omne veniale poſt baptiſmum commiſſum: vel etiam mortale, aliàs ritè confeſſum. Materia proxima ſunt actus pœnitentis, contritio, confeſſio, & ſatisfactio: quarum ultima eſt integralis tantùm, (ut patet in infirmo, qui ſi ratione deſtituatur, ſolet abſolvi absque ſatisfactione) duæ priores ſunt eſſentiales, ut communiter docetur contra *Scotum*, qui totam eſſentiam ponit in abſolutione. Porrò peccata ſunt tantùm materia circa quàm; actus verò pœnitentis, materia ex qua, *Lay. l. 5. t. 6. p. 4. ex commun. Unde reſolves.*

1. Etſi peccatum mortale remiſſum quomodocunque ſit, teneris tamen confiteri, ſi non feciſti, *Trid. ſeſſ. 14. c. 5.*

II. Omitti poſſunt venialia vel omnia, vel aliqua, item mortalia ſemel rite confeſſa v.g. in Confeſſione generali, ut docet *Dian.p.3.t.4.reſ.56. Card. de Lugo d.16.n.56.* contra *Victoriam Ledeſ. & alios.* In qua etiam non eſſe neceſſarium, addere peccato mortali, quod poſt ultimam confeſſionem ſit commiſſum, docet *Bon.d.5.q 5.ſ.2.p.2. Dian.to.2.t.4.R.62. & to.3.t.3.R.65. Card de Lugo d.16.ſ.2. n 47. ex Sanch. & Kon.* quod eſt probabile: niſi circumſtantia aliqua v. g. ſpeciem mutans, vel reſervatio caſus, vel proxima peccandi occaſio aliud requirat, & pœnitentia ſufficiens imponatur. *C.Lugo Tamb. de exped. conſ.l.2.c.1.* Tutius tamen eſt nova ab antiquis ſecernere.

III. Ponenda ſemper eſt materia certa; qualem eſſe negat *Sanctius in ſel. d.7.* apud *Dian.p.3.t.4.R.52.* quod quis non reſponderit divinis inſpirationibus; non fecerit bonum quod potuit, & ſimiles imperfectiones. In quibus tamen exponendis, non tenetur Confeſſarius impedire pœnitentem ut docet *C. de Lugo l.c.n.103.* contra *Sancium.* Quod ſi haberi certa non poſſit, pro ratione dubii danda eſt abſolutio; ut ſub dubio ſi materia prorſus dubia ſit; vel abſoluta, ſi certa videatur. Ita *Suar. Lay.l.5.t.5.c.3.* & ali commun.

Reſp. II. Forma Sacramenti Pœnitentiæ ſunt verba abſolutionis: *Ego Te abſolvo Peccatis Tuis*; (ubi licet de eſſentia tam

ſ...

tùm ſit, *Abſolvo te*; debent tamen addi reliqua, præſertim in articulo mortis, ſecundùm quosdam ſub mortali, ſecundùm alios, ſub veniali, ut *v. Granad.*) voce prolata in præſentem; abſentem enim *Clemens VIII.* abſolvi prohibuit, ſub pœna excommunicationis *Unde reſolves.*

I. Invalidum eſt abſolvere nutu, ſigno aut ſcripto: item abſolvere abſentem, quod docuit *Alenſis Medin.* & alii: ſed vetitum nunc, ut modo dictum.

II. Valida eſt abſolutio, ſi reverentiæ cauſa dicas: Abſolvo dominationem, excellentiam, vel majeſtatem veſtram &c. Quia non mutatur eſſentialiter, & ſunt verba æquivalentia *Averſa* v. ſupra *t.1.c.1.d.2* Non valet autem, ſi dicas: Abſolvat te Deus; vel Abſolvat te Chriſtus, *Averſa q.12.ſ.2.*

III. Orationes præviæ, & ſubſequentes formam ut: *Miſereatur tui, &c. &, Paſſio Domini, &c.* quæ ſecundum *Trid.* laudabiliter adduntur non ſunt neceſſitatis, & ex cauſa rationabili omitti poſſunt, v. g. ſi breves ſint confeſſiones, vel multi confitentes, (ut *v. Dian p.3.t.4.R.97.* tunc enim ſufficit dicere *Abſolvo te à peccatis tuis in nomine &c.*) vel ſi timeatur cenſura. *Abſolvo te à vinculo excommunicationis; deinde à peccatis tuis, &c. v. Sa. V. Abſolutio.*

IV. Elevatio manûs, ejusque impoſitio in caput, item formatio Crucis, eſt libera, etſi debeat ſervari conſuetudo. Ita *Laym.*

*c.5.*ubi idem dicit de apertione capitis. Forma autem *Clementis VIII.* ut tradit *Sa.* & *Rituale Romanum*,eſt hæc,qua ut omnes utantur , ſuadet *Paulus V.* ideoque omnibus tenenda memoriter ; *Miſereatur tui omnipotens Deus & dimiſſis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam , Amen* : deinde elevatâ manu, pergit : *Indulgentiam, abſolutionem & remiſſionem peccatorum tuorum , tribuat tibi omnipotens & miſericors Dominus, Amen. Dominus noſter Ieſus Chriſtus te abſolvat , & Ego auctoritate ipſius te abſolvo ab omni vinculo excommunicationis ſuſpenſionis,*(quæ vox circa laicos omittitur) *& interdicti , in quantum poſſum , & tu indiges : Deinde ego te abſolvo à peccatis tuis , in nomine Patris,& Filii, & Spiritus ſancti, Amen. Paſſio Domini noſtri Ieſu Chriſti,merita B.V.& omnium SS.quicquid boni feceris,& mali ſuſtinueris,ſit tibi in remedium peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ, Amen.*

## DVBIVM II.

### *Qualis contritio requiratur ?*

Suppono , quod Contritio in communi,ſit dolor ac deteſtatio peccati commiſſi, cum propoſito emendandi , ut habet *Trid. ſeſſ.14.* Ubi eam dividit in Perfectam quæ abſolutè ſic dicitur;& in Imperfectam quæ Attritio dicitur. Perfecta eſt,quæ elicitur ex motivo charitatis,propter Deum ſummè dile-

dilectum; & hæc ſe ſola mox juſtificat, etſi cum voto & ordine ad confeſſionem, quam deinde facere teneris. Imperfecta eſt, quæ ex inferiore motivo, ſupernaturali tamen concipitur.

Reſp. Ad Sacramentum hoc ſufficit, & requiritur ſaltem attritio formalis, ſupernaturalis, efficax, & univerſalis, (reſpectu mortalium) concepta in ordine ad confeſſionem, vel ſaltem abſolutionem: Eſt communis, *v. Bon.d.5.q.5.& Schol.* ac colligitur *ex Trid.l.c. Vnde reſolves.*

I. Non requiritur contritio exiſtimata, ut voluit *Gabriel.*

II. Non ſufficit, 1. Attritio exiſtimata tantum, licet inculpabiliter, quia vera attritio eſt pars eſſentialis. 2. Nec deſiderium abſolutionis ſine affectu ad peccata; idque, etiamſi tantùm confitearis venialia, ut habet ſententia communis, contra *Angles* & quoſdam alios, quos ſequitur *Tamb.l.1.exped.conf.c.3. v. Dian.p.9.t.9.R.31* Unde peccat graviter, qui etiam ſola venialia, vel ſola mortalia aliàs confeſſa, ſine omni formali dolore, confitetur: quia non ponit materiam ſacramenti, & ſaltem periculo ſacrilegii ſe exponit. Ita *C.Lugo d.14.ſ.8.&c. commun. v. Dian.p.3 t.4.R.116. Bonac. d.5.q.5. ſect 1.p.3.* Non tamen eſt neceſſe, ut dolor ſe extendat ad omnia venialia, quorum ſibi pœnitens eſt conſcius. *Suar. Layman. Lugo.* Imo notat *Tambur.l.c.* ſatis eſſe de

uno veniali dolore formaliter, etſi plurium ſis conſcius, de quibus nec dolorem, nec propoſitum emendandi habeas, ſive ea confitearis ſive non.

III. Non abſolvitur, qui dolet, licet intenſiſſimè, tantùm propter infamiam, damna, aliasve pœnas temporales præcisè, etſi ex inculpabili ignorantia: quia non eſt dolor ſupernaturalis; nec ignorantia, aut bona fides poteſt ſupplere defectum eſſentialem, *Bonac,l.c*, &c. Limitat tamen *Regin.* cum *Tambur.de exped.conf.l 1.c.1.* niſi doleas propter iſtas ut à Deo inflictas, vel infligendas.

IV. Ad attritionem non requiritur ulla intenſio, vel duratio temporis, ut vult *Durand.*

V. Etſi debeat eſſe de omnibus peccatis mortalibus, non requiruntur tamen ſinguli dolores de ſingulis, ut vult *Angles*, ſed ſufficit unus actus, de omnibus ſimul ſumptis, etiam oblitis: ideoque peccat graviter, qui ſciens prudens non atteritur univerſaliter de omnibus mortalibus nondum remiſſis. *Bon. &c. ll.cc.*

VI. Non ſufficit dolere quod non doleas, ut habet *Nav. & Sa.* nec velleitas non peccandi. Ratio utriusque, quia non eſt dolor de peccatis commiſſis, cum quo affectus ad ea ſtare poteſt, *Henr.Vaſq.Bon.l c.num.7.* Ubi rectè notat, cum actu, quo quis dolet ſe non dolere de peccatis, plerumque conjun-

junctum eſſe dolorem de peccatis; etſi pœnitens eum non dignoſcit.

VII. Etſi dolor hic debeat eſſe ſummus appretiativè, ita ut nihil magis deteſteris quàm peccatum, malisque omnia mala hujus mundi perpeti, quàm mortaliter contra Deum peccare: non tamen opus eſt, imo nec expedit, particulares facere collationes; v.g. mallem hoc vel illud malem ſubire, quàm mortaliter peccare; quia periculoſæ ſunt.

VIII. Qui non vult occaſiones proximas peccandi à ſe amoliri, vel non remittere ex animo, vel non reſtituere, aut ſatisfacere, quibus debet; vel non habet formale (licet probabiliter cum *C.Lugo l.c.ſ.5. Laym. Dian.* aliqui dicant, virtuale in contritione univerſali incluſum ſufficere, ſaltem quando non occurrit cogitatio de peccatis vitandis) propoſitum, peccata mortalia (quando talia confitetur) vitandi efficax, id eſt, cum quo non poſſit conſiſtere affectus actualis erga aliquod mortale, non eſt ſufficienter attritus. Ratio, quia non eſt dolor & deteſtatio efficax, quippe cum quo poſſit ſtare voluntas peccandi: nec is ſe ex toto corde convertit ad Deum, deteſtans peccatum ſuper omne deteſtabile, *Suar. Fernan. Laym. l.5.t.6 c.4. Dian. p.3.t.4. reſol.119.* &c commun. Et licet ſola venialia confitearis, teneris tamen, ſicut dolorem, ita etiam propoſitum, ſaltem virtuale, circa illa

habe-

habere, *C. Lugo d.14.ſ.8. & 9.* &alii.

IX. Redire ſæpe cum eodem mortali, non eſt certum indicium deeſſe attritionem, etſi ſit magna præſumptio, præſertim in iis, qui coguntur confiteri à parentibus, magiſtris, &c. item in iis, qui aliquoties moniti concubinam non ſeparant, aut reſtitutionem non faciunt; quibus proinde abſolutio differenda eſt, niſi id actu præſtent. Quanquam poſſint eſſe alia ſigna veri doloris. v. g. ſi media præſcripta ſint adhibita, occaſiones vitatæ, ſi numerus peccatorum imminutus, ſi pœnitens omnino aſſerat, cui plerumque credi debet, cùm ipſe ſit ſui accuſator, defenſor & teſtis. Qua in re opus eſt magna prudentia Confeſſarii, ne pœnitentem ſeveritate avertat, neque etiam lenitate ſeducat, & peccet pereatque cum illo. *Suar. in 3.p.d.32.ſ.2. Sanch. l.2. in decal. c.32. & l.3 cap.5. C.Lugo l.c.n.166. & 169.* contra quorum, aliorumque communem ſententiam docent apud *Dianam Vivaldus, & Ioannes Sancius d.10.n.16.* poſſe toties, quoties confitetur, abſolvi, etiamſi nullus appareat profectus eo quod ſine illo poſſit eſſe verum propoſitum: ſicut eſt in iis, qui venialia ſemper afferunt eadem. Verùm id probare non auſim, nec videtur eſſe par ratio, *v. Kon. d.2. dub.14. Dian. p.1.t.7.R.55. & p.2.t.2.miſ.R.49. & p.5.t.4.*

X. Abſolvendi ſunt ii, qui ex officio, domo, vel negotio, in quo propinquum peccati

cati periculum imminet, diſcedere nolunt, eò quod ſine maxima difficultate non poſſint, parati interim media præſcribenda adhibere. Ratio, quia occaſio, etiam propinqua, non neceſſitat ad peccatum, ideoque ſtare poteſt cum propoſito peccata vitandi. Nec refert, quòd quis putet, vel timeat, ſe unum, vel plura peccata non vitaturum quia propoſitum eſt actus voluntatis; exiſtimatio autem illa, eſt actus intellectus qui ex illo propoſito, ob humanæ voluntatis mutabilitatem, non neceſſariò conſequitur. Interim qui certus eſt, impoſſibile ſibi eſſe in tali occaſione peccata vitare, debet eam deſerere, niſi velit perire. Ita *Lay. l. c. 8. de Lugo l. c. n. 152.*

XI. Non requiritur dolor ſenſibilis; ſufficit enim intellectivus, qui cùm ſit internus ac ſpiritualis, ſcrupuloſi non facilè debent angi, quaſi ſine dolore accedant ad Sacramentum, eo quòd nullum ſentiant.

XII. Is qui nihil cogitans de confeſſione attritionem elicuit, non referens eam ad Sacramentum, non poteſt ſine novo dolore ad id accedere: quia pars debet referri ad compartem. Ita *Suar. d. 20. ſ. 4. Bon. d. 5. q. 3. p. 2.* Contrarium tamen videtur docere *ſ. Lugo d. 14. ſ. 4. n. 37.* quod non eſt improbabile *Tamb. l. 1. c. 2.*

XIII. Non ſufficit ad Sacramentum dolor, qui ſequitur abſolutionem; imò ſecundùm ſententiam ſaltem tutiorem, quam docet

docet *Lay.l.5.c.4.& Kon* debet antecedere etiam confeſſionem, etſi contrarium etiam probabiliter doceant *Vaſq. Fill. Fag. C. Lugo de pœn. d.14.ſ.3. & Caſp.Hurt. d.6.diſ.5.* apud *Dia.& Eſcob.t.7.E.6.*) Unde pœnitentes initio ad dolorem excitandi; aut ſi poſt peccatorum narrationem fiat, repetant verbo confeſſionem, dicendo ſe dolere de peccatis expoſitis, *v. Lay.l.c.*

XIV. Probabile eſt, eum, qui paulo ante confeſſus iterum confitetur, vel eadē peccata, vel quæ exciderant, de quibus ante (explicitè, & in particulari) non doluit, non teneri elicere novum dolorem *C.Lugo d.14. ſ.3.Dian.p.9 t.3 R.5.& 51.* & conſequenter poteſt moribundus propter periculum, inſtantis mortis abſolvi, audito tantùm uno alterove peccato. & deinde ſi ſuperſtes maneat, auditis reliquis iterato abſolvi in virtute doloris præcedentis, *Tamb.*

## DUBIUM II.

### *Qualis confeſſio requiratur?*

### ARTICULUS I.

### *An debeat eſſe integra materialiter?*

Reſp. Ad confeſſionem, per ſe & ordinario requiritur integritas materialis, ſita in eo, ut poſtquam diligentius te excuſſeris, & conſcientiæ tuæ ſinus & latebras (ita loquitur *Trid.ſeſſ.14.c.5*) exploraveris, confitea-

fiteatis omnia mortalia memoriæ occurrentia, nondum confeſſa, eorumque numerum, & circumſtantias, quæ ſpeciem mutant. Patet ex *Trid.l.c.*& eſt certum. Ratio, quia alias nec judicium ſacramentale rectè adminiſtrari, nec æquitas in pœnis ſtatuendis ſervari poteſt.

Dicitur I. *Per ſe,& ordinarie:* quia per accidens, & extraordinariè, ſufficit integritas formalis, *v.dub.ſeq.*

Dicitur II, *numerum:* intellige certum, qui ſi non conſtet, dic probabilem, addendo, *plus minus*. Quod ſi deinde deprehendas te erraſſe, non teneris iterum confiteri, niſi notabiliter fuerit major *Fag. Sanch. Hurt.* contra *Reg Fill.Sa.* qui dicunt, verba illa, *plus minus*, tantùm extendi, ad unum vel duo ſupra numerum indicatum. Sed quamvis hoc ſit verum in numero parvo, denario v.g. non tamen in aliis, v.g. centenario, millenario, &c. quia verba illa non habent ſenſum abſolutum, ſed reſpectivum ad numerum cui adduntur; qui quanto fuerit major, tanto etiam major verbis illis intelligetur, dummodo tamen ſit parvus reſpectu alterius, cui adjungitur, quod prudentis arbitrio æſtimandum eſt. Ita *Dian.p.3.t.3.R.194. ex Nav. &c.* Item *C Lugo d.16.num.94.* Quod ſi autem nec probabilis haberi poteſt, dicenda eſt conſuetudo peccandi, tempus, & frequentia in die, ſeptimana, menſe, vel anno, *v.Fill.to.7.t.7. c.4.*

*c.4. Dian.p.3.t.4 reſ.94. Caſp.Hurt. d.9.diſ.5.* & *Lugo d.16.n.79.*

Dicitur III. *Quæ ſpeciem mutant*: quia etſi probabile ſit, quod docet *Suar. Kon.* & alii, etiam eas, quæ notabiliter in eadem ſpecie aggravant, (hoc eſt, quæ juxta cujusque conſcientiam excedunt ordinarium peccandi modum) eſſe explicandas ob rationem allatam in reſponſione. Contraria tamen ſententia quam ex *D.Thom. Sylv. Nav.* docet *Vaſq.Regi.Bonac. C.Lugo d.16.ſ.3.* etiam probabilis eſt, & tuta: ſaltem ſi excipias. 1. Gradus conſanguinitatis in inceſtu. 2. Quantitatem furti, injuriæ &c. quæ egent ſatisfactione. 3. Quando uno actu plures ſunt occiſi, vel infamati, vel apud plures. 4. Odium diuturnum, quia tunc ſolent plures actus fieri, *v.Reg l.c.* 5. Peccatum inter confeſſarium & pœnitentem *v.Fill.de imped.mat.c.5.q.5.* 6. Si circumſtantia invehat cenſuram, vel reſervationem, vel ad neceſſariam pœnitentis directionem à confeſſario prudenter interrogetur. *Vnde reſolves.*

I. Ad integritatem confeſſionis præerequiritur diligens examen, pro capacitate pœnitentis, temporis mora, & cæteris circumſtantiis. Ad id autem ſufficit diligentia mediocris qualem vir prudens in arduis negotiis adhibet, vel qualem, moraliter loquendo, docti & timorati adhibere ſolent, etiamſi quis putet, majore diligentiâ plura

ſe

ſe repertutum *Bon.t.2.d.5.q.5. Lay.l.5.p.6.c.8.* Poſt mediocrem autem iſtam diligentiam non tenetur de anteacta vita ulterius cogitare:& ſi quid occurrat,quod videatur non eſſe in confeſſione explicatum, poteſt ſibi perſuadere, cum cæteris id memoratum fuiſſe, *Dian.p.3.t.4.R.107.ex Sanch.*

II. Examen hoc à confeſſario poteſt ſuppleri: quod tamen *Suar.* reprobat in confeſſionibus longis diligentiorum, eò quòd impoſſibile ferè ſit,ut quis repentè rogatus omnia recordetur; & tantùm admittit in rudibus: quos etiam monet *Sa.V.Confeſſio,* bona fide confeſſos, non nimis rogandos de confeſſionibus præteritis, niſi intelligatur aliquid neceſſarium defuiſſe, *v.Fagund. Dian p.3.t.4.reſ.87.*

III. Non eſt neceſſarium peccata ſcribere,ne memoriâ excidant; ut contra *Bon.* docet *Suar.Vaſq.*& alii. Imo *Sotus* dicit,id non conſulendum, ob periculum evulgationis. Meliùs tamen *Lay.Kon.* & alii, aſſerunt,ſuadendum eſſe: dummodo videtur anxietas nimia,propter quam ſcrupuloſis prohiberi poteſt.

IV. Invalida eſt confeſſio non integra ex ignorantia, vel negligentia mortaliter culpabili, ut verius docet *Suar.* & alii communiter, contra *Sotum & Canum* quia *Trid.* requirit diligens examen.

V. Non officit integritati,per ſe loquendo, ſi quis ſubinde gravius lapſus, id alteri

priùs

priùs confiteatur, & deinde ordinario ſuo venialia tantùm, (qui imprudenter id ægrè feret, prohibebit, aut reprehendet) niſi tamen ea occaſione, maneat in mortali occaſione peccandi, aut ideo circumeat, ut liberiùs peccet: tunc enim graviter peccabit, & ob defectum attritionis, confeſſio erit nulla. Ita *Fill. Lay. l.5. t.6. C. Lugo d.16. n.57.*

VI. Ex circumſtantiis minuentibus illæ tantum explicandæ ſunt, quæ vel omninò tollunt malitiam, vel ex mortali faciunt venialem, ut parvitas materiæ, indeliberatio, &c. (v g. ſi die Veneris ingorans comediſſet carnes) vel alioqui notabiliter mutant judicium Confeſſarii, ſaltem quoad ſpeciem.

VII. Ad ſervandam integritatem confeſſione peccata mortalia dubia, ut dubia, (loquendo de dubio propriè dicto) ſunt aperienda, ut docet *Suar. in 3. p. to. 4. d. 22. ſ. 9. num. 7. Sanch. Dian. C. Lugo d. 16. num. 63. Bon. d. 3. q. 8 ſ. 2. p 2. diff. 4. & alii commun.* contra *Kon.* Ratio, tum quia peccata, quæ ſunt in conſcientia, debent manifeſtari, at dubia ſunt ut dubia in conſcientia: tum quia in negotio ſalutis, & medio ad hanc neceſſario, non tam habet locum illud axioma: *Melior eſt conditio poſſidentis*, quàm hoc; *In dubio tutior pars eligenda eſt:* (Excipiuntur tamen ſcrupuloſi, & ii quibus diu poſt patratum peccatum ſuboritur aliquod dubium, ſi aliàs ſoliti ſint ſollicitè confeſſio-

nem

nem inſtituere: quia non eſt dubium prudens.) Quòd ſi poſtmodum accipiat notitiam certam, idem rurſus eſſe confitendum tanquam certum, docet *Turianus, & Sanch. l. mor. cap. 10. num 69.* Dubitat tamen *C. Lugo d. 16. ſ. 3. num. 79. & 92.* ſuadetque id ut ſecurius. *vid. Dian. p. 3. t. 4. R. 60. & 107.* Si verò peccatum confeſſus eſt ut certum, & poſtea de eo dubitet an fecerit; non tenetur iterū confiteri ut dubium. *Lugo. Tambur. de exped. conf. l. 1. c. 1.* qui idem cenſent, etſi poſtmodum certò comperiat ſe non feciſſe. Monent autem *Suar. & Tambur. l. c.* ſi alias ſola peccata dubia confiteatur, monendum ut addat aliquod certum ex aliàs confeſſis. Quòd ſi id haberi non poſſit, abſolvendum ſub conditione.

## ARTICVLVS II.

### *Quando ſufficiat confeſſio integra formaliter?*

Reſp. Etſi ad hoc Sacramentum requiratur ſemper aliqua confeſſio, non tamen ſemper opus eſt, ut ea ſit integra materialiter, modò ſit talis formaliter, ſeu moraliter, id eſt, quantum moraliter loquendo hic & nunc poteſt fieri; etſi poſtea debeas, ſi poſſis, ſupplere defectum, non ſtatim, ſed quando rurſum confiteri obligaberis, aut voles. Porrò quando talis confeſſio ſufficiat, ſequentes regulæ docent.



Digitized by Google

*Prima.* Quandocunque quis ad materialiter integre confitendum phyſicè eſt impotens, ſufficit integritas formalis: quia præceptum divinum non obligat ad impoſſibile. Vnde poſſunt in ſequentibus caſibus abſolvi: Mutus, etſi unam tantùm vel alterum peccatum per nutus ſignificaverit: niſi tamen ſcripto poſſit confeſſario exhibere: ad quod tunc enim teneri probabilius eſt ut communiter docetur, contra *Cajet. Navar.* & alios. II. Surdus, qui non poteſt omnia explicare. *Laym. l. 5. tr. 6. cap. 8.* III. Ignarus idiomatis, tempore præcepti, vel alterius neceſſitatis, etſi non integrè intelligatur, ſi neque confeſſarius linguæ gnarus, neque interpres haberi poſſit; imò etſi adſit interpres: non enim tenetur per eum confiteri, ut docet *Suar. Vaſq. Dian.* niſi fortè in periculo mortis, in quo aliqua minora confiteri ſufficiet. *vid. C. Lugo d. d. 25. num. 61.* IV. Moribundus, uſu linguæ ſubitò deſtitutus, ſi petat abſolvi, ac det ſigna doloris, vel antè dederit coram aliis; modò id fecerit in ordine ad Sacramentum, quod de quovis in eo ſtatu præſumendum videtur. Quo caſu, ſi (ſaltem coram ipſo infirmo) ſive ab uno, ſive pluribus, mediatis, vel immediatis teſtibus detur, teſtimonium, Sacerdotem non tantùm poſſe, ſed probabiliter etiam teneri abſolvere, (ſaltem ſub conditione) docet *Dian.* & *C. Lugo d. 18. num. 84. &c.* ex multis aliis.

item

item *Bonac.* citans declarationem Cardinalium pro ſe, & *Præp.q.4. dub.5.&c.* eò quòd ſic & ægri neceſſitati, & reverentiæ Sacramenti conſulatur.

Dixi, *ſaltem*: quia *Tambur. l.2. exped.conf.* citans *Kon. Præp. & Lugo* docet, poſſe & debere abſolvi abſolutè, etſi ſit abſens, qui de ſigno coram ſe dato teſtatus fuit. Denique ſi nullum ſignum dederit, nullo modo abſolvendus eſt, cum actus judicialis non exerceatur, niſi præceſſerit accuſatio: licet enim recentiores quidam, ut *Tambur. de exped. conf. l.2. c.20.* citans *Homo bonum & Molſeſ.* item *Phil. Servius in amico fideli p.3. c.1. Anton. de lit. Barth. de S. Fauſto, &c.* cenſeant poſſe, imò debere abſolvi ſub conditione; dummodo alias probè & christianè vixerit, eò quòd præſumi poſſit interius elicuiſſe contritionem; idque *Dian. p.4. tr.4.9 2. & p.9. tr.6. R.20. ex aliis 12.* judicet probabile; ab aliis tamen meritò rejicitur, *ut Suar. Vaſq. Kon. Mercer. Lugo d.17. ſ.3. Malder. &c.* ipſoque *Dian.l.c. & aliis 12.* apud *Averſam* quia deeſt omnis externa confeſſio, quam eſſe partem eſſentialem hujus Sacramenti, conſtat ex *Trid. ſeſſ. 14. cap.9.* & ex nullo ſigno rationabiliter præſumi poteſt, ut ſuppono, *v. Lugo l.c. Averſam q.10.n.18.* Vbi notat abſolutionem, quæ iis, qui inſcripti ſunt in Societatem Roſarii, ſolet in infirmitate impendi ſine omni confeſſione, non dari tanquam ſacra-

 men-

*Prima.* Quandocunque qu
rialiter integre confitendum
impotens, ſufficit integritas fo
præceptum divinum non ob
poſſibile. Unde poſſunt in ſeq
ſibus abſolvi: Mutus, etſi u
vel alterum peccatum per nu
verit: niſi tamen ſcripto poſſi
exhibere: ad quod tunc enim t
bilius eſt ut communiter doce
*Cajet. Navar.* & alios. II. Sur
poteſt omnia explicare. *Laym.*
III. Ignarus idiomatis, tempo
vel alterius neceſſitatis, etſi no
telligatur, ſi neque confeſſ
gnarus, neque interpres habe
etſi adſit interpres: non enim
eum confiteri, ut docet *Sua*
niſi fortè in periculo mortis,
qua minora confiteri ſufficiet.
*d. 25. num. 61.* IV. Moribundu
ſubitò deſtitutus, ſi petat abſ
ſigna doloris, vel antè dederit
modò id fecerit in ordine a
tum, quod de quovis in co
mendum videtur. Quo caſu, ſ
ram ipſo infirmo) ſive ab uno
bus, mediatis, vel immediatis
tur, teſtimonium, Sacerdotem
poſſe, ſed probabiliter etiam
vere, (ſaltem ſub conditione)
*& C. Lugo d. 18. num. 84. &c.* ex

item *Bonac.* citans declarationem Cardinalium pro ſe, & *Præp.q.4. dub.5.&c.* eò quòd ſic & ægri neceſſitati, & reverentiæ Sacramenti conſulatur.

Dixi, *ſaltem*: quia *Tambur. l.2. exped.conf.* citans *Kon. Præp. & Lugo* docet, poſſe & debere abſolvi abſolutè, etſi ſit abſens, qui de ſigno coram ſe dato teſtatus fuit. Denique ſi nullum ſignum dederit, nullo modo abſolvendus eſt, cum actus judicialis non exerceatur, niſi præceſſerit accuſatio: licet enim recentiores quidam, ut *Tambur. de exped. conf. l.2. c.20.* citans *Homo bonum & Molſeſ.* item *Phil. Servius in amico fideli p.3. c.1. Anton. de lit. Barth. de S. Fauſto, &c.* cenſeant poſſe, imò debere abſolvi ſub conditione; dummodo alias probè & chriſtianè vixerit, eò quòd præſumi poſſit interius elicuiſſe contritionem; idque *Dian. p.4. tr.4.92. & p.9. tr.6. R.20. ex aliis 12.* judicet probabile; ab aliis tamen meritò rejicitur, *ut Suar. Vaſq Kon. Mercer. Lugo d.17. ſ.3. Malder. &c.* ipſoque *Dian.l.c. & aliis 12.* apud *Averſam* quia deeſt omnis externa confeſſio, quam eſſe partem eſſentialem hujus Sacramenti, conſtat ex *Trid.ſeſſ.14. cap.9.* & ex nullo ſigno rationabiliter præſumi poteſt, ut ſuppono, *v. Lugo l.c. Averſam q.10.n.18.* Vbi notat abſolutionem, quæ iis, qui inſcripti ſunt in Societatem Roſarii, ſolet in infirmitate impendi ſine omni confeſſione, non dari tanquam ſacramen-

mentalem, nec in ordine ad conficiendum ſacramentum: ſed ad Indulgentiam, & remiſſionem pœnæ conſequendam.

*Secunda*, Quando vel pœnitenti vel confeſſario imminet periculum vitæ, quod nec illum integrè confiteri, nec hunc audire patiatur, ſufficit integritas formalis. Ratio, quia tunc materialis non eſt poſſibilis moraliter: quod valet ſequentibus caſibus.

1. Si pœnitens v. g. infirmus, uno alterove peccato dicto deficiat, vel ſit grave periculum ne deficiat.

2. Si infirmus volens confiteri, dum ei fertur viaticum, deprehendatur multas confeſſiones feciſſe invalidas, & gravitas morbi non patiatur dilationem abſolutionis, *Gran. Zambr. Dian. p. 5 t. 3. R. 75.*

3. Si ipſe Sacerdos in periculo conſtitutus, videatur antè moriturus, quam pœnitens abſolvatur.

4. Si tempore peſtis, prudentum judicio moraliter certum periculum ſit, ne confeſſarius inficiatur: qui ſi tamen totam audire velit, tenebitur ad eam pœnitens.

5. Si immineat conflictus, vel ſit multitudo moribundorum, v. g. in naufragio, nec poſſint omnes audiri. In quo caſu poſſent etiam omnes ſimul, dicto uno peccato, quod minus infamat, (vel etiam ſecundum quosdam, ſi aliter fieri non poſſit, dicendo in genere ſe eſſe peccatores) abſolvi dicendo: *Ego vos abſolvo, &c.* vid. *Sa. V.*

*Abſo-*

*Abſolutio, & Kon. de ſacr. d. 7. dub. 9.*

*Tertia.* Quando ex confeſſione certi peccati vel circumſtantiæ, timetur meritò grave damnum proprium, vel alienum, ſive confeſſarii ſive alterius, corporale vel ſpirituale, poteſt id reticeri. Ratio, quia præceptum divinum de integritate, non obligat cum tanto incommodo, Quod tantum eſſe poſſet, ut peccares confitendo: v.g. 1. Si Sacerdos certum peccatum ſit revelaturus. (intellige cum *Kon. C. Lugo d. 26. n. 517.* quod pœnitens ipſe non teneatur revelare.) 2. Si ſciat, v. g. mulier, ex certo peccato ſibi, vel confeſſario fore periculum ruinæ. 3 Si pœnitenti inde immineat grave damnum, vel periculum, vitæ vel famæ, In his tamen caſibus videtur requiri neceſſitas confitendi, v.g. ob communionem annuam; vel ſi longo tempore alioqui eſſet differenda. *v. Fill. t. 27. c. 6. C. Lugo l. c.* Vbi monet, talia damna aut pericula non facilè fingenda eſſe; & quidem in Religioſo vix poſſe locum habere.

*Quarta.* Si quis aliquod peccatum, vel circumſtantiam non poſſit confiteri ſine violatione ſigilli, v. g. ſi invalidè abſolviſſes ſimoniacum, nec poſſes confiteri niſi illi, qui facile inde poſſet conjicere, quiſnam ille eſſet.

Ex omnibus ſuprà dictis ſequitur excuſari etiam ſequentes ab integritate materiali.



Digitized by Google

1. Qui habent caſum reſervatum, de c
*infra & Laym. l. 5. t. 6. c. 12.*

2. Scrupuloſum, qui perpetuò angitu
oblitis.

3. Quem Sacerdos abſolvit ante fin
nolens omnia audire, ut habet *Bon.* hic.

4. Quem fallit memoria, ita ut dicat
ſcire in genere quod peccaverit mortal
non occurre autem ſpeciem peccati :
tunc veniale aliquod addere ſit con
tum. Ita *Kon.* & *Laym. loc. cit.* contra *So*
& *Medin.*

5. Eum, qui extremè rudis, vel ſimp
dicit ſe dolere de peccatis, nullum ta
in ſpecie, ne veniale quidem ſciat dic
qui etſi ſpeculativè loquendo poſſet ab
vi, practicè tamen non expedit, ſed
benedictione permittatur communic
Ita *Laym. l. c.*

6. Qui aliquod peccatum non poteſt
fiteri, ſine complicis infamatione; v.
peccaſſes cum matre, vel ſorore, quam
feſſarius noſſet, (tunc enim ſi alium
feſſarium non potes habere quem ali
dire tenereris) ſufficeret imò deberet
quòd animo cum ea, vel in genere cum
quâ fornicationem, vel inceſtum con
ſiſſes, reticendo gradum primum, vel
dum, quoad licebit ſine manifeſtat
complicis; cum propoſito confitendi
grè Sacerdoti alteri, proximo occaſion
probabiliter *Navar. c. 7. Bon. Can. Val. Pr.*

Digitized by Google

*dub. 6. Gamaʒ. &c.* Ratio eſt, quia quando duo præcepta divina concurrunt, naturale & poſitivum, quæ ſimul ſervari non poſſunt, præferendum eſt naturale; quia ſtrictius obligat. Etſi probabilius contrarium doceant *Fill. Suar. Vaſq. Leſſ. C. Lugo d. 16. num. 394 Hurt. Kon. & alii communit.* Vnde talis 5. Item non tenebitur tacere id peccatum, ne complicem infamet, niſi commodè poſſit; (quod *C. Lugo* extendit etiam ad non complicem, ſine cujus manifeſtatione peccatum explicari non poteſt) ideoque confeſſario curandum, ne nominentur perſonæ, niſi ad pœnitentis directionem opus eſſet; tunc enim infamia iſta non tanti æſtimatur, eamque ſibi imputet, qui peccavit. Conferendum tamen eſt commodum directionis, cum infamia. Ratio ſupradictorum omnium, quia in his caſibus moraliter non poteſt fieri confeſſio materialiter integra. *Laym. c. 8. Fag. p. 1. c. 3. vid. Dian. p. 3. t. 4. R. 64. & 131. & p. 1. t. 7. R. 49. Leſſ. l. 2. c. 11. d. 11. Tambur. de exped. conf. l. 2. c. 9. §. 2.* ubi docet probabile eſſe, quòd talis pœnitens propter ſolam conſolationem, quam ſentit ab amico vel docto Confeſſario, poſſit ei confiteri, etſi alium habere poſſis.

## ARTICVLVS III.

*Quæ ſint reliquæ conditiones confeſſionis?*

Reſp. Præter integritatem ſunt hæ tres.

*Prima*, ut ſit Vocalis, ſcilicet ordinariè; id-

idque propter uſum, & praxin Eccleſiæ graviter obligantem; niſi ſubſit juſta cauſa, ut impotentia, ſivè phyſica, ſive moralis: quæ ſi adſit poteſt fieri nutu, ſcripto, aliove ſigno; v.g. ſi quis ob anxietatem loqui non poſſit; aut puella ſupra modum verecunda, aliter ſe non poſſit explicare, quam ſcripto, quo à confeſſario lecto, addat voce, de his me accuſo. *Suar. Vaſq. C. Lugo. Laym. l. 5. t. 6. c. 6 n. 3.* Imò qui aliter non poteſt, tenetur juxta communem ſententiam confiteri per nutus, aut ſcriptum, tempore præcepti: etſi id, quoad ſcripturam, non admittant *Nav. Tol. Sotus, Val. Dian.* extra articulum mortis *vid. C. Lugo d. 15. nu. 87.* Similiter ſuadendum eſſe ſurdis, ut confiteantur ſcripto, (licet ad id non teneantur) ne ab aliis audiantur. Eandemque ob cauſam eos non interrogandos niſi de planè neceſſariis, ex *Poſſ.* docet *Dian. p. 3. t. 4. R. 127. & p. 5. t. 6. R. 5. Vnde reſolves hunc Caſum.*

Is qui extra neceſſitatem, totam confeſſionem facit nutu, vel ſcripto, mortaliter peccat, ac conſequenter non abſolvitur, *Dian. p. 3. 4. R. 127. ex Sylv. v. Fill. tom. 1. t. 7. c. 1. Kon. d 6. dub. 1. Suar. d. 21. ſ. 3. n. 5.*

*Secunda Conditio*, ut ſit Secreta, id eſt, ut fiat ſoli Sacerdoti, non quidem ex neceſſitate, ſed uſu Eccleſiæ. Publica autem, qualis in naufragio, prælio, hoſpitali, ubi alii adjacent, vel per interpretem fit, non obligat (ſaltem reſpectu peccatorum occultorum)

rum) niſi ex charitate ſui eum, qui in articulo mortis dubitat de contritione; ac tum adhuc ſufficit ea confiteri, quæ minorem pariunt infamiam. Ita *Suar. Fagund. Dian. p.3.t.4.R.29.&c. Unde reſolves.*

Si quis peccata in prioribus confeſſionibus oblitus eſſet, non tenetur etiam in articulo mortis ea confiteri publicè, vel per interpretem: quia peccatorum oblitorum confeſſio tantum obligat ex præcepto poſitivo divino, quod in hoc caſu ceſſat. *vid. Layman. cap. 6. Dian. p. 3. t. 4. Reſ. 128. & 129.*

*Tertia Conditio*, ut ſit vera. Quod requiritur eſſentialiter in materia ſubſtantiali & neceſſaria: quia alias in re gravi decipietur judex: neque eſſet confeſſio integra, ideoque irrita. Non tamen in materia libera; cum quia falſitas ſigni in accuſatione circa materiam acceſſoriam, non facit ſententiam irritam; tum quia talis tantum peccat venialiter, cum non ſit graviter injurius ſacerdoti, nec ſacramento. Ita *Nav. Suar. &c. Unde reſolves.*

I. Non eſt mortale, nec irritat Sacramentum, 1. Si in confeſſione mentiaris leviter, circa res non pertinentes, aut non neceſſarias ad Sacramentum, v. g. ſi hiſtoriam falſam narres, vel ſi neges veniale vel mortale, quod non teneris confiteri. 2. Si falsò te accuſes de veniali: quod tamen mortale grave erit, ſi id facies non dando aliam ma-

materiam, cum ſic formam reddas irritam, & ſacramentum: niſi tamen facias ex ſcrupulo, perturbatione. Ita *Suar. Fill. tom. 1. t. 7. c. 4. Laym. l. 4. t. 6. t. 8. Dian. p. 3. t. 4. R. 96.*

II. Sacrilegium eſt, & abſolutio nulla: 1. Si mortale quod confiteri teneris, & putas eſſe, neges, aut tegas, ne intelligatur. 2. Vt cōmuniter docetur contra *Sylv.* ſi mortale tibi falsò imponas; niſi tamen fiat ex ſimplicitate, ſcrupulo, &c. 3. Si neges vel mentiaris circa peccata alias ritè abſoluta, quādo Confeſſarius ut Judex vel Medicus de iis aliquid, ut neceſſarium ad præſentem confeſſionem interrogat. *Lugo d. 14. ſ. 10. Tamb l. 2. c. 10 §. 2.* ſecùs ſi ad præſentem confeſſionem non faciat. *ibid.*

## ARTICVLVS IV.

### *Quando confeſſio ſit invalida, & quomodo iteranda?*

Reſp. I. Id contingit ex duplici capite. *Primò* ex parte confeſſarii; ſi juriſdictionem non habuit, vel certè impeditam per cenſuram; vel ſi formam ſubſtantialiter vitiavit; vel non intendit abſolvere; vel peccatum nullum intellexit.

Dico, *nullum*: quia ſi ob ſurditatem, ſomnum, vel diſtractionem, aliqua licet mortalia non intellexerit, ſine culpa pœnitentis, probabilius eſt, valuiſſe abſolutionem, ac poſtea tantum repetenda eſſe non audita,

dita, ut contra *Sylv. Anton. Navar. & alios*, docet *Henriq. Layman.l.5.tr.6.cap.9.Dian.p.4. t.4. reſol.* 198. Addo, *ſine culpa*: quia ſi ſemidormienti mala fide confitearis, peccas & confeſſio eſt invalida, ideoque repetenda. *lib.1.cap.10.§*. Denique addunt aliqui cum *Tol.* ſi confeſſarius indoctus non potuit diſcernere mortale & veniale, invalidam eſſe. Verùm id *Suar. Layman.* & alii paſſim rejiciunt, & quidē, etiam ſi Confeſſarius putaſſet eſſe veniale, quod fuit mortale: ideoque confeſſionem bonâ fide tali factam, non eſſe opus repetere. Ita & *Henriq.Sanch.1.mor.cap.10.num.69. Dian.p.3.t.4. R.*121. contra *Vaſq.* Dixi: *bonâ fide*: quia ſi malà fide, v. g. quia quæſiviſti talem Confeſſarium qui tibi mederi non poſſit, debes repetere: cum enim actu peccaveris, dum confiteris, non fuiſti ritè diſpoſitus, ideoque nec abſolutus: *Tamb.lib.2.c.10.§.3.* Denique ſi finitâ confeſſione intelligas Confeſſarium aliqua non percepiſſe (ſive propter ſomnum, ſive diſtractionem) neſcias autem quæ ſint illa, teneris repetere confeſſionem, ſi brevis fuerit; quia de ſingulis prudenter potes dubitare: ſi autem longa fuerit ait *Tambur. l.c.* non teneri, ob rationem contrariam; & ſatis eſſe confiteri, quòd dubites an aliquod ex tuis peccatis Confeſſor perceperit.

*Secundò.* Invalida eſt ex parte pœnitentis; ſi fuit excommunicatus, de quo infrà, ſi mor-

mortale tacuit, vel de eo ſe
vit; ſi mortaliter negligens f
nandâ conſcientiâ; item ſi no
(quod patere ſolet inde, ſi ſpo
confeſſarium ſurdum, indoct
&c. *vid. Sanch. loc. cit.* ſi nolit
ſiones, &c. *v. Dian p 4. t. 4. R*
addi poteſt ut plurimum, ſi p
nale confeſſus ſit ſuo complic

Reſp. II. Si confeſſio apud
feſſarium iteretur, ſufficit
communi ſe accuſare de pec
cognitis; dummodò is eoru
ſaltem in confuſo, aut ſtat
minis in communi, aut pe
impoſitæ, ut docet *Vaſq. To.*
*Dian. p. 3. t. 4. reſol. 123* Imò ſi
ſed tantùm, quòd ſibi confeſſ
cordetur, validè, etſi illicitè, a
tat *Laym. & Dian. l. c.* Idem a
*Gran. & Mercerus in 3. p. q 9. n. 1.*
*Dian. p. 5. t. 14. R. 51.* ſe retracta
cenſet, quod etiam licitè poſſ

Reſp. III. Raro obeſt def
confeſſarii, ſi pœnitens eum i
ignorat: quia in confeſſion
ſolvetur etiam ab iis, à quibu
abſolutum putabat. *Vnde reſol*

Is qui à puero peccatum a
v. g. mollitiẽ, inculpabiliter o
putavit leve eſſe, vel nullum,

netur repetere alia peccata, (vel confeſſiones intermedias) ſed hoc tantum, ut docet *Bonac. Sanch. tom. 1. l. 1. cap. 16. Vaſq. in 1. p. tom. 4. q. 92. Sancius. Layman. hic c. 9.* addens, ſi ſimplex ruſticus, qui totâ vitâ tantùm fecit confeſſiones generales, nihil confitens in ſpecie, nec aliter inſtructus ſit, etſi is valide ſit abſolutus, cum onere, ut cum melius cognoverit, omnia ſubjiciat clavibus; ſi tamen veniat, quando ingens eſt copia pœnitentium, ut tunc diſponi non poſſit ad omnia repetenda, poſſe eum abſolvi, auditis tamen peccatis ab ultima confeſſione factis cum obligatione, ut melius faciat. Ita *Laym. l. c. cap. 9. n. 4. vid. Dian. p. 3. t. 4. R 108.* ubi addit *ex Navar. Sylv. Beca. Vaſq. Reg. tom. 1. l. 6. cap. 5. ſ 3. n 153. & Ioanne Sancio*, etſi ex errore culpabili mortaliter, peccatum tale v. g. mollitiei (vel numerum, aliamve circumſtantiam neceſſariam) omiſeris, non ideo teneri repetere confeſſiones intermedias, bonâ fide, & legitime factas, (in quibus ex naturali oblivione defectum illum non fueris confeſſus) cum validæ fuerint, & maneant validæ.

## DVBIVM IV.
### *De ſatisfactione.*

### *ARTICVLVS I.*

### *Quæ ejus neceſſitas, & quantitas?*

Reſp. I. Satisfactio, ſeu pœnitentia à confeſſa-

feſſario data, eſt neceſſaria neceſſitate, non ſacramenti, ſed præcepti; ideoque à confeſſario regulariter imponenda eſt, (ſecundùm *Suar. & Regin. tom.1.l.7.n.12.* ſub mortali: *Card. n.* tamen *de Lugo* concedit, ex parvitate materiæ poſſe venialiter peccari, ut *vid. d. 25. num. 47.* v. g. ſi ob peccata venialia levis pœnitentia eſſet injungenda; ejus enim voluntariam emiſſionem venialem tantùm eſſe. Ita etiam *Dian. p.6.t.6.R.44.*) Et quidem proportionata, tum peccatis, tum facultati pœnitentis. Ratio prioris eſt, quia eſt pars ſacramenti, non eſſentialis, ſed integralis tantum, habens effectum ex opere operato, & majorem vi ſacramenti, quàm ſine eo. Ratio poſterioris, tum ex *Trid. ſeſſ.14. cap.8.* tum quia Sacerdos tenetur curare integritatem ſacramenti; & tam vindicare, quam mederi, *Bon. t. 1. d.5. q.5. §.3. p.2. Vnde reſolves.*

I. Excuſatur aliquando Confeſſarius, ſi leviſſimam (vel etiam nullam) pœnitentiam injungat: v.g. 1. Si pœnitentem vehementiſſime contritum, aut aliter ſatisfeciſſe advertat. *Cajet. Navar. Suar. Regin. Bonac. de pœnit. d.5. q.5. ſ.3. p.2. numer. 1. & 2. Eſcob. cap 6. num.* 41. Cùm verò id rarò, vel nunquam conſtare ſatis poſſit, tutius eſt aliquam ſemper injungere, ut rectè monet *C. Lugo d.25. ſ.4. num.48.* 2. Si pœnitens ſit mentis impos, aut aliter impotens, aut morti proximus, aut valdè debilis: cui ta-

men

men prudenter injungi levem ſaltem pœnitentiam, v.g. percuſſionem pectoris, invocationem nominis JESU (ſaltem corde) alioſve pios motus, vel ut per hæredis ſacrificis, eleemoſynas & ſimilia opera pia curet, monet *Suar. Laym. & Bon. l.c. & Nav.* qui addit, poſſe injungi, ut patienter ferat infirmitatem: quod tamen *Bon. l.c.* non probat, cum fieri poſſit, ut id valdè angat infirmum, timentem ſe non ritè ſatisfacere. 3. Quando ſcrupuloſus ſæpius intra eandem horam redit cum novis culpis: quia ſupponitur ſatis impoſita in præcedentibus. *Tamb. l.4. c.1. ex Fagund.*

II. Etſi Confeſſarius peccet ex communi, ſi pro magnis peccatis valde parvam pœnitentiam imponat: excuſari tamē eum poſſe, putat *Dian. p.3. t.4. reſolut.92.* ſi addat illud: *quicquid boni feceris, &c.* Verum hæc regula univerſaliter admitti non poteſt, ut benè notat *C. Lugo d. 25. numer. 57. Kon. Tamb. Palaus, &c.* (contra quos *Diana* pro ſe citat *Bauni & Leand. p.6. t.7. R.5. & p.9. t.9. R.54.*) & ab aliis non immeritò rejicitur, eò quòd verba, utpote merè deprecatoria, non habeant vim elevandi omnia opera bona ad efficaciam Sacramentalem, *Averſa q.13 ſ.7.*

III. Minor juſto licitè datur ex cauſa, qualis, v.g. eſt, magna contritio, 2. Fragilitas animi vel corporis, ob quam timetur majorem non impleturus: 3. Tempus Jubilæi,

læi, vel Indulgentiæ plenariæ. Ita *Suar. Henriq. Laym.*

IV. Non poteſt injungi. 1. Ingreſſus religionis, ut docet *Sa. V. ſatisfactio*: quia id nimis durum videtur. 2. Pœnitentia publica, ſi ſit periculum revelandæ confeſſionis: alias interdum pro publico peccato, poteſt & expedit.

V. Etſi poſſit, & aliquando ob fragilitatem pœnitentis etiam expediat, injungi opus alias debitum, ſeu præceptum, v.g. Miſſæ auditionem die feſto, &c. ut docet *Suar. Vaſq. Layman. l. 5. t. 6. cap. 25.* & alii. Vnde ſi ſcrupuloſus ſæpius redeat ad Confeſſarium, intra breve tempus ſemper nova confitendo, non ſemper neceſſe eſt imponere pœnitentiam novam, cum opus ante debitum poſſit injungi *Bon. Henr. Lugo, Dian. p. 6. t. 7. R. 6.* contra *Suar. Regin. & Bauny.* Si tamen Confeſſarius non exprimat, cenſetur imperaſſe opus liberum, ut docent iidem, & *Dian. p. 3. tr. 4. R. 54. v. Kon. d. 10. dub. 8. & Dian. part. 4. tr. 4. R. 241.*

VI. Etſi etiam poſſit injungi opus internum, uti contra *Marat. & alios* docet *Kon. Hurt. & Dian. p. 4. t. 4. R. 24.* communiter tamen debet eſſe externum, & afflictivum, v.g. oratio, jejunium, eleemoſyna. Nam avaris eleemoſyna, luxurioſis afflictio corporis convenit. Vtrum verò licitè imponantur preces recitandæ pro defunctis, dubitari poteſt, *Vega tom. 2. cap. 64. & Ioannes*

San-

*Saucius d.16.n.1.* negant. Affirmant probabilius *Turrian. de pœn.d.37.dub.4.C.Lugo d.35.ſ.5. v.Dian.t.4.p.3.R 54.*

VII. Poteſt etiam aliquando injungi ceſſatio ab aliquo bono opere, v.g. nimiâ corporis afflictione, vel abſtinentia aliquâ vice à communione, ad promovendum majus bonum pœnitentis, ſi prudens Confeſſarius ad eum finem expedire judicet. *Salaz. Lugo, Dian. &c.* cum *Averſa q.13.ſ.3.* contra *Ioannem Saucium.*

VIII. Etſi poſſit immediatè poſt abſolutionem adhuc injungi, debet tamen fieri ante, ut ſervetur ordo judicii. *vid.Dian.p.3. t.4.R.136. & p.5.t.13.R.30.* ubi ex *Cap. Finali,* & *Ochag.* docet, etſi conſuetudo habeat ut ita fiat, illam tamen non induxiſſe obligationem.

Reſp.II. Pœnitens communiter tenetur ſub gravi obligatione, pœnitentiam, ſi rationabilis ſit, acceptare & implere, ut habet communis contra *Cajet, Sylu. Navar.* Quorum ſententia ad hoc ſaltem ſerviet, ut neminem non abſolutum dimittas, ſi vel leviſſimam ſubire velit, ut notat *Sotus & Reg. lib.7.cap.2. vid.Dian.p.3.t.4.R.51. & p.2.t.15. R.52.*

Dixi I. *communiter*: quia probabile eſt, quod docet *Laym. l.4.t.9.c.15. Suar. & Dian. p.3.t.4.R.139.* contra *Kon. Henriq. & alios*, pœnitentiam ſub veniali tantùm obligare ſequentibus caſibus: I. Si impoſita ſit pro

ſolis venialibus. Ita *citati* contr
*Fagund.* II. Si pro mortalibus
feſſis. III. Omiſſionem partis n
in confeſſione mortalium, ve
miſſionem totius, ſi levis ſit,
Miſerere. *Kon. Regin. Fagund cum*
*t.4.R.*102.*& p.6.t.8.R.45.* IV. Si
rius noluit obligare ſub mortali
poſſit imponere pœnitentiam l
ne omni obligatione, ut prob
*d.38.ſ.7. Henriq Fill. Fagund. Tanner*
*cram. d* 10. *dub. 8. numer. 65.* con
*Vaſq.* poteſt etiam ſub levi tan
nere. *v. Dian. p.3.t.4.& p.*4 *c.*4 *R.*
qui lucratur indulgentiam plena
rari ab onere pœnitentiæ (niſi
nalis) docet *Dian. p.5, t.*12.*R.*3. *& p*
ex *Tan. Gran. Lugo. &c.* contra *Va*
*& Averſ.*

Dixi II. *Si rationabilis ſit:* quia
gravior, ac difficilior, nec Co
eam moderari velit, non peccab
pœnitens, ſi ſine abſolutione diſ
terius Sacerdotis judicio pecca
tat, ut docet *Suar. Kon. Laym.* I
non obligabitur, ſi omninò inj
conſtet aut ſi pœnitens eam non
plere, vel illius ſit oblitus. Nec
liud quicquam tenetur, et ſi expe
qui ſive culpabiliter, ſive ſine c
tus eſt, in ſequenti confeſſione ſi
injungi petat. Ita *Kon. Laym. D*

*R.*241. contra *Richardum & Sylv.* qui putans talem confeſſionem eſſe repetendam: quod præter citatos, negat etiam *C. Lugo n.*78. *ex Vaſq.* docens, talem ſatisfacere, ſi confiteatur illud peccatum oblivionis culpabilis. *Unde reſolves.*

I. Is qui pœnitentiam implet in ſtatu peccati mortalis, probabiliter quidem ſatisfacit præcepto, cùm impleat ejus ſubſtantiam: peccat tamen; ſed venialiter, ut docet *Suar. Laym. Dian. l.c.* quia Sacramenti partem ſuſcipit indignè, & obicem ponit effectui: ſcilicet remiſſioni pœnæ, (quem tamen obice remoto, recuperari docet, *Navar. Tol. Cajetan. Dian. p.* 5. *t.* 4. *R.* 85. *Fagund. Suar. &c.*) unde quamprimùm eſt implenda, poteſtq; graviter etiam peccari nimiùm differendo, quod ex variis circumſtantiis judicandum, *v. Dian. p.* 2. *t.* 15. *Reſ.* 53. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 38. Non eſſe autem grave ſeu mortale, ſi non differat ultra octiduum, docet *Hurt.* apud *Dian.* Imo poſſe differri per annum, (hoc eſt, quamdiu non tenetur ad novum Sacramentum Pœnitentiæ) vult ipſe *Dian. p.* 9. *t.* 7. *R.* 57. *ex Amico, Leand. &c.* Niſi tamen pœnitens dubitet, an poſtea poſſit implere, eo enim caſu teneri quamprimum commodè poteſt. Similiter non eſſe mortale, ſi obligatus jejunare feria 6. differat in diem ſequentem, vel obligatus communicare ſingulis menſibus, differat ad 6. vel 8. dies, affirmat *Dian. l.c. ex Palao,*



Digitized by Google

præſertim ex cauſa aliqua , ta

II. Pœnitentiam (etiam mec impoſitam ſub conditione hac , batur , nec teneri acceptare , ne eò quòd Confeſſarius nec Jud Medicus peccatorum commit docet *Dian.p.6.t.7.R 49. ex Palao* Sed contrarium probabilius cu net *Averſa q.13.ſ.4* quia non im pro peccatis committendis,ſed ſub conditione reincidentiæ.

III. Qui non implevit intra te ſcriptum,non ideo deobligatur.

IV. Poteſt ſatisfacere per aliu feſſor id concedit,vel qui per ſe ut docet *Regin. Fill.Fagund, Dian.* *ſol.141.* hic tamen non tenetur , n ſor id voluerit. An verò ſatisfac lio, ſimul pro ſe poſſit,alii ajunt, biliùs negant,ut habet *Sa.*

V. Non neceſſario impletur munionem.

*Quæres.* Quis pœnitentiam p mutare,& quomodo?

*Reſp. I.* Ex juſta cauſa quivis S poteſt , ſi de novo ei confiteatu communis ſententia contra *Sot* ſaltem ſi peccata non ſint reſer etiam probabiliter, etiamſi talia habet *Fernand.*

*Reſp. II.* Sine nova Sacramen ſtratione , poteſt id ſolus Sacerd

junxit, ſi adhuc recordetur ſtatum pœnitentis, & hic ad eum recurrat tempore tam brevi, ut moraliter idem judicium cenſeri poſſit, v.g. intra hebdomadam, *Henr.& alii 4.* imò etſi poſt longius intervallum *Lugo, Averſa, & Dian.p.6.t.6.R.46.& p.9 t.6.R. 57.*contra *Palaum &c.* Ratio, quia judex incognita cauſa non poteſt ferre ſententiam. Ita *Sylv. Suar. Kon. Laym. Fill. Regin. Fagund. & C.Lugo* contra *Navar, Henriq. Tol. Sa. Rodri. Bejam Valerum, Dian.p.3. t.4. Reſol.53. & p.2. t 1.miſc R.53.* qui dicunt, etiam alium poſſe, non repetitis peccatis. Quæ ſententia etſi non ex ratione, ex principio tamen extrinſeco videtur eſſe in praxi probabilis, (*Diana* enim *l.c.* pro ea adducit 14. Auctores. dicitque eſſe uſum, ſive praxin Confeſſariorum) & Confeſſariis poſſe ſervire, quando pœnitens difficulter adduci poteſt ad repetenda peccata, vel tempus id non fert præſertim ſi ex confeſſione (nam in ea, & non extra, debet fieri) aliorum peccatorum, & ex præſenti ſtatu pœnitentis, ipſiusque teſtimonio, habeant aliquam confuſam notitiam peccatorum præteritæ confeſſionis. Ita *Fagund.p.2. lib.9.cap.4.num.22. C Lugo d.25.ſ 6.n.107.& 109.*

*Reſp.III.* Ipſe pœnitens non poteſt commutare pœnitentiam, etiam in evidenter meliorem, ut docent *Suar.4.mor. Kon.d.10. d.12.num.13.Regin.* & alii: etſi contrarium

probabile dicat *Dian.p.3.t.4.Reſ*
*2.tr.4 R 53.ex Porcell.& Villalob.* S
temerarium, *Card.de Lugo* comn
logorum & fidelium ſenſui repu
*d.25.ſ.6.n.75.*

## *ARTICVLVS I*

### *De ſatisfactione per Indulg*

### §. I.

### *Quid ſit Indulgentia, & qui requiratur?*

Reſp.I. Indulgentia eſt grati
aliquo opere, quod conceden
præſtito, debita Deo pœna temp
autem culpa) extra Sacramentu
cium, & martyrium, per applic
tisfactionum Chriſti & Sanctor
titur: idque vel per modum ab
erga ſubditos Eccleſiæ; vel nu
nis, erga non ſubditos, ut defu
techumenos, quibus proinde t
tur Indulgentiæ per modum ſu
*Kon Fill.Sanctarel.Bon.d.6.q.1.p 1.*

Reſp.II. Ad valorem Indulge
ritur cauſa pia & rationabilis, e
bet ſententia communior *Suar.*
proportionata effectui, & qu
dulgentiæ, ſaltem ſecundum c
prudentem æſtimationem, pet

ex operis tantùm difficultate, ſed ſine intento, & operis ad eum utilitate. Ratio deſumitur ex natura diſpenſationis bonorum, quæ ſine cauſa ab inferiore facta non valet, & eſt diſſipatio. Ita *Auth. cit.*

Reſp. III. Ad lucrandas indulgentias requiruntur hæ conditiones: 1. Ut ſit baptizatus. 2. Ut ſit ſubditus concedentis. 3. Ut non ſit ligatus excommunicatione majore, ut habet communis: quia hæc privat communione bonorum ſpiritualium. 4. Ut ſit in gratia, ſaltem tunc, quando opus præſcriptum completur: quia pœna non remittitur ante culpam. 5. Ut opus injunctum, moraliter totum & integrè impleatur. 6. Ut opus præſcriptum ſit honeſtum, ſaltem ex objecto: nam ſufficit vitiatum ex fine inhoneſto veniali, vel ex alia circumſtantia prava, (ut docet *Suar.* & alii *communiter* contra *Kon.* ſaltem ſi nihilominus conducat ad finem Pontifici propoſitum, ut limitat *Laym.* Ratio prioris eſt, quia illud opus plerumque complet cauſam indulgentiæ, quæ debet eſſe pia. Ratio poſterioris; quia ratio injuncti operis, eſt aſſecutio finis intenti à Pontifice. *v. Lay. Bon. d. 6. q. 1. p. 5.* *Unde reſolves.*

I. Indulgentiis etiam frui poteſt qui eas conceſſit.

II. Non exſpirant morte concedentis; cùm ſint gratiæ; nec ut habet *Sa.* ante notitiam revocationis.

III. Etſi intelligendæ ſint,ut
tamen ſint gratiæ, largè ſunt i
dæ(niſi ſint de pœnitentiis inj
*Henriq. &c.* notat *Amicus d.20,n*
tamen verborum proprietate.
ſendæ ſunt perpetuæ, ſi datæ ſu
poris reſtrictione.

IV. Etſi data pro articulo m
dùm *Sa*, exſpiret quando ſemel
contrarium tamen eſt probabil
nem datam. Illa autem non re
cationem Confeſſarii, aut alte
rium. *Quintan.in append.t.9.d.3*
tamen moribundos ad invoca
minis JESU & MARIÆ ſæpius
mulque in memoriam revoca
nem lucrandi iſtas indulgentia
Probabile enim eſt, ſi habeat p
nes,grana,roſaria &c. benedict
intuitu ejusdem conceſſionis,
rum) toties lucrari, quoties n
repetierit, vel præſtiterit opus
*Ib.d.6.ex Suar.Gr.&c.* Sufficit
lucrandas quodvis tempus,in
tur mortis articulus, etſi plu
ab ipſa morte abſit *Ib.d.5.*

V. Poſſunt moribundi plur
tias plenarias, ob plures titul
ſimul lucrari; v.g. quia haben
ria, vel grana, cruces, imagin
ſunt applicatæ; vel titulo ſua
Confraternitatis, &c. dumm

quirant certa opera pro ſpeciali neceſſitate applicanda. *Quintan. in append t. 9. d. 4.* idque, etiam ſi eas, vel earum aliquas ignoret, aut non recordetur. *Ibid ex Lugo, Dian. & aliis 6.* contra *Rodriq Trull. &c.*

VI. Requiritur autem ut moribundus crucem, granum, imaginem, &c. ſecum habeat in articulo mortis, ut ratione illius lucretur: & quidem ut tutiùs ac certiùs obtineat, ejus habeat dominium, ſeu poſſeſſionem, & apud ſe teneat Non tamen eſt neceſſe, ut collo appenſa, brachio obvoluta, manuve apprehenſa ſint; (etſi aliquo horum modorum habere ſit tutius) ſed ſufficit eſſe in lecto, vel juxta moribundum; licet ipſe nec videat, nec tangat, nec ſciat, aut recordetur ſe habere (niſi aliud exprimatur) Sufficiet etiam habere commodata, ſeu quoad uſum (præſertim ſi id in ipſo indulto exprimatur, ut in Caroli Borromæi, & quinque Sanctorum fit.) Neque neceſſe eſt retinere, donec exſpiret, (etſi & hoc ſit tutius) ſed ſufficit in aliquo mortis articulo habere, in eoque nomen JESU (ſi hoc requiritur) invocare *ibid. d. 6.*

VII. Conceſſæ vivis, non poſſunt applicari defunctis, niſi id exprimatur: quia pendent à voluntate concedentis.

VIII. Probabile eſt, conceſſam pro certo tempore poſſe ſæpius obtineri, repetendo opera præſcripta, v. g. eodem die, niſi addita ſit reſtrictio: quia favores ſunt ampliandi.



Digitized by Google

XII. Poſſunt uno & eodem opere plures Indulgentiæ, diverſis viis conceſſæ, lucrifieri, ſi opus ſit æquè utile ad finem utriusque Indulgentiæ, nec ſit iterabile intra idem tempus, v. g. jejunium, vel communio. Ita *Prap. & Laym.*

XIII. Non lucrantur Indulgentias I. Qui ex impotentia, vel ignorantia, ſive totum opus præſcriptum, ſive notabilem ejus partem omittunt, v. g. ſi puer vel ſenex non jejunet: niſi tamen ob gravem difficultatem hoc opus ei in aliud eſt commutatum, *Henriq.Cajet.Bon.p.5.n.16.* II. Qui opera injuncta alio loco, tempore, vel ordine, perficit, quam præſcriptum eſt; vel per alium, qui fuerit cauſa principalis: ut ſi per alium jejunarit, Eccleſias viſitarit, *Nav. Regin.l.7. Bonac.l.c.* III. Qui famulo tradidit eleemoſynam erogandam, quam is retinuit, ut habet *Bonac. ex multis*, contra *Sa.* IV. Qui aliquid omittit, quod ſecundum ſententiam probabilem, vel etiam probabiliorem, non eſt neceſſarium, ſi tamen ſit neceſſarium re ipsâ: quia communis error non ſupplet defectum. Ita *Bon.ex Suar.San.& aliis.*

XIV. Non obſtat effectui Indulgentiæ, I. Etſi ex opere requiſito modicum quid omittatur, v.g. ceremonia in ſacro: vel ſi parũ comedas in jejunio: quia opus ponitur moraliter integrum. II Si opus requiſitum præſtes per alium, habentem ſe ut inſtrumentum, v.g. in eleemoſyna danda, *Bon.l.c.*

III. Si

III. Si eleemoſynam des exiguam, niſi tamen in Bulla exprimatur, dandam eſſe pro cujusque facultate; tunc enim major danda eſt à divite, quam alio. Ita *Fill.Suar.Sa.* & *alii*. IV. Si Eccleſiam viſitandam non poſſis ingredi, ob hominum multitudinem dummodo, oratio fiat ante fores, vel in cœmeterio. *Bon.* V. Etſi in opere præſtito non habueris intentionem conſequendi Indulgentias, ut docet *Salas*, *Bonac.* & *alii* contra *Suar.* Et videtur certum, ſaltem ſi habueris interpretativam, ut habet *Laym.* VI. Etſi opera fuerint aliunde debita, v. g. ex præcepto Eccleſiæ Ita *Laym.*

XV. Quando datur poteſtas commutandi opera præſcripta in alia, id non neceſſario fit in confeſſione, & à confeſſario, qui audit confitentem, ſed poteſt fieri extra, & ab alio idoneo: ita enim declarat Gregorius XIII. (uti & in Bulla indulgentiæ nomine Confeſſarii, intelligi quemvis approbatum) apud *Henriq l.7.c.10.n.8.* & *Trapoſ.q.14. dub.10.n.88.*

XVI. Probabilius eſt, eum, qui tantum Partem operis præſcripti facit, non lucrari Partem Indulgentiæ; niſi tam parum deſit, ut cenſeatur moraliter integrum. Ita *Bon. p.5.ex Nav.Suar.Kon.*&*c.*

XVII. Cùm præſcribitur, ut viſitentur aliquot altaria, ſufficit ad illa ſe orando convertere ex eodem loco, ut habet *Sa. Bonac.part.1.Suar.Rodriq.Dian.* Limitat autem

tem, *Cardin. de Lugo*, ſi ſit tali loco, & ſitu, ut moraliter cenſeri poſſit orare ad illa altaria *d.27.n.98.*

XVIII. Cum confeſſio præſcribitur, niſi in Bulla exprimatur, venialium, probabilius eſt, non requiri ut conditionem ſine qua non, ſed ut diſpoſitionem ad ſtatum gratiæ, *Bon.l.c.*

XIX. Nemo conſequitur plenariam indulgentiam peccatorum omnium, niſi omni culpa, etiam veniali, liber ſit, quando ultimum opus explet. Vnde conſultum eſt, ut communio ſit ultimum *v. Laym.*

## §. II.

### *Quotuplex Indulgentia, & quomodo differat à Iubilæo?*

Reſp. I. Indulgentia alia eſt Totalis, ſive plena, plenior, plenaria, pleniſſima quæ nō tantum pœnitentiam injunctam per Confeſſarium, vel Canones, aut ſecundùm hos injungi debitam, ſed etiam omnem Purgatorii pœnam tollit. Nec differt à Jubilæo, niſi accidentaliter privilegiis quibusdam, ut quod in Jubilæo licita ſit diſpenſatio in certis votis abſolutio à reſervatis & cenſuris, & quod Confeſſarius quivis approbatus poſſit eligi, *vid. Sa. V. Indulg. Bonacin. d. 6. q. 1. p. 2.*

Indulgentia alia eſt Partialis, qualis eſt unius, vel aliquot annorum, item ſeptenæ,

qua-

quadragenæ, carenæ, item tertiæ partis peccatorum: per quas non ſignificatur tolli tantam durationem Purgatorii, ſed tantam pœnam remitti, quanta deleretur per jejunium unius, aut aliquot annorum, aut quadraginta dierum in pane & aqua, ſecundùm Canones olim imponi ſolitum. Porrò quando indulgentiis plenariis adduntur aliquot anni, vel remiſſio tertiæ partis peccatorum, id ſecundum diverſas ſententias, vel ad diverſos concedentes referendum eſt, vel facit ad cautelam, ut ſi fortè cauſa Indulgentiæ non fuerit ſufficiens, ſaltem valeat ad illos annos lucrandos; vel ut adjuncta concedatur pro alio tempore, actione & loco; vel denique, ut ea per modum ſuffragii poſſit aliis applicari, *v. Bellar. c. 9.*

Reſp. II. Circa Jubilæum notanda ſequentia.

1. Anno Jubilæo. In Vrbe durante, ſuſpendi ſolent tantiſper extra Vrbem omnes Indulgentiæ plenariæ quoad vivos, etiam in carceribus, (non tamen in periculo mortis conſtitutos, ut contra *Laym. l. 5. t. 7. c. 8. num. 2.* docet *Bonac. d. 6. q. 1. num. 2.* ex declaratione *Vrbani VIII.* facta Anno 1625. neque quoad defunctos) itemque aliæ facultates, v. g. abſolvendi à caſibus Bullæ Cœnæ, commutandi vota, diſpenſandi, &c. conceſſæ in ordine ad lucrandas plenarias Indulgentias. Non ſuſpenduntur autem

Indul-

indulgentiæ perſonis particularibus, aut ab alio quàm Papa conceſſæ, nec privilegia Religioſorum, v.g. abſolvendi è reſervatis, &c. quia tantum ſuſpenduntur facultates conceſſæ in ordine ad indulgentias. Ità *Sanch. Henriq. &c.* apud *Dian. tom. 1. tractat. de bullâ cruc. Fill. Bon. l.c. Benzon.* & denique *Cardin. de Lugo d.10. ſ.8. num. 145.* ex declaratione *Vrbani VIII.* Anno 1625. Similiter neque ſuſpenditur facultas conceſſa Epiſcopis per *Trident. ſ.24. cap. 6.* abſolvendi & diſpenſandi cum ſuis ſubditis, in omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis; item nec diſpenſandi in irregularitatibus, in impedimentis matrimonii, aut petendi debitum, &c. quæ ex jure communi illis competunt. *Zerola V. Annus S. §. 4. Quint. in append. t. 8. d. 16.*

2. Etſi probabile ſit, quod docet *Navar.* ſæpius lucrifieri poſſe indulgentias intra Jubilæum, extenſum ad duas ſeptimanas; contrarium tamen verius eſt, quod *Congregatio Cardinalium* declaravit, ut habet *Bonac.* (*ex Suar. Sanch.*) *d.6. q.1. p.5. n.32.* qui tamen affirmat, in anno ſancto poſſe obtineri toties, quoties opera præſcripta præſtantur; idque ex declaratione. *Vrbani VIII.*

3. Satisfacere tunc, 1. qui Sabbatho ante primam Dominicam confitetur, ut habet *Laym. Bon.* & praxis fidelium. Item qui confitetur & cõmunicat ultimâ Dominicâ, claudente Jubilæum. Cætera tamen opera debe-

debere fieri ante, & quidem intra unam hebdomadam, docet *Card. de Lugo d. 27. n. 105.* contra *Bonac. q. 1. p. 5.* 2. Qui ordinem inter opera præſcripta non ſervavit. 3. Si quis intra illud tempus cœperit confeſſionem, quam materialiter, imperfectam oporteat differre longius; poteſt tunc abſolvi à reſervatis, & commutari vota: poſtea verò extra tempus Jubilæi abſolvi ab omnibus, etiam qui oblitus eſt, reſervatis, ac in oblitis etiam diſpenſari: imò poteſt poſtea omnia facere Confeſſor finitâ confeſſione, quæ ante: quia cœptâ causâ manet poteſtas delegati, donec finiatur. Ita *Sa, Leſſ. l. 2. c. 40. dub. 16. Bon. Laym. Sanch. l. 4. cap. 54. Dian. t. 2. miſc. R. 11.*

4. Qui neglexit lucrari Jubilæum in patria, poteſt alibi, dum ibi durat lucrari. *Sanct. Vgel. Dian. p. 3. t. 4. R. 151.* Imò etiam in patria, ſi tempore publicationis ex invincibili ignorantia notitiam illius non habuit. *Bot. Dian. l. c.*

5. Quando duobus diebus immediatis occurrunt duo Jubilæa, quorum ſingula confeſſionem & communionem, requirunt, non opus eſt bis confiteri & communicare, dummodo perſeveres in gratia: alia tamen opera repetenda ſunt. *Tur. p. 2. d. 32. d. 64. v. Dian. p. 4. t. 4. R. 166.*

CA-

# CAPUT II.

## De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

### DVBIVM I.

### Quid ſit Miniſter?

RESP. Eſt Sacerdos approbatus ab Epiſcopo, (ſaltem reſpectu ſæcularium) & habens juriſdictionem. Eſt certum. Ratio primæ partis ſumitur ex *Ioannis 1. Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis, &c.* Ratio ſecundæ ſumitur ex *Trid. ſeſſ. 23. c. 15. de reſor.* ubi decernit, nullum poſſe audire confeſſiones ſæcularium, niſi habeat beneficium parochiale, vel approbationem ab Epiſcopo. Addidi *reſpectu ſæcularium:* quia circa confeſſiones regularium, Concilium nihil videtur mutaſſe: unde ii cuivis, etiam non approbato, quem Prælatus præfecerit, poſſunt confiteri; intellige, quantum eſt ex vi Concilii: quia *Gregorius XV.* ſtatuit, ut Monialium Confeſſarius ab Ordinario approbetur. Ratio tertiæ partis ex *Florent. & Trid. l. c.* quia abſolutio eſt actus judicialis, qui requirit ſubditos. *Vnde reſolves.*

I. Nullo caſu, vel diſpenſatione, hoc Sacramentum validè adminiſtratur à non Sacerdote.

II. Ubi *Trident.* eſt receptum, (ſecus alibi

nullus Sacerdos, etiam Regularis, validè abſolvit, niſi ſit approbatus, vel Parochus; cui non ſolùm intra, ſed etiam extra diœceſin ſuam, validè delegatur jurisdictio, poteſtque eligi in Confeſſarium, ab omni habente poteſtatem eligendi, quamdiu tamẽ retinet Parochiam. Ita *Fill. to. 1. t. 7. Fagund. Suar. Dian. p. 3. t. 4. R. 146.*

## DVBIVM II.

### *Quid ſit approbatio, & à quo petenda?*

Reſp. I. Approbatio non eſt collatio jurisdictionis, ſed tantum publicum judiciũ de aptitudine perſonæ, ad audiendas confeſſiones eſſentialiter prærequiſitum (ſuppoſito jure Tridentini) ad jurisdictionem recipiendam. Ita *Sanch. l. 6. de mat. d. 28. & alii. Vnde reſolves.*

I. Etſi Doctores & Licentiati, hoc ipſo quòd promoventur, cenſeantur, ſecundùm quoſdam approbati à Papa, ut notat *Sa. V. Confeſſor:* probabilius tamen eſt, quod ipſi etiam egeant approbatione, licet non deceat, ut ipſi, vel Lectores in Theologia examinentur.

II. Etiam Parochus, qui reliquit beneficium parochiale, debet approbari, ſi velit audire confeſſiones.

III. Non requiri hanc approbationem ad auditionem venialium, docet *Dian. p. 2. t. 2. miſc. R. 44. ex Valere.* Et ratio eſſe videtur, quod

quod approbatio tantùm requiratur in ordine ad juriſdictionem, hanc autem quivis Sacerdos pro venialibus (uti & mortalibus à quibus ritè quis eſt abſolutus) habeat collatam ab Eccleſia in ipſa ordinatione, ideoque ab iis abſolvere poſſit, ut habet *Bonac. d. 5. q. 7. p 2. num. 8. Vaſq. Suar. Card. de Lugo d. 18. ſ. 3. d. 21. num. 1.* ubi docet ab Eccleſia in *Trid.* non approbatum reddi incapacem juriſdictionis, tantum in ordine ad mortalia non prius confeſſa.

IV. Parochi non poſſunt aſſciſcere cooperatores, niſi Parochos, vel approbatos, ut habet *Fagúnd p. 2, l. 7. num. 42. Sancius &c. ex declaratione Cardinalium* contra *Ledeſ. & alios v. Dian. p. 3. t. 4. R. 146. & Bon. d. 5. q. 7. p. 4. §. 1.*

V. Qui habet poteſtatem eligendi Confeſſarium, non poteſt eligere niſi approbatum, vel Parochum.

VI. Ad approbationem non neceſſario requiritur examen, modo adſit judicium prudens de ſufficientia *Kon. Laym.*

VII. Non ſufficit approbatio petita & negata, ut docetur communiter, contra *Navar. Henriq. & Dian. tom 2. t. 2. R. 24.* etſi probabiliter cum prædictis docuerit *Kon. & Laym.* regulares Mendicantes, ſi ab Epiſcopo repellantur, cum manifeſtè idonei ſint, & à Prælatis ſuis præſententur, poſſe nihilominus pro confeſſionibus ſæcularium exponi, ut habetur *Clementina, dudum*

§. *ſtatuimus*. Iſtis tamen privilegiis *Trid. & Vrbanum VIII.* anno 1628. derogaſſe, notat *Card. de Lugo de pœn. d. 21. n. 29. & 51.*

Reſp. II. Approbatio petenda eſt ab Epiſcopo, & quidem proprio, ſcilicet Sacerdotis, ut intelligunt *Suar. Kon. Regin. Fill. & alii*, vel (ut probabiliter vult *Vaſq.*) pœnitentis. Ratio, quia eſt actus jurisdictionis, vel ſaltem auctoritativa declaratio; ergo debet fieri à ſuperiore. Porro nomine Epiſcopi etiam intelliguntur Prælati, habentes jurisdictionem Epiſcopalem, ut quidam Abbates, & Capitulum Sede vacante, non autem Provinciales, aut Generales ordinum. *Unde reſolves.*

I. Religioſi, etiam exempti, debent approbari ab Epiſcopo loci, in quo degunt, quia illius, quoad hunc actum, ſunt ſubditi.

II. Epiſcopus in ſua Diœceſi non poteſt approbare Sacerdotem alienum, niſi ſubdatur illi ſaltem ad tempus.

III. Epiſcopus poteſt approbare per ſe, vel Vicarium generalem, vel alios quoscũque deputatos: quia non eſt actus ordinis, ſed jurisdictionis.

IV. Approbatio poteſt fieri cum reſtrictione ad certum genus perſonarum, locũ, tempus, &c. *Navar. Suar. Vaſq.* contra *Vegam.*

V. Epiſcopus peccat, ſi Sacerdoti (præſertim Regulari) idoneo, ſine cauſa ſufficienti neget approbationem, *Bonac. Vaſq.*

*a. 3. d. 3. Cardin. de Lugo d. 21. ſ. 3. numer. 54. Sanch. &c.*

VI. Approbatio ſemel abſolutè conceſſa, non tantùm non extinguitur morte concedentis, ſed nec revocari poteſt ſine juſta cauſa: ex cauſa tamen, v.g. mutatione morum, judicii, &c. poteſt, ut docet *Suar. Fill.* & alii. Quod ſi fiat absque cauſa rationabili, *Con. Suar. & quidam alii*, cenſent revocationem eſſe nullam, alii illicitam tantùm, *Fill. t. 7. cap. 9 q. 12.* In dubio autem, an ex juſta cauſa revocatio ſit facta, præſumendum eſſe pro Prælato, docet *Cardin. de Lugo c. 67.*

VII. Ex juſta cauſa poſſunt, præſertim à ſucceſſore Epiſcopo, ad examen revocari, non tantùm ſæculares, ſed etiam regulares. Docent tamen quidam, Mendicantes habere privilegium, ut non poſſint revocari ab eodem, à quo ante ſunt approbati: ſed contrarium docet *Suar. & Card. de Lugo d. 21. num. 61. & 62.*

VIII. An approbatus ab uno Epiſcopo, poſſit in alia diœceſi ſine nova approbatione recipere jurisdictionem, controvertunt DD. ac licet utraque ſententia olim videri potuerit probabilis, poſt decretum tamen *Urbani V II.* anno 1628. apud *C. Lugo diſp. 21. ſec. 2 n. 29.* negativa omnino tenenda eſt, *v. Averſam, q. 15. ſect. 8.*

## DVBIVM III.

### Quid. & quotuplex Iurisdictio Confeſſarii, & unde eam habeat?

Reſp. Eſt auctoritas aliqua in alium ut ſubditum; in quem, in forò interno, accipit poteſtatem, diſtinctam à poteſtate ordinis: hæc enim datur per Sacramentum Ordinis, & omni Sacerdoti, nec tolli poteſt: illa per externam conceſſionem Eccleſiæ; nec omnibus ſacerdotibus, poteſtque ab iis tolli: ac niſi adſit, invalida eſt abſolutio ex *Triden. ſeſſ. 14. Cap. 7.* Eſt autem duplex: Ordinaria, & Delegata. Ordinaria eſt, quam habent ii, qui ex vi proprii officii curam animarum habent, ut Papa, Epiſcopus, Parochus (huc revocantur ArchiEpiſcopi, erga ſubditos ſuorum Epiſcoporum, tunc tantùm, quando actu viſitant) Archipreſbyteri, Archidiaconi, Prælati religionum, Vicarius perpetuus Epiſcopi, vel etiam Parochi. Delegata dicitur, quæ legitimè datur ab habente ordinariam; idque vel tacitè, vel expreſſe, ut à Papa pro tota Eccleſia, ab Epiſcopo pro diœceſi, à parocho pro parochia: hoc diſcrimine, quod Papa poſſit dare invitis Epiſcopis & Parochis, non contra. Ac licet exterior jurisdictio exſpiret morte delegantis, nō tamen hæc interior, niſi ſucceſſor revocet, ut docet *Sanch. Suar. Nava. Kon.*

con-

contra *Sylv. & Vaſq. v. Layman. cap. 10. num. 21.* Porrò hujuſmodi poteſtatem delegatam abſolvendi quemcunque, à quibuſcunque peccatis, in articulo ſeu periculo mortis, (hæc enim pro eodem ſumuntur in jure, ut *vid. Dian. p. 3. tr. 4. R. 57. 71. & 72.*) habet ex jure communi quivis Sacerdos, etiam excommunicatus & degradatus, ſi alius deſit. Quod addo, quia præſente Parocho, vel proprio Sacerdote, id non poſſe, docet *Vaſq. Bonac. Kon. Regin. &c. commun.* licet contrarium probabile putet *Dian. p. 1. t. 5 R. 5. & p. 4. t. 4. R. 167. ex Angl. Henriq. Comit. & Sa.* confirmatque *Tamb. de exped. conf. l. 3. c. 7.* Ex conſuetudine, quivis toleratus abſolvere poteſt à venialibus, & mortalibus aliàs confeſſis. Ex Privilegio, religioſi Mendicantes quovis fideles abſolvere poſſunt, juxta tenorem ſuorum privilegiorum. Ex conceſſione Ordinarii directa, quicunq; Sacerdos approbatus, cui id ille committit. Denique ex Indirecta is, qui audit eum, qui habet poteſtatem eligendi Confeſſarium, quales ſunt, 1. Ex jure, Epiſcopi omnes, etſi ſint tãtum titulares; Item ſuperiores Epiſcopis, ut ArchiEpiſcopi, &c. item Prælati iis inferiores exempti, ut Abbas exemptus, (non tamen Abbatiſſa) Generalis, Provincialis, Prior, (ſalvis tamen privilegiis ordinum) *v. Dian. p. 4. tr. 4. R. 1. & 2.* 2. Ex conſuetudine, Cardinales, (qui etiam domeſticis de

Confeſſore providere poſſunt) item Paſtores, imò multis locis, etiam cæteri Sacerdotes ſæculares, ut docet *Valent Sa. Suar. d. 27. ſ. 3.* (Religioſi tamen tenentur eligere tales, quales illis permittunt ſtatuta) item Reges & Principes, (quorum tamen privilegium ad familiam non extenditur) deniq; domeſtici Pontificis. 3. Ab homine eam habent, quibus ſive Pontifex ſive Epiſcopus ſive Parochus conceſſit, *Vnde reſolves.*

I. Qui habet poteſtatem delegatam non poteſt eam ſubdelegare alteri, cum diverſa ſit poteſtas utendi jurisdictione, & eam delegandi. Excipitur 1. niſi hoc ipſum conceſſum ſit. 2. niſi ſit delegatus ad univerſitatem cauſarum, ut v. g. ſi cui committeretur officium Parochi abſentis, vel minorennis: tales enim aliqua exercitia jurisdictionis alteri, ex præſumpta voluntate Ordinarii, ſubdelegare poſſet, non tamen integrum officium, *v. Lay. hic l. 5. t. 6.*

II. Cum jurisdictio reſpiciat ſubditos, exerceri in eos poteſt tam à delegato, quam ordinario, quocunque loco fuerit, ut docet *Sanch. Henriq. Suar. in 3. p. tom. 4. d. 28. ſeſſ. 1. & 7. & alii.*

III. Probabile eſt, quòd abſolutus in articulo mortis, non teneatur ſe poſtea ſiſtere ſuperiori, vel alteri pro reſervatis (niſi hæc habeant annexam cenſuram) ut docet *Navar. Suar. Merc. Fill. t. 7. cap. 10. q. 6. numer. 288. Bonac. d. 5. q. 7. p. 2. numer. 13.* quia

dire-

directè abſolutus fuit, contra *Hurt.v.Dian.p.4.t.4.R.199.*

IV. Improbitas aut inſcitia proprii Sacerdotis, non dat jurisdictionem alteri, ideoque tali caſu expectandum eſt, aut ad ſuperiorem recurrendum. Si tamen ignorantia eſſet tanta, ut confeſſio illi facta foret invalida, aut illicita, neque eſſet alius privilegiatus, aut habens jurisdictionem, licere alteri confiteri, docet *Navar.Vaſq.in 3.p.t.4.q.93.a.2.dub.3. Hurt.d.*10 *diſſ* 15.*v.Dian.p.4.tr.4.R.*201. *& p.8.t.1. R.86. ex cap. Placuit, de pœnit.diſt.6.* Idem licere, quando quis proprio non poteſt confiteri ſine gravi periculo, docet *Tol, Sylv. & Medin.* qui idem concedit, quando proprius non vult, aut non poteſt audire, vel injuſtè negat facultatem confitendi alteri, v. g. Parochus concubinæ, *Dian.p.3.t.4.R.79. ex Henriq. & aliis 4.* Verùm iſta communiter refutantur ab aliis.

V. Etſi graviter peccare poſſit proprius, ſi neget ſuis facultatem adeundi alterum, modo præſumere poſſit eos juſtè petere: ſi tamen injuſtè neget, probabilius videtur, eos invalidè ab alieno abſolvi, ut docet *Sotus, Suar. Lay.* etſi non improbabiliter, *Sylv. Henriq. Maj. Palud. Richard. Tol. & Dian. p. 3. t 4. Reſol.79.* putent, quod validè, præſertim ſi ſine periculo ſalutis, famæ, vel ſimili, non liceat ſuo proprio.

VI. Cum jurisdictio acquiratur ratione domi-

domicilii, vel quaſi domicilii, vel etiam actualis habitationis; hinc ii, qui duobus locis habent domicilium, vel quaſi, poſſunt utrobique abſolvi, ut ſcholares, milites, mercatores: item vagi & peregrini poſſunt abſolvi à Parocho loci, in quo verſantur, *v. Lay. hic Vaſq. &c.*

VII. Validè abſolvit is, qui audit confeſſiones præſente vel ſciente, & non contradicente Ordinario, v.g. Epiſcopo, vel Parocho, cui conſtet eum aliunde non habere jurisdictionem: quia tunc præſumitur tacite eam dare, ſufficit enim, ut rectè docet *Fill. & Fagund. præc. 2. lib. 7. cap. 2.* facultas interpretativa, & præſumpta; modò præſumptio fundetur in ſignis, quæ indicent conſenſum præſentem, ut fit in caſu poſito, (uti etiam v.g. ſi Parochus, qui jam abſens eſt, aliàs ſignificaverit id ſibi gratum eſſe) nam exiſtimatio de futuro conſenſu, vel ratihabitione, quòd ſcilicet quando reſciverit, futurus ſit contentus, non ſufficit quia conſenſus futurus non dat jurisdictionem pro tempore præſente, quo datur abſolutio, *vid. Dian. p. 1 t. 4. Reſ. 68 Sanch. de mat. l. 3. d. 35. Becan. Kon.* qui addit, peccare, ſi de conſenſu dubitans incipiat audire.

VIII. Peccat, qui abſolvit cum jurisdictione dubia, niſi neceſſitas urgeat: qualis eſt v.g. quia pœnitens diu non eſt confeſſus, vel debet communicare, nec alius

adeſt

ideſt: tunc enim licitè abſolvit cum conditione hac, ſi poſſum; & cum onere (etſi *Salas in 2.tr.8.d.1.* hoc onus non agnoſcat) aliàs iterum confitendi habenti jurisdictionem certam. Expedit autem tunc veniale aliquod adjicere, à quo directè, & à cæteris indirectè ſaltem abſolvatur. Ita *Regin. Suar. Kon. d.8. dub.6. num.43.* Quod ſi tamen ex probabili ratione dubium reſolvat, (nimirum habere ſe jurisdictionem) etſi cum formidine oppoſiti, abſolutè abſolvit licite, ut docet *Suar. & Præp. Card. de Lugo d.19. num. 49.* tum quia tunc practice & moraliter eſt certus: tum quia Papa eo caſu dat facultatem, uti & in ſequentibus caſibus.

1. Quando communi errore, v.g. ob titulum coloratum, putatur aliquis eſſe Paſtor, ſeu habere jurisdictionem, qui non eſt, ob cenſuram, vel alium defectum, *Bon. d 5.q.5.ſ. 2 p.3 n.11.* Dian. *p.3.t.4.R.21.* Quod etiam ſi deſit titulus coloratus, probabile eſſe docet Dian. *p.3.t.4.R. 122. ex Pontio, Molfeſ. & Sanct.* Item *p.2.t.2.miſc.R.43.* ſi quis bona fide tali confiteatur: verum id communiter ab aliis negatur.

2. Cum quis ex conſuetudine, præſcriptione, aut bona fide abſolvit, aut neſcit poteſtatem ſuam revocatam, ut habet *Sylv. Nav. Henr. Mald. in 2.p.q.9.a.5. Sanch.1.mor.l.1. c.9.n.55. Sal. Vaſq. v.* Dia. *p.1.t.15.R.1.*

3. Quando ſecundùm probabilem ſententiam

tiam judicatur quis habere jurisdictionem & Sacerdos ſequitur favorabilem, *Bon. l. c.* Quia quando communis eſt error, Eccleſia dat jurisdictionm, propter publicam utilitatem, *vid. Suar. Dian. ll. cc. Card. de Lugo d. 19. num. 28.*

IX. Nemo tenetur unquam Parocho confiteri, ne quidem in Paſchate, *Lugo d. 19. ſ. 2. num. 28. &c.* cum *Diana p. 8. t. 1. R. 88.* Quare Parochi fruſtra nolunt, ut Parochiani confiteantur Mendicantibus, etiam in Paſchate, cùm habeant privilegium pro omnibus Chriſti fidelibus. *Suar. Koninc. Henriq. Regin. Zerola c. 15. q. 3. & communiter* apud *Bonac. d. 4. q. 1. ſ. 2. p. ult.* adeò ut qui docent, confeſſos Regularibus, etiam in Paſchate, teneri iterum eadem confiteri ſuo Parocho, fiant ſuſpecti de hæreſi, *Dian. p. 4. t. 8. R. 120. & alii.* Vi tamen hujus privilegii, non poſſunt abſolvere eos religioſos aut religioſas. qui non habent facultatem extra ſuum ordinem confitendi, ut ex communi notat *Rodriq. & Comp. privil. Societatis V. abſolutio* §. 1. ex his *Layman. hic.* Quia privilegio generali non cenſetur derogari conſuetudini, vel ſtatuto particulari, niſi id exprimatur. Uſus tamen fert, ut regulares peregrinantes, ex præſumpta voluntate ſuperiorum, ſi Ordinis ſocium non habeant, à quovis alio, etiam ſæculari, abſolvantur, exceptis reſervatis: in quæ ſi religioſi Societatis extra domicilium incidant,

vide-

videant ordinationes Præp. Generalium, *c.6.n.6.& Lay.hic.*

X. Quòd ſi Superiores Regularium Monialibus ſibi ſubjectis(idem eſt deMonialibus ſubjectis Epiſcopo)non concedant aliquoties in anno alium Confeſſarium, poteſt & tenetur illis eum dare Epiſcopus: quod ſi nec is faciat, ipſæ eligere poſſunt. *Quintan.t.3.ſ.26. ex Declaratione Cardinalium* apud *Barboſ.*

## DVBIVM IV.

### *Quid ſit reſervatio Caſuum, & quis habeat poteſtatem reſervandi, & abſolvendi ab iis?*

Reſp.I.Reſervatio hæc,eſt negatio juriſdictionis circa aliquod peccatum. Ac certum eſt in Eccleſia poteſtatem eſſe quædam peccata reſervandi, à quibus inferiores Confeſſarii non poſſint abſolvere, ut ſic ſubditi melius dirigantur, & abſterreantur à peccatis, quorum difficilem remiſſionem vident: quanquam niſi graves cauſæ ſint, non debeat quivis; neque qui poteſt, quidvis facilè reſervare, neque difficulter veniam dare abſolvendi à reſervatis, ne alioqui cedat in deſtructionem, quod debebat in ædificationem. Porrò etſi quivis ordinarius poteſtatem habet reſervandi, in Parochis tamen conſuetudo eam abrogavit, *vid. Suar. d.30.ſ.5. Cardin.* de

*de Lugo d. 15. ſ. 6. §. 3. Vnde reſolves.*

I. Cùm non ſit obligatio confitendi venialia, ea fruſtra reſervantur, (etſi forraſsè poſſint ſaltem à Papa,) ideoque ſola mortalia eaque nonniſi externa, graviora, opere conſummata, prudenter reſervantur. Unde *Clemens VIII.* ſtatuit, ut Prælati religionum, ſiquidem velint, undecim tantùm caſus reſervare poſſint, nec plures ſine conſenſu Capituli generalis pro tota religione vel Capituli provincialis pro provincia. Quod tamen de culpa tantùm & non cenſuris intelligendum eſt: poteſt enim Prælatus aliquid præcipere ſub excommunicatione ſibi reſervata. Caſus autem *Clementis* ſunt ſequentes.

1. Apoſtaſia à religione etiam retento habitu 2. Nocturna ac furtiva è monaſterio egreſſio. 3. Veneficia, incantationes, & ſortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ ſit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus monaſterii. 6. Lapſus carnis voluntarius, opere conſummatus. 7. Juramentum falſum in judicio legitimo. 8. Procuratio, conſilium, vel auxilium, ad abortum fœtus animati, etiam effectu non ſecuto. 9. Occiſio vel vulneratio, ſeu gravis percuſſio cujuscunque perſonæ. 10. Falſificatio manus, vel ſigilli officialium monaſterii. 11. Malitioſum impedimentum, retardatio, aut apertio literarum à ſuperioribus ad inferiores, vel contra.

II. Is

II. Is qui confitetur reſervatum,mittendus eſt ad ſuperiorem, (ſuadebit tamē charitas,imo aliquando coget,ut ipſe Confeſſarius,tacitā perſona & caſu,à ſuperiore veniam petat abſolvendi.) Quod ſi ſuperior adiri non poſſit, & ſit cauſa urgens, v.g. timor infamiæ, vel ſcandali, ex omiſſione confeſſionis vel communionis,tunc poteſt inferior abſolvere à reſervatis, cum onere, ut pœnitens ſe poſtea ſuperiori ſiſtat. Quod etiam verum eſt, quamvis caſus cenſuram reſervatam annexam habeat. Porro eo caſu peccata non reſervata tantùm confiteri, ſufficere putant probabiliter. *Sotus,Corduba, & Gab. Anton Palaus Dian. tom.2.t.4.R.104. & Card.de Lugo d.4.de Euch.num.86.* non improbat. *D.Thom.* tamen *Suar. & alii comm.* docent omnia eſſe confitenda quod tutius eſt.

III. Si ſuperior injuſtè neget facultatem abſolvendi à reſervato, poſſe ab alio Confeſſario, etiam directè abſolvi, affirmat *Henriq. & Dian.p.2.t.4.R.29.* eſſe probabile. Sed rectiùs negat *Laym.l.3.tr.6.cap.13.Card.de Lugo d.20.n.188.*

IV. Peccant ſuperiores 1. ſi ſine juſta cauſa difficiles ſe præbeant in concedendis licentiis pro abſolutione reſervatorū. *Quintan.t.3.ſing.13.ex Fagund.Kon. & aliis ro.* Et ſi ex negatione timeatur grave ſubditi detrimentum, peccant contra charitatem & juſtitiam, *Lugo Dian.p.6.t.6.R.56.*

V. Si

V. Si Superior Confeſſario Regularium ad hoc deputato neget facultatem abſolvendi, Confeſſarius autem judicet debere concedi, poteſt is pro iſta vice abſolvere. *Averſa q.17.ſec.5.C. Lugo d.20.ſ.4.* referens ſic declaraſſe *Clementem VIII.* haberique in quarto tomo Bullarii, bulla 26. *Urbani VIII.* & *Quintan.t.3.ſ.11.* dicens non eſſe dubium ea de re: additque ex *aliis 7.* probabile eſſe, idem poſſe, ſi viro Religioſo, pio, docto & prudenti (licet non ex deſignatis de facto) neget, *Dian.p.3.t.2.R.126.p.6.t.6.R.57.* & *p.9.t.5.R.15.ex Pellizario* (qui vult idem eſſe, ſi pœnitens ipſe petat) & aliis. Imò *Quintan. l.c.* cenſet probabile, quod idem fieri poſſit, ſi Superior adiri nequeat; & urgeat tempus celebrationis, vel communionis, v.g. quia ſine nota non poteſt abſtinere, cum alii omnes communicent. *Ibid. ex Trull.* & *aliis 6. Dia. p.3.t.2.R.126.*

VI. Nihilominus certum eſt, poſſe aliquando Superiorem juſtis de cauſis negare facultatem, & cogere ſubditum, ut ad ſe veniat, *C.Lugo l.c.* Nam ſi ex caſu reſervato grave ſcandalum vel damnum communitatis timeatur, poteſt Superior negare abſolutionem, donec pœnitens per ſe, vel Confeſſarium Superiori det ſufficientem notitiam ad illud evitandum; aliàs non eſt ſatis tutus, nec diſpoſitus ad abſolutionem. Quare ſi Confeſſarius eo caſu urgeat abſolutionē debet is attendere, ut pœnitens obliga-

ligationi ſuæ ſatisfaciat in adhibendo remedio communi malo, vel damno, ſi ſit ejus periculum; quia niſi hoc faciat, non poteſt abſolvi, non ex defectu jurisdictionis, ſed quia non eſt diſpoſitus. Ad hoc tamen requiritur, ut & obligatio pœnitentis certa ſit, & alia remedia adhiberi non poſſint. *Suar.tom.4. de rel.l.8.c.5.n.10.*

VII. Peregrinus, quoad reſervationem, judicandus eſt juxta diœceſim, in qua verſatur: in qua quæ reſervata ſint, dicant Paſtores ex Agendis, aut conſuetudine.

VIII. Superior auditis ſolis reſervatis poteſt ab iis abſolvere, & reliqua inferiori cõmittere, ex cauſa urgente: qualis tamen nõ eſt multitudo negotiorum, ut docet *Suar. Fernand. & Fill.* ſed alia gravior; tum quia etiam occupatiſſimus poteſt dare facultatem adeundi alterum, cum onere poſtea comparendi; tum quia integritas confeſſionis eſt de jure divino.

IX. Qui à ſuperiore abſolutus eſt à reſervatis, poteſt ab iiſdem poſtea abſolvi à quovis, quia non ſunt amplius materia neceſſaria Confeſſionis.

X. Qui bonâ fide confitetur, neſciens ſuũ caſum eſſe reſervatum, vel Sacerdotẽ carere poteſtate circa illum, valide quidem abſolvitur, cum onere tamen comparendi *Prap.* Similiter ſi Confeſſarius probabiliter credit non eſſe reſervatum (eſto revera ſit) valet abſolutio. *Leſſ. Dian.p.9.t.9.R.29.*

VI. Qui confitens habenti poteſtatem ordinariam delegatamve in reſervata, oblitus eſt inculpabiliter reſervatum, poteſt illum poſtea confiteri etiam inferiori, & abſolvi. Quod etiam valet, (ſaltem ſi prior habuerit poteſtatem ordinariam) etiamſi prior abſolutio ob indiſpoſitionem, vel alium defectum pœnitentis invalida fuiſſet. Ratio, quia intendit abſolvere quantum potuit: ergo ſaltem ſuſtulit reſervationem, quod fieri potuit abſque Sacramento. *vid. Trap. in 3. p. q. 9. d. 4. n. 24. Marat. tom. 3. d. 30. ſ. 3. Dian. p. 4. t. 4. R. 124.*

Reſp. II. A reſervatis abſolvere poteſt, 1. Ipſe reſervans. 2. Ejus in ſpirituali juriſdictione ſuperior. 3. Cui ipſe delegavit. 4. Sacerdos inferior, quando ſuperior adiri non poteſt, v. g. à reſervatis Papæ abſolvere poteſt Epiſcopus eos, qui Romam ire non poſſunt.

Reſp. III. Extra periculum mortis, (de quo v. dicta *dubio ſuperiore*) nullus inferior per ſe, & directè, abſolvere poteſt, niſi ex jure vel privilegio concedatur.

Dicitur I. *Per ſe*: quia de indirecta, & per accidens, colligitur ex dictis.

Dicitur II. *Niſi, &c.* quia à caſibus Papalibus abſolvere poteſt Epiſcopus, per ſe, vel Vicarium, quando ſunt occulti, ut docet *Nav. c. 28. Unde reſolves.*

Mendicantes ex vi juris communis non poſſunt abſolvere à reſervatis Epiſcopo: qui

quia ut ſic non habent poteſtatem majorem Parochis: & privilegium, quod circa hoc habuerunt, ſublatum eſt decreto Urbani VIII. Anno 1628. Excipit tamen *Averſa* cum *Dian.p 8.t.7.R.71.* eos caſus, qui Epiſcopis à jure tantum reſervantur. Imò *Quintan. tom. 1. t.3.ſ.14.* affirmat regulares adhuc poſſe abſolvere ſicut antè decretum, eò quòd his in Provinciis non ſit promulgatum, quod *Dian.p.9.t.6,R.51.* non audet probare, niſi ad Epiſcopum non pateat recurſus; tunc enim ab ipſis reſervatis poſſe abſolvere, ſicut poſſent à Papæ reſervatis *Gran. Dian.p.5 t.14.R.58.* vid etiam *Præpoſ.q.19.d.1.*

Reſp.IV. Si Confeſſarius dubitet, an pœnitens lapſus ſit in mortale reſervatum, ſi quidem dubium ſit poſitivum, poteſt (ſequendo opinionem probabilem, & judicando probabiliter non eſſe reſervatum) abſolvere. Si verò dubium ſit negativum, poſſe abſolvere negant aliqui, ut *Arm. Cord. &c.* Probabilius affirmant. *Suar. Fill. Henriq. Hurt. Bon. Card. de Lugo d.20.ſ.2.*

## DUBIUM V.

### *Quod ſi officium, & obligatio Confeſſarii?*

Reſp. I. Munus Confeſſarii eſt, abſolvere diſpoſitum, & non alium, item curare rectitudinem iſtius judicii, præſertim quando cœptum eſt: & reos juvare, ac mo-

nere, cum prudentia tamen, Ratio primi, ne ſit injurius pœnitenti. Ratio ſecundi, ne fiat ſacrilegus. Ratio tertii eſt eadem, & quia debet curare, abſolutio ſit efficax. *Vnde reſolves.*

I. Etſi interdum utiliter differatur abſolutio, etiam ejus, qui poteſt licitè abſolvi; id tamen raro, nec ferè niſi de pœnitentis conſenſu faciendum: quia poteſt vergere in grave ejus periculum, vel damnum *vid. Dian. p. 1. t. 4. R. 15.*

II. Abſolvendus eſt qui adhæret ſententiæ probabili: quia eſt diſpoſitus.

III. Moraliter ei conſtare debet de bona diſpoſitione pœnitentis: alias abſolvendo peccabit mortaliter.

IV. Non licet abſolvere, 1. Qui nullam præbet materiam: qualis tamen non eſt, qui poſt abſolutionem mox confitetur, cujus erat oblitus. 2. Qui cùm poſſit, non eſt paratus reſtituere, & proximas peccandi occaſiones fugere, *vid. Navar. c. 15. Suar. d. 32. ſ. 2.* 3. Ignorantem ea quæ omnes ſcire tenentur, v. g. decem præcepta, & quæ ad fructuoſam confeſſionem & communionem ſpectant: unde talis communiter prius eſt inſtituendus; vel alio mittendus ad inſtructionem *v. ſuprà l. 2. t. 1. c. 1.*

V. Rudiores ordinariè juvandi ſunt, niſi ſint incapaces inſtructionis; vel ob pœnitentium multitudinem fieri non poſſit, nec videatur expedire, ut dimittantur; vel ſint

pere-

peregrini, qui mox communicare & abire debeant: tunc enim, ſi alioqui bona fide agunt, & temporis anguſtiæ, vel pœnitentium multitudo longum examen, vel inſtructionem non permittat, ſufficere aliquando integritatem formalem docet *Lay. c.13.n.10.* quâ ſcilicet auditis aliquibus peccatis abſolvatur, cum onere redeundi ad confeſſionem pleniorem.

VI. Si Confeſſarius notet pœnitentem, ignorare aliqua neceſſaria ad hoc ſacramẽtum, tenetur eum inſtruere & admonere officii, quantum fieri poteſt; v. g. ſi neſciat illa, quæ neceſſitate medii ſunt ad ſalutem neceſſaria, debet ea docere, item obligatos ad deponendum odium, ad reſtitutionem honoris, famæ, aut bonorum, aut ad occaſionem peccatorum tollendam, aut amovenda vel reparanda ſcandala, aliave damna, quæ intulit; aut ad corripiendos delinquentes, juvandos indigentes, ad denunciandа delicta, vel delinquentes in præjudicium communitatis vel innocentium, & denique ſi quam cenſuram incurrerit, &c. tenetur ea de re monere, & hortari ad ſatisfactionem, quam ſi recuſent, negare abſolutionem: quia alioqui ſe ipſorum criminum participem, & ſacrilegii reum faciet. *Averſa q.16.ſ.12.*

VII. Tenetur monere eum, qui ex ignorantia vincibili & mortaliter culpabili eſt in malo ſtatu: quia alias nec ipſi, nec Sacra-

mento conſulet, cùm pœnitens ſit in
ſitus. Si verò ignorantia ſit invincibi
ſi bonâ fide teneat rem alienam , a
matrimonio irrito , tenetur quidem
re & inſtituere , quando ſperatur fr
nec timentur incommoda graviora:
prudenter metuantur, aut fructus n
retur , non tenetur , imò non poteſt:
pit *Cardin. de Lugo de pœn. d. 22. num. 24.*
lentium officiat bono communi ) qu
bet bonum pœnitentis procurare , a
ſequenter licitè etiam ſuadet, ut ſecu
ſuam ignorantiam operetur, v. g. Ca
reddat debitum Titio, quem invinci
credit ſuum eſſe maritum, cum non ſ
*Sanch. l. 2. de mat. d. 38.* Nec obſtare, e
ſit in præjudicium tertii particularis
*Lugo, & Tambur. de exped. conf. l. c. cap. 4.*
ſi Confeſſor prævideat pœnitenter
reſtituturum , ſi ipſi detegatur nulli
tu'i, quem pro ſe eſſe putet, non eſſe
lem nullitatem à Confeſſario non in
gato detegendam. Quòd ſi tamen pœn
ipſe dubitet ac roget, tenetur dicere v
tem, (quia tacere, eſſet errorem appro
prudenter tamen non plus dicendo,
rogatur, v. g. ſi roget Titius, an poſt v
ſimplex caſtitatis matrimonium c
ctum valeat, poſſitque ac teneatur re
debitum, reſpondeas , quòd ſic , ta
obligationem non petendi debiti. *v.*
hic & *Card. de Lugo l. c.*

Digitized by Google

VIII. Quando Confeſſarii Principum, Prælatorum, aliorumque Magnatum ſciunt ipſos non ſatisfacere officio, v. g. circa collationem Beneficiorum, electionem miniſtrorum, ſubditorum gubernationem, circa eleemoſynas ex bonis Eccleſiaſticis faciendas, &c. regulariter tenetur Confeſſarius monere pœnitentem de ſua obligatione: aliâs ſi abſolvit, ſuis humeris peccata illa imponit, & cœcus cœcum ducens ambo in foveam inferni cadunt. Ratio, quia in talibus raro eſt ignorantia invincibilis: raro item contingit, ut illa ſecum non adferant ſcandalum in ſubditis, æſtimantibus illa licere; vel certè non afferant damnum commune. Si tamen videat ignorantiam eſſe invincibilem, neque ex illa ſequi ſcandalum, aut damnum commune; contrà verò admonitionem fore in majus malum pœnitentis, aut allaturam ſcandala vel incommoda, poteſt ſecundùm paulò ante dicta, diſſimulare, niſi interrogetur. Ita *Card. de Lugo d.22. n.37.*

IX. Si etiam pœnitens tenetur (licet ſub peccato mortali) ad aliquid adeò difficile, ut non crederetur tunc æquo animo accepturus, & alia vice melius ſuſcepturus, poſſet prudens Confeſſor tunc illum relinquere in bona fide excuſante à peccato, & monitionem differre in tempus opportunius, ne territus à confeſſione abſtineat,

graviuſque detrimentum incurrat. *Tamb. c. 14 (. Lugo d. 22. ſ. 2. n. 27.*

X. Minùs rectè diſpoſitus excitandus eſt ad dolorem & propoſitum emendationis propoſitâ peccati fœditate, bonitate Dei, & periculo damnationis, &c. Item remedia opportuna præſcribenda contra peccata futura.

Reſp. II. Vt Confeſſarius licitè hoc Sacramentum adminiſtret, debet eſſe in gratia, alioqui peccabit mortaliter: item debet eſſe talis, ut per hoc non exponatur proximo periculo peccandi mortaliter. Pars prior conſtat ex dictis *de ſacr. in genere.* An verò audiens plures unâ quaſi vice morali, tot numero peccata committat, alii negant, ut *Rodriqu.* alii affirmant, *Bonacin.* hic. Pars poſterior patet. *Vnde reſolvitur hic Caſus.*

Confeſſor conſcius ſibi peccati mortalis tenetur antequam audiat, vel ſaltem abſolvat pœnitentem, ipſe confiteri, vel conteri de ſuo peccato. Si tamen vocatus improviſo ad moribundum recolligere ſe tam ſubito non poſſit ad contritionem eliciendam, (vel bonâ fide putet ſe elicuiſſe) non peccat abſolvendo, *Trap. Lugo. Tamb l. 3. cap. 2. § 3.*

Reſp. III. Si malè abſolvit, committendo defectum eſſentialem, v. g. ſi non protulit formam, vel abſolvit à reſervatis, vel non ſubditum, tenetur inducere ad repetēdam

con-

confeſſionem, ſi ſint ſcandalo, infamis, fractione ſigilli, & nocumento ſuo poſſit: ſi minùs; non tenetur. Si non abſolvit à cenſurâ, poteſt ab eadem (ſi, vel quando habuerit poteſtatem) abſolvere abſentem. *Bon. de cenſ. in communi. d. 1. q. 3. p. 6. ex Suar. Fill. t. 11. c. 10. q. 6. Reg. Nav. Rodriq.*

Si non interrogavit ſufficienter numerũ, ſpeciem, vel alias circumſtantias, regulariter ad nihil tenetur, niſi ad pœnitentiam agendam: monere enim extra confeſſionẽ non debet, cum judicium ſit finitum. Si tamen redeat ad confeſſionem idem pœnitens, debet moneri de defectu commiſſo; quia alioqui hæc confeſſio non erit integra, cum quædam non ſit debitè confeſſus.

Dixi, *ſi non interrogavit*: quia ſi poſitivè dixit, non teneri confiteri numerum, ſpecies, &c. debet monere ſi ſine gravi ſcandalo & detrimento poteſt; quia eſt cauſa, quòd aliter præceptum grave, (ſcilicet confitendi illa peccata) violet. *Card. de Lugo d 22. ſ 3.*

Si neglexit monere de reſtitutione, moneat, ſiquidem commodè poteſt, (vel in confeſſione, vel extra, obtenta prius ab ipſo veniâ; eâ verò negatâ ad nihil ultra teneri docet *Tambur. l. 3. c. 8. ex Sanc.* contra *Suar.*) quia tenetur ex charitate: ſi non commodè poteſt, Deo commendet. *Layman. l. 5. t. 6. c. 9. Henriq. Suar. Sylv. Mercer. in 3. p. q. 9. a. 1. Dian. p. 4. R. 198. & p. 3. t. 4. 109.* Quòd ſi tamen (ex gravi ſeu mortali culpâ, contra

jus

jus alterius) dixiſſet, eum non teneri ad reſtitutionem, vel aliter (v.g. opinionem falſam perſuadendo) eſſet cauſa efficax cur non reſtituat, vel aliundè detrimentum accipiat ipſe, vel alius; tenetur ipſimet reſtituere niſi moneat tempeſtivè, priusquam pœnitens fiat impotens: quia actione ſuâ fuit injuſta cauſa damni. Si vero ſine gravi culpâ fecit, tenetur nihilominus monere pœnitentem, ſi commodè poteſt; alioqui ipſe obligabitur ſicut caſu priore. Si non commodè poteſt, excuſabitur. *v. Suar. Kon. d.8. dub. 17. Bon. Dian. to.1. tr. miſc. R. 1. Card. de Lugo d.22. ſeſſ.3. num.61.* & ſuprà *lib.3. tr.5. c.2. dub.1. a.2. caſu* 12.

*Quæres.* Quæ & quanta ſit obligatio Confeſſarii audiendi pœnitentes?

*Reſp. I.* Quivis Sacerdos (etiam ſimplex, quando non eſt alius paratus) tenetur in extrema neceſſitate v.g. in periculo mortis audire & abſolvere volentem confiteri. Ratio eſt lex charitatis.

*Reſp. II.* Parochus & quivis Sacerdos curatus tenetur audire confeſſionem ſui ſubditi, non tantum in caſu neceſſitatis, aut præcepto confeſſionis urgente, ſed etiam (ſaltem per ſe vel alium) quoties pœnitens id rationabiliter petit, v.g. ſi ſit in gravi aliqua difficultate ſpirituali, vel velit promereri Jubilæum, &c. quia tenetur ejus bonũ ſpirituale promovere. *Suar. Vaſq. Lugo, &c.* Si tamen nimis frequenter, vel intempeſti-

ve

Digitized by Google

ve peteret, excuſaretur. *Averſa q. 16. ſ.* 11. Quòd ſi etiam ſemel tantum vel bis negaret, aut differret, non peccaturum graviter, ob levitatem materiæ, docet *Suar.* contra *Bon.* admittitque *Averſa l. c.* ſi non petat ex vigenti occaſione, v. g. ſolennis feſti, &c.

*Reſp. III.* Quotieſcunque pœnitens ex mera devotione vult confiteri, Parochum teneri illum audire, contra *Sylv. Regin. &c.* docet *Azor. Suar. Kon. Bon. Molf. Lugo, &c.* Sed rectè limitat *Averſa l. c.* ſi non adſint alii Confeſſarii delegati, & Parochus non legitimè impediatur.

*Reſp. IV.* Reliqui Sacerdotes, per ſe loquendo, non tenentur audire confeſſiones; ſi tamen audire cœperint, tenentur abſolvere, niſi quid obſtet, neque poſſunt remittere ad alium. Quia pœnitens eo ipſo habet jus ad abſolutionem, nec poteſt fructu & gratia ſacramenti privari. *Averſa l. c.*

## DVBIVM VI.

### *Quæ ſcientia & prudentia requiratur in Confeſſario?*

Reſp. I. Vt Sacerdos ritè abſolvat, debet, quantum moraliter fieri poteſt, omnia peccata pœnitentis intelligere: quia alioqui is fruſtra teneretur recenſere. *Vnde reſolves.*

1. Peccat, qui abſolvit eum, cujus peccata per negligentiam non ſatis intellexit; quia fert ſententiam incognitâ cauſâ. Validam

ridam nihilominus eſſe abſolutionem, ſive propter ſomnum, &c. ut dictum ſuprà *cap.1. dub.3. a.4.* ſive propter cantum vel linguam impeditam pœnitentis, (ſine hujus tamen culpa) aliqua non intellexerit, docet *Dian.3.p.t.4.Reſ.109. & p.4.t.4. Reſ.198.* Item *Laym.l.5 tract.6.c.9.ex Henriq.Suar.Sylv. Merc. in 3.p.* eò quòd eſſentia & effectus Sacramenti conſiſtere poſſit abſque integra, & ſpecifica peccatorum explicatione, ſi ſine culpa pœnitentis omittantur *v.Dian. ll.cc.*

II. Si tamen pœnitens poſt confeſſionem intelligat, unum vel plura mortalia non fuiſſe intellecta, debet ea repetere in ſequenti confeſſione, ſive apud eundem, ſive alium Confeſſarium. *Laym.Dian.ll.cc.*

III. Confeſſarius abſolvens ex ignorantia, quem abſolvere non poterat, dupliciter peccat; nimirum ignorantia eorum, quæ ad officium ſuum ſpectant: & indebitè abſolvendo. *Tan.in 1.2.d.4.q.9.dub.1.n.12. C. de Lugo d.16.ſ.4.n.185.*

Reſp. II. Vt Confeſſarius validè abſolvat, requiritur & ſufficit, cognoſcere peccata, ſaltem ſub confuſa ratione peccati. Vt verò licitè, requiritur ea ſcientia, ut poſſit ferre prudens judicium in hoc foro. Ideoque ſcire debet, 1. Quæ ſint mortalia, quæ venialia, ſaltem ex genere ſuo. 2. Species & circumſtantias neceſſariò explicandas. 3. Spectantia ad reſtitutionem bono-

bonorum & famæ. 4. Caſus reſervatos, & excommunicationes ſaltem communiores. 5. Cenſuras & irregularitates communiores, pro Sacerdotibus. 6. Requiſita in pœnitente an bonam diſpoſitionem. 7. Remedia peccatis opportuna. Circa quæ omnia notantur hæc tria.

Primò, ſufficere, ſi ea ſciat mediocriter, ita ut ſaltem norit prudenter de omnibus dubitare, & doctiores ſe, vel libros conſulere.

Secundò, majorem minoremve requiſi, ac ſufficere ſcientiam. pro diverſitate locorum & pœnitentium. *Bon. d. 1. q. 7. p. 4. §. 2.*

Tertiò, graviter peccare tum eum, qui ſine ſufficienti ſcientia huic muneri ſe ingerit; tum eum, qui talem ſine neceſſitate conſtituit, aut cum poſſit corrigere, tolerat *Laym. l. 5. c. 13. Bon. l. c. Card. de Lugo. Unde reſolves.*

I. Si pœnitens advertat, Sacerdotem non percipere peccati gravitatem, tenetur illum monere ſe peccaſſe mortaliter.

II. Qui ſciens prudens confitetur ei, quem ſcit ſuam conſcientiam dijudicare non poſſe, tenetur confeſſionem repetere apud peritiorem, quia graviter peccavit ſic confitendo.

Reſp. III. Prudentia requiritur, tum in inſtructione, monitione, curatione pœnitentis; tum interrogatione. Et quidem ſi pru-

Digitized by Google

prudenter judicet integrè eſſe confeſſum, v.g. quia benè inſtructus poteſt, & ſolet adhibere diligentiam debitam, non tenetur quicquam interrogare; aliàs tenetur, ut habet communis. (*Dian.* tamen *p.2.t.15. R.7. ex Navar. & Valero* negat eſſe mortale, non examinare aliquam circumſtantiam ex oblivione vid. etiam (*de Lugo d.22.*) quia tanquam Judex debet curare integritatem judicii, & tanquam medicus, ut morbi & vulnera perfectè detegantur: cavendo interim. *Primò.* Ne examen ſit curioſum, de non neceſſariis, unde Cōfeſſariis exiſtimatio, Sacramēti dignitas, & pœnitentis profectus minuatur. *Secundò.* Ne ſit indiſcretum, ut v.g. de iis quæ moraliter certum eſt à tali non ſolere committi; vel ex quib. diſcat peccare pœnitēs, vel de inverecūdis inverecundè, vel de numero nimis anxiè ſi ex dictis probabiliter æſtimari poſſit. *Tertiò.* Ne ſit intempeſtivum; & ſinatur prius ſe explicare quantum poteſt, ne importunitate terreatur. Quòd verò quidam monēt, expedire ut pœnitens inter confitendum non interrumpatur. id *C. de Lugo dub. 2.n.15.* univerſim non probat, præſertim, ſi confeſſio non ſit brevis; quia facilè aliqua excidunt memoriâ. *Vnde reſolves.*

1. Si Sacerdos advertat, pœnitentem, etiam poſt ſufficientem diligentiam; peccatum aliquod, aut circumſtantiam neceſſariam omittere, probabilius ac verius eſt

per

per ſe loquendo, teneri interrogare, etſi negat *Sa. V. Confeſſor & Medin.* docens, ſi diligenter examinata conſcientia unius ſit oblitus, non teneri Confeſſarium illud revocare in memoriam, niſi cedat in damnum proximi: quod *Vaſq. q. 93. dub. 7. n. 3.* videtur dicere eſſe probabile; verùm alii rejiciunt *v. Card. de Lugo d. 22.*

II. Etſi Confeſſarius, cui evidenter conſtat peccatum pœnitentis, quod tamen ipſe negat, non debeat illum abſolvere; quando verò ex aliorum relatione, vel ſuſpicione id habet, ſtandum ſit pœnitentis confeſſione, cui in hoc foro, tam pro, quam contra ſe fides habetur: (*Suar. tom. 4. d. 32. ſ. 3. Fagund. p. 2. l. 6. c. 4. num. 38.* citati à *Dian. p. 3. t. 4. R. 105.*) in utroque tamen caſu prudentis Confeſſarii eſt 1. Cautè & à longè, tum propiùs interrogare. 2. Si nihilominus neget, prudenter judicare, an non potuerit oblivisci, vel confeſſus eſſe alteri, vel putare non eſſe peccatum, vel ſimili de cauſa excuſari, ita ut debeat abſolvi. *Dian. l. c. ex Sylv. Navar. Tol. &c.* 3. Si peccatum illud norit ex confeſſione complicis, non uti illa ſcientia niſi in genere quærendo, an non aliud conſcientiam gravet, & excitando ad majorem contritionem, ob periculum indirectæ revelationis; aut etſi complex dederit veniam, ob periculum ſcandali, *v. Laym. c. 14.*

III. Interrogationes in materia caſtitatis, de-

debent eſſe paucæ, & cautæ, ne vel occaſionem det inveſtigandi, aut traducendi confeſſionem, aut ignorantem doceat, aut offendat, aut ſe vel illum periculo exponat. Ac ſi hæc timeat, potius pati debet aliquid deeſſe integritati materiali. Et quidem ſi in hac materia negantur cogitationes, non opus eſt progredi ad opera: rudiores tamen cogitationes negant, verba & opera rogati fatentur, quòd illas non æquè agnoſcant, aut advertant. *v. Lay. hic c.13. Kon. d.7. dub.7. Fag Præp. l.4. c.4. c.2. Dian. p 3. t.4. R.99.*

## CAPUT III.

### *De Adjunctis Pœnitentiæ.*

### DUBIUM I.

*Quid ſit ſigillum confeſſionis & qui ad illud teneantur?*

RESp. I. Sigillum, hoc eſt obligatio juris divini ſtrictiſſima in omni caſu, etiam quo integri regni ſalus periclitaretur, ad tacendum, etiam poſt mortem pœnitentis, dicta in confeſſione (id eſt, in ordine ad abſolutionem ſacramentalem) omnia, quorum revelatio Sacramentum redderet oneroſum, vel odioſum. *Unde reſolves.*

1. Violatio hujus ſigilli duplicem habet malitiam; Sacrilegii, contra reverentiam Sacramento debitam, & injuſtitiæ, ex pacto virtuali inter pœnitentem & Confeſſarium

rium de ſecreto iſto ſervando omni caſu. *Dian.p.5 t.11.R.2.ex Fag.Kellison.&c.* Neque hic datur parvitas materiæ. *Dian.p.5.t.5.R.S. ex Mald.Bald.&c.*

II. Non inducitur hæc obligatio, 1. Per confeſſionem factam fictè; v.g. ad furandum, illudendum, vel Sacerdotem pervertendum; etſi hoc caſu adhuc prudenter tacendum ſit. *v.Dian.p 5.t.11.R 26.* 2. Si quis extra confeſſionem accipiat aliquid ſub ſigillo confeſſionis; quia tantùm eſt obligatio ſecreti naturalis, gravior aut levior pro rei exigentia.

III. Non frangitur ſigillum. *Primò*. Si in genere dicas, Titium tibi confeſſum eſſe venialia, aut eſſe probum, innocentem, modò non dicas in iis circumſtantiis, ex quibus colligi poſſit, alios eſſe nocentes, vel confeſſos mortalia. *Secundò*. Si dicas N. tibi eſſe confeſſum, etſi in certis circumſtantiis hoc quoque periculoſum ſit *Lay.c.14.n.22.* Imò ſi pœnitens verbo vel facto, v.g. clam accedēdo) ſignificaverit ſe nolle ſciri quòd ſit confeſſus, Confeſſarium revelare ſigillum volunt *Regin. Navar. & Mercer.* apud *Dian.p.5.t.11.R.47.* quia pœnitens confitendo Confeſſario extraordinario veniret in ſuſpicionem gravioris criminis. Quod *Tamb.in append.c.3.* dubie confirmat, aſſerens, ſe vereri ne talis accedat ad fractionem ſigilli. *Tertiò*. Si peccata ita referas, ut moraliter loquendo perſona innoteſcere non

poſſit; neque communitas aliqua etiam parva infametur, ut quòd ibi talia vitia regnent. *vid.Dian.p.2.t.15.R.13.* id enim eſſet contra ſigillum. Unde *Turr.* apud *Dian. p.5.t.11.R.45.* & *Tambur.in append.cap.3* reprehendunt Superiorem localem, qui Provinciali forte dicat, in ſua domo ſæpè poſtulari licentiam abſolvendi à reſervatis: quia poteſt redundare in ignominiam & damnum domûs, etſi idem *Tambur.cap.4. num.2.* dicat probabile eſſe, quod non ſit contra ſigillum, & dictæ licentiæ petitæ fuerint extra Confeſſionem. *Quartò.* Si utaris notitiâ extra confeſſionem acquiſitâ, imò ipſum peccatum, quod aliundè tibi innotuit, aperias, modò nullam circumſtantiam ex ſola confeſſione notam: nec certiùs referas, quam extra confeſſionem noſti: quo in caſu opus eſt magnâ cautelâ, & tutiſſimum eſt ſilere. *Laym.cap. 14.n.16.*

IV. Quando plures, v.g. ſtudioſi vel aulici, &c. tenentur ferre teſtimonium confeſſionis, Confeſſarium teneri id dare, etiam iis, quos non abſolvit, docet *Kon.di. 9.dub.1. Fagund. & Dian.p.5.t.11. Reſol.22.* tum ne id negando prodat aliquo modo ſigillum & pœnitentem: tum quia dando non mentitur, cùm tantùm teſtetur, eſſe confeſſum. Verùm *Bonac.d.5.q.6.ſ.5.p.4.* & *Card.de Lugo d.23.ſ.3.* docent, tali ſchedam negare, non eſſe contra ſigillum, (idemque concedit *Averſa q.18.ſ.2.* ſi non conſtet pœniten-

nitentem acceſſiſſe hunc Confeſſarium) tum quia nihil dicit, ſed tantum non approbat teſtimonio poſitivo confeſſionem, ad quod non tenetur, nec quidquam facit ex quo poſſint cognoſci delicta pœnitẽtis: tum quia alias via aperiretur fraudibus, & multi improbi Parochos in Paſchate deciperent: tum quia poteſt eſſe conſuetudo, ut ſcribatur abſolutum eſſe, quod falſum erit ſi ſcribat; & ſi omittat, ſigillum franget: tum quia ſcandaloſum erit & iniquum, publicæ meretrici perſeveranti (furi & occulto peccatori, ſic pallianti ſuam iniquitatem) teſtimonium dare confeſſionis: neque Confeſſario imputandum erit, quod eum poſitivè non defendat.

V. Sub ſigillum cadunt, 1. Omnia peccata pœnitentis, tam futura, quàm præterita: (ſiquidem hæc animo ſe accuſandi ſint manifeſtata: ſecùs ſi per modum ſimplicis narrationis, vel ut Confeſſarium ad ſimile peccatum induceret, *Dian p.5.t.11. R.25. ex Suarez. & aliis 8.*) ideoque peccat mortaliter, qui ſive directè ſive indirectè aperit aliquod veniale in particulari, etiam leve Titii; quia materia ſigilli parvitatem non habet, ut eſt omnium ferè ſententia apud *Dian.p.5.tr.5.R.8. & Tambur. in append. cap 8.* vel qui in genere dicit, eum ſibi confeſſum eſſe aliquod mortale, vel caſum reſervatum, vel excommunicationem, vel non eſſe abſolutum ob indiſpoſitionem,

Imò Confeſſorem, qui dicat abſolutè. Ego Petrum non abſolvi, frangere ſigillum dicit *Dian p.5.t.11.R.42.ex Suar. & aliis 9.*

2. Etiam peccata complicis, ſive prudenter ſive imprudenter detecti. *Suar.Vaſq.&c. commun.* apud *Dian.p.3.t.4.R.111.* An verò liceat interrogare de complice, ad ejus correctionem faciendam, illamque ex licentia pœnitentis facere, affirmat *Suar. & Fagund.* contra *Bon. Loream, Nugnum*, *& alios Thomiſtas v. Dian. p.3.t.4 Reſ.113. Card. de Lugo d.16. num.426.* ubi docet, poſſe aliquando pœnitentem à Confeſſario obligari, & cogi ad manifeſtandum complicem extra confeſſionem.

3. Pœnitentia impoſita ſi gravis ſit, hoc eſt, quæ cõſuevit injungi pro mortali (qualis nunc eſſet, ait *Dian.p.5.t.11.R.31.* Corona B.V. non vero Miſerere) *Averſa q.18 ſ.6.*

4. Peccatorum circumſtantiæ, quas taceri pœnitentis intereſt, etſi dictæ ſint poſt abſolutionem, v.g. ſi ſpurius ſacros Ordines ſuſceperit, ſi nobilitatem jactaverit, &c. Bona vero pœnitentis, & cætera impertinentia, quæ per accidens interponuntur, nec odium Sacramento pariunt, v.g. propoſitum religionis, vel matrimonii, ſæpe quidem (ſi nimirum pœnitens ea tecta velit) ſub obligationem ſecreti naturalis, non tamen ſacramentalis, cadunt. Excipit *Tann. & Kon.* niſi pœnitens talia dixerit in ordine ad explicanda peccata: tunc

enim

enim ſigillo ſacramentali claudi tenent, cum *Dian. p. 5. t. 11. R. 5.*

Idem de virtutibus & vitiis affirmat *Gran.* contra *Regin. & Mald.* apud *Dian. l. c. R. 30.* de defectibus naturalibus (v. g. illegitimè natum eſſe) & de vitiis occultis corporis. *Kon. Hurt. & Kelliſon.* contra *Gran. Mald.* &c. qui ea ſub ſigillum cadere abſolutè ajunt, apud *Dian. l. c. R. 29.* Item de iis quæ alios concernunt, & tamen peccata non ſunt, *Mald. & Dian. l. c. R. 58.*

Deniq; de ſcrupulis, (contra *Kon. & Gran.* qui eos ſigillo claudi abſolutè affirmant, & contra *March.* qui abſolutè negat) idem tenet *C. Lugo*, nimirum ſi pœnitens ſcrupuloſitatem confiteatur, aut ad declaranda peccata vel conſcientiam afferat, ait cadere ſub ſigillum; quia eſt in obliquo ſaltem materia confeſſionis. Secùs, ſi non cognoſcatur ex pœnitentis relatione, ſed videatur & percipiatur, v. g. ex modo confitendi. Idem dicit de aliis defectibus naturalibus, v. g. quod ſit blæſus, rudis, hebetis ingenii, &c. Et ſic excuſat Confeſſariũ, qui de pœnitente dixit, quòd impertinentiis & næniis caput ſibi frangat, *v. d. 23. ſect. 3. n. 60. Gran.* tamen id improbat *& Kon.* apud *Dia. p. 5. t. 11 R. 50* ait eſſe periculoſum, & poſſe facilè frangi ſigillum indirectè. Denique *Tamb. in app. c. 3.* doctrinæ iſti, ne quidem ut probabili acquieſcit, atq; eam à *Dian. l. c.* immerito vocari communem, cum *Gran. Hurt. Palaus, Bauny &c.* re-

fragentur: aliterque limitans ipſe ait; ſi iſti defectus, v.g. eſſe blæſum, rudem, ſcrupuloſum, &c. ſint paſſim noti, non cadere ſub ſigillum, ſecus, ſi ſint ignoti: quia confeſſio immunis eſſe debet ab omni odio.

Reſp. II. Ad ſigillum tenentur omnes, ad quos quomodocunque notitia ſacramentalis confeſſionis pervenit: qualis eſt I. Confeſſarius, qui ſi de auditis in confeſſione rogatur, poteſt negare etiã ſi opus eſt, cum juramento, ſubintelligendo: quod poſſit dicere, vel potius (ut dicit *C. Lugo d.* 21.) quod ſciat ſcientia utili, ad reſpondendum interroganti extra confeſſionem, (excipit *Henriq. & Granad* cum *Dian. q.5 t.11. R.* 43. niſi ex illa negatione ſequeretur confeſſionem non fuiſſe integram: v.g. ſi de publica meretrice rogaretur, an non eſſet confeſſa fornicationem: tunc enim declinando directam reſponſionem dicendum eſſe, illam confeſſam eſſe peccata ſua, & ſe functum officio ſuo) Imo ſi peccatum ſuum ſalvo ſigillo non poſſit confiteri, debet omittere; quia ſigillum ſtrictiùs obligat, quam integritas confeſſionis. II. Superior cui ſe ſiſtit abſolutus à reſervato, vel à quo petitur licentia abſolvendi à reſervato *Sua. C. Lugo &c.* contra *Henriq. Vaſq. Kon. & Talaum*, qui ſecreto tantùm naturali teneri volunt III. Interpres. IV. Qui furtivè vel caſu aliquid audit, licet inculpatè. V. Omnes, quibus aliquid ſacrilegè revelatum

eſt

eſt, undè de hoc nec inter ſe colloqui poſſunt. VI. Laicus, qui pro Sacerdote eſt habitus. VII. Doctor vel alius, qui cum venia pœnitentis conſulitur, ut habet communior ſententia, contra *Vaſq.* vid. *Dian. part. 2. tract. 15. Reſol. 15.* VIII. Qui alterius rudis confeſſionem ſcripſit. IX. Qui ſcriptam invenit ac legit, ut docet *Rodriq. Fagund. Mald. &c.* apud *Dian. part. 3. tract. 4. R. 112. & p. 5. t. 11. R. 27.* contra *Suar. Bon. & Laym.* quorum ſententia probabilis. Juxta quam, etſi talis teneatur ſecreto naturali, peccetque mortaliter, ſi gravia ac diffamantia vulget: ſecùs tamen, ſi ſciens lévia tantùm eſſe, ea legat ex curioſitate. Unde conſequenter in caſu graviſſimæ neceſſitatis, talem confeſſionem ſcriptam liceret revelare (excipit *Card. de Lugo*, niſi tamen per ſcripturam voluerit confiteri ut mutus, vel petere facultatem abſolvendi à caſu reſervato. *vid d. 23. num. 48.*) X. Etiam ſecundum aliquos, ipſe pœnitens. Verùm probabilius eſt, eum tantùm teneri ſecreto naturali, ratione materiæ, ſi ea id requirat, tacere audita à confeſſario. *v. Lay. Dian. p. 5 t. 11. R. 8.* *Unde reſolves.*

I. Extra confeſſionem, cum licentia pœnitentis, poteſt agi de auditis in confeſſione, ſive cum ipſomet, ſive cum quocunque alio, etſi periculoſum ſit *D. Thom. Suar. Præp. Fan. &c.* Circa quam licentiam requiritur, ut ſit formalis & expreſſa; nam præſumpta,

pta, tacita, interpretativa, virtualis, etiam in bonum ipſiusmet pœnitentis non ſuffi-cit *Fag p.2.l.6.Tann Mald. & cateri* DD. *commun.* 2. Ut ſit libera ac ſpontanea, non vi, injuriâ, dolo vel per preces importunas extorta, vel etiam per metum reverentialem ipſius Confeſſarii obtenta, *Henriq. Fag.l.c. Dian.p 5.t.11.R.10 & 24.* 3. Non revocata: nam pœnitentem pro libitu, etiam ſine cauſa, eam revocare ſemper poſſe, docet *Fag. & Dian.ll.cc.* 4. Non opus eſſe ut habeatur in ſcripto, *Suar.Fag.ll.cc.* Imò ſi dubium ſit, an Confeſſor cum licentiâ locutus fuerit, Sacerdoti potiùs quàm pœnitenti credendum, ex *Graff. & Henr.* affirmat *Dian l. c. R.4.* vel etiam quàm hæredibus; v g. ſi ex licentia defuncti revelet reſtitutionem ab iis faciendam; *Tann. & Mald.* Qui tamen monet, eo caſu non eſſe dicendum, eam deberi ex delicto, ſed ſolùm, quòd talibus tantum dari voluerit: ſatiusque ſuaderi moribundis, ut talia ſecreto codicillo hæredibus injungant, *v. Dian.l.c.R.32.* 5. Perinde eſſe, ſive ea licentia detur verbo ſive facto quod quidem æquivaleat expreſſæ conceſſioni, v.g. ſi pœnitens extra confeſſionem incipiat loqui cum Confeſſario de dictis in confeſſione: tunc enim poſſe hunc pro[...] qui docet *Averſa q.18.ſ.7. Tamb.in append. 1.ex Bon.*

I. Frangitur ſigillum, ſi cum pœnitente, extra confeſſionem, ſine ejus veni[...]

a g[...]

Digitized by Google

agas de auditis in confeſſione, aut ea te ſcire oſtendas. Quod verum putat *Sanch.* contra *Suar.* & *Laym.* etiamſi cum eo tractare velles de eſſentiali errore in ea commiſſo: quem illi ſignificare ſine ejus venia, non licere docet *Reg. Fag. Bon.* & *alii* contra *Fill. Turrian.* &c. apud *Dian. p. 3. t. 4. 4. R. 87.* Dixi, *extra*, quia intra confeſſionem poteſt fieri mentio præcedentium, ut patet ex praxi confeſſariorum; qui ob recidivam arguunt, & abſolutionem aliquando negant. Ita *Henriq. Præp. Gran. Mald.* &c. apud *Dian. p. 5. t. 11. R. 20.* ubi ipſe cum *Fagund.* negat id licere ſine expreſſa licentia pœnitentis, niſi de iis, quæ is iterum confitetur, vel ſaltem tangit *v. Dian. l. c.* & *p. 2. t. 1. miſc. n. 12.* & *p. 9. t. 11. R. 15.*

III. Frangit ſigillum, qui dicit ſe in tali monaſterio audiviſſe grave peccatum, tametſi non nominet perſonam *Dian. p. 5. t. 11. R. 35.* & *alii 3.* cum *Mald.* Additque graviter peccare eum, qui dicit in hoc vel iſto Ordine Religioſo, hoc vel iſtud peccatum fuiſſe admiſſum, quod ex ſola confeſſione novit. Imò nec de civitate vel certo loco, quo quis confeſſiones audivit, licere dicere quòd gravia fiant, vel talia & talia peccata committi ſoleant, (niſi id aliunde conſtet) docet *Hurt. Kelliſon.* & *Mald.* apud *Dian. l. c. R. 35.* quia poteſt redundare in gravamen & infamiam ipſius communitatis, & fortè etiam civium in particulari, quando civitas non

non eſt ampla, & pœnitentes ſuſpecti; atque adeò confeſſio fieret illis odioſa. *vid. Dian. l. c. & Reſ. 36.* ubi cum *Malder* docet, Confeſſarium, qui paucos habet pœnitentes ſibi ſubditos, (v. g. Moniales unius monaſterii) ſcandalum dare, ſi coram illis concionetur de vitiis auditis in confeſſione: quia confeſſæ facilè ſuffunduntur pudore.

IV. Notitiâ in ſola confeſſione acceptâ, nullo caſu uti licet, ſi periculum ſit revelationis, ſaltem indirectæ. Verùm ſi nullum ſit periculum, ut vel pœnitens, vel uſus ſcientiæ innoteſcat, etſi probabile ſit, licere uti ad alterius gubernationem, v. g. negando ſuffragium ei, quem ex ſola confeſſione ſcit indignum eſſe, vel claudendo oſtium, per quod quis noctu ingreditur ad peccandum; item cognitâ proditione futurâ monendo de diligenti cuſtodiâ; impediendo clam matrimonium, quando ſcitur impedimentum, ut docet *Vaſq. Henriq. Navar. &c.* Contrarium tamen verius videtur, quod docet *Fumus, Sanch Kon. Laym. Dian. p. 3. t. 4. R. 76. & p. 5. t. 11. R. 3.* & alii; quia hæc doctrina poſſet pœnitentem abſterrere à confeſſione. Et quidem ſuperioribus religionum talis gubernandi modus prohibitus eſt, Anno 1594. cum in Societate JESU jam antè idem ſtatutum eſſet, prohibitumque contrarium docere. *vid. Dian. p. 4. t. 4. R. 202.* Contrà verò ad ſui ipſius gubernationem licere tali caſu eâ ſcientiâ uti, vide-

videri probabilius, v.g. abſtinendo à calice, in quo ſcitur eſſe venenum, deflectendo à ſilva, in qua paratam ſibi mortem ſciat ex unius latronis confeſſione, docet *Sylv. Henriq. Kon. Laym. hic c. 15.* contra *Suar. Dian. p. 5. t. 11. R. 46.* Excipit *C. Lugo*, niſi actio, vel omiſſio Confeſſarii inducat notitiam peccati, vel damnum afferat confitenti, contra *Kon. di. 9. dub. 4. &c.* qui putat licere, etſi inde mors pœnitenti immineret à ſociis inferenda, *v. l. c. n. 108.*

V. Denique facere aliquid, ex quo ſoli pœnitenti innoteſcere poſſit id fieri ex notitia confeſſionis, eſſe contra ſigillum negat *D. Thom. Bon. Sot. Vaſq. &c.* affirmat *Sylv. Valen. Kon. Dia. p. 3. t. 4. R. 46.* Idque confirmat *Fag. Gran. Lugo, & Averſ. q. 18 ſ. 8.* ſi tale ſit, quod pœnitenti ruborem, vel moleſtiam afferat, v.g. ſi vultum ei auſteriorem oſtenderet, vel eum declinaret: ſecus ſi ei ſit gratum, vel ſaltem confeſſionem odioſam, aut difficiliorem non reddat v. g. ſi audiſſet eum ad indignationem aut odium provocatum vel in tentationem incidiſſe ex certo facto, vel dicto ipſius Confeſſarii, indeque ipſe à talibus factis vel dictis abſtineat, &c.

## DVBIVM II.

### *Quale ſit præceptum, & quæ obligatio confeſſionis?*

Reſp. Præceptum confitendi, tum Divinum

num, tum Eccleſiaſticum, ſub mortali obligat omnes, ac ſolos baptizatos, qui habent mortale: illud in articulo mortis; hoc verò poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint: ſimul ut confiteantur proprio Sacerdoti vel alteri, cum ejus venia, ſemel in anno; computando ab una confeſſione ad aliam, ut quidam docent, vel ab initio Januarii, ad finem Decembris, ut habet communior; vel denique à paſchate ad paſcha, ut conſuetudo ferè obtinuit, propter communionem. *Suar. d. 35. ſ. 2. Vaſq. q. 90. a. 2. Card. de Lugo d. 15. ſeſſ. 3. 4. 6. & 7. Con d. 5. dub. 6. Unde reſolves.*

I. Tenentur hoc præcepto. 1. Hæretici & Apoſtatæ, pueri doli capaces, ſaltem poſt ſeptennium, *vid. Dian. p. 4. tr. 3. Reſol. 52. Card. de Lugo l. c. ſ. 7. num. 144. & 149.* 2. Ingrediens periculoſam navigationem, vel conflictum. 3. Mulier tenera primùm paritura, vel quæ ſolet habere partus difficiles. 4. Reus morti adjudicatus. 5. Qui ſigna habet mortis naturalis.

II. Improbabile eſt, quod docet *Sa. V. Confeſſio*, Eccleſiam non obligare ante pubertatem; cum anni diſcretionis citiùs attingantur, & conſtet mortaliter peccari poſſe ſub annum nonum, vel decimum, imò ante. Unde ſi talis puer, craſſo ſaltem modo, videatur cognoſcere, Deum per hoc vel illud offendi, oſtendatque dolorem & propoſitum, ac præcipua fidei myſteria

cogno-

cognoſcat, debet abſolvi: ſecùs tamen, ſi non notetur ſufficiens uſus rationis. Si verò dubium ſit, poteſt, (imo in articulo mortis debet) abſolvi ſub conditione, *vid. Laym. lib. 5. tr. 6. cap. 5. Dian. p. 4. t. 4. R. 53. & Card. de Lugo loc. cit. & d. 17. num. 22.* ubi docet, etiam extra articulum mortis, & obligationem præcepti, talem eſſe ſub conditione abſolvendum, ne gratia ſacramentali privetur.

III. Non obligatur qui tantùm habet venialia, etſi conſuetudo habeat, & cogi etiam quiſque poſſit, ut in paſchate ſaltem ſe ſiſtat Paſtori, ut cum reliquis eum ad communionem admittat; ad quod Paſtor tenetur, ſi alter dicat, ſe mortalis culpæ non eſſe conſcium. *Suar. d. 36. l. 2. & c. communiter.*

IV. Probabile eſt, eum, qui uno anno, ſive cum, ſive ſine culpa, non ſatisfecit præcepto teneri adhuc quamprimum poteſt, anno ſequente: quia terminus non apponitur ad finiendam, ſed ad non differendam obligationem. Ac proinde talem toties peccare mortaliter, quoties oblatam occaſionem negligit, docet *Bonac. d. 5. q. 5. ſ. 2. Suar. Vaſq. Card. de Lugo l. c. n. 177.* contra *Sylv. Val. Laym. Dian. &c.* qui dicunt perſeverare in uno eodemque peccato.

V. Satisfaciunt ii, qui confitentur Mendicantibus, etiam in Paſchate, quia hi habent facultatem à Sacerdote propriiſſimo omnium fidelium, & Paſtore Paſtorum. Ita

Ita *communiter omnes* contra *Gloſſatorem*, & *Auctorem Parochiani obedientis*, contra qu *vide in Reſponſis Franciſci Fontani editis Vien Auſtria Anno 1634.* allegatam auctoritate duorum Conciliorum Generalium, Vie nenſis & Tridentini, 20. Pontificum, ſ Doctorum, & præter totius orbis conſen ſum, multorum quoque Parochorum, t ſtantium eos eſſe optimos Parochiano qui Regulares adeunt, & ab iis inſtituu tur, *v. ſupra l. 3. t. 3. cap. 1. dub. 3.* Item *Nava Azor. Fag Trull. l. 3. c. 4. d. 2. num. 6. Dian. p. 8. t. R. 88.*

VI. Non obligatur ante finem anni, q habens mortale, timet ne illud oblivi tur. *Kon. Henriq. Card. de Lugo d. 14. num. 41.* alii; contra *Medin. &c.* Si tamen prævidere ſe non habiturum occaſionem confiten deinceps toto hoc anno, deberet prævenir etiam in medio anni. *Card. de Lugo diſp. 15. ſ. n. 182.*

VII. Probabilius eſt non ſatisfieri præc pto Eccleſiæ per confeſſionem invalida ut docet *Suar. d. 36. ſ. 7. Filliuc. Laym. Card. Lugo d. 15. ſ. 6. §. 5.* etſi probabile contrariu putet eſſe *Fagund. vid. Dian. p. 3. t. 4. Reſ* 12 Item nec per confeſſionem venialium, docet *Dian. p. 4. t. 4. Reſ. 206. ex Hurt. & M cero.*

VIII. Excuſantur ab hoc præcept 1. qui phyſicè non poſſunt, v. g. quibus de Confeſſarius. 2. qui moraliter non p

u

ſunt; v. g. qui prudenter timent revelationem ſigilli; vel qui non poſſunt ſine notabili incommodo vitæ, fortunarum, &c *Kon. Tamb. c. 4. §. 3.*

# TRACTATUS V.

## *De Extrema Vnctione & Ordine.*

## CAPUT PRIMUM.

### *Quid ſit Extrema Vnctio, & quæ circa eam obſervanda?*

RESp. I. Eſt Sacramentum à Chriſto inſtitutum, ad ægroto periclitanti de vita conferendam ſalutem animæ, vel etiam corporis, per unctionem olei benedicti, & orationem Sacerdotis. *S. Thom. in 4. diſt. 23. q. 1. a. 1. Vnde reſolves.*

1. Materia ejus remota, eſt oleum benedictum, quod in pyxide chriſmali ſignatur litera I. (in cujus defectu non licet uti chriſmate: ſi tamen uſus ſis, nihil repetendum eſſe, docet *Laym. lib. 5. tr. 8. c. 2. num. 3.*) Idque renovandum eſt quotannis in Cœna Domini, veteri exuſto: ſi tamen novum haberi non poſſit, licet uti antiquo, *Laym. l. c.* & ſi hoc non ſufficiat, aliud conſecratum, vel in neceſſitate non conſecratum, (in minore tamen quantitate quam vetus eſt,) addere. Etſi *Dian. p. 6. t. 6. R. 44. ex Leſſ. & aliis*

*aliis 4.* dicat, contrarium l
Eccleſiæ, ut ſcilicet paulati
(ſi ita requirat neceſſitas pr
infirmorum) longè etiam m
addatur, quàm ab Epiſcopo
crata initio *Bon. d. 7. q. 1. n. 8. ex*

II. Materia proxima, eſt u
partium corporis ac ſalt
ſenſuum; vel ſi mutilati ſin
partium, facta à Sacerdote,
ter neceſſariò contactu imm
nam peſte graſſante poteſt u
ga oleo tincta, quam poſ
*Sylv. Chapeavill. Dian. vid. Di*
*167.* Quidam etiam Doctore
tantum unctionem eſſe de
menti, ideoque in periculo
li neceſſitate, ſufficere unum
num magis obvium, vel
quòd in eo ſenſus maximè vi
re, dicendo: *Per iſtam &c. q*
*ſti per viſum, auditum, guſtum*
*ctum, &c.* Et quidem pro h
tantur varia Paſtoralia Age
ctor, Lovan. *Sylvius in 3. part q.*
*lib. 5. tr. 8. cap. 3.* qui eam no
probabilem, *Tan. & Marche*
*ſtorum*, qui omnino probabi
xi uſitatam, *Dian. part. 3. t. 4.*
praxi tutam dicit, citansque
*Reſol. 21. Frau. Amic. Ave*
Pontificem id poſſe permitt

*Eſcob.* (citans *Becanum cap. 25. q. 7. num. 6*) & *Barboſa in Trident. ſeſſ. 14. cap. 1.* id permittit. Verum cum alii Doctores communiter repugnent, tutius ſaltem erit (quod ſuadet *Lay. & Dian. ll. cc.*) eo caſu unum oculum, aurem, manum, narem & os velociter ſine crucis forma ungere, dicendo unicam formam, complectentem reliquas. Illud vero certiùs eſt, pedes aut renes inungere non eſſe eſſentiale, imo quoad renes, non eſt decens, præſertim in fœminis & viris religioſis, ideoque omitti ſolet, *Henr. Sa. Tol. Suar. Bellar. c. 10. in fine.*

III. De eſſentia hujus Sacramenti eſt, I. ut organa 5. ſenſuum quæ inunguntur nominentur, *Talaus l. 4. t. 26. Averſa ſ. 4. &c. communiter.* Licet *Dian. p. 8. t. 7. R. 56. ex Reg.* contrarium cenſeat probabile; imo ad valorem ſufficere, ſi inter ungendum omnes ſenſus dicas, *Per iſtas ſanctas unctiones indulgeat tibi.* II. Verba illa: *Per hanc ſanctam unctionem*, etſi *Talaus l. c.* dicat valere, ſi tantùm omittas tò *ſanctam.* III. Verba deprecativa; *Indulgeat tibi Deus.* Hinc formam imperativam, v. g. *Per hanc, &c. remittatur tibi, quidquid*, &c. non valere, dicit *Talaus l. c. Dian. l. c.*

IV. Hoc Sacramentum tantum dandum eſt morti propinquis, ex morbo, vulnere, partu, vel ſenectute: quia hi ſoli ſunt infirmi. Quod ſi morbo liberati rurſus periclitentur, iterandum eſt, & quidem in diuturnis

nis morbis, quoties erit p
neque expectandum, (
*Quintan.t.5.ſ.9.*) donec ſen
omnino ſint deſperati. In
ta, detur ſub conditione.
*Sylv.Suar.d.40.*

V. Si conferatur infirm
bo, ſive nō graviter vel pe
ti, non eſt validum *Suar.P.*
*&c.commun.* Ac licet *Leſſ.*
contrarium putent probab
tamen, ſic inunctum iter
eſſe, (etiam in eodem mor
culoſè laborare cœperit,
tum infirmitatis, additqu
ter peccatum fuiſſe, *v.Qu*
*p.9.t.6.R.45.*

VI. Ad Sacramentum
accipiendum, in eo qui rati
& conſcius peccati mortal
teatur) requiritur contrit
mata; neque ſufficit attri
*p.5.n.2.ex Reg.l.28.c.ult.a.75.*
tem niſi obſtet cauſa ration
vomitum communicare n
mittenda eſt confeſſio & c
Eccleſiæ conſuetudinem, c
tanquam minus neceſſaria
poſtponit. *v.Bon.l.c.n.13.* Li
loquendo confeſſio non ne
tatur, cum per contritione
poſſit; per accidens tamen

v. g. ſi poſt viaticum peccaſſet mortaliter, & timeretur poſt unctionem defuturum tempus confeſſioni: tunc enim prius audiendus & abſolvendus eſſet; quia ſacramenta magis neceſſaria tali caſu priùs ſumenda ſunt. *Fill. Barb. Dian. p. 5. t. 3. R. 92.*

VII. Pueris habentibus ſufficientem rationis uſum ad peccandum, tametſi ſacram Euchariſtiam non recipiant, non rectè negatur Extrema Unctio, cum inde nonnunquam ſalus ipſorum dependere poſſit. *Suar. 3. p. tom. 3 d. 70. ſ. 1. Graf. Angl. Zamb.* apud *Lay. l. 5. t. 8. cap. 4. num. 2.* qui Parochos quorundam locorum excuſat, per conſuetudinem toleratam ab Epiſcopis, ſi non dent pueris ante annum 14. vel 15. excepto caſu neceſſitatis, quo puer, quem rationis uſum conſecutum eſſe conſtet, aliud Sacramentum ante mortem ſuſcipere non poſſit. *v. Chapeavill. q. 17.* Ac licet Parochus in confeſſione cognoverit, puerum nunquam actualiter peccaſſe, debere tamen illum inungere, contra *Lugo. & Sancium* docet *Suar. Regin. Fill. Kon.* &c. cum *Dian. p. 3. l. 4. R. 181.* Si verò dubium ſit, an puer uſum rationis habeat, ungendus eſt ſub conditione *Dia. p. 5. t. 3. R. 85. & Sanch. Zamb. & Lugo.*

V. Miniſter eſt ſolus Sacerdos proprius, ſive Paſtor; ſine cujus veniâ ſi extra neceſſitatem alius det, validum quidem eſt, ſed graviter peccat. *Sylv. Sotus, Kon. d. 9.*

 neſa

Digitized by Google

*nu.28.* & religioſus incurri
tionem Papalem , *Suar.Re*
tamen Regulares hoc Sa
& viaticum) in articulo n
aribus miniſtrare, docet *I*
*Marchino,&c.* In neceſſi
ſtor abſit, vel dare nolit, n
adiri pro petenda licenti
quivis non excommunic
ſus; (etiam Regularis, ut
cet *Præp, Henr, Fern. Gran.*
cenſetur enim tunc Pap
*Lay.Reg.Suar.&c.l.c.Dan.F*

VI. Sufficit Sacerdos ſi
ceſſitate, nec in eâ fœmi
quod ſi tamen fiat, venial
*tan,t 6.ſ.6.* In ea poſſet
alius aliam partem inung
do tamen formam illi un
tem *Bon.l.c.&c.commun.*
unus inungere aliquem
formam pronunciare: n
oculum, alter alterum,
Quod ſi Sacerdos non po
plenda erunt per alium
*Præp.Marat.* qui apud *D*
tat, licere etiam alteri u
repetere, perinde ac ſi p
inchoaſſet.

XII. Etſi in adminiſtra
menti ſervanda ſint omni
tuali, Agenda vel Manua

non eſſe, adminiſtrare in neceſſitate ſine ſuperpelliceo vel ſtolâ, docet *Quint. & Lea.* conceditque *Amicus*. Et *Dian. p. 8. t. 1. R. 79.* id excuſat ab omni peccato, ſi infirmus non ſit capax alterius Sacramenti, & iſta haberi non poſſint, contra *Suar. Reg. &c.*

Imò etiam extra neceſſitatem non eſſe mortale. I. Omittere Pſalmos pœnitentiales, Litanias, & cæteras preces, docet *Talaus & Gran.* Dico, *extra*: quia in neceſſitate gravi, v. g. tempore peſtis, vel morte imminente, ſtatim ungendus eſt ſine præmiſſis orationibus; quæ tamen poſtea ſupplendæ ſunt, ſi ſupervivat infirmus, *Bon. d. 7. p. 6. n. 8.* II. Deferre ad ægrum, vel adminiſtrare ſine lumine. *Leand.* citans *Poſſ. Quint. t. 5. ſ. 13. Barboſ. de offic. Parochi cap. 22.* III. Si ſolus ſine miniſtro adminiſtret: Imò hoc in neceſſitate permittunt. *Telet. Sa. &c. v. Dian. p. 9. t. 6. R 36.* IV. Si ungat aliter quàm in formam crucis, *Suar. Bec. Laym. v. Dian. p. 3. t. 4. R 178.*

VIII. Paſtor ratione officii, tenetur ſub mortali dare iis qui petunt, niſi juſta cauſa excuſet; etiam tempore peſtis, modò poſſit abſque periculo vitæ; cum eo enim non teneri, docet *Tann. Dian. p. 5. t. 3. R. 98.* Si peſte infecti ſint confeſſi, poſſe ſine peccato omitti, abſolutè docet idem *Dian. p. 3. t. 4. R. 174. p. 5. t. 3. R. 93. & 83. & p. 8. t. 1. R. 21. ex Villalob. Tan. Amico, Franc. Lugo, &c. Suar. Fill. Kon. Bon. Lay. ll. &c.*



Digitized by Google

IX. Sacerdos curatu
ſi petentem negligat in
eum probabili periculo
moriatur æger, (niſi j
quia in re gravi non pra
netur ex juſtitiâ. Alius
ſente Parocho licitè & 
ex charitate, ſed ſub ve
men ægrotus, valdè in
qui ſine omnibus ſacra
turus, quod aliud null
tunc enim quidam gr
nem agnoſcere videntu
*170.Lay.l.5.t.2.c.7.n.3.*

X. Parocho veſperi t
cetur ad ægrum, non
ſacrum oleum, ut voca
peditiùs. Licet veniale
tùm agnoſcat *Barb. de P*
Item *Quint.t.5.ſ.10.* u
non audet excuſare eu
retineret.

XI. Decens eſt, ut ſtu
ad ſingulas unctiones 
niſi aliud habeatur in A

Reſp. II. Effectus eju
borare animam contra
nis in morte. Secunda
liquias peccatorum, 2. t
tes. 3. aliquando etiam
conferre, ſi ita expediat
*ſ.1. Unde reſolves.*

Hujus Sacramenti non ſunt capaces, 1. Pueri, ante uſum rationis; etſi ſufficiat ea ætas, qua poſſunt peccare *Navar. Suar. l. c.* 2. Perpetuo amentes: aliis vero delirantibus, ſi ante petiverint, aut perituri fuiſſent ſi cogitaſſent, aut oſtenderint ſignum doloris, dari poteſt & debet, *Sylv. Henr. Lay.* Et ſi tales unctioni reſiſtant, ligandos eſſe, vel fortiter tenendos ait *Zambr.* apud *Dian. p. 5. t. 3. R. 84.* qui cum *Barb. de officio Parochi c. 22.* dicit eſſe neceſſarium, quando phreniticus non poteſt aliud Sacramentum ſuſcipere.

2. Muti, ſurdi, & cœci à nativitate ſunt capaces, atque adeo debent inungi prope organa ſenſuum, quibus carent: etſi exterius per illa non peccarint, potuerunt tamen peccare per interiores potentias, quibus illa reſpondent, *Poſſeu. Nald. Præp. Dian. p. 5. t. 6. R. 11.*

3. Non ſuſcipere hoc Sacramentum, per ſe loquendo, ſecluſoq; ſcandalo & contemptu, non eſt peccatum mortale. *Suar. Lay. Tan. Eſcob. &c.* (multo minùs peccant mortaliter domeſtici, ſi id non procurent) Veniale tamen eſſe, docet *Kon. d. 19. dub. 10.* cōtra *Nagn. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 170. p. 8. t. 1. R. 58. & p. 5 t. 3. R. 97.* ubi notat ex *Tann.* non cenſeri contemnere, qui ſciens prudens omittit tempore apto, & oblata cōmoditate. Contrarium tamen vult *Tol.* præſertim ſi probabiliter deinceps non ſit futura cōmoditas.

# CAPU

## *De Sacrament*

### *DVBIV*

### *Quid Ordo, quotupl materi*

Reſp. I. Ordo eſt Sa traditur poteſtas circa adminiſtrandam, Ordi ſeptem, Oſtiariatus, Lec tus, Acolythatus, Subd natus, & Sacerdotium duplex, Minus & Maju Unde quidam octo num tonſura non eſt ordo, n diſpoſitio ad Ordines, Clericus, & capax Ben ac privilegiorum Cleric poſteriores dicuntur M ob annexum votum ſ (etſi ordinatus per grav miis blanditiis, & im tum, probabiliter eo n ſponte ratificaverit, *S lib. 10. cap. 4. q. 3. Kon. nu q. 3. p. 9.*) reliqui Minor alii Sacramentum eſſe *Bellar. Kon. Fill. &c.* con bilius affirmant. Et qui fectione ac fine, vel uni

*Fill. tr. 9. cap. 1. Bonac. d. 8. qu. 1.*

Reſp. II. Materia remota Ordinum, eſt aliquod inſtrumentum, traditum ordinandis in ſignum poteſtatis ſpiritualis. Proxima eſt ejusdem traditio & acceptio. Cujus contactum phyſicum & immediatum, etſi non eſſe eſſentialem aliqui probabiliter doceant, cum *Sa. Henr. Reg. Lay. Dian. t. 4. de ſacram. num. 185.* & aliis, quos citat: contrarium tamen communius eſt, ac tutius, ut altera ſaltem manu tangatur; imò ex præcepto, ad ſcrupulum vitandum, utraque manu, & quidem omnia, v. g. calix cum patena, hæc cum hoſtia, ut docet *Fill.* idque ſimul cum prolatione verborum Epiſcopi, *v. Laym. l. 5. t. 9. c. 5. Bon. d. 8. q. 2. pu. 3. v. Dian. p. 8. t. 1. R. 40. & 42.*

Reſp. III. Oſtiarius ordinatur traditione clavium Eccleſiæ; Lector libri lectionum, Exorciſta, libri exorciſmorum; Acolythus ampullarum vacuarum, vel ſaltem unius & candelabri cum cereo extincto. quia ejus eſt præparare lumen, vinum & aquam ad Miſſam; Subdiaconus traditione calicis vacui, cum vacuâ patenâ ſuperpoſitâ, quia illius eſt hæc ad Miſſam præparare; Diaconus impoſitione manûs, & traditione libri Evangeliorum, quia ejus eſt catechizare, cantare Evangelium, & cum facultate Parochi prædicare, baptizare, Euchariſtiam dare, *v. ſupra*; Sacerdos traditione calicis cum vino, & patenæ cum

pane

pane, additâ formâ quâ d
crificandi, deinde impoſi
ditâ aliâ formâ, quâ datu
tendi aliis peccata, *v.Fill*
*Dian.p.3.t.4.R.*186.187.*&* 1
*reſolves.*

I. Poteſt Epiſcopus ex
ſubditis conferre primam
non eſt Ordo *Bon.& alii 4.*
*R* 143 contra *Sanch.Barb.&*

II. Quando dubium oc
ſit verè collatus, v.g. quia
bia, iterari poteſt & debe
Quando verò ſunt ration
babiles pro nullitate & va
*p.5.t.3. R.47. ex Gran.* poſ
ditione, imò debere, ſi ſ
Sacerdotalis, v.g ſi Sacer
non tetigiſſet vaſa ſacra
mentum, in cujus porr
tur character. Excipit
tem, qui immediatè teti
non hoſtiam. Eum vero
calicem & patenam, dur
batur, ſed paulo poſt, poſ
jorem animi ſui quieten
iterum ordinari, non tan
rium docet *C.Lugo Reſp.m*
autem notat *Dian.l.c.* et
ne invalide ordinatus ſit
detur ſe tetigiſſe ſacra v
giſſe imaginetur, non illi

Ordinem: cum ſola oblivio vel timor non ſufficit ad prudens ac rationabile dubium, vel probabilitatem.

Reſp. IV. Epiſcopus non poteſt ordinare niſi ſubditos vel ratione originis (ſi ſcilicet in ejus diœceſi ſint nati, vel ratione domicilii, ex voluntate iſthic perpetuò habitandi; vel ratione beneficii in ſua diœceſi exiſtentis, *Dian. p. 8. t. 2. R. 8. Laym. Prap. &c. comm.* Quocunque autem horum modorum ſint ſubditi, licitè eos ordinat, ut habetur in *c. cum nullus de temp. ordin. in 6. & ex* communi, *Henriq. Leſſ. l. 2. c. 34. d. 19. Vnde reſolves.*

I. Qui in una diœceſi eſt natus in altera habet domicilium, in tertia beneficium, à quovis trium iſtorum Epiſcoporum poteſt Ordines, vel dimiſſorias accipere. *Prap. q. 1. d. 14. Lay. l. 5. t. 9. c. 9.* Dian *p. 8. t. 2. R. 8. & 9.* ubi cum *Averſa & aliis 3.* contra *Barb.* dicit etſi ab uno eorum acceperit Ordinem unum, poſſe alterum ab alio accipere.

II. Poteſt quis ordinari ut originarius, ubi ipſe vel pater ejus eſt natus, *Barb. Zerola, Averſo. & alii 9.* cum *Dian. p. 8. t. 1. R.* 11. Non tamen poteſt ordinari ab Epiſcopo, in cujus diœceſi natus eſt fortuito; v. g. quia mater ibi itineris vel negotiorum cauſa degebat: quia non contrahit ibi civilitatem originis, ſed ubi parentes domicilium habent, ibi enim natus eſſe cenſetur, *Sanch. & alii 8. cum Dian. p. 8. t. 3. R.* 11. contra *Hurtad.*

III. Qui

III. Qui in diverſis Epiſc
duo domicilia, in quibus
non mathematicè) habitat,
uslibet loci Epiſcopo ordin
que eſt ſubditus ratione do
*San, Averſa,&c.* cum *Dian.p*
tamen filius ab illo tantùm
ceſi eſt natus. Quod ſi fort
usque diœceſin ſit natus,ab
ordinari: quia uterque cen
copus originis, cum non
de uno, quàm alio, *Præp.*Di
tem ex fornicatione, matr
patris domicilium ſequitu
*R.18.*

IV. Qui plura habet in d
bus beneficia, poteſt à quo
piſcoporum ordinari. *Garc*
*an.p.8.t.2.R.25.*

V. Studioſi qui in unive
(etiam ultra decennium)
di in patriam, non contrah
lium, atque adeò ab ejus lo
dinari non poſſunt. Imò ſi i
rem, nec filii eorum: ſicut
citur Epiſcopus domicilii
ita nec Epiſcopus originis
quæ nata fingitur in domic
*p.8.t.2.R 15, & 17.*

## DUBIUM II.

### *Quæ requirantur in ordinando?*

Reſp. I. Ad validam ordinationem requiritur, & ſufficit, ut ſit mas baptizatus; *S.Tho. 3.p.q.39.a.2. Kon.d.20.dub.10. Vaſq. Fill.t.9.c.4. q.2. Unde reſolves.*

I. Incapax Ordinum eſt, & quidem jure divino, 1. Fœmina. *Vaſq. Regin. Fill. l.c.* 2. Hermaphroditus, in quo ſexus fœmineus prævalet. *Fill. loc. cit.* Quòd ſi autem in eo incipiat prævalere poſt ordinationem validam, non poteſt validè conſecrare, vel abſolvere; licet characterem Sacramentalem retineat, *Card. Lugo Reſp. mor. l. 1. d. 31.* 3. Non baptizatus. *Ibid.*

II. Validè ordinantur, 1. Perpetuò amentes, cœci, muti, privati manibus; etſi jure naturali ſint inhabiles. 2. Irregulares, etſi jure Eccleſiaſtico ſint inhabiles, maneantque ab eorum uſu ſuſpenſi. 3. Pueri in cunis; qui tamen ad caſtitatem non tenebuntur vi voti, niſi id ratificaverint. *Tol. Henr. Azor. l. 13. c. 14. Bon. l.c.*

Reſp. II. Ut Ordo licitè, & ſecundum jura Eccleſiæ ritè ſumatur, aut non incurratur cenſura, requiritur in recipiente præter ſtatum gratiæ.

1. Ut non ſit Neophytus, vel infamis, vel Hermaphroditus, vel irregularis, ſuſpenſus, excommunicatus.

2. Ani-

2. Animus clericandi *Trid.ſeſſ.23.c.4.* ſine quo ſi primam tonſuram, vel Ordines minores accipiat, videtur peccare ſaltem venialiter (niſi juſta cauſa excuſet) quia fraus eſt levis *v. ſupra l.4.ca.2.d.1.a.3.* Similiter venialis inconſtantia videtur, ſine juſta cauſa ſtatum Clericalem deſerere.

3. Ut ſit confirmatus, *Trident.ſeſſ.23.c.4.* & quidem ſecundum *Bon.d.8.p.5.n.10.* ſub mortali; ſecundùm *Sotum & Kon.* ſub veniali.

4. Literæ dimiſſoriæ (etiam pro prima tonſura) Epiſcopi proprii, ſive originis, ſive beneficii, ſive domicilii, *vid.Dian.p.3.t.4. Roſ.194.*

5. Examen coram Epiſcopo, de ſcientia neceſſaria ad uſum cujusque Ordinis; nam *Trid.ſeſſ.23.c.4.* pro prima tonſura requirit, ut ſciant fidei rudimenta: item legere & ſcribere: & de quibus probabilis ſit conjectura quòd Clericatum elegerint, non ſæcularis judicii fugiendi fraude, ſed ut Deo fidelem cultum præſtent. Pro Minoribus, ut linguam latinam intelligant. Pro Subdiaconatu & Diaconatu, cognitionem eorum quæ ad iſtos Ordines ſpectant. Pro Sacerdotio tantam ſcientiam, ut populum docere poſſit neceſſaria ad ſalutem, & adminiſtrare ſacramenta.

6. Titulus ſuſtentationis, ut beneficii, vel patrimonii; vel paupertatis, ut in regularibus. *Trid.ſ.21.c.2.v.Bon.*

7. Or-

Digitized by Google

7. Ordo inter receptionem unius & alterius; cujus inverſio, v.g. ſuſcipere Diaconatum ante Subdiaconatum, erit mortale, Epiſcopatus ante Sacerdotium, erit etiam invalidus.

8. Tempus; Sic minores conferuntur quavia Dominicâ, vel feſto, & quidem tali, quod ex præcepto Eccleſiæ celebretur etiam in foro, ut *Sylv. Azor. Barb. &c. commun.* docent. Ac licet *Præp. Fag. Tan. Gavant. &c.* putent ſufficere quodvis feſtum duplex in Eccleſia, eamque ſententiam *Dian. R. 5. tr. 13. R. 47.* vocet tutam in praxi: eam tamen ex decreto Urbani VIII. rejectam eſſe monet *C. Lugo l. 1. Reſp. mor. d. 43.* Eosdem autem poſſe ex recepta Epiſcoporum conſuetudine, etiam feriâ VI. veſpere ante Sabbathum, quo omnes Ordines jure conferri poſſunt, notat *Dian. p. 2. t. 16. R. 28. ex Henriq. Reg. &c.* majores verò Sabbathis Quatuor temporum, & Dominicæ Paſſionis, ac Hebdomadæ Sanctæ.

9 Interſtitia temporum. Sic majores non niſi poſt annũ ab alterius ſuſceptione conferri poſſunt, ex *Trid. ſeſſ. 23. c. 11 & 13 & 14.* in quo tamen Epiſcopus ob neceſſitatem, vel utilitatem Eccleſiæ, poteſt diſpenſare. Eodem tamen die, non niſi de licentia Papæ, duo Ordines majores poſſunt dari: Minores vero omnes, diſpenſante Epiſcopo, poſſunt dari eodem die, & ſi conſuetudo ſit, ſimul cum Subdiaconatu, *Navar.*

*c. 25.*

*c.25. Henriq.l.10.c.11. Vaſq.Suar.Sa.V.Ordo,Lay. l.5.t.9.c.8.*

10. Locus ſcilicet pro ſolemni collatione Eccleſia, pro privata, Sacellum.

11. Ætas; in qua ordinarie Epiſcopus non poteſt diſpenſare, & ſic pro prima tonſura & minoribus, requiritur ſaltem ſeptennium completum, licet *Quintan.t.6.ſ. 21.* contra *Sanch. &c.* putet ſufficere inchoatum, pro Acolytho annus 12. completus. *Fill.t.9.c.4.n.28.* pro Subdiaconatu vigeſimus ſecundus; pro Diaconatu vigeſimus tertius; pro Sacerdotio vigeſimus quintus, omnes incepti, pro Epiſcopatu trigeſimus completus *v. Bonac.d.8.q.1.Fill.tr.9.cap.4. Laym.l.5.tr.9.ca.6.& 7.Dian.p.3.tr.4.R.192.* Si autem dubium ſit, an quis ætatem requiſitam habeat, v.g. pro Sacerdotio, an annum 25. ingreſſus ſit, ordinari non poteſt, *Sanch. Laym. Bardi d 6.cap.11.p.6.§.2.v.ſuprà l.1.t.1.c. 2.dub.3.* Peccat autem tam ordinans, quàm ordinatus, ſi ordinetur qui non habet qualitates requiſitas.

*Quares.* Quæ ſint officia ordinatorum?

Reſp. I. *Oſtiarii* eſt claves templi ſervare, aperire & claudere ejus januas; arcere eos, quibus non licet intereſſe ſacris, campanas pulſare; quæ intra Eccleſiam ſunt cuſtodire; ei qui prædicat, aperire librum. 2. *Lectoris* munus eſt, legere in Eccleſia lectiones veteris & novi Teſtamenti; item docere catechumenos rudimenta fidei

Chri-

Chriſtianæ. 3. *Exorciſtæ* munus eſt, manus imponere ſupra vexatos à ſpiritibus immundis, ad illos adjurandos & ejiciendos, item ad exorcizandos catechumenos. 4. *Acolythi* munus eſt præparare ampullas vini & aquæ ad ſacrificium Miſſæ, & porrigere Subdiacono; ferre cereos ad idem ſacrificium, & illi miniſtrare, unde & ceroferarius dicitur. 5. *Subdiaconi* munus eſt, immediatè ſubordinari Diacono ad ſacrificium Miſſæ, calicem & patenam illi tradere, urceolum cum aqua præbere, aquam ad lavandas manus infundere, Epiſtolam ex officio & ſolemniter in Miſſa legere. 6. *Diacani* munus eſt, cantare ſolemniter Evangelium in Miſſa, miniſtrare immediatè Sacerdoti in omnibus quæ pertinent ad Miſſę ſacrificium, veſtire altaria, crucem ferre, & denique ex commiſſione Sacerdotis prædicare & baptizare. 7. *Presbyteri* munus eſt, offerre Sacrificium Miſſæ, abſolvere à peccatis, baptizare, benedictiones aquæ & ſimiles facere, populum doctrinâ & exemplo paſcere, *v. Eſcob. Exam. 8. t. 7. c. 1.*

# TRACTATUS VI.

## *De Matrimonio.*

## CAPUT I.

### *De ſponſalibus.*

### DUBIUM I.

### *Quid ſint ſponſalia?*

RESp. Sunt promiſſio voluntaria, deliberata, & mutua ſigno ſenſibili expreſſa, futuri matrimonii, inter perſonas jure habiles.

Dicitur I. *promiſſio:* quia propoſitum non ſufficit, cum non inducat obligationem. Vnde qui diceret, *volo te accipere, habere aut ducere in uxorem*, non contraheret ſponſalia, ut *Bon. q. 1. p. 1.* docet, ex aliis: quia hæc verba non promiſſionem, ſed propoſitum promiſſionis tantum ſignificant; niſi tamen ex circumſtantiis aliud colligatur.

Dicitur II. *Voluntaria & deliberata*, ſcilicet deliberatione ſufficiente ad peccatum mortale; cùm ſponſalia ſub mortali obligent *Dian. p. 3. t. 4. R. 273. ex Sanch. Pontio &c.* etſi *Bon. q. 1. p. 4. n. 4.* plus requirat. Vnde regulariter non ſunt valida ante ſeptennium completum, ut docet *Kon. d. 21. a. 5. Sanch. l. 1. d. 16.* niſi malitia & prudentia ſuppleat ætatem. *Dian. t. 4. p. 3. R 274 Pontius, &c.* (quod tamen quidam negant ſufficere, cùm jus determinarit ætatem) imò nec poſt ſe-

ptem

ptennium, ſi de uſu rationis ſufficienti non conſtet; uti neque, ſi vi, dolo, errore, vel ignorantiâ circa ſubſtantiam, aut notabilem conditionem ſubſtantialem fiant, ſecundum dicta *de Voto & Contractibus*.

Dicitur III. *Mutua*. Vnde ſi Titius promittat nuptias Cajæ, & hæc acceptet ſine repromiſſione, neuter obligatur: quia cum contractus ſponſalium ſit oneroſus, & reciprocus, non poteſt claudicare; involvit enim conditionem, *ſi tu repromiſeris*. Quod ſi tamen Titii promiſſio fuiſſet abſoluta ac gratuita, & acceptata à Caja, ſolus Titius obligaretur, non vi ſponſalium, ſed ſimplicis promiſſionis. Ita *Sanch. l. 3. d. 3.* contra *Pontium*, apud *Dian. p. 3. t. 4. R. 144.*

Dicitur IV. *Signo expreſſa*: quia contractus inter homines non fit niſi ſigno externo. Vnde non ſufficit ad ſponſalia taciturnitas Cajæ etiam cum conſenſu interno in promiſſionem matrimonii, quod Titius ei promittit. Si tamen pater vel mater, pro filio aut filia, aut Curator, pro eo cujus curam habet, præſente & non contradicente (dummodò metus abſit) contrahat, valida erunt: quia in hoc caſu, jus accipit taciturnitatem pro expreſſione conſenſus. *Sanch. l. 2. d. 22. Dian. p. 3. tr. 4. R. 270.* imò etiam ſi pro abſente; ſaltem ſi is reſciens id, expreſsè vel tacitè ſigno aliquo ſufficienti ratificet. *Sanch. Pont. Dian. p. 3. tr. 4. Reſ. 271.* contra quos *Sot. & Henriq.* ne hoc

quidem requirunt, ſed tantum ut reſciens non contradicat. Quod *Kon.* admittit, ſi per ipſos Tutores vel parentes iis proponatur; tunc enim ſi taceant, cenſeri cõſentire.

Dicitur V. *inter habiles:* id eſt, quæ & ætatem à jure præſcriptam habent, & nullo impedimento prohibentur. *Vnde reſolves.*

I. Quando verba vel ſigna ſunt dubia, in foro conſcientiæ ſtandum eſt mentione contrahentium, ſi de illa conſtet: in externo autem, communi intelligentia & ſenſu verborum; ita tamen, ut potius inclinetur in favorem matrimonii, *vid. Dian. p. 3. t. 4. R. 205. Bon. q. 1. p. 1.*

II. Verba de præſenti, inter impuberes, apta ad matrimonium, (cùm hoc ex jure poſitivo ſit nullum) habent vim ſponſaliũ. Ratio eſt ex interpretativa intentione contrahentium: quia actus, quando non valent eo pacto quo fiunt, valent meliore modo quo poſſunt; ſponſalia autem virtute continentur in matrimonio. *Layman. l. c. num. 17.*

III. Ad ſponſalia non ſufficit. I. Si dicas, *non ducam aliam, quàm te*; quia ſunt verba merè negativa, & potes ducere nullam. *Bon. q. 1 p. 7. num. 13.* II. Dicere, *contraham tecum ſi Papa diſpenſaverit Barb. & alii 20.* cum *Dian. p. 3. t. 4. R. 290.* contra *Sanch. Con. & Pont.* ac proinde licitum eſt utrique contrahenti, ante & poſt impetratam à Pontifice diſpenſationem, altero invito reſili-

ſtire. § Si tamen impenſæ magnæ factæ ſint cauſa diſpenſationis, eas tenebitur refundere reſiliens. III. Subarrhatio annuii, & miſſio munerum jocalium; niſi conſuetudo patriæ aliud habeat. Ratio, quia poteſt fieri ex aliis cauſis. Quòd ſi tamen verba unius præceſſerint, tunc immiſſio annuli & verbum *recipio*, operatur ſponſalia, vel etiam matrimonium, pro ratione promiſſionis, ut docet *Fill.* quia recipiendo ſic annulum, tacitè conſentit: itemque ſi habito inter amicos tractatu de matrimonio, ſponſus miſit arrhas, & munera jocalia, eaque ſponſa acceptavit. *Laym. l. 5. tr. 10. c. 2.* IV. Sponſalia metu gravi contracta, licet juramento firmata, ſunt invalida: quia juramentum metu extortum non firmat contractum, imò probabiliter nec obligat, adeoque relaxatione non indiget *Sanch. Barboſ. Dian. p. 3. t. 4. R. 278. v. ſuprà l. 3. t. 2. c. 2.*

## DVBIVM II.

### *Quæ & quanta obligatio Sponſalium?*

Reſp. I. Obligant ad ineundum matrimonium, ſub peccato mortali: ſi tamen terminus non ſit præfixus, ſufficiet, ſi promittens impleat, quando à promiſſario requiretur, vel pro more Religionis. Ratio prioris patet ex natura contractus oneroſi, in re gravi. Ratio poſterioris eſt, quia id eſt commune omni debito. *Sanch. lib. 1. d. 28.*

*ſon.d.22.dub* 1. apud *Dian.p.3.tr.4.Reſ.2*
Pontius tamen *ib.* vult obligari ſtatim p
contractum. *Vnde reſolves.*

I. Reſiliens cogi poteſt ad matrim
nium, etiam à judice per cenſuras; qu
tamen rarò expedit, ob periculum infeli
exitûs.

II. Si Judex ſecundum allegata & prob
ta cogat ad matrimonium, licet à pa
rei revera coactio ſit injuſta, valet ma
monium *Sanch. & M. Perez*, contra *Te*
apud *Dian.p.9.t.8.R.26.*

III. Fornicatio ſponſæ, eſt circumſt
tia in confeſſione exprimenda: quia mu
ſpeciem, & conſtituit injuſtitiam: qua
ſponſa gravis, ideoque mortalis habet
ut ſi quis rem alteri promiſſam notabili
corrumpat quod tamen ſponſus non c
ſetur facere fornicando, cum in viro for
catio non tanti æſtimetur, niſi aliud ac
dat. *Sanch.l.1.d.2.Kon.Fag.Fill.&c.* proba
liter, contra *Laym.Azor.&c. vid. Lugo d.*
*n.176.*

IV. Qui ſimulato animo promiſit, pe
loquendo non obligatur ad nuptias, ta
etſi damnum creatum debeat reſarci
Dixi *per ſe*: quia ſi facta promiſſione pu
lam induxit ad copulam, tenetur illam
cere. *Bon.l.c.p.2.* Vbi excipit, ſi puella e
longè inferioris conditionis, (v.g. qu
nobilitatem, vel divitias) tunc enim
teneri ducere, (v.g. virum nobilem fil

a

agricolæ) præſertim, ſi illa fuerit conſcia diſparis ſtatûs, ſeu conditionis; eò quòd tum decipi potius voluerit, quam decepta ſit; unde nec teneri eo caſu illam dotare. Secùs tamen, ſi ipſa inæqualitatem ſtatus ingnoravit, aut ſi ipſe non fictè, ſed ex animo matrimonium promiſerit. Ita *Bon. q. 1. p. 3. num. 7. & ſeq. ex Vaſq. Mol. d. 106. Sanch. l. 1. d. 10. v. Leſſ. l. 2. c. 10. d. 3. Laym. c. 1. num. 10. & Mart. Perez. d. 2. ſ. 5.*

V. Sponſalia poſteriora contra priorum fidem inita, tametſi jurata ſint, aut copula etiam acceſſerit, ſunt invalida *Sanch. & Villalob.* tametſi contrarium teneat *Kon. & Pont.* cum *Dian. p. 3. tr. 4. Reſol.* 210. Matrimonium tamen poſt ſponſalia contractum cum altera, eſt validum, licet injuſtum. *Bon. p. 5. & 7. Laym. c. 1. n. 5.*

VI. Liberi, qui parentibus inſciis contraxerunt ſponſalia etiam cum iis, qui imparis ſunt conditionis, v. g. ignobilis cum nobili, licet peccarint, tamen obligantur: nec à parentibus poſſunt impediri, quò minùs ſervent fidem datam. *Lay. l. c. n. 12. ex S. Thom. &c.* niſi ſcandalum magnum ex matrimonio timeretur *Dian. p. 9. t. 7. R. 71. ex Molin. Sanch. &c.*

VII. Reſiliens culpabiliter à ſponſalibus perdit ſuas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad reſtitutionẽ quanti ejus intererat talem contractum impleri.

Reſp. II. Vbi Tridentinum non eſt receptum

ptum, ſponſalia jure antiquo tranſeunt in matrimonium, per quævis ſigna externa, Dico, *ubi Trid. &c.* quia ubi hoc receptum eſt, hæc ſigna non tenent, ſi ſint clandeſtina; ideoque graviter in iis peccari poteſt. *Vnde ſequens Caſus reſolvitur.*

Sponſis non licent tactus impudici, cum proxime diſponant ad copulam, & pollutionem; etſi liceant amplexus & oſcula, in ſignum amoris. *Sanch. l.9.d.47. v. Dian.p.2. t.17.R.6.& t.1.miſc.R.31. & p.4.R.131.*

## ARTICVLVS III.

### *Quomodo diſſolvantur Sponſalia?*

Reſp. I. Diſſolvuntur ſequentibus caſibus. 1. Per matrimonium validum cum alia initum. *Bon.p.7.*

II. Per mutuum conſenſum, ſicut quivis contractus. *Laym.c.2.n.8.*

III. Si ſuperveniat impedimentum dirimens matrimonium. *Bon.p.8.n.5.*

IV. Per atrox crimen alterius ſponſi, ſolvuntur ex parte innocentis: quale cenſetur.

1. Fornicatio; ſive ſpiritualis, ut hæreſis; ſive corporalis, tam ſponſi, quàm ſponſæ, poſt ſponſalia; & ſponſæ etiam ante illa, ſed à ſponſo ignorata, licet per vim facta. *Bonac.p.8.* Imò ſi ſponſa permittat ſe tangi impudicè ab alio per oſcula & amplexus, poteſt

poteſt ſponſus reſilire à ſponſalibus ; ſed nō viceverſa : quia etſi ſponſus id faciat , non eſt dedecus ſponſæ , nec mutatio alicujus momenti , *Regin. Sanch. Dian.p.3.t.4.R.283.* Limitat autem *Kon.& Laym.* niſi talia oſcula & tactus ſint ita frequentes , ut indicent valde propenſum ſponſi animum in alteram, ut meritò timeri poſſit, ne ſponſæ non ſit fidem ſervaturus. Si autem uterque ſpōſus fornicetur poſt ſponſalia, neutrum poſſe reſilire docet *Palaus & Bonac.* contra *Kon. Regin. Sanch. Laym. Pont.* qui ſoli viro id eo caſu permittunt , eò quòd delicta ſint imparia , & longè gravius damnum immineat ipſi propter incertitudinem prolis. *Dian.l.c. R.284.*

2. Furtum grave , homicidium, &c. vel ſimile quod grave damnum , vel infamiam pariat. *Bon.p.8.n.12.*

V. Si notabilis mutatio accidat , vel detegatur, quæ ſi à principio cognita fuiſſet, à ſponſalibus deterruiſſet ; qualis eſſet v. g.

2. Inimicitia, vel odium grave inter ſponſos. Quò refertur morum aſperitas, vel ſævitia, poſt ſponſalia primùm cognita: item juſtus timor , ne ex matrimonio ſcandala, & gravia odia naſcantur inter parentes, vel conſanguineos. *Layman.c.1.num.78. Bon.p.8. n.8. &c.*

2. Si alteruter incidat in lepram, paralyſin, morbum Gallicum, &c. ſi graviter mutiletur , ut amiſſione oculi, naſi , vel aliter gra-

graviter deformetur, præſertim ſi ſpõſa v
ſponſus reddatur ineptus ad opificium ex
ercendum, vel acquirendum officium, a
ſuſtentationem familiæ neceſſarium. *Dian*
*p. 3. t. 4. R. 85. ex Sanch. l. 1. d. 57. Con. d. 23. dub.*
*Layman. & Bonac. ll. cc.* Non tamen tene
tur ſponte aperire tales defectus, qui red
dant nuptias minùs quidem appetibiles
non tamen pernicioſas; præſertim ſi al
quam infamiam habeant adjunctam, (v. g
ſi ſponſa vi, vel ſponte fuiſſet corrupta
dummodò tamen contrarium poſitivè ver
bo factove non ſimulet; poteſtque inte
rogatus licitè diſſimulare, & contraher
matrimonium. Si verò defectus ſint perni
cioſi, v. g. morbus contagioſus, gravis infa
mia, ſive perſonalis, ſive generis aut fami
liæ, non licet (etiamſi poſt ſponſalia contra
cta in eos inciderit) contrahere cum eo
ignaro, niſi ſimiles defectus ipſe patiatu
*Con. Pont. Dian. p. 5. t. 4. R. 28.* ubi ex *Con.* &
*Sanch.* contra *Pont. Navar. &c.* infert, ſpon
ſam poſt ſponſalia corruptam poſſe ſpon
ſum defectus iſtius occulti ignarum coge
re ad ſtandum ſponſalibus, & contrahen
dum matrimonium.

3. Si magna alterius debita detegantu
vel grave ſit periculum fortunarum, fama
morbi, paupertatis, &c. vel ſponſa dote
promiſſam afferre nequeat, vel denique
ſponſus incipiat vagari cum incommod
ſponſæ, *Bon. l. c.* Quòd ſi autem defectu ſpō

ſæ detecto dubitet ſponſus, an ſi eum ab initio cognoviſſet, contracturus fuiſſet, tum ſi defectus ille cenſeatur gravis ac notabilis, præſumetur pro ſponſo, cui liberum erit reſilire. *Sanch. Bonacin. Tancred. t. 1. l. 1. d. 65.* ſecùs ſi defectus ſit levis. *Bardi. l. 6. cap. 11. p. 7.*

VI. Si alter ſine alterius licentia proficiſcatur in terram longinquam, quia cenſetur renunciare ſuo juri. *Layman. l. c. Bonac. p. 6.*

VII. Si ſint inita cum conditione certo tempore contrahendi matrimonium, liberatur obligatione is, per quem non ſtetit, quò minùs ſit contractum. *Layman. num. 16.*

VIII. Solvuntur, licet ſint jurata, per ſuſceptionem ordinis ſacri, vel ingreſſum alterius in religionem, aut votum eam ingrediendi. *Laym. l. c. Bon. p. 5.* Nec obſtat ſi hic poſtea ad ſæculum redeat, ut docet *Sanch. l. 1. d. 24.* licet *Præpoſitus, Fill. & alii* putent, talem ex parte ſua prioribus ſponſalibus teneri, ut etiam ad damna reſarcienda ſponſæ, ſi quæ paſſa eſſet. Vnde non poſſet ingredi religionem, ſi ſponſam defloraſſet, nec aliter quàm per matrimonium poſſet reſarcire damnum. *v. Dian. p. 3. tr. 4. R. 207. Bon. l. c.*

IX. Probabile eſt, ſolvi etiam per votum ſimplex caſtitatis ut docet *Suar. Azor. aliiq;*, cùm hoc ſit de meliore bono; etſi contrarium

rium doceant *Fill. Sanch. Kon. & alii*: eò quòd Deus non acceptet promiſſionem rei alteri promiſſæ, & in alterius præjudicium. Vnde etiam in foro externo talis ſolet compelli, ut vel fidem ſervet, vel intret religionem. Interim poſt tale votum alteri parti datur jus ſponſalia ſolvendi, eò quòd vovens reſilierit, & cenſeatur juri ſuo renunciaſſe. *v. Bon. p 5. n. 13.*

X. Per matrimonium validum diſſolvitur ſaltem quoad eum, qui non contraxit matrimonium: quoad eum verò qui contraxit, non extingui obligationem, ſi alter exſpectet, ſed ſuſpendi, & matrimonio iſto ſoluto teneri ad implenda ſponſalia priora, docet *Pont.* contra *Sanch.* qui vult omnino diſſolvi. *v. Dian. p 3. t. 4. R 209.*

XI. Si ſponſo nova ſuperveniat hæreditas, ita ut illi ſponſa jam ſit inæqualis, non habet ideo jus reſiliendi: quia non eſt deceptus in conditione ſponſæ, in qua nulla facta eſt mutatio. Idem eſt de ſponſa, ſi ipſi hæreditas nova ſuperveniat. *Sanch. Kon. Reg. Dian. p. 3. t. 4. R. 286.*

Reſp. II. In ſupradictis cauſis, quando manifeſtæ ſunt, non requiritur auctoritas Judicis ad diſſolvenda ſponſalia, alioqui requiritur. Quòd ſi ſponſus cognito ſuo jure reſiliendi, nihilominus carnaliter cognovit ſponſam, cenſetur tacitè ſuo juri renunciaſſe, & ſponſalia ratificaſſe. *Laym. c. 2. num. 23.*

CA-

# CAPUT II.

## *De Matrimonio ſecundùm ſe.*

## *DVBIVM I.*

### *Quid ſit, quæ ejus materia, forma, & miniſter?*

RESP. Eſt Sacramentum inter baptizatos, quo vir & mulier ſibi mutuò legitime corpora ſua tradunt ad perpetuam vitæ ſocietatem, uſum prolis ſuſcipiendæ, & remedium concupiſcentiæ. Materia ex qua, & proxima, eſt mutuus conſenſus, externis ſignis expreſſus, quatenus habet rationem traditionis. Forma autem eſt idem conſenſus, quatenus habet rationem acceptationis. *Suar. tom. 3. d. 2. ſ. 1. a. 1. Sanch. Vaſq.* Miniſter, non eſt Sacerdos, ſed ipſi contrahentes; quia hi ponunt materiam & formam. Porrò matrimonium dicitur Ratum, quando contractus eſt factus, etſi non ſit ſecuta copula carnalis. Conſummatum vero dicitur, quando ea ſecuta eſt. *Vnde reſolves.*

I. Validè & licitè contrahi poteſt cum pacto continentiæ, ſine intentione prolis, & remedii concupiſcentiæ. Ratio quia non pugnat cum eſſentia Matrimonii. Et patet exemplo B. Virginis, & S. Joſeph.

II. Non

II. Non videtur licitum , contrahe tantùm propter voluptatem carnis , v vanitatem : quia finis debet ſaltem eſ honeſtas. *Navar. cap. 12. num. 79. Sanch. l. d. 29. q. 3.*

III. Licitè contrahitur in remedium co cupiſcentiæ, (nihil aliud intendendo) m do proles poſitivè non impediatur , hoc nim ſub mortali non licet. *Con. d. 25. d. 2. n. 1 Pontius l. 1. c. 21. Hurtad. 4. Perez. d. 18. ſ. 7. n. 6. 1. Cor. 7.* Hinc etiam conjuges poſſunt abſ nere ab uſu conjugii, & optare , ne plu accipiant liberos, quàm poſſint alere, du modò, ut dixi, poſitivè non impediant, n abortum procurent. *Perez. l. c. Bon. q. 4. p n. 12. Nav. c. 16. &c.*

IV. Licitè etiam contrahitur ob fines h neſtos extrinſecos , fini intrinſeco Sac menti ( qui eſt mutua animorum conju ctio, & conjugum ſanctificatio ) non co trarios, v. g. ad pacem inter regna, vel ill ſtres familias componendam, vel ſplend rem familiæ conſervandum. Ita con *Sanch. & Sylvium* docent *Prap. Pont. Gaſ Hurt. Dian. p. 3. t. 4. R. 219. Mart. Perez. d. 18. n. 7.* ubi cum *Dian. l. c.* etiam permittit, ob vitias & nobilitatem.

V. Validè, ſed illicitè, contrahitur c intentione negandi debitum , vitandi p lem , vel etiam non educandi , mœch di, &c. niſi tamen talis intentio in pact deducatur, id eſt, niſi adjiciatur tanq

C

conditio obligans ad aliquid contrarium eſſentiæ matrimonii. Vnde invalidè contrahit, qui vinculum matrimonii vult tantum durare per annum, vel reſervat ſibi poteſtatem adulterandi, vel non reddendi debitum debitè exigenti. *vid. Perez. ſ.6. &c. ll. cc.*

VI. Contrahentes ut non peccent, debent eſſe in gratia, etiam tunc, quandò per procuratorem contrahunt: quia verum Sacramentum ſuſcipiunt, licet dormiant. Secus eſt de procuratore per quem contrahunt, uti & de Sacerdote copulante: quia nec ſuſcipit, nec adminiſtrat Sacramentum: ſed tantùm ut teſtis aſſiſtit. *Card. de Lugo de ſacr. d.8. ſ.9. n.155.*

VII. Conjux habet poteſtatem in alterius corpus, ſed non ad exercendam libidinem, generationi adverſantem.

VIII. Requiritur conſenſus de præſenti, verbo, ſcripto, aut nutibus expreſſus: ſufficit tamen exprimere per alium, ut ſi parentes pro filiis contrahant, his tacentibus. *vid. Dian p.3. t.4. Reſolut.272.* Sufficit etiam 2. Si alterius conſenſus præcedenti, & non revocato alterius accedat. Vnde ſi quis coram Parocho non vere conſenſerit, ſatisfacit conſentiendo poſtea. *v. Dian. l.c. R.292.*

*Quares.* An ſufficiat conſenſus conditionatus?

Reſp. I. Sufficit conditionatus, ſub conditione

ditione de præterito, vel præſenti, ſtante conditione: quia tunc contractus non ſuſpenditur.

Reſp. II. Sufficit ſub conditione neceſſariâ de futuro, dummodò contrahentes non intendant ſuſpendere tantiſper cõſenſum, v.g. duco te, ſi cras ſol oriatur: Item ſub conditione de futuro impoſſibili, v. g. ſi cœlum tetigeris vel de futuro turpi, modò non repugnet ſubſtantiæ matrimonii, & conſenſus ſit abſolutus, v. g. ſi patrem occideris. Ratio, quia tales conditiones habentur pro non adjectis *Sanch. l. 5. d. 15. Moll. Fill. Leſſ. l. 2. c. 18. d. 15. Laym. Bon.*

Reſp. III. Non ſufficit ſub conditione de futuro, quæ ſit contra ſubſtantiam obligationis matrimonialis, v. g. ſi prolis generationem impedire velis maleficio, vel victum comparere adulterio. Patet ex *C. Fin. de condit. vid. Sanch. l. 5. d 10. Kon. d. 29. dub. 3. Fill. &c.*

Reſp. IV. Conſenſus ſub conditione honeſtâ de futuro, eſt contractus ſponſalium tantùm, & non matrimonii: quia hic debet eſſe de præſenti. Ob quam rationem non incipiet validari matrimonium ſine novo conſenſu, poſtquam conditio impleta fuerit, ut docet *D. Thom.* cum *aliis* apud *Sanch.* etſi *Fill. Laym. & alii quidam* putent, contrarium eſſe probabile, eò quòd contractus celebratus ſub conditione honeſta futura, hâc impletâ purificetur. Quod concedit *Bon. q. 2. p. 10.*

Digitized by Google

*1.p.10.n.20.* ſi contrahentes in eodem conſenſu manſerint, ſaltem virtualiter.

## DVBIVM II.

### *De uſu Matrimonii.*

### ARTICVLVS I.

### *An uſus matrimonii, ſive actus conjugalis ſit licitus?*

Reſp. Per ſe eſt licitus, & honeſtus. Quod eſt de fide, & patet ex *1.Cor.2. Vxori vir debitum reddat.* Per accidens eſt illicitus in ſequentibus caſibus.

I. Si matrimonium à parte rei ſit nullum: quod tamen ſi uterque ignorat non peccat, niſi materialiter. Si uterque vel alter id certò ſciat non poteſt, quocunque etiam periculo propoſito, uti matrimonio. Unde ſi non poteſt ſine periculo vitæ, aut famæ, detegere impedimentum, nec ſperare diſpenſationem, debet vel ingredi religionem (ſi necdum conſummavit) vel fugere, vel petere divortium, ob conjugis ſævitiam, v. g. vel adulterium, ſi tale ſit, vel certè omnia incommoda patienter ſuſtinere, *Bon.q.8 p.8, num.16.*

II. Si matrimonium ſit dubium. Et quidem ſi alter tantùm dubitet, is non poteſt petere debitum: reddere tamen tenetur, cùm alter habeat jus petendi. Si uterque

dubiâ fide contraxit, vel dubitat de ejus valore, neutri petere aut reddere licet ante veritatis indagationem. *Vaſq.Sanch.Dian. Bardi d.6.c.11.p.7.§.3.* Secùs poſt eam. *Bon.q. 4.p.4.v ſupra l.1.t.1.c.2.d.3.*

III. Si fiat cùm gravi periculo vitæ, aut ſanitatis. Niſi tamen ſit cauſa gravis, cui damnum corporale videatur poſtponendum; v.g. periculum incontinentiæ in ſe, vel comparte *Bon.p.6.num.8. M.Perez.d.50. ſ.4.n.5.*

IV. Si fiat pravo fine, v.g. tantùm voluptatis causâ. Quod tamen Doct. communiter, ut *Sanch.l.9.t.11.Bonac.q.4 p 6.* cenſent eſſe tantum veniale, contra *Pontium*, qui vult eſſe nullum: nullum autem erit, ſi delectatio non quæſita ſentiatur, vel ad eam ſe excitent, quando copula debita redditur *Sanch.l.9.d.11.&6.* vide etiam *Dian. p.3.t.4.R* 216. *Bonac.p.6. M.Perez d.49.ſ.2. num.6.*

V. Si exerceatur mente adulterâ, ut ſi dum accedit ad ſuam, imaginetur aliam, ut animum paſcat, quod eſt mortale. *Sanch. Bon.p.6.n.7.*

VI. Si fiat modo indebito, v.g. 1. Si non ſervetur vas naturale: quod multi docent eſſe veram Sodomiam; alii eſſe grave peccatum contra naturam. *v.6.precep.* 2. Si ſine juſta cauſa ſitus ſit innaturalis, præpoſterus, &c. quod aliqui dicunt eſſe mortale; alii ſecluſo periculo effuſionis ſeminis, ve-

nia-

niale tantum, etſi grave, & graviter increpandum. *Dian.p.3.t.4.Reſol.* 204. 3. Si alter conjugum ex moroſitate, vel alia ratione ſeminationem cohibeat: quod quidam generatim dicunt eſſe mortale, quia finis actus conjugalis, ſcilicet generatio impeditur: quidam tamen, ut *Prap. & Sanch.* dicunt, in fœmina nullum eſſe, *vid.Bon.p.6.n.* 15. *& p.*1.

VII. Si loco indebito, v.g. ſacro, qui inde violetur, vel in loco publico.

VIII. Si absque urgente cauſa fiat tempore indebito. 1. In magna ſolennitate, ut Paſchæ, vel pridie communionis, *vid.Perez. d.49.ſect.3.* 2. Quando uxor eſt gravida, ſaltem ſi ſit periculum abortus. *Navar.Sylv. Sanch.Kon.Fill.num.337.* Hoc enim ſi non ſit, non erit ſaltem mortale: quod enim tunc fine ſuo fruſtretur ſemen, non ſequitur per ſe ex actu. Unde *Dian.p.3.tr.4.R.* 204. *& Kon.d.34.dub.9.* nullum peccatum agnoſcunt. 3. Quando uxor laborat fluxu menſtruo. Quod tamen non eſſe mortale, contra *Azor.* docet *Sanch.l.9.d.21.num.2.* Imò aliqui apud *Dian.l.c. ut Pontius l.10.ca.* 11. *& c.14.num.5.& 6.* docent, nec veniale eſſe, ſi periculum urgeat, quod *Sanch.l.c.* docet eſſe probabile, additque *Mart.Perez.* ſi ob finem honeſtum fiat, nullum eſſe, & teneri reddere uxorem, ſi maritus exigat, *v.d.49.ſ.3.*

Ex dictis caſibus conſequenter reſolvi-

tur, licitum eſſe uti matrimonio, 1. pro
cauſa, etſi hæc non neceſſario debeat int
di, dum exercetur: dummodo poſitivè n
impediatur: imò etiam aliquando ſimp
affectu licite excludatur, v.g. à paupere
nimium prolibus gravetur. 2. ad vitand
periculum incontinentiæ in ſe, vel co
parte. *M Perez, d.40.ſ.2.ex Kon.Pont.Hurt.*
contra *Sanch.* qui vult eſſe veniale, niſi
men ſtimuli carnis aliter ſedari non poſſ
3. Valetudinis cauſa, vel propter alios fi
extrinſecos: quia honeſtum ex natura
& relatum ad unum finem, licite refer
ad alium iſti non repugnantem, ut docen
*Kon. Layman. l.5.t.10.c.4. M.Perez, d.49.*
*num.4. vid.Dian.p.2.t.4.R.218.* Solius tam
ſanitatis cauſa uti probabile eſſe veniale
docet *S.Tho.Henriq.Laym.l.c.* contra *M.Pe*
*&c.ll.cc.*

*Quæres.* An, & quando liceant tactus
ſpectus, & verba turpia inter conjuges?

Reſp. Tales actus per ſe iis licent: q
cui licitus eſt finis, etiam licent media
cui licet conſummatio, etiam licet inch
tio. Unde licite talibus naturam excit
ad copulam. Quòd ſi vero ſeparatim, & ſ
ordine ad copulam, v.g. voluptatis ca
tantùm fiant, ſunt venialia peccata, eo qu
ratione ſtatus, qui illos actus cohoneſ
habeant jus ad illos. Niſi tamen, ut ſa
contingit, ſint conjuncti cum peric

po

pollutionis; aut conjuges habeant votum caſtitatis: tunc enim ſunt mortalia, ut dictũ *ſupra l.3.t.4.cap.2.dub.4 Dian.p.3 t.4.Reſ.204. & 216.Vnde reſolves,*

I. Conjux venialiter tantùm peccat, 1. Tangendo ſeipſum ex voluptate & tactum non ita expreſsè referendo ad copulam, ut contra *Vaſq.* & alios probabiliter docet *Sanch.l.9.d.*441. II. Oblectando ſe venereè, ſine periculo pollutionis, de actu conjugali cogitato, dum abeſt compars, vel actu exerceri non poteſt. *Fill.Laym.Tannerus,Malder.* cum *Diana.p.3.t.4.R.224.* contra *Navar. Azor.&c.*

II. Peccat graviter, I. Vidua, quæ ſe venereè oblectat de copula olim habita: quia eſt illi illicita per ſtatum, II. Bigamus, qui in actu conjugali cum ſecunda exercito, repræſentat ſibi priorem, & de ea carnaliter delectatur: quia ex permixtio cum aliena. *Laym.l.1.t.9.cap.7. v.ſupra l.3.t.4.cap.2.& l.5. cap.1.d.2.a.2.*

## ARTICVLVS II.

### *An actus conjugalis ſit præceptus, & debitus?*

Reſp. Etſi conjuges nulla lege obligentur ad uſum matrimonii, tenentur tamen per ſe ex juſtitia ſibi reddere debitum, ſi alter ab altero expreſsè, vel tacitè, verecundia ſcilicet obſtante, petat. Ratio prioris

eſt, quia non tenentur uti ſuo jure. Ratio poſterioris ſequitur ex natura contractus mutui, *S.Tho.in 4.d. 32.q.1.a.2.&c.communiter ex 1.Cor.7.Vnde reſolves.*

I. Neuter tenetur, per ſe loquendo, ad petendum debitum, etſi per accidens aliquando teneatur, vel ex charitate, v.g. ad evertendum periculum incontinentiæ imminens conjugi, *Mart.Perez.d.50.ſ.2.n.4.& 5.* vel ex juſtitia legali, eò quòd ſalus publica periclitetur, niſi proles naſcatur.

II. Conjuges tenentur ad cohabitationem, nec poteſt alter ab altero invito diutius abeſſe, ſine neceſſitate: quia hæc obligatio ſequitur ex obligatione reddendi debitum, *Sanch.l.9.d.4.Kon.d.34.d.2.n.19.Perez. d.50 ſ 3.*

III. Peccat mortaliter, qui conjugi ſerio & inſtanter petenti debitum negat, quia eſt res gravis, & debetur ex juſtitia: intellige, niſi petens, precibus, aut alia ratione honeſta averti poſſit, & petito non ſit immoderata, (nam ſi ſæpe petenti ſemel vel bis negetur, citra periculum incontinentiæ, videtur eſſe tantum veniale, ob levitatem materiæ, & aliquando, ſi nimis immoderate & juſto ſæpius petat, nullum, ſecundùm, *Perez.d.50.ſ.4.*) nec ſit alia juſta cauſa negandi *Bonac.q.4.p.1.ex Sanch. Fill.* &c. Juſtam autem (ſecluſo periculo incontinentiæ utriusque) eſſe cenſet *Mart.Perez l.c*

*l.c.num.6.* ſi plures naſcantur filii, quàm poſſint alere.

IV. Peccat graviter vir, vel mulier ſi ſe impotentem reddat, etiam mediis aliàs licitis v.g. jejuniis, &c. invitâ comparte. Imò ſi aliter non poſſit reddere debitum, licitè non obſervat jejunia Eccleſiæ, ſicut & uxor, ſi notabiliter iis fiat deformior. *Bon. loc. cit. Sanch. l.9. d.3. n.11. Reg. Con. Fil. n.306. &c. Perez d.50. ſ.2.*

V. Conjux tenetur reddere debitum, quamvis illicitè petenti, ſi redditio hîc & nunc non ſit illicita, v.g. petenti voluptatis cauſa, vel ligato caſtitatis voto, vel die feſto, &c *v. Sanch. l.9. d.9. Pont. l.9. c.2. Con. d.34. dub.6. Perez d.50. ſ.5.* quia malitia alterius non dat illi jus negandi quod ſuum eſt. Non tamen tenetur reddere petenti, ſine gravi cauſa, modo innaturali, vel in loco publico, vel ſacro, &c.

VI. Non tenetur reddere, 1. Si alter alteri debitum remiſerit, v.g. ſi conſenſu mutuo voverint caſtitatem, vel auctoritate publica celebrarint divortium. 2. Si petens ſit amens: quia talis non eſt capax usûs dominii, nec petit cum ratione, & humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter tamen uti petere, ita & reddere licet, tam ebrio, quàm amenti; niſi eſſet periculum fœtus enecandi. *Navar. cap.16. Sylv. Lay cap.1 n.9.* 3. Si alter mœchatus ſit; quia frangenti fidem, fides frangitur eidem: niſi

niſi tamen ipſe quoque ſit adulter, vel cauſa adulterii.

VII. Et ſi is, qui matrimonio contracto ſciens prudens voluntariè cognovit conſanguineam uxoris, in primo vel ſecundo gradu non poſſit petere debitum, tenetur tamen reddere. Idem eſt de eo, qui inſciâ comparte vovit caſtitatem, poſt matrimonium conſummatum. Si tamen antè voviſſet, videtur obligari ad ingreſſum religionis, ſaltem primo bimeſtri: (niſi tamen matrimonium conſummaverit, imò etiam poſt, ſi uxor conſentiat, de quo plura *vid. Lay.c.*11.*n.*10.

Reſp. II. Conjux non tenetur reddere debitum, ſi inde grave damnum, vel periculum ſibi, vel proli, meritò timeat. *Perez d.*50. *Vnde non tenetur ſequentibus caſibus.*

I. Si illud petat maritus morbo contagioſo laborans, v. g. gallico, peſte, leprâ, &c. ( niſi tamen hæc ante matrimonium fuerit cognita, & non ſit nimis gravis. *Bon. q.*4.*p.*2.*n.*8. *Perez d.*50. *Sanch.l.*9.*d.*14. *Lay.l.*1. *tr.*10.*p.*3.*c.*1.

II. Si petat ab uxore laborante febri vel alio morbo, cui copula noceret. *Bonac.q.*4. *p.*1.*num.*4.*ex Sanch.*&c. item *Perez l.c.* aut ut quidam volunt, tempore menſtrui. *Bonac. q.*4.*p.*3 *num.*11. *& p.*6.*num.*10. contra *Sanch. Hurt. Perez d.*49.*ſect.*3. aut cùm uxor eſt gravida, & ex redditione periculum mortis

(vel

(vel etiam abortus) probabile timetur proli jam conceptæ. Imò tunc nec petere, nec reddere licitum eſt, ut per ſe patet, ait *Lay. cap.1.num.7.* & eſſe mortale, dicit *Perez.d. 49.ſ.3* (addens ex *Sanch. Kon. & Hurt.* ceſſante periculo prolis, uſum matrimonii licitum eſſe) aut ſi non poſſit uxor edere fœtum, niſi mortuum. *Bon.q.4.p.1.& 2 num.14.* (*Layman.* tamen *cap.7.num.7.* dicit eo caſu licere reddere, imò & petere: quod *Bon.l.c.* concedit, ſi fiat ob periculum incontinentiæ) aut non poſſit edere niſi cum præſenti periculo vitæ. *Bonac.l.c.num.7. Layman l.c. num.6.* Quod tamen ad vitandam incontinentiam, aut alia gravi ex cauſa, eam poſſe permittere, & debitum reddere, inſinuat *Laym.l.c. ex Sanch.l.7.d.102.num.11.* Denique propter grave periculum morbi (non tamen propter ordinarios dolores partus) poteſt conjux negare debitum, etiamſi in altero non eſſet periculum incontinentiæ. *Sanch. Træp. Palaus, Dian.p.6.t.7.R.64. & p. 9. t.7. R.4.*

III. Si alter debitum exigat innaturali modo; niſi tamen ex negatione timeantur graviora mala, v.g. rixæ, odium, incontinentia.

*Quæres.* An aliquando liceat impedire prolis generationem?

*Reſp.* Poſſunt quidem conjuges ex gravi cauſa aliquid facere, ex quo per accidens ſequatur effuſio ſeminis: peccant tamen

men, ſi in uſu matrimonii, vel poſt uſ
faciant aliquid, quo impediatur concep
aut ſemen conceptum rejiciatur. Ra
prioris eſt, quia non impeditur gene
tio, ne quidem indirectè, ſed tant
permittitur ut non fiat, quod licet
cauſa rationabili. Ratio poſterioris, e
agunt contra fidem, & finem principa
matrimonii. Vnde tales non excuſat p
pertas imminens, aut periculum ex pa
*Vnde reſolves.*

I. Licitè interrumpitur actus conju
lis, etſi ex naturæ concitatione ſecut
ſit pollutio, dummodò ſit juſta cauſa
terrumpendi, v. g. ſi ex continuati
immineat periculum morbi, vel morti
hoſte, vel aliquis alius interveniat. *v. T*
*d. 49 ſ. 9.*

II. Peccat probabiliter fœmina, qu
uſu matrimonii animum alio diſtrahit,
natura exhiteter, venialiter tamen, *ut P*
*l. c. n. 7.* docet ex *Sanchez.*

## DVBIVM III.

### *An, & quibus cauſis poſſit fieri di-vortium?*

Reſp. I. Etſi matrimonium conſum
tum inter Chriſtianos nullo caſu
poſſit, quoad vinculum; vivente utro
conjuge (*vid. Sanch. & Perez. d. 20.*

*& d.55.ſ.4.*) divortium tamen, ſeu potiùs ſeparatio quoad thorum, fit ſequentibus caſibus.

I. Si alter conjux moriatur. De quo ſi eſt certum, rurſus nubere poteſt: quod ſi interim alter mortuus, non ſit, fama tamen & indicia ſufficientia habeantur, excuſatur nubens, neque ex dubio ſuperveniente an prior vivat, debent ſeparari, cum fortè non vivat, ideoque matrimonium ſit validum.

II. Si ex conjugibus infidelibus altero ad fidem converſo, alter maneat, infidelis (ſaltem niſi pacifice cohabitare velit, ſine contumelia creatoris,) idque ex diſpenſatione divina in favorem fidei, ut patet ex *1. Cor. 7. c. 5. Perez. d. 26. ſ. 4. & c. communiter.*

III. Si ante matrimonii conſummationem (ad quam intra primum bimeſtre, quod ad deliberationem datur, non tenentur, nec cogi poſſunt ſine injuria) alter intret religionem, in eaque profiteatur, *Perez. l. c. & c. communiter.*

IV. Si Papa ex alia juſta cauſa diſpenſet ante conſummationem, ſicuti eum poſſe probabilior ſententia affirmat, *Navar. Bell. Perez. d. 26. ſ. 7.*

Reſp. II. Manente vinculo matrimonii licitè fit divortium, & ſeparatio quoad thorum, & cohabitationem, ad tempus, vel in perpetuum, ob gravem & juſtam cauſam, qualis eſt.

I. Al-

I. Alterius conjugis culpabile adulte (per quod hic etiam intelligitur om ſpecies luxuriæ, in qua caro cum alia d ditur, qualis eſt beſtialitas, ſodomia, eti intra eundem ſexum. *Bon. q. 4. p. 5. n. 2.* con *Fill. Sanch. Perez. d. 56 ſ. 1. & 2. ex Matth. 5* *ex Cap. Gaudemus c. Ex literis* non tamen m lities, vel pollutio, oſcula, tactus, vel a plexus impudici, *Bon. Sanch. Perez. ll. cc.* l propter ſimilia ad tempus poſſit aliqu do fieri ſeparatio, ut nocens emende tunc enim innocens religionem ingre aut ſacros etiam Ordines ſuſcipere po nocens verò non niſi cum innocentis c ſenſu. Excipitur tamen ab hoc caſu, 1. S terque conjux particeps ſit ejuſdem cri nis, vel æqualis, *Sanch. l. 10. d. 6. Bon. l. c.* 2. ſi innocens alteri condonarit. Quod al eum feciſſe cenſent, ſi eam poſt adulteri intellectum rurſus cognoverit, *Bon. ex* *Henriq. Fill. Perez. ſ. 3.* ubi vide plures ca exceptos.

II. Sævitia mariti, vel uxoris. Ex qu grave periculum comparti immineat, teſt ſeparatio peti à judice; imò ſi mor minetur, vel venenum paret, poteſt di tere ante judicis conſenſum, *v. Bon. l. c,* *Perez. ſ. 5.*

III. Si conjux compartem traha peccatum, v. g. ſollicitet ad hæreſin, neficium, &c. tunc enim innocens teſt ſe ſeparare, imò tenetur, ſi pericu

ſit grave *Layman. l. 5. t. 19. p. 3. cap. 7. num. 16.*

IV. Morbus contagioſus, v. g. lepra. Quod ſi tamen ſine gravi detrimento poſſit cohabitare, ad id tenetur, aut ſaltem adhabitare & miniſtrare, niſi alter remittat.

V. Hæreſis, vel apoſtaſia ſuperveniens matrimonio. Quo caſu, ſi ſeparatio facta ſit judicio Eccleſiæ, non tenetur conjugem converſum recipere, ſaltem ex juſtitia, nam ex charitate aliquando tenetur, ut ſi ſit periculum incontinentiæ, *Bon. Laym. l. c. Perez d. 57. ſ. 1.*

VI. Mutuus conſenſus. Ex quo licitè ſe ſeparant vel thoro: ſive ad tempus, ſive in perpetuum, ob finem ſpiritualem, vel etiã habitatione. Quod tamen non ſolet permitti, niſi uterque ingrediatur religionem; vel uxore ad religionem tranſeunte (aut ſi vetula ſit, id eſt ſexagenaria, *Azor. &c.* vel ſaltem quinquagenaria, *Sanch. Bon. Barboſ. Dian. p. 3. t. 4. R. 73* manente in ſæculo in voto continentiæ) maritus ſuſcipiat ſacros ordines. Porrò apud quem, & cujus expenſis, facto divortio liberi ſint educandi, *v. Laym. hic l. c. & Sanch. v. Perez d. 58. & 59. Bon q. 3. p. 5. num. 11.*

*Quæres.* An uxor teneatur ſequi virum ad cohabitationem.

Reſp. Teneri, quia vir eſt caput familiæ, & uxoris *Excipiuntur tamen ſequentes Caſus.*

I. Si ex ſequelâ timeatur grave onus, vel peri-

periculum, v. g. vitæ, pudicitiæ, vel ſalutis: vel uxor à viro peregrè non alatur.

II. Si vir poſt matrimonium factus ſit vagus, nec facilè ſit ſequi, ſecus tamen, ſi antè fuit vagus, idque ipſa ſcivit.

III. Si in contractu matrimonii additum fuit pactum de non mutando domicilio, & nulla gravis neceſſitas urgeat.

## CAPUT III.

### *De impedimentis Matrimonii?*

DUplicis generis ſunt impedimenta, quædam illicitum tantùm, alia inſuper irritum matrimonium reddunt. Priora dicuntur impedientia; poſteriora dirimentia.

## DUBIUM I.

### *Quæ ſint impedimenta impedientia tantùm?*

Reſp. Præter peccatum mortale, & excommunicationem, ſex potiſſimum reddunt matrimonium mortaliter illicitum, ſcilicet:

*Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriarum,*
*Atq; catechiſmus, crimen, ſponſalia, votum.*
*Impediunt fieri, permittunt facta teneri.*

Dicitur I. *Vetitum*, id eſt prohibitio Eccleſiæ, quæ fit ab Epiſcopo, vel Parocho, ob dubium impedimenti alicujus, vel inhabili-

bilitatis inter copulandos, *vid.Bon.q.1.p.14. num.1.*

Dicitur II. *Tempus feriarum:* quod ſecundùm *Trident.ſeſſ.24.cap.10. de reform.* incipit nunc ab Adventu Domini, uſque ad Epiphaniam incluſivè; & à die Cinerum uſque ad octavam Paſchæ incluſivè. Quo tempore non prohibetur ipſe contractus, aut ejus conſummatio, ſed tantum nuptiarum ſolennitates, ut eſt benedictio nuptiarum, ſolemnis ſponſæ in domum ſponſi traductio, ſolemniora convivia, & tripudia, &c. Neque *Trident.ſeſſ.*14. *cap.*1. prohibet matrimonium conſummari ante benedictionem, ſed tantum hortatur, ne fiat *v.Bon.l.c. Sanch.l.7.d.7.Con.d.30.Fill.t.*19.*p.2.c.9.M.Perez.d.43.ſ.*10.*n.7.*

Dicitur III. *Catechiſmus.* Quod impedimentum contrahitur ab eo, qui reſpondet pro infante, quando ſupplentur ceremoniæ poſt baptiſmum collatum in neceſſitate; ſed videtur ſublatum per *Trident.* ſecundum *Sanch. Fagund. Con. Fill. &c.* qui ideo monent Parochos, ut in libro diſtinguant patrinos Catechiſmi, à patrinis Baptiſmi. *vid.Bon.l.c.*

Dicitur IV. *Crimen*, ut I. Inceſtus cum conſanguinea, conjugis in primo vel ſecundo gradu, ſcienter admiſſus, (qui impedit matrimonium cum quacunque alia perſona *v. Perez. d.*23.*ſ.*3.) vel cum propria matre vel filia. 2. Raptus alienæ ſponſæ. 3. Vxori-

ci-

cidium. 4. Presbytericidum. 5. Suſceptio propriæ prolis ex baptiſmo, ad impediendam redditionem debiti. 6. Publica pœnitentia, quamdiu durat. 7. Matrimonium cum Moniali. Verùm hæc per non uſum ſunt ſublata, ut *Laym. hic c. 15. ex Nav. Sanch. l. 7. d. 17. Con. d. 10. dub. 3.*

Dicitur V. *Sponſalia*, cum una contracta & non diſſoluta *Con. d. 30. dub. 3. Sanch. Fill. Bon. l. c. n. 5.*

Dicitur VI. *Votum*, ſcilicet ſimplex, ſive caſtitatis, ſive religionis, ſive non nubendi. *v. Sanch. l. 7. d. 13. Regin. l. 31. c. 14. n. 184. Bon. l. c. num. 7.*

Dixi in Reſponſione, *potiſsimum*: quia præter ſupra dicta, alia tria impedimenta numerantur.

Primum, eſt clandeſtinatas: etſi enim valeat matrimonium clandeſtine contractum ubi Tridentinum non eſt receptum, non licet tamen ſub mortali. Vbi autem Tridentinum eſt receptum, ſaltem quoad punctum matrimonii, eſt irritum, de quo ſequenti dubio.

Secundum, omiſſio benedictionis: quia ſine hac etſi validè, illicitè tamen contrahitur matrimonium; ſaltem primum, ut ex *C. Noſtrates & C. Sponſus q. 5.* docet *Bon. q. 4. p. 6. num. 2. Sanch. l. 7. d. 82. Sa. Henriq. Fill. &c.* Qui tamen concedunt non eſſe mortale, intellige, per ſe loquendo, nam per accidens, ratione præcepti particularis, ſcandali

dali vel contemptus, (ut ſi omittant nihil faciendo, ac ſi eſſet res vana, vel vile ac puerile haberent ei ſe ſubjicere) docet *Perez.d. 43.ſ.10.num.4.* poſſe eſſe mortale. Dixi *primum*: nam ſecundæ nuptiæ non benedictæ. Quòd ſi autem alter conjugum ſit viduus, alter verò primas nuptias celebret, aut ſaltem nunquam fuerit benedictus, etſi jure antiquo non licuerit, nunc tamen quibusdam locis conſuetudo habet, ut benedicantur, ut *vid.Bonac.l.c.* Et patet ex Agenda. Debet autem fieri in templo à proprio Parocho, ſine cujus licentia ſi quis faciat, manet ipſo facto ſuſpenſus, donec abſolvatur ab ordinario Parochi, à quo benedictio erat accipienda.

Tertium, ſi contrahatur matrimonium ſine præviis proclamationibus: ſine quibus etſi valeat, non licet tamen ſub mortali, ut habet communis, (quanquam *Sanch.l.1. d.5. numer.7. & Gaſp.Hurtad.d.5.num.59.* putent, non eſſe mortale unam omittere, quando certum eſt moraliter, nullum ſubeſſe impedimentum. Sed contrarium docet *Perez d.42.ſ.1.num.7.ex Kon. & Pontio,*) niſi Epiſcopus, vel ejus Vicarius diſpenſet, ut patet ex *Trident.ſ.24.c.1.* quod circa eas præcipit ſequentia. 1. Ut fiant in Eccleſia, inter Miſſarum ſolemnia. Poſſunt tamen etiam fieri in oratorio, vel juxta Eccleſiam, aliove loco, confluente magno populo: ut

ſiant à proprio Parocho, vel alio Sacerdote de ejus licentia. 3. Ut ſiant in Parochia propria, & quidem utriusque contrahentis, uti declaravit Congregatio. 4. Ut ſiant tribus diebus feſtivis, non immediatis, continuis tamen, id eſt, qui feriatis quidem diebus, nullo tamen feſto, interpoſentur. *vid. Bon. q.1.p.6. Vnde reſolves.*

I. Licet ſtatim poſt ultimam proclamationem contrahere, etiam eadem die: non licet autem differre ultra 4. menſes, intra quos ſi non contrahant, repetendas eſſe denunciationes, declaravit Congregatio in *ſeſſ.24.c.1.de refor.* Imò *Rituale Romanum* duos tantùm menſes permittit, intra quos ſi n[illegible] contrahatur, jubet repetere denunci[illegible]ones, niſi videatur aliud Epiſcopo.

II. Poſt proclamationes, tenetur ſub mortali, qui novit impedimentum, illico denunciare, quantumvis ſecretum eſſet, ad impedienda gravia mala, v.g. inceſtum, ſacrilegium, &c. Si tamen inde alteri periculum infamiæ naſceretur, is ex charitate prius eſſet monendus, ut à matrimonio deſiſteret, *Sanch l.3.c.12. Fagund.p.2.l.6.cap.5. Henriq. Laym. lib.3 tr.3 p.1.cap.4.num.8. &c. commun.* contra *Pontium d.5.q.6.* qui negat teneri denunciare, ſi ſit occultum. Idemque tenet *Martin. Perez. d.43.ſ. 6. num. 1. & ſeq.* ſed cum hac limitatione, ſi tantum audivit, & neſcit à quo; vel ſi pro foro interno ſit diſpenſatum; vel ſi metuat magnum ſcandalum

dalum

dalum aut periculum; vel ſi ſciat contrahentes eſſe in bona fide.

III. Contrahens ipſe, legitimè interrogatus de impedimento occulto, tenetur illud fateri, vel matrimonio abſtinere, niſi diſpenſationem pro foro conſcientiæ acceperit, tunc enim fateri non tenetur, niſi Judex aliunde habeat ſufficientem probationem, *Sanch. Sylv. Lay. l.c. n.10. v. Bon. l.c. Perez d.43. ſ.7. n.2.*

IV. Parochus cognito impedimento, tenetur prohibere matrimonium, & remittere ad Epiſcopum, vel ejus Officialem, neque poteſt aſſiſtere, *Sanch. l.3. d.15. Matrim. Perez d.43. ſ.7. numer.6. &c.* contra *Pontium.* Niſi tamen ex ſola confeſſione noſter: tunc enim nullo modo poſſet negare matrimonium, ſive publicè, ſive privatim petenti, neque illum admonere officii extra confeſſionem, licet in confeſſione poſſet, ac deberet. Et tunc, ſi quidem ſine magno ſcandalo à matrimonio non poſſent deſiſtere, nec vellent, ſuadere, ut contrahant communi conſenſu, ſub conditione eſt Papa diſpenſet, animo tantiſper cohabitandi, ut fratres (non autem quoad thorum) donec accedat diſpenſatio, & iterum contrahant. ita ex *Beja. & Pontio. l.5. cap.3. Mart. Perez l.c.* qui addit, ſi id omnino nolint, perſiſtantque petere, debere Parochum adſiſtere.

V. Poteſt Epiſcopus, vel ejus Vicarius,

non autem Decanus Ruralis diſpenſare, vel ut una tantum fiat proclamatio, vel ut fiant poſt contractum ſubitò factum coram Parocho & teſtibus, ante conſummationem, vel etiam ut plane omittantur, ſi juſta cauſa ſubſit, v.g. timor, ne alioqui malitioſè impediatur matrimonium, pudor contrahentium, ſenium, inconſtantia, ſtatûs diſparitas, metus ſcandali, infamiæ, incontinentiæ, &c. *Bon.l.c.*

VI. Etſi, quando per diſpenſationem contractum eſt matrimonium ante proclamationes poſtea faciendas, conjux non teneatur, nec debeat alteri reddere debitum, priusquam factæ fuerint: quando tamen certi ſunt nullum ſubeſſe impedimentum; non peccare mortaliter conſummando, tenet *Sot. Led. Texed.* contra *Sanch.* apud *Dian. p.9.t.8.R.19.*

VII. Etſi Parochus diſpenſare non poſſit, poteſt tamen in caſu neceſſitatis per Epiikiam declarare, præceptum hoc hic & nunc non obligare, v.g. ſi moriturus concubinam velit ducere, ob prolis legitimationem, *Bon.l.c.ex Sylv. Sanch. &c.*

## *DVBIVM I.*

### *Quæ impedimenta dirimentia matrimonium?*

Reſp. Præter defectum conſenſus, de quo ſupra *c.2.d.1.* ſunt, quæ ſequentibus verſibus comprehenduntur,

*Error*

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,*
*Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,*
*Ætas, affines, ſi clandeſtinus, & impos,*
*Raptave ſit mulier, nec parti reddita tutæ,*
*Hæc ſocianda vetant connubia, facta retra-ctant.*

Dicitur I. *Error*, ſcilicet perſonæ: qui dirimit jure naturæ, v.g. ſi Cajo volenti ducere Annam offerat ſe Maria, cum qua, putans eſſe Annam, contrahat: quia error aufert libertatem, & conſenſum requiſitum jure naturæ ad contractum.

Dixi, *Perſonæ:* qui error qualitatis, ſeu conditionis perſonæ, (excipio ſervitutem) non irritat matrimonium, ut v.g. ſi putetur eſſe nobilis, virgo, dives, &c. quam quis vult ducere, nec ſit talis: quia hic error non tollit conſenſum in perſonam, & materiam contractus. Aliud tamen eſſet ſi abſolutè nollet conſentire in perſonam, niſi tali conditione affectam; aut ſi ipſa conditio, juxta intentionem contrahentis, tranſiret in conditionem perſonæ: ut ſi quis vellet ducere primogenitam Regis, nec aliam, & tamen alia ſubſtitueretur, non ſubſiſteret contractus, *Bon.q.3.p 2, ex Sanch. l.7.d.18. Kon. d.31. Fill. &c.*

Dicitur II. *Conditio*, ſcilicet ſervilis, ut ſi homo liber ignoranter contrahat cum ſerva, vel ſervus cum ſerva, nullum eſt matrimonium. Idq; ſecundùm ſententiam communiorem, jure tantùm Eccleſiaſtico;

fundato tamen in jure naturali, cui eſt valde conforme. Ratio, quia talis contractus adverſatur. 1. Bono Sacramenti, cum ſervus invito domino nequeat cohabitare conjugi. 2. Bono fidei conjugalis, cum non poſſit ſolvere debitum ad libitum alterius. 3. Bono prolis, cum ſervus omnia acquirat domino. Ubi tamen *Notandum*, non eſſe propriè ſervos, qui ſunt coloni originarii, vel aſcititii, vulgo dicti Leibeigene *v. Layman. l. 5. t. 10. p. 4. cap. 2.*

Dicitur III. *Votum*, ſcilicet ſolemne Caſtitatis, per ſuſceptionem ordinis ſacri, vel per ſolemnem profeſſionem in religione approbata, ſponte emiſſam.

Dico I. *Sponte:* quia metus gravis irritat profeſſionem, ut v. ſupra *l. 5. c. 1. d. 2.*

Dico II. *Solemne:* quia votum ſimplex tantùm impedit, non dirimit, (excipe tamen vota ſimplicia Societatis,) *vid. Laym. l. c. c. 3.*

Dicitur IV. *Cognatio*, quæ triplex eſt.

Prima dicitur Legalis, quæ eſt propinquitas perſonarum, proveniens ex adoptione perfecta, (qua ſcilicet perſona extranea aſſumitur in filium, vel nepotem, ita ut tranſeat in poteſtatem adoptantis; eique ſuccedat, vel tanquam hæres neceſſarius ex teſtamento, in quarta parte, vel tanquam filius ab inteſtato in totum) ea enim dirimit matrimonium usque ad quartum gradum, inter adoptantem & adoptatum, ejus-

ejusque deſcendentes *Cap. Per adoptionem, 30. q.3. Cap.Diligere 30.q.3. vid. Bon.q.3.p.5.§.3.nu. 4.& 5.* Vide tamen *Laym.cap.7.Dian.p.9.t 6.R.54.* ubi contra communem ſententiam notat ex *Henri.Leſſ.&c.* probabile eſſe, quod poſt *Trident.* tantùm dirimat usque ad gradum ſecundum incluſivè, ſicut cognatio ſpiritualis.

Secunda eſt cognatio ſpiritualis, quæ jure Eccleſiaſtico oritur inter perſonas aliquas, ratione Baptiſmi & Confirmationis, dirimitque matrimonium, (ut habetur *c.1. de cognatione ſpirituali, in 6.cap.Veniens,* & conſtat ex *Trid.ſ.24.c.2. v. Bon. q.3.p.5, Sanch. l.7. d.34.Suar.3.p.q.67.*) inter baptizantem & baptizatum, & hujus patrem & matrem; item inter ſuſceptorem & ſuſceptum, & hujus patrem & matrem.

Tertia eſt cognatio conſanguinitatis carnalis, quæ eſt vinculum perſonarum, ab eodem ſtipite proximo deſcendentium, dirimitque matrimonium usque ad quartum gradum lineæ tranſverſæ incluſivè. Et quidem quoad primum fortaſſis jure naturæ: quoad reliquos tres, ſolo jure Eccleſiaſtico. Unde etiam Pontifex in his, ex juſta cauſa diſpenſare poteſt. Gradus verò lineæ rectæ, probabile eſt, omnes jure naturæ eſſe prohibitos. Porrò pro gradibus conſanguinitatis, dignoſcendis ſtatuuntur ſequentes regulæ.

*Prima.* In linea recta tam aſcendentium, quàm



Digitized by Google

quàm deſcendentium, quot ſunt perſonæ, tot ſunt gradus, una dempta, ſcilicet ſtipite: v.g. pater & filius ſunt conſanguinei in primo gradu; nepos & avus in ſecundo, &c.

*Secunda.* In linea transverſa æquali, (quæ eſt inter perſonas à communi ſtipite æqualiter diſtantes) quot gradibus perſonæ ſingulæ à communi ſtipite diſtant, totidem diſtant inter ſe. Unde frater & ſoror ſunt in primo gradu lineæ transverſæ: patrueles & conſobrini in ſecundo; filii eorundem in tertio.

*Tertia.* In linea transverſa inæquali, inter perſonas inæqualiter diſtantes à communi ſtipite, quot gradibus remotior perſona diſtat à ſtipite, tot gradibus diſtant inter ſe. Unde patruus & nepos, filius & ſoror patris ſunt conſanguinei in ſecundo gradu quæ omnia patent in adjuncto ſchemate.

(NB.)

Dicitur V. *Crimen:* idque triplex. Primum eſt homicidium conjugis, ab altero conjuge, & alio tertio, ſive phyſicè, v.g. gladio vel veneno, ſive moraliter, ut imperio, perfectum, eo conſilio, ut poſtea inter ſe matrimonium contrahant. Quòd ſi cædes tentata ſit, ſed nō perfecta; vel perfecta ſed abſque intentione matrimonii ineundi; vel cum intentione quidem, ea ſed non ſignificata exteriùs; vel non communi conſilio, ſed ab altero tantùm, non dirimit

matri-

Digitized by Google

matrimonium, niſi etiam adulterium præceſſerit: tunc enim etſi unus tantùm cædem perfecerit, altero ignaro, dummodo id fecerit intentione matrimonii, vere dirimit. Ita *Kon. Ledeſm. Sa. Sanch. l. 7. d. 78. num. 13. & d. 79.*

Secundum eſt adulterium, quando nimirum duo carnaliter ſe cognoſcunt, vivente alterius conjuge, & vel matrimoniũ ineunt de præſenti, vel ſaltem dant fidem de ineundo poſt mortem conjugis. Sed in hoc caſu requiritur, ut promiſſio ſit acceptata, & uterque ſciat alterum eſſe conjugatum: ſi enim vel alteruter ignoret, non irritatur matrimonium, ſi quod poſtea ineatur conjuge mortua, *Perez. Kon. d. 31 num. 57. & 61. Sanch. l. 7. d. 79. n 12. Fill. n 256.* vid. etiam *Bonac. q. 3. p. 6. n. 8. Dian. p. 3. t. 4. R. 198.* excuſatque ignorantia quævis, etiam facti. *Sanch. M. Leo in praxi p. 2. f. 284.* Sufficit autem ſi adulter dubitet, utrum tempore adulterii & promiſſionis de matrimonio cum adultera, vixerit alter conjux: quia præſumitur vixiſſe, niſi mors probetur. *Nav. San. l. 7. de matr d. 79. Bard. d. 6. c. 11. §. 8.*

Tertium eſt raptus, per quem perſona cum violentia abducitur, libidinis exercendæ, vel matrimonii ineundi cauſa *S. Th. Molin. t. 3 d. 105.* Durat autem hoc impedimentum, ſecundùm *Trid.* quamdiu rapta eſt in poteſtate raptoris, etiamſi libero cõſentiat.

Unde

Undè libertati reſtitutam ducere poteſt, probabile tamen eſt, Tridentini decreto tantum comprehendi raptum, qui ſit cauſa matrimonii, *Sanch. d. 13. v. Laym.*

Dicitur VI. *Diſparitas*, cultus, ſive religionis: qui dirimit matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum, etiam catechumenum. Idque jure tantùm Eccleſiaſtico non ſcripto. *Bon. p. 3. q. 7. ex Con. &c.* Inter baptizatos verò non dirimit, etſi impediat. Matrimonia verò cum hæreticis etſi illicita, ſunt tamen valida, *v. ſupra l. 2. t. 1. cap. 4. dub. 5.*

Dicitur VII. *Vis*, ſive violentia, & gravis metus injuſtè incuſſus, ad matrimonium extorquendum: irritatque in utroque foro. Et quidem jure naturæ, ſi à contrahente; poſitivo autem, ſi à tertio ſit incuſſus.

Addo *gravis*, qualis ſcilicet cadit in virum conſtantem, v. g. mortis, perpetui carceris, amiſſionis bonorum, injuſtæ excommunicationis, enormis indignationis patris valdè auſteri. Quando verò metus eſt levis, contractus cenſetur ſpontaneus: Idque ad cavendas lites, etiam in matrimonialibus ut Sacramento conſulatur. *Rebell. Sanch. Pont. &c. communiter* cum *Dian. p. 3. t. 4. R. 230. & t. 5. R. 117.* quamvis *Navar. Gabr. & Covar.* id negent, ſi metus ita extorſerit conſenſum, ut absque eo non fuiſſet. Addi 2. *injuſtè*; quia ſi juſtè ſit incuſſus,

valet

valet matrimonium : talis enim non tam infertur ab a io, quam ab ipſomet,qui cauſam dedit:ut ſi v.g.deprehenſio in crimine cum filia, mineris accuſationem, niſi illam ducat. Addidi 3.ad *extorquendum* : quia matrimonium ex metu etiam graviſſimo , untrimonium ex metu etiam graviſſimo , undecunque & quandocunque incuſſo, dummodò non ad matrimonium extorquendum, valet : tunc enim non tam contrahitur metu, quam eligitur medium evadendi periculum : & matrimonium eſt ſimpliciter voluntarium. Unde reſolvitur valere matrimonium in ſequentibus caſibus *vid. Bon.q.3 p.8.*

I. Si concubinarius metu gehennæ vel mortis , in morbo, vel naufragio contrahat cum concubina, *Bon.l.c.*

II. Si quis à medico perſuaſus , non diu ſe victurum , niſi ductâ uxore , eam ducat. *Bon.l.c.n.19.*

III. Si in carcerem conjectus, ſpe evadendi, contrahat cum filia lictoris , *Sanch.l.4.d. 11.n.10.Kon.d.28.dub.1.cap.3.*

IV. Si ad mortem damnatus , ut evadat, ducat meretricem , aut aliam , *Kon.num.10. Fill.c.4.q.1.*

V. Si Princeps obſeſſus offerat filiam in matrimonium obſidenti, ut liberetur obſidione *Ibid.*

VI. Si raptor vel deflorator virginis, metu mortis offerat ſe judici ad eam ducendam, *Bon.n.22.ex Regin.Henriq.&c.*



Digitized by Google

VII. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia medici, aliàs illi mederi nolentis, *Reb. Sanch. d. 12. Con. Fill. n 103. &c.* etſi alii, quidam negent.

VIII. Etſi metus gravis incuſſus fuerit tantùm ad contrahendum matrimonium in genere, contractum tamen nullum eſſe docet *Sanch. Salas, Palaus. Pontius, &c. cum Dian. p. 4. t. 4. R. 13.* contra *Azor. & alios 4.*

IX. Quando matrimonium ex gravi metu contractum fuit, non teneri (in foro conſcientiæ) per ſe loquendo, illud perficere, poſſeque altero invito reſilire, etiam eum, qui liber à metu fuit, etiamſi ab ipſo, ſeu ejus culpa illatus fuerit, docet *Sanch. Villal. Hurt. & Ochag. cum Dian. p 3. t. 4. R. 219. & p. 9. t 8. R. 27.* contra *Con. & Pont.*

Dicitur VIII *Ordo*, ſcilicet ſacer, ſive Major, quem qui non coactus ſuſcepit, invalidè matrimonium contrahet, ut vid. ſupra *de Sacramento Ordinis, & hic impedimento tertio.*

Dicitur IX. *Ligamen*, propter quod, quamdiu quis ligatus eſt conjugi adhuc viventi, invalidè contrahit cum alio: quanquam licite, & ſine peccato, ſi moraliter ſit certus de morte conjugis: qui ſi poſtea compareat tenetur ad eundem redire, dimiſſo poſteriore, *v. Bon. p. 10.*

Dicitur X. *Honeſtas*, hoc eſt, juſtitia publicæ honeſtatis, ob quam nemo poteſt contrahere cum conſanguineis illius, cum

qua

qua contraxit ſponſalia, vel matrimonium ratum. Et quidem ante Tridentinum & jure antiquo, hoc impedimentum dirimit matrimonium inter ſponſum & conſanguineos ſponſæ uſque ad 4. gradum, oriturque ex ſponſalibus quibuscunque, etiam invalidis, (præterquam ex defectu conſenſus) Jure verò novo Tridentini, non oritur, ſi ſponſalia ſint invalida; & irritat tantùm usque ad primum gradum, ſi ex ſponſalibus; ad quartum verò, ſi ex matrimonio rato ſequatur *vid. Bonac. p. 11. Sanch. l. 7. d. 68. Fill. t. 10. p. 2 cap. 6.* Notat etiam *Dian.* non oriri ex ſponſalibus mutuo conſenſu diſſolutis, *p. 3. t. 4. R. 222. ex Pont. & aliis 3.* contra *Sanch.* uti neque ex conditionatis, donec conditio ſit impleta. *p. 9. t. 6. R. 25. ex Opaton.* Oriri tamen ex matrimonio invalido, niſi ſit tale ob defectum conſenſus *p. 9. t. 6. R. 50.* ex declaratione Pii V. atque adeo etiam ex clandeſtino. *Ibid. R. 53. ex Pontio, Palao, Hurt. Perez, &c,* contra *Sanch. & Prep.*

Dicitur XI. *Ætas*: quia ad valorem matrimonii, jure Eccleſiaſtico requiritur annus 14. viri, & 12. fœminæ completus; niſi tamen malitia ætatem ſuppleat, hoc eſt, adſit & doli capacitas, & potentia ad copulam, de quibus judicare prudentum eſt, *Layman. cap. 12. num. 1 Cap. De illis, & c. ult. eodem tit.*

Dicitur XII. *Affines.* Eſt autem affinitas, pro-

propinquitas perſonarum, nata ex copula carnali, ſive licita ſive illicita. Utraque, jure ſaltem Eccleſiaſtico, dirimit matrimonium illa usque ad 4. gradum incluſivè; hæc verò jure novo, usque ad ſecundum tantùm. Et quidem ſi antecedat matrimonium: nam ſi ſuperveniat, v.g. ſi Titius cognoſcat uxoris ſuæ cognatam in ſecundo gradu, non dirimit, licet is, qui peccavit, non poſſit petere debitum, ſed tantum reddere. Porrò gradus & lineæ affinitatis accipiuntur, ſicut in conſanguinitate, ita ut qui eſt uxoris conſanguineus in primo gradu, ſive rectæ ſive transverſæ lineæ, is ſit affinis marito in eodem gradu lineæ rectæ vel tranſverſæ. Denique omnis affinitas, quæ oritur ex affinitate, ſublata eſt per *Concilium Lateranenſe*, *vid. Laym. & Bon. p. 12. Vnde reſolves.*

I. Is qui fornicatus eſt cum ſorore ſponſæ ſuæ, cum neutra poteſt validè contrahere, citra diſpenſationem, imò nec cum earum conſobrina, vel matertera.

II. Poteſt quis ducere affinem fratris ſui, etiam in primo gradu, v.g. duo fratres poſſunt ducere duas ſorores; imò pater & filius poſſunt ducere matrem & filiam, *Laym. & Bon l.c.*

III. Titius poteſt ſucceſſivè ducere Titiam & Bertam, quæ fuerunt uxores Caii & Sempronii fratrum.

IV. Titius, qui duxerat ſororem Caii, poteſt

poteſt poſt mortem Caii, ejusque ſororis, ducere Bertam uxorem Caii.

Dicitur XIII. *Si clandeſtinus*: quia *Trident*. irritat matrimonia eorum, qui contrahunt aliter, quàm coram Parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius vel ordinarii licentia, & duobus minimum teſtibus; vultque graviter puniri eos, qui contra hoc contraxerint, vel etiam interfuerint. *Unde reſolves*.

I. Per Parochum intelligitur is, qui habet ordinariam jurisdictionem in contrahentes, utpote qui domicilium & habitationem habeant in ejus Parochia; item Epiſcopus, vel ejus Vicarius in ſua diœceſi uti & Papa: item Capitulum ſede vacante; Cardinales in Eccleſiis ſui tituli, legati in ſua provincia. Sufficit etiam excommunicatus, aut non Sacerdos. Nec requiritur, ut à parte rei verè ſit Parochus, ſed ſufficit, ſi habeat titulum ſaltem coloratum, ita ut communi errore habeatur Parochus, nec ſit intruſus absque omni titulo. *vid. Bonac. q. 2. p. 8.*

II. Parochus vel quivis habens jurisdictionem ordinariam, poteſt alium ſibi ſubſtituere: non tamen niſi Sacerdotem.

III. Cum ad teſtes requiſitos non addatur, debere eſſe omni exceptione majores, ſufficiunt etiam infames, fœminæ, pueri habentes uſum ſufficientem rationis, parentes, domeſtici, ac ſervi.

IV. Si

IV. Si duo ſint Parochi ejusdem Parochiæ, poteſt utervis aſſumi: Similiter qui habet duo domicilia, quæ æqualiter inhabitat, vel domum, quæ partim pertinet ad unam Parochiam, partim ad alteram, poteſt alterutrum accerſere: quia uterque eſt proprius Parochus *Lay. Bon. l. c.*

V. Etſi ex præcepto adhibendus ſit Parochus contrahentis illius, in cujus Parochia matrimonium celebratur; ſufficit tamen ad valorem, ſi alterutrius Paſtor aſſiſtat, ut declaravit *Congregatio Cardinalium*, apud *Rebell & Bon. q. 2 p. 8.* etiam extra ſuam, Parochiam, vel diœceſin; quia hic actus non eſt jurisdictionis contentioſæ. Non tamen licebit tunc nuptiis benedicere, ſine alterius licentia, *Sanch. l. 3. d* 19.

VI. Is qui ſubſtituitur, debet habere expreſſam, vel ſaltem tacitam licentiam, ex ratihabitione de præſenti, quia non ſufficit ratihabitio de futuro, qua quis putet alterum poſtea ratum habiturum: *Sanch. d 35. Regin. Con.* apud *Bon. l. c. n.* 11. licet ipſe neget tacitam ſufficere.

VII. Vagabundi poſſunt contrahere coram quolibet Parocho, (idque, ut *Layman. cap. 4. num. 3.* docet ex *Sanch.* etſi alteruter tantùm ſit vagus.) Hic autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere, ut monet *Trident.* an ſcilicet alibi ſint conjuncti, &c. & deinde petere licentiam ab Epiſcopo aſſiſtendi; ſine qua licet validè aſſi-

ſtat

Digitized by Google

ſtat, graviter tamen peccat. Ita *Laym.t.4.l.3. ex Sanch.d.19. & d.25.n.14.*

VIII. Peregrini, qui ex cauſa exiguo tempore domo abſunt, non poſſunt contrahere peregrè coram Parocho loci: quia non eſt illorum verus. Aliud eſt de iis, qui alicubi habitationem figunt pro majore parte anni, aut eo venerunt animo manendi, ſaltem majore anni parte, licet poſtea contingat caſu ſubitò recedere; v.g. famuli, ancillæ, ſtudioſi *Bon.q.1.p.8.n.1. Sanch.l.3.d.23. n.*11. Ratio, quia contrahunt ibi domicilium Parochiale, & Paſtor illius loci eſt proprius illorum.

IX. Parochus & teſtes ſic debent eſſe præſentes, ut advertere poſſint quid agatur, & de eo teſtari. Et quidem non eſt neceſſe, ut ipſi videant contrahentes, dummodò audiant verba contractus, ſi voces contrahentium noverint *Sanch. Fill. Pont. & alii 5.* cum *Dian.p.8.t.7.R.68.* contra *Barboſ.* Nec refert, etiamſi per metum, vim, dolum, aut injuriam nolentes detineantur, vel etiam contradicant, ac reſiſtãt: aut licet prohibiti ſint ab Ordinario, ne interſint. *Bon.l.c.ex declar. Card.Con.Fill.Sanch.ll.cc.&c.*

X. Parochus tenetur utrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento, *Gutier. Sanch. Dian.p.3.t.4.R.294.* ſed de mutuo conſenſu. *Trid.ſeſſ.24.c.1.* Ejus tamen omiſſio, quando de utriusq; libero conſenſu conſtat, venialis tantùm eſt.

*Sanch. Con. Dian. l. c.* Similiter mortale non eſſe, etſi intellecto conſenſu non dicat: *Ego vos conjungo in nomine Patris & Filii & Spir. S.* docet *Sanch. Con. Vill. Gutir. Dian. p. 3. t. 4. R. 256.* contra *Reb. &c.*

Dicitur XIV. *Et impos*, quod impedimentum vocatur frigiditas, vel impotentia. Quæ ſi perpetua ſit, & matrimonium antecedat, irritat illud jure naturæ; vel omne, & reſpectu cujuscunque, ſi ſit abſoluta, vel certum tantùm, ſi ſit reſtricta ſeu reſpectiva. Idque ſive orta ſit ab intrinſeco, & vitio naturæ; ſive ab extrinſeco, operâ hominis vel diaboli; ſive cognita alteri fuerit, ſive non; ſive ſit ex parte utriusque contrahentis, ſive alterius tantùm. Ratio, quia matrimonium conſiſtit in mutua traditione corporum, phyſicè aptorum ad generationem, ſive in traditione poteſtatis corporis ad copulam conjugalem: hanc autem poteſtatem impotens non poteſt tradere, cum eam non habeat.

Porrò impotentia in viro eſſe cenſetur, quando eſt Eunuchus, vel ſaltem non poteſt ſeminare intra naturale vas fœminæ: in fœmina verò, quando vel ſeminare non poteſt (ſi verum eſt, ſemen fœminarum requiri ad generationem) vel propter arctitudinem non poteſt virum pati, aut ejus ſemen recipere.

Dixi I. *Si ſit perpetua:* qualis eſt, quæ nullâ arte poteſt tolli. In dubio autem perpetua ma-

tuitatis, conceditur à jure triennium, & experiendum bona fide.

Dixi II. *Si antecedat:* nam ſi ſubſequatur matrimonium, non irritat illud, etſi uſum ita impediat, ut ſoli contractus, & oſcula liceant, circa periculum pollutionis. Idque quando impotentia eſt certa: nam ſi dubia ſit, tam diu licet conari ad copulam, quamdiu probabilis eſt ſpes ſeminandi intra vas. *Laym.l.5.t.10.p.4.c.12. ex Sanch. Nav. Henriq. Unde reſolves.*

I. Invalidè contrahunt evirati, ſeu Eunuchi, quando carent utroque teſte: quia non emittunt verum ſemen aptum generationi. Nec refert, quòd inſtar ſenum ſterilium ſatisfaciant concupiſcentiæ fœminæ; quia id non faciunt per copulam naturâ ſuâ aptam generationi, ob defectum ſeminis; quod ſenes tamen emittunt, etſi ſemen ſenum per accidens non ſit prolificum *Laym. l.c. Bon.q.3.p.13.&c.*

II. Validè contrahunt, 1. Steriles, quia etſi ſint impotentes ad generationem, non tamen ad copulam, atque adeo ſunt capaces omnis juris & obligationis matrimonii & ſuſceptio prolis licet ſit præcipuus, non tamen unicus, nec immediatus finis matrimonii. *Bonac.q.3.p.15. ex Henriq. Con. Fill.&c.* Eadem eſt ratio de iis, quæ non edunt fœtum, niſi mortuum, vel non niſi cum periculo vitæ. *Bon.&c.ll.cc.* 2. Hermaphroditi: quia verè ſunt potentes ad uſum

matrimonii. Et quidem ſi alter ſexus emineat, ſecundum illum tantum valebit: ſi uterque ſit par, optio illis datur, ut utrolibet utantur, ita tamen utquam ſemel elegerint, ſemper retineant, *Sanch. l. 10. d. 106. Bonac. l. c. ex Henriq Sanch. Con. Fill. &c.* 3. Is qui paulò pòſt eſt moriturus. 3. quia in eo manet potentia ad coitum, etſi per accidens vi morbi impediatur, Patet ex praxi Eccleſiæ, quæ illis interdum ſuadet, ut concubinas ducant. *Laym. l. c. ex Sanch. d. 105. num. 3. Covar. &c.*

III. Impuberes, ſi utantur ratione, non jure naturæ, ſed Eccleſiaſtico tantum, invalidè contrahunt; quia impotentia illorum eſt tantum temporalis, vid. ſupra *hoc dub. imped. 3.*

*Quæres.* Quid cenſendum de matrimoniis, quæ contrahuntur in partibus hæreticis?

*Reſp.* Circa ea *Congregatio Cardinalium* reſolvit ſequentia. I. Ubi hoc decretum Concilii nondum publicatum eſt in Parochia v. g. in Saxonia & Anglia, valere matrimonium contractum abſque forma præſcripta Publicatio autem decreti facta præſumitur, ſi id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilii fuit obſervatum. 2. Hæreticos in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum, v. g. in Hollandia, Friſia, &c. teneri formam præſcriptam ſervare. Vnde conſequenter ipſorum matrimonia abſque forma Concilii,

quam-

Digitized by Google

quamvis coram Miniſtro hæretico, vel Magiſtratu contracta, videntur eſſe nulla. *Lay.* tamen *l. 5. t. 10. p. 2. cap. 4.* putat eam non eſſe mentem ſummorum Pontificum, propter graviſſima incommoda inde ſubſecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum fuit obſervatum, proprio Parocho & Epiſcopo careat, nullusq; iſtic ſit, qui vices Epiſcopi vel Parochi ſuppleat, matrimoniũ valere abſque præſentia Parochi; ſervatâ tamen, in quibus pôteſt, formâ Concilii, nempe adhibitis ſaltẽ duobus teſtib. Idem eſt, ſi Parochus & Epiſcopus metu hæreticorum lateat, ita ut verè ignoretur ubi ſit, vel eorum metu abſit à diœceſi, & ad neutrum ſit tutus acceſſus.

Dicitur XV. *Raptave ſit*, de quo vid. ſupra *in impedimento criminis.*

## DVBIVM III.

### *Quomodo matrimonium invalidum ſit revalidandum?*

Reſp. I. Si fuit invalidum propter conſenſum fictum, vel metu extortum, ſive ex unâ, ſive ex utraque parte, poteſt revalidari per quodcunque ſignum veri & novi conſenſus: quia ſi altera tantum pars fictè contraxit, conſenſus unius partis habitualiter permanſit; ergo accedente alterius conſénſu revalidatur. *Sanch. l. 2. d. 32. num. 9.*

*Con. d.24. dub.10.n.89. Navar. Fill, Bonac. &c.*
*Vnde reſolves.*

I. Si metus, vel defectus conſensûs fuerit alterius tantùm partis curandum eſt, ut ea ſaltem novum & liberum conſenſum eliciat, & externis ſignis prodat: altari autem parti non opus eſt declarari, præſtari novum conſenſum ad valorem matrimonii. *Sanch.l.c.n.10. Bon.p.9. vid. Maratium d.7.ſ.17. num.4.*

II. Si uterque fictè, vel coactè conſenſerit, neceſſe eſt, ut uterque conſenſum renovet, & verbis exprimat. Quia eum utriuſque conſenſus planè nullus fuerit, æquè neceſſe eſt renovare, & declarare, ac ſi factum nunquam fuiſſet. *Marat.l.c.n.3.*

Reſp. II. Si invalidum fuerit propter impedimentum conſanguinitatis v. g. vel aliud ſimile occultum dirimens, tunc eo per diſpenſationem, vel aliter ſublato, atque ita perſonis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriusque conſenſus, ſigno externo expreſſus & quidem ut probabilius docet *Sanch. l. 2. d. 36.* abſolutus, & independens ab antiquo. Ratio, quia neutrius conſenſus antiquus fuit legitimus cùm non caderet in legitimam materiam *Vnde reſolves.*

Si in tali caſu altera pars ſit ignara impedimenti, vel dubitetur an ſciat, illa ſuaviter inducenda eſt ad novum conſenſum abſolutè præſtandum, dicendo v.g. *Si mihi*

non nupſiſſet, nonne modò nuberes? vel Angor ſcrupulis de matrimonii noſtri valore ideoque renovemus conſenſum. Quod ſi fiat, ſufficere (præſertim ſi ſequatur affectu maritali copula) docet. *Quintan.in append.t.7.d.ult.* Quod ſi autem periculum ſit, ne pars illa impedimentum ignorans detrectet & ſcandala, graveſque moleſtiæ timeantur, licebit ſententiâ contrariâ, quæ docet ſufficere, ut ſola pars impedimenti conſcia conſenſum renovet, & alteri declaret *Sanch.lib.2.d.26.& lib.8.d.34.num.61. Leſſ.lib.2.cap.17. Con.d.24.dub.16.& Fill.num 25.&c. Dian.p.4.t.4.R.49.*

Reſp.III. Vt matrimonium invalidum, quod coram teſtibus & Parocho eſt celebratum, revalidetur, non opus eſt denuò coram Parocho & teſtibus iniri, ſi impedimentum ſit occultum: ſecus ſi ſit notum: quia prius matrimonium præſumptione Eccleſiæ, cenſetur validum, non autem poſterius *Navar. Sanch.l.2.d.37.Con.d.24.dub.4. Reg l.31.n.183.Fill.n.93.*

## DVBIVM IV.

### *A quo, & ob quam cauſam, poſſit diſpenſari in impedimentis matrimonii?*

Reſp.I. Papa non poteſt diſpenſare in impedimentis jure naturæ, vel divino dirimentibus, niſi ex ſpeciali conceſſione: in iis verò, quæ jure Eccleſiaſtico dirimunt, po-

teſt. Ratio prioris, quia inferior non diſpẽſat in lege ſuperioris: nec homo in lege naturæ. Addidi, *niſi ex ſpeciali*: quia ſic Pontifex (non tamen Epiſcopus) poteſt matrimonium ratum diſſolvere, ex juſta cauſa. *Sanch. Leſſ. Præp. q. 5. d. 8. Dian. p. 8. t. 1. R. 52. & 93.* Ratio poſterioris, quia Pontifex talia impedimenta inducit; ergo etiam poteſt tollere, & quidem ſolus. *Vnde reſolves.*

I. Epiſcopus in impedimentis dirimentibus matrimonium jam contractum, non poteſt ordinario jure diſpenſare, niſi ex tacita conceſſione in caſu neceſſitatis, quando ſequentia concurrunt. 1. Vt defectus ſit diſpenſabilis. 2. Vt ſit occultus, id eſt, nõ ſit notorius, ſeu divulgatus. 3. Vt ex altera parte ſaltem, matrimonium bonâ fide ſit contractum. 4. Vt non ſit facilis acceſſus ad Papam. Ita commun. *Sanch. Kon. Mart. Perez. d. 4 ſ. 7.* Quando autem contractum eſt ex diſpenſatione ſubreptitia, non poteſt Epiſcopus ſua diſpenſatione priorem confirmare. *Dian. p. 9. t. 7. R. 40. ex Præp. Perez. &c.* In impedimentis verò dirimentibus matrimonii nondum contracti, videtur nunquam poſſe: imò nec Legatus à latere, niſi ex ſpeciali facultate. *Layman. lib. 5. tr. 10. p. 4. cap. 6. & lib. 1. tr. 4. cap. 22. Bonac. q. 3. p. 15. &c.* contra quos *Dian. p. 8. t. 3. R. 80.* cum *Trap. Villalob. & Eſcob. de leg. ex 14. cap. 4.* putat Epiſcopum id poſſe aliquando in caſu rato, ex cauſa maximè urgente,

ſi omnibus tentatis judicetur neceſſarium eſſe ad vitandam gravem infamiam. vel grave ſcandalum, cui aliter occurri non poſſet; idque ex tacita Papæ licentia.

Reſp. II. In impedimentis non dirimentibus, poſſunt Epiſcopi diſpenſare univerſaliter. Quod addo, quia excipiuntur illa, quæ jure naturali & divino impediunt, ut votum caſtitatis abſolutum, & perfectum; (*Bon. q. 3. p. 15. ex Nav. Sanch. &c.*) & ſponſalia priora, ut habet *Tan. 8. q. 4. dub. 2. n. 30. ex Sanch. l. 7. d. 17. n. 8.* idem habet *Fill. t. 10. p. 2. c. 10. n. 300. Layman. l. 5. c. 10. p. 4. c. 15. n. 2. ſub finem*, Similiter Epiſcopus poteſt diſpenſare in impedimentis, quæ matrimonio ſuperveniunt, & impediunt petitionem debiti, v. g. cognationis ſpiritualis, vel affinitatis. *Bonac. l. c. ex Sanch. l. 8. d 12. n. 16. Fill. l. c.* ubi excipit inceſtum commiſſum (matrimonio conſummato) cum conſanguineis uxoris, in iis, qui non ſunt juvenes.

Reſp. III. Poſſunt etiam Confeſſarii Regulares approbati, de licentia tamen ſuorum Provincialium, diſpenſare ad petendum debitum conjugale, propter cognitionem conſanguinei conjugis in ſecundo gradu, ut *Rodriq. regularium tom. 1. q. 63. art. 1.* nullo modo tamen in impedimento ipſo. *vid. Mart. Perez. d. 44. ſ. 7. num. 13.* Dixi, *Provincialium:* quia quod *Molſeſſ. Leon. &c.* volunt Confeſſarios Societatis JESU habere omnes hanc facultatem immediatè à P.

Gene-

Generaſi, id refutat *Dian. p. 3. t. 2. R. 14.*

Reſp. IV. Vt licitè diſpenſetur in impedimentis dirimentibus, requiritur juſta cauſa: qualis ſecundùm *Fill. c. 5.* eſt, v.g. Extinctio magnæ litis, vel odii inter agnatos. 2. Ablatio ſcandali. 3. Inæqualitas matrimonii, niſi conſanguineis vel affinibus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5 Conſervatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis diſpenſationem. Plures *vid.* apud *Sanch. d. 19. Kon. d. 33. Hurt. 26. Mart. Perez. d. 44. ſ. 5.* ubi notat. 1. Quantò gradus conſanguinitatis vel affinitatis eſt propinquior, tantò requiri cauſam graviorem. 2. Sæpè plures aggregatas cauſas ſufficere, quarum ſingulæ non ſufficerent, *vid.* etiam *Dian. p. 8. t. 3. R. 93.*

Reſp. V. Si quis dubitet an habeat impedimentum dirimens, v.g. contrahendi matrimonium cum certâ perſona, & adhibitâ diligentia ſufficienti non poſſit intelligere veritatem, probabile eſt poſſe cum ea contrahere ſine diſpenſatione, ( niſi tamen præſumptio aliqua ſtet pro impedimento) quia poſſeſſio ſtat pro libertate contrahendi *Sanch. Sanc. Franc. Lugo, Bardi. d. 6. c. 21. p. 7. §. 11.* contra *Laym. & Palaum.*

LIBER

# LIBER VII.

## *De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.*

## CAPUT PRIMUM.

### *De Cenſuris in genere?*

### *DVBIVM I.*

### *Quid Cenſura Eccleſiaſtica?*

RESp. Eſt pœna ſpiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti, ac contumaci, per potentiam Eccleſiaſticam aufertur uſus quorundam bonorum ſpiritualium. *Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 1. Vnde reſolves.*

I. Per cenſuram non privatur homo bonis merè internis, v. g. charactere, poteſtate ordinis: nec bonis propriis, ac privatis, v. g fide, charitate, gratia, &c. ſed quibuſdam externis & publicis, ſive actionibus quæ habent ſpiritualem aliquem effectum vel commodum, ut ſunt ſacrificium, officium divinum, beneficium, adminiſtratio & ſuſceptio ſacramentorum, indulgentia, publica Eccleſiæ ſuffragia; quia hæc, & non illa, ſubſunt diſpoſitioni Eccleſiæ. Vnde ſi interdum privetur bono aliquo temporali, v. g convictu humano per excommuni

municationem, id tantum ſit ſecundariò.

II. Exilium, carcer, ſervitus, privatio beneficii, niſi adjunctam habeant ſuſpenſionem, aliquam ſpiritualium actionum, non ſunt cenſuræ, quia ſunt pœnæ temporales.

III. Nec degradatio vel depoſitio eſt cenſura; quia etſi ſit pœna ſpiritualis, non tamen medicinalis, ſed perpetua, & ob peccatum præteritum, etiam emendatum, poteſt infligi.

IV. Nec ceſſatio à divinis: quia non imponitur per modum medicinæ, ad tollendam contumaciam, ſed ad propulſandam injuriam Eccleſiæ factam.

V. Nec irregularitas, ſive ſit ex defectu, quia hæc non eſt pœnalis, ſed tantùm impedimentum Canonicum; ſive ſit ex delicto, quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis, ſed punitivæ, & ex ſe perpetuæ. Vnde nec tollitur per abſolutionem, ſicut cenſura, ſed per diſpenſationem, *Bon. d. 1. q. 1. p. 1.*

VI. Quando in Jubilæis vel privilegiis, datur poteſtas abſolvendi à cenſuris; non comprehenditur irregularitas, niſi expreſsè addatur.

DVBI-

Digitized by Google

## DVBIVM II.

### *Quotuplex Cenſura?*

Reſp. Dividitur 1. Eſſentialiter in Excommunicationem, Suſpenſionem, & interdictum. 2. Accidentaliter in eam, quæ eſt à jure, & fertur per Canones, Conſtitutiones, vel ſtatuta Eccleſiaſtica, ſtabili ac permanente lege: & eam, quæ eſt ab homine, quæ ſcilicet fertur à judice, vel Prælato, per modum mandati, vel ſententiæ judiciariæ. Eſtque vel particularis, circa factum aliquod particulare, aut certas perſonas; vel generalis, quæ nulla ſingularis facti aut perſonæ determinatione fertur, 3. in eam, quæ eſt ſententiæ latæ, quam ſcilicet jus, aut judex ſtatuit ipſo facto, (quo quis v. g. contra legem facit) ſine alia ſententia incurrendam: & eam, quæ eſt ferendæ, quam jus, aut Judex non vult ipſo facto incurri, ſed per ſententiam infligi. Pro quibus dignoſcendis, conſideranda ſunt verba, quibus cenſura fertur: quæ ſi includant alterius actionem, ſeu miniſterium ſignificant cenſuram eſſe ſententiæ ferendæ: latæ verò, ſi non includant. Si verò ambigua ſint, teneri poteſt *regula 49. juris in 6.* quòd in dubio circa pœnas, benignior interpretatio ſit facienda. *Vnde reſolves.*

I. Eſt cenſura latæ ſententiæ. 1. Si verba

ſin

ſint prætetiti, aut præſentis temporis, v. g. excommunicavimus, excommunicatus eſt vel fuit, excommunico, ſuſpenduntur, interdicuntur, volumus aut jubemus eſſe communicatum, ſuſpenſum, &c. 2. Si addatur particula, *ipſo jure*, *ipſo facto*, vel, *ſine alia ſententia.* 3. Si verba ſint imperativi modi, v. g. incidat in excommunicationem, maneat interdictus, &c. Ratio, quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

II. Sententiæ ferendæ eſt ſaltem ut plurimum, 1. Si verba ſint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, ſuſpendetur. 2. Si dicatur, excommunicetur, ſuſpendatur, volumus excommunicari. 3. Si verba ſint minatoria, v. g. ſub pœna excommunicationis, ſub interminatione anathematis, &c. niſi tamen ex adjunctis aliud colligatur.

## DVBIVM III.

### *Qui poſſint ferre cenſuram, & in quos?*

Reſp. I. Cenſuram ferre poteſt omnis, ac ſolus ſuperior Eccleſiaſticus, habens in foro externo, ſeu contentioſo juriſdictionem, ſive ordinariam, ſive delegatam.

Porrò ordinariam, quæ eſt ratione officii, vel alterius juris, poteſtq; delegari Clerico, Clericatus privilegiis gaudenti (ut *Bon.*

*Bon d. 1. q. 1. p. 2. Laym. l. 1 t. 5. p. 1. cap. 3. num. 1. ex C. Cum Eccleſiarum. S. Thom. &c.* docent,) habet 1. Papa reſpectu totius Eccleſiæ. 2. Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, eorumque Vicarii Generales. 3. Generales, Provinciales, & Superiores locales religionum, reſpectu ſuorum ſubditorum. 4. Congregationes religionum, Concilia provincialia Epiſcoporum, Capitula, provincialia quorundam religioſorum, & denique. 5. Quidam alii ex conceſſione, ut multi Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani.

Delegatam habent, quibus ea committitur ab ordinariam habente: cujus morte exſpirat: nec delegatus poteſt alteri delegare, niſi habeat ſpecialem hujus commiſſionem, ut ſi ſit delegatus Papæ, *Unde reſolves.*

I. Non poſſunt poteſtate ordinariâ ferre cenſuram. 1. Parochi. 2. Laici: quia non ſunt capaces jurisdictionis Eccleſiaſticæ; uti & religioſi profeſſi non habentes primam tonſuram. 3. Fœminæ, licet ſint Prioriſſæ, vel Abbatiſſæ: quia non ſunt capaces jurisdictionis, ſeu poteſtatis claviũ. Quando verò in jure dicuntur poſſe ſubjectos ſibi Clericos ſuſpendere ab officio, vel beneficio, ſuſpenſio non accipitur proprie pro cenſurâ, cujus violator irregularitatem incurrit; ſed late & improprie, pro præcepto, quo Abbatiſſa Clerico ſibi quo-

da

dammodò ſubjecto prohibet celebrationem, donec ſatisfecerit, ſubtrahens ei reditus interea *vid. Bon. l. c. Laym. l. 1. tr. 5. p. 4. c. 3. num. 3.*

Reſp. II. In omnes, & ſolos ſubditos alicui ſuperiori Eccleſiaſtico poteſt ferri cenſura: quia ſubjectio & jurisdictio ſunt correlativa, *Laym. l. c. c. 3. Vnde reſolves.*

I. Non baptizati non incurrunt cenſuras, licet ſint catechumeni: nec mortui, quia non ſubſunt juriſdictioni Eccleſiæ. Nec refert, quod quandoque mortui dicantur excommunicari; non enim de novo ligantur, ſed excommunicatio prior tantum declaratur, ac vivis prohibetur, ne cum iis agant, orando pro illis, ſepeliendo, &c. Similiter dicuntur, abſolvi ab excommunicatione, quando ſepultura & orationes publicæ pro illis permittuntur. *Laym. l. c.*

II. Advenæ & peregrini brevi tempore alicubi commorantes, non ligantur cenſuris locorum, generali ſententia aut ſtatuto decretis: quia non ſunt ſubditi. *Layman. l. c. num. 5.*

III. Etſi ſubditi extra ſuam diœceſin (vel in loco diœceſis exempto) delinquentes contra legem ſui Epiſcopi, non incurrant cenſuram; ſuperior tamen ſaltem regularis, poteſt ſuos ſubditos, ubicunque exiſtant, per particularem ſententiam cenſuris innodare *v. Laym. l. c.*

IV. He-

IV. Hæretici, Apoſtatæ, & Schiſmatici, poſſunt affici cenſuris: quia per baptiſmum ſunt ſubjecti Eccleſiæ. *v. Lay. l. c.*

V. Solus Papa non poteſt incurrere cenſuram; quia nulli eſt ſubjectus, *Bon. l. c.*

## *DUBIUM IV.*

### *Ob quam cauſam poſſit fieri cenſura?*

Reſp. Ob ſolum peccatum externum, cenſuræ proportionatum, & conjunctum cum contumacia. Et quidem in interdicto locali poteſt eſſe alienum, v. g. Prælati, vel communitatis, (non tamen hominis privati) alias requiritur proprium. *Bonac. p. 3. Unde reſolves.*

I. Non poſſunt cenſurari infantes, vel amentes; quia non peccant. *Bonac. d. 1. q. 1. p. 4. Lay. c. 4. n. 3. ex S. Thom. Suar. &c.*

II. Etſi ob peccatum veniale interdum fieri poſſit levis ſuſpenſio, vel leve interdictum; excommunicatio tamen major, ſuſpenſio gravis, & interdictum perſonale ſpeciale, (quicquid ſit de generali) non poteſt ferri, niſi ob culpam mortalem: quia alioqui pœna non eſſet proportionata culpæ. Imò cùm ſint pœnæ medicinales, non debet infligi pro quovis mortali, ſed quibusdam tantùm, ne cenſuræ contemnantur, ut monet. *Trid.*

III. Actus peccati, ob quem cenſura fer-



Digitized by Google

tur, debet eſſe mortalis, non tantùm quoad actum internum, ſed etiam quoad ſubſtantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leviter percutiens clericum, etſi intentionem mortalem habuiſſet: uti nec, qui interiùs tantùm eſt lapſus in hæreſin, quam exteriùs non ſignificavit; quia Eccleſia tantùm judicat de externis. *Bon.l.c.*

IV. Actus peccati in ſuo genere debet eſſe perfectus, & conſummatus, niſi expreſſe aliud ſonent verba legis: quia pœnæ & odia ſunt reſtringenda. Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit: favens, mandans, conſulens, juvans, nec vulnerans lethaliter, niſi mors ſequatur. Item quando excommunicatur mandans, conſulens, &c. vel ferens ſuffragium pro indigno, ſubintellige efficaciter, ſeu effectu ſecuto: quia ſine eo mandatum, conſilium, & ſuffragium non eſt completum, & perfectum in genere homicidii, furti, &c. Alii tamen attendendum eſſe putant, utrum in mandantes, conſulentes, &c. principaliter, & per ſe feratur excommunicatio, an verò acceſſoriè tantùm: & dicunt priore caſu eſſe excommunicatos, etſi non ſequatur effectus; non item in poſteriore. Quæ ſententia in praxi eſt tutior. *Bon.l.c.*

V. Quicquid excuſat à peccato mortali, excuſat etiam à gravi cenſurâ, v.g materiæ

teriæ parvitas, impotentia legem implendi, defectus advertentiæ & deliberationis, ignorantia invincibilis; ſive ea ſit facti, ut v.g. ſi neſcias, quem percutis eſſe Clericum; ſive juris, ut ſi ſcias eſſe Clericum, teque mortaliter peccare percutiendo, neſcias tamen percuſſionem illam ſub excommunicatione prohibitam eſſe. Ratio, quia non es contumax.

Dixi, *invincibilis:* quia ignorantia culpabilis & craſſa non excuſat, niſi addatur in lege certus modus, v.g. qui hoc fecerit ſcienter, conſultò, qui præſumpſerit auſu temerario violare, (quæ verba, utpotè in re odioſa, accipienda ſunt ſtricte) talis autem non poteſt dici temerariè præſumere, niſi ignorantia eſſet affectata, formalem dolum includens, *Eſcob. t.4. c.6. n.37. Sanch. de matr. t.3. l.9. d.32. n.31.*

VI. Non incurritur cenſura ob peccatum ſoli naturali, vel divino juri repugnans, ſed requiritur præceptum Eccleſiæ, quod contumaciter violetur. Item, nec ob peccatum merè præteritum poteſt cenſura infligi ab homine, niſi aliquo modo pendeat in futurum, ratione ſcandali, vel reſtitutionis non factæ, vel perſeverantiæ in peccato poſt monitionem; quia abeſt contumacia. Nec refert, quòd quis ob peccatum præteritum, vel etiam ſine peccato, (modò juſta cauſa ſubſit) poſſit ad tempus arceri ab aliorum conſortio altari, communione, &c.



Digitized by Google

Generali, id refutat *Dian. p. 3. t. 2. R. 14.*

Reſp. IV. Vt licitè diſpenſetur in impedimentis dirimentibus, requiritur juſta cauſa: qualis ſecundùm *Fill. c. 8.* eſt, v. g. Extinctio magnæ litis, vel odii inter agnatos. 2. Ablatio ſcandali. 3. Inæqualitas matrimonii, niſi conſanguineis vel affinibus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5 Conſervatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis diſpenſationem. Plures *vid.* apud *Sanch. d. 19. Kon. d. 33. Hurt. 26. Mart. Perez. d. 44. ſ. 5.* ubi notat. 1. Quantò gradus conſanguinitatis vel affinitatis eſt propinquior, tantò requiri cauſam graviorem. 2. Sæpè plures aggregatas cauſas ſufficere, quarum ſingulæ non ſufficerent, *vid.* etiam *Dian. p. 8. t. 3. R. 93.*

Reſp. V. Si quis dubitet an habeat impedimentum dirimens, v. g. contrahendi matrimonium cum certâ perſona, & adhibitâ diligentia ſufficienti non poſſit intelligere veritatem, probabile eſt poſſe cum ea contrahere ſine diſpenſatione, (niſi tamen præſumptio aliqua ſtet pro impedimento) quia poſſeſſio ſtat pro libertate contrahendi *Sanch. Sanc. Franc. Lugo, Bardi. d. 6. c. 21. p. 7.* §. 11. contra *Laym. & Palaum.*

LIBER

Digitized by Google

# LIBER VII.

## *De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.*

## CAPUT PRIMUM.

### *De Cenſuris in genere?*

### *DUBIUM I.*

### *Quid Cenſura Eccleſiaſtica?*

RESp. Eſt pœna ſpiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti, ac contumaci, per potentiam Eccleſiaſticam aufertur uſus quorundam bonorum ſpiritualium. *Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 1. Unde reſolves.*

1. Per cenſuram non privatur homo bonis merè internis, v. g. charactere, poteſtate ordinis: nec bonis propriis, ac privatis, v. g fide, charitate, gratia, &c. ſed quibuſdam externis & publicis, ſive actionibus quæ habent ſpiritualem aliquem effectum vel commodum, ut ſunt ſacrificium, officium divinum, beneficium, adminiſtratio & ſuſceptio ſacramentorum, indulgentia, publica Eccleſiæ ſuffragia: quia hæc, & non illa, ſubſunt diſpoſitioni Eccleſiæ. Unde ſi interdum privetur bono aliquo temporali, v. g convictu humano per excommuni

municationèm, id tantum ſit ſecundariò.

II. Exilium, carcer, ſervitus, privatio beneficii, niſi adjunctam habeant ſuſpenſionem, aliquam ſpiritualium actionum, non ſunt cenſuræ, quia ſunt pœnæ temporales.

III. Nec degradatio vel depoſitio eſt cenſura; quia etſi ſit pœna ſpiritualis, non tamen medicinalis, ſed perpetua, & ob peccatum præteritum, etiam emendatum, poteſt infligi.

IV. Nec ceſſatio à divinis: quia non imponitur per modum medicinæ, ad tollendam contumaciam, ſed ad propulſandam injuriam Eccleſiæ factam.

V. Nec irregularitas, ſive ſit ex defectu, quia hæc non eſt pœnalis, ſed tantùm impedimentum Canonicum; ſive ſit ex delicto, quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis, ſed punitivæ, & ex ſe perpetuæ. Vnde nec tollitur per abſolutionem, ſicut cenſura, ſed per diſpenſationem, *Bon. d. 1. q. 1. p. 1.*

VI. Quando in Jubilæis vel privilegiis, datur poteſtas abſolvendi à cenſuris; non comprehenditur irregularitas, niſi expreſsè addatur.

DVBI-

Digitized by Google

## DVBIVM II.

### *Quotuplex Cenſura?*

Reſp. Dividitur 1. Eſſentialiter in Excommunicationem, Suſpenſionem, & interdictum. 2. Accidentaliter in eam, quæ eſt à jure, & fertur per Canones, Conſtitutiones, vel ſtatuta Eccleſiaſtica, ſtabili ac permanente lege: & eam, quæ eſt ab homine, quæ ſcilicet fertur à judice, vel Prælato, per modum mandati, vel ſententiæ judiciariæ. Eſtque vel particularis, circa factum aliquod particulare, aut certas perſonas; vel generalis, quæ nulla ſingularis facti aut perſonæ determinatione fertur, 3. in eam, quæ eſt ſententiæ latæ, quam ſcilicet jus, aut judex ſtatuit ipſo facto, (quo quis v. g. contra legem facit) ſine alia ſententia incurrendam: & eam, quæ eſt ferendæ, quam jus, aut Judex non vult ipſo facto incurri, ſed per ſententiam infligi. Pro quibus dignoſcendis, conſideranda ſunt verba, quibus cenſura fertur: quæ ſi includant alterius actionem; ſeu miniſterium ſignificant cenſuram eſſe ſententiæ ferendæ: latæ verò, ſi non includant. Si verò ambigua ſint, teneri poteſt *regula 49. juris in 6.* quòd in dubio circa pœnas, benignior interpretatio ſit facienda. *Vnde reſolves.*

1. Eſt cenſura latæ ſententiæ. 1. Si verba

in

ſint præteriti, aut præſentis temporis, v. g. excommunicavimus, excommunicatus eſt vel fuit, excommunico, ſuſpenduntur, interdicuntur, volumus aut jubemus eſſe communicatum, ſuſpenſum, &c. 2. Si addatur particula, *ipſo jure*, *ipſo facto*, vel, *ſine alia ſententia.* 3. Si verba ſint imperativi modi, v. g. incidat in excommunicationem, maneat interdictus, &c. Ratio, quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

II. Sententiæ ferendæ eſt ſaltem ut plurimum, 1. Si verba ſint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, ſuſpendetur. 2. Si dicatur, excommunicetur, ſuſpendatur, volumus excommunicari. 3. Si verba ſint minatoria, v. g. ſub pœna excommunicationis, ſub interminatione anathematis, &c. niſi tamen ex adjunctis aliud colligatur.

## DVBIVM III.

### *Qui poſſint ferre cenſuram, & in quos?*

**Reſp. I. Cenſuram ferre poteſt omnis, ac ſolus ſuperior Eccleſiaſticus, habens in foro externo, ſeu contentioſo juriſdictionem, ſive ordinariam, ſive delegatam.**

Porrò ordinariam, quæ eſt ratione officii, vel alterius juris, poteſtq; delegari Clerico, Clericatus privilegiis gaudenti (ut

Bon.

*Bon d.1. q.1. p.2. Laym. l.1 t.5. p.1. cap.3. num.1. ex C. Cum Eccleſiarum. S. Thom.&c.* docent,) habet 1. Papa reſpectu totius Eccleſiæ. 2. Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, eorumque Vicarii Generales. 3. Generales, Provinciales, & Superiores locales religionum, reſpectu ſuorum ſubditorum. 4. Congregationes religionum, Concilia provincialia Epiſcoporum, Capitula, provincialia quorundam religioſorum, & denique. 5. Quidam alii ex conceſſione, ut multi Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani.

Delegatam habent, quibus ea committitur ab ordinariam habente: cujus morte exſpirat: nec delegatus poteſt alteri delegare, niſi habeat ſpecialem hujus commiſſionem, ut ſi ſit delegatus Papæ, *Unde reſolves.*

I. Non poſſunt poteſtate ordinariâ ferre cenſuram, 1. Parochi. 2. Laici: quia non ſunt capaces jurisdictionis Eccleſiaſticæ; uti & religioſi profeſſi non habentes primam tonſuram. 3. Fœminæ, licet ſint Prioriſſæ, vel Abbatiſſæ: quia non ſunt capaces jurisdictionis, ſeu poteſtatis claviũ. Quando verò in jure dicuntur poſſe ſubjectos ſibi Clericos ſuſpendere ab officio, vel beneficio, ſuſpenſio non accipitur proprie pro cenſurâ, cujus violator irregularitatem incurrit; ſed late & improprie, pro præcepto, quo Abbatiſſa Clerico ſibi quodam-

Digitized by Google

dammodò ſubjecto prohibet celebrationem, donec ſatisfecerit, ſubtrahens ei reditus interea *vid. Bon. l. c. Laym. l. 1. tr. 5. p. 4. c. 3. num. 3.*

Reſp. II. In omnes, & ſolos ſubditos alicui ſuperiori Eccleſiaſtico poteſt ferri cenſura: quia ſubjectio & jurisdictio ſunt correlativa, *Laym. l. c. c. 3. Vnde reſolves.*

I. Non baptizati non incurrunt cenſuras, licet ſint catechumeni: nec mortui, quia non ſubſunt juriſdictioni Eccleſiæ. Nec refert, quod quandoque mortui dicantur excommunicari; non enim de novo ligantur, ſed excommunicatio prior tantum declaratur, ac vivis prohibetur, ne cum iis agant, orando pro illis, ſepeliendo, &c. Similiter dicuntur, abſolvi ab excommunicatione, quando ſepultura & orationes publicæ pro illis permittuntur. *Laym. l. c.*

II. Advenæ & peregrini brevi tempore alicubi commorantes, non ligantur cenſuris locorum, generali ſententia aut ſtatuto decretis: quia non ſunt ſubditi. *Layman. l. c. num. 5.*

III. Etſi ſubditi extra ſuam diœceſin (vel in loco diœceſis exempto) delinquentes contra legem ſui Epiſcopi, non incurrant cenſuram; ſuperior tamen ſaltem regularis, poteſt ſuos ſubditos, ubicunque exiſtant, per particularem ſententiam cenſuris innodare *v. Laym. l. c.*

IV. He-

IV. Hæretici, Apoſtatæ, & Schiſmatici, poſſunt affici cenſuris: quia per baptiſmum ſunt ſubjecti Eccleſiæ. *v. Lay. l. c.*

V. Solus Papa non poteſt incurrere cenſuram; quia nulli eſt ſubjectus, *Bon. l. c.*

## DVBIVM IV.

### *Ob quam cauſam poſſit fieri cenſura?*

Reſp. Ob ſolum peccatum externum, cenſuræ proportionatum, & conjunctum cum contumacia. Et quidem in interdicto locali poteſt eſſe alienum, v. g. Prælati, vel communitatis, (non tamen hominis privati) alias requiritur proprium. *Bonac. p. 3. Vnde reſolves.*

I. Non poſſunt cenſurari infantes, vel amentes; quia non peccant. *Bonac. d. 1. q. 1. p. 4. Lay. c. 4. n. 3. ex S. Thom. Suar. &c.*

II. Etſi ob peccatum veniale interdum fieri poſſit levis ſuſpenſio, vel leve interdictum; excommunicatio tamen major, ſuſpenſio gravis, & interdictum perſonale ſpeciale, (quicquid ſit de generali) non poteſt ferri, niſi ob culpam mortalem: quia alioqui pœna non eſſet proportionata culpæ. Imo cùm ſint pœnæ medicinales, non debet infligi pro quovis mortali, ſed quibusdam tantùm, ne cenſuræ contemnantur, ut monet. *Trid.*

III. Actus peccati, ob quem cenſura fer-

 tur

teriæ parvitas, impotentia legem implendi, defectus advertentiæ & deliberationis, ignorantia invincibilis; ſive ea ſit facti, ut v.g. ſi neſcias, quem percutis eſſe Clericum; ſive juris, ut ſi ſcias eſſe Clericum, teque mortaliter peccare percutiendo, neſcias tamen percuſſionem illam ſub excommunicatione prohibitam eſſe. Ratio, quia non es contumax.

Dixi, *invincibilis:* quia ignorantia culpabilis & craſſa non excuſat, niſi addatur in lege certus modus, v.g. qui hoc fecerit ſcienter, conſultò, qui præſumpſerit auſu temerario violare, (quæ verba, utpotè in re odioſa, accipienda ſunt ſtricte) talis autem non poteſt dici temerariè præſumere, niſi ignorantia eſſet affectata, formalem dolum includens, *Eſcob. t. 4. c. 6. n. 37. Sanch. de matr. t. 3. l. 9. d. 32. n. 31.*

VI. Non incurritur cenſura ob peccatum ſoli naturali, vel divino juri repugnans, ſed requiritur præceptum Eccleſiæ, quod contumaciter violetur. Item, nec ob peccatum merè præteritum poteſt cenſura infligi ab homine, niſi aliquo modo pendeat in futurum, ratione ſcandali, vel reſtitutionis non factæ, vel perſeverantiæ in peccato poſt monitionem; quia abeſt contumacia. Nec refert, quòd quis ob peccatum præteritum, vel etiam ſine peccato, (modò juſta cauſa ſubſit) poſſit ad tempus arceri ab aliorum conſortio altari, communione, &c.

&c. ut ſubinde ſit in religionibus: & in jure etiam vocatur excommunicatio, vel ſuſpenſio, ſed late: quia non eſt cenſura propriè dicta, cujus violatio inducat irregularitatem, ſed ſimplex tantùm pœna, *Fill. t. 11. c. 6. num. 186.*

VII. Non incurrit cenſuram, qui legem transgreditur ex gravi metu, licet quandoque non excuſetur à gravi culpa, quia non cenſetur contumax *Laym. l. 1. d. 5. p. 1. ca. 5. num. 9 Bonac. d. 1. q. 2. p. 3. num. 2. ex Suar. Kon. &c.*

VIII. Cenſura invalida eſt ex triplici capite.

*Primò*, ob defectum ferentis, ſi ſcilicet careat jurisdictione, vel eam habeat impeditam per cenſuram, vel ſuſpenſam per legitimam appellationem, de qua *v. Lay.*

*Secundò*, ſi ſubſtantialis ordo judicii prætereatur, ut ſi reus non citetur, nec moneatur ſub comminatione cenſuræ. Ratio, quia non eſt contumax, qui ante non fuit monitus de præcepto, & pœna annexa. Quod tamen intellige de cenſura ab homine lata per ſententiam particularem: quia quæ fertur à jure, vel per ſententiam generalem, vel etiam ſpecialem, reſpectu tamen actus futuri, non eget alia monitione; cum lex aut ſententia ſeipſa ſatis moneat. Idem eſt de ſententia non illativa cenſuræ, ſed declaratoria tantum: quia absque alia monitione declarari poteſt cē-

ſura

ſura incurſa, quando crimen, cui eſt annexa, commiſſum eſſe evidenter conſtat.

Porrò ut cenſura ſit licita, requiritur 1. ut dicta monitio ſit Canonica, id eſt, trina, juxta Canones: etſi aliquando ex juſta cauſa ſufficiat una tribus æquivalens, v. g. moneo te ſemel pro tribus vicibus. 2. ut ex ſcripto recitetur. 3. ut cauſa cenſuræ exprimatur. 4. ut reo petenti exemplum ſcripturæ, intra menſem tradatur, alioqui Judex ipſe ſuſpenditur à divinis officiis *Fill. t. 11. c. 4*

*Tertiò*, ob defectum juſtæ cauſæ. Hæc autem deficere poteſt tripliciter. 1. Si nec à parte rei, nec ſecundum allegationes loci externi ſubſiſtat. 2. Si à parte rei crimen ſubſiſtat quidem, non tamen in ordine ad judicium: quia reus de eo non confitetur, nec legitimè de eo convincitur. 3. Si à parte rei non ſubſiſtat crimen, etſi juridicè probetur, ideoque titulum ſeu cauſam præſumptam habeat Judex. In quo caſu etſi ſententia à parte rei ſit injuſta, ideoq; probabilius cenſura non liget in foro conſcientiæ; in foro tamen externo ſervari debet, propter ſcandalum, *v. Lay p. 1. c. 6.*

## DVBIVM V.

### *Qui poſſint abſolvere à cenſuris?*

Reſp. 1. A cenſura lata per ſententiam particularem, ordinariè is tantùm poteſt

abſolvere, qui eam tulit, vel ejus ſuperior
vel ſucceſſor, vel delegatus. Ab ea quæ la
eſt à jure communi, vel ab homine per ſen
tentiam generalem, ſi non ſit reſervata, po
teſt abſolvere quivis, qui cenſuratum po
teſt abſolvere à mortalibus: ſi verò ſit re
ſervata ordinariè & per ſe poteſt tantum r
laxari ab auctore legis, vel ejus ſucceſſor
vel delegato.

Dixi I. *Ordinariè*: quia in articulo mo
tis quivis Sacerdos abſolvere poteſt à qu
vis cenſura.

Dixi II. *Per ſe*: quia per accidens, & e
privilegio, poſſunt etiam alii, *Laym. l. 2. t.*
*p. 1. c. 7.*

Reſp. II. Epiſcopi, ſecundùm *Trid. ſeſ*
*24. cap. 6.* poſſunt 1. abſolvere in foro con
ſcientiæ, per ſe, vel Vicarium, ab omnibu
cenſuris occultis, etiam in Bulla Cœn
Papæ reſervatis, excepta hæreſi, à qua pe
ſe ipſos tantùm abſolvere poſſunt, (quan
tum eſt ex vi hujus decreti.) Dicitur au
tem cenſura occulta, quæ contracta eſt o
delictum non publicum, nec ad foru
contentioſum deductum, aut ſi deductu
fuit, à quo reus ob defectum probation
fuit abſolutus, *Bonac. d. 1. q. 3. num. 15. &*
*2. numer. 1. ex declar. Cardin. &c.* 2. Po
ſunt etiam ſæpe abſolvere à cenſura Pa
reſervata, propter impedimentum ej
qui incurrit, vel quando propter ſenium
morbum, ſexum, pauperiem, Pontif

no

non poteſt adiri. *Bon.l.c.ex Nav.Sanch.Avila Kon.&c.*

Reſp. III. Multi religioſi, præſertim Mendicantes, poſſunt ex ſuis privilegiis, (in foro tamen interno tantùm) à variis cenſuris abſolvere *vid. Dian.p.9.tr.4.Reſ.63.* Quare à ſuperioribus ſuis illa privilegia petant, cùm ad confeſſiones audiendas exponentur, & circa ea ſequentes regulas ſequantur.

Prima. Qui habet poteſtatem abſolvendi à cenſuris reſervatis Epiſcopo, non poteſt vi illius abſolvere à reſervatis Papæ.

Secunda. Qui habet poteſtatem abſolvendi à reſervatis Papæ, non cenſetur poſſe abſolvere à cenſuris Bullæ Cœnæ: eò quòd hæ cenſeantur majores, nec comprehendi in conceſſione generali. *Dian.p.5.t.12.R.34. ex Suar.&c.* contra *Boſſium.*

Tertia. Qui habet poteſtatem abſolvendi à cenſuris Bullæ Cœnæ, habet etiam à quibusvis Papalibus & Epiſcopalibus à jure latis, etſi aliqui negent de excommunicatione contracta propter hæreſin, de qua alii probabilius affirmant, præſertim pro regionibus ſeptentrionalibus, pro quibus alioqui conceſſio magnam partem eſſet inutilis.

Quarta. Poſſunt Regulares per ſua privilegia, ſicut ab aliis cenſuris Papæ reſervatis, ita etiam abſolvere duelio certantes (idem dic de ſimilibus caſibus) poſt conſtitu-

ſtitutionem *Clementis VIII.* ſicuti poterant ante eam, præterquam in Italia extra Urbem, idque ex declaratione ipſiusmet *Clementis* apud *Comitolum lib. 6. moral. Regin. lib. 21. num. 85. Filliuc. tom. 1. tr. 25. c. 5. Lay. l. 3. t. 3. p. 3. c. 5.*

Reſp. IV. Ampla etiam ſolet dari poteſtas à cenſuris abſolvendi in Jubilæis; in quibus diligenter conſiderandum, quid, quantum, & quomodo concedatur. Si enim detur poteſtas abſolvendi à caſibus reſervatis Papæ, etiam conceditur poteſtas abſolvendi à cenſuris Papæ reſervatis; quia is non ſolet reſervare caſus, niſi ratione cenſuræ adjunctæ. Porrò abſolutio data confitenti bonâ fide in Jubilæo, cum intentione lucrandi illud, etſi poſtea vel ſuâ negligentiâ, vel propter aliud impedimentum non lucretur, eſt valida, tollitque cenſuram. Secùs ſi ab initio indulgentias lucrari noluerit: eo enim caſu probabilius eſt abſolutionem non valere, & tam peccata reſervata, quàm cenſuram de novo debere tolli ab eo, qui poteſt extra Jubilæum.

## DUBIUM VI.

### *Quomodo danda ſit abſolutio à cenſurâ?*

Reſp. Id ſtatuendum eſſe ex natura tum cenſuræ, tum cujusvis abſolutionis. Ex qui-

cirt

circa abſolvendi modum *reſolves.*

I. Ex natura rei non requiruntur certa verba, ſed ſufficiunt ea ſigna, quibus apertè ſignificetur abſolutio impendi. In foro tamen externo communiter ſervanda eſt forma cujusque Epiſcopatus. In foro autem conſcientiæ hæc ferè eſt in uſu: *Ego te abſolvo à vinculo*, v.g. *excommunicationis, ſuſpenſionis, &c. quam incurriſti propter* NN. (*talem cauſam*, & (ſi ſit excommunicatus) *reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ, & communioni fidelium*, *aut* (ſi ſit ſuſpenſus) *executioni tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum, in nomine Patris, &c.* In publica autem ac ſolemni abſolutione præmittitur Pſalmus Miſerere, & ad ſingulos verſus pœnitentis humeri denudati leviter percutiuntur (niſi ex juſta cauſa talis ceremonia videatur omittenda, præſertim in fœminis) tum adjectis precibus abſolvitur & in Eccleſiam introducitur. Idem modus ferè ſervatur in abſolutione mortuorum, niſi quod ſepulchrum virgâ percutiatur *v. Rituale Romanum.*

I. Abſolvi à cenſura poteſt abſens, imò & invitus; etſi hoc communiter non liceat, ne cenſura contemnatur. Ratio, quia ſicut pœna in abſentem & invitum poteſt ſtatui, ſic & auferri. *Turr. Dian. p. 5. tr. 9. Reſol. 10.*

III. Is qui pluribus cenſuris eſt aſtrictus, poteſt abſolvi ab una, relictis aliis: quia

quia inter eas non eſt neceſſaria connexio. Vnde ſi dicatur, abſolvo te ab omni vinculo, &c. valet pro omnibus: ideoque ſi ſic abſolutus in Jubilæo fortè omiſiſſet invincibiliter peccatum habens annexam cenſuram, id eſt excommunicationem, poſſet is poſtea ab eo peccato per quemvis approbatum abſolvi, cum non ſit amplius reſervatum; eò quòd cenſura, ratione cujus tantùm erat reſervatum, ſit ſublata.

IV. Abſolutio, vi aut metu gravi, injuſtè incuſſo extorta, non valet: imò novam excommunicationem incurrit, qui metum incurrit.

V. Abſolutio data ab ordinario, non præſtitâ ſatisfactione, etſi ſit illicita, valida tamen eſt: imò etiam data à delagato, modò non delegetur cum conditione ſatisfactionis: quæ ſi impoſſibilis ſit, ſufficit præſtare cautionem, aut juramentum de ſatisfaciendo cum poterit.

VI. Dari poteſt abſolutio ſub conditione de futuro contingenti; cum ſit actus juriſdictionis externæ, qui conditionatus eſſe poteſt. Communiter tamen non expedit ſic abſolvi: ſi enim reus abſolutionem meretur, non debet apponi conditio, ſi non meretur, non debet abſolvi.

VII. Poteſt etiam dari abſolutio ad reincidentiam, id eſt, pro certo actu & tempore, quo tranſactio reincidat: item ſub certo onere, quo non impleto, cenſura reviviſcat.

VIII.

Digitized by Google

VIII. Probabilius eſt eum qui habet poteſtatem abſolvi in foro conſcientiæ à cenſura, poſſe id facere etiam extra confeſſionem, ut contra *Navar. Suar. & alios* docet *Sanch. l. 8. de matr. d. 16. Kon. Dian. &c.*

# CAPUT II.

## *De Excommunicatione.*

### *DUBIUM I.*

### *Quid ſit, & quotuplex?*

RESP. Excommunicatio eſt cenſura, per quam quis privatur communione Eccleſiæ. Eſtque duplex: Minor, quæ tantùm privat uſu paſſivo, ſeu receptione Sacramentorum, & Major, quæ etiam dicitur Anathema, ac in jure ferè ſemper nomine excommunicationis intelligitur privatque omni communione Eccleſiaſtica, ſecundum dicenda. Per hanc Majorem excommunicatus, rurſus eſt duplex: Toleratus, quem fideles non tenentur vitare: Non toleratus, quem tenentur vitare. Et quidem poſt *Concilium Conſtantienſe*, non tolerati ſunt hi tantum. 1. Notorius Clerici percuſſor, de quo *infra*. 2. Quivis nominatim excommunicatus, & ſpecialiter ac publicè denunciatus, *Unde reſolves.*

I. In Germania Catholici ſecurè communicant cum iis, qui notoriè ſunt Hæretici, & conſequenter excommunicati; quia non

non ſunt nominatim excommunicati, ac publicè denunciati.

II. Non teneris vitare eum, quem ſcis peccaſſe contra legem, per quam illi, etiam in particulari, ſub pœna excommunicationis aliquid eſt vetitum, vel præceptum: quia requiritur, ut per ſententiam expreſſam & ſpecialem, contra perſonam in particulari, poſt peccatum, commiſſum, cenſura ſit publicata, v.g ut Joannes ſit denunciatus excommunicatus, vel ſaltem ita exprimatur perſona, ut non liceat de ea dubitare, v.g. excommunicamus talis loci Decanum, Prætorem.

III. Licet dicatur, Excommunicamus Petrum, v.g. incendiarium, & ejus complices, ſolus Petrus vitandus eſt, non vero alii, etſi ſint notorii: quia ſententia quoad illos eſt tantum generalis, & non ſpecialis contra certam perſonam.

IV. Non teneris vitare eum, qui privatim in conclavi eſt denunciatus: quia id non eſt factum publicè: ad hoc enim requiritur, ut ſententia legatur, vel affigatur aliquo loco celebri, v.g. in templo tempore concionis, vel aliter, pro more regionis.

Di-

## DVBIVM II.

### *Ob quam cauſam incurratur, & quem effectum habeat excommunicatio Minor?*

Reſp. Incurritur ob unicam tantùm cauſam, ſi quis nimirum cum excommunicato majore excommunicatione communicet iis caſibus, quibus non licet. Effectus ejus eſt, privatio ſacramentorum perceptionis, *vid. Laym. lib. 1. t. 5. p. 2. cap. 2. Vnde reſolves.*

I. Cum jura dicunt, communicantem cum excommunicato incurrere ſimilem excommunicationem, ſenſus eſt, quòd ſimiliter, id eſt, verè excommunicetur, licet minore.

II. Propter communicationem cum excommunicato Minore excommunicatione, etiam nominatim denunciato, nulla incurritur cenſura.

III. Etſi excommunicatus Minore excommunicatione, recipiendo aliquod Sacramentum non incurrat irregularitatem, graviter tamen peccat: adminiſtrando vero, probabile eſt nec venialiter peccare:

IV. Incurritur hæc cenſura, etſi quis propter levitatem materiæ tantum venialiter peccat, v. g. confabulando nominatim excommunicato, quando non licet

ſecus

ſecus, ſi ſit veniale propter imperfectum uſum rationis: quia pœna infligitur propter actum, qui quantum eſt ex ſe, ſufficit ad mortale.

V. Et ſi peccatum veniale poſſit omitti in confeſſione, non tamen illud, cui hæc cenſura eſt annexa, ne Sacramentum in ea recipiatur. Vnde etiam Confeſſarii ordinariè prius abſolvunt fideles ab omni vinculo excommunicationis, etiam minoris, deinde à peccatis.

VI. Ab hac excommunicatione lata à jure, abſolvere poteſt Parochus, & quiſquis poteſt à mortalibus, cùm non ſit reſervata, An verò qui poteſt abſolvere à veniali, habente annexam hanc excommunicationẽ, poſſit etiam ab ipſa, quidam affirmant, ut *Navar. & Tol.* alii probabilius negant, ut *Suar. Kon.* quia ſicut hæc abſolutio eſt diſtincta à ſacramentali, ita etiam ad eam requiritur diſtincta juriſdictio, quæ nuſquam conceditur omnibus Sacerdotibus, *v. Lay. l.1.t.2.p.2.c.3.*

## DVBIVM III.

### *Quos effectus habeat excommunicatio Major?*

Reſp. Habet duplices: Mediatos, & Immediatos.

Mediati, ſive remoti ſunt hi:

I. Irregularitas, quam excommunicatus

catus incurrit, exercendo actum alicujus ordinis.

II. Si excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter perſiſtat, & ut jura loquuntur, inſordeſcat, fit ſuſpectus de hæreſi, & contra eum ut talem procedi poteſt ex *Trid. ſeſſ. 25. c. 3* ideoque ſi crimen grave, & beneficii privatione dignum commiſit, privandus eſt beneficio: imo etſi crimen non ſit adeò grave, ſi tamen ad hæreſis ſuſpicionem purgandam citetur, tanquam hæreticus privari debet. *Bonac. d. 2. q. 2. p. ult. ex Rebuff. Diaz. Navar. &c.*

Immediati effectus ſunt ſequentes:

I. Privat ſuſceptione & uſu paſſivo ſacramentorum: unde nullus excommunicatus ſive toleratus, ſive non, poteſt ea licitè recipere ſub mortali: niſi excuſet ignorantia invincibilis, metus mortis infamiæ, jacturæ bonorum, &c. quia cenſura non obligat cum tanto rigore. *Laym. l. 1. t. 5. p. 2. c. 2.*

Dixi; *licitè:* quia validè ſuſcipit omnia, ſaltem quoad ſubſtantiam, præter Pœnitentiæ; imò etiam hoc, ſi adſit ignorantia inculpabilis, dummodò cætera ad eſſentiam Sacramenti requiſita non deſint: quia per cenſuram non fit incapax abſolutionis, etſi prohibeatur eam recipere, priuſquam abſolvatur à cenſurâ. *Bonac. di. 2. q. 2. p. 2. ex Fill. Suar. Kon. &c.* Nec obſtare, etiam

iamſi excommunicatio ſit reſervata, vel Confeſſarius ſciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia abſolvat, docet *Dian. p. 3. t. 4. R. 78. ex Kon. Suar. &c. & p. 5. t. 9. R. 53.*

II. Privat (ſaltem non toleratos) communibus Eccleſiæ ſuffragiis, orationibus, & fructu indulgentiarum, non tamen privatis. Vnde non tantum quivis privatus, ſed etiam Sacerdos poteſt, tanquam perſona privata, pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus, & ſacro; imò actionem ſacrificandi, prout pendet à merito privato operantis, offerre, vel ejus in Memento in particulari meminiſſe.

Dixi, *tanquam privata*: quia ut miniſter Eccleſiæ non poteſt. Hinc irritæ ſunt ac nullæ omnes preces, quas pro excommunicato in perſona Eccleſiæ, intercedentis pro ipſo, Deo offert, adeoque privatur omnibus bonis, quæ in gratiam Eccleſiæ Deus conceſſurus fuiſſet.

III. Privat uſu activo Sacramentorum & adminiſtratione. Quæ tamen excommunicato tolerato, & ad id requiſito, & ſe non ingerenti, quandoque licita, v. g. ſi ſit Paſtor, cujus ſubditi teneantur audire ſacrum, nec ſit alius qui celebret: imo ſi etiam non Parochus forte rogetur, & invitetur ad celebrandum. Ac licet communis doctrina ſit apud *Layman hic cap. 4.* peccare fideles, ſi ſine cauſa neceſſitatis, vel

ma-

magnæ utilitatis, talem inducant ad Sacramentorum adminiſtrationem, quando alius miniſter haberi poteſt: contrarium tamen eſt probabile, ob facultatem conceſſam à *Concil. Conſtant.* cum talibus communicandi: & hinc nec illum, qui petit à tali Sacramentum, nec ipſummet excommunicatum, ſi conferat, præcisè ob cenſuram peccare, *Lay. l. c. n. 5. ex Soto & Sanch. l. 7. de matr. l. 9. n. 8.* Idem docet *Bonac. d. 1. q. 2. p. 2. §. 2. ex Vaſq. Suar.* &c. Non tolerato autem illicita eſt Sacramenti adminiſtratio, præterquam in caſu extremæ neceſſitatis; extra quam validè illud adminiſtrat, præterquam Pœnitentiam, quia hæc requirit jurisdictionem, qua ipſe caret, *v. Laym. hic, c. 2. Bon. l. c.*

IV. Privatio uſus divinorum officiorum: ita ut non tantùm careat eorum fructu, ſed etiam ſub mortali iis nequeat intereſſe, parte notabili, ita ut moraliter cenſeatur cum aliis communicare; niſi excuſet ignorantia, vel neceſſitas vitandi ſcandali, aliave juſta cauſa, *Bon. l. c. p. 3. §. 1. ex Suar. Fill. &c.* Similiter peccant etiam alii qui cum excommunicato vitando eidem Miſſæ interſunt, ut ex communi docet *Bon. l. c. num. 9.* contra *Durand* quia participant cum illo in divinis. Aliud tamen eſſet, ſi tranſiens per Eccleſiam aliud tractaret, vel breviter privatim, aut omninò ſeparatim oraret, aut ſi aliis unum ſacrum

 audi-

audientibus, ipſe aliud audiret: quia ſic moraliter non cenſeretur comunicare cum aliis, nec conjungi ad unam orationem fundendam. *Bon. l.c. num. 16. ex Suar. Henr. Fill. Kon. &c.* Ac licet peccatum hoc ex genere ſuo ſit mortale: ex parvitate tamen materiæ ſubinde tantum eſt viniale, ut ſi exigua pars Miſſæ, v.g. usque ad Evangelium tantùm, cum illo audiatur, *Avila Dian. p. 5. t. 1. R. 21.* vel ſi Horæ privatim cum eò recitentur *Dian. p. 5. t. 9. R. 89. ex Suar. & aliis 9.* Porro per divina officia intelliguntur ſacrificium Miſſæ, publica oratio, proceſſio, cantus horarum, benedictio olei, aquæ, cãdelarum, & cætera annexa ordini Clericali, quæ ſolemniter fiunt, (exceptâ concione) in quibus licet alii fideles non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen non toleratum ſub mortali vitare, niſi vel levitas materiæ, vel ignorantia, aut ſimile quid excuſet. Unde ſi tales præſens ſit, moneri debet ut recedat: ſi nolit, debet extrudi, vel exportari, licet ſit Sacerdos: niſi tamen gravius inde timeatur incommodum, ob quod, ſi expelli non poſſit, omittendum eſt officium, etiam die feſto, & celebrans nondum inchoato Canone debet abrumpere Miſſam; ſi inchoavit, poteſt cæteris abeuntibus ſacrum proſequi, vel abrumpere, ob ſententiæ utriusque probabilitatem: ſi conſecraverit, debet ſolo miniſtro manente pergere usque ad com-

communionem incluſivè, & reliqua perficere in ſacriſtia, vel alio decenti loco. Quod ſi excommunicatus negligat procurare abſolutionem eo fine, ut non audiat ſacrum die feſto, peccat mortaliter omiſſione ſacri, ſecus ſi alia de cauſa negligat. Quòd ſi etiam obligatus eſt ad Horas, non excuſatur ab illis, (etſi non debeat dicere, *Dominus vobiſcum*, ſed *Domine exaudi, &c.*) quas ſi cum alio privatim legat, venialiter tantum videtur peccare.

V. Collatio Beneficii facta excommunicato nulla eſt, uti & præſentatio, vel electio, inſtitutio, & confirmatio. Ratio, quia excommunicatus, etiam toleratus, non poteſt communicare in officio, proindeque incapax eſt beneficii, quod datur propter officium. Idque, licet ignoretur excommunicatio: quia ignorantia invincibilis etſi excuſet à culpa, non tamen ſupplet defectum conditionis requiſitæ ad valorem actus, *v. Leſſ. l. 2. c. 34. d. 22.* Imò probabile eſt, excommunicatum, quamvis beneficio ante obtento non privetur, fructus tamen & diſtributiones non facere ſuas, ideoque eas teneri reſtituere, etiam ante ſententiam judicis: quia eſt privatus officio; fructus autem dantur propter officium, vel ut merces propter opus. Ita *Suar.* & alii contra *Sanch. & Kon.* qui probabiliter putant, ex conſuetudine non teneri ante ſententiam, modo per ſe, vel alium inſerviat beneficio.

VI. Privat communicatione forenſi Unde excommunicatus nequit eſſe Judex, Advocatus, Procurator, (licet pro ſemetipſo reſpondere poſſit ipſe, *Kon. Præp. Dian. p. 5. t. 9. R. 111.* a) actor, tabellio, teſtis, &c. ita ut contra excommunicatum, etiam toleratum, ſemper poſſit reus accipere. Quòd ſi non faciat, nec Judex eum repellat, valida ejus acta erunt, ſi ſit toleratus: ſecus eſt, de judice non tolerato, cùm ſit privatus juriſdictione, *v. Lay. c. 2. Dian. p. 5. c. 9. R. 112. 113.* Non poteſt etiam eſſe Tutor aut Curator. *Dian. p. 5. c. 9. R. 115. ex Sylv.* Neque teſtamenti executor, *Dian. p. 8. tr. 9. R. 2. ex Carp. &c.* contra *Sanch. Lugo, &c.* Si tamen non fiat oppoſitio, validè exequitur, *Ib.* Nec poteſt ipſe teſtari licitè, etſi faciat validè, etiam cùm excommunicatum inſtituit hæredem, *Suar. Fill. Merc. &c.* cum *Dian. l. c. R. 129.* Denique contractus omnes ab eo facti (etſi ſint illiciti, & ratione eorum non detur actio in foro externo durante executione) valent, niſi fiant ab eo ut perſona publica, vel miniſtro ratione muneris vel beneficii: quia tunc ſpectant ad juriſdictionem, quæ ſuſpenſa eſt, *Dian. p. 5. t. 9. R. 128. ex Cov. Fill. Merc. &c.*

VII. Excommunicatus non toleratus privatur uſu juriſdictionis. Unde non poteſt validè eligere, conferre, præſentare, ferre leges vel ſententiam: & qui ſic beneficium à non tolerato accepit, dicendus eſt intruſus

ſus, ac proinde tenetur, ſine alia juris declaratione, beneficium una cum fructibus relinquere.

Dixi, *non toleratus:* quia acta tolerati probabile eſt eſſe valida, ob bonum commune: graviter tamen peccat, ſi abſque neceſſitate talia exerceat.

VIII. Non toleratus privatur Eccleſiaſticâ ſepulturâ, ut non poſſit in loco ſacro, ſeu benedicto ſepeliri: & ſi contrarium fiat ac corpora diſcerni poſſint, debet exhumari, nec in eo loco divina peragi ante reconciliationem.

Dixi, *non toleratus:* quia Eccleſia non polluitur, etſi hæreticus, non ſpeciatim denunciatus, in ea ſepeliatur, ut docet *Suar. Lay. & alii.* Jure nihilominus id prohibent Epiſcopi in Germania, eò quod inter cæteras pœnas non communicantium in Paſchate, etiam ſtatuatur privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ.

IX. Excommunicatus privatur omni alii civili communicatione fidelium, ita ut ipſe non poſſit cum aliis, &, ſi non ſit toleratus, etiam alii cum ipſo non poſſint communicare: idque in caſibus hoc verſu comprehenſio:

*Os, orare, vale, communio, menſa, negatur:*

Dicitur I. *Os*, per quod intelligitur oſculum, & omne colloquium, etiam privatum, item per nutus, literas, internun-

cium , & quodvis ſignum benevolentiæ.

Dicitur II. *Orare*, id eſt omnis communicatio in divinis, de qua ſuprà.

Dicitur III. *Vale*, quo comprehendit omnem ſalutationem, (ſaltem honorificam) verbo vel ſigno, vel amplexu; & ſecundum quosdam, etiam reſalutationem, eò quòd ſit actus obſervantiæ. Sed contrarium videtur verius, quia eſt ſolutio debiti. Imò *Sayr. &c.* cum *Dian. p. 5. t. 9. R. 16.* putant probabile, quòd ſola verbalis ſalutatio ſit prohibita, non autem alia ſigna, v. g. aperiendo caput, &c. quæ urbanitatis cauſa fieri ſolent.

Dicitur IV. *Communio*, quæ comprehendit omnem contractum (qui tamen validus eſt, ſi fiat) item cohabitationem, cooperationem: ſocietatem, v. g. in contractibus, ita ut moraliter cenſeatur communicare; quod prudens æſtimabit: unde nec iter cum eo tanquam cum ſocio facere licet.

Dicitur V. *Menſa*, per quam intelligitur omnis convictus, & convivia, per modum ſocietatis & commercii; qualis non eſt, ſi caſu incidas in idem hoſpitium, iter, menſam; imò lectum, *vid. Bonac. d. 2. q. 2. p.* [illegible] *§. 1. & 2.*

*Quæres* I. Quale peccatum ſit communicare cum excommunicato non tolerato?

Reſp. Communicato in divinis cenſetur mortale, propter gravitatem materiæ: in civi

civilibus autem , (etſi inducat minorem excommunicationem) ſecluſo tamen contemptu, tantùm eſt veniale regulariter, *Suar. Bauny &c. Dian. p. 7. t. 11. R. 47.* Quod addo, quia aliquando eſt mortale, ut ſi quis cum excommunicato communicet in eodem crimine, v.g. ſi quis concubinam excommunicatam cognoſcat.

*Quæres* II. An aliquandò liceat cum non tolerato communicare?

**Reſp. Quod ſic extra divina in his quinque caſibus. 1. In caſu utilitatis, ſive ſpiritualis ipſius excommunicati, v.g. ut convertatur, ſive alterius, ut ab excommunicato conſilium petat, quod ab alio habere non poteſt; ſive etiam utilitatis temporalis, v.g. ut ab eo reſtitutio, vel debitum ex contractu petatur. Contractus tamen novos cum ipſo inire non licet, etſi, ſi ineantur, ſint validi, cum nulla ſit lex irritans. 2. In caſu legis matrimonialis; quomodo uxori licet communicare cum marito, & contra, niſi factum ſit divortium, *Dian. p. 5. t. 9. R. 121* non tamen ſponſo de futuro cum ſponſa, *l. c. R. 136. ex Sayr. Sanch. & Fill.* 3. In caſu ſubjectionis; quomodo poſſunt filii etiam emancipati, addit *Dian. p. 5. t. 9. R. 118. 119. ex Corn. Fill Hurt. &c.* etiam adoptivi, vel illegitimi, imò etiam nepotes, pronepotes, & in eodem genere affines, communicare parenti, ſervi, & ancillæ Domino, ſi ante excommunicationem fuerint in ſervi-**

vitio. Similiter religioſi Prælato non tamen niſi quoad eam communicationem quæ ab habitantibus in eadem familia evitari non poteſt, *Dian. l. c. R. 127.* contra *Sotum. vid. Fill tr. 12. c. 8. num. 203. Laym. & Bonac. l. c.* 4 In caſu ignorantiæ juris vel facti. 5 In caſu neceſſitatis, ſive animæ, ſive corporis, ſive bonorum temporalium: qui caſus hoc verſu comprehenduntur:

*Vtile, lex, humilis, res ignorata, neceſſe.*

## DVBIVM II.

### *Ob quas cauſas incurratur excommunicatio Major?*

Cum hæ multæ ſint, variæ ſunt etiam excommunicationes, quæ in 4 potiſſimum claſſes dividuntur: nam aliæ nulli, aliæ Epiſcopo, aliæ Pontifici per Bullam Cœnæ, aliæ eidem extra illam reſervantur.

## ARTICVLVS I.

### *Quæ ſint excommunicationes non reſervatæ?*

Reſp. I. Ex jure antiquo uſitatiores ſunt ſequentes.

*Contra Omnes*, 1. In vexantes Eccleſiaſticos, quod non elegerint eum, pro quo rogati fuerant. 2. In directores Monialium, ſi foveant diſcordias in electione. 3. In extorquentes abſolutionem à cenſura per vim

vim, aut metum. 4. In compellentes Eccléſiaſticos, ut laicis ſubmittant jura Eccleſiæ. 5. In docentes leges vel medicinam religioſos qui dimiſerunt habitum, vel eos retinentes in ſuis ſcholis. 6. In ſepelientes tempore interdicti, vel interdictos, vel excommunicatos non toleratos, vel manifeſtos uſurarios. 7. In impedientes viſitatores Monialium. 8. In contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus. 9. In edentes Gloſſas in Tridentinum. 10. In imprimentes libros ſine ſuperiorum licentiâ. 11. In præcipientes ſuis ſubditis, ne officia communia reipub. exhibeant Eccleſiaſticis, v.g. ne iis vendant, coquant panes, &c. 12. In Doctores & Profeſſores non facientes profeſſionem fidei, ubi recepta eſt Bulla *Pii IV.* 13. In negligentes adminiſtrare juſtitiam Eccleſiaſticis. 14. In poteſtates foventes uſuras.

*Contra Clericos*, 1. In Clericos in dignitate conſtitutos, aut Sacerdotes, audientes publicè jus, aut medicinam. 2. In Sacerdotes recipientes præfecturas ſæculares. 3. In Clericos minores Epiſcopis, locantes domos uſurariis. 4. In alienantes bona Eccleſiæ, vel locantes ultra triennium. 5. In impugnantes in concionibus montes pietatis. 6. In contrahentes matrimonium, ſi ſint in ſacris. 7. In fictè reſignantes, vel permutantes beneficia. 8. In præſumentes abſol-

vitio. Similiter religioſi Prælato non tamen niſi quoad eam communicationem quæ ab habitantibus in eadem familia evitari non poteſt, *Dian. l. c. R. 127.* contra *Sotum. vid. Fill tr. 12. c. 8. num. 203. Laym. & Bonac. l. c.* 4 In caſu ignorantiæ juris vel facti. 5 In caſu neceſſitatis, ſive animæ, ſive corporis, ſive bonorum temporalium: qui caſus hoc verſu comprehenduntur:

*Vtile, lex, humilis, res ignorata, neceſſe.*

## DVBIVM II.

### *Ob quas cauſas incurratur excommunicatio Major?*

Cum hæ multæ ſint, variæ ſunt etiam excommunicationes, quæ in 4 potiſſimum claſſes dividuntur: nam aliæ nulli, aliæ Epiſcopo, aliæ Pontifici per Bullam Cœnæ, aliæ eidem extra illam reſervantur.

## ARTICVLVS I.

### *Quæ ſint excommunicationes non reſervatæ?*

Reſp. I. Ex jure antiquo uſitatiores ſunt ſequentes.

*Contra Omnes*, 1. In vexantes Eccleſiaſticos, quod non elegerint eum, pro quo rogati fuerant. 2. In directores Monialium, ſi foveant diſcordias in electione. 3. In extorquentes abſolutionem à cenſura per vim.

vim, aut metum. 4. In compellentes Eccléſiaſticos, ut laicis ſubmittant jura Eccleſiæ. 5. In docentes leges vel medicinam religioſos qui dimiſerunt habitum, vel eos retinentes in ſuis ſcholis. 6. In ſepelientes tempore interdicti, vel interdictos, vel excommunicatos non toleratos, vel manifeſtos uſurarios. 7. In impedientes viſitatores Monialium. 8. In contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus. 9. In edentes Gloſſas in Tridentinum. 10. In imprimentes libros ſine ſuperiorum licentiâ. 11. In præcipientes ſuis ſubditis, ne officia communia reipub. exhibeant Eccleſiaſticis, v.g. ne iis vendant, coquant panes, &c. 12. In Doctores & Profeſſores non facientes profeſſionem fidei, ubi recepta eſt Bulla *Pii IV.* 13. In negligentes adminiſtrare juſtitiam Eccleſiaſticis. 14. In poteſtates foventes uſuras.

*Contrà Clericos*, 1. In Clericos in dignitate conſtitutos, aut Sacerdotes, audientes publicè jus, aut medicinam. 2. In Sacerdotes recipientes præfecturas ſæculares. 3. In Clericos minores Epiſcopis, locantes domos uſurariis. 4. In alienantes bona Eccleſiæ, vel locantes ultra triennium. 5. In impugnantes in concionibus montes pietatis. 6. In contrahentes matrimonium, ſi ſint in ſacris. 7. In fictè reſignantes, vel permutantes beneficia. 8. In præſumentes abſol-

abſolvere à caſibus Bullæ Cœnæ.

*Contra Religioſos.* 1. In audientes Leges, vel medicinam extra clauſtra. 2. In habitum temerè dimittentes, vel matrimonium contrahentes. 3. In inſtituentes novum ordinem. 4. Adeuntes curias Principum, ad nocendum ſuis monaſteriis vel Prælatis. 5. Tenentes arma ſine licentia intra clauſtra. 6. Non ſervantes interdictum, quando ſervatur à Cathedrali, *v. Fill. tom. 1. t. 14. 15. c. 84. Bon. d. 3. p. 5. §. 1. n. 36.*

Reſp. II. Supradictis adjectæ ſunt à *Tridentino* ſequentes, quæ valent, ubi illud eſt receptum. 1. In imprimentes, imprimi mandantes, vendentes, apud ſe retinentes, vulgantes libros de rebus ſacris, ſine nomine auctoris, & approbatione ab Ordinario obtenta. 2. In docentes, non eſſe neceſſariam confeſſionem ante ſumptionem Euchariſtiæ. 3. In raptores mulierum, juvantes, faventes. 4. In cogentes contrahere matrimonia cum præſcriptis. 5. In magiſtratus qui requiſiti non juvant Epiſcopos, ad reſtituendam, vel conſervandam clauſuram monialium. 6. In ingredientes (cujuscunque conditionis, vel ſexus fuerint) monaſteria, Monialium, ſine licentia in ſcripto obtenta. 7. In cogentes mulierem ingredi monaſterium, & profiteri. 8. In impedientes, ſine juſta cauſa, ſanctam voluntatem mulierum emittendi votum. 9. In dominos temporales, concedentes in

terris

terris ſuis locum pro duello.

## *ARTICVLVS II.*

### *Quæ ſint excommunicationes reſervatæ Epiſcopi?*

Reſp. Sunt hæ. 1. Quæ contrahitur ex levi percuſſione Clerici, vel gravi, ſi ſit mulier. 2. In eos qui abſoluti in articulo mortis (à cenſura, vel peccato habente cenſuram annexam) ab eo, qui aliàs non poterat, non præſentant ſuperiori ſe, poſtquam convaluerunt, *v. Fill. t. 15. c. 10. num. 241. & 242.* 3. In Fratres Minores, ſi admittant in ſuis Eccleſiis ad officia divina Fratres tertii ordinis. 4. In procurantes abortum fœtus animati, effectu ſecuto. 5. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Epiſcopo. 6. Eæ omnes, quas ferunt Epiſcopi per propria ſtatuta, & ſibi reſervant: quas Confeſſarii videant in Agendis.

## *ARTICVLVS III.*

### *Quæ ſint Papæ reſervata extra Bullam Cœnæ?*

Reſp. I. *Contra omnes* magis obviæ ſunt ſequentes. 1. In incendiarios. 2. In habentes literas Apoſtolicas falſas, & non deſtruentes: item in falſarios literarum Apoſtolicarum. 3. In effringentes & ſpolian-

liantes Eccleſias. 4. In communicantes eodem crimine cum excommunicatis à Papa. 5. In vexantes eos, qui cenſuram in alios tulerunt. 6 In abſolutos ab excommunicatione ſub conditione, & non implentes. 7. In violantes interdictum Papale. 8. In dantes & recipientes aliquid ex pacto, ob admiſſionem ad religionem. 9. In Simoniacos reales, circa ordinem vel beneficium. 10. In committentes ſimoniam confidentialem. 11. In impedientes executionem literarum ſacræ pœnitentiariæ. 12. In dantes & recipientes aliquid pro gratia, aut juſtitia, apud Sedem Apoſtolicam 13. In committentes duellum, & ad id cooperantes, ſuadendo, &c. 14. In mulieres ingredientes Monaſteria Regularium. 15. In impugnantes inſtitutum Societatis JESU. 16. In facientes jurare illicita, & contraria libertati Eccleſiaſticæ. 17 In rapientes bona Eccleſiaſtica; item exigentes tributa ab Eccleſiaſticis. 18. Violantes libertatem Eccleſiaſticam, quoad fugientes ad Eccleſiam. 19. Docentes poſſe fieri confeſſionem in abſentia. 20. In eos, qui alterutram opinionem de Conceptione B. Virginis damnant peccati mortalis, vel hæreſeos; item in eos, qui in concionibus, aliisque publicis actibus, ut lectionibus, concluſionibus, aſſerunt B. Virginem conceptam in originali. 21. In percuſſores Clericorum. Quæ cum celebris ſit

&

& multa ſcitu neceſſaria habeat, agetur de ea peculiariter.

Reſp. II. *Contra Clericos & Religioſos* ſunt hæ, 1. Participantes in ſacris cum excommunicatis à Papa. 2. Procurantes alienationem Eccleſiarum. 3. In Concionatores, qui ſcripturæ ſenſum à Doctorum interpretatione alienum, circa tempus Antichriſti & extremi judicii, aliaque ſimilia revelata prædicant. 4. In Parochos non implentes juramentum de reſidentia factum. 5. In Mendicantes tranſeuntes ad alium ordinem, præter Carthuſiam. 6. In Moniales exeuntes clauſtra ſine licentia. 7. In religioſos qui ſine privilegio, vel ſpeciali licentia Parochi, Clericis aut Laicis Sacramentum Euchariſtiæ, vel unctionis miniſtrare, vel matrimonia ſolemnizare præſumunt.

## ARTICVLVS IV.

### *Quomodo intelligenda excommunicatio percuſſoris Clericorum?*

Reſp. Ea ſic habet: *Si quis ſuadente diabolo, in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat, & nullus Epiſcoporum præſumat illum abſolvere.*

Dicitur I. *Si quis:* intellige cujuſcunque ſexus aut ſtatus, etiam impubes, dummodo rationis compos & doli capax. Extenditur

tur autem ad efficaciter mandantes conſulentes, conſentientes, ſuo nomine factam ratihabentes, non impedientes, ſaltem ſi ex officio aut juſtitia teneantur, ut Reges, judices, & cæteri ſuperiores; item patres, tutores, heri, pædagogi Parochi, &c. quibus aliorum cura demandata eſt. Ita *Laym. l.1.t.5. p.2.c.5. num.6. Bon. d.2.q.4.p.1.num.8. ex Molin.&c.commun.*

Dixi, *ſaltem, &c.* quia ſi ex charitate tantùm teneantur, etiam excommunicari, docet *Suar. Cajet. Fill. Medin. Sayr.&c.* Verùm id probabilius negat *Bon.l.c.ex Nav. Kon. Regin. Henr. Molin.&c.*

Dicitur II. *Clericum:* quo nomine intelligitur omnis prima ſaltem tonſura initiatus, (etiamſi conjugatus dummodo cum unica virgine,) & deferat habitum, ſerviatque alicui Eccleſiæ: item etiam excommunicatus, ſuſpenſus, interdictus, degradatus verbaliter tantum.

Dicitur III. *Monachum:* intellige quemvis religioſum, etiam laicum, converſum, novitium, utriusque ſexus; item tertiarias S. Dominici, S. Franciſci, ſi geſtent habitum, & vivant in communitate: item eremitas ſubjectos alicui regulæ, vel Superiori.

Dicitur IV. *Manus injecerit:* per quod intelligitur quævis contumelioſa actio exterior mortalis, circa Clerici perſonam, vel res ei adhærentes, ſive fiat manu, ſive baculo, gladio, &c. *Bon. d. 1. q. 4. p. 1. Ex dictis*

Digitized by Google

*dixit reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Hanc excommunicationem incurrit. 1. Qui talem conſpuit, conſpergit aquâ, pulvere, conſpurcat luto, evellit crinem, lacerat veſtem, eripit aliquid per vim & injuriã de ejus corpore, v.g. pileum, pallium, &c. ita ut actio ſit graviter injurioſa, *Bon.l.c. Lay.c.5.nu.5.* 2. Qui concludit, aut violenter detinet carcere, vel loco, unde ſine dedecore non poteſt exire. *Ibid.* 3. Qui perſequitur, ut in flumen vel foſſam incidat, equo decidat, &c. *Ibid.* 4. Qui manus violentas injicit in equum, cui is inſidet, occidendo, vulnerando, cædendo, ſiſtendo per frenum, quæ actio licet ſit levis reſpectu corporis, non tamen reſpectu honoris. *Ibid.* 5. Qui aliquid ſupradictorum facit, etiam Clerico conſentiente, dummodo ſit injurioſum ordini Clericali, *Laym.l.c.* 6. Clericus, ſi ſeipſum ex malitia vel paſſione (ſecus ſi ex devotione) percutiat injurioſè. *Laym. l.c. ex Nav.* 7 Qui percutit Clericum etiam meritum, ſi fiat vel per quem non debet, ut ſi morte dignus puniatur à judice ſæculari, vel modo illicito, ut ſi à Prælato puniatur per laicum, *Bon.l.c. ex Nav. Sayr. Suar. Fill. Kõ. &c. vid. Lay.c.5.*

II. Non incurrit, 1. Fur, qui clam abſcindit crumenam, vel veſtem tollit Clerico: quia non eſt actio violenta, ſed fraudulenta, *Bon.l.c.* 2. Si percuſſio ſit jocoſa vel

eo-

caſualis, v.g. ſi janitor vel apparitor tur-
bam arcens percutiat Clericum : item ſi
pueri habentes primam tonſuram ſe pu-
gnis percutiant. *Bonac. l.c. ex Mol. Fill. Kon*
&c. item ſi percuſſio fit ad defendendum
ſe, vel vitam ſuam, vel uxoris, parentum
filiorum, vel res ſuas, cum moderamin
tamen inculpatæ tutelæ, *Lay. infra.* Et de
nique quandocunque percuſſio ob levit-
tem, vel imperfectionem actûs, non eſſ
mortalis, illata laico, ut docet *Caj. Avila*
*Sa.* quod tamen *Suar.* univerſaliter non ad-
mittit *v. Bon. l.c.* 4. Si fiat in tenebris, v
Clericum non agnoſcas, quod habitu
non geſtet : quia ignorantia excuſat. 5. S
Prælatus, præceptor, pater, ſubditum in m
noribus conſtitutum, correctionis cauſa (l
cet ita accedat) percutiat moderatè, habit
ratione culpæ : imò Prælatus & Præcepto
Eccleſiaſticus poteſt etiam in majoribu
conſtitutum caſtigare. An idem poſſit pa
ter, controvertitur in utramq; partem pro
babiliter, *v. Lay. loco mox citando.* 6. Si percu
tiatur realiter degradatus, vel bigamus; v
exerceat publicè officium cauponis, v
macellarii, vel ſcurram, & ter monitus n
ceſſet, vel inventus turpiter agens cum
xore, matre, ſorore, vel filia; vel deniq
mulierem ipſo facto ſollicitans ad turpit
dinem : quia perdit privilegium, *v. Lay.*
*4.5.p.2.c.5. Fill. l.15.c.1.*

Reſp. II. Etſi hæc communicatio
ſeſe

reſervata Papæ, poteſt tamen Epiſcopus ab ea abſolvere his caſibus: 1. Quando percuſſio, etſi ſit mortalis, eſt tamen prudentum judicio levis, comparata cum enormi. v. g. ſi fiat palmâ, pugno, aut lapide, non relinquente veſtigium: & ſecundum *Ant. & Dian. p. 9. t. 4. R. 19.* niſi notabilem injuriam, & magnum ſcandalum pariat, qualem negat eſſe, ſi quis Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licet guttæ ſanguinis effluant. Enormis verò erit, ſi membrum præſcindatur, copioſus ſanguis fundatur; vel etiam ratione dignitatis perſonæ, ut ſi percutiatur Epiſcopus, vel Abbas, etiam alapâ. 2. Si percuſſor ſit impubes, pauper, æger, ſenex, mulier, cœcus, claudus, ſervus, filiusfamilias, vel non ſui juris, uti & regulares ac moniales invicem verberantes: itẽ ſi ſint homines delicati, & quotquot habent legitimum impedimentum ut non poſſint ire ad Papam, aut ejus legatum; vel ſi dubium ſit de excommunicatione. *Fill. l. 15. c. 1. n. 35. & ſeq.* Denique ſi ſit occulta. *v. ſuprà hic c. 1. d. 5. & Dian. p. 9. t. 4. R. 63.* In quibus omnibus caſibus pro foro conſcientiæ poteſt etiam facultas abſolvendi impetrari (gravis quidem) ex Pœnitentiaria Romana à Majore Pænitentiario, ut *vid. ſuprà hic l. 1 t. 2. c. 4. in append.*

## ARTICVLVS V.

### *Quæ ſint excommunicationes Papæ reſervata per Bullam Cœnæ?*

Reſp. Præcipua eſt in hæreticos: quæ extenditur non tantum ad fautores, receptatores, & defenſores hæreticorum ut ſic, ſed etiam inſcienter retinentes, legentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, de religione tractantes, vel hæreſin continentes. Ad quam excommunicationem incurrendam requiruntur. 4. conditiones. 1. Vt auctor libri ſit hæreticus. 2. Vt liber hæreſin expreſsè contineat, vel de religione agat. 3. Vt legatur materia notabilis, & ſufficiens ad mortale. 4. Vt ſcienter legatur, imprimatur, vel retineatur. *Laym. l.2.t.1.c.15.n.1. Vnde reſolves.*

I. Non excommunicaris. 1. Si legas libros Catholicorum, referentes verba hæreticorum, etiamſi animo hæreſin diſcendi legas. *Laym. l.c. ex Navar. Sanch. &c.* 2. Si in Catholici ſcriptoris libro, vel alio, hâc Bullâ non contento, legas adjecta ſcholia, vel notas auctoris hæretici: quod tamen *Suar. tom.5.d.21.ſ.2.* limitat, niſi ſcholia eſſent tam copioſa, ut ex iis potiùs, quàm ex textu liber conſtare videretur. *Laym. l.c. ex Nav. Sanch. &c.*

II. Non prohibentur hæreticorum libri philoſophici, & alii hæreſin non continen-

nentes.*Laym.l.c.n.3.* Imò probabiliter nec ii, qui incidenter tantùm continent hæreſin, non agentes ex profeſſo de fide. *Sayr. Graff.* apud *Laym. l. c.* contra *Suar. & Sanch.* qui id confirmat pro Germaniâ, ubi Bulla cùm tanto rigore non eſt recepta. *v. Becan. 2.2.c.15.q.8.* Legens tamen tales, incurrit excommunicationem non reſervatam Indicis librorum prohibitorum, ubi is receptus eſt: quod non videtur eſſe factum in Germania, ſaltem cum iſto rigore, ut habet *Laym.l.c.n.8.*

III. Excommunicatur 1. Qui in ſufficiente quantitate ſolum prooœmium, vel epiſtolam ad lectorem, vel indicem libri, vel partem libri, in qua nulla eſt hæreſis, legit, ut habet *Laym.l.c.& Bon.2.* Probabiliter etiam is, qui alterum juſſu ſuo legentem audit: quia legit per alium *Layman.l.c. Azor.&c.* contra *Sanch.*

IV. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam concionem, aut epiſtolam ſeorſim editam legit; quia non eſt liber: *Laym.l.c.n.3.ex Sanch.*

V. Non ſufficit una alterave linea; imò ſecundum *Sanch. Rodriq. & Sa.* nec integra pagina, etiam magni voluminis: quod tamen *Bonac. & Layman.loc.cit.* non concedunt; licet hic fateatur, Confeſſario id poſſe ad hoc ſervire, ut non continuò damnet peccati mortalis; & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curioſi-



Digitized by Google

tate unam paginam legit.

VI. Non incurritur, ſi retinentur libri parvo tempore, v.g. uno alterove die: quia ſicut materiæ, ita & temporis parvitas excuſat. *Laym. n. 7 ex Graff. Sayr. Sanch. &c.*

VII. Excuſat ignorantia, etiam craſſa, ſi vel neſcias eſſe hæreticum: vel tractare de religione. *Laym. n. 4. v. Sanch. l. 2. mor. c. 10. & l. 9. de mat. d. 32.*

VIII. Non excuſatur is, qui librum vel in aliena domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi habet. Item nec is, qui affirmat non eſſe pravum, non eſſe exurendum. Item qui impedit ne comburatur qui diſputationis causâ defendit. Ita *Bon.* qui tamen excuſat eum, qui laudat ſtylum, vel ingenium auctoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo eſt, ſed non quatenus in eo eſt: v.g. ſi dicas, hic liber eſſet bonus, ſi non haberet hæreſin; quia talis non defendit *vid. Laym. l. c. Bon. d. 2. q. 5. p. 4.*

# CAPUT III.

## *De Suſpenſione & Degradatione.*

### *DUBIUM I.*

*Quid ſit ſuſpenſio, quotuplex, & unde dignoſcendum, qualis, & quanta ſit?*

RESP. I. Suſpenſio eſt cenſura, qua Clericus ſanctiones aliquas Eccleſiaſticas, exer-

exercere prohibetur. *v. Con. d.3.p.1. Laym.l.1. t.5.p.3.c.1. Vnde reſolves.*

I. Solus, Clericus poteſt ſuſpendi.

II. Suſpendere poſſunt, qui poſſunt ferre cenſuras.

III. Ex genere ſuo, & niſi parvitas materiæ excuſet, eſt peccatum grave, exercere actum per ſuſpenſionem prohibitum: unde & irregularitatem inducit. Si tamen ſuſpenſus toleratus ſe non ingerat in tales functiones, ſed ab aliis propter utilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cùm alii licitè requirant: imò etſi nominatim ſit denunciatus & non toleratus. Alii tamen non tenentur ſub mortali eum vitare, niſi cenſeantur cooperari actui, à quò ſuſpenſus eſt; unde audire ejus Miſſam, non erit peccatum, (ſaltem mortale) ſi non inſervias. Ita probabiliter *Avila, Henr. Suar. Sayr.* apud *Bon.d.3.p.4.n.4.* etiam *Lay.l.c. c.1. num.7.*

IV. Suſpenſus non toleratus invalidè abſolvit: quia non habet jurisdictionem.

Reſp. II. Suſpenſio 1. alia fertur ad certum tempus, quo elapſo exſpirat: alia fertur abſolvere, ſeu indefinitè, manetque, donec per abſolutionem tollatur. 2. Alia eſt ab officio, ſive id ſit ordinis, ſive jurisdictionis, à alia à beneficio. alia ab utroque. 3. Suſpenſio ab officio, vel eſt à toto, vel à parte tantùm, ſcilicet à functione ordinis, vel jurisdictionis. Item ſuſpenſio benefi-

cii, vel eſt à beneficio abſolutè, vel à quibuſdam tantum functionibus, ejus ratione competentibus. *Bon, Laym. ll. cc.*

Reſp. III. Quantitas & qualitas ſuſpenſionis colligi debet ex verbis, quibus fertur. Quæ utpote in re odioſâ, non amplius ſunt extendenda, quàm propriè accepta ſignificetur. *Vnde reſolves.*

I. Suſpenſo abſolutè & in toto prohibetur omne exercitium ratione officii proveniens, tam ordinis quàm juriſdictionis, & conſequenter non poteſt celebrare, nec validè excommunicare beneficia conferre; &c. Suſpenſus verò à parte beneficii determinata, v. g. ab ordine tantùm, vel juriſdictione, privatur tantum illius officii functionibus. Vnde Epiſcopus v. g. à juriſdictione ſuſpenſus, etſi non poſſit excommunicare, abſolvere; delegare, &c. poteſt tamen exercere actus ordinis ut conſecrare templa, ordinare, &c. *Bon. l. c.*

II. Suſpenſus à certa functione Ordinis, v. g. à Sacramentorum adminiſtratione, non eſt ſuſpenſus à ſacrificio. Similiter ſuſpenſus ab ordine, poteſt nihilominus conferre primam tonſuram; quia non comprehenditur ſub ordine. *Bonac. p. 2. num. 6.*

III. Suſpenſus ab officio ſimpliciter, non intelligitur ſuſpenſus à beneficio, ſeu fructibus ejus. Debet tamen per alium ſupplere, qui per ſe nequit, ut fructus percipiat.

*Bon.*

Digitized by Google

*Bonac. numer. 10. ex Navar. Suar. Henriq. Filliuc. &c.*

IV. Suſpenſus ab ordine non videtur ſuſpenſus à beneficio; quia beneficium non fundatur in ordine. *Bonac.* tamen dicit, indirectè ſuſpendi à fructibus ejus; quia dum non poteſt facere officium, non poteſt percipere fructus *v. n. 5.*

V. Suſpenſus à beneficio, etſi hoc ipſo intelligatur ſuſpenſus à recipiendis fructibus ejus non tamen ab officio, ſive juriſdictionis, ſive ordinis, etiam quod illi ratione ipſius beneficii competit. Vnde tenetur legere horas, & cætera onera beneficii præſtare, licet fructibus non fruatur: hoc enim debet ſibi imputare. Non tamen privatur commodo, quod provenit ex anniverſariis ſtipendiis Miſſarum, nec eo, quod datur propter onus perſonale Clerici: quia non ſunt fructus beneficii. Secus eſt de diſtributionibus quotidianis, licet ex his vel aliis beneficii fructibus poſſit ali, ſi aliundè ſuſtentari nequeant. *Bonum. l. c. n. 12. Sayr. Suar. Fill. &c.*

VI. Suſpenſus à beneficio poteſt nihilominus eligere, præſentare, conferre beneficium: quia etſi hæc jura competant illi ratione beneficii, illa tamen actus non ſunt beneficii præciſè ut ſic, ſed potius officii & juriſdictionis *ibid.*

VII. Suſpenſus à beneficio vel ordine abſolutè, & ſine addito, intelligitur ſuſpen-

 ſus

Digitized by Google

tur autem ad efficaciter mandantes conſulentes, conſentientes, ſuo nomine factam ratihabentes, non impedientes, ſaltem ſi ex officio aut juſtitia teneantur, ut Reges, judices, & cæteri ſuperiores; item patres, tutores, heri, pædagogi Parochi, &c. quibus aliorum cura demandata eſt. Ita *Laym. l.1.t.5. p.2.c.5. num.6. Bon. d.2.q.4.p.1.num.8. ex Molin.&c.commun.*

Dixi, *ſaltem, &c.* quia ſi ex charitate tantùm teneantur, etiam excommunicari, docet *Suar.Cajet.Fill.Modin.Sayr.&c.* Verùm id probabilius negat *Bon.l.c.ex Nav.Kon.Regin.Henr.Molin.&c.*

Dicitur II. *Clericum:* quo nomine intelligitur omnis prima ſaltem tonſura initiatus, (etiamſi conjugatus dummodo cum unica virgine,) & deferat habitum, ſerviatque alicui Eccleſiæ: item etiam excommunicatus, ſuſpenſus, interdictus, degradatus verbaliter tantum.

Dicitur III. *Monachum:* intellige quemvis religioſum, etiam laicum, converſum, novitium, utriusque ſexus; item tertiarias S. Dominici, S. Franciſci, ſi geſtent habitum, & vivant in communitate: item eremitas ſubjectos alicui regulæ, vel Superiori.

Dicitur IV. *Manus injecerit:* per quod intelligitur quævis contumelioſa actio exterior mortalis, circa Clerici perſonam, vel res ei adhærentes, ſive fiat manu, ſive baculo, gladio, &c. *Bon. d. 1. q. 4. p. 1. Ex dictis*

*ſin reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Hanc excommunicationem incurrit, 1. Qui talem conſpuit, conſpergit aquâ, pulvere, conſpurcat luto, evellit crinem, lacerat veſtem, eripit aliquid per vim & injuriā de ejus corpore, v.g. pileum, pallium, &c. ita ut actio ſit graviter injurioſa, *Bon.l.c. Lay.c.5.nu.5.* 2. Qui concludit, aut violenter detinet carcere, vel loco, unde ſine dedecore non poteſt exire. *Ibid.* 3. Qui perſequitur, ut in flumen vel foſſam incidat, equo decidat, &c. *Ibid.* 4. Qui manus violentas injicit in equum, cui is inſidet, occidendo, vulnerando, cædendo, ſiſtendo per frenum, quæ actio licet ſit levis reſpectu corporis, non tamen reſpectu honoris. *Ibid.* 5. Qui aliquid ſupradictorum facit, etiam Clerico conſentiente, dummodo ſit injurioſum ordini Clericali, *Laym.l.c.* 6. Clericus, ſi ſeipſum ex malitia vel paſſione (ſecus ex devotione) percutiat injurioſè. *Laym. c. ex Nav.* 7 Qui percutit Clericum etiam meritum, ſi fiat vel per quem non debet, ut morte dignus puniatur à judice ſæculari, vel modo illicito, ut ſi à Prælato puniatur per laicum, *Bon.l.c.ex Nav.Sayr.Suar.Fill.Kō. &c. vid. Lay.c.5.*

II. Non incurrit, 1. Fur, qui clam abſcindit crumenam, vel veſtem tollit Clerico: quia non eſt actio violenta, ſed fraudulenta, *Bon.l.c.* 2. Si percuſſio ſit jocoſa vel

co-

caſualis, v.g. ſi janitor vel apparitor turbam arcens percutiat Clericum : item ſi pueri habentes primam tonſuram ſe pugnis percutiant. *Bonac. l.c. ex Mol. Fill. Kon.* &c. item ſi percuſſio fit ad defendendum ſe, vel vitam ſuam, vel uxoris, parentum, filiorum, vel res ſuas, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, *Lay. infra.* Et denique quandocunque percuſſio ob levitatem, vel imperfectionem actûs, non eſſet mortalis, illata laico, ut docet *Caj. Avila & Sa.* quod tamen *Suar.* univerſaliter non admittit *v. Bon. l.c.* 4. Si fiat in tenebris, vel Clericum non agnoſcas, quod habitum non geſtet : quia ignorantia excuſat. 5. Si Prælatus, præceptor, pater, ſubditum in minoribus conſtitutum, correctionis cauſa (licet ita accedat) percutiat moderatè, habita ratione culpæ ; imò Prælatus & Præceptor Eccleſiaſticus poteſt etiam in majoribus conſtitutum caſtigare. An idem poſſit pater, controvertitur in utramq; partem probabiliter, *v. Lay. loco mox citando.* 6. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus; vel exerceat publicè officium cauponis, vel macellarii, vel ſcurram, & ter monitus non ceſſet, vel inventus turpiter agens cum uxore, matre, ſorore, vel filia; vel denique mulierem ipſo facto ſollicitans ad turpitudinem : quia perdit privilegium, *v. Lay. l. 1. t. 5. p. 2. c. 5. Fill. l. 15. c. 1.*

Reſp. II. Etſi hæc communicatio ſit reſer-

reſervata Papæ, poteſt tamen Epiſcopus ab ea abſolvere his caſibus: 1. Quando percuſſio, etſi ſit mortalis, eſt tamen prudentum judicio levis, comparata cum enormi. v. g. ſi fiat palmâ, pugno, aut lapide, non relinquente veſtigium: & ſecundum *Ant. & Dian. p. 9. t. 4. R. 19.* niſi notabilem injuriam, & magnum ſcandalum pariat, qualem negat eſſe, ſi quis Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licet guttæ ſanguinis effluant. Enormis verò erit, ſi membrum præſcindatur, copioſus ſanguis fundatur; vel etiam ratione dignitatis perſonæ, ut ſi percutiatur Epiſcopus, vel Abbas, etiam alapâ. 2. Si percuſſor ſit impubes, pauper, æger, ſenex, mulier, cœcus, claudus, ſervus, filiusfamilias; vel non ſui juris, uti & regulares ac moniales invicem verberantes: itē ſi ſint homines delicati, & quotquot habent legitimum impedimentum ut non poſſint ire ad Papam, aut ejus legatum; vel ſi dubium ſit de excommunicatione. *Fill. l. 15. c. 1. n. 35. & ſeq.* Denique ſi ſit occulta. *v. ſuprà hic c. 1. d. 5. & Dian. p. 9. t. 4. R. 63.* In quibus omnibus caſibus pro foro conſcientiæ poteſt etiam facultas abſolvendi impetrari (gravis quidem) ex Pœnitentiaria Romana à Majore Pænitentiario, ut *vid. ſuprà hic l. 1 t. 2. c. 4. in append.*

## ARTICVLVS V.

### *Quæ ſint excommunicationes Papæ reſer-vatæ per Bullam Cœnæ?*

Reſp. Præcipua eſt in hæreticos: quæ extenditur non tantum ad fautores, receptatores, & defenſores hæreticorum ut ſic, ſed etiam inſcienter retinentes, legentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, de religione tractantes, vel hæreſin continentes. Ad quam excommunicationem incurrendam requiruntur. 4. conditiones. 1. Vt auctor libri ſit hæreticus. 2. Vt liber hæreſin expreſsè contineat, vel de religione agat. 3. Vt legatur materia notabilis, & ſufficiens ad mortale. 4. Vt ſcienter legatur, imprimatur, vel retineatur. *Laym. l. 1. t. 1. c. 15. n. 1. Vnde reſolves.*

I. Non excommunicaris. 1. Si legas libros Catholicorum, referentes verba hæreticorum, etiamſi animo hæreſin diſcendi legas. *Laym. l. c. ex Navar. Sanch. &c.* 2. Si in Catholici ſcriptoris libro, vel alio, hâc Bullâ non contento, legas adjecta ſcholia vel notas auctoris hæretici: quod tamen *Suar. tom. 5. d. 21. ſ. 2.* limitat, niſi ſcholia eſſent tam copioſa, ut ex iis potiùs, quàm ex textu liber conſtare videretur. *Laym. l. c. ex Nav. Sanch. &c.*

II. Non prohibentur hæreticorum libri philoſophici, & alii hæreſin non conti-

nen

nentes. *Laym. l. c. n. 3.* Imò probabiliter nec ii, qui incidenter tantùm continent hæreſin, non agentes ex profeſſo de fide. *Sayr. Graff.* apud *Laym. l. c.* contra *Suar. & Sanch.* qui id confirmat pro Germaniâ, ubi Bulla cùm tanto rigore non eſt recepta. *v. Becan. 2. 2. c. 15. q. 8.* Legens tamen tales, incurrit excommunicationem non reſervatam Indicis librorum prohibitorum, ubi is receptus eſt: quod non videtur eſſe factum in Germania, ſaltem cum iſto rigore, ut habet *Laym. l. c. n. 8.*

III. Excommunicatur 1. Qui in ſufficiente quantitate ſolum prooœmium, vel epiſtolam ad lectorem, vel indicem libri, vel partem libri, in qua nulla eſt hæreſis, legit, ut habet *Laym. l. c. & Bon. 2.* Probabiliter etiam is, qui alterum juſſu ſuo legentem audit: quia legit per alium *Layman l. c. Azor. &c.* contra *Sanch.*

IV. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam concionem, aut epiſtolam ſeorſim editam legit; quia non eſt liber: *Laym. l. c. n. 3. ex Sanch.*

V. Non ſufficit una alterave linea; imò ſecundum *Sanch. Rodriq. & Sa.* nec integra pagina, etiam magni voluminis: quod tamen *Bonac. & Layman. loc. cit.* non concedunt; licet hic fateatur, Confeſſario id poſſe ad hoc ſervire, ut non continuò damnet peccati mortalis; & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curioſi-



Digitized by Google

tate unam paginam legit.

VI. Non incurritur, ſi retinentur libri parvo tempore, v.g. uno alterove die: quia ſicut materiæ, ita & temporis parvitas excuſat. *Laym. n. 7 ex Graff. Sayr. Sanch. &c.*

VII. Excuſat ignorantia, etiam craſſa, ſi vel neſcias eſſe hæreticum: vel tractare de religione. *Laym. n. 4. v. Sanch. l. 2. mor. c. 10. & l. 9. de mat. d. 32.*

VIII. Non excuſatur is, qui librum vel in aliena domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi habet. Item nec is, qui affirmat non eſſe pravum, non eſſe exurendum. Item qui impedit ne comburatur qui diſputationis cauſâ defendit. Ita *Bon.* qui tamen excuſat eum, qui laudat ſtylum, vel ingenium auctoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo eſt, ſed non quatenus in eo eſt: v.g. ſi dicas, hic liber eſſet bonus, ſi non haberet hæreſin; quia talis non defendit *vid. Laym. l. c. Bon. d. 2. q. 5. p. 4.*

# CAPUT III.

## *De Suſpenſione & Degradatione.*

### *DUBIUM I.*

*Quid ſit ſuſpenſio, quotuplex, & unde dignoſcendum, qualis, & quanta ſit?*

RESp. I. Suſpenſio eſt cenſura, qua Clericus functiones aliquas Eccleſiaſticas,

exercere prohibetur. *v. Con. d.3.p.1. Laym. l.1. t.5.p.3.c.1. Vnde reſolves.*

I. Solus, Clericus poteſt ſuſpendi.

II. Suſpendere poſſunt, qui poſſunt ferre cenſuras.

III. Ex genere ſuo, & niſi parvitas materiæ excuſet, eſt peccatum grave, exercere actum per ſuſpenſionem prohibitum: unde & irregularitatem inducit. Si tamen ſuſpenſus toleratus ſe non ingerat in tales functiones, ſed ab aliis propter utilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cùm alii licitè requirant: imò etſi nominatim ſit denunciatus & non toleratus. Alii tamen non tenentur ſub mortali eum vitare, niſi cenſeantur cooperari actui, à quò ſuſpenſus eſt; unde audire ejus Miſſam, non erit peccatum, (ſaltem mortale) ſi non inſervias. Ita probabiliter *Avila, Henr. Suar. Sayr.* apud *Bon. d.3.p.4.n.4.* etiam *Lay. l.c. c.1. num.7.*

IV. Suſpenſus non toleratus invalidè abſolvit: quia non habet jurisdictionem.

Reſp. II. Suſpenſio 1. alia fertur ad certum tempus, quo elapſo exſpirat: alia fertur abſolvere, ſeu indefinitè, manetque, donec per abſolutionem tollatur. 2. Alia eſt ab officio, ſive id ſit ordinis, ſive jurisdictionis, à alia à beneficio, alia ab utroque. 3. Suſpenſio ab officio, vel eſt à toto, vel à parte tantùm, ſcilicet à functione ordinis, vel jurisdictionis. Item ſuſpenſio benefi-



Digitized by Google

*Bonac. numer. 10. ex Navar. Suar. Henriq. Filliuc &c.*

IV. Suſpenſus ab ordine non videtur ſuſpenſus à beneficio; quia beneficium non fundatur in ordine. *Bonac.* tamen dicit, indirectè ſuſpendi à fructibus ejus; quia dum non poteſt facere officium, non poteſt percipere fructus *v.n.5.*

V. Suſpenſus à beneficio, etſi hoc ipſo intelligatur ſuſpenſus à recipiendis fructibus ejus non tamen ab officio, ſive juriſdictionis, ſive ordinis, etiam quod illi ratione ipſius beneficii competit. Vnde tenetur legere horas, & cætera onera beneficii præſtare, licet fructibus non fruatur: hoc enim debet ſibi imputare. Non tamen privatur commodo, quod provenit ex anniverſariis ſtipendiis Miſſarum, nec eo, quod datur propter onus perſonale Clerici: quia non ſunt fructus beneficii. Secus eſt de diſtributionibus quotidianis, licet ex his vel aliis beneficii fructibus poſſit ali, ſi aliundè ſuſtentari nequeant. *Bonum. l.c.n. 12. Sayr. Suar. Fill. &c.*

VI. Suſpenſus à beneficio poteſt nihilominus eligere, præſentare, conferre beneficium: quia etſi hæc jura competant illi ratione beneficii, illa tamen actus non ſunt beneficii præcisè ut ſic, ſed potius officii & juriſdictionis *ibid.*

VII. Suſpenſus à beneficio vel ordine abſolutè, & ſine addito, intelligitur ſuſpenſus

ſus ab omni beneficio vel ordine, niſi aliunde aliud conſtet. *ibid. n. 8.*

VIII. Suſpenſus abſolutè, intelligitur ab officio & beneficio. *Laym. c. 1. n. 2.*

IX. Suſpenſo Capitulo, vel Conventu, non cenſentur ſuſpenſi ſinguli, niſi ſint in culpa, ait *Sa, V. Suſpenſio, & Laym. l. c. cap. 1. num. 3.*

X. Si Prælatus ſolo verbo dicat Sacerdoti, ſuſpendo te, v. g à celebratione, videtur eſſe ſimplex tantùm prohibitio, non cenſura: quia hæc licitè non fertur, niſi ſcripto, Prælatus autem non debet præſumi velle peccare, niſi aliud conſtet de ejus intentione, aut niſi religio habeat privilegium, abſque ſcripto ferendi cenſuras. *vid. Bonac. de cenſuris in communi, d. 1. q. 1. p. 7.*

## DVBIVM II.

### *Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari, & quis ab eis poſſit abſolvere?*

Reſp. I. Suſpenſiones Juris communiores ſunt ſequentes.

I. Clerici ipſo jure ſuſpenſi ſunt, 1. Recipientes ordines ſacros ab alieno, vel à proprio in aliena diœceſi; vel ſine ætate legitimâ aut dimiſſoriis, aut titulo, vel extra tempora, aut non ſervatis interſtitiis, vel per ſaltum, vel in cenſura, vel denique poſt matrimonium ratum: qui omnes ſuſpen-

ſuſpenſi ſunt ab executione ordinum, niſi fecerint abſque dolo: & ſi Ordine utantur, fiunt irregulares. 2. Excommunicans, ſuſpendens, aut interdicens ſine ſcriptura, & cauſæ expreſſione, eſt ſuſpenſus per menſem ab ingreſſu Eccleſiæ, niſi ſit Prælatus regularis. 3. Clerici ſcienter eligentes Epiſcopum, vel Parochum indignum, ſuſpenduntur à beneficiis biennio. 4. Ordinans & ordinatus ſimoniacè, eſt ſuſpenſus ab ordinibus. 5. Parochi jungentes ſponſos alterius Parochiæ ſine licentia. 6. Gravantes alienis debitis Eccleſias ſibi commiſſas. 7. Occupantes bona vel cenſus Eccleſiæ, beneficii, vel alterius pii loci. 8. Sodomiam exercentes, ſimoniaci, provocantes ad duellum, vel acceptantes, raptores, vel præbentes auxilium. 9. Diſputantes in alterutram partem in cœtu virorum ac mulierum, de immaculata Conceptione B. Virginis. 10. Viſitantes, ſi accipiant pecuniam vel munera: qui ſi ſint Epiſcopi, ſuſpenſi ſunt ab ingreſſu Eccleſiæ; ſi inferiores Epiſcopo, ab officio & beneficio, usque dum reſtituant duplum. 11. Judex Eccleſiaſticus (non Epiſcopus) qui facit injuriam contra juſtitiam, & conſcientiam parti litiganti. *vid. Bon. d. 3. p. 5.*

II. Religioſi 1. Apoſtatæ recipientes ordines in apoſtaſia. 2. Admittentes ad profeſſionem ante annum probationis peractum. 3. Non utentes habitu & veſtitu, mo-

do

do ſibi præſcripto. 4. Introducentes mulieres in Monaſteria.

III. Epiſcopus, 1. Ordinans non ſubditum, ſuſpenſus eſt à Pontificalibus per annum; ordinans verò invitum, ſuſpenſus eſt per annum à celebratione. 2. Admittens reſignationes contra formam præſcriptam. 3. Intrans monaſteria Monialium ſine neceſſitate *v. Fill. t. 17. c. 5.*

Reſp. II. Præter has ſuſpenſiones aliæ ſunt ab homine: quæ ſi ſint graves, requirunt culpam mortalem, v. g. ut quia ſuſpendatur ab omnibus actibus ſui officii, vel fructibus unius anni. Poteſt tamen aliquis ob peccatum veniale privari uno actu, v. g. eligendi.

Reſp. III. Habens Epiſcopalem auctoritatem poteſt abſolvere à ſuſpenſione non reſervata; & communiter religioſi ex privilegiis poſſunt abſolvere ab omni ſuſpenſione in foro conſcientiæ: & Epiſcopus poteſt abſolvere ab omni ſuſpenſione juris, ſi Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter reſervata non ſit, *Layman. cap. 4. numer. 2. ex Navar. Suar. &c.* Imò etiam ab hac ſi proveniat ex delicto occulto, & non deducto ad forum contentioſum, *Bonac. d. 3. p. ult. ex Trident. ſeſſ. 24. cap. 6.*

DV-

## DVBIVM III.

### *Quid ſit depoſitio & degradatio, à quo, & ob quam cauſam fieri poſſit?*

Subjici ſolent ſuſpenſioni Depoſitio & Degradatio (etſi cenſuræ non ſint, ut dictum eſt *c. 1.*) ob ſimilitudinem, quam habent cum ſuſpenſione; cum utraque ſit ab Eccleſiaſtico ordine, aut beneficio. Differunt autē à ſuſpenſione, quòd illæ auferant ipſum jus radicale, & titulum beneficii, idque in perpetuum: ſuſpenſio non item. Porrò depoſitio genericè accepta, alia eſt Verbalis, quæ abſolutè depoſitio dicitur: alia Realis, quæ dici ſolet degradatio.

Reſp. I. Degradatio eſt privatio executionis officiorum, & beneficiorum ſimpliciter & in toto, & abſque ſpe reſtitutionis facta cum certa ſolemnitate, & privatione privilegii Clericalis, tam Canonis, quam fori, ita ut ſæculari curiæ ſubdatur.

Dixi, *Executionis:* quia ordo ipſe non poteſt tolli. Interim degradatus tenetur ad votum caſtitatis, ſi fuit in ſacris, & ad Horas, niſi has fortè pœna, ad quam damnatur, v. g. triremes, vel aliud impediat.

Reſp. II. Depoſitio Verbalis eſt ſimilis privatio, ſed ſine ſolemnitate dicta, & relicto utroque privilegio, Canonis & fori.

Reſp. III. Clerici poſſunt degradari à ſuo

ſuo Epiſcopo, ſed non ab inferioribus illo: deponi tamen poſſunt ab eodem per Vicarium.

Reſp. IV. Depoſitio fieri poteſt in caſibus jure expreſſis, & delictis: non tamen niſi gravioribus, arbitrio judicis, Vbi notat *Lay.* crimen debere eſſe enorme, id eſt, unum ex maximis. Degradatio ſimiliter fieri poteſt in caſibus tantùm graviſſimis, quales ſunt v. g. crimen hæreſis manifeſtum, falſatio literarum Apoſtolicarum, Sodomia frequentata, gravis calumnia proprio Epiſcopo irrogata. *vid. Laym. hic cap. 5. & Fill. t. 18. cap. 8.*

## CAPUT IV.

### *De Interdicto?*

### *DVBIVM I.*

### *Quid ſit & quotuplex?*

RESp. I Eſt cenſura Eccleſiaſtica, prohibens divinorum officiorum, ſacramentorum aliquorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ uſum quatenꝰ talis eſt. Quod addo, quia excommunicatio eodem privat, quatenus eſt communicatio cum fidelibus: ſuſpenſio verò propriè non illum uſum, ſed exercitium poteſtatis Eccleſiaſticæ impedit *vid. Laym. l. 1. t. 5. p. 4. c. 1. Bon. d. 5. p. 1.*

Reſp. II. Interdictum dividitur 1. Locale,

cale, quod immediatè locum afficit; & in Perſonale, quod immediatè afficit perſonas; & Mixtum, quod immediatè afficit locum, & ejus incolas. Differt autem Locale à Perſonali, quod in illo participatio ſacrorum officiorum tum indigenis, tum alienigenis, non abſolutè, ſed in loco tantum interdicto, in hoc verò certis perſonis aut communitati prohibeatur abſolutè, & in omni loco. 2. Interdictum tam locale, quàm perſonale, ſubdividitur in Generale, & Particulare. Generale eſt, quo locus generalis, v.g. civitas, provincia; vel quo communitas v. g. collegium, &c. interdicitur. Particulare, quo locus aut perſona particularis; aut particulares interdicuntur. *Vnde reſolves.*

I. Interdicta civitate interdicuntur etiam ſuburbia, & interdictâ parochiâ, etiam ſacellum, vel cœmeterium contiguum: quia acceſſorium ſequitur naturam principalis.

II. Interdicto populo non interdicuntur ii, qui non ſunt pars populi, ut ſtudioſi Clerici, peregrini, &c. Nec interdicto Clero, interdicuntur religioſi; quia in favorabilibus tantùm nomine Clerici comprehenduntur.

III. Si dicatur, cives v. g. Colonienſes ſunt interdicti, ii nuſquam poſſunt intereſſe divinis, (niſi tamen deſinant eſſe iſtic cives, nec cauſam dederint interdicto) contra verò, ſi civitas interdicto ſubjiciatur licet

cet civibus aut incolis, qui cauſam interdicto non dederunt, alio ire, & iſtic divinis intereſſe.

## DVBIVM II.

### *Qui ſint effectus Interdicti?*

Reſp. Sunt ſequentes. 1. Prohibitio divinorum officiorum. Vnde etiam interdicti ob alienam culpam, non poſſunt intereſſe ſacro. Clerici tamen & religioſi, quādo ipſi interdicti non ſunt, poſſunt ac debent ut antè, Miſſas, divinaque officia celebrare; ſed januis clauſis, non pulſatis campanis, (niſi ad concionem, ſalutationem Angelicam, vel obitum alicujus) ſubmiſſâ voce, & excluſis interdictis. Permittitur tamen, ut in feſtis Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, Aſſumptionis, & per octavam Corporis Chriſti, divina officia cantentur ſolemniter, admiſſis etiam interdictis, modò qui cauſam interdicto dederunt, altari nec appropinquent, nec veniant ad offertorium, vel communionem. 2. Prohibitio adminiſtrationis ſacramentorum, excepto Baptiſmo, Confirmatione, & Pœnitentiâ: quæ omnibus permittuntur: iis exceptis, quæ interdicto cauſam dederunt, etiam auxilio, conſilio vel favore. Euchariſtia tamē poteſt dari morituris, & deferri cum lumine & campanâ. Nec improbabile eſt, interdictis licere contrahere matrimonium, ut

ut *Sanch. Kon. & Laym.* docent, contra *Suar.* quia hoc Sacramentum ſecundum ſubſtantiam non ab Eccleſia, ſed ab ipſis contrahentibus miniſtratur. 3 Prohibitio ſepulturæ Eccleſiaſticæ, etiam reſpectu infantiũ & amentium. Excipe tamen Clericos, qui in Interdicto locali, ſi nominatim interdicti non ſunt, nec interdictum violarunt, poſſunt cum ſilentio ſepeliri. *Laym. cap. 2. n. 3.*
4. Clerici violantes interdictum peccant mortaliter; ſicut etiam religioſi utriuſque ſexus: qui inſuper excommunicantur de facto. Laici verò peccant quidem graviter, ſi contra interdictum perſonale recipiant ſacramenta: ſi verò tantùm violent locale, v.g. audiendo divina officia, probabilius eſt tantum eſſe veniale, dummodò ipſi perſonaliter interdicti non ſint. *Laym. c. 3. ex Sylv. Soto. Avila, &c.*

## DVBIVM III.

### *Qui cenſuram Interdicti ferre, & quis tollere poſſit?*

Reſp. I. Interdicere poſſunt iidem, qui excommunicare & ſuſpendere. Et quidem ut determinata perſona interdicatur, videtur requiri culpa mortalis: ut autem feratur Interdictum locale, vel generale in communitatem, requiritur peccatum valde grave, cum contumacia commiſſum à

capite

capite, vel præcipuis membris, licet reliqui culpâ vacent.

Reſp. II. Interdicta localia, & perſonalia generalia, quæ jure communi ſunt impoſita, nec reſervata, poſſunt tolli ab Epiſcopo, vel alio habente jurisdictionem in communitatem interdictam; non tamen à Religioſis privilegiatis: quia locus & communitas foro pœnitentiæ non ſubjiciuntur.

Reſp. III. Ab Interdicto juris perſonali particulari, ſi reſervatum, non eſt, quivis approbatus poteſt abſolvere. Denique per privilegium abſolvendi ab omnibus cenſuris, non intelligitur poteſtas tollendi interdictum locale, aut perſonale communitatis.

## CAPUT V.

### *De Irregularitate.*

ETſi Irregularitas non ſit cenſura; propter ſimilitudinem tamen, quam cum ea habet, communiter eidem annectitur. Quapropter & hic ſubjungo.

### *DVBIVM I.*

### *Quid & quotuplex ſit Irregularitas?*

Reſp. I. Eſt impedimentum Canonicum, ſuſceptionem ordinum ſacrorum, & ſuſceptorum

ptorum uſum impediens. Unde ſequitur, non eſſe cenſuram, ſed quaſi inhabilitatem: etſi enim interdum imponatur per modum pœnæ, propriè tamen pœna non eſt. *Lay.l.1.t.5.p 5.c.2.Bon.d.7.q.1.p.1.*

Reſp.II. Dividitur 1. in eam, quæ eſt ex delicto; & quæ eſt ex defectu 2. In Totalem, ſeu propriè dictam, quæ omni ordine ſuſcipiendo, & ſuſcepti exercitio privat v.g. homicidium, bigamia: & in Partialem; quæ aliquo tantùm ordinis miniſterio privat, vel ſolo aſcenſu ad ordinem ſuperiorem; v.g. oculis vel palmâ Sacerdos carens, inhabilis eſt ad Miſſam, non tamen ad confeſſiones audiendas; & Diaconus ſiniſtro oculo carens, inhabilis eſt ad Sacerdotium, in ſuo tamen Ordine miniſtrare poteſt.

## DVBIVM II.

### *Quinam effectus Irregularitatis?*

Reſp. Sunt ſequentes. 1. Inhabilitare ad ordines ſuſcipiendos, etiam primam tonſuram, & impedire exercitium ordinum ſuſceptorum. Unde Sacerdos irregularis; etſi validè, illicitè tamen abſolvit, *Bonac.l.c.nu.4.& p.4.* 2. Quòd collatio beneficii ad cujus functiones inhabilis eſt, facta irregulari invalida ſit, ſecundùm ſententiam communiorem & tutiorem: etſi non improbabiliter quidam dicant eam non ipſo facto

irritam eſſe, ſed meritò irritandam, *Laym. l. c. cap. 1. numer. 2. & 2. Sylv. &c. Bonac. p. 4.* Secundùm quam ſententiam probabilem *reſolves.*

I. Is qui beneficium impetravit in irregularitate, poteſt, obtenta hujus diſpenſatione, illud in foro conſcientiæ licite retinere, ſine nova collatione, etiamſi in diſpẽſationis impetratione non ſit facta mentio beneficii Item ſi poſtea beneficio privetur, non tenetur fructus reſtituere.

II. Graviter peccat, qui in irregularitate exercet actum ordinis, aut ſuſcipit; licet ordines ei collati ſint validi.

## DVBIVM III.

### *Quomodo incurratur & tollatur Irregularitas?*

Reſp. I. Cùm ab homine non feratur, nulla incurritur, niſi in jure expreſsè habeatur. (*Cap. Is qui de ſent. excom. in 6.*) Unde in dubio ſive facti ſive juris, tenere potes, quòd non ſis irregularis: quia melior eſt conditio poſſidentis. *Bon q. 2. p. 5. ex Suar. Fill. &c.* Excipe tamen, ſi dubites de homicidio ſaltem injuſto à te commiſſo, ut patet ex *Cap ſignificaſti*, & ex *C. ad audientiam, 2. de homicidio v. Bon. l. c.*

Reſp. II. Ut incurratur Irregularitas ex deli-

delicto requiritur actus externus conſummatus & mortalis, ut habet communis contra *Cajet.* Ratio, quia eſt gravis pœna, & difficulter relaxatur.

Reſp. III. Irregularitas non tollitur per abſolutionem, ſed per diſpenſationem, hac vel ſimili forma. *Diſpenſo tecum in irregularitate, quam, vel quas ob hanc vel illam cauſam, incurriſti.* Et ſi quidem diſpenſans intendat tollere omnes, idque poſſit, omnes tollit; ſin minùs, eam tantùm tollit, quàm poteſt & vult. Etſi verò hæc diſpenſatio ad Pontificem ſpectet, ex jure tamen novo *Tridentini*, ubi eſt receptum, poteſt Epiſcopus diſpenſare in irregularitatibus provenientibus ex delicto, & non deducto ad forum contentioſum; niſi tamen ſit homicidium, directè & in ſe volitum. *Bonac. q. 5. part. 1. numer. 3. ex Tridentin. ſeſſ. 24. cap. 6. Suar. Sanch. Filliuc. &c. Laym. c. 9. num. 4.*

Præterea Irregularitas ex defectu natalium, tolli etiam poteſt per profeſſionem in religione approbata; ſed quoad ordines tantùm, non quoad Prælaturas, *cap. 1. de filiis Presbyterorum. Bonac. part 2. Layman. cap 9. numer. 6. Suar. Sanch. Leſſ.* contra *Villalob.* qui apud *Dian. p. 4. t. 2. R. 65.* dicit tolli quoad omnia ſolita gubernari per Fratres illius Ordinis, ut Prioratus. Præpoſituras, Rectoratus, & cætera munia Circa quæ Prælatos ſaltem poſſe cum iis diſpenſare in

in Capitulo tamen Generali vel Provinciali, notat, *Dia.l.c ex Barb.Vnde reſolves.*

I. Solus Papa, & qui ab eo accepit privilegium, poteſt diſpenſare in irregularitatibus ex defectu.

II. Confeſſarius in nullis irregularitatibus poteſt diſpenſare, niſi habeat ſpeciale privilegium à Papa.

## *DVBIVM IV.*

### *Quæ ſint irregularitates ex delicto?*

Reſp. Prima eſt, ob iteratum Baptiſmum ſeriò & ſcienter: eſtq; irregularis tam rebaptizans, quàm rebaptizatus, etſi in rebaptizante irregularitas tantum ſit partialis, ne Clericus ad altiorem ordinem poſſit aſcendere, neque incurratur ſi rebaptizatio ſit occulta, *Cov.Tolet.M.Leo p.5.ſ.358.v.Bon.d.7.q.3.p.2.Lay.l.1.t.5.p.5.c.2.*

Secunda, ex violatione cenſuræ, v.g. ſi ea innodatus actum aliquem ordinis ſolemniter exerceat, niſi invincibilis ignorantia excuſet, *Lay.c.3.*

Tertia, ob peccatum, quo Clericus ſeriò & ſcienter actuum ordinis ſacri, quem non habet, ſolemniter exercet, *Bon.l.c.p.6.Lay.l.c.cap.3.*

Quarta, ob delictum, quo quis malè ſuſcepit ordines, v.g. in excommunicatione, ſuſpenſione, vel ab Epiſcopo non habente juriſdictionem, vel per ſaltem, (licet hunc ſuſpen-

ſuſpenſum tantùm eſſe, quamdiu non miniſtrat in ordine per ſaltum ſuſcepto, ſatis probabiliter doceat *Avila, Navar. Bon.*) vel ante legitimam ætatem, vel ſine dimiſſoriis, vel furtivè, Epiſcopo neſciente, nec approbante) & non examinatus, *vid, Bonac. d. 7. q. 3. p. 4.*

Quinta, propter enormia crimina, ſi ſint notoria & publica, v.g. quæ à jure habent annexam infamiam, ut adulterium, raptus, inceſtus, perjurium in judicio.

Sexta oritur ex injuſta mutilatione vel homicidio, etiam indirectè tantùm voluntarío, extenditurque ad omnes, quia ad alterutrum, ſive in bello injuſto, ſive extra illud, injuſtè concurrunt, conſulendo, mandando. Mutilatio autem hic intelligitur, quando à corpore ſeparatur membrum aliquod principale, id eſt, pars corporis, quæ officium per ſe diſtinctum habet, v.g. pes, manus, oculus, auris, &c. *M Leo in praxi p. 5. ſ. 347. ex Covar. Nav. de Cenſ. n. 206. v. Bon. p. 8. Unde reſolves.*

I. Non fit irregularis, qui in rixa præſcindit alteri digitum, pollicem, ungues, dentes barbam, capillos, labia, naſum, auriculam, (id eſt, cartilaginem, quæ tantum deſervit ad ornatum & tutelam auris ) quia non ſunt propriè membra; v.g. digitus eſt pars tantùm & officium membri, *Avila & alii S. cum Dian p. 4. t. 4. R 10.* Item *M. Leo l. c. ex Gloſſa cap. ultim. de hom. in 6. & L. quaritur*

*herm. 10. l. Non ſunt 14. §. Partus, ff. de ſtatu hom.*

II. Nec fit irregularis, qui excæcavit hominem ſolo viſu privando, non autem oculum extrahendo: nec qui debilitat tantum membrum, & non abſcindit: quia non eſt mutilatio, *Dian. p. 4. t. 4. R. 27. ex Megal. &c.*

III. Quando plures (non ex conſilio, ſed in rixa) unum percutiunt, & unus lethale vulnus infligit, ex quo moritur; ſi conſtet quis hoc fecerit, hunc ſolum fieri irregularem docet *Sayr. & alii 5.* cum *Dian. p. 2. a. 15. R. 18.* contra *Avilam Suar. &c.*

IV. Qui infirmo bona fide dat aliquid, v.g. cibum vel potum; vel eum movet, vel de lecto in lectum transfert, aut aliud circa eum operatur, ex quo mors vel ejus acceleratio prꝫter intentionem ſequatur, non fit irregularis, niſi intervenerit lata culpa. *Avila Fill. & alii 4.* cum *Dian. p. 5. t. 3. R. 117. ubi ex Bonac. &c.* notat, Sacerdotibus & Religioſis circa moribundos licere eadem quæ laicis.

V. Qui amicum bono animo comitatur ne periclitetur in rixa, non fit irregularis, etſi amicus occidat alium, *Avila, Henriq. &c.* cum *Dian. p. 4. t. 2. R. 17.* Limitat autem *Prapos* niſi ſuâ præſentiâ animaverit ad occidendum.

VI. In bello injuſto ſi vel unus occidatur, totus exercitus fit irregularis, falſem

tem ſi aliqua ratione ſit cooperatus. *Bon. q. 4 part. 4. n. 3.*

VII. Irregularis fit, qui procurat abortum fœtûs animati anima rationali, ſecùs, ſi animatus non ſit *C. Majores, 32. q. 2. Bon. l. c. p. 8. n. 27. Kon. &c.*

VIII. Qui dans operam rei licitæ (imò ſecundùm multos, etiam illicitæ) ſufficientē diligentiam adhibuit, ne ex ea homicidium ſequeretur, & tamen ſecutum eſt, non fit irregularis, ob defectum voluntarii: ſecùs tamen, ſi dictam diligentiam omiſit, omiſſione mortali. *Bon. q. 4. p. 7 Leſſ. l. 2. c. 9. dub. 15. &c.* Alii tamen dicunt, quòd dans operam rei illicitæ, ex quavis culpa etiam leviſſima incurrat hanc irregularitatem *Panorm. Cav. M. Leo p. 3. f. 354.*

IX. Qui alterum mutilat vel occidit, ad neceſſariam ſui defenſionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrit hanc irregularitatem: quia hic nulla eſt culpa, ergo nec pœna. *M. Leo p. 3. f. 349.*

## DVBIVM V.

### *Quæ irregularitates ex defectu?*

Reſp *Prima* eſt ex defectu animæ. Ex quo irregulares ſunt 1. Amentes, phrenetici, arreptitii & epileptici: qui tamen ſi ordinati ſunt, & intra annum eo morbo non laborarunt, præſumuntur liberati, & permittuntur ad Ordinum exercitium. Si verò laborent

rent raro, & quidem ſine clamore & ſpuma, permittuntur celebrare cum coadjutore, qui deficientibus ipſis ſuppleat ſacrificiū. *M. Leo p. 372. ex C Illud. 7. q. 1. & Gloſſa ibid.* 2. Illiterati, qui non habent doctrinam neceſſariam pro Ordinibus. 3. Neophyti ſeu recenter converſi, usque dum judicio Epiſcopi ſufficienter inſtructi ſunt.

*Secunda* ex defectu corporis. 1. Si propter eum ineptus eſt ad exercitium ordinis, ut ſi ſit cœcus, ſurdus, claudus, ita ut ſine baculo nequeat ire ad Altare. Item ſi careat manu, pollice, indice, oculo, (non tamen ſi ungula pollicis, vel indicis, vel oculo dextero tantùm) ſi vero ſiniſtro ſeu Canonico, aut ejus vi viſiva careat, indiget diſpenſatione: quod tamen negat *Valentia, Henriq. Sayrus*, ſi quidem dextero poſſit absque deformitate legere Canonem. 2 Si ordinem nequit exercere ſine horrore, offenſione, aut ſcandalo aliorum, ut ſi careat auribus, naſo; ſi notabiliter ſit gibboſus, leproſus, paralyticus, ſi membra habeat ſuperflua cū magna deformitate: in dubio verò, an deformitas ſit ſufficiēs, Epiſcopi eſt judicare; ſaltem in Clericis: nam in Regularibus id ſpectare ad eorum Prælatum contra *Barb. &c.* docet *Suar. & alii* 5. cum *Dian. p. 4. 3. 2 R. 73.* licet concedant Epiſcopum poſſe rejicere arbitrium Prælati: hunc autem ſi audeat auctoritate quaſi Epiſcopali, poſſe in illa irregularitate diſpenſare, niſi deformi-

tas

tas ſit tanta, ut ſcandalum generet. *Ib. ex Rodriq. & aliis 4. vid. Bon. Lay. M. Leo, p. 3. f. 370.* *Unde reſolves.*

I. Non videtur irregularis, 1. Qui habet ex digitos, vel alios conjunctos, ſi non ſit magna deformitas, & ordinem exercere poſſit. 2. Qui habet in oculo maculam, viſum non auferentem, nec notabiliter deformantem. 3 Qui caret ungulâ pollicis, ſi poſſit hoſtiam elevare & frangere. 4. Qui per vim aut infirmitatem factus eſt Eunuchus.

II. Irregularis eſt hermaphroditus, quia eſt monſtroſus. 2 Gigas, pigmæus, æthiops; non tamen inter ſuos, ſed alienos, ubi disparitas ludibrio eſt.

*Tertia* ex defectu natalium. Ex quo irregulares ſunt omnes illegitimi, eò quòd ratione originis reputentur viles. Tales autē communi jure legitimantur. 1. Per ſubſequens matrimonium inter eorum parentes, modò hi tempore conceptionis potuerint validè contrahere. 2. Per profeſſionem religioſam; quamvis ad dignitates etiam in religione, v. g. Abbatiam, Prioratum, &c. promoveri non poſſint, ſine diſpenſatione. *v. ſuprà d. 3.* 3. Per diſpenſationem Pontificiam Principes verò ſæculares non poſſunt legitimare, niſi tantùm in ordine ad officia ſæcularia, & hæreditates. Porrò cum dubium eſt an quis ſit legitimus, non cenſeri irregularem, contra *Vaſq. & alios 5.* vult *Dian.*

*Dian.p.4.t.2.R.59. ex Avila :* eò quòd quilibet præſumatur legitimus donec , contrarium probetur : neque teneri hac in re credere ipſimet matri, etiam in fine vitæ, niſi rationibus convincat, vel pater etiam aſſerat, *Ibid. ex communi.*

*Quarta* eſt ex defectu ætatis, de quo *v. in Sacramento Ordinis.*

*Quinta* ex defectu Sacramenti , ſive ſignificationis matrimonii , ratione bigamiæ, eò quòd bigamus non perfectè repræſentet unionem Chriſti cum Eccleſia, quippe qui carnem ſuam diviſit in plures uxores. Non ſufficiunt autem ad hanc bigamiam ſponſalia cum pluribus , etiam ſecuta copula ; nec fornicatio , vel adulterium, vel matrimonium ratum cum pluribus; ſed matrimonium verum , vel præſumptum, cum duabus , & conſummatum. Dixi, *vel præſumptum :* quia licet quandoque ſecundum matrimonium ſit nullum , juris tamen fictione & interpretatione præſumitur bigamia, licet impropriè dicta. Vnde ſequitur , irregulares fieri ſequentibus caſibus.

I. Qui vivente, vel mortuâ prima uxore cognita , ſecundam cognoſcit, etſi matrimonium ſit invalidum.

II. Qui viduam non virginem ducit , & cognoſcit.

III. Qui ducit uxorem prius ab alio corruptam, etiam per fornicationem, & cognoſcit.

noſcit, non tamen ſi ipſe eam ante corrupit quia tunc non eſt diviſio carnis in plures.

IV. Qui propriam uxorem cognoſcit, poſtquam ab alio per adulterium cognita fuit: quia ipſa jam diviſit carnem in plures. Nec refert, etſi per vim vitiata fuit, vel vir corruptam, aut viduam eſſe ignoraverit: quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, ſed ex defectu ſignificationis Sacramenti.

V. Qui poſt ſolemne votum caſtitatis de facto matrimonium contrahit, & conſummat, etiam cum virgine; quia interpretatione juris cenſetur duo matrimonia contraxiſſe, unum ſpirituale cum Chriſto, alterum carnale cum muliere. Nec refert, quòd invalidè contrahat, quia quantum eſt in ipſo effectus à parte rei ponitur.

*Sexta* oritur ex infamia, ſive juris (quæ vel ex delicto proprio, vel parentum, vel vili conditione perſonæ naſcitur) ſive facti, modò crimen publicum ſit: ex occulto enim non oritur, ſi homicidium, & cenſuræ violationem excipias, ut docet *Nav. Kon. Laym.* contra *Sylv. & Suar.* qui ex occulto etiam oriri putant, modo infamiam ipſo jure connexam habeat. Porrò infamia ob crimen notoriũ, vel per ſententiam judicis contracta, non tollitur, niſi per diſpenſationem Principis, cujus auctoritate contracta fuit. Infamia facti, etiam orta

ex

ex enormi crimine, & digno depoſitione, tollitur per publicam & conſtantem vitæ emendationem.

*Septima* oritur ex defectu libertatis. Vnde irregulares ſunt: 1. Omnes ſervi propriè dicti (& ſecundum *Layman l.2.t.1.cap.8.* etiam originali, donec conſequantur plenam libertatem. 2. Conjugati niſi uxores conſentiant, & caſtitatem voveant. 3. Curiales, id eſt, curiæ ſæculari obligati, facto juramento vel ſtipendio, ut judices, advocati, &c. quamdiu talia officia habeant. Excipe tamen, niſi habeant ſpecialem diſpenſationem Papæ pro illis officiis, ut quidam Clerici in aulis Principum, in cauſis civilibus, non tamen criminalibus, occupati; vel niſi conſuetudo, ſciente Papa, id permittat. 4. Milites, ſaltem, quamdiu juramento tenentur; item theſaurarii, & depoſitarii publici, & qui rempub. adminiſtrant. Item apparitores, & ſimiles, qui ſæva, turpia exercuerunt, vel in cauſa ſanguinis miniſtrarunt. *M. Leo p.3.ſ.369.*

*Octava* ex defectu lenitatis, ſcilicet ex licita mutilatione, vel homicidio in bello juſto, vel judicio. Quod ideo ſtatuit Eccleſia, quia Sacerdos gerit perſonam Chriſti, qui utpote leniſſimus, neminem unquam læſit. Ad hanc autem requiritur, ut occiſio aut mutilatio de facto ſequatur. Vnde non ſufficit voluntas, nec vulnera-

tio

Digitized by Google

tio gravis *Bon. d. 7. q. 4. Tann. d.6. q.10. dub.11.* *Vnde reſolves.*

I. Non fit irregularis, qui mutilat vel occidit in defenſionem inculpatam honoris, vitæ, caſtitatis, &c. vel etiam proximi: quia in jure non ſtatuitur irregularitas, niſi ob homicidium in bello juſto, vel judicio, *Tann. l.c.*

II. Irregularis fit in bello, qui mutilat vel occidit propriâ manu; non autem Clericus exhortans ad fortiter pugnandum in bello juſto, (ſecus tamen, ſi ad occidendum hunc vel illum in particulari.) Idem eſt de Duce exercitus, tubicine, &c. *Bon. p. 4.*

III. In judicio juſto irregulares fiunt, qui ad mortem vel mutilationem cooperantur activè, & efficaciter, & proximè, per actionem ex natura ſua ad id ordinatam. Dicitur I. *Cooperantur*, ut Judex ferens ſententiam, Notarius eam ſcribens, miniſtri exequentes, teſtes, &c. Dicitur II. *Activè*, id eſt ex parte occidentium; quia non fit irregularis, qui ſe tantùm habet paſſivè, & ex parte ejus qui occiditur, ut Confeſſarius hortans ad fatendam veritatem, vel acquieſcendum ſententiæ juſtæ, quam non poteſt differre niſi appellatione injuſtá. *Cornel. & Dian. par. 4. t. 2. R. 99.* Dicitur III. *Efficaciter*, quia adjuvans, v. grat. ferens ligna, ut comburatur ante jam

jam ſuffocatus, non fit irregularis; nec aſſiſtens ſupplicio, ſi ſua præſentia in illud non influat. Dicitur IV. *Proximè:* quia qui remotè tantùm cooperantur, non fiunt irregulares, ut qui gladios faciunt, ut vendunt: item legislator leges capitales condens, concionator in genere dicens, puniendos eſſe malefactores, Confeſſarius interrogatus de reo, an mortem mereatur, ſi reſpondeat, judicem ſine acceptione perſonarum fungi debere ſuo munere: quia hi omnes ſunt tantùm cauſa remota. Eſſent autem proxima, ideoque irregulares, ſi quid facerent, aut dicerent in particulari, ex quo mors alicujus ſequeretur, aut etiam acceleretur; v. g. ſi quis efficaciter urgeret reum, ut ſcalam aſcenderet, vel ad hoc illum juvaret, vel ſi judici in particulari reſponderet, hunc eſſe plectendum.

Poſſunt tamen ſubinde etiam proximè cooperantes excuſari ab irregularitate, v.g. 1. Si fiat ex indeliberatione, aut cum ſemiplena tantum advertentia, v. g. ſi dicat Confeſſarius, properemus, aut inſtiget jumentum, quo reus vehitur. 2. Si cooperatio fit valde exigua, ut ſi jubeat reum adhuc unum gradum aſcendere: quia minimum reputatur pro nihilo *Avila & Henriqu.* apud *Bonacin. q. 4. p. 1 numer. 9.* Item *Suar. Regin. Layman. &c.* contra *Vaſq. Turrian.*

*rian. Hurtad. Baunii, &c.* qui cenſent ex homicidio neminem fieri irregularem, niſi concurrat ut publicus miniſter juſtitiæ, ſive ad cauſæ probationem, ſive executionem; vel ut privatus injuſtè & cum peccato. Quam ſententiam probabilem cenſet *Dian. p. 3. t. 4. R. 79. & in addit. R. 15. & par. 8. t. 7. Reſ 61.*

Hinc negant fieri irregularem 1. Confeſſarium, vel alium quemcunque, qui furem hortatur, ut ſcalam aſcendat, caput ſupponat ad ictum excipiendum. 2. Eum qui carnifici dicit, ut aliquid aptet quo citiùs extinguatur reus. 3. Qui dum reus ad ſupplicium ducitur, ſuggerit viam breviorem. 4. Qui vendit vel commodat ſcalam, funes, enſes, & cætera inſtrumenta; etiam qui furcam fecit. 5. Qui interrogatus à Judice, an teneatur reum condemnare, reſpondit, teneri. 6. Eum, qui carnifici putanti ſuſpenſum jam eſſe mortuum, ſignificavit adhuc vivere, ex quo calcans iterum pede occidit.

Dicitur V. *Per actionem ex naturâ ſuâ, &c.* id eſt, quæ per ſe ſit cauſa tali effectûs: quia effectus per accidens non imputatur danti operam rei licitæ. Hinc non fit irregularis, dicens carnifici; nemo te impedit facere tuum officium, ego meũ feci: nec Judices Eccleſiaſtici, degradatum tradentes brachio ſæculari: nec Clerici accuſantes aliquem in cauſa criminali,

modò

modò expreſsè proteſtentur, ſe non intendere, ut puniatur pœnâ ſanguinis, ſed tantùm ut ſibi vel ſuis ſatis fiat, vel impediantur mala ſibi aut aliis imminentia. *vid. Bon. q. 4. Tan. l. c. &c.*

## Soli Deo Gloria.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

IN

Digitized by Google

Digitized by Google